

მიხეილ გიჭია

**პირადი ცხოვრების დაცვა
საქართველოს სამოქალაქო
სამართლის მიხედვით**

**თბილისი
2012**

უაკ (UDC)347.152 (479.22)
ბ-737

წინამდებარე ნაშრომი განკუთვნილია პირადი ცხოვრების
დაცვის პრობლემით დაინტერესებული როგორც თეორეტიკოსი,
ისე პრაქტიკოსი იურისტებისთვის.

რედაქტორი: **თ. ნინიძე,**

იე. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული
ფაკულტეტის სრული პროფესორი

რეცენზენტები: **ლ. ჭანტუაშვილი,**

იე. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული
ფაკულტეტის სრული პროფესორი

ზ. კლიმჩიშვილი,

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

© **მ. ბიჭია**

გამომცემელი: იურიდიული ფორმა „ბონა კაუზა“, 2012

ISBN 978-9941-0-5044-2

ს ა რ ჩ ე ვ ი

აეტიორისაგან.....	7
რედაქტორისაგან.....	10
პროფ. ლ. ჭანტურიას რეცენზია.....	13
პროფ. ზ. ძლიერიშვილის რეცენზია.....	16
აბრევიატურა.....	20
შესავალი.....	22
ა) თემის აქტუალობა.....	22
ბ) პირადი ცხოვრების ისტორიული და თანამედროვე ხედვა.....	24
გ) ნაშრომის მიზნები და ძირითადი მიმართულებები.....	34
დ) კელეკის საგანი და ობიექტი.....	34
ე) კელეკის მეთოდები.....	35
ე) ნაშრომის სიახლე.....	35
თავი პირველი. პირადი ცხოვრების შინაარსი.....	37
§1. საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრება.....	37
§2. კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება.....	40
1. თეორიები კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრების შესახებ.....	40
1. კერძო ცხოვრების შესახებ სოციოლოგიური მიდგომა.....	41
ა) კერძო ცხოვრება, როგორც განცალკევება.....	41
ბ) კერძო ცხოვრება, როგორც სოციალური მოვლენა.....	42
გ) ინდივიდუალობის შესახებ თეორია.....	43
2. კერძო ცხოვრება, როგორც სამართლებრივი მოვლენა.....	45
2.1. მონაცემთა შეზღუდული ხელმისაწვდომობა.....	46
ა) შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია.....	46
ბ) ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორია.....	47
2.2. კერძო ცხოვრება, როგორც საიდუმლოება.....	49
2.3. პრაგმატიზმი კერძო ცხოვრების ცნების შესახებ.....	50
3. კერძო ცხოვრების ცნებისადმი შერეული მიდგომა.....	52
3.1. კერძო ცხოვრების სფეროთა შესახებ თეორია.....	52
ა) ინტიმური სფერო.....	53
ბ) კერძო სფერო.....	57
გ) პირადი ცხოვრების სოციალური და საჯარო სფეროები.....	63
3.2. „მოზაიკის“ თეორია.....	65
3.3. სპეციფიკური როლების შესახებ თეორია.....	65
მოკლე დასკვნა.....	66
§3. საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები.....	67
§4. პირადი ცხოვრების არსი საქართველოს კანონმდებლობაში.....	70
I. პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა.....	70
1. კონსტიტუცია, როგორც პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ ძირითადი კანონი.....	70
2. პირადი სფეროს დაცვის შესახებ კანონები.....	75
2.1. კერძო ცხოვრების საჯაროსამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება.....	75

22. საჯარო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა.....	82
23. კერძო სამართლის კანონმდებლობა კერძო ცხოვრების სფეროების შესახებ.....	83
ა) ქონებრივი ასპექტები კერძო ცხოვრებაში.....	83
ბ) საიდუმლოება, როგორც კერძო ცხოვრების ელემენტი.....	86
გ) საოჯახო ცხოვრება.....	89
დ) კერძო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა.....	90
მოკლე დასკვნა.....	91
3. პირადი ცხოვრების შინაარსი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით.....	92
3.1. პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.....	92
ა) პირადი ცხოვრების გაგება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით.....	93
ბ) პირადი ცხოვრების გაგება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით.....	102
მოკლე დასკვნა.....	112
4. პირადი ცხოვრება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება.....	113
ა) სიკეთე, როგორც კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი.....	113
ბ) აბსოლუტური ურთიერთობის ობიექტი.....	115
გ) პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი.....	116
მოკლე დასკვნა.....	120
თავი მეორე. საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვა.....	122
§5. ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება და საქართველოს კანონმდებლობა.....	122
I. ზოგადი პიროვნული უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები.....	134
1. ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროები.....	138
ა) თვითგამორკვევის უფლება.....	139
ბ) თვითგამოსახვის უფლება და პირადი ცხოვრების უფლება.....	140
2. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები.....	142
ა) პირადი ცხოვრების დაცვა და სახელის დაცვის უფლება.....	142
ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა და საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება.....	150
გ) პირადი ცხოვრებისა და პატივისა და ღირსების დაცვა.....	159
დ) პირადი ცხოვრება და პერსონალური მონაცემების დაცვა.....	166
II. სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზია.....	172
მოკლე დასკვნა.....	187

თავი მესამე. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები და ფორმები.....	189
§6. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები.....	189
I. პრევენცია.....	190
II. სატისფაქტია.....	192
III. კომპენსაცია.....	194
§7. სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის.....	197
1. პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ფორმები.....	199
1. ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნები.....	199
1.1. ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.....	203
ა) ქონებრივი ზიანი.....	203
ბ) მართლწინააღმდეგობა.....	205
გ) მიზეზობრივი კავშირი.....	206
დ) ბრალი.....	206
ე) ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები.....	210
1.2. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.....	211
ა) არაქონებრივი ზიანი.....	211
ბ) მართლწინააღმდეგობა.....	216
გ) მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი.....	217
დ) ბრალი.....	217
ე) არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები.....	220
1.3. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა (რესტიტუცია).....	225
2. უფლების დაცვის სხვა ფორმები.....	226
ა) უფლების აღიარება.....	226
ბ) მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებისა და შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნები.....	227
გ) საკუთარი პასუხის გამოქვეყნების შესახებ მოთხოვნა.....	229
დ) უარყოფის შესახებ მოთხოვნა.....	230
მოკლე დასკვნა.....	233
§8. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტები.....	234
I. ფიზიკური პირის პირადი ცხოვრების დაცვა.....	234
II. იურიდიული პირი და კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა.....	239
III. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა.....	247
1. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით.....	247
2. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიხედვით.....	255
მოკლე დასკვნა.....	259
თავი მეოთხე. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი გარანტიები.....	260
§9. პირადი საიდუმლოების ხელყოფის საფრთხე სამართალწარმოებისას.....	260

§10. სამართალწარმოების მონაწილეთა პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფროხე.....	263
I. მხარეთა პირადი ცხოვრება.....	263
II. მოწმის ინსტიტუტი და პირადი ცხოვრება.....	266
III. ექსპერტების მოწვევა და პირადი ცხოვრება.....	268
§11. პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვა.....	273
I. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამედიცინო საიდუმლოება.....	274
1. სამედიცინო საიდუმლოების არსი.....	274
2. სამედიცინო საიდუმლოებისა და პირადი ცხოვრების დაცვა.....	276
3. სამედიცინო საიდუმლოების ხელყოფის ლეგიტიმაცია.....	278
II. პირადი ცხოვრების დაცვა და შეილად აყვანის საიდუმლოება.....	283
1. შეილად აყვანის საიდუმლოების არსი.....	283
2. შეილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის დასაშვებობა.....	285
III. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამოქალაქო საპროცესო წარმომადგენლობა.....	287
1. საადვოკატო საიდუმლოების ძირითადი არსი და საფუძვლები.....	287
2. პასუხისმგებლობა საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფისთვის.....	296
IV. პირადი სფერო და საბანკო საიდუმლოება.....	300
1. საბანკო საიდუმლოების არსი.....	300
2. საბანკო საიდუმლოების დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები.....	301
V. პირადი სფერო და სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება.....	304
1. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების არსი.....	304
2. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებისა და კერძო სფეროს დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები.....	306
VI. პროფესიული საიდუმლოების სხვა ასპექტები.....	308
§12. ინტერესთა კონფლიქტი სამართალწარმოებაში.....	309
I. ზოგადი დახასიათება სამართალწარმოების საჯაროობისა და საიდუმლო სფეროს დაცვის შესახებ.....	309
1. სამართალწარმოების საჯაროობის ობიექტური ღირებულება.....	310
2. სასამართლოს საჯაროობის ფაქტობრივი მნიშვნელობა.....	312
3. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც საჯაროობის ქონაგები.....	313
4. ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა.....	317
5. სამართალწარმოების საჯაროობის შეზღუდვა.....	318
§13. პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი საშუალებები.....	320
მოკლე დასკვნა.....	323
დასკვნა.....	326
გამოყენებული ლიტერატურა.....	340

წინამდებარე ნაშრომი წარმოადგენს დოქტორანტურაში სწავლის პერიოდში მოძიებული მასალის საფუძველზე ჩატარებულ კვლევას. დასაწყისში თემის სახელწოდებად არჩეული მქონდა ზოგადად პირადი ცხოვრების დაცვა, მაგრამ აღნიშნული რამდენიმე საფრთხეს შეიცავდა: პირველი, რთულ ამოცანას წარმოადგენდა თემის ისე დამუშავება, რომ ყველა ძირითადი ასპექტი მოეცვა შედარებითსამართლებრივი მეთოდის გამოყენებით და ასევე სრულად ყოფილიყო ქართული სამართალი ასახული; მეორე, სხვა ქვეყნების სამართლის განხილვა კვლევას შორს წაიყვანდა და თემაზე მუშაობისას წამოჭრილი პრობლემების გადაწყვეტა კიდევ უფრო გაართულებდა ნაშრომის გარკვეულ ფარგლებში მოქცევას; მესამე, პირადი სფეროს დაცვის შესახებ საჯაროსამართლებრივი ნორმები გაცილებით მეტია, ვიდრე კერძოსამართლებრივი. არადა ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის ასპექტები. ამ კუთხით კი იყო იმის საშიშროება, რომ პიროვნული უფლებების საჯარო და კერძოსამართლებრივი დაცვა აღრეულიყო და პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი რეჟიმი მიჩქმალულიყო. ამიტომ მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ, რომ უმჯობესი იყო თემის სახელწოდების დაზუსტება.

საქმე ისაა, რომ განსაკუთრებით აქტუალურად ახალი საკანონმდებლო და საზოგადოებრივი ცვლილებების ფონზე გამოიყურებოდა ქართულ სამოქალაქო სამართალში პირადი ცხოვრების დაცვა, რაც ქართული კანონმდებლობისა და სამართლო პრაქტიკის შესწავლამაც ცხადყო. ეს აზრი კიდევ უფრო გაამყარა იმან, რომ პრობლემური ხასიათი შეიძინა სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზიების არსებობამ. ამასთან, პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა ნაკლებად გახლდათ შესწავლილი ჩვენს იურიდიულ ლიტერატურაში. თუმცა ეს როდი ნიშნავდა იმას, რომ კვლევა მხოლოდ ქართული სამოქალაქო სამართლის ანალიზით შემოიფარგლებოდა. უპირველეს ყოვლისა, დასადგენი იყო, კერძო ცხოვრების რომელ სფეროებს იცავდა როგორც კერძოსამართლებრივი, ისე საჯაროსამართლებრივი ნორმები; ასევე უნდა განსაზღვრულიყო მტკიცედ, რომ პირადი ცხოვრების დამცავი საჯაროსამართლებრივი ნორმები სჭარბობს კერძოსამართლებრივ ნორმებს, მაგრამ აუცილებელი გახლდათ საჯარო სამართალში

დაცული კერძო ცხოვრების გამოვლინებათა კერძოსამართლებრივი დაცვის საფუძვლები გამოკვეთილიყო. ამასთან, გარკვეული სამართლებრივი პრობლემების უფრო სიღრმისეულად შესწავლა და მონესრიგების უკეთესი სქემების ძიება მოითხოვდა გერმანული (თუ ავსტრიული) სამართლის განხილვას, ზოგადად რუსული, ინგლისური თუ გერმანული იურიდიული ლიტერატურის გაცნობას. ასევე მნიშვნელოვანი იყო ამ თვალსაზრისით ადამიანის უფლებათა ევროპული გამოცდილების გათვალისწინებაც. შესაბამისად, ჩემი ამოცანა იყო, რომ საკითხის შედარებითსამართლებრივი ასპექტები გამომეყენებინა ისე, რომ მას არ გადაეფარა ქართული სამოქალაქო სამართლის ანალიზი. სწორედ ამ გარემოებების საფუძველზე არჩევანი შეჩერდა სათაურზე „პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით“, რამაც საშუალება მომცა, ნაშრომი კონკრეტულ ფარგლებში მომექცია და საქართველოსთვის აქტუალური პრობლემები წამომენია წინა პლანზე. თუმცა თემაზე მუშაობისას წამოჭრილმა გარკვეულმა საკითხებმა ცხადყო, რომ ისინი შეიძლება აქტუალური იყოს სხვა ქვეყნებისთვისაც. ასევე საკვლევი თემის სიღრმისეულმა შესწავლამ ამ საკითხის მრავალი რაკურსი დამანახა, რასაც მომავალში შეიძლება მიეძღვნას მონოგრაფიული კვლევებიც.

ნაშრომის ამ კონდიციამდე მიყვანა შეუძლებელი იქნებოდა, რომ არა კეთილ ადამიანთა დახმარება. ამიტომ მსურს, რომ მათ მიმართ რამდენიმე სიტყვით მადლიერება გამოვხატო.

უპირველეს ყოვლისა, დიდ მადლობას ვუხდის ჩემს მეცნიერ-ხელმძღვანელს, პროფესორ თევდორე ნინიძეს, რომელმაც უანგაროდ გამომიწოდა დახმარების ხელი და ცივილისტიკის უძირითადეს საფუძვლებს მაზიარა. სამეცნიერო-პედაგოგიურ საქმიანობაში ჩემი პირველი წარმატებული ნაბიჯების გადადგმა სწორედ პროფესორ თევდორე ნინიძის სახელს უკავშირდება. ამასთან, წინამდებარე ნაშრომის ამ ფორმით ჩამოყალიბებაში ჩემს მეცნიერ-ხელმძღვანელს უაღრესად დიდი წვლილი მიუძღვის, რისთვისაც მისი ძალიან მადლიერი ვარ.

დიდ მადლობას ვუხდის ბატონებს — პროფესორ ლადო ჭანტურიასა და პროფესორ ზურაბ ძლიერიშვილს, რომლებიც კვლევას გულდასმით გაეცნენ და თემის გარშემო ანგარიშგასაწევი მოსაზრებები გამოთქვეს. მათ მომცეს ზუსტი მეცნიერული და სასარგებლო რეკომენდაციები, რომლებმაც სრულყო ნაშრომი.

მადლიერების გრძნობით მინდა მოვიხსენიო პროფესორები — ბატონი ბესარიონ ზოიძე, ბატონი ირაკლი ბურდული და ქალბატონი ეკატერინე შენგელია, რომელთაც დადებითად შეაფასეს ნაშრომი. ამასთან, ბატონმა ბესარიონ ზოიძემ კვლევის გარშემო საგულისხმო მოსაზრებები გამოთქვა, რამაც მონოგრაფია საგრძნობლად დახვეწა.

მსურს, მადლიერება გამოვხატო იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ გურამ ნაჭყებუას მიმართ, რომლის ნაშრომებმა მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით მყარი საფუძვლები შემიქმნა.

კიდევ ერთხელ მადლობა მათ. სწორედ მათი აზრები და ნაშრომები დამეხმარა შემოქმედებითი მუშაობისას, რომ მეცნიერულ ნიაღვრეებში გზა გამეკვლია.

ასევე მადლობა მინდა ვუთხრა საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციას, რომელმაც იმ გადამწყვეტილებების გაცნობის საშუალება მომცა, რომლებიც გარკვეულწილად შეეხებოდა პირადი სფეროს დაცვას.

მადლობა ბაბუას, შოთა სარიასა და ბიძას, ნუგზარ სარიას, რომელთა ნათელ კვალს გამოვყევი იურიდიულ სფეროში და შემიძლია თავი იურისტთა დინასტიის წარმომადგენლად ჩავთვალო.

მიხეილ ბიჭია

წარმოდგენილი ნაშრომის შესავალში თემის აქტუალობა დამაჯერებლად არის დასაბუთებული.

კვლევა ემყარება სოციოლოგიური, დოგმატური და ნორმატიული მეთოდების საფუძვლიან ცოდნას. სოციოლოგიური მეთოდი ავტორს საშუალებას აძლევს, გაანალიზოს პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ თანამედროვე კანონმდებლობის სოციალური შინაარსი, სოციალური მოთხოვნები და ღირებულებები, რომლებიც განსაზღვრავს იურიდიული ნორმების შინაარსს. დოგმატური და ნორმატიული მეთოდების გამოყენებით ავტორი აანალიზებს პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ მოქმედი სამართლებრივი აქტების ფართო სპექტრს: დანყებული საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით, დამთავრებული საქართველოს კანონებითა და ქვეკანონური აქტებით.

ნაშრომის შეფასებისას განსაკუთრებით ხაზგასმას საჭიროებს ავტორის სიღრმისეული, არაზედაპირული მიდგომა პირადი ცხოვრების, როგორც სოციალური მოვლენისადმი, მისი განსხვავება პიროვნების კერძო ცხოვრების სხვა ასპექტებისა და საჯარო ცხოვრებისაგან. ასეთი კვლევა ავტორს საშუალებას აძლევს, ერთი მხრივ, დააზუსტოს კვლევის საგანი და, მეორე მხრივ, განსაზღვროს პირადი ცხოვრების დაცვის შესაბამისი სამართლებრივი გარანტიები.

საყურადღებოა ავტორის თვალსაზრისი პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის შესახებ სპეციალური ნორმების და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვის, როგორც ზოგადი პიროვნული უფლებების ერთ-ერთი სფეროს, შესახებ. ავტორისეული თვალსაზრისით, საქართველოს კონსტიტუცია, სამოქალაქო კოდექსი და ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს პრაქტიკა იძლევა ზოგადი პიროვნული უფლების ინსტიტუტის გამოყენების და, შესაბამისად, პიროვნების ინტერესების სრულფასოვანი სამართლებრივი დაცვის საფუძველს. ამ კონტექსტში კი წარმოდგენილია თითოეული პიროვნული უფლებისა და პირადი ცხოვრების მიმართებანი. აქვე ხაზგასასმელია, რომ, საერთოდ, პირადი არაქონებრივი უფლებები განსხვავდება პიროვნული უფლებებისაგან, რაც ნაშრომში კარგადაა განხილული. საქმე ისაა, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები სინგულარული ხასიათის ნორმებით უნდა იყოს დაცული, თუმცა როცა საუბარია პიროვნულ უფლებებზე, აქ აქცენტი კეთდება პი-

როვნებაზე, რომელიც მუდმივად ვითარდება, რის გამოც ის ამოუწურავი და დაუსრულებელი სფეროა. ნაშრომში წარმოდგენილია მოსაზრება, რომ საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული საკუთარი პიროვნების განვითარების ზოგადი თავისუფლების სხვადასხვა გამოვლინების საფუძველზე შეიძლება კანონმდებლობით დაეიცვათ სხვა პიროვნული უფლებებიც, რომლებიც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით არაა დაცული. აქვე განხილულია, რომ განსაკუთრებულია დელიქტუარი სამართლის როლი ქართულ სამოქალაქო სამართალში ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობისთვის. ამდენად, საქართველოს კანონმდებლობაში აღიარებულია ზოგადი პიროვნული უფლება.

პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის ფორმებს ავტორი ერთმანეთისაგან მიჯნავს დელიქტუარი პასუხისმგებლობის ფუნქციების გათვალისწინებით, რაც მას შესაძლებლობას აძლევს, გამოიჩინოს დასაბუთებული დასკვნები კვლევის ძირითად საგანზე კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის სრულყოფის თაობაზე.

ნაშრომს პრაქტიკულ ღირებულებას მატებს სპეციალური თავი, რომელიც პირადი ცხოვრების სამოქალაქო-საპროცესო სამართლებრივ ასპექტებს ეხება. ერთი შეხედვით, ნაშრომის ეს ნაწილი, თითქოს სცილდება კვლევის უშუალო საგანს, მაგრამ პირადი საიდუმლოების გამოვლენათა ჩვენება, რომელთა წყაროებადაც შეიძლება მოგვევლინონ პროცესის სუბიექტები, ავტორის მსჯელობას დამაჯერებლობას აძლევს. ამასთან, აქ წარმოდგენილია სამოქალაქო საპროცესო სამართალში დაცული პირადი ცხოვრების კონკრეტული გამოვლინებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველები (სამოქალაქოსამართლებრივი შედეგები, განსაკუთრებით დელიქტუარი სამართლის მიხედვით).

ნაშრომის შეფასებისას არ შეიძლება ყურადღება არ მიექცეს იმ გარემოებას, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივი ფორმები განხილულია, როგორც კერძო სამართლის, ისე სამართლის თეორიის ისეთი კატეგორიების შუქზე, როგორიცაა: რეგულაციური და დაცვითი სამართლებრივი ურთიერთობები; აბსოლუტური და შეფარდებითი უფლებები, პიროვნული უფლებები, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციები და ფორმები; არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება და სხვ.

ნაშრომში გაანალიზებულია პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ როგორც კერძო სამართლის, ისე საჯარო სამართლის კანონები და სხვა სამართლებრივი აქტები.

გამოყენებულია და კრიტიკულადაა შესწავლილი ადამიანის უფლებათა ევროსამართლოსა და საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა.

თემის ირგვლივ ავტორს შესწავლილი და გამოყენებული აქვს მდიდარი სოციოლოგიური და იურიდიული ლიტერატურა. საყურადღებოა, რომ ნაშრომში გამოყენებულია თეორიული ნყაროები, როგორც ქართულ, ისე რუსულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებზე.

თევდორე ნინიძე

პროფესორი

მიხეილ ბიჭიას ნაშრომი ეძღვნება პრობლემას, რომლის აქტუალობის წარმოჩენას პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში განსაკუთრებული დასაბუთება არ სჭირდება. საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და სოციალური ქსელების არნახულმა განვითარებამ ადამიანთა კერძო ცხოვრების მრავალი ასპექტი, რომლებიც ადრე დამალული იყო, სააშკარაოზე გამოიტანა. პირადი ცხოვრების კომერციალიზაციის მანამდე უცნობმა მასშტაბებმა სამართალი ახალი ამოცანების წინაშე დააყენა. ეს პრობლემები კვლევაში საკმაოდ საფუძვლიანად არის განხილული. ამასთან, მართალია ავტორი, როცა ამბობს, რომ პირადი ცხოვრების ხელყოფის საკითხები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში სხვა საკითხებთანაა გაერთიანებული.

დისერტაციის პირველი თავი ეძღვნება პირადი ცხოვრების შინაარსის დადგენას, რაშიც ავტორი სხვადასხვა თეორიებს, კერძოდ კი სოციოლოგიურ თეორიებს იშველიებს და მათ დებულებებს დანვრილებით წარმოადგენს. ამ თავში კვლევის მიზანი მდგომარეობს საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრების ურთიერთგამიჯვნის დადგენაში, ასევე კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრების ცნებების განსაზღვრაში. ავტორის აზრით, კერძო ცხოვრების არსის დასადგენად აუცილებელია კერძო ცხოვრების ნიშნები იყოს ფორმულირებული. ამას ლოგიკურად მოსდევს პირადი ცხოვრების არსის ანალიზი საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით. განხილულია კონსტიტუციური და ცალკეული საკანონმდებლო ნორმები პირადი ცხოვრებისა და მისი შემადგენელი ელემენტების შესახებ, ასევე სასამართლო პრაქტიკა პირადი ცხოვრების თაობაზე. ავტორი ცდილობს ერთმანეთისაგან გამიჯნოს პირადი ცხოვრება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება და ასკენის, რომ პირადი ცხოვრების უფლება თავისი არსით არის პირადი არაქონებრივი უფლება და ის უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტად.

კვლევის მეორე თავის მიზანია ზოგადი პიროვნული უფლებისა და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის ანალიზი. აქ ავტორი მიმოიხილავს ზოგადი პიროვნული უფლების არსს, ამ უფლების თაობაზე საქართველოს კანონმდებლობას და ასკენის, რომ ქართულ სამართალში აღიარებულია ზოგადი პიროვნული უფლება. ამ

თვალსაზრისით განსაკუთრებული აქცენტია გაკეთებული სამოქალაქო კოდექსის 992-ე და შემდგომ მუხლებზე, რომლებიც იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ დელიქტურ სამართალში ჩამოყალიბდეს ზოგადი პიროვნული უფლება, მსგავსად გერმანული სამართლისა. ავტორი განიხილავს ზოგადი პიროვნული უფლებების ცალკეულ გამოვლინებებს, როგორიცაა თვითგამორკვევის, თვითგამოსახვისა და პირადი ცხოვრების უფლებებს და ა.შ.

ნაშრომის მესამე თავში გამოკვლეულია პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო სამართლებრივი ფუნქციები. ამასთან, წარმოდგენილია უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმა კონკრეტული საფუძვლების მიხედვით. ცალკე განხილვის საგანია ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, რაც ავტორის მიერ წარმოდგენილია სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა ჭრილში — მართლწინააღმდეგობა, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი და ბრალი. ამასთან, ხაზგასმითაა გამოკვეთილი სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის განხილვისას ამ საკითხთა ცენტრალური როლი. ასევე ავტორი ყურადღებას ამახვილებს შემდეგ საკითხებზე: ფიზიკური პირების პირადი ცხოვრების დაცვა, იურიდიული პირი და კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა, გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვა.

ნაშრომის მეოთხე თავი ეხება პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივ გარანტიებს და ავტორი იკვლევს პირადი საიდუმლოების დაცვას სამართალწარმოებისას, პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვას და ა.შ. ავტორი ამ პრობლემებს აანალიზებს მოქმედი კანონმდებლობისა თუ ლიტერატურაში არსებული შეხედულებების საფუძველზე. ამ საკითხების საკანონმდებლო რეგულირება საკმაოდ დეტალურადაა მიმოხილული და იქვე მათი სამოქალაქო სამართლებრივი შედეგებიცაა წარმოდგენილი.

კვლევის დასკვნაში ჩამოყალიბებულია დებულებები, რომლებიც ავტორის აზრით წარმოადგენს განხორციელებული კვლევის შედეგს. მათგან აღსანიშნავია ზოგიერთი:

პირველი, კერძო ცხოვრების დეფინიციისას ის მხარს უჭერს ე.წ. სუბიექტურ თეორიას, რომლის თანახმად მხოლოდ უფლებამოსილ პირს აქვს უფლება, გადაწყვიტოს, თუ ვის რა გაუზიაროს საკუთარი პირადი ცხოვრებიდან. ამავე დროს, ავტორის მიერ ჩატარებული კვლევებით დასტურდება, რომ ამ ნესი-

დან ბევრი გამონაკლისი არსებობს, რომლებიც საჯარო ინტერესებიდან გამომდინარე გამართლებულია.

მეორე, მ. ბიჭია მართებულად მიიჩნევს, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები, მიუხედავად მათი პრინციპულად ბრუნვაუუნარობისა, უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტად.

მესამე, ავტორს აუცილებლად მიაჩნია კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების გათვალისწინება დამოუკიდებელ ინდივიდუალურ უფლებად, რასაც მეთოდოლოგიური საფუძვლებით ხსნის.

ასევე საგულისხმოა, რომ ნაშრომში წარმოდგენილია საჯაროსამართლებრივად დაცული კერძო ცხოვრება კერძოსამართლებრივი დაცვის ფორმებში და აქვე ნაჩვენებია სამოქალაქოსამართლებრივი შედეგებიც, განსაკუთრებით დელიქტურ სამართალში. ამასთან, გამოკვეთილია კერძო ცხოვრების უფლების სამართლებრივი რეჟიმი სამოქალაქო სამართალში.

ამდენად, *მ. ბიჭიამ* შეასრულა უაღრესად საფუძვლიანი და საინტერესო კვლევა. საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ ავტორი კარგად იცნობს და მიმოიხილავს როგორც ქართულ, ისე საერთაშორისო სამოსამართლო სამართალს და მათ მოხდენილად არგებს ყოველ კონკრეტულ სამართლებრივ საკითხს. ამასთან, ის ძალიან კარგად იცნობს საკვლევ პრობლემას, ჩატარებული აქვს დიდი კვლევითი სამუშაო, საფუძვლიანად იცნობს პირადი ცხოვრების დაცვის არა მხოლოდ სამართლებრივ, არამედ სოციოლოგიურ შეხედულებებსაც და ამის საფუძველზე მრავალ საყურადღებო დებულებას სთავაზობს მკითხველს. ამდენად, განხილული გარემოებების საფუძველზე მკითხველი ამ ნაშრომის წიგნად გამოქვეყნების შემდეგ მიიღებს ძალიან ბევრ ისეთ ინფორმაციას, რაც არ იყო აქამდე განხილვის საგანი.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ მონოგრაფიის დასკვნები ემყარება მრავალრიცხოვან, როგორც ქართულ, ისე უცხო ენაზე შესრულებულ ლიტერატურას და სასამართლო პრაქტიკას. ლიტერატურული წყაროების გამოყენების წესი შეესაბამება დადგენილ სტანდარტებს. წარმოდგენილი კვლევა მთლიანად აკმაყოფილებს ამ კატეგორიის ნაშრომებისთვის დადგენილ სტანდარტებს.

ლადო ჭანტურია

სრული პროფესორი

წარმოდგენილი ნაშრომი შეეხება სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს და პრობლემატურ საკითხს. საზოგადოებრივი ცვლილებების ფონზე პირადი ცხოვრების დაცვამ და უფლების დაცვის ეფექტური მექანიზმების პოვნამ კიდევ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა. თავიდანვე შეიძლება ითქვას, რომ მიხეილ ბიჭიას სერიოზული კვლევა ჩაუტარებია, გამოუყენებია მრავალრიცხოვანი ლიტერატურა და მრავალ საკითხზე გამოთქმული აქვს ანგარიშგასანევი მოსაზრებები.

კვლევის პირველი თავი ეძღვნება პირადი ცხოვრების შინაარსის დადგენას. ამ თავში ავტორი ასკვნის, რომ კერძო სფეროში უნდა მოიაზრებოდეს სფერო, რომელიც ადამიანთა შორის არასაჯარო სანყისებზე აგებული ურთიერთობების თავისუფლებაში გამოიხატება, რომელშიც პირებს ან სოციალურ ინსტიტუტებს არა აქვს ჩარევის უფლება, სადაც ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება. პირადი ცხოვრება არის კერძო ცხოვრებიდან ნაწილი, რომელიც უშუალოდ პიროვნებასთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და ეხება სხეულებრივ და მორალურ მთლიანობას (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობა), უზრუნველყოფს პიროვნების ავტონომიას (პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, მიმონერის საიდუმლოება), განავითარებს ინდივიდუალობას (პატივი, ღირსება, სახელი, სქესობრივი თავისუფლება, თვითგამოსახვა, თვითგამორკვევა, ცხოვრების წესი). ამასთან, ეს კომპონენტები შეიძლება დამოუკიდებლადაც არსებობდეს. შესაბამისად, კერძო ცხოვრების საიდუმლოება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი. მიზანშეწონილია, სასამართლო პრაქტიკაშიც ასე იყოს ეს სფეროები გაგებული. ამასთან, არამატერიალური სიკეთეები გადაუცემადი და ბრუნვაუუნაროა, მაგრამ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში ჩვეულებრივი ობიექტებია. ბრუნვაუუნარობა არ უნდა იყოს სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებად სიკეთეების აღიარებისთვის დამაბრკოლებელი გარემოება. ასევე საგულისხმოა, რომ სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა როგორც რეგულატიური, ისე დაცვითი სამართლებრივი ურთიერთობების დროს. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული აბსოლუტური უფლების სპეციფიკაც. სახელდობრ, ის შეიძლება სამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს გარეთ არსებობდეს, მაგრამ მაინც სიკეთედ მოიაზრებოდეს. შესაბამისად, კერძო და პირადი სფეროები უნდა განიხილებოდეს სიკეთეებად, რომლებიც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებია.

ნაშრომის მეორე თავში ავტორი ასკვნის, რომ ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ ფართო გაგებით უნდა გამოიყენებოდეს პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. მართალია, კოდექსი არეგულირებს პირადი არაქონებრივი უფლებების ხელყოფის შემთხვევებს, თუმცა ეს არ ნიშნავს ჩვენი კანონმდებლობით ზოგადი პიროვნული უფლების დაუცველობას. მის დასაცავად აუცილებელია პირად არაქონებრივ უფლებებზე დაყრდნობით შემოქმედებითი უნარის გაფართოება (აბსტრაქცირება). ასევე ავტორი დელიქტუარი სამართლის ნორმებს განიხილავს ქართულ სამართალში ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობის დასასაბუთებლად.

ნაშრომის მესამე თავში ავტორი განიხილავს პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციებსა და უფლების დაცვის ფორმებს, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტებს. ამასთან, განსაკუთრებული აქცენტია გაკეთებული არაქონებრივი და ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაზე სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა (ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი და ბრალი) ჭრილში. ხაზგასმულია ამ საკითხებისა და ასევე უფლების დაცვის სხვა ფორმების როლი პირადი ცხოვრების დაცვის საქმეში.

კვლევის მეოთხე თავი ეთმობა პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივ გარანტიებს. აქ გამოკვლეულია პირადი საიდუმლოების ხელყოფის საფრთხე სამართალწარმოებისას, პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვა და ა.შ. ასევე ნაჩვენებია ამ საკითხების სამოქალაქოსამართლებრივი შედეგები, რაც გამოკვეთს მის კავშირს დელიქტურ სამართალთან.

ნაშრომს თან ახლავს დასკვნა, რომელშიც წარმოდგენილია ავტორის წინადადებები. მათ შორის აღსანიშნავია ზოგიერთი:

პირველი, კერძო ცხოვრების დეფინიციისას მ. ბიჭია მხარს უჭერს ე.წ. სუბიექტურ თეორიას, რომლის მიხედვით, „მხოლოდ უფლებამოსილ პირს აქვს უფლება, გადაწყვიტოს, თუ ვის რა გაუზიაროს საკუთარი პირადი ცხოვრებიდან“. თუმცა ავტორის მიერ ჩატარებული კვლევებით დასტურდება, რომ ამ წესიდან ბევრი გამონაკლისი არსებობს, რომლებიც საჯარო ინტერესებიდან გამომდინარე არის გამართლებული;

მეორე, ავტორი მართებულად მიიჩნევს, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები, მიუხედავად მათი პრინციპულად ბრუნვაუნარიობისა, უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებად;

მესამე, პირადი გამოსახულების დაცვა უნდა განიხილებოდეს ორი გაგებით: ა) ის არის ინდივიდუალობის დაცვის უფლების

ერთ-ერთი გარანტია და დგას სახელის დაცვის უფლების გვერდით; ბ) პირადი გამოსახულების დაცვის უფლება პირადი საიდუმლოების დაცვის ერთ-ერთი იურიდიული გარანტიაა, ვინაიდან მისი შელახვა ხშირად პირის ინტიმური ცხოვრებისა და ღირსების ხელყოფას იწვევს;

მეოთხე, ყოველი კონკრეტული შემთხვევა სიღრმისეულად უნდა იყოს შესწავლილი, ვინაიდან თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურია და ინტერესთა კონფლიქტის გადაწყვეტის გზაც შეიძლება სხვადასხვა იყოს. ამასთან, გამოსაკვეთია, რომ ზოგჯერ საჯარო ინტერესთან შედარებით პირადი ცხოვრების დაცვა გაცილებით მნიშვნელოვანია, თუმცა ღირებულებითი კონფლიქტის გადაწყვეტის საერთო კრიტერიუმებად შეიძლება ჩაითვალოს სიკეთეთა ანონ-დანონვა და თანაზომიერების პრინციპის დაცვა;

მეხუთე, საგულისხმოა, რომ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას ვერ მიიღწევა სრული სატისფაქცია, ვინაიდან შეუძლებელია თითოეული სუბიექტური ასპექტის გათვალისწინება. ამასთან, იურისპრუდენციის კვლევის სფერო უნდა იყოს ზიანის ობიექტურ ფორმებში ასახვა. ეს, თითქოს, შეიძლება იყოს კომპენსაცია, თუმცა ვერ ასახავს პრობლემის არსს სრულად. შესაბამისად, პირად სფეროში შემავალი არამატერიალური ასპექტების დასაცავად უპირველეს ფუნქციად უნდა იქცეს პრევენცია;

მეექვსე, სსკ-ის 27-ე მუხლი გვაძლევს მითითებას, რომ იურიდიულ პირებზე ვრცელდება სსკ-ის მე-18 მუხლის ნორმები საქმიანი რეპუტაციის შელახვის დროს. ეს დებულება სხვადასხვა ინტერპრეტაციის საფუძველი შეიძლება გახდეს: ჯერ ერთი, სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნულია ზოგადად იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში ამ კოდექსის მე-18 მუხლით დადგენილი წესების გამოყენება, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი უნდა გავრცელდეს როგორც არასამეწარმეო, ისე კომერციულ იურიდიულ პირებზე; მეორე, სსკ-ის 27 მუხლის მე-5 ნაწილი მოთავსებულია იურიდიული პირების შესახებ თავის მეორე (სპეციალურ) ქვეთავში არაკომერციული იურიდიული პირების თაობაზე და ამიტომ ლოგიკურად ფორმალური გაგებით ეს ნორმა მხოლოდ არაკომერციულ იურიდიულ პირებზე ვრცელდება. უმჯობესი იქნება, აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად ეს საკითხი განთავსდეს იურიდიული პირის ზოგადი დებულებების შესახებ თავში, რათა საქმე იურიდიული პირის ორივე სახეს შეეხოს;

მეშვიდე, არაა მართებული ტერმინ „საექიმო საიდუმლოების“ გამოყენება, ვინაიდან იგი გაუმართლებლად ავიწროებს იმ პირთა წრეს, რომლებმაც უნდა დაიცვან პროფესიული საიდუმლობა. ამ საიდუმლოების დაცვა სხვა პირებსაც ევალებათ. ამიტომ მი-

ზანშენონილია, ტერმინ „სამედიცინო საიდუმლოების“ გამოყენება. ამასთან, სამედიცინო საიდუმლოების დაცვამ შეიძლება ინტიმური სფეროს დაცვაც უზრუნველყოს;

მერვე, საგულისხმოა ფიდეუციური ურთიერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა, რომელიც საპროცესო კანონმდებლობაში ხდება პროფესიული საიდუმლოების დაცვაზე აქცენტირებით. ამასთან, უმჯობესია საადვოკატო საიდუმლოების ფართოდ ინტერპრეტირება, რათა მოიცვას კლიენტისაგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია. ასევე ადვოკატის მიერ საკუთარი პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა უნდა განიხილებოდეს ადვოკატის საქმიანობის ზნეობრივ სანყისად. ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფისაგან დაცვის პრობლემა ორ ძირითად ასპექტს უნდა შეეხოს: ა) საადვოკატო იმუნიტეტი და ბ) მესამე პირთათვის საადვოკატო საიდუმლოების ხელმისაწვდომობა დასაშვებია სამართლებრივი საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში;

მეცხრე, განსაკუთრებულია სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტი. ამ კოლიზიური სიტუაციის გადასაწყვეტად მიზანშეწონილია სასამართლოს საჯაროობის პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი ღირებულების გათვალისწინება. ამასთან, საპროცესო კანონმდებლობაში სასამართლო პროცესის საჯაროობის პრინციპი კანონზომიერადაა გათვალისწინებული, მაგრამ კანონი საჯაროობის პრინციპს უწესებს შეზღუდვებსაც. აღნიშნული პროცესის მონაწილეთა პირადი საიდუმლოების დაცვას ემსახურება.

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ავტორი ძალიან კარგად იცნობს საკვლევ პრობლემას, ჩატარებული აქვს დიდი კვლევითი სამუშაო, საფუძვლიანად იცნობს პირადი ცხოვრების დაცვის როგორც სამართლებრივ, ისე სოციოლოგიურ შეხედულებებსაც და ამის საფუძველზე მრავალ საყურადღებო დებულებას სთავაზობს მკითხველს. მონოგრაფიის დასკვნები ეფუძნება მრავალრიცხოვან, როგორც ქართულ, ისე უცხო ენაზე შესრულებულ ლიტერატურას. ნაშრომის ღირსებად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ მასში მრავლადაა მოყვანილი მაგალითები სასამართლო პრაქტიკიდან. ამდენად, წარმოდგენილი კვლევა საყურადღებო უნდა იყოს როგორც თეორეტიკოსებისთვის, ისე პრაქტიკოსი იურისტებისთვის.

ზურაბ ძლიერიშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

ა ბ რ ე ვ ი ა ტ უ რ ა

- გფრ - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა
ემსი - ევროპული შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი
საია - საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია
სზაკ - საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი
სსიპ - საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
სსკ - საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
სსსკ - სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსი
სსსსკ - საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
სსრ - საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა
СССР - Союз Советских Социалистических Республик
(საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი)
Cal. L. Rev. - California Law Review (კალიფორნიის
სამართლის მიმოხილვა)
Colum. L. Rev. - Columbia Law Review (კოლუმბიის
სამართლის მიმოხილვა)
Co. - Company (კომპანია)
Geo. L. J. - Georgia Law Journal (ჯორჯიის სამართლის მიმოხილვა)
Harv. L. Rev. - Harvard Law Review (ჰარვარდის სამართლის
მიმოხილვა)
Harv. C. R._C. L. L. Rev. - Harvard Civil Rights-Civil Liberties
Law Review (ჰარვარდის სამოქალაქო უფლებათა და
სამოქალაქო თავისუფლებათა სამართლის მიმოხილვა)
ICCPR - International Covenant on Civil and Political Rights
(საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური
უფლებების შესახებ)
ISEDJ - Information Systems Education Journal (ინფორმაციული
სისტემის განათლების ჟურნალი)
ICS - Information and Communication Solutions
(საინფორმაციო და საკომუნიკაციო გადაწყვეტილებები)
Inc. - Incorporation (გაერთიანება)
L. - London (ლონდონი)
L. Rev. - Law Review (სამართლის მიმოხილვა)
Stan L. Rev. - Stanford Law Review (სტანფორდის სამართლის
მიმოხილვა)
UCLA Law Review - University of California, Los Angeles Law
Review (ლოს ანჯელესის კალიფორნიის
უნივერსიტეტის სამართლის მიმოხილვა)

U. S. - United States (შეერთებული შტატები)
 AGG - Arbeitsgerichtsgesetz (შრომით დავებზე სასამართლოების
 შესახებ კანონი)
 BayObLG - Bayerisches Oberstes Landgericht (ბაიერის უმაღლესი
 საქალაქო სასამართლო)
 BGH - Bundesgerichtshof (გერმანიის ფედერალური უზენაესი
 სასამართლო)
 BGHZ - Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (ფედერალური სასამართლოს
 გადაწყვეტილებათა კრებული სამოქალაქო საქმეებზე)
 BVerfGE - Bundesverfassungsgericht (ფედერალური
 საკონსტიტუციო სასამართლო)
 EMRK - Europäisches Menschenrechtskonvention (ადამიანის
 უფლებათა ევროპული კონვენცია)
 EStGB - Einkommensteuergesetz zum Strafgesetzbuch (სისხლის სამართლის
 კოდექსის შესავალი კანონი)
 EGBGB - Bürgerliches Gesetzbuch zum Bürgergesetzbuch (სამოქალაქო
 კოდექსის შესავალი კანონი)
 f, ff - folgend (მომდევნო), fortfolgende (მომდევნონი)
 GTZ - Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (გერმანიის
 ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოება)
 HausratsVO - Hausratsverordnung (ბინის ამხანაგობის დებულება)
 JuS - Juristische Schulung (იურიდიული სწავლება)
 NJW - Neue Juristische Wochenschrift (ყოველკვირეული
 გერმანული იურიდიული ჟურნალი)
 ProdHaftG - Produkthaftungsgesetz (კანონი პროდუქტისგან
 გამონეული პასუხისმგებლობის შესახებ)
 StGB - Strafgesetzbuch (სისხლის სამართლის კოდექსი)
 UKlaG - Unterlassungsklagengesetz (ნეგატორული სარჩელების
 შესახებ კანონი)
 WEG - Wohnungseigentumsgesetz (საცხოვრებელ ადგილზე
 საკუთრების შესახებ კანონი)

ა) თემის აქტუალობა

საქართველო საბჭოთა სისტემის რღვევის შემდეგ აღმოჩნდა ფუნდამენტური საზოგადოებრივი ცვლილებების პირისპირ. აღნიშნულმა დღის წესრიგში დააყენა ახალი საკანონმდებლო ბაზის შექმნის საკითხი, რაც დემოკრატიულ საწყისებს დაეფუძნებოდა. ამ თვალსაზრისით გატარდა ძირეული სამართლებრივი რეფორმები. კვლევის მიზნებისთვის განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია საქართველოს კონსტიტუცია და სამოქალაქო კოდექსი, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონი და სხვა. ამ საზოგადოებრივი ცვლილებების ფონზე პირადი ცხოვრების დაცვამ და უფლების დაცვის ეფექტური მექანიზმების პოვნამ კიდევ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა. სამოქალაქო სამართლის მეცნიერებაში უფროდაუფრო იზრდება დამუშავებულ საკითხთა წრე. ამასთან, მათ პარალელურად არსებობს პრობლემური საკითხები, რომლებიც მიმდინარე ცვლილებების საფუძველზე ძველი დებულებების გადახედვის აუცილებლობას წარმოშობს. ერთ-ერთ ასეთ ნაკლებად დამუშავებულ თემად (მით უფრო ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში) შეიძლება ჩაითვალოს პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემა.

საქართველოში პირადი სფერო დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით, სისხლის სამართლის კოდექსით, სამოქალაქო კოდექსით, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონით, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ კანონით, საპროცესო კანონმდებლობით... მათი შესწავლის შედეგად ჩნდება ბუნდოვანების განცდა. ამ თვალსაზრისით სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვა არაა საკმარისი. აუცილებელია დასახელებული ნორმების დახვეწა-შესწორება მწყობრი მეცნიერული თეორიის შედეგად განსაზღვრული დებულებების ჩამოყალიბების საფუძველზე. ამასთან, მიზანშეწონილია მოცემული საკითხის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლთან სისტემურ კავშირში შესწავლა. თემა ასევე უკავშირდება რთულ თეორიულ პრობლემებს ფილოსოფიის, სამართლის თეორიის, სამოქალაქო სამართლის, საპროცესო სამართლის, ფსიქოლოგიის, სოციოლოგიის პრობლემატიკიდან. ამდენად, დასახელებული პრობლემების გადა-

წყვეტა ითხოვს ამ საკითხებისადმი სპეციალური სამეცნიერო ნაშრომის მიძღვნას.

პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემურობას მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს პრაქტიკაში სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზიების არსებობაც. ყველაზე გავრცელებულია პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებისა და გამოხატვის თავისუფლების ღირებულებითი კონფლიქტები, პრესის თავისუფლებისა და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების კოლიზიები.

პირადი სფეროს ხელყოფის ლატენცტურობა ასევე მეტყველებს კვლევის აქტუალობაზე. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში უშუალოდ პირადი ცხოვრების დაცვის თაობაზე სამოქალაქო საქმეთა წრე სულ რამდენიმე გადანყვეტილებით შემოიფარგლება. აღნიშნული შეიძლება კანონმდებლობის არასწორი ინტერპრეტაციის ან ნაცვლად პირადი ცხოვრების დაცვისა, სხვა უფლებების (მაგალითად, სახელის, საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლებების და ა. შ.) დაცვის მიზეზი იყოს. ეს პირადი სფეროს დაუცველად დატოვების წინაპირობა შეიძლება გახდეს. ამასთან, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა პირადი ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გამოცდილებისგან განსხვავებული შეიძლება იყოს. ამ გაგებით საყურადღებოა პირადი ცხოვრების ხელყოფის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 17 ოქტომბრის (საბოლოო 17/01/2007) განჩინება საქმეზე „გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ“. საქართველოში მოცემული ტიპის საქმეები ფაქტობრივად, ნაცვლად პირადი ცხოვრების ხელყოფისა, სხვა საკითხებთანაა გაერთიანებული, რის გამოც პირადი ცხოვრების დაცვის იურიდიული გარანტიები გაუთვალისწინებელი რჩება. ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვასთან დაკავშირებით შედარებით მდიდარია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.

აუცილებელია კერძო ცხოვრებისა და მისი სფეროების განსაზღვრა, რაც აქამდე ფუნდამენტური კვლევის საგანი ნაკლებად იყო, რადგან ის პირად არაქონებრივ უფლებათა ჭრილში განიხილებოდა და სფეროთა განსხვავებები უყურადღებოდ რჩებოდა. პირადი ცხოვრების დაცვა მჭიდროდაა დაკავშირებული თავად პირად არაქონებრივ უფლებებსა და პირად სფეროს შორის მიმართების დადგენასა და სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციებთან. საკითხის პრობლემურობას ადასტურებს ისიც, რომ, მიუხედავად პირადი ცხოვრების მრავალმხრივი

კვლევისა, იურიდიულ ლიტერატურაში დღემდე არ შექმნილა ლოგიკურად გამართული და მეცნიერულად მყარი თეორია, რომელიც პასუხს გასცემდა კითხვებს: რა არის კერძო სფერო? რა არის პირადი სფერო? რითია განსაკუთრებული პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა დაცვის სხვა ხერხებთან შედარებით? საკმარისია თუ არა სამოქალაქოსამართლებრივი წესით პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა? თავსდება თუ არა ის პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ფარგლებში?..

პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საკითხი ნაკლებად არის შესწავლილი ჩვენს იურიდიულ ლიტერატურაში. ამასთან, ამ საკითხზე არ არსებობს სპეციალური მონოგრაფიები ქართულ ენაზე. აღნიშვნის ღირსია თ. ნინიძის სტატიები პირადი საიდუმლოების, ინდივიდუალობისა და პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის შესახებ. ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა ასევე მ. ოქრუაშვილის ნაშრომი „პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა“. არანაკლები ყურადღების ღირსია ბ. ზოიძის ნაშრომები ღირებულებათა ნესრიგის შესახებ, რომელიც კოლიზიურ შემთხვევებში გარკვეული ბალანსის დაცვის თვალსაზრისით საყურადღებო დებულებებს შეიცავს. ამავე დროს, გამოიცა უ. კილკელის ნაშრომი „პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება.“

რუსულ, ინგლისურ და გერმანულენოვან იურიდიულ ლიტერატურაში ყურადღება ეთმობა პირადი ცხოვრების დაცვას. ამასთან, საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შედარება ცხადყოფს საქართველოსთვის ამ თემის სათანადოდ კვლევის აუცილებლობას. აღნიშნული ადასტურებს საკითხის აქტუალობას კანონმდებლობის სრულყოფის, თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით.

ბ) პირადი ცხოვრების ისტორიული და თანამედროვე ხედვა

ე. წ. „privacy“-ის სამართლებრივი ცნება უძველეს დროშიც არსებობდა.¹ კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი ასპექტი, საექიმო საიდუმლოება, ჯერ კიდევ ჩვ. წ.-ით მე-5 საუკუნეში არსებობდა

¹ იხ. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2005, გვ. 9

პიპოკრატეს ფიცის სახით. პიროვნული უფლებები გახდა ინტენსიური განსჯის საგანი ასევე, როცა მიმონერის საიდუმლოება ზოგადად აღიარეს.² საერთოდ, ისტორიულად პირადი არაქონებრივი უფლებების შესახებ მოძღვრება საკუთარ პიროვნებაზე უფლების თაობაზე მოძღვრების სახით წარმოიშვა. მისი წარმოშობა უკავშირდება დონელუსის სახელს. მან ჯერ კიდევ რომის სამართლის კომენტარიებისას სამართლებრივი დაცვა გაავრცელა სიცოცხლეზე, ფიზიკურ ხელშეუხებლობაზე, თავისუფლებასა და პატივზე. *სავინი* მიუღებლად თვლიდა ადამიანის მიერ საკუთარი სახელისა და სიცოცხლის განკარგვის უფლების ცალკე მონესრიგებას.³ *პუბტა* უშვებდა საკუთარ პიროვნებაზე უფლების არსებობას. ამ იდეას *დერნბურგი* განამტკიცებდა პანდექტების ცნობილ სახელმძღვანელოში.⁴

პირადი არაქონებრივი უფლებების პირველი დეფინიცია წარმოადგინა *გირკემ*, რომელიც მიიჩნევდა, რომ პიროვნულია უფლებები, რომლებიც საკუთარი სფეროების ამა თუ იმ ნაწილში მისი სუბიექტის ბატონობას უზრუნველყოფს.⁵ *გარეისის* აზრით, პირადი უფლება არის სამართლის სუბიექტის ინდივიდუალობის აღიარების უფლება,⁶ რაც არსებითად საავტორო სამართლის გაძლიერებამ გამოიწვია.

² იხ. *G. Tichy, W. Peissl, Beeinträchtigung der Privatsphäre in der Inforationsgesellschaft, „Institut für Technikologen-Abschätzung manu:script“ (ITA-01-01), 2001, Dezember, გვ. 15; ნაშრომი ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://epub.ocaw.ac.at/ita?frames=yes>> [30.07.10 16:12]*

³ იხ. *F. C. von Savigny, System des heutigen Römischen Rechts, Band 1. 1840, გვ. 335-337* იხ.: <[http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleio/0010/exec/bigpage/"199236_0000387.gif](http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleio/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:34]; მოყვანილი ისტორიული ექსკურსის შესახებ ასევე იხ. *J. von Staudinger, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Auflage, Einleitung, Erstes Buch, Allgemeinen Teil, erläutert von Helmut Coing, Berlin, 1980, გვ. 133-135*

⁴ იხ. *H. Dernburg, System des Römischen Rechts, Pandekten, 8. Aufl., Zweiter Teil, bearbeitet von P. Sokolowski, Berlin, Verlag von Müller, 1912, §18*

⁵ იხ. *O. von Gierke, Deutsches Privatrecht, Band 1, Allgemeiner Teil u. Personenrecht, Leipzig [u.a.] 1895, გვ. 702, იხ.: <[http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleio/0010/exec/bigpage/"143555_00000736.gif](http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleio/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:33]*

⁶ იხ. *K. Gareis, Das juristische Wesen der Autorrechte sowie des Firmen- und Markenschutztes BuschArch, Bd. 35, 1877, გვ. 185 და შემდგომი გვერდები; ასევე იხ. Gareis, Juridical Nature of Author's Rights, 1877, იხ.: <http://www.archive.org/stream/cu31924017565981/cu31924017565981_djvu.txt> [20.10.10 19:05]*

გერმანიასა და ავსტრიაში ჩამოყალიბდა კონცეფცია „პიროვნული უფლებებისა“ და „კერძო ცხოვრების საკუთარი შეხედულებისამებრ მოწყობის უფლების თაობაზე“ (*გირკე, გარეისი*). აქ სასამართლო პრაქტიკამ შექმნა ზოგადი პიროვნული უფლება, რომელიც ორიენტირებულია პიროვნების სრულ დაცვაზე. საფრანგეთში პირადი არაქონებრივი უფლებების ინსტიტუტის შემუშავებას მნიშვნელოვანი შრომები მიუძღვნეს *ბერტომ* და *პერომ*. აშშ-ში ლიბერალიზმის წარმომადგენელმა *ლუის ბრანდეისმა* წარმოსწია „პირად სფეროზე უფლების“ იდეა.⁷

კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ოფიციალურმა თეორიამ ფაქტობრივად ხორცი შეისხა *უერენისა* და *ბრანდეისის* სტატიაში, რომელიც პირადი სფეროს დაცვის შესახებ პირველ განხილვას წარმოადგენდა.⁸ ეს სტატია დაინერა „ყვითელი პრესის“ უცერემონიოების სოციალური შედეგების განხილვის გამო, რაც სენსაციის ძიებაში ეთიკურობის საზღვრებსაც გადადიოდა.⁹ ძირითადი პრინციპი „ინდივიდის პიროვნულობა ხელშეუვალია“ *უერენმა* და *ბრანდეისმა* მორალური კონცეფციიდან აიღეს

⁷ იხ. *М. Петросян*, США: Правовая защита от вторжения в «личную сферу», Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства, «Учебные записки», Выпуск 30, М., 1974, გვ. 158-159

⁸ იხ. *Harry H. Wellington*, Common Law Rules and Constitutional Double Standards: Some Notes on Adjudication, 83 *Yale Law Journal*, 1973, გვ. 221, 249-251. ციტირებულია: იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 10-11

⁹ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 160-161; *უერენისა და ბრანდეისის* სტატიის „პირადი ცხოვრების უფლების“ გამოქვეყნება განაპირობა ერთმა ჩვეულებრივმა ამბავმა: პრესა ინტენსიურად აშუქებდა ქალბატონი *სემუელ უერენის* მიერ სახლში გამართულ წვეულებებს, ხშირად პირად, ინტიმურ დეტალებს, რომლებმაც „პიკს მაშინ მიაღწია, როდესაც ბატონი *უორენის* ქალიშვილის ქორნილის შესახებ ბოსტონის პრესაში უამრავი ჭორი გამოქვეყნდა.“ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11. საერთოდ, რომ არა *უერენის* დაქორწინება, ალბათ, არ დაინერგებოდა *უერენისა* და *ბრანდეისის* სტატია. მისი შექმნის მიზეზი იყო 1883 წლის ქორნილის დეტალების შესახებ ინფორმაციის გავრცელება „ნოუ-იორკ თაიმსში“, „ვამინგტონ პოსტისა“ (იხ. *A. Gajda*, What if Samuel D. Warren hadn't married, a senator's daughter?: Uncovering, the press coverage that led to "the right to privacy", *Michigan State Law Review* 35, 2008, გვ. 36, 37) და გაზეთ „სეთერდეი იენინგის ოფიციალური ბეჭდვითი ორგანოს“ ფურცლებზე. თუმცა, შესაძლებელია, ამის მიზეზი „უერენი და ბრანდეისი“-ს ფორმის სახელის ფართოდ გავრცელებაც ყოფილიყო. იხ. *Dorothy J. Glancy*, The invention of the right to privacy, *Arizona Law Review* 1, 1979 (VOLUME 21), გვ. 6, <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]

და განავითარეს. დადგა ამ უფლების სამართლებრივად აღიარების დრო.¹⁰

უერენი და ბრანდისი ხაზს უსვამდნენ, რომ კერძო ცხოვრებაზე უფლება არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც ადამიანთა ყოვლისმომცველი აბსოლუტური უფლება; არამედ არსებობს გარემოებანი, რომელთა შემთხვევაშიც ადამიანის ღირსება უკან იხევს საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მოთხოვნებთან კოლიზიისას.¹¹ როდესაც კონგრესმა მიიღო კერძო ცხოვრების შესახებ კანონი (1974 წ.), კერძო ცხოვრების უფლება უკვე იყო მყარად ფესვგადგმული ამერიკულ იურიდიულ გამოცემებში.¹²

„პირადი ცხოვრების უფლება განისაზღვრა, როგორც „უფლება ეკუთვნოდე საკუთარ თავს.“¹³ თუმცა ახალი იდეა უაპელაციოდ არ მიუღიათ.¹⁴ 1902 წელს ნიუ-იორკში „პირად სფეროზე უფლების“ შესახებ კანონის მიღებითა და რიგი გადანყვეტილებებით განისაზღვრა ახალი უფლების განვითარება. აღნიშნულმა განაპირობა ამა თუ იმ ფორმით მისი აღიარება თითქმის ყველა შტატში, თუმცა სპეციალური საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც მის დაცვას ითვალისწინებდა, მხოლოდ რამდენიმე შტატში (*ნიუ-იორკი, ოკლაჰომა, იუტა და ვირჯინია*) მიიღეს. შტატების უმრავლესობა სასამართლოს საშუალებით ახორციელებდა პირადი სფეროს დაცვას, რადგან „კერძო ცხოვრების“ დარღვევა დელიქტად იყო აღიარებული. სასამართლობი მხოლოდ ოთხ შტატში (*როდ-აილენდი, ნებრასკა, ტეხასი და ვისკონტინი*) აცხადებდნენ უარს „პირად სფეროზე უფლების“ აღიარებაზე, ვინაიდან მოქმედ საერთო სამართალში ცვლილებების შეტანა მხოლოდ საკანონმდებლო წესრიგით არის დასაშვები.¹⁵

¹⁰ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

¹¹ აღნიშნულზე იხ. *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37

¹² იხ. *Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis*, *The Right to Privacy*, 4 HARV. L. REV., 1890, გვ. 193; *Patricia Mell*, *Seeking Shade in a Land of Perpetual Sunlight: Privacy as Property in the Electronic Wilderness*, 11 BERKELEY TECH. L.J., 1996, გვ. 1, 29-30; *William L. Prosser*, *Privacy*, 48 CAL. L. REV., 1960, გვ. 383, 384

¹³ *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 161

¹⁴ აღნიშნულს ადასტურებს *Roberson v. Rochester Folding Box Co.*, 64 App. Div. 30, reversed 1902 წლის გადანყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/Roberson.htm>> [16.03.11 10:22]

¹⁵ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 161-162

ნიუ-იურკის შტატის კანონში (1902 წ.),¹⁶ რომელიც შემდგომი საკანონმდებლო აქტებისთვის ნიმუშს წარმოადგენდა, განისაზღვრა, რომ „პირად სფეროზე უფლების“ დარღვევა იმავედროულად არის დელიქტი და სისხლისსამართლებრივი სამართალდარღვევა. „პირად სფეროზე უფლების“ დაცვა გულისხმობს პირის სახელისა და გამოსახულების დაცვას. „პირად სფეროზე უფლება“ შეიძლება გამოიხატოს უფლებამოსილი პირის გამოსახულების თანხმობის გარეშე კომერციული ექსპლუატაციისაგან დაცვის უფლებაში მხოლოდ მაშინ,¹⁷ თუ მოსარჩელის გამოსახულების (ან სახელის) გამოყენებასა და რეკლამას ან სავაჭრო მიზანს შორის პირდაპირი და უშუალო კავშირია. ამასთან, არსებობს სხვა საქმეც, რომელშიც არ დაკმაყოფილდა სარჩელი მსახიობისა, რომლის პორტრეტი განთავსებული იყო ყოველდღიური ჟურნალის ერთ გვერდზე სხვა სარეკლამო განცხადებებთან ერთად.¹⁸

ამდენად, ამერიკელებმა დეკლარაციაში ასახეს განმარტების უფლების სახელმწიფოებრივად დაცვა-უზრუნველყოფის იდეა (ის *ჯონ ლოკის* შრომებში იყო აღწერილი). მართალია, ეს არ იყო უფლება კერძო ცხოვრებაზე იმ გაგებით, როგორც დღეს არის გააზრებული, თუმცა აღნიშნულმა დაუდო დასაბამი საერთო სამართალში კონცეფციას, რომ ადამიანთა ცხოვრება და საკუთრება ჩარევისაგან თავისუფალი უნდა იყოს.¹⁹

¹⁶ შეერთებულ შტატებში პირადი სფერო მე-19 საუკუნის ბოლო ხანებამდე დაცული იყო კონსტიტუციის ისეთი მუხლებით, რომლებიც პირდაპირ არ ეხებოდა კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიებს. მაგალითად, კონსტიტუციის 1-ლ დამატებაში დადგენილია პრესისა და გაერთიანებების თავისუფლების გარანტიები; კონსტიტუციის მე-4 დამატებით დაწესებულია კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის თვითნებური და უკანონო ჩხრეკისა და ამოღებისგან დაცვის გარანტიები... აღსანიშნავია კერძო საკუთრებაში შეღწევის, პირადი საუბრების მოსმენის აკრძალვის შესახებ ნორმებიც და სხვა. იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9-10

¹⁷ იხ. *Spahn v. Messner, INC.*, 1964 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=196426243Misc2d219_1189.xml&docbase=CSLWARI-1950-1985> [20.07.11 23:35]

¹⁸ იხ. *Cardy v. Maxwell*, 1957 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=19573389Misc2d329_1179.xml&docbase=CSLWARI-1950-1985> [09.09.11 22:43]; *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 163-164

¹⁹ იხ. Congress and the Right to Privacy, An Introductory Essay by Donald R. Wolfensberger For the Congress Project Seminar on, „Congress and Individual Privacy in a New Security Age,” Woodrow Wilson International Center for Scholars, Monday, May

კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ პირველი სასამართლო გადაწყვეტილება იყო 1881 წელს მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება. სასამართლომ ზიანის ანაზღაურება დააკისრა პირს ქალის სასარგებლოდ, რომელსაც მოპასუხე აკვირდებოდა მშობიარობის დროს მისი თანხმობის გარეშე.²⁰ ერთი წლის შემდეგ მოსამართლე ტომას ჯულიმ ერთ-ერთ სასამართლო-გადაწყვეტილებაში „განმარტოების“ უფლება სამოქალაქო დელიქტების ერთ-ერთ ნაწილად ჩათვალა. 1873 წელს ამას მოჰყვა ნაშრომი, რომელიც კერძო ცხოვრების დაცვის მნიშვნელობას ეხებოდა.²¹

უძველესი პრინციპი „ინდივიდს თავისი პიროვნებისა და საკუთრების დაცვის სრული უფლება აქვს“ დროთა განმავლობაში იცვლება. თანდათანობით ამ უფლებების მასშტაბი გაიზარდა და პირის იმუნიტეტი ფიზიკური იმუნიტეტიდან გავრცელდა პირის ემოციებზეც, ისეთ არამატერიალურ ფასეულობებზე, როგორიცაა პირის ინტელექტუალური საკუთრება, კომერციული საიდუმლო, სავაჭრო ნიშანი და სხვა. ბოლოდროინდელმა გამოგონებებმა და ბიზნესის განვითარებამ, პრესის მიერ უხამსი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად სხვების სქესობრივი ცხოვრების დეტალების გავრცელებამ გამოიწვია განმარტოების უფლების წინ წამოწევა.²² ამ სახის მოქმედებისგან თავდასაცავად საერთო სამართალი პირს ანიჭებს უფლებას, თვითონ განსაზღვროს, რამდენად გაუზიაროს სხვას თავისი ფიქრები, ემოციები და გრძნობები. მათი გავრცელება უფლებამოსილი პირის თანხმობას საჭიროებს. უფლება იკარგება, თუ პირი თავად გადაწყვეტს საზოგადოებისთვის საკუთარი ფიქრების, ემოციების გაცნობას ანუ მათ გამოაქვეყნებს. აქვე უნდა გაიმიჯნოს პი-

15, 2006, გვ. 2-3, <<http://www.wilsoncenter.org/events/docs/privacy-essay-drw4.pdf>> [15.01.10 22:35]; აღნიშნულის თაობაზე ასევე იხ. M. Hunemörder, The right to privacy: Debates and meanings in American political and legal history, GHI Research, Bulletin No. 41 (Fall 2007), გვ. 67

²⁰ იხ. *De May v. Roberts*, 9 N. W. 146 Mich. მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს 1881 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/DcMay.htm>> [16.03.11 23:20]

²¹ იხ. J. Stephen, Liberty, Equality, Fraternity, second edition, SMITH, ELDER, & CO., 15 WATERLOO PLACE, 1873, <<http://library.gipc.ac.in/xmlui/bitstream/handle/1/3331/GIPE-003539-Contents.pdf?sequence=2>> [20.20.10 07:57]

²² იხ. *Warren and Brandeis*, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, გვ. 2, 3 <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]

რის ყოფითი სინამდვილის შესახებ რაიმეს აღწერა, რომელიც მისი საყოფაცხოვრებო წერილმანებს შეეხება და წერილი ან დღიურის ნაწილი, როგორც ლიტერატურული ნაშრომი.²³

ინგლისში სასამართლო არ აღიარებდა „პირად სფეროზე უფლებას“ დამოუკიდებელ უფლებად: „პირადი ცხოვრების“ დარღვევის გამო სარჩელის დაკმაყოფილება ხდებოდა მხოლოდ დიფამაციის შესახებ ტრადიციული ნორმების მიხედვით. როცა ფოტოგრაფიის, კარიკატურის ან სახელის გამოქვეყნება დიფამაციური ხასიათის იყო, ეს არ ქმნიდა საკმარისი საფუძველი სარჩელის წარსადგენად,²⁴ თუ აღნიშნული იყო სათანადოდ დამტკიცებული. ამდენად, საერთოდ, პირადი ცხოვრების უფლებაში მოიაზრება ინდივიდუალური თვითგამორკვევის მოლოდინი. თითოეულმა პირმა უნდა განსაზღვროს, თუ ცხოვრების რომელი ასპექტი ჩათვალოს კერძო სფეროდ, რათა დაიცვას ის „საზოგადოებრივი თვალისაგან.“²⁵

აღსანიშნავია საქმე, რომლის მიხედვით, მოსარჩელე (ყოფილი მეძავი) ფიგურირებდა მკვლელობის შესახებ პროცესში და იყო გამართლებული. მას შემდეგ იგი გათხოვდა, გარშემო მყოფებმა კი არ იცოდნენ მისი წარსული. პროცესიდან შვიდი წლის შემდეგ მოპასუხეებმა შექმნეს მისი ცხოვრების ამსახველი ფილმი, რომელშიც იგი ნამდვილი სახელით იყო ნახსენები. ამიტომ ეს მოქმედება შეფასდა მოსარჩელის პირადი სფეროს ხელყოფად.²⁶

ამდენად, აშშ-ის სასამართლო პრაქტიკაში „პირად ცხოვრებაზე უფლება“ განიხილება, როგორც ინდივიდის პირადი გადაცემაუუნარო უფლება. ზიანის მიყენების მიხედვით პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს იმ შემთხვევებში, როცა დარღვევა „უხამს“ ხასიათს ატარებს. პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ

²³ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *Prince Albert v. Strange*, 1 McN. & G. 25 (1849); იხ.: <http://www.readingnewengland.org/app/books/righttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html> [16.03.11 15:30]; ასევე იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-15

²⁴ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 162

²⁵ იხ. *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21, <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]

²⁶ იხ. *Melvin v. Reid*, 297, კალიფორნიის სააპელაციო სასამართლოს 1931 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება, გვ. 91, <<http://www.findadecath.com/forum/showthread.php?25198-Dorothy-Davenport-Reid>> [20.10.10 08:40]; აღნიშნულის შესახებ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 169

გარემოებას პირად სფეროში ჩარევასთან დაკავშირებით წარმოადგენს მოსარჩელის თანხმობა.²⁷

ზემოაღნიშნულის ფონზე საგულისხმოა, რომ საქართველოში პირადი ცხოვრების დაცვის ისტორიული ექსკურსი ჯერ არ ყოფილა სპეციალური შესწავლის საგანი. თუმცა შესაძლებელია ამ ასპექტის შესახებ ზოგიერთი ტენდენციის გამოკვეთა. პირადი ცხოვრების დაცვის პერიოდიზაცია შეიძლება მოხდეს ამგვარად: ა) პირადი სფეროს დაცვა ფეოდალურ ეპოქაში; ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან მე-19 ასწლეულის ბოლომდე; გ) პირადი ცხოვრების დაცვა თანამედროვე ეპოქაში. ფეოდალურ ხანაში პირადი ცხოვრების გამოვლინების ცალკეული ფორმები პატივისა და ღირსების სახით ძირითადად ზნეობრივ სფეროსა და რელიგიურ მრწამსს დაუკავშირდა. შეიძლება ითქვას, რომ პირადი ცხოვრება ზოგადად დამოკიდებული იყო წოდებრიობაზე, კერძოდ, რაც უფრო მაღალი წოდების იყო პირი, მით უფრო მაღალი პატივი და ღირსება ჰქონდა საზოგადოებისა და სახელმწიფოსაგან მინიჭებული. ფეოდალური სამართლის ძეგლებში პირადი ცხოვრების ცალკეულ გამოვლინებათა (პატივისა და ღირსების) დაცვის გარკვეულ ასპექტებზე აღნიშვნის ღირსია გ. ნადარეიშვილის პოზიცია,²⁸ თ. მონიავას ხედვა.²⁹

პირად ცხოვრებას, როგორც სოციალურ მოვლენას, ქართულ პუბლიცისტიკაში ყურადღება ეთმობა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან. ამ საკითხზე საყურადღებოა ფ. გოგიჩაიშვილის წერილების სერია. საგულისხმოა, რომ პატრიარქალური დროისთვის დამახასიათებელი იყო ოჯახური, კარჩაკეტილი ცხოვრება და საკუთარი თავით დაკმაყოფილება. ამ დროს რთულდება საზოგადოებრივი სფეროების გამიჯვნა, ვინაიდან ორივე მხარე ერთმანეთშია გადახლართული, ოჯახებიც ერთმანეთს ჰგავს თავისი მეურნეობითა და ეკონომიკური საქმიანო-

²⁷ იხ. მ. პეტროსიანი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 173-174

²⁸ იხ. გ. ნადარეიშვილი, ადამიანის პატივისა და ღირსების დაცვა ქართული ფეოდალური სამართლის ძეგლებისა და სასამართლო პრაქტიკის მასალების მიხედვით, „აღმანახი“, ქართული სამართლის ისტორიის ძეგლები, 2000, №14, გვ. 53-54; გ. ნადარეიშვილი, ქართული სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., „ბონა კაუზა“, 2003, გვ. 160

²⁹ იხ. თ. მონიავა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 47-53, 69-71. თ. მონიავა, ფიზიკური პირის პატივისა და ღირსების ცნება, „სამართალი“, №6-7, 2003, გვ. 21

ბით. თუმცა ნელ-ნელა იცვლება ვითარება. თანდათან მამაკაცი სოციალურ თავისუფლებას იძენს; მას შეუძლია მოჰკიდოს ხელი ისეთ საქმიანობას, რომელიც მთელ მის ძალ-ღონეს მოითხოვს და ამ ფორმით აკმაყოფილებს ცოლ-შვილსა და ზოგადად ოჯახს. თუმცა ქალს ჯერჯერობით არ აქვს, მამაკაცის მსგავსად, „თავისუფლად“ მოქმედების უფლება. ალბათ, სწორედ ამიტომაც ქალის არსებაში ჩაბუდებული უკმაყოფილების გრძნობა საკუთარი თავისა და საზოგადოების მიმართ. ეს კი ქალის სულიერი სამყაროს აფორიაქებას იწვევს. ადამიანთა ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებათაგან ნინა პლანზე წამოიწია სქესობრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებამ. ასევე განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა სულიერ მოთხოვნილებებსაც.³⁰ აღნიშნული, ცხადია, ეხება ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობის პრობლემას, ქალთა უფლებების დაცვას პოლიტიკასა თუ ზოგადად საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.³¹ ეს საკითხი საქართველოში დადგა და საჯარო სფეროში ამან განაპირობა ქალთა საქმიანობის გაზრდა. ამდენად, აღნიშნულ ეპოქაში პირადი ცხოვრების ცალკეული გამოვლინებანი არის დაცული.

მე-19 საუკუნის ბოლოსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისში კერძო ცხოვრების მოცულობა კიდევ უფრო გაფართოვდა. მართალია, ეროვნული თვითგამორკვევის არსია გამოხატული დიდი ილიას სიტყვებში: „ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნესო“, მაგრამ არც ტექსტზე ჰერმენევტიკული ძალადობა გამოვა, თუ აქ ინდივიდის დამოუკიდებლობასაც მოვიაზრებთ. საბჭოთა პერიოდში დაცული იყო პირადი სფეროს გარკვეული ასპექტები, თუმცა მე-20 საუკუნიდან ტექნოლოგიურმა განვითარებამ პიროვნების დაცვა გაცილებით აქტუალურ პრობლემად აქცია. დღეს მოქმედმა სსკ-მა პირადი ცხოვრება დამოუკიდებელ დაცვის ღირს სიკეთედ აღიარა, რამაც გაზარდა პირადი სფეროს დაცვის საკითხი.

საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა იურისპრუდენციაში ცნობილი კონსერვატიზმის პოზიციებიდან შეხვდა პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების აღიარებას. აღნიშნული ჩანს

³⁰ იხ. ფ. გოგიჩაიშვილი, რჩეული ნაწერები, ტ. 1, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974, გვ. 166-182

³¹ ევა პერონის როლის შესახებ ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში იხ. G. Bonder, M. Nari, A turning point for Women's political participation in Argentina, The 30 percent quota Law, გვ. 184-191, <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/feature/postconflict/argentina.pdf>> [20.10.10 20:55]

თვით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინებით, რომელიც პატივისა და ღირსების შელახვას უქავემირდება. თუმცა მოცემულ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინების გაცნობის შემდეგ აშკარა ხდება, რომ შეილახა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება.³² ამდენად, პირადი სფეროს შესახებ პირველი საქმე საქართველოში წარუმატებელი გამოდგა. საგულისხმოა ასევე საქმე „ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ“, მაგრამ ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოში განხილვით პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი ასპექტის — გამოსახულების — ხელყოფა გამოიკვეთა.³³ აღნიშნულს მოჰყვა საქმე, რომელიც პირადი საიდუმლოების ერთ-ერთ გამოვლინებას შვილად აყვანის საიდუმლოების სახით ეხებოდა.³⁴ საყურადღებოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობების გავრცელების თაობაზე; პირის რეაბილიტაციის შესახებ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2003 წლის 11 ნოემბრისა და დიდი პალატის 2003 წლის 24 მარტის განჩინებები. ამის შემდეგ შედარებით განვითარდა პირადი ცხოვრების დაცვისადმი მიდგომა, რაც განაპირობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებამ.³⁵ თუმცა მაინც იყო გარკვეული საკითხები, რაშიც არ იზიარებდნენ ევროპულ გამოცდილებას.³⁶ ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წვლილი.³⁷ თუმცა ინტერესთა დაბალანსება სათანადოდ მაინც ვერ ხორციელდებოდა.

³² იხ. გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება (განაცხადი №71678/01) (საბოლოო 17/01/2007), <www.article42.ge/human/Gurgenidze_v_georgia.doc> [15.03.08 22:24]

³³ იხ. ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ, 2009 წლის 13 იანვრის განჩინება (განაცხადი №37048/04)

³⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№2კ-141 დად.-02)

³⁵ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№3/2058).

³⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-968-1269-07).

³⁷ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება, 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (№1/7/454), საქართვე-

ამასთან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში პერსონალური მონაცემების მიღების შესახებ 2008 წელს შესული დამატებით შეივსო საკანონმდებლო ხარვეზი, ვინაიდან მანამდე პერსონალური მონაცემების დაცვა კერძოსამართლებრივად არ იყო ცალკე გათვალისწინებული.

21-ე საუკუნის დასაწყისში პირადმა ცხოვრებამ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა საქართველოში. ეს განპირობებული იყო სექსუალური რევოლუციის წარმოშობის ტენდენციების გაჩენით.³⁸

გ) ნაშრომის მიზნები და ძირითადი მიმართულებები

ნაშრომის მიზანია: 1) კერძო და პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობის დადგენა; 2) პირადი ცხოვრების დაცვის თაობაზე თეორიების, საქართველოსა და საზღვარგარეთის განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის გაცნობა-ანალიზი, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პრაქტიკის შესწავლა; 3) კერძოსამართლებრივი დაცვის გარანტიების გაფართოება; 4) საკანონმდებლო ნორმების სრულყოფისა და პრაქტიკაში წამოჭრილი პრობლემების გადაჭრის გზების ჩვენება.

დ) კვლევის საგანი და ობიექტი

კვლევის საგანი და ობიექტია: 1) საჯარო, საზოგადოებრივი, კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება; 2) ზოგადი პიროვნული უფლება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება; 3) პირადი სფეროს დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები (კომპენსაცია, სატისფაქცია, პრევენცია) და ფორმები; 4) გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა; 5) იურიდიული პირის კერძო ცხოვრების დაცვა; 6) პირა-

ლოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)

³⁸ იხ. *შ. გაბუნია*, ვირტუალური კომუნიკაციების როლი თბილისელ ლესბი ქალთა ცხოვრებაში, თბ., 2010, გვ. 1-14; სექსუალური რევოლუციის შესახებ იხ. *П. Сорокин*, *Американская сексуальная революция*, Перевод Г. Войтенковой, М., 2006, გვ. 57-70

დი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი გარანტიები.

ე) კვლევის მეთოდები

ნაშრომში პირადი ცხოვრების დაცვის არსისა და თავისებურებების გამოსაკვეთად გამოყენებულია იურიდიული მეცნიერებისთვის ტრადიციული იდეალური მეთოდები — დოგმატური და ნორმატიული მეთოდები. ამასთან, კვლევაში ვიხელმძღვანელებთ ისტორიული, შედარებითსამართლებრივი, სისტემური, ანალიზისა და სინთეზის, ლოგიკური მეთოდებით. აზროვნების ლოგიკურ კანონებთან კავშირში თემის განხილვა ლოგიკურად მწყობრი დასკვნის ჩამოყალიბების წინაპირობაა. ამასთან, არ იქნება ინტერესმოკლებული, პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემის სოციოლოგიური მეთოდის³⁹ გამოყენებით შესწავლა, ვინაიდან პირადი საყერო უკავშირდება სოციოლოგიას. უნდა გაიმიჯნოს კერძო ცხოვრების იურიდიული და სოციოლოგიური ასპექტები, რათა არ მოხდეს იურიდიულის სოციოლოგიურზე დაყვანა; ამასთან, სამართლებრივი ურთიერთობები საზოგადოებრივი ურთიერთობის მონესრიგების იურიდიული ფორმაა, თუმცა განსაზღვრულწილად სოციოლოგიურ საფუძვლებსაც უკავშირდება. ამდენად, ნაშრომის საკვლევად დიდია ზოგადი სოციოლოგიის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა. საკითხის როგორც სოციოლოგიური, ისე სამართლებრივი ასპექტების განხილვა პრობლემის მთელი სისავსით აღქმის შესაძლებლობას იძლევა.

ვ) ნაშრომის სიახლე

სამოქალაქო სამართალში პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ მონოგრაფიული კვლევა ქართულ ენაზე არ შექმნილა. მსოფლიო მასშტაბით უკანასკნელი ასწლეულის განმავლობაში პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემას, რამდენადაც შეგვიძლია

³⁹ იდეალური და რეალური მეთოდების შესახებ. იხ. *Р. Лукич, методология права*, перевод с сербохорватского *В. Кулишкова*, М., «Прогресс», 1981, გვ. 133-134, 138-197, 92-129

განვსაჯოთ, მონოგრაფიის დონეზე მხოლოდ რამდენიმე ნაშრომი მიეძღვნა. წინამდებარე კვლევა არის ქართულ სინამდვილეში პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის პრობლემის შესწავლის პირველი ცდა. ამასთან, ნაშრომში გადმოცემულია, თუ როგორაა დაცული ზოგადად კერძო ცხოვრება ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციით. კვლევა ასევე ეხება პირადი სფეროს დაცვის საერთაშორისოსამართლებრივ ასპექტებს. ამავე დროს, განსაზღვრულია მათი მნიშვნელობა შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე პირადი ცხოვრების დაცვის უფრო მყარი მექანიზმის ჩამოყალიბებისთვის; ნაშრომში დადგენილია, თუ რა მიმართებაა პირად არაქონებრივ უფლებებსა და ზოგად პიროვნულ უფლებას შორის, თუ რითია განპირობებული პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნება...

კვლევაში არის მცდელობა, განხილულ იქნეს პირადი სფეროს დაცვის თაობაზე პრაქტიკული პრობლემები, პირადი ცხოვრების ხელყოფის ლატენტურად დატოვების საფრთხეები. ამასთან, ნაშრომი სამართალწარმოებისას პირადი სფეროს ხელყოფის შემთხვევებსაც ეხება. ამ თვალსაზრისით აშკარაა თემის პრაქტიკული მნიშვნელობა.

აღნიშნული ნაშრომი არის ქართულ სინამდვილეში პირველი მცდელობა, წარმოდგენილ იქნეს პირადი ცხოვრების ნიშნები და დაცვის ტენდენციები; დაიხვეწოს სამოქალაქო კანონმდებლობა პირადი სფეროს კონსტიტუციურსამართლებრივი საწყისების საშუალებით. ამასთან, კვლევაში არის მცდელობა, მოხდეს პირად ცხოვრებასთან დიალექტიკურად დაკავშირებული პრობლემების კომპლექსური შესწავლა. ასევე წარმოდგენილია წინადადებები თუ რეკომენდაციები როგორც სამოქალაქო სამართალში, ისე საპროცესო სფეროში. აღნიშნული, ალბათ, საერთაშორისო მასშტაბითაც იქნება საინტერესო, რაც კვლევის თეორიულ მნიშვნელობაზე მიუთითებს. ამდენად, ნაშრომი მნიშვნელოვანია პრაქტიკის ჩამოყალიბებისა და სამართლის განვითარების, ასევე სსკ-ის სრულყოფის თვალსაზრისით.

§ 1. საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრება

ტერმინი „*public*“ გამოიყენება საზოგადოების, სახალხო, საჯარო, საზოგადოდ ცნობილი მოვლენების ან მოღვაწეების ან საჯარო პირების აღსანიშნავად. ის უკავშირდება თავისუფალ ადგილს, სადაც ხალხს ინდივიდის დანახვის ან მოსმენის უფლება აქვს. იგი კერძო ანტონიმია.⁴⁰ ამდენად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაირკვეს საჯარო ცხოვრების არსი, რათა შემდეგ განისაზღვროს კერძო ცხოვრების ნიშნები.⁴¹ აღნიშნულის დასადგენად კი აუცილებელია საჯარო და კერძო სფეროების შესახებ არსებული თეორიების მიმოხილვა. ძირითადად განასხვავებენ ტრადიციულ, ნეიტრალურ-სამართლებრივ, ქცევის შესახებ თეორიებს.

ე. ნ. „კვაზი-ბუნებრივი“ ანუ ტრადიციული თეორიის მიხედვით, საჯარო სფეროში ურთიერთობა სამართლისა და სხვა სოციალური ნორმებითაა მონესრიგებული; კერძო სფერო ოჯახის საშუალებით განისაზღვრება და აქ ურთიერთობები ურთიერთგაგებასა და სიყვარულზეა აგებული. ეს რეგულირება სპეციფიკურია სქესობრივი თვალსაზრისით: საჯარო სფეროში მოქმედებს კაცი, ქალი კერძო სფეროს დამცველია, სახლსა და საშინაო ატმოსფეროზე ზრუნავს.⁴² ეს თეორია ეფუძნება *არისტოტელეს* შეხედულებას, რომელიც განასხვავებს თანაცხოვრებას სახელმწიფოსა (პოლისი) და სახლში (ე. ნ. ოიკოსი (*Oikos*)) ანუ საჯარო და კერძო სფეროებში. პოლისი მამაკაცების უფლებას იცავს, ოიკოსი არის ქალებისა და მონების ადგილი კაცებთან, როგორც სახლის ბატონებთან, ერთად. ამ პოზიციას ასოციაციურად უახ-

⁴⁰ იხ. A. Hornby, Oxford Advanced learner's Dictionary, Oxford, New York, Oxford university press, 2002, გვ. 1022-1023

⁴¹ საჯაროობა განისაზღვრება ძირითადად კერძო ცხოვრების საპირისპიროდ. იხ. W. Lesch, Medienethik zwischen öffentlichem und Privatem, Im ZOOM K&M Nr. 11, Juli 1998, გვ. 40. <http://www.medienhft.ch/uploads/media/11_ZOOM_KM_08_Walter_Lesch_Medienethik.pdf> [06.04.11 22:30]

⁴² იხ. Chr. Beier, Autonomie, Privatheit und Selbstbestimmung, Proseminar Informationelle Selbstbestimmung, 21. August 2005, გვ. 11: <<http://www2.informatik.hu-berlin.de/~beier/txts/2005-Informationelle%20Selbstbestimmung%20--%20Autonomie,%20Privatheit,%20und%20Seibstbestimmung.pdf>> [15.01.10 20:40]

ლოვდება აგრეთვე თ. შობისა და ჯ. ლოკის ხელშეკრულების თეორია, რომელიც დუალისტურ ხასიათს ატარებს. პოლიტოლოგი კ. არენდტი საჯარო და კერძო სფეროების შესახებ არისტოტელესეულ თეორიას ეფუძნებოდა.⁴³ კერძო ცხოვრების სფეროები არის სფეროები, რომლებშიც პირი ცხოვრობს, კერძოდ, ქორწინება და ოჯახი. საოჯახო სფეროები იქცა კერძო სფეროებად, ხოლო საჯარო სფეროები — პოლიტიკოსების სფეროებად.⁴⁴ ასევე ამერიკელი სოციოლოგი რ. სენეტი თვლიდა, რომ კაპიტალისტურ რეალობაში, ერთი მხრივ, მატერიალური ხასიათის ელემენტები საოჯახო (ფამილიარულ, ინტიმურ) სფეროში არ გვხვდება, თუმცა, მეორე მხრივ, აისახება მხოლოდ საჯარო სფეროში. ამიტომ საჯაროება ქალებისთვის „ამორალურ სფეროში“ მოქმედებას უკავშირდებოდა, მამაკაცებისთვის საჯაროობას მორალური დატვირთვა ჰქონდა.⁴⁵ ამჟამად საჯარო სფეროში წარმოდგენილია ქალიც და კაციც; ხშირად ქალი ახერხებს საჯარო და კერძო სფეროებში საქმიანობის შეთავსებას. ამდენად, ტრადიციული მოძღვრება ვერ გამოდგება საჯარო და კერძო სფეროების ერთმანეთისგან გასამიჯნად.

ნეიტრალურ-სამართლებრივი თეორიის მიხედვით, საჯარო და კერძო სფეროები განიხილება თავისუფლების ცნების გამოყენებით: კერძო სფეროებში პირებს უნდა შეეძლოთ სახელმწიფოსა და საზოგადოების თვალწინ წინააღმდეგობების გარეშე საკუთარი შეხედულებისამებრ ცხოვრება.⁴⁶ ეს თეორია მნიშვნელოვანია, მაგრამ სრულად ვერ ამოწურავს კერძო სფეროს შინაარსს. თუმ-

⁴³ აღნიშნულის შესახებ იხ. D. Köhlmeier, Das Öffentliche-Das Private (und der (Un)Bestand dieser Termin, Wintersemester 2008/09, გვ. 8-9, 11, იხ. ინტერნეტ-გვერდი:

<http://www.dkmotion.at/these/privatheit_oeffentlichkeit_david_koehlmeier.pdf> [25.01.10 13:23]

⁴⁴ იხ. H. Arendt, *Vita activa oder vom tätigen Leben*. Piper: München 1996, გვ. 38 ციტირებულია: A. Siegetsleitner, Forschungsinstitut für Angewandte Ethik, Forschungsberichte und Mitteilungen (herausgegeben von A. Siegetsleitner und O. Neumaier), Heft 29, Salzburg, 2002, გვ. 13, <<http://www.unisalzburg.at/pls/portal/docs/1/467581.PDF>> [11.09.09 9:55]

⁴⁵ იხ. P. Сеннет, Падение публичного человека, Перевод с английского /Перевод О. Исаева, Е. Рудницкая, Вл. Софронов, К. Чухрукидзе, М., «Логос», 2002, გვ. 32

⁴⁶ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. H. Pauer-Studer, Privatheit: "Ein ambivalenter, aber unverzichtbarer Wert," გვ. 2. ნაშრომი იხ.:

<http://www.oeaw.ac.at/ita/privconf/pauer-studer.pdf> [10.09.10 21:43]; ხ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11-12

ცა იმის გათვალისწინებით, რომ რაც უფრო მცირეა ცნების ნიშნები, მით უფრო დიდია ამ ცნების მოცულობა,⁴⁷ ხაზს უსვამს იმას, რომ კერძო სფეროს ცნების მოცულობა დიდია.

ქცევის თეორიის თანახმად, კერძოსა და საჯაროს შორის განსხვავება შეიძლება კონკრეტული ქცევის მიხედვით. არსებობს ქცევა, რომელიც კერძო ადგილებისთვისაა დამახასიათებელი (კერძო სახლები) და მოქმედებანი, რომლებიც შეეფერება საზოგადოებრივ ადგილებს (ქუჩები, პარკები, ფირმები, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები). საზოგადოებას შეიძლება ჰქონდეს ქცევის სხვადასხვა კოდექსი საზოგადოებრივი და კერძო ადგილებისთვის. პირები იქცევიან საჯაროდ და კერძოდ მათ მიერ მიღებული საშუალებებით. ამდენად, თუ შეყვარებულები დაკავებული არიან ინტიმური ურთიერთობით საზოგადოებრივ პარკში, ეს არის პირად ცხოვრებაში ჩარევა იმათი მხრიდან, ვისაც სურს გამოიყენოს პარკი არა ამ სახით. ამასთან, ეს უფრო არის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩარევა, ვინაიდან ქცევა არ შეესაბამება საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში მიღებულ ქცევებს. ინტიმური ურთიერთობა უნდა იყოს კონფიდენციალური.⁴⁸

რ. ბენდრათის აზრით, კერძო და საჯარო უნდა გამოიყოს ფორმულით: კერძო არის სიმშვიდესთან ასოცირებული, მაგრამ მისი ნეგატიური ასპექტი არის განმარტოება. საჯარო ნიშნავს ყურადღების ცენტრში ყოფნას, ხოლო ამ შემთხვევაში საჯარო სფეროს ნეგატიური ასპექტი გულისხმობს ე. წ. „სირცხვილის ბოძზე“ გაკვრას.⁴⁹ ეს თეზაც შეეხება კერძო სფეროს მხოლოდ ერთ ასპექტს — სიმშვიდეს, განმარტოებას, რომელიც კერძო ცხოვრების უძირითადესი დეტალია, მაგრამ ის კერძო ცხოვრების ზედმეტად ფართო გაგების წარმოშობას უწყობს ხელს. ამიტომ მიზანშეწონილია, დაზუსტდეს მისი სფეროები.

როგორც ჩანს, საჯარო ცხოვრება შინაარსობრივად უახლოვდება ტერმინს „საზოგადოებრივი ცხოვრება.“ საზოგადოებრივი ცხოვრება, სოციოლოგიური გაგებით, არის იმ მოვლენათა კომპლექსი, რომლებიც გარკვეულ შეზღუდულ სივრცეში მყოფი

⁴⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946, გვ. 45

⁴⁸ იხ. *Richard J. Arneson*, *Egalitarian justice versus the right to privacy?* (published in *Social Philosophy and Policy* 17, No. 2 (Summer, 2000), გვ. 3-4, <<http://philosophy.ucsd.edu/faculty/arneson/privacy3.pdf>> [15.01.10 23:20])

⁴⁹ იხ. *R. Bendrath*, (Future of Privacy) *Zukunft von Netz und Gesellschaft*, In: *LDI NRW Personenlichkeit im Netz* 2008, გვ. 105

ინდივიდებისა და ერთობების ურთიერთქმედებით წარმოიქმნება. თუმცა ზოგჯერ აფართოებენ საზოგადოებრივი ცხოვრების შინაარსს და მასში მცენარეთა გარემოსა თუ ცხოველთა ჯოგებში მიმდინარე მოვლენებსაც მოიაზრებენ.⁵⁰ ე.ი., სიტყვები „საჯარო ცხოვრება“ და „საზოგადოებრივი ცხოვრება“ ფართო გაგებით იდენტური მნიშვნელობისაა და მათ აერთიანებს განსაზღვრული საჯარო ფუნქცია. თუმცა ვიწრო გაგებით საჯარო ცხოვრებაში, სავარაუდოდ, უნდა იგულისხმებოდეს საზოგადოებრივი (როგორც სახელისუფლო, ისე არასახელისუფლო) ინტერესებისთვის საქმიანობა. ამასთან, შესაძლოა, რომ საჯარო ცხოვრება გაცილებით ფართო იყოს, ვიდრე საზოგადოებრივი სფერო. შესაბამისად, კერძოა სფერო, რომელიც არაა საჯარო. თუმცა კერძო ცხოვრების არსის ფართო ინტერპრეტაციის თავიდან ასაცილებლად უნდა გაირკვეს, თუ რომელ კონკრეტულ ასპექტებს მოიცავს კერძო სფერო.

§ 2. კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება

1. თეორიები კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრების შესახებ

კერძო ცხოვრების ცნების შინაარსის განსაზღვრა არის ძალიან რთული. ტერმინი „კერძო სფერო“ გამოიყენება რამდენიმე ვარიაციის სახით,⁵¹ რომლებიც სხვადასხვა მოძღვრებაში აისახა. ამიტომ პირადი სფეროს არსის შესასწავლად აუცილებელია კერძო ცხოვრების შესახებ არსებული კონცეფციების მოკლედ განხილვა. ძირითადად გამოიყოფა კერძო ცხოვრების სოციოლოგიური მიდგომა, რომელშიც შედის თეორიები კერძო სფეროს, როგორც სოციალური მოვლენის, ინდივიდუალობისა და განმარტოების შესახებ. ასევე არსებობს კერძო სფეროს შესახებ იურიდიული მიდგომა, რომელშიც გაერთიანებულია კერძო ცხოვრების შესახებ პრაგმატული ხედვა, ე.წ. „კონტროლის“

⁵⁰ იხ. ი. შჩეპანსკი, სოციოლოგიის ელემენტარული ცნებები (თარგმნა ო. გრატიაშვილმა), თბ., „მეცნიერება“, 1997, გვ. 14-16

⁵¹ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 17, ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf> [10.09.10 13:41]

და საიდუმლოების შესახებ თეორიები. მიზანშეწონილია, ცალკე ჩამოყალიბდეს კერძო ცხოვრების შესახებ შერეული მიდგომა, რომელიც აერთიანებს შეზღუდული ხელმისაწვდომობის, სფეროთა, მოზაიკის, სპეციფიკური როლის შესახებ თეორიებს.

1. კერძო ცხოვრების შესახებ სოციოლოგიური მიდგომა

ა) კერძო ცხოვრება, როგორც სოციალური მოვლენა

კერძო სფერო, ერთ-ერთი თეორიის მიხედვით, განიხილება სოციალურ მოვლენად. ის გულისხმობს ცხოვრების სტილის განსაზღვრას. „ადამიანის პირადი ცხოვრება თავისი კონკრეტული გამოვლინებებითურთ მუდამ განუმეორებელი და თვითგანვითარებადია.“ ის არის სოციალური, ისტორიულად განპირობებული მოვლენა. ზოგადად კერძო ცხოვრება მოიცავს სხვადასხვა სფეროს: ა) „განსაკუთრებით პიროვნულ (ინტიმურ)“; 2) „ყოფით“; 3) „საოჯახო“; 4) „ქონებრივ“; 5) „კულტურულ“; 6) „ორგანიზაციულ“; 7) „სანიტარულ-ჰიგიენურ“; 8) „გამაჯანსაღებელ“; 9) „საკომუნიკაციო“ და სხვა მხარეს.⁵² ამდენად, აქ პირადი ცხოვრება გამოიყენება ფართო გაგებით და გულისხმობს გარკვეულ სოციალურ კონსტრუქციას, რომელიც კერძო ცხოვრების დატვირთვას ატარებს. კერძო სფეროს თითოეული განმარტება არის სუბიექტური. კერძო ცხოვრება არის სოციალური სფერო, რომელიც მოიცავს პირის უნარებს და არა ტექნიკურ შესაძლებლობას. პირადი სფერო არის სუბიექტური მდგომარეობა; რაც იმას ნიშნავს, რომ ინდივიდები საკუთარი ნებისა და მოთხოვნილების მიხედვით წყვეტენ, თუ როგორი იყოს მის შესახებ წარმოდგენები. ასევე გამოცდილების, აღზრდისა და კულტურის გზით თითოეული ადამიანი აყალიბებს საკუთარი ცხოვრების საზრისს. ამასთან, თვით ეს თეორია ვერ გაექცა კერძო სფეროში არსებულ სამართლებრივ ასპექტებს, რომლებსაც მაინც სოციოლოგიური ელფერი დაჰკრავს: ა) პირს უნდა ჰქონდეს იურიდიული ძალაუფლება, მართოს ინფორმაცია საკუთარ თავზე, რაც არჩევანის არსებობაზე მიუთითებს. კერძო სექტორში პირს ყოველთვის შეუძლია მართოს საკუთარი თავის

⁵² იხ. *Л. Красавчикова*, *Личная жизнь граждан под охраной закона*, М., «Юрид. Лит-ра», 1983, გვ. 9, 15-16

შესახებ ინფორმაცია; ბ) ინფორმაციის კონტროლის განცდა — პირი განათლებული და მცოდნე წარმომადგენელს ანდობს ბაზარზე საკუთარ ინტერესებს. მან უნდა განახორციელოს ძალაუფლება, რომელიც შეესატყვისება მის ინტერესებსა და ღირებულებებს.⁵³ მიუხედავად აღნიშნულისა, ამით არ ამოინურება კერძო სფეროს სამართლებრივი ნიშნები.

ბ) კერძო ცხოვრება, როგორც განცალკევება

კერძო სფეროს შესახებ ადრინდელ თეორიას წარმოადგენს განმარტოების შესახებ თეორია (*The Right to Be Let Alone*). უერენმა (ბოსტონელმა ადვოკატმა) და ბრანდეისმა (საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრმა) ჩამოაყალიბეს ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობის პრინციპი სტატიაში სათაურით „კერძო ცხოვრების უფლება“ (1890 წ.).⁵⁴ ამ თეორიის თანახმად, პირადი ცხოვრება არის განმარტოების სფერო, რომელიც განისაზღვრება ტერმინ „განცალკევების“ საშუალებით. განცალკევებაში მოიაზრება იზოლირების ფორმა, სხვა ადამიანთაგან განყენება, მარტო ყოფნა. განცალკევება არის შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ კონცეფციის შემადგენელი ნაწილი ისევე, როგორც განმარტოების უფლებისა. ეს თეორიები ფართო გაგებით ეხება განმარტოებას. მაშასადამე, პირს შეუძლია თვითონ განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით იყოს საზოგადოებრივი ყურადღების საგანი.⁵⁵ ესაა უფლება, განმარტოვდე, რომელიც, თავის მხრივ, მონაცემთა დაცვას უკავშირდება.⁵⁶ ამ გაგებით კერძო ცხოვრება განი-

⁵³ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, გვ. 8-9, 15

⁵⁴ იხ. Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis, *The Right to Privacy*, 4 Harv. L. Rev., 1890, გვ. 193, 205

⁵⁵ იხ. E.L. Godkin, *Libel and Its Legal Remedy*, 12 J. Soc. Sci. 1880, გვ. 69, 80. ციტირებულია: Daniel J. Solove, *Conceptualizing Privacy*, California Law Review, 2002, გვ. 1103;

http://securitylaw.info/pdf/Daniel_Solove_Conceptualizing_Privacy_90_Cal_L_Rev_1087_2002.pdf
[07.09.10 20:21]

⁵⁶ იხ. გ. თიხი, ვ. პაისლო, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15; ა. ზიგეტსლაიტნერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 31; რ. ბენდრათი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 97; ასევე იხ. M. Füllsack, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FI-Studiengänge Burgenland, გვ. 95; ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე:

საზღვრება, როგორც განმარტობა, სხვებისაგან ან ნებისმიერი სოციალური ზემოქმედებისაგან თავისუფლად ცხოვრება.⁵⁷ ამდენად, კერძო ცხოვრებაზე უფლებაში იგულისხმება თითოეული ადამიანის უფლება, სურვილისამებრ გაანდოს ან არ გაანდოს სხვებს საკუთარი კერძო ცხოვრების, ჩვევების, მოქმედებებისა და ურთიერთობების შესახებ ინფორმაცია.⁵⁸ ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ ეს თეორია წარმოადგენს კერძო ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ნიშანს პირის სხვა პირთაგან განცალკევების სახით. მართალია, პირადი სფეროს უფლების ადგილი განმარტობის უფლებაშია, მაგრამ განმარტობის უფლება თვითონ იყო გაცილებით ფართო უფლების ნაწილი, უფლებისა, ფლობდე ცხოვრებას, რომელიც უშუალოდ ცხოვრებაზე ადამიანის უფლების ნაწილი გახლდათ.⁵⁹

ამ გაგებით განმარტობის თეორია არის ძალიან ფართო, ვინაიდან ბევრ ასპექტს მოიცავს და ართულებს საჯარო და კერძო სფეროთა გამიჯვნას. არადა უმნიშვნელოვანესია, კერძო ცხოვრების შინაარსის დაზუსტება კონკრეტული სფეროებით, რათა გარკვეული წარმოდგენა შეიქმნას კერძო ცხოვრების ცნებასთან დაკავშირებით, რაც ამ თეორიით არაა გამოკვეთილი. აღნიშნული კონცეფცია ვერ ხსნის კერძო ცხოვრების ისეთ ძირითად დეტალებს, როგორიცაა: ქონებრივი ასპექტები, ინდივიდუალობა, ღირსებისა და საიდუმლოს დაცვის პრინციპი და სხვა. ეს მომენტები კი უკავშირდება კერძო და პირად სფეროებს შორის საზღვრების დადგენის პრობლემას. ამასთან, აღნიშნული ასპექტები გამოკვეთს კერძო ცხოვრების სამართლებრივ ხასიათს.

გ) ინდივიდუალობის შესახებ თეორია

ინდივიდუალიზმი კერძო ცხოვრების ცენტრალური რაობაა. ესეისტ და პოეტ რალფ ვალდო ემერსონის თვალსაზრისი ინდივიდუალიზმის შესახებ ეფუძნებოდა „განმარტობას“, როგორც ინდივიდუალიზმის კულტივირებისთვის ძირითად ნა-

<<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuellsack/Informationsethik.pdf>>
18:51]

[04.09.10

⁵⁷ იხ. R. Wacks, Personal Information: Privacy and the Law. Oxford Clarendon Press, 1989, გვ. 7; D. Flaherty, Privacy and Data Protection: An International Bibliography. Knowledge Industry Publication Inc., 1984, გვ. 14

⁵⁸ იხ. Warren & Brandeis, The Right to Privacy, 4 HARV. L. REV., 1890, გვ. 216

⁵⁹ იქვე, გვ. 205, დოროთი ჯ. გლანსი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3

ნილს.⁶⁰ ეს თეორია პირად სფეროში მოიაზრებს მხოლოდ ინდივიდუალობის დაცვის ფორმას და აგებულია პირადი ცხოვრების ნორმატიულ კონცეფციაზე, კერძოდ, ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობაზე. ამასთან, ამ თეორიაში მნიშვნელოვანია ტერმინები „ავტონომია, ღირსება და ინდივიდუალობა“, ასევე „ანტიტოტალიტარიზმი“.⁶¹

საგულისხმოა, რომ ძირითადი ინდივიდუალური ღირებულებებია: ინდივიდუალობა (ინდივიდუალობის დაცვა გულისხმობს გათანაბრებისგან დაცვას); ავტონომია ანუ ადამიანის შესაძლებლობა, გააკეთოს საკუთარი არჩევანი; ღირსება, როგორც კერძო ცხოვრების ქვაკუთხედი;⁶² ხელშეუხებლობა; ემოციური განტვირთვა; თვითშეფასება; დაცული კომუნიკაცია; ღირებულება; ხელმისაწვდომობა; სარგებლის მიღება; თანამშრომლობა (როცა აუცილებელია რამდენიმე მომხრე პირთა შეკავშირება რაღაც ჩანაფიქრის განსახორციელებლად); უსაფრთხოება; პასუხისმგებლობა; ნდობა.⁶³ მოცემული თეორიაც პირადი ცხოვრების სოციოლოგიურ ჭრილში განხილვის გარკვეული გამოვლინებაა. თუმცა ეს კონცეფცია პირადი ცხოვრების არც სამართლებრივ მხარეს უგულებელყოფს. პირადი სფეროს სამართლებრივი განხილვის თვალსაზრისით საყურადღებოა, რომ ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობაც უკავშირდება საიდუმლოების დაცვას. აღნიშნული თეორია შეეხება პირადი ცხოვრების არსებით ნაწილს — ინდივიდუალობას. პირადი სფერო კი კერძო ცხოვრებაში შედის და კერძო ცხოვრების არსი მხოლოდ ამით როდი ამოიწურება; კერძო სფეროში აუცილებელია ასევე ქონებრივი ასპექტების, გაკონტროლების უფლების, სხვადასხვა სფეროს (კერძო, პირადი და ინტიმური) და სხვა მომენტების ასახვა. შესაბამისად, ეს თეორიაც სრულად ვერ ხსნის კერძო ცხოვრების არსს.

ამდენად, ეს თეორია განიხილავს კერძო ცხოვრებას ძირითადად რეალურ მოვლენად. სამართლებრივი მეცნიერების ობი-

⁶⁰ იხ. *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25-26

⁶¹ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1116-1119

⁶² იხ. *James Q. Whitman*, *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty*, 113 Yale L.J., 2004, გვ. 1161, იხ.: <<http://ssrn.com/abstract=476041>> [20.10.09 00:19]. ციტირებულია: *Bert-Jaap Koops, Ronald Leenes*, 'Code' and the slow erosion of privacy, 12 Michigan Telecommunications and Technology Law Review, 2005, გვ. 135, <<http://www.mtlr.org/voltwelve/koops%26leenes.pdf>> [15.10.09 22:50]

⁶³ იხ. *ბერტ-იაპი კუპსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 135-137

ექტი კი არ შეიძლება საგანი იყოს, რადგან რეალური არსის კანონზომიერება ბუნებისმეტყველების საგანია.⁶⁴ შესაბამისად, ამ გაგებით კერძო სფეროს განხილვა არ ეკუთვნის იურიდიულ პრობლემატიკას, ვინაიდან აღნიშნულ ასპექტს კერძო ცხოვრება გაჟყავს „წმინდა“ იურიდიული სფეროდან, რადგან, ჯერ ერთი, ცხოვრება რეალური მოვლენაა; მეორე, საზოგადოებრივი ურთიერთობის შემადგენელი ნაწილია მოქმედება, რომელსაც საგნობრივი ხასიათი უნდა ჰქონდეს ანუ რეალური უნდა იყოს;⁶⁵ მესამე, ცხოვრება რელატიური და სასრულია; მეოთხე, ცხოვრება არაა აბსტრაქტული, ის კონკრეტულია. ეს ნიშნები კი რეალური სფეროსთვისაა დამახასიათებელი.⁶⁶ კერძო ცხოვრება რომ მოექცეს სამართლებრივი რეგულირების სფეროში, აუცილებელია მისი იურიდიული ასპექტების გამოკვეთა. სამართლის ობიექტის მნიშვნელოვანი ნიშანია მისი სამართლის მოქმედების სფეროში განსაზღვრა.⁶⁷ ამ გაგებით მოცემული თეორიები, თითქოს სამართლებრივ ელემენტებსაც შეიცავს, თუმცა კერძო სფეროს იურიდიული ასპექტები ამით არ შემოიფარგლება.

2. კერძო ცხოვრება, როგორც სამართლებრივი მოვლენა

კერძო ცხოვრების შესახებ არსებობს ასევე იურიდიული მიდგომა, რომელიც კერძო სფეროს გარკვეულ სამართლებრივ ასპექტებს შეეხება. აღნიშნული მოძღვრება მოიცავს შეზღუდული ხელმისაწვდომობის, ე. წ. „კონტროლის“, საიდუმლოების თეორიებსა და პრაგმატულ მიდგომას კერძო ცხოვრების შესახებ. აქაც ძირითადად პირადი ცხოვრება არის წარმოდგენილი კერძო სფეროს შინაარსობრივი დატვირთვით და ამ თეორიებით გათვალისწინებული წესები ზოგადად ვრცელდება პირად ცხოვრებაზეც. თუმცა განსაკუთრებით აღსანიშნავია პრაგმატიზმი,

⁶⁴ იხ. ს. ავალიანი, თეორიული ფილოსოფია, თბ., „უნივერსალი“, 2007, გვ. 127, 241

⁶⁵ სამართლებრივი ურთიერთობის, როგორც საზოგადოებრივი ურთიერთობის, შესახებ იხ. Ю. Ткаченко, Методологические вопросы теории правоотношений, М., «Юрид. лит-ра», 1980, გვ. 102, 104, 107

⁶⁶ იხ. ს. ავალიანი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 35, 36, 38

⁶⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. В. Сенчицев, Объект гражданского правоотношения. Общее понятие, პრომათა კრებულში: «Актуальные проблемы гражданского права» (ред. М. Брагинский), М., «Статус», 1998, გვ. 139

რომელიც პირადი ცხოვრებისთვის დამახასიათებელ სპეციფიკურ ნიშნებს გამოკვეთს. ეს თეორიები დანვრილებით ქვემოთ იქნება განხილული.

2.1. მონაცემთა შეზღუდული ხელმისაწვდომობა

ა) შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია

შეზღუდული ხელმისაწვდომობის თეორიის თანახმად, კერძო ცხოვრება არის სფერო, რომელშიც პირი დაცულია „სხვების არასასურველი ხელმისაწვდომობისაგან — ფიზიკური ხელმისაწვდომობისგან (პირადი ინფორმაცია ან ყურადღება).“⁶⁸ ვინრო გაგებით პირი კმაყოფილია კერძო ცხოვრებით, როცა ის არაა სხვებისთვის ხელმისაწვდომი, რომელშიც შეიძლება ფიზიკური სიახლოვეც მოიაზრებოდეს.⁶⁹ ამდენად, თვით ეს პირი წყვეტს პერსონალური მონაცემების სხვებისთვის ხელმისაწვდომობას.

სოციოლოგ *ერნესტ ვან დენ ჰააგის* აზრით, პირადი სფერო არის ფიზიკური ან იურიდიული პირის განსაკუთრებული ხელმისაწვდომობა საკუთარ სამფლობელოზე. კერძო ცხოვრება აძლევს პირს უფლებას, დაიცვას კერძო სამფლობელო სხვათა ა) თვალთვალისაგან; ბ) გამოყენებისაგან; გ) (ბოროტი ან სხვა მიზნით) ჩარევისაგან.⁷⁰ ამდენად, კერძო ცხოვრება წარმოადგენს ხელისუფლებისაგან თავისუფალ ტერიტორიასა და პირადი თავისუფლების ციხესიმაგრეს, რომელიც მხოლოდ ინდივიდის თვითმმართველობას ემსახურება.⁷¹ პოლიტიკოსი *დევიდ ო ბრინი* განასხვავებს მათ, ვინც საუბრობს შეზღუდულ ხელმისაწვდომობაზე, როგორც ინდივიდუალური კონტროლის ფორმაზე და მათ, ვინც შეზღუდულ ხელმისაწვდომობას მიიჩნევს

⁶⁸ S. Bok, *Secrets: On the Ethics of Concealment and Revelation*, 1983, გვ. 10-11, ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1103

⁶⁹ იხ. *Richard J. Arneson*, *Egalitarian justice versus the right to privacy?* (published in *Social Philosophy and Policy* 17, No. 2 (Summer, 2000), გვ. 4, <<http://philosophy.ucsd.edu/faculty/arneson/privacy3.pdf>> [15.01.10 23:20])

⁷⁰ იხ. *E. Van Den Haag*, *On Privacy*, in *Nomos XIII: Privacy* 149, 149 (J. Ronald Pennock & J.W. Chapman eds., 1971, გვ. 149) ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1103

⁷¹ იხ. *W. Safsky*, *Verteidigung des Privaten*, München, C. H. Beck, 2007, გვ. 18, 37

არსებობის საშუალებად. ამდენად, კერძო სფერო შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც ადამიანის ცხოვრებისეულ მოვლენებასა თუ გარემოებებთან შეზღუდული ხელმისაწვდომობის ფუნდამენტური თავისებურება. ეს მოძღვრება კერძო სფეროს ვინაობა განიხილავს. საქმე ისაა, რომ კერძო ცხოვრება შეეხება არა მარტო ინფორმაციის გავრცელება-არგავრცელებას; კერძო სფეროში ჩარევა ასევე ხდება უსიამოვნებების გზით, როგორცაა ხმაური, სუნი და სუთიერი სიმშვიდის სხვა დარღვევა.⁷²

ბ) ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორია

მონაცემთა ხელმისაწვდომობა, გარდა შეზღუდული ხელმისაწვდომობის თეორიისა, მოიცავს ასევე ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორიას, რომლის წარმომადგენლები არიან *ეესტინი, ბენზანსონი, რუბჰაუსენი* და სხვები.⁷³ აღნიშნული კონცეფციის მიხედვით, კერძო სფერო, რომლის გაკონტროლება შეუძლია დაინტერესებულ პირს. ამ სფეროში მოიაზრება მონაცემთა მიღება, ლოკალური (სივრცობრივი) კერძო ცხოვრების გამოვლენის ფორმა საცხოვრებლის სახით და გადაწყვეტილების მიღების კერძო სფერო. საქმე ეხება გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღებას, შეატყობინოს ან არ აცნობოს საზოგადოებას რაიმე საკუთარი თავის ან ზოგადად კერძო ცხოვრების შესახებ.⁷⁴ ამასთან, ინფორმაციული კერძო ცხოვრების ქვესახედ გამოიყოფა კომუნიკაციის პირადულობა. კომუნიკაციის კერძო ხასიათს იცავს საფოსტო და სატელეფონო საიდუმლოება და ის საკომუნიკაციო საშუალებების (ფოსტა, ტელეფონი ან ელექტრონული ფოსტა) უკანონო ჩარევებისაგან დაცვას მოიცავს. ამდენად, ამ თეორიის მიხედვით, კერძო არის სფერო, სადაც დაინტერესებული პირი უფლებამოსილია, განსაზღვროს პიროვნულ ინ-

⁷² იხ. *David M. O'Brien, Privacy, Law, and Public Policy*, 1979, გვ. 15-16, 22, 13. ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1104

⁷³ იხ. *A. F. Westin, Privacy and Freedom*, New York, Athenum, 1967, გვ. 7; *Randall P. Benzanson, The Right to Privacy Revisited: Privacy, News, and Social Change*, 1890-1990, 80 Calif. L. Rev., 1992, გვ. 1133, 1135; *Oscar M. Ruebhausen & Orville G. Brim, Jr., Privacy and Behavioral Research*, 65 Colum. L. Rev., 1965, გვ. 1184, 1189. ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1104

⁷⁴ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 4; *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1109

ფორმაციაზე, ასევე საკუთარ საცხოვრისზე, საკუთარ გადან-
ყვეტილებებზე ნებართვის გაცემის კონტროლი.⁷⁵

ამასთან, ე.წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორიის ქვეთეორი-
ად შეიძლება დასახელდეს მონაცემთა დაცვისა და ინფორმაცი-
ული თვითგამორკვევის შესახებ თეორია.⁷⁶ ინფორმაციულ კერ-
ძო ცხოვრებაში იგულისხმება პირის შესაძლებლობა, პირადად
გააკონტროლოს საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაცია.⁷⁷ ეს
თეორია არაა სრულყოფილი, ვინაიდან ხშირად ვერ ხდება იმის
განსაზღვრა, თუ რომელ ინფორმაციაზე დაიშვება კონტროლი
და რომელი არის ხელმისაწვდომი.⁷⁸ ამ თეორიასთან ერთად ხში-
რად განიხილავენ კერძო ცხოვრების, როგორც საკუთრების, შე-
სახებ კონცეფციას. სწორედ აღნიშნული გაგებით გაჩნდა შეხე-
დულებები კერძო სფეროს „ახალ საკუთრებად“ მოაზრების შე-
სახებ.⁷⁹ თუმცა მონაცემების გადამუშავებაზე აუცილებელია
მესაკუთრის ნებართვა ანუ პირი უშვებს, რომ შეტყობინება გა-
დასცეს მანქანას. ამდენად, კერძო ცხოვრების თეორია საკუთ-
რებაზე დაყრდნობით პიროვნულ მონაცემებს არ ქმნის, რათა
მდგომარეობა მორალურად არ გაამართლოს შინაარსობრივად
დაცულ შემთხვევებში.⁸⁰ გამოყოფენ რამდენიმე მომენტს: ა)
კერძო ცხოვრებაზე უფლება საკუთრების უფლებიდან გამომ-

⁷⁵ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6; S. Fink, Datenschutz zwischen Staat und Markt, Die "Safe Harbor" Lösung als Ergebnis einer strategischen Interaktion zwischen der Eu, den USA und der IT-Industrie, Konstanz, 2002, გვ. 10; იხ.: <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/bitstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126/magarbsfink.pdf?sequence=1>> [02.09.10 20:58]

⁷⁶ იხ. R. Drüeke, M.A., phil. Karsten Weber, Mobile Internetdienste und Privatsphäre (Theoretische Überlegungen und empirische Daten zu einem vieldeutigen Konzept), Frankfurt (Oder), Nr. 10 – Dezember 2007, გვ. 23-25

⁷⁷ იხ. Alan R. Peslak, Privacy Primer: An Ethical Review in an, Information Systems and Technology Curriculum, Information Systems Education Journal (შემდგომში – ISEDJ) Volume 4, Number 83, September 26, 2006, გვ. 3

⁷⁸ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1111

⁷⁹ იხ. Charles A. Reich, The New Property, 73 YALE L.J. 1964, No5, გვ. 777; Paul M. Schwartz and William M. Treanor, The new privacy, Michigan Law Review, May 2003, გვ. 2163-2164, <<http://www.paulschwartz.net/pdf/michiganbookreview.pdf>> [15.01.10 22:09]

⁸⁰ იხ. რ. დრუკე, მ. ა. ფილ კარსტენ ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 27. კერძო ცხოვრების საკუთრებად განხილვის იდეა წამოყენებულ იქნა 1890 წელს უერენისა და ბრანდისის სტატიაში. იხ. G. Leiby, Privacy As It Relates To Security, PUBP 726-001, Telecommunications Policy, Wednesday (7:20-10:00 PM), გვ. 2, <<http://www.theleibys.com/pdf/privacy.pdf>> [15.01.10 21:46]

დინარეობს და პირადი სფეროს შესახებ ინფორმაცია უფლებამოსილი პირის საკუთრებად განიხილება; ბ) კერძო ცხოვრების უფლება საკუთარი პიროვნების ხელშეუხებლობის უფლებიდან გამომდინარეობს. ის ასევე უნდა ეხებოდეს შესაძლებელ ტიპიურებს, ზიანს, საკუთარი პიროვნების შესახებ არასწორი ინფორმაციის გავრცელებას.⁸¹ ამდენად, კერძო სფეროს დაცვა, თავის მხრივ, უკავშირდება ეროვნული სისტემის ორ შეზღუდვას: ინფორმაციის ინტერნაციონალიზაცია და მოქალაქის პიროვნულ მონაცემებთან დაკავშირებით სახელმწიფოს საღალდ მოაზროვნე საზოგადოების აუცილებლობა.⁸² ამასთან, საკუთრების უფლება ფართო გაგებით მოიცავს ინდივიდუალობის ხელყოფაზე უფლებასაც.⁸³ პირადი ინფორმაცია, როგორც საკუთრება, გამართლებულია, თუ ის ინდივიდუალობას განიხილავს ფართოდ.⁸⁴ ამდენად, საქმე ეხება არა უფლებას, რომელიც ნდობიდან ან კონფიდენციალური ურთიერთობიდან აღმოცენდება, არც საკუთრების უფლებას; ეს არის უფლება მთელი დანარჩენი სამყაროს წინააღმდეგ.⁸⁵

მართალია, კერძო სფეროში ქონებრივი მომენტებიც მოიაზრება, მაგრამ იგი არის მისი მხოლოდ ერთ-ერთი ნაწილი. კერძო ცხოვრება სამართლებრივი გაგებით მოიცავს ასევე კონფიდენციალობას, ინდივიდუალობას და სხვა მომენტებს, რაც მის სამართლებრივ ბუნებას გამოკვეთს.

2.2. კერძო ცხოვრება, როგორც საიდუმლოება

ცალკე გამოიყოფა ასევე თეორია, რომლის თანახმად, კერძო ცხოვრება განიხილება საიდუმლოებად. ეს არის გაცილებით ვიწრო კონცეფცია, ვიდრე შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია, რამდენადაც ეხება პირადი ფაქტების დაცვის თაობაზე ხელმისაწვდომობის მხოლოდ ერთ ასპექტს.

⁸¹ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 4; მონაცემთა დაცვასა და საკუთრების შესახებ ასევე იხ. რ. დრუკე, მ. ა. ფილ კარსტენ ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 30

⁸² იხ. გ. თიხი, ე. პაისლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21

⁸³ იხ. Warren and Brandeis, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, გვ. 9, <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]

⁸⁴ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1112

⁸⁵ იხ. Prince Albert v. Strange, 1 McN. 7 G. 25 (1849); Abernethy v. Hutchinson, 3L.J.Ch. 209 (1825), მ. ოქრუაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17

იურისტები განსაზღვრავდნენ, რომ კერძო ცხოვრებას ძალიან ვიწროდ გამოხატავდა საიდუმლოება. ადამიანები, რომელთაც ჩვენ ვხვდებით, საგნები, რომელთაც ვყიდულობთ, წიგნები, რასაც ვკითხულობთ, განიხილება კერძო სფეროდ, მაგრამ არა საიდუმლოდ.⁸⁶ ამდენად, კერძო ცხოვრება მხოლოდ საიდუმლოებად რადი დაიყვანება. მასში, ამავე დროს, მოიაზრება ინდივიდუალობა, განმარტოება, ავტონომია... ამასთან, კერძო სფეროს ზემოთ განხილულ ასპექტებს აერთიანებს საიდუმლოების ცნება, რაც უმნიშვნელოვანესია კერძო ცხოვრების სამართლებრივი არსის წარმოსადგენად, თუმცა მოცემული მოძღვრება კერძო სფეროს სრულად ვერ გადმოსცემს.

2.3. პრაგმატიზმი კერძო ცხოვრების ცნების შესახებ

დღევანდელ ეპოქაში კერძო ცხოვრება ფართო მნიშვნელობისაა. კერძო სფერო უკავშირდება აზრის თავისუფლებას, სხეულზე კონტროლს, სახლში განმარტოებას, საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის გაკონტროლებას, თვალთვალისგან თავისუფლებას, რეპუტაციას, ძებნისა და დაკითხვისგან დაცვას.⁸⁷ ამდენად, კერძო ცხოვრების განსაზღვრა რთულია,⁸⁸ ვინაიდან მისი შინაარსი მუდამ ცვალებადია.⁸⁹ კერძო ცხოვრებას აქვს ცვალებადი მოცულობა და უნარი, იყოს ყველას ადვოკატი, აღნიშნავდა იურისტი *ტომ გერეტი*.⁹⁰ აქ მსჯელობა ეხება ექვს ელემენტს: 1) კერძო ცხოვრების უფლება; 2) სხვათა არასასურველი ხელმისაწვდომობისაგან შეზღუდული დასაშვებობის შესაძლებლობა; 3) საიდუმლოება — განსაზღვრულ საქმეთა ფარულობა; 4) პირად ინფორმაციაზე კონტროლი — შესაძლებლობა, გააკონტროლო შენს შესახებ ინფორმაცია; 5) ინდივიდუალობა — ინდივიდუალობის, პიროვნებისა და ღირსების დაცვა; 6) სიახლოვის კონტროლი ან შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, ახლო ურთიერთობები ან ცხოვრებისეული მომენტები. ამ მიდგომის თანახმად, თუ პირადი ცხოვრება დაცულია განსაზღვრული წესების რღვევის ხარჯზე,

⁸⁶ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1105, 1108, 1109

⁸⁷ იქვე, გვ. 1095

⁸⁸ იხ. *Robert C. Post*, Three Concepts of Privacy, 89 Geo. L.J., 2001, გვ. 2087

⁸⁹ იხ. *Arthur R. Miller*, The assault on privacy: computers, Data Banks and Dossiers, 1971, გვ. 25.

⁹⁰ იხ. *T. Gerety*, Redefining Privacy, 12 Harv. C.R.-C.L. L. Rev., 1977, გვ. 233, 234

პირად სფეროში ჩარევა უკავშირდება განსაზღვრულ წესებს და ასევე ხელყოფს ან კრძალავს მათ.⁹¹

ეს პოზიცია ასოციაციურ ჯაჭვს ქმნის კერძო ცხოვრების თაობაზე იურისტ-მეცნიერ *პროსერის* შეხედულებასთან. იგი გამოყოფდა კერძო სფეროს კანონიერი უფლებების ხელყოფის ოთხ სახეს: ა) პირად საქმეებში ჩარევა ანუ განმარტოების დარღვევა; ბ) მოსარჩელის აზრით, მოსარიდებელი პირადი ხასიათის ცნობების გავრცელება; გ) საზოგადოების წინაშე მოსარჩელის ცრუ ფორმით გამოყვანა და დ) პირის სახელის ან გამოსახულების კომერციული მიზნით გამოყენება (აპროპრიაცია). პირადი ცხოვრების შელახვის ამ ოთხი სახიდან ერთ-ერთის არსებობისას პირს შეუძლია ზიანისთვის სარჩელის წარდგენა.⁹² კანონიერ უფლებებში ჩარევა (მაგალითად, ტელეფონით გამუდმებული რეკვა პირის სულიერ მდგომარეობას ხელყოფს) არის სარჩელის წარდგენის საფუძველი იმის მიმართ, ვინც ინფორმაციას იღებს. პირადი ცხოვრების ცრუდ წარმოდგენა პირებს იცავს საზოგადოებაში ხელმეორედ ცრუდ წარმოდგენისგან. პირის სახელის ან გამოსახულების კომერციული მიზნით გამოყენება არის ადამიანის პიროვნული ნიშნების ექსპლუატაცია კომერციული მიზნით. ამასთან, გამოქვეყნებული ნაშრომი, რომელიც პირს არასწორად წარმოაჩენს, უარყოფით ინფორმაციას ასახავს, ვერ ემორჩილება პიროვნულ ინფორმაციაზე ადამიანის კონტროლს.⁹³

ამდენად, კერძო ცხოვრების უფლება მოიცავს უფლებას, იყო თავისუფალი დევნისა და შენუხებისაგან; დაიცვა პერსონალური ინფორმაცია, კომუნიკაცია და დოკუმენტების საიდუმლოება, საშინაო ატმოსფერო, ოჯახი, ჯანმრთელობა და პირადი კორესპონდენცია...⁹⁴ ამრიგად, ზემოთ აღნიშნული ოთხი შემთხვევა ეხება რა კერძო ცხოვრების ხელყოფას, ადგილი აქვს კერძო სფეროს კონკრეტული ნაწილების შელახვას. ამასთან, პრაგმატიზმი ეხება პირადი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ნი-

⁹¹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1093

⁹² იხ. *William L. Prosser, Privacy, California law Review, VOL. 48, No. 3, August 1960, გვ. 389.*

⁹³ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 5-10

⁹⁴ იხ. *H. Münch, Der Schutz des Einzelnen vor Presseveröffentlichungen durch den Deutschen Presserat und die britische Press Complaints Commission. Eine Untersuchung zur Spruchpraxis unter besonderer Berücksichtigung des zivilrechtlichen Rechtsschutzes der Privatsphäre (Dissertation), Konstanz, 2001, გვ. 21, <http://www.buskeismus.de/literatur/privatsphaere_muench.pdf> [10.07.09 20:10]*

შანს, კერძოდ, პატივისა და ღირსების თავისებურება ვლინდება მათი ხელყოფის შემთხვევაში. ასევე ამ თეორიაში კერძო ცხოვრების გარკვეული მხარეებია წარმოდგენილი. მიუხედავად ამისა, პრაგმატიზმი პირადი სფეროს არსის გარკვევას თავს არიდებს და ამ პრობლემას განიხილავს ინტერესების დარღვევის პროცესში. მართალია, პირად უფლებებთან დაკავშირებითაც არსებობს დაცვითი სამართლებრივი ურთიერთობა, რომელიც უფლებების დარღვევას ეხება, მაგრამ ეს პირადი სფეროს დაცვის ერთ ასპექტს ხსნის. აქ, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია პირადი ცხოვრების კონკრეტული მხარეების დადგენა, რაც გააიოლებს იმის გარკვევას, თუ პირადი სფეროს რომელი ნიშანი შეილახა; წინააღმდეგ შემთხვევაში პირადი ცხოვრების სხვა მხარეები (თვითგამორკვევა, კონფიდენციალური სფეროს დაცვა თუ სხვა მომენტები) იქნება უყურადღებოდ დატოვებული.

3. კერძო ცხოვრების ცნებისადმი შერეული მიდგომა

მიზანშეწონილია ცალკე გამოიყოს კერძო ცხოვრების შესახებ შერეული მიდგომა, რომელშიც დაახლოებით თანაბარი ხარისხით წარმოდგენილია კერძო სფეროს სოციოლოგიური და იურიდიული ასპექტები.

3.1. კერძო ცხოვრების სფეროთა შესახებ თეორია

სფეროთა თეორიის მიხედვით, არის მცდელობა, გაიმიჯნოს სხვადასხვა სფერო ერთმანეთისაგან, რადგან ისინი განსხვავებული მოცულობით საჭიროებს დაცვას: მაგალითად, ინდივიდუალური-კერძო-საიდუმლო სფეროები (*ჰუმბანი*)⁹⁵ ან საჯარო-სოციალური-ნდობის-ინტიმური-საიდუმლო სფეროები (*ზაიდელი*).⁹⁶ ზოგადად უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული მოძღვრების თანახმად, კერძო ცხოვრების სამი სფერო გამოიყოფა: ინტიმური, კერძო, სოციალური და საჯარო სფეროები.⁹⁷

⁹⁵ იხ. H. Hubmann, Das Persönlichkeitsrecht, Köln, Böhlau, 1967, გვ. 269. ციტირებულია: გ. თიხი, ვ. პაისლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

⁹⁶ იხ. U. Seidel, Das Datenbank und Persönlichkeitsrecht, Köln, Schmidt, 1972, გვ. 65. ციტირებულია: გ. თიხი, ვ. პაისლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

⁹⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. W. Schulz, U. Jurgens, Das Recht am eigenen Bild _ Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnissschutzes, JuS, 1999, Heft 8, გვ. 774-775

ა) ინტიმური სფერო

ინტიმური ცხოვრების სამართლებრივი დაცვის პრობლემის წარმოშობა განაპირობა აბორტისა და ჰომოსექსუალობის შესახებ მსჯელობამ.⁹⁸ ამდენად, სფეროთა შესახებ თეორიის გარკვეულ გამოვლინებად შეიძლება ჩაითვალოს ინტიმური ურთიერთობის შესახებ თეორია, რომლის მიხედვით, კერძო ცხოვრება ინტიმური ურთიერთობის ფორმაა. თუმცა არც სიტყვა „სიახლოვე (ინტიმი)“ არის კერძო ხასიათის საკითხთა განსასაზღვრად საკმარისი.⁹⁹ პირადი ცხოვრება უკავშირდება ტერმინს „სხეული“. აქ მნიშვნელოვანია სხეულებრივი ნაწილების, ვენერიული დაავადებისა და სხეულებრივი მდგომარეობის შესახებ საიდუმლოების, ინდივიდუალობის დაცვა.¹⁰⁰

ინტიმურ სფეროსთან დაკავშირებით საინტერესოა საქმე „მაცნამარა გაზეთ თავისუფლების“ წინააღმდეგ¹⁰¹, რომელშიც გაზეთმა გამოაქვეყნა საშუალო სკოლის ფეხბურთელის გენიტალიის ფოტოსურათი. სტუდენტმა წარადგინა სარჩელი პირადი ხასიათის ფაქტების საჯაროდ გამოტანის გამო. სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმე უნდა შეწყვეტილიყო, რადგან ის საზოგადოებრივი მოვლენის — თამაშის — ამსახველი საგაზეთო სტატიის ნაწილი იყო, სტუდენტი კი ნებაყოფლობით მონაწილეობდა ამ თამაშში. საგულისხმოა, რომ ადამიანები იბანენ, იცვამენ და ა. შ. საზოგადოების წინაშე ღირსეულად წარსადგომად. ისინი მალავენ დეფექტურ სხეულს საჯაროდ ეთიკის ნორმების საფუძველზე. საერთოდ, ღირსების შემლახველი ფაქტები ადამიანთა ცხოვრებასაც უკავშირდება. როცა დაირღვევა სოციალური მეთოდები, რომლებიც ღირსებას ეხება, შედეგი შეიძლება იყოს სერიოზული და ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი. ამიტომ,

⁹⁸ იხ. *Bowers v. Hardwick*, 478 US, 1987, გვ. 186; *Lawrence v. Texas*, 539 US, 2003, გვ. 558; უ. კილკელი, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება (გზამკვლევი) (თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო ლ. ქელიძემ, ბ. მოხაშვილმა, თ. მამუკელაშვილმა), თბ., ევროპის საბჭო, 2005, გვ. 27-28

⁹⁹ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1121; ამ თეორიის მიმდევარია როსენი. იხ. *J. Rosen, The Unwanted Gaze: The Destruction of Privacy in America*, New York, 2000, გვ. 8, <http://www.amazon.com/Unwanted-Gaze-Destruction-Privacy-America/dp/0679445463/ref=sr_1?ie=UTF8&qid=1327152322&sr=8-1> [20.10.10 22:55]

¹⁰⁰ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1135

როგორც იურისტი *სოლოვე* აღნიშნავს, სტუდენტის გენიტალიების საჯაროდ გამოქვეყნების ფაქტმა დაკარგა საიდუმლო ხასიათი. ფაქტი, რომელიც საზოგადოებრივ ადგილას მოხდა, უნდა განიხილებოდეს მნიშვნელობის არმქონედ.¹⁰¹

საერთოდ, კერძო ცხოვრებაში შედის ინტიმური სფერო, რომელიც არის პიროვნულობის არსებითი და ცენტრალური ნაწილი, ზოგადი პიროვნული უფლების არსი. ინტიმურ ცხოვრებაში მოიაზრება ყველაზე ვიწრო კერძო სფერო.¹⁰² იგი ხელშეუვალია და აბსოლუტურად დაცულია ჩარევებისაგან. მისი განკარგვა შეუძლია მხოლოდ ინდივიდს და არავის სხვას. ამასთან, ინტიმურ სფეროში ჩარევა მხოლოდ ორ შემთხვევაში შეიძლება იყოს კანონიერი: 1) ინდივიდის თანხმობისას; 2) საჯარო პირებთან დაკავშირებით, როცა განსაზღვრული ფაქტები ინტიმურ სფეროდან გარკვეულ სოციალურ ან პოლიტიკურ გამოძახილს ჰპოვებს.¹⁰³ ასევე ჩვეულებრივი პირისა და საჯარო პირის სამართლებრივი მდგომარეობის გათანაბრებისა და განსხვავების წასაშლელად შესაძლებელია ასეთი სურათის წარმოდგენა: მაყურებლები და ცნობადი სახეები (მსახიობები, მუსიკოსები) გარკვეულ ინტიმურ პოზასა და ატმოსფეროში შეიძლება იყვნენ წარმოდგენილი. მაგალითად, არსებობდა სერიალური ფორმების გადაცემები, როგორიცაა „*ოსბორნები*“ (MTV-ზე), სადაც ცნობადი სახეები პირად გარემოში იყვნენ და ისე იქცეოდნენ, როგორც საკუთარ სახლში. საგულისხმოა ანა ნიკოლ სმიტის შოუც.¹⁰⁴ ის, რაც კერძო სფეროა, შეიძლება საჯარო გახდეს, თუ

¹⁰¹ იხ. *McNamara v. Freedom Newspapers*, 1991 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება; აღნიშნული საქმის შესახებ ასევე იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1147-1149

¹⁰² იხ. *N. Brief, M. Markowitz*, Das sog. „Recht auf Gewährleistung der Integrität und Vertraulichkeit informationstechnischer Systeme“ (Präsentation), 2008, გვ. 21, <<https://www.datenschutzzentrum.de/vortraege/20080929-brief-markowitz-ncues-grundrecht.pdf>> [20.08.11 22:46]

¹⁰³ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), თბ., „ჯისიაი“, 2010, გვ. 112

¹⁰⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *G. Anders*, Von der Unmöglichkeit einer Orientierung in der Fernseh- und Internet-Gesellschaft. Versuch einer Aktualitätsanalyse der medienphilosophischen Reflexionen (Dissertation), Ostensfeld/Nordfriesland, 2003, გვ. 193-194, აღნიშნული იხილეთ ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.zhb-flensburg.de/dissert/schoenberg/Dissertation%20Schoenberg%20-%20Universitaet%20Flensburg.pdf>> [26.01.10 18:50]

თვითონ უფლებამოსილი პირები მოისურვებენ კერძო ცხოვრების შესახებ კონკრეტული ცნობების გავრცელებას.

„ინტიმურობას“ კერძო და საჯარო ცხოვრებას შორის ურთიერთობაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. „ინტიმურობაში“ მოიაზრება: 1. სიახლოვე და სანდოობა (გასაიდუმლოება); 2. სექსუალური, ეროტიკული მოქმედებანი, შეხება; 3. მყუდრო ატმოსფერო; 4 ინტიმური (როგორც განსაკუთრებით პიროვნული) და გენიტალიებთან დაკავშირებული სფერო. ინტიმურობა პირად ცხოვრებაში ექსკლუზიური ხასიათისაა. ამდენად, ინტიმურობა არის კომუნიკაციის სახე და ორ პირს შორის შეთანხმება, რომელიც კერძო და საჯარო ცხოვრებას შორის მიჯნას ავლევს. ამასთან, არსებობს ინტერნეტი, როგორც ინტიმურობის გამოვლინების გარკვეული საშუალება.¹⁰⁵

პიროვნების განვითარების ამ ცენტრალური სფეროს პრინციპული ხელშეუხებლობა ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამოდის. აღნიშნულ სფეროზე მოხსენების გაკეთებისას ძირითადად არ არსებობს საჯარო ინტერესი. რეპორტაჟის გაკეთება ამ თემაზე დაიშვება, თუ სექსუალურ საქმიანობას სოციალური ზეგავლენა აქვს ან დაინტერესებული პირი თვითონ საზოგადოებას საკუთარი სექსუალური ცხოვრების მონაწილედ ხდის. ასევე ინტიმური საუბრები დაცულია მაშინაც, როცა ისინი სამუშაო ადგილას წარმოებს.¹⁰⁶ ამასთან, სურათების (გამოსახულებათა) ბეჭდვა სარეკლამოდ ან ინტიმური შინაარსით ან მხოლოდ დიფამაციური თუ მაკომპრომიტირებელი შინაარსით არც ერთ შემთხვევაშია დასაშვები.¹⁰⁷ რაც უფრო ინტიმურია გამოქვეყნებული ინფორმაცია, მით უფრო რთულია მასში ჩარევის გამართლება. ამიტომ ინტიმურ სფეროში ჩარევა ყოველთვის კანონსაწინააღმდეგო ხასიათს ატარებს. შესაბამისად, ინტიმური სფერო განისაზღვრა, როგორც პიროვნული მდგომარეობა, რომელშიც ადამიანი თავისუფალია ყველანაირი სოციალური მოთხოვნებისგან.¹⁰⁸

¹⁰⁵ იხ. S. Burda, „Was nützt die Liebe im Virtuellen?“ Adoleszenz, Sexualität und der virtuelle Erfahrungsraum des Internet (Dissertation), Freiburg, 2008, გვ. 71-74, <http://opus.bsz-bw.de/ph/fir/volltexte/2008/44/pdf/Dissertation_Silke_Burda.pdf> [26.01.10 23:50]

¹⁰⁶ იხ. პ. მუნკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 111-112; BGH NJW 1996, გვ. 1128, 1129; BGH NJW 1988, გვ. 1984, 1985

¹⁰⁷ იხ. პ. მუნკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 134

¹⁰⁸ იქვე, გვ. 110-111; BayObLG, NJW 1979, გვ. 2624, 2625

ამდენად, ინტიმურ სფეროს განეკუთვნება სქესობრივი ცხოვრება,¹⁰⁹ აგრეთვე, პირად საიდუმლოებას მიკუთვნებული მონაცემები — სამედიცინო გამოკვლევების შედეგები, აღსარებისას გამოთქმული მოსაზრებები, ადვოკატისთვის გადაცემული ცნობები.¹¹⁰ ინტიმურ ცხოვრებაში შედის ასევე შინაგანი განცდები და გრძნობების სამყარო,¹¹¹ ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია, როგორიცაა სხეულის ჰიგიენის დაცვის ჩვევა. მაგალითად, ავადმყოფობის დროს პრინციპულად უნდა ითქვას პირის სახელის ხსენებაზე უარი.¹¹²

როგორც ჩანს, ინტიმური სფერო არის კერძო ცხოვრებაში შემავალი ძალიან ვიწრო სფერო და მიზანშეწონილია, იგი იყოს სხვებისთვის მიუწვდომელი. თუ დასაშვები იქნება სახელმწიფოს მხრიდან ადამიანის ინტიმურ სფეროში შეჭრა, ადამიანი გახდება სახელმწიფოს საქმიანობის „შიშველი ობიექტი“.¹¹³ ამასთან, ფიზიკური პირი სულიერი და ფიზიკური სანაყისების პარმონიულ ერთიანობას წარმოადგენს. ინტიმური სფეროს საჯაროდ გამოფენით კი ხორციელდება მისი გაშიშვლება. დაუშვებელია პირთა დიფერენცირება რაიმე ნიშნის მიხედვით, როცა საქმე ინტიმურ სფეროში შეჭრას ეხება. ამდენად, ინტიმური სფერო განსაკუთრებულ დაცვას მოითხოვს. კერძო სფეროს დაცვის უფლებით შეიძლება სარგებლობდეს ნებისმიერი პირი, თუმცა საჯარო პირებთან დაკავშირებით საჯარო ინტერესი გადანონის კერძო სანაყისს. რაც შეეხება პირად სფეროს, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება აქვს როგორც რიგით, ისე საჯარო პირს, მაგრამ საჯარო ინტერესი აქაც შეიძლება იყოს პრიორიტეტული კერძო ინტერესთან შედარებით. ინტიმური სფერო კი განსაკუთრებით ღრმა პიროვნული სფეროა, რომლის ხელყოფა ყველა შემთხვევაში ინვეს დაცვითი ღონისძიებების გამოყენებას; საჯარო ინტერესი იხევს უკან ინტიმურ სფეროსთან ჭიდილის დროს.

¹⁰⁹ იხ. *Dungeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

¹¹⁰ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 112

¹¹¹ იხ. *Chr. Peyer*, Die Bildberichterstattung über Prominente im Spannungsfeld von Privatsphärenschutz und Pressefreiheit, unter besonderer Berücksichtigung der „Caroline von Hannover“ – Entscheidung des EGMR und der Reaktionen in der deutschen Lehre, Seminar zum Thema: „Menschenrechtsschutz in Europa“, Wintersemester 2006/2007, გვ. 13

¹¹² იხ. *კ. მუნკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 112, 203

¹¹³ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 87

ბ) კერძო სფერო

სფეროთა თეორიის მიხედვით, პირადი სფერო გაიგება ფართოდ და იგი „მოიცავს ინტიმური სფეროს ფარგლებს გარეთ ადამიანის პირად ცხოვრებას, განსაკუთრებით საოჯახო ცხოვრებას.“¹¹⁴ აღნიშნულზე დაყრდნობით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გააფართოვა პირადი ცხოვრების შინაარსი და მასში გააერთიანა არა მხოლოდ პირის შინაგანი სამყარო, არამედ მისი ურთიერთობა გარე სამყაროსთან, სხვა ადამიანებთან.¹¹⁵ შესაბამისად, სფეროთა შესახებ თეორია გამოყოფს პირად სფეროს, რომელსაც ფაქტობრივად კერძო ცხოვრების დატვირთვა აქვს, თუმცა „ნმინდა“ პირადი სფერო მიჩქმალულია. მართალია, ეს კონცეფცია გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინტიმური და კერძო სფეროების გამიჯვნაში, თუმცა მიზანშეწონილია, ასევე თვისებრივად სხვადასხვა კერძო და პირადი ცხოვრების განსხვავება, რაც სფეროთა თეორიით არაა ნათლად ახსნილი. საერთოდ, პირადი ცხოვრების გაგება გაადვილდება, თუ დადგინდება საჯარო და კერძო სფეროთა შინაარსი და მიმართებანი. თუმცა, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია საკვლევი სფეროების ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით განხილვა და შემდეგ უშუალოდ საკითხის სიღრმისეულად შესწავლა.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, ტერმინში „კერძო“ მოიაზრება პირის კუთვნილი, ის, რაც არაა სახელმწიფოებრივი ან საზოგადოებრივი ხასიათის და თვითონ პიროვნებას ეხება, პირადი,¹¹⁶ პიროვნული (ლათ. *privatus*).¹¹⁷ სფერო, რომელიც არაა სახელისუფლო ან სხვა საჯარო (არასახელისუფლო) ფუნქციის განხორციელებასთან დაკავშირებული, არის საჯარო. ესე იგი, კერძო ცხოვრება არის სფერო, რომელიც არაა საჯარო.¹¹⁸

¹¹⁴ იქვე, გვ. 113

¹¹⁵ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2008, გვ. 56

¹¹⁶ იხ. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. IV, თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., 1955, გვ. 1149

¹¹⁷ იხ. ლექსიკონი ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.koeblergerhard.de/dcr/DFRP.pdf> [25.01.10 13:30]

¹¹⁸ საჯარო და კერძო ცხოვრების ურთიერთმიმართების შესახებ იხ. *ე. ლეში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

ოქსფორდის ლექსიკონის მიხედვით, კერძო ცხოვრების განმარტება შეიცავს სოციოლოგიურ-სამართლებრივ ასპექტებს, სახელდობრ, კერძო ცხოვრებაში მოიაზრება: (1) საზოგადოებისგან ან საჯარო ინტერესისგან განმარტოებულად ცხოვრება, თავისუფალი საზოგადოებრივი ყურადღებისგან, როგორც არჩევანი ან უფლება; (2) კერძო ან ფარული ადგილი, კერძო ოთახები; განმარტოების ადგილი; (3) არასაჯარო, პირობა, რაც უახლოვდება საიდუმლოებას ან ფარულობას. საიდუმლოების დაცვა;¹¹⁹ (4) კერძო საკითხი, საიდუმლოება, პირადი საქმე ან ურთიერთობები. სექსუალური ორგანოები; (5) ინტიმური და კონფიდენციალური ურთიერთობები; (6) ადგილის დამოუკიდებლად არჩევა.¹²⁰ თვით სიტყვა „ინტიმურობას“ შემავსებელი მნიშვნელობა აქვს სიბოძს, ნდობისა და განცდების ღიად გამოსახატავად.¹²¹ ამდენად, ეს კრიტერიუმები აზუსტებს, თუ რომელ ასპექტებში შეიძლება განცალკევდეს ერთი პირი მეორისგან (ან სხვათაგან).

თუმცა ცალკეა გამოსაყოფი პირადი სფეროც, ვინაიდან მასში მნიშვნელოვანი ასპექტები მოიაზრება. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, პირადია ის, რაც მხოლოდ ერთ პირს ეხება, ერთი პირის ინტერესების შესაბამისი, პიროვნული, პერსონალური, ინდივიდუალური.¹²² ამდენად, პირადი ცხოვრება უკავშირდება სხვათაგან უკვე განმარტებული პირის სფეროს, მის სულიერ და პიროვნულ მხარეებს. აქ საქმე ეხება ამ სუბიექტის ინდივიდუალურ თავისებურებებს. ამიტომ პირადი ცხოვრების განსასაზღვრად უნდა გაირკვეს საკითხები: ცხოვრობს პირი საკუთარი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად? ეგუება იმას, რომ საკუთარი ცხოვრებით არაა კმაყოფილი? აქვს მას ცხოვრებისეული პერსპექტივები? როგორ უკავშირებს ის საკუთარ ცხოვრებაში იმას, რაც სურს, შეუძლია და უნდა გააკეთოს?.. მნიშვნელოვანია ცხოვრების სტილის წარმოდგენაც.¹²³ ე.ი. ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით პირადი

¹¹⁹ იხ. Oxford, Advanced learner's Dictionary, გვ. 1006

¹²⁰ იხ. Oxford English Dictionary 1989, გვ. 515; ციტირებულია: ა. ზიგეტსლაითერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22

¹²¹ იხ. რ. სენეტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

¹²² იხ. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. VI, თბ., საქართვე. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., 1960, გვ. 192

¹²³ იხ. Я. Коломинский, О. Белановская, Жизнь и судьба в контексте социологического исследования, Актуальные проблемы психологии, т. 7, вып. 20, ч.

არაა „კერძო“ იდენტური; პირადი არის პირთან დაკავშირებული (persönlich). „კერძო“ არის ის, რაც არ არის საჯარო. კერძო შესაძლოა უფრო ფართო იყოს, ვიდრე პირადი (საოჯახო, ჯგუფური, ქონებრივი); კერძო გამოიხატება სიტყვით „Privatum“.

შესაბამისად, კერძო სფეროს ამ გაგებით განეკუთვნება პირის საცხოვრებელი ადგილი, შემოსავლისა და ქონების საკითხები. ამასთან, კერძო ცხოვრებაში შედის ალკოჰოლთან დაკავშირებული ჯანმრთელობის მდგომარეობის პრობლემები, რელიგიასა თუ სხვა მსოფლმხედველობრივ ჯგუფებთან ურთიერთობის საკითხები,¹²⁴ სამედიცინო მონაცემები; ის, თუ რომელ ტანსაცმელს ატარებს და რა პროფესიას აირჩევს; და კერძო არის ასევე პირადი საცხოვრებელი.¹²⁵ ამასთან, არამატერიალური უფლებების შინაარსი შეიცავს როგორც პიროვნულ, ისე ქონებრივ ელემენტებს.¹²⁶ ამ გაგებით კერძო სფეროს ერთ-ერთი ასპექტია კერძო საიდუმლოება, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას პირის ოჯახური, მატერიალური და არამატერიალური ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ,¹²⁷ ასევე კონფიდენციალურ ინფორმაციას ფრენშიზინგისა და დავალების ხელშეკრულებებში... ვინაიდან არასაჯარო სანყისებზეა აგებული¹²⁸ და კერძო პირთა მიერ ხდება მათი მონესრიგება. ამასთან, კერძო ცხოვრების შინაარსში თავსდება საოჯახო ცხოვრება, რომლის¹²⁹ დანყე-

1, 2009 გვ. 199. იხ.: <http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gumv/znpip/2009_20_1/Sb20_Ch1_48.pdf> [20.04.11 16:08]

¹²⁴ იხ. *კ. კულაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 113; *პ. მუნაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 204

¹²⁵ იხ. *B. Rössler*, *Der Wert des Privaten*, 2001, გვ. 16, <<https://www.dpunkt.de/leseproben/1888/Kapitel%201.pdf>> [11.03.10 23:24]; აღნიშნულის თაობაზე იხ. *K. Weber*, *Grundlagen der Informations-ethik*, China, Konrad Adenauer Stiftung, September 2007, გვ. 3, <http://www.kas.de/upload/dokumente/2007/KAS_Rede_china.12066.pdf> [15.01.10 22:35]

¹²⁶ იხ. *K. Wasserburg*, *Der Schutz der Persönlichkeit im Recht der Medien*, Heidelberg, 1988, გვ. 53

¹²⁷ იხ. *ზ. ძნელაშვილი*, საგადასახადო საიდუმლოების ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტი, „მართლმსაჯულება“, 2008, №2, გვ. 116

¹²⁸ იხ. *И. Петрухин*, *Личная жизнь: пределы вмешательства*, М., «Юрид. Лит-ра», 1989, გვ. 7

¹²⁹ საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობების შესახებ იხ. *Robert E. Mensel*, *The Antiprogressive Origins and Uses of the Right to Privacy in the Federal Courts 1860 – 1937*, 2008, გვ. 112

ბიდანვე ქრება „მე“ და მეუღლეთა თანაცხოვრება ხდება ერთი მთლიანი.¹³⁰ კერძო ცხოვრებაში შედის ასევე ინტიმური სფერო, რომელიც უნდა იყოს საზღვარი, საიდანაც უნდა აითვლებოდეს სიმშვიდის დაკარგვა.¹³¹ ამდენად, კერძო ცხოვრება ეხება ფინანსურ აქტივებს, რომელთა დაცვაც ევალება კომპანიებს.¹³² შესაბამისად, კერძო ცხოვრება საკუთრებასთან მჭიდრო კავშირშიც განიხილება¹³³ და ეკონომიკურ სფეროში პიროვნების განვითარებას ეხება.¹³⁴ ესე იგი, ამ გაგებით კერძო სფერო გულისხმობს ქონებრივ მომენტებსაც.

ამდენად, კერძო ცხოვრება საკმაოდ ფართო სფეროა. სწორედ აღნიშნულის გათვალისწინებით განასხვავებენ კერძო ცხოვრების ოთხ სფეროს: 1. ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას (პერსონალური მონაცემების დაცვა); 2. სხეულებრივ პირად ცხოვრებას (სხეულის ხელშეუხებლობისა და ინტიმური სფეროს დაცვა); 3. საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრებას (საფოსტო და სატელეგრაფო საიდუმლოება, კომუნიკაციის საშუალებათა უსაფრთხოება; 4. ტერიტორიის ხელშეუხებლობას (საცხოვრებლის, სამუშაო ადგილის, კერძო თვითმფრინავის ჩარევებისგან, როგორიცაა სახლის ჩხრეკა, ვიდეოგადაღება და სხვა. დაცვის უფლება).¹³⁵ ფაქტობრივად კერძო ცხოვრების იგივე გამოვლი-

¹³⁰ პირადი ცხოვრება სოციოლოგიურ ჭრილში საბჭოთა პერიოდში განიხილებოდა საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობებიდან გამომდინარე. იხ. *A. Харчев, Личная жизнь в зеркале социологии, «Советская культура», 3 февр. 1979, №10, გვ. 6*

¹³¹ ინტიმური სფეროს რამდენიმე ასპექტის შესახებ იხ. *P. Schmoll, Spektakuläre Konstruktion der Intimsphäre am Beispiel der Pornographie, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, „Abgrenzung zwischen öffentlich und privat“, Zusammenfassungen, გვ. 4. აღნიშნული ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDer33.pdf>> [21.04.09 15:25]*

¹³² აღნიშნულის შესახებ იხ. *John T. Soma, J. Zachary Courson, John Cadkin, Corporate Privacy Trend: The “Value” of Personally Identifiable Information (“PII”) Equals the “Value” of Financial Assets, Richmond Journal of Law & Technology, Volume XV, Issue 4, გვ. 2, 3; <<http://jolt.richmond.edu/v15i4/Article11.pdf>> [07.09.10 20:47]*

¹³³ ლორდმა *კოტენჰემმა* აღნიშნა, რომ პირს უფლება აქვს დაიცვას ის საგნები, რომელიც ექსკლუზიურად მისი საკუთრებაა. მან კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უფლებაც საკუთრებად განიხილა. იხ. *Prince Albert v. Strange, 1 McN. 7 G. 25 (1849); Abernethy v. Hutchinson, 3L.J.Ch. 209 (1825)*). იხ. *ბ. ოქრუ-აშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2008, გვ. 16-19

¹³⁴ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53

¹³⁵ იხ. *M. Fallsack, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FH-Studiengänge Burgenland, გვ. 98; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე:*

ნებები გამოყო ფილოსოფოსმა ბ. როსლერმა იმ განსხვავებით, რომ მან ინფორმაციულ თვითგამორკვევაში გააერთიანა საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრება. ამასთან, მან გამოყო ინდივიდუალურად გადაწყვეტილების მიღების კერძო სფერო. ამიტომ მან „კერძო ცხოვრების“ სამი სახე წარმოგვიდგინა: როდესაც გაიცემა პირის შესახებ მონაცემები, საქმე ეხება მის ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას ანუ პირის შესაძლებლობას, გააკონტროლოს საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება-არგავრცელება; თუ ადგილი აქვს დამოუკიდებლად გადაწყვეტილებების მიღებასა და გარკვეული მოქმედებების განხორციელებას, ეს მისი დეციზიური (გადაწყვეტილებების მიღების) კერძო სფეროა; პირის საცხოვრებლის პირადი სფერო ლოკალურ კერძო ცხოვრებას შეეხება.¹³⁶

საგულისხმოა, რომ ინფორმაციული კერძო ცხოვრება ორ ძირითად ასპექტს უკავშირდება: ა) სხვების შესახებ ცნობების გაცნობის ან შეფასების უნარსა და ბ) სხვების (პოლიცია, სახელმწიფო, დანესებულება ან უბრალოდ მეგობრების წრე) შესაძლებლობას, გაატარონ ღონისძიებები ცნობების გავრცელების გამო პირის სანინალმდეგოდ.¹³⁷ აქაც გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა მონაცემების ხელმისაწვდომობის კონტროლი: როგორია კერძო და საჯარო სფეროებს შორის საზღვრები, რაც ემორჩილება საზოგადოებრივ ცვლილებებს (პოლიტიკურ მოვლენებს, აღმოჩენებსა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს). აღნიშნული განაპირობებს საჯარო და კერძო სფეროთა ცნების მოცულობის სახეცვლას. ეს, ერთი მხრივ, პოტენციურ კონფლიქტს გულისხმობს; მეორე მხრივ, წარმოიშობა ინფორმაციული კერძო ცხოვრების შეზღუდვისა და თავისუფლების პრობლემები, როგორიცაა ვიდეოგადაღება საჯარო ადგილებში.¹³⁸ ამდენად, სფეროთა შესახებ მოძღვრება ე. წ. „კონტროლის“ თეორიის ელემენტებს შეიცავს. თუმცა კონტროლის მოდელი ვერ გამოდგება კერძო სფეროს ზუსტი შინაარსის გადმოსაცემად.¹³⁹

<<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuellsack/Informationsethik.pdf>>
18:51]

[04.09.10

¹³⁶ იხ. ბ. როსლერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17. აღნიშნულზე მიუთითებს ასევე ე. ბერი. იხ. კ. ებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3; გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების შესახებ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7

¹³⁷ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8; პერსონალურ მონაცემთა კონტროლის შესახებ იხ. შ. ა. დრუკე, კ. კ. ებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-23

¹³⁸ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

¹³⁹ იხ. რ. ბენდრატი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

ამასთან, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტია გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღების სფერო, რაც იცავს ინდივიდის მიერ დამოუკიდებლად მიღებულ კერძო გადაწყვეტილებებსა თუ მოქმედებებს. ესაა პირად ავტონომიაზე უფლება, რომელიც უკავშირდება ქორწინების, ოჯახის შექმნის, რეპროდუქციული თავისუფლების, ფიზიკური ხელშეუხებლობის, მკურნალობაზე უარის თქმის, თანაცხოვრებისა და ინტიმური ურთიერთობების უფლებებს;¹⁴⁰ ავტონომიურ სფეროს განეკუთვნება ასევე პროფესიის არჩევა, განსაზღვრული სტილის ტანსაცმლის შერჩევა... რაც შეეხება ლოკალურ კერძო ცხოვრებას, ის ოთხ კედელში მოქცეული კერძო სფეროა (საკუთარი საცხოვრისის დაცვის უფლება ჩარევისაგან, როგორიცაა სახლის ჩხრეკა და ვიდეოგადაღება, სამსახურებში სათვალთვალო და ვიდეოგადაღება).¹⁴¹ აქ საქმე ეხება ავტონომიას იმ გაგებით, რომ პირი საკუთარ ადგილს დამოუკიდებლად საკუთარი ინტელექტის შესაბამისად იყენებს. ამ ადგილას ინდივიდს შეუძლია გააკეთოს ის, რაც სურს. მაგალითად, პირს აქვს უფლება, თავისი სურვილისამებრ ჯუნგლად გადააქციოს, გაავერანოს საკუთარი საცხოვრისი.¹⁴² ამასთან, ელემენტი „სახლი“ განსაზღვრავს ზღურბლსა და კომპლექსური გადასვლის ზონებს, რომლებიც არქიტექტურით, სივრცობრივი ნესრიგით, შინაგანი ოთახების განლაგებით არის წარმოდგენილი.¹⁴³ ამდენად, კერძო სფეროს საჯაროდ გავრცელება დამოკიდებულია მხოლოდ უფლებამოსილ პირზე და პირად სფეროში

¹⁴⁰ იხ. *Jeffrey M. Shaman*, The right of privacy in State constitutional Law, Table of Contents, *Rutgers Law Journal*, [Vol. 37:371], 2006, გვ. 972-973, <http://org.law.rutgers.edu/publications/lawjournal/issues/37_4/Shaman.pdf> [07.09.10 20:37]

¹⁴¹ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5; ვიდეოგადაღებისას კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ იხ. *J. Brassil*, Technical Challenges in Location-Aware Video Surveillance Privacy, HP Laboratories, HPL-2008-213, Ed. Springer-Verlag, Computer Imaging, 2009, გვ. 22. <<http://www.hpl.hp.com/techreports/2008/HPL-2008-213.pdf>> [15.01.10 22:05]

¹⁴² იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7-8

¹⁴³ იხ. *Marie-Nodde Denis*, Privat- und Wohnbereich im traditionellen elsässischen Haus, In: *Revue des Sciences Sociales*, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat", Zusammenfassungen, გვ. 1. იხ.: <<http://www.umb.u-srasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerss33.pdf>> [21.04.09 15:25]

საზოგადოებას შეუძლია ჩაერიოს ამ პირის თანხმობით... თუმცა შეიძლება მისი ნების სანინალმდევოდაც.¹⁴⁴

ზემოთ განხილული კერძო ცხოვრების რამდენიმე ძირითად ნიშანს გამოკვეთს, რაც გარკვეულ წარმოდგენას ქმნის იმის თაობაზე, თუ რომელ მხარეებს ეხება კერძო სფერო. კვლევა ცხადყოფს, რომ კერძო ცხოვრება არის სფერო, რომელიც არაა საჯარო¹⁴⁵ და გამოიხატება ადამიანთა შორის არასაჯარო სანყისებზე აგებული ურთიერთობის თავისუფლებაში,¹⁴⁶ რომელშიც პირებს ან სოციალურ ინსტიტუტებს არა აქვს ჩარევის უფლება;¹⁴⁷ სადაც ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებებისამებრ მოქმედება.¹⁴⁸ სწორედ კერძო ცხოვრება განაცალკევებს პირს სხვა პირთაგან. აქედან ჩანს, რომ კერძო სფეროს ცნების მოცულობა დიდია,¹⁴⁹ თუმცა აუცილებელია მისი მხარეების დაკონკრეტება, რომ ზედმეტად ფართო კონცეფცია არ მივიღოთ. აღნიშნული მიიღწევა კერძო ცხოვრების ცნების თაობაზე არსებული თეორიებიდან დადებითი მომენტების გათვალისწინებით.

შესაბამისად, პირადი ცხოვრება შემოიფარგლება პიროვნული ინტერესებითა თუ ასპექტებით, რაც შედის კერძო სფეროში. ამდენად, კერძო და პირად სფეროებს შორის გვარისა და სახის დამოკიდებულება არსებობს.¹⁵⁰ მიზანშეწონილია, ცალკე გამოიყოს პირადი სფეროც, რომელიც კერძო სფეროსგან საგრძნობლად განსხვავდება. პირადი ცხოვრება არის რა პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფერო, ის მონესრიგებულია მორალით და სამართალი იცავს მას. ყველა პირადი არის კერძო, მაგრამ არა პირიქით, თუმცა ამის გათვალისწინებით ზოგჯერ კონტექსტში შეიძლება კერძო ჩაენაცვლოს პირადს.

გ) პირადი ცხოვრების სოციალური და საჯარო სფეროები

პირადი ცხოვრება შეიძლება ასევე გამოვლინდეს საჯარო სფეროში. აქ საქმე ეხება საჯარო ცხოვრებაში პიროვნული ნიშ-

¹⁴⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. დ. კოლმაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15

¹⁴⁵ საჯარო და კერძო სფეროების ურთიერთმიმართების შესახებ. იხ. ე. ლეში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

¹⁴⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7-8

¹⁴⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. პ. პაუერ-შტუდერ, დასახ. ნაშრ., გვ. 3

¹⁴⁸ იხ. დ. კოლმაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15

¹⁴⁹ რაც უფრო მცირეა ცნების ნიშნები, მით უფრო დიდია ამ ცნების მოცულობა. იხ. კ. ბაქრაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

¹⁵⁰ იქვე, გვ. 49-50

ნების გამოხატვას. სოციალურ და საჯარო სფეროებად მოიაზრებენ ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობის იმ სფეროებს, რომლებშიც მოქმედება „მიმდინარეობს კერძო, პირად და ინტიმურ სფეროთა ფარგლებს გარეთ, ნაწილობრივ შეზღუდული ან შეუზღუდავი საჯაროობის პირობებში.“ საჯარო სფეროში ძირითადად არ არსებობს ინფორმაციის გავრცელების რაიმე შეზღუდვა. ეს განსაკუთრებით ეხება იმ პირებს, რომლებიც, ჩვეულებრივ, არ დგანან საზოგადოების ყურადღების ცენტრში, მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევებში ნებაყოფლობით იხსნიან ანონიმურობის იარაღს და პოპულარობას იძენენ. ინდივიდმა სოციალურ სფეროში უნდა მოითმინოს საკუთარი პიროვნების შესახებ საჯარო ინფორმაციები თუ კომენტარები მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნულზე საზოგადოებას აქვს „განსაკუთრებული, ლეგიტიმური და აქტუალური საინფორმაციო ინტერესი.“¹⁵¹ ინდივიდუალური ან სოციალური სფეროდან შეიძლება რეპორტაჟის გაკეთება შეუზღუდავად, თუ საქმე არ ეხება არასწორი ფაქტების მტკიცებას ან პატივის ხელყოფას. ინდივიდუალური ან სოციალური სფეროდან შეუზღუდავად რეპორტაჟის გაკეთება არაა დასაშვები, ვინაიდან შეიძლება დაინტერესებული პირის იდენტიფიცირება მოხდეს; ამასთან, ვიდრე მის მიმართ საზოგადოებრივი დაინტერესება არ გაჩნდება, რიგითი პირი არაა საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებული. უცნობი პირები შეიძლება მხოლოდ მეორეხარისხოვანი ფიგურების სახით იყოს ნახსენები, რადგან დაუშვებელია ვინმე განსაკუთრებული საფუძვლის გარეშე ყურადღების ცენტრში იყოს.¹⁵²

მართალია, სფეროთა თეორია სრულად ვერ ასახავს კერძო ცხოვრების პრობლემებს, მაგრამ მნიშვნელოვან დეტალებს შეიცავს მისი არსის გასაგებად. თუმცა ეს თეორია ართულებს საჯარო და კერძო სფეროთა შორის მკვეთრი საზღვრების გაკეთებას, არ გამოყოფს პირად სფეროს შესაბამისი დაცვის მექანიზმებით. აღნიშნული კიდევ უფრო მაღალ ხარისხში აიყვანდა ადამიანის ღირსებისა და ინდივიდუალობის დაცვას, მკვეთრ ზღვარს გაავლებდა კერძო და პირად სფეროებს შორის, ვინაიდან მიზანშეუწონელია, ერთი დონის სიკეთეებად ჩაითვალოს კერძო ცხოვრების საიდუმლოება და ინტიმური საიდუმლოება.

¹⁵¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 114-115

¹⁵² იხ. *პ. მუნძი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117

ეს საკითხი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტების (ფიზიკური და იურიდიული პირის) კერძო ცხოვრების დაცვის სპეციფიკასაც გამოკვეთდა. გარდა ამისა, სფეროთა თეორია ვერ ხსნის პრაქტიკულ ხარვეზებს, რომლებიც განსაზღვრული პიროვნული ასპექტების დაუცველობის წინაპირობაა.

3.2. „მოზაიკის“ თეორია

„მოზაიკის“ თეორიის თანახმად, მიღებული მონაცემები ინფორმაციული თვალსაზრისით სხვა მონაცემებთან არის დაკავშირებული ისევე, როგორც მოზაიკის ქვები (ეგერი). ამდენად, დაცულია როგორც გრძნობადი სფეროებიდან მონაცემები, ისე მონაცემების დაკავშირებაც.¹⁵³ ეს თეორია მნიშვნელოვანია, ვინაიდან სფეროების დაკავშირებასაც კი იცავს, თუმცა კერძო სფეროს მხოლოდ ინფორმაციული კუთხით განხილვა ვერ ამოწურავს სრულად მის არსს. ასევე ამ კონცეფციაში არაა ხაზგასმით წარმოდგენილი ინდივიდუალობა, განმარტოებულობა, განსაკუთრებით პიროვნული სფეროები და სხვა, რასაც კერძო ცხოვრება მოიცავს, რის გამოც ის ნაკლულია.

3.3. სპეციფიკური როლების შესახებ თეორია

სპეციფიკური როლების შესახებ კონცეფციიდან ჩანს, რომ პირადი სფერო სხვადასხვა როლში გამოდის და პირებს უნდა მიეცეს უფლება, განსაზღვროს ამ მონაცემებიდან ვის რომელი ინფორმაცია გადასცეს.¹⁵⁴ ესეც გარკვეულწილად შეიძლება მოზაიკის თეორიის გარკვეულ სახესხვაობას წარმოადგენდეს, ვინაიდან ასახავს კერძო სფეროს ინფორმაციული გაგებით, თუმცა სხვადასხვა როლის გათვალისწინებით. ამდენად, აღნიშნული კონცეფციაც ვერ გამოკვეთს კერძო ცხოვრების არსს სრულად.

¹⁵³ იხ. E. Egger, Datenschutz versus Informationsfreiheit – Verwaltungstechnische und verwaltungspolitische Implikationen neuer Informationstechnologien, 1990, გვ. 57; in series: Schriftenreihe der Österreichischen Computer Gesellschaft, Vol. 52, edited by OCG, Oldenburg, Vienna, Munich. ციტირებულია: გ. თიხი, ე. პაისლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11.

¹⁵⁴ იხ. გ. თიხი, ე. პაისლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

ტერმინი „ავტონომია“ (*„autonomia“*) ბერძნული წარმოშობისაა და გამოიხატება ფორმულაში „საკუთარ თავს კანონს ეუწერ“ ან „დამოუკიდებელს“ ან „გადანყვეტილების მიღების თავისუფლებას.“¹⁵⁵ საერთოდ, პირადი თავისუფლება პიროვნებად არსებობის აუცილებელი პირობაა. საზოგადოება, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის პირად თავისუფლებას, უქმნის მას პირობებს, გახდეს პიროვნება; საზოგადოება, რომელიც ინდივიდს ართმევს პირად თავისუფლებას, უსპობს მას პიროვნებად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას.¹⁵⁶ სწორედ აქედან უნდა ამოვიდეთ პირადი ცხოვრების არსის გასარკვევად. ზემოთ მოცემული თეორიები ცალ-ცალკე ვერ ხსნის კერძო სფეროს არსს, თუმცა მათში მეტ-ნაკლები ხარისხით არის კერძო ცხოვრების სოციოლოგიურ-იურიდიული ასპექტები წარმოდგენილი. გასაზიარებელია, რომ კერძო სფერო განმარტოებას უზრუნველყოფს, მაგრამ ის არ უნდა იყოს შეუზღუდავი და ძალიან ფართო. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად მიზანშეწონილია, კერძო სფეროს მხარეები დაზუსტდეს და კერძო ცხოვრება განიხილებოდეს მეტწილად საიდუმლოების, სფეროთა შესახებ და კონტროლის თეორიების დადებითი მხარეების სინთეზირებით. თუმცა არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი სხვა მოძღვრებებში არსებული რაციონალური მარცვალი (მაგალითად, პრაგმატიზმი, ინდივიდუალობა, ღირსება, ინტიმური ურთიერთობების შესახებ თეორია...). ეს თეორიები განსაკუთრებით ეხება პირად ცხოვრებას, ვინაიდან პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ სპეციფიკურ ასპექტებს შეეხება. ამიტომ პირადი სფეროს არსი აღნიშნულ თეორიებზე დაყრდნობით უნდა განისაზღვროს, რაც როგორც სამართლებრივ, ისე არასამართლებრივ საწყისებს უკავშირდება. პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქო-სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი, უკვე სამართლებრივ „სამოსშია“ გახვეული. პირადი ცხოვრების სამართლებრივ ფორმას კი ქმნის პრაგმატული მიდგომის, საიდუმლოების, სამართლებრივი ძალაუფლებისა და კონტროლის ასპექტები, მაგრამ აუცილებელია მისი რეალური საწყისებიც იყოს წარმოდგენილი.

¹⁵⁵ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3; აღნიშნულის შესახებ ასევე იხ. ე. როს-ლერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17-19

¹⁵⁶ იხ. ე. ერქომაიშვილი, ადამიანი, თავისუფლება, იდეოლოგია, თბ., სახ. უნივერ. გამომც., 2002, გვ. 137.

ისინი ერთად გამოკვეთს პირადი ცხოვრების ონტოლოგიურ ბუნებას. ამდენად, კერძო ცხოვრება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრება.

§ 3. საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები

დღეს ყველას შეუძლია თავისი რაიმე უნარი წარმოადგინოს საზოგადოების წინაშე სხვადასხვა ტექნოლოგიური საშუალებით; ყველაზე ინტიმური და პირადი საკითხებიც კი არის მიმოფენილი ინტერნეტში, რამაც ფაქტობრივად კიდევ უფრო გაზარდა შანსი, გახდეს პოპულარული. დღეს დროის ცვლამ გამოიწვია მრავალი პირადი საკითხის საჯარო სფეროში გადასვლა.¹⁵⁷ საერთოდ, „თანამედროვე“ კულტურის პირობებში კერძო ცხოვრება განისაზღვრება მისი საჯარო სფეროსთან მიმართების დადგენის გზით. კერძო ცხოვრება არის საჯარო ცხოვრების ანტონიმი.¹⁵⁸ ამდენად, კერძო და საჯარო სფეროთა საზღვრების პრობლემა ფაქტობრივად ეხება ინდივიდსა და საზოგადოებას შორის ურთიერთმიმართების დადგენას, რაც „მე“-სა და „ჩვენ“-ს შორის ბალანსის პოვნას უკავშირდება. ე. ი., საქმე პიროვნულ და საერთო ინტერესებს უნდა ეხებოდეს.¹⁵⁹ თვით პიროვნება განიხილება როგორც საზოგადოების წევრად და ინდივიდად. „პიროვნება საზოგადოების წევრია არა ნებელობითი აქტის, არამედ ობიექტური აუცილებლობის გამო.“ ამიტომაცაა, რომ „მე“-სა და „ჩვენს“ შორის მიჯნა ცვალებადია.¹⁶⁰ ამასთან, საჯარო ინტერესი შეიძლება შეეხოს სახელმწიფოს ინტერესებს, რომელთა შეზღუდვა აუცილებელია იმ ფორმით, რომ აღნიშნულმა ხელი არ შეუშალოს საზოგადოებრივი და პიროვნული ინტერესების სრულფასოვან ფუნქციონირებას, შეესაბამებოდეს

¹⁵⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. დ. კოლმაიერი, დასახ. ნაშრომი გვ. 23

¹⁵⁸ იხ. И. Каспэ, Дом на экране: Атрибуты и символы домашнего пространства в интернет-средах, გვ. 2. იხ.: <http://www.ruhr-uni-bochum.de/russ-cyb/library/texts/ru/kaspe_home.pdf> [08.04.11 15:00]; ასევე იხ. M. Bulmer, The Boundaries of the Private Realm: Institutions. Chicago, London: The University of Chicago Press, 1988, გვ. 167

¹⁵⁹ იხ. ნ. ელიასი, ცივილიზაციის პროცესის შესახებ, სოციოგენეტიკური და ფსიქოგენეტიკური გამოკვლევები, ნ. 1, ქცევის ცვლილებანი დასავლური სამყაროს საერო ზედა ფენებში (თარგმნა ი. ნერეთელმა), თბ., „ნეკერი“, 2005, გვ. 14-40

¹⁶⁰ იხ. თ. ნინიძე, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, საქართვე. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1987, № 3, გვ. 64-65

ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, რაც ეფუძნება საერთაშორისო და ეროვნული სამართლის საწყისებს.¹⁶¹ ამდენად, საჯაროობა ქმნის კერძო ცხოვრების აუცილებლობას. რაიმეს საჯაროობას განსაზღვრავს სახელმწიფო. ამდენად, საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები მუდამ ცვალებადია. საჯარო და კერძო ცხოვრება ერთმანეთთან დაპირისპირებუ ჰია, თუმცა, ამავე დროს, ერთმანეთის გარეშე ვერ იარსებებს. ამიტომ მათ შორის ისეთივე მიმართებაა, როგორიცაა მარჯვენა და მარცხენა ხელს ან პოზიციასა და ოპოზიციას შორის.¹⁶² დღეს საჯარო და კერძო სფეროებს შორის ბალანსი ხშირად ირღვევა, ვინაიდან ჩვეულებრივ „უნებლიე“ საქციელი განიხილება იმ გაგებით, რომ პირები გარშემომყოფთ აცნობენ საკუთარ განცდებს და ამ ფორმით ემოციებს აშიშვლებენ.¹⁶³ თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში კერძო და საჯარო სფეროებს შორის საზღვრები ემორჩილება საზოგადოებრივ ცვლილებებს.¹⁶⁴

ამასთან, ქსელური საზოგადოების გაზრდის შედეგად იმდენად შემოიჭრა საჯარო ცხოვრება კერძო სფეროში, რომ ზოგიერთმა ავტორმა კერძო ცხოვრება მკვედრად მონათლა.¹⁶⁵ მართალია, კერძო სფეროს ძირითად სოციალურ მეტაფორად რჩება ტერმინი „სახლი“ („Home, sweet home“), მაგრამ ისიც შეიძლება საჯარო სფეროს მხრიდან ჩარევის საფრთხის წინაშე აღმოჩ-

¹⁶¹ იხ. *В. Милушева*, Конфликт интересов как фактор ограничения публичной власти: теоретико-правовой аспект, Вестник поволжской Академии государственной службы (ПАГС), 2009, №1 (18), გვ. 10

¹⁶² იხ. *A. Demirovic*, Hegemonie und das Paradox von privat und öffentlich, Dienstag, 02. März 2004 um 00:00 Uhr – Aktualisiert Montag, 01. März 2010 um 22:22 Uhr, გვ. 10. ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.pumuck.de/projekte-veranstaltungsreihen/2010-veranstaltungsreihe-zu-neoliberaler-hegemonie-und-ancignungsformen/147-hegemonie-und-das-paradox-von-privat-und-oeffentlich-.pdf>> [06.04.11 22:30]

¹⁶³ იხ. *რ. სენეტი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 33

¹⁶⁴ იხ. *დ. კოლმაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7. ამ სფეროებს შორის საზღვრების ცვალებადობა განსაკუთრებით საგრძნობია მათი განვითარების ისტორიული თავისებურებების შესწავლისას. მოცემულ საკითხზე XVII-XVIII საუკუნეების მიჯნაზე არსებული მიდგომები ახლოსაა ტერმინების „საჯარო“ და „კერძო“ თანამედროვე გაგებასთან. „საჯარო“ იყო საყოველთაო განხილვისთვის ღია, „პირადი“ — ცხოვრების დაფარული მხარეები, რომლებიც ოჯახითა და მეგობრებით იყო შემოფარგლული. ამდენად, საჯარო ცხოვრება არის სფერო, რომელიც ახლო მეგობრებისა და ოჯახის ფარგლებს გარეთ მოიაზრება. იხ. *რ. სენეტი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24-25

¹⁶⁵ იხ. *A. Michael Froomkin*, The Death of Privacy?, 52 Stan. L. Rev., 2000, გვ. 1461

ნდეს. აღნიშნული შეეხება კერძო ოთახისთვის, ბინისა თუ სახლისთვის ფოტოს გადაღებას. ეს კი პირადი ხასიათის ცნობების ინტერნეტსივრცეში გავრცელების საფრთხეს ატარებს.¹⁶⁶ თუ პირი ანდობს სხვას თავის ცხოვრებას ინტერნეტის საშუალებით, ეს შეიძლება გამართლდეს იმით, რომ საყიდლები სარგებლიანი გამოდგეს.¹⁶⁷ აქ ის იხსნის ანონიმურობას და მასზეც ვრცელდება თმენის ვალდებულება, მსგავსად საჯარო პირებისა. ამასთან, ინდივიდთა შესახებ ინფორმაციის გაცვლა და გამოყენება უკავშირდება მაგალითად საბანკო საქმის წარმოებას, კრედიტის გაცემას, დაზღვევას, სამედიცინო მომსახურების გაწევას. ეს ეხება კერძო ცხოვრების დაცვის მოლოდინს, რომელიც უკავშირდება პირის საცხოვრებელს ან მატერიალურ სფეროებს, როგორიცაა დღიურში წარმოდგენილი ინფორმაცია.¹⁶⁸

განხილული ცხადყოფს, რომ კერძო სფეროს ყოველდღიური „ეროზია“ არის ბუნებრივი პროცესი: ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე კერძო ცხოვრების გონივრული მოლოდინიც სახეს იცვლის.¹⁶⁹ ამ ფორმით აშკარაა, რომ საჯარო სფერო უფროდაუფრო იზრდება და კერძო ცხოვრების ცნების მოცულობა დროთა განმავლობაში ვიწროვდება. ამჟამად კერძო და საჯარო სფეროები სამოქალაქო საზოგადოებაში დაცული ცხოვრების ფორმებში ურთიერთგადაიკვეთება. განსაკუთრებით მედიაშია რთული იმის დადგენა, ესა თუ ის საკითხი საჯარო სფეროს მიეკუთვნება თუ კერძო სფეროს.¹⁷⁰ ამდენად, კერძო და საჯარო ურთიერთგამომრიცხველი, მაგრამ მჭიდროდ დაკავშირებული კატეგორიებია. საჯარო და კერძო სფეროებს შორის ბალანსის უზრუნველყოფა დამოკიდებულია თვით უფლებამოსილი პირის ნებაზე. სწორედ მის ხელთაა შესაძლებლობა, გაავლოს ზღვარი ამ სფეროთა შორის. უფლებამოსილი პირი წყვეტს, რა მიანოდოს სხვას და რა — არა,¹⁷¹ რითაც კერძო ცხოვრების შესახებ გარკვეული დეტალების გაცემაზე მისი ექსკლუზიური უფლებაა დადასტურებული.

¹⁶⁶ იხ. *ი. კასპე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3, 9-12

¹⁶⁷ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

¹⁶⁸ აღნიშნულზე იხ. *Jeffrey A. Meláman*, American expectations of privacy in an information age (CISR No. 66, Sloan WP No. 1180-81), January 1981, გვ. 1

¹⁶⁹ იხ. *ბერტ-იპი კუპსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 184

¹⁷⁰ იხ. *ჯ. ლემი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

¹⁷¹ იხ. *M. Knill*, Privatleben und Öffentlichkeit _ein Balancakt, Kommunikation Medienrhetorik, Juni 2004, გვ. 62

§ 4. პირადი ცხოვრების არსი საქართველოს კანონმდებლობაში

1. პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა

1. კონსტიტუცია, როგორც პირადი ცხოვრების დაცვის შე- სახებ ძირითადი კანონი

პირადი ცხოვრება არის დაცული სიკეთე, რადგან ის წარმოშობს ისეთ მოთხოვნებს, როგორიცაა ინდივიდუალური იდენტობისა და თვითგანხორციელების განვითარების, ავტონომიურ ურთიერთობათა სივრცეში დაცვის მოთხოვნები.¹⁷² ამასთან, პირად სფეროში მოიაზრებენ ავტონომიასა და ადამიანის ღირსების დაცვას შორის შუალედსაც.¹⁷³ ამდენად, მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს, თუ რა მოცულობითა და ფორმითაა დაცული პირადი ცხოვრება საქართველოს კანონმდებლობაში. აღნიშნული საჭიროებს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემის ჩამოყალიბებას, რათა დადგინდეს კერძო სფეროს ნიშნები საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით.

საქართველოში პირადი ცხოვრება დაცულია როგორც კერძო, ისე საჯარო სამართლის ნორმებით. იგი კომპლექსური სამართლებრივი დაცვის ობიექტია.¹⁷⁴ კერძო სფეროს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა საქართველოს სამართლისა და თვით პირადი სფეროს დაცვის სპეციფიკის გათვალისწინებით შეიძლება შეიცავდეს: 1) ძირითად კანონს; 2) კანო-

¹⁷² იხ. *R. Weiß: Privatheit im „öffentlichen Raum“ – Klärungsbedarf*. In: ders./Jo Groebel: *Privatheit im öffentlichen Raum. Medienhandeln zwischen Individualisierung und Entgrenzung*, Opladen 2002, გვ. 20. ციტირებულია: *M. Bradika, Zwischen öffentlichem Interesse und Voyeurismus, Die Ethik journalistischer Informationsbeschaffung und -verwertung*, 2009, გვ. 144

¹⁷³ იხ. *K. Müßigbrodt: Journalismus und der Schutz des Privaten*, Paderborn, 2006, გვ. 58. ციტირებულია: *M. Bradika, Zwischen öffentlichem Interesse und Voyeurismus, Die Ethik journalistischer Informationsbeschaffung und -verwertung*, 2009, გვ. 144

¹⁷⁴ კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი გამოვლინების — პერსონალური მონაცემების — დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემის შესახებ იხ. *В. Иванский, Правовая защита информации о частной жизни граждан*, М., Изд. российского ун-та дружбы народов, 1999, გვ. 36-37, 57-108. ამ ჩამონათვალის სათავეში კერძო ცხოვრების კონსტიტუციურსამართლებრივ საფუძვლებსაც აყენებენ. იხ. *ბ. ცაცანაშვილი, ინფორმაციული სამართალი*, თბ., 2004, გვ. 110

ნებს და 3) სასამართლო პრაქტიკას. მიზანშეწონილია საქართველოს კანონმდებლობაში კერძო ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით ძირითად კანონად განისაზღვროს კონსტიტუცია, ვინაიდან ის საფუძვლად უდევს პირადი ცხოვრების დაცვის მთელ სისტემას. ამასთან, ძირითადი კანონი ადგენს პირადი სფეროს დაცვის ეროვნული სისტემის მიზნებსა და სტრუქტურას.¹⁷⁵ კანონებში მოიაზრება (დარგობრივი) საჯარო და კერძოსამართლებრივი კანონები. საჯარო სამართლის დარგებიდან პირადი სფერო დაცულია სისხლის, ადმინისტრაციული, საგადასახადო, საპროცესო კანონმდებლობით... რაც შეეხება კერძო სამართალს, პირადი ცხოვრების ცალკეული ელემენტები გათვალისწინებულია სამოქალაქო, საავტორო და საპატენტო, ჯანდაცვის, სანოტარო სამართალში... ანგარიშგასაწევია სასამართლო პრაქტიკაც, რომელშიც საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა უნდა იგულისხმებოდეს. ცალკე უნდა შევჩერდეთ საერთაშორისო კონვენციების ადგილზე ქართულ სამართლებრივ სივრცეში.

საყურადღებოა პირადი ცხოვრების დაცვის კონსტიტუციურსამართლებრივი საფუძვლები. საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით დაცულია საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარება, რომელიც ამოსავალია პირადი ცხოვრების არსის განსასაზღვრად. კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით. მართალია, აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, მაგრამ მასში კერძო სფეროს გარკვეული გამოვლინებანია ჩადებული: თითოეული პირის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი, მიმონერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებით მიღებული შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. ეს, ალბათ, ფართოდ უნდა იქნეს გაგებული და უნდა მოიაზრებოდეს ნეგატიურ-პოზიტიური ვალდებულებანი.¹⁷⁶

¹⁷⁵ დაცვის სამართლებრივი საშუალებების თაობაზე იხ. *ე. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 38; მონაცემების დაცვის თემაზე მსოფლიოში პირველი კანონის — კერძო ცხოვრების შესახებ 1974 წლის კანონის თაობაზე იხ. *მ. პიუნემორდერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73.

¹⁷⁶ ამ მუხლის ვიწროდ (მხოლოდ ნეგატიური ვალდებულების ქრილში) გაგების შემთხვევაში იგი არ იქნება კონვენციის სტანდარტების შესაბამისი. იხ. *კ. კორკელია*, ნ. *მჭედლოძე*, ა. *ნალბანდოვი*, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და მისი ოქმების სტან-

ამდენად, პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობასთან. საქართველოს სამოქალაქო სამართლისთვის პირადი ხელშეუხებლობის განსასაზღვრად ამოსავალი უნდა იყოს კონსტიტუციური დებულება. სსკ-ის მე-18 მუხლში მოცემულ პირად ხელშეუხებლობაში მოიაზრება თავისუფლების ხელშეუვალობა, თავისუფლების აღკვეთის ან მისი სხვაგვარად შეზღუდვის დაუშვებლობა.¹⁷⁷ აუცილებელია, გამოიკვეთოს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლების, როგორც არამატერიალური უფლების, მნიშვნელობა კერძო სამართლებრივი დაცვის ხერხების გაფართოების გზით.

პირადი ცხოვრება ასახვას პპოვნებს ასევე სქესის მიუხედავად კანონის წინაშე ადამიანების თანასწორობაში (კონსტიტუციის მე-14 მუხლი), მორალურ და ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში (კონსტიტუციის მე-17 მუხლი), საოჯახო (საქორწინო) ცხოვრებაში (კონსტიტუციის 36-ე მუხლი). კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იცავს ადამიანის ჯანმრთელობასთან, ფინანსებთან ან სხვა კერძო საკითხებთან დაკავშირებულ ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებულ ინფორმაციას, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, როცა გაცნობა აუცილებელია ლეგიტიმური მიზნებისთვის. ამდენად, სამართლებრივი საფუძვლები გაუჩნდა თვითგამორკვევის უფლებასაც, როგორც კერძო ცხოვრების გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმას. ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ მონაცემები განეკუთვნება „განსაკუთრებით მგრძნობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს, ქონებრივი და სხვა კერძო საკითხები შედის „მგრძნობიარე“ პერსონალურ მონაცემთა წრეში.¹⁷⁸ ამდენად, კანონმდებელმა კონსტიტუციაში გაიზიარა პირადი ცხოვრების ფართო გაგება, თუმცა არც მისი გამოვლინებანი დარჩენია ყურადღების მიღმა. აქ მნიშვნელოვანია, რომ პიროვნების დაცვა მხოლოდ მაშინაა ეფექტურად უზრუნველყოფილი, თუ განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების გვერდით არსებობს ზოგადი პიროვნული უფ-

დარტებთან, თბ., ევროსაბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში, 2005, გვ. 203

¹⁷⁷ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბ., „პერიდიანი“, 2003, გვ. 178-179

¹⁷⁸ იხ. *ე. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

ლება ზოგადი ფორმით.¹⁷⁹ პიროვნების დაცვის ეს სისტემა არის საქართველოს კონსტიტუციაშიც გაზიარებული.

ამასთან, განხილული ადასტურებს, რომ გარკვეული პირადი უფლებები წარმოიშობა დაბადებით. მაგალითად, ჯანმრთელობაზე უფლება.¹⁸⁰

პირადი თავისუფლება მიზანმიმართულია ინდივიდუალობის განვითარებისკენ და წარმოადგენს სხეულებრივი, ფსიქიკური და სულიერი ურთიერთობის გამოვლინებას. ადამიანის თავისუფლება და ღირსება მიიჩნევა უზენაეს სამართლებრივ ღირებულებებად. ღირსება მთელი სამართლებრივი ნესრიგის საფუძველია. ამასთან, პირადი საიდუმლოების ხელშეუხებლობის უფლება არის სულიერი თავისუფლების ბაზისი და შემადგენელი ნაწილი, ფართო გაგებით კი — წარმოდგენილი პირადი ან ინდივიდუალური თავისუფლების საფუძველი და შემადგენელი ნაწილი. პირადი თავისუფლების ძირითადი უფლება, როგორც კონსტიტუციური პრინციპი, უზრუნველყოფს ყველა თავისუფლებას, რომელიც ადამიანის პიროვნების განვითარების ელემენტარულ გამოვლენას წარმოადგენს.¹⁸¹

ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ „ხელშეუხებლობისა“ და „საიდუმლოების“ სამართლებრივ ცნებებს შორის განსხვავება შეფარდებითია. ის, რაც არის ხელშეუხებელი, შედის საიდუმლოებაში; და პირიქით: საიდუმლო არის ხელშეუხებელი. ამასთან, არსებობს საიდუმლოების სხვადასხვა სახე: საექიმო, საადვოკატო, მიმონერის, შვილად აყვანის და სხვა საიდუმლოებანი. შესაბამისად, ამ ფორმით პირადი ცხოვრება შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც საიდუმლოებათა ერთობლიობა. აღნიშნული გაგებით შეიძლება გამოიყოს პირადი (რაც არავისთვის გაინდობა) და პროფესიული საიდუმლოება (თუ განსაზღვრული პროფესიის წარმომადგენლებს გაანდობენ რაიმეს უფლებათა და კანონიერ ინტერესთა დასაცავად). პირადი საიდუმლოებაა შემოქმედებისა და ურთიერთობის, საოჯახო და ინტიმური ურთიერთობების, საცხოვრებლის, დღიურების, პირადი ქაღალდე-

179 იხ. *Marie theres Frick, Persönlichkeitsrechte. Beiträge, Liechtenstein-Institut, Forschung und Lehre, Nr. 5, Liechtenstein, Fürstentum Liechtenstein, 1996, გვ. 7; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.liechtenstein-institut.li/Portals/11/pdf/lib/LIB_5.pdf> [27.04.09 11:56]*

180 იხ. *შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8*

181 აღნიშნულზე იხ. *R. Von Meis, Die persönliche Geheimsphäre und deren Schutz im prozessualen Verfahren, Dieschhofen, Büger Verlag, 1975, გვ. 151-152, 154*

ბის, საფოსტო-სატელეგრაფო კორესპონდენციებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება. პროფესიული საიდუმლოებაა სამედიცინო, სასამართლო დაცვის, აღსარების, შვილად აყვანის, საგამოძიებო საქმიანობის, სანოტარო მოქმედებათა და სამოქალაქო მდგომარეობის ჩამწერი აქტების საიდუმლოება.¹⁸² ამდენად, გარკვეული პირადი უფლებების წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს გარიგება. მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოება.¹⁸³

ამასთან, საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლებაში მოიაზრება ბინის, სახლის ან სამსახურებრივი შენობების მესაკუთრის უფლება, ოთახები თავისუფლად გამოიყენოს და განსაკუთრებულ შემთხვევაში საკუთარი შეხედულებისამებრ მესამე პირებს შესვლის ნება დართოს ან აუკრძალოს შესვლა. საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლება იცავს კერძო საიდუმლოს.¹⁸⁴ ამდენად, საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც საცხოვრისში მიმდინარე ან არსებული მოვლენების საიდუმლოება.¹⁸⁵ შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივად არის დაცული პირი, რომლის საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა მესამე პირების საშუალებით ხელიყოფა (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლი).

რაც შეეხება საფოსტო გზავნილების, სატელეგრაფო შეტყობინებებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოებას, ისინი კერძო და საიდუმლო სფეროს განსაკუთრებული შემთხვევებია. საფოსტო გზავნილების, სატელეგრაფო შეტყობინებებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება ემსახურება პირად თავისუფლებას ფართო გაგებით და ის სამართლით დაცულ თავისუფლებად ითვლება.¹⁸⁶ აქ მნიშვნელოვანია დაწესებულების შინაგანანგის დებულებებით სატელეფონო საიდუმლოების ელექტრონული მისამართის კონტროლი, რომელიც მხოლოდ მაშინ ხდება, თუ ვინმე კომერციული მიზნებისთვის სატელეკომუნიკაციო მომსახურებას იყენებს.¹⁸⁷

¹⁸² იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-14

¹⁸³ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8-9

¹⁸⁴ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 155

¹⁸⁵ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13

¹⁸⁶ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 156-157

¹⁸⁷ იხ. T. Hoeren, Internetrecht, 2005, გვ. 255; ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: http://www.uni-muenster.de/Jura/itm/hoeren/material/Skript/skript_maerz2005.pdf [14.09.10 17:43]

მიმონერისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება არის დაცული საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით. ამ სიკეთის დაცვის მექანიზმები კი დაზუსტებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში. ამასთან, ინდივიდუალური ინტერესი იხვევს უკან სამართლის განხორციელებისა და სიმართლის პოვნის სახელმწიფო ინტერესთან შედარებით, ცხადია, მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შეზღუდულ ფარგლებში. სამართლით დაცული თავისუფლებები შეუზღუდავი არაა. სამართლით დაცული თავისუფლებების შეზღუდვები იწყება იქ, სადაც საქმე შეეხება სხვების კანონიერ ინტერესებს. ამდენად, ამ თავისუფლებათა ზღვარი გადის საჯარო ინტერესებსა და პროპორციულობის პრინციპზე.¹⁸⁸

2. პირადი სფეროს დაცვის შესახებ კანონები

2.1. კერძო ცხოვრების საჯაროსამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება

კანონები პირადი ცხოვრების დაცვის ძირითადი კანონის დამაზუსტებელი დებულებებია, რომლებიც პირადი სფეროს დაცვის უზრუნველყოფისკენაა მიმართული და რომელთა მიზანია ძირითადი კანონის შევსება. კანონები პირადი ცხოვრების კომპლექსური დაცვის საშუალებას იძლევა. პირადი სფერო შეიძლება გამოვლინდეს პერსონალური მონაცემების დაცვაში. კერძო ცხოვრების ამ მხარის რეგულირებისას მიზანშეწონილია, ვინებმდღევანელთ „მგრძნობიარობის“ კრიტერიუმის საფუძველზე პერსონალური მონაცემების კლასიფიკაციით, რაც საზღვარგარეთის ქვეყნების (გარდა ზოგიერთი გამოწვევისა) კანონებიდან გამომდინარეობს. პერსონალური მონაცემები „მგრძნობიარობის“ ნიშნის მიხედვით იყოფა სამ კატეგორიად: ა) „ჩვეულებრივი“ პერსონალური მონაცემები — მათი შეგროვება, დამუშავება, გამოყენება და გადაცემა დასაშვებია კანონმდებლობით დადგენილ რეჟიმში სპეციალური ნებართვის გარეშე; ბ) „მგრძნობიარე“ პერსონალური მონაცემები — მათი შეგროვება, დამუშავება, გამოყენება, გადაცემა მოითხოვს კანონით დადგენილი დაცვის განსაკუთრებულ ღონისძიებებს; გ) „განსაკუთრებით“ პერსონალური მონაცემები — რომელთა შეგროვება, და-

¹⁸⁸ აღნიშნულის შესახებ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 105, 157-158

მუშავება, გამოყენება, გადაცემა საერთოდ იკრძალება ან დაიშვება გამონაკლის შემთხვევებში დაცვის სპეციალური ღონისძიებების გამოყენებით.¹⁸⁹ „მგრძნობიარობის“ კრიტერიუმში სუბიექტივიზმს უკავშირდება. ამიტომ საერთო სამართლის ქვეყნების სამოქალაქო სამართალწარმოებაში არსებული პრეცედენტების საფუძველზე შემუშავდა პრინციპი: პერსონალური მონაცემების შესახებ რაიმე ფაქტის გავრცელება პირად ცხოვრებაში ჩარევად ჩაითვლება, თუ ფაქტის გამოქვეყნება საჩოთიროდ მიაჩნია ყველა ჩვეულებრივ მგრძნობიარე ადამიანს.¹⁹⁰ ამ გაგებით მიზანშეწონილია, პერსონალურ მონაცემებად ჩაითვალოს ინდივიდთან მჭიდროდ დაკავშირებული ფაქტები, შეტყობინებები ან შეხედულებები, რომელთაც ის მიიჩნევს კონფიდენციალურად. სწორედ ინდივიდის ნებაზეა დამოკიდებული პირადი მონაცემების გავრცელების შეწყვეტა ან შეჩერება.¹⁹¹

პირადი სფეროს ხელყოფის სამართალდარღვევად შესაზრაცხად ის უნდა აკმაყოფილებდეს რამდენიმე ძირითად პირობას: ა) პირადი ფაქტების გავრცელება არ უნდა შემოიფარგლოს პირთა მცირე ჯგუფით ან კანონიერად დაინტერესებული მხარეებისთვის არაა დარღვევა; ბ) საჯაროდ გამოტანილი ფაქტები უნდა იყოს კერძო ხასიათის ფაქტები. თუმცა ინფორმაცია, რომელიც საზოგადოებრივი ინტერესის გამო გავრცელდა, არაა სარჩელის წარდგენის საფუძველი; გ) ინფორმაციის გავრცელება უნდა შეურაცხყოფდეს გონიერ პირს ჩვეულებრივი მგრძნობიარობით.¹⁹²

კერძო სფეროს შემადგენელ ნაწილს — პირად (საიდუმლო) ინფორმაციას იცავს ასევე საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის (შემდგომში — სზაკი) მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ნ“ პუნქტი, 23-ე და 31-ე მუხლები. პერსონალურ მონაცემებს განეკუთვნება საჯარო ინფორმაცია, რომელიც პირის იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას იძლევა (სზაკ-ის 27-ე მუხლის „თ“ პუნქტი). სზაკ-ის 27¹-ე მუხლიდან გამომდინარე, პერ-

¹⁸⁹ პერსონალური მონაცემების დაცვის საშუალებების შესახებ იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40-41, 13-14; ასევე იხ. შ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 141

¹⁹⁰ იხ. W. Freedmann, Right of Privacy in Age of Computer-London, N.Y., 1986, გვ. 53

¹⁹¹ იხ. შ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 105-106

¹⁹² იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 6

სონალური მონაცემების პირად საიდუმლოებად მიჩნევის სა-
კითხს, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა,
წყვეტს პირი, რომლის შესახებ არსებობს ეს ინფორმაცია. ე. ი.
პერსონალური მონაცემების გასაიდუმლოება ყოველთვის ამ პი-
რის ნებაზე არაა დამოკიდებული. კანონით შეიძლება განისაზ-
ღვროს პერსონალური მონაცემების გასაიდუმლოების დაუშვებ-
ლობა (მაგ.: თანამდებობის პირის პერსონალური მონაცემები).
ასევე შესაძლებელია, პერსონალური მონაცემები იმთავითვე
საიდუმლო იყოს (მაგ.: საჯარო მოსამსახურეთა აღმასრულებე-
ლი პრივილეგია) და მას პირდაპირ იცავს კანონი.¹⁹³ ამავე კო-
დექსის 44-ე მუხლი იცავს პერსონალური მონაცემების საიდუმ-
ლობას. სზაკ-ის 47-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, პირს
შეუძლია საჯარო დაწესებულებას ან საჯარო მოსამსახურეს
მოსთხოვოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება
პერსონალური მონაცემების უკანონო შეგროვების, დამუშავე-
ბის, შენახვის, გავრცელებისა თუ გადაცემისას. „განსაკუთრე-
ბით მგრძნობიარეა“ პერსონალური მონაცემები, თუ ისინი ეხება
ჯანმრთელობის მდგომარეობას, „მგრძნობიარე“ პერსონალურ
მონაცემთა წრეში შედის ქონებრივი და სხვა კერძო საკითხი.¹⁹⁴

ასევე საყურადღებოა „ინფორმაციის ერთიანი სახელმწი-
ფო რეესტრის შესახებ“ და „საჯარო სამართლის იურიდიული
პირის — მონაცემთა დაცვის სააგენტოს შესახებ“ კანონები. აქ
გადამწყვეტია ნაციონალური კანონმდებლობის ევროსაბჭოს
108-ე კონვენციის პრინციპებთან შესაბამისობაში მოყვანა. კონ-
ვენციის პრინციპები ელექტრონული საშუალებით ავტომატი-
ზებულ დამუშავებას ეხება. თუმცა საქართველოში გაცილებით
უფრო ხშირია არაავტომატიზებული დამუშავების პრაქტიკა.
ამიტომ კონვენციის დებულებები უნდა განიხილებოდეს ფარ-
თოდ და გავრცელდეს არაავტომატიზებულ დამუშავებაზეც.¹⁹⁵
ასევე მნიშვნელოვანია „პერსონალური მონაცემების დაცვის შე-
სახებ“ კანონი. რაც შეეხება კერძო სფეროს დაცვის ორგანოს,
ყველა სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივი ორგანოს ან ორგანი-
ზაციის მოვალეობაა, დაიცვას სხვისი პირადი ცხოვრება, მათ
შორის პერსონალური მონაცემები. „მონაცემთა დაცვა“ ხომ ინ-
ფორმაციული კერძო ცხოვრების ცნების მიახლოებითი ეკვივა-

¹⁹³ იხ. *ზ. ძნელაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 115

¹⁹⁴ იხ. *ვ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

¹⁹⁵ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

ლენტია.¹⁹⁶ პერსონალური მონაცემების დაცვის სპეციალიზებული ეროვნული ორგანო, საერთაშორისო შეთანხმების მიხედვით, უნდა იყოს კომპეტენტური და დამოუკიდებელი.¹⁹⁷ საქართველოში ასეთ ორგანოდ გვევლინება საჯარო სამართლის იურიდიული პირი — მონაცემთა დაცვის სააგენტო. იგი აწარმოებს ინფორმაციის ერთიან სახელმწიფო რეესტრს ანუ რეესტრის სუბიექტის მონაცემთა ბაზების, რეესტრების, მომსახურებისა და ინფორმაციული სისტემების ერთიან კატალოგს.¹⁹⁸

საჯარო სამართალში დაცული კერძო ცხოვრების ზემოთ აღნიშნულ სფეროთა ხელყოფით შეიძლება დადგეს დელიქტი, რაც წარმოადგენს სამოქალაქო სამართალდარღვევას. ამდენად, პერსონალური მონაცემების უკანონო შეგროვების, დამუშავების, შენახვის, გავრცელებისა თუ გადაცემისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია ოთხი საფუძვლის (ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, მიზეზობრივი კავშირი და ბრალი) ერთდროულად არსებობა, რაზეც დანვრილებით ქვემოთ მოგახსენებთ. ამ შემთხვევაში დასახელებული სიკეთის შელახვით დადგება დელიქტური სამართლით გათვალისწინებული შედეგები (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

საქართველოში საჯარო სამართლის კანონმდებლობა სხვადასხვა ნორმაში უზრუნველყოფს კერძო სფეროს დაცვას. კერძო ცხოვრება დაცულია მისი გამოვლინებების დაცვის გზით — პირადი და ოჯახური საიდუმლოების ხელყოფა (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 157-ე მუხლი), კერძო საუბრების დარღვევა (158-ე მუხლი). სისხლისსამართლებრივად არის დაცული ასევე პირადი მიმოწერა, ტელეფონით საუბარი ან სხვაგვარი ხერხით შეტყობინების საიდუმლოება (159-ე მუხლი), ბინის ან სხვა

¹⁹⁶ იხ. ს. ჟინჯი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/hilstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126/magarbsfink.pdf?sequence=1>> [02.09.10 20:58]; ლიბერალური მიდგომის მიხედვით, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებით დაცული ინდივიდუალური ავტონომიის სფერო არის თავისუფალი მოქმედების ის სფერო, რომელიც არ ლახავს სხვა ადამიანის თავისუფლებას. იხ. ს. პაპუაშვილი, თავისუფლებადღეობითი პირების უფლება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“ (რედ. კ. კორკელია), თბ., 2006, გვ. 240-241

¹⁹⁷ იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 41-42

¹⁹⁸ იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

მფლობელობის ხელშეუხებლობა (160-ე მუხლი), შვილად აყვანის საიდუმლოება (175-ე მუხლი). ამ სიკეთეების შელახვამ შეიძლება გამოიწვიოს ზიანი (ქონებრივი ან არაქონებრივი), რაც უნდა განიხილებოდეს დელიქტური სამართლის ქრილში (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის ფიდუციური ურთიერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა, რაც საპროცესო კანონმდებლობაში ხდება საიდუმლოების დაცვაზე აქცენტირებით. ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლოების დაცვა „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტში საადვოკატო საქმიანობის ერთ-ერთ უძირითადეს პრინციპადაა ჩამოყალიბებული.¹⁹⁹ ინფორმაციის მინდობა ნიშნავს, რომ ეს ინფორმაცია მხოლოდ პირთა შეზღუდული წრისთვის უნდა იყოს ცნობილი. ასეთ ინფორმაციად შეიძლება ჩაითვალოს საოჯახო საქმეებში შემავალი ან სექსუალური ცხოვრების შესახებ ინფორმაცია.²⁰⁰ ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოებაში შედის სხვადასხვა სახის ცნობები, რომლებიც აუცილებელია ადვოკატისთვის საქმესთან დაკავშირებით იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად. ამიტომ უმჯობესია საადვოკატო საიდუმლოების ფართო გაგება, რათა მან მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია.²⁰¹

თუმცა საადვოკატო საიდუმლოების განხილვა მნიშვნელოვანია იმ გაგებით, რომ ამ პროფესიული საიდუმლოების დარღვევა შეიძლება მოექცეს კერძო ცხოვრების სამოქალაქო-სამართლებრივი დაცვის ფარგლებში. აღნიშნული შეიძლება შეეხოს ადვოკატის მიერ არასათანადო პრაქტიკის წარმოებას, რამაც შესაძლებელია ზიანი გამოიწვიოს და წარმოშვას სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დელიქტური სამართლის მიხედვით (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

სსსსკ-ის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, გამოძიების პროცესში მხარეს არა აქვს უფლება, თვითნებურად და უკანონოდ ჩაერიოს სხვის პირად ცხოვრებაში. კერძო საკუთრების ან სხვა მფლობელობის და სხვა ნებისმიერი საშუალებით გან-

¹⁹⁹ საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://eba.ge/pdf/2010/kanoni_advokata_shcsaxcb.pdf> [27.05.10 18:36]

²⁰⁰ იხ. *პ. მუნში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 50

²⁰¹ იხ. *ლ. კრასავჩიკოვა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154. დეტალურად საადვოკატო საიდუმლოების შესახებ იხილეთ კელევის საპროცესო ნაწილში

ხორციელებული კერძო კომუნიკაციის ხელშეუხებლობა გარანტირებულია კანონით. აქ დასაწყისში საუბარია რა პირად ცხოვრებაზე, ივარაუდება, რომ შემდგომი წინადადება მის წინა ფრაზას აზუსტებს, თუმცა მეორე წინადადება შინაარსობრივად ეხება კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას. ე. ი. აქაც აღრეულია კერძო და პირადი ცხოვრება. ამავ ემუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საპროცესო მოქმედების ჩამტარებელმა არ უნდა გაამჟღავნოს ცნობები პირადი ცხოვრების შესახებ, ასევე პირადი ხასიათის ცნობები, რომელთა საიდუმლოდ შენახვაც პირს საჭიროდ მიაჩნია. აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, თუმცა საქმე კერძო სფეროს შეეხება. მოცემული კოდექსის 67-ე მუხლით პროცესის მონაწილის დაცვის სპეციალური ღონისძიების გამოყენების ერთ-ერთი საფუძველია საქმის განხილვა იმ ქმედების ჩადენის ფაქტზე, რომლის საჯარო განხილვაც თავისი ბუნებით არსებით ზიანს მიაყენებს პროცესის მონაწილის პირად ცხოვრებას. საქმე ეხება პირადი ამოსაცნობი და იდენტიფიცირების შესაძლებლობის შემცველი მონაცემების — სახელის, გვარის, მისამართის, სამუშაო ადგილის, პროფესიის ან სხვა ინფორმაციის ამოღებას ან შეცვლას; ამ მონაცემების გასაიდუმლოებას; ფსევდონიმის მინიჭებას; გარეგნობის თუ საცხოვრებელი ადგილის დროებით ან სამუდამოდ შეცვლას. ეს განპირობებულია პირის დაცვის ინტერესებით. სსსსკ-ის 121-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, თუ პირად ჩხრეკას თან სდევს გაშიშვლება, იგი უნდა ჩაატაროს იმავე სქესის პირმა მხოლოდ იმავე სქესის პირთა მონაწილეობით. საპროცესო მოქმედებები კი უნდა ჩატარდეს პირადი ცხოვრების დაცვით (სსსსკ-ის 125-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამდენად, აღიარებულია „მგრძნობიარე“ პერსონალური მონაცემების დაცვა საადვოკატო საქმიანობისას დოკუმენტაციების მოძიება-გადამუშავებისა თუ ზოგადად სამართლო მონაცემების დაცვის სახით.²⁰²

პერსონალური მონაცემები, როგორც კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, დაცულია ასევე კანონით „ეროვნული საარქივო ფონდისა და ეროვნული არქივის შესახებ“, კანონით „მუზეუმების შესახებ“, კანონით „საბიბლიოთეკო საქმის შესახებ“, კანონით „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“.²⁰³

²⁰² აღნიშნულის შესახებ იხ. ე. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14-15

²⁰³ იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

ამდენად, საჯარო სამართალში, მართალია, ტერმინი „კერძო ცხოვრება“ არ გვხვდება, მაგრამ ასპექტების უმეტესობა, რომლებიც პირადი სფეროს დატვირთვით გამოიყენება, კერძო ცხოვრების შინაარსს ატარებს. საჯარო სამართალში „კერძო“-დ მოიაზრება სფერო, რასაც ძირითადად თვით პირი ჩათვლის არასაჯაროდ (ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის მიხედვით). ზემოთ განხილულ ასპექტებს აერთიანებს ერთი ცნება — საიდუმლოება. ამიტომ შეიძლება „საიდუმლოების“ ნიშნის მიხედვით გამოიყოს კერძო ცხოვრებაში პროფესიული, სამსახურებრივი და პირადი საიდუმლოებანი. შესაბამისად, აქ აღიარებულია ძირითადად კერძო ცხოვრების, როგორც საიდუმლოების, დაცვის თეორია. ამასთან, პროფესიული საიდუმლოება არის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას მინდობილი ინფორმაცია, რომელიც არ უნდა იყოს სახელმწიფო ან მუნიციპალურ სამსახურში ცნობილი და არ უნდა განეკუთვნებოდეს სახელმწიფო ან კომერციულ საიდუმლოებას. საჯარო სამართლებრივი გაგებით პროფესიულ საიდუმლოთა წრეში შედის კავშირგაბმულობის, საადვოკატო, შვილად აყვანის, აღსარების საიდუმლოება. სამსახურებრივ საიდუმლოებაში მოიაზრება კანონით დაცული ინფორმაცია, რომელიც სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოებისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას და მისი ხელმისაწვდომობა კანონითაა შეზღუდული. ამ საიდუმლოების ნაირსახეობად განიხილება საგადასახადო საიდუმლოება,²⁰⁴ რომლის გამჟღავნება იწვევს დისციპლინურ, სამოქალაქო სამართლებრივ და სისხლის სამართლებრივ შედეგებს. კერძო სამართლებრივი გაგებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საგადასახადო საიდუმლოების ხელყოფისთვის სამოქალაქო სამართლებრივი შედეგები. აქ კი საქმე ეხება დაზარალებულის უფლებამოსილებას, მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება სამოქალაქო წესით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). აღნიშნული ემსახურება როგორც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვას, ისე გადასახადის გადამხდელთან დაკავშირებული ინფორმაციის არაკეთილსინდისიერად და არადანიშნულებისამებრ გამოყენების თავიდან აცილებას.²⁰⁵

²⁰⁴ იქვე, გვ. 118-120

²⁰⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)

2.2. საჯარო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა

პირადი ცხოვრება ასევე უზრუნველყოფილია საქართველოს საჯარო სამართლებრივი ნორმებით. პირადი სფერო დაცულია ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ხელშეუხებლობის სახით სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლის მე-3 ნაწილში. ასევე საგულისხმოა, რომ ინტიმური თავისუფლება არის დაცული სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე, 138-ე და სხვა მუხლებით (სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა წრე). რასობრივი თუ ეთნიკური წარმომავლობის, რელიგიური თუ პოლიტიკური მრწამსის, სექსუალური თავისუფლების სისხლისსამართლებრივად დაცვით საქართველოს სისხლის სამართალი „განსაკუთრებით მგრძნობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს²⁰⁶ იცავს (ამავე კოდექსის 142-ე და 142¹-ე მუხლები). სწორედ ამ პერსონალური მონაცემების მიმართ სამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებულ რეჟიმს უნდა ავრცელებდეს ევროსაბჭოს 108-ე კონვენცია.²⁰⁷ ამდენად, სისხლის სამართალში პირადი ცხოვრების კონკრეტული გამოვლინებები (პირადი საიდუმლოება, პატივი, ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობა, სქესობრივი ურთიერთობები) აისახა. ამ სიკეთეთა ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანი, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობების გარკვევას უკავშირდება. აღნიშნული დელიქტური სამართლის ნორმების გამოყენებას გულისხმობს. ამდენად, მართალია, პირადი ცხოვრების სხვადასხვა მხარე გათვალისწინებულია საჯარო სამართლის ნორმებში, მაგრამ მათი ხელყოფის დროს უზრუნველყოფილია პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა.

პირადი ცხოვრების სფეროები დაცულია სსსსკ-შიც. პიროვნების ღირსების ხელშეუვალობა სისხლის სამართლის საპროცესო პრინციპებს შორის კონსტიტუციურ პრინციპად გვევლინება და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობასთან ერთად არის ნახსენები (სსსსკ-ის მე-4 მუხლი). ამით აღიარებულია ღირსებისა და პირადი ცხოვრების მჭიდრო კავშირი, რაც გარ-

²⁰⁶ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 107

²⁰⁷ იხ. Совет Европы. Конвенция о защите личности в связи с автоматической обработкой персональных данных, от января 1981, Спб.: Манускрипт, 1995. გვ. 12

კვეულ მინიშნებებს შეიცავს ზოგად პიროვნულ უფლებაზე, ვინაიდან ღირსება მისი ცენტრალური რაობაა. სისხლის საპროცესო სამართალსა და კონსტიტუციურ სამართალში გამოკვეთილია ღირსებასა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას შორის კავშირი. აქ ჩანს გარკვეული მითითებები ზოგად პიროვნულ უფლებაზე, რომელიც კონკრეტიზირდება პიროვნულ ღირებულებებზე აქცენტირებით.²⁰⁸ შესაბამისად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის პირადი ცხოვრების კონსტიტუციურ საფუძვლებსა და კონკრეტულ სამართალში მის დაცვას შორის დამაკავშირებელი ხიდი.

2.3. კერძო სამართლის კანონმდებლობა კერძო ცხოვრების სფეროების შესახებ

ა) *ქონებრივი ასპექტები კერძო ცხოვრებაში*

პირადი ცხოვრების დაცვის კონსტიტუციურსამართლებრივი საფუძვლები დაზუსტდა კერძოსამართლებრივი კანონებითაც. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს დაცვის კერძოსამართლებრივი ფუნქციები, რომლებიც არსობრივად განსხვავდება საჯაროსამართლებრივი დაცვის ფუნქციებისაგან.

საგულისხმოა, რომ ცნებები „პიროვნულობა“ და „პირადი ურთიერთობები“ მოიცავს პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ყველა ნიშანსა და უფლებას. ის უკავშირდება პირის ყოფა-ცხოვრების, სულიერი და სხეულებრივი ძალების პატივისცემას. ამ შემთხვევაში დაცვის ობიექტი არის ინდივიდის არა რომელიმე უფლება, არამედ პიროვნება („მე“) თავისი ფიზიკურ-სულიერი არსებობით, ყოფა-ცხოვრების პირობებითა და თვითგამორკვევის სოციალური სტრუქტურით. სამართლებრივი სიკეთე არის პიროვნება („მე“) და არა მაგალითად, ჯანმრთელობა, პატივი ან პირადი საიდუმლოების სფერო. ამიტომ, ცხადია, სარჩელები უნდა ეფუძნებოდეს იმას, თუ რამდენად შეილახა პიროვნება; სწორედ მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება მოსამართლეებმა პიროვნების განვითარების ახალ-ახალი შესაძლებლობანი აღმოაჩინონ და, შესაბამისად, ისინი პიროვნების ხელყო-

²⁰⁸ იხ. კ. ეასერბურგი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 52

ფის მუდამ ახალ ფაქტებს აწყდებიან. პირადი საიდუმლო საკუთარი სულიერი არსებობის ნაწილია და აუცილებელია საზოგადოებაში ცალკეულ პირთა თვითგამორკვევისა და პიროვნების დაცვისთვის.²⁰⁹ ამდენად, პირადი სფეროს შელახვას შეიძლება მოჰყვეს ქონებრივი ზიანი.

ქონებრივი ზიანისთვის პასუხისმგებლობის დადგომა, გარდა ზიანისა, გულისხმობს სხვა პირობებსაც. აქ საქმე ეხება პირადი ურთიერთობების უკანონოდ შელახვას. არაკანონიერი ნიშნავს კანონსაწინააღმდეგოს, დაწერილი ან დაუწერელი მოთხოვნის ან სამართლებრივი ნესრიგის დარღვევას. საიდუმლო სფეროში ნებადართულ და კანონსაწინააღმდეგო ჩარევებს შორის საზღვრების დადგენა ხშირად რთულია. იგი წარმოშობს ინტერესთა კონფლიქტს საიდუმლოების მფლობელის საიდუმლოს შენახვის ინტერესსა და მესამე პირების ინტერესს შორის, რომელიც საიდუმლო სფეროს ინტერესის ხელყოფას ეფუძნება.²¹⁰ ამასთან, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისთვის აუცილებელია დამდგარ ზიანსა და ამ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შორის მიზეზობრივი კავშირისა და ბრალის არსებობა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

კერძო ცხოვრების ქონებრივი ასპექტები განსაკუთრებით საგრძნობია კერძო სამართალში, რომელიც პირადი საიდუმლოების დამცავ დებულებებს შეიცავს. მაგალითად, დავალების მიცემა, რომელიც გულისხმობს სახელშეკრულებო ურთიერთობას ადვოკატსა და მის მიმნდობს შორის ან შემოსავლებისა და ქონების დაცვა. ადამიანის კერძო სფეროდან ინფორმაციის მოპოვება და გავრცელება გამართლებულია იმ შემთხვევაში, როცა იგი ხორციელდება თვით ამ პირის თანხმობის საფუძველზე; ასევე როდესაც საქმე ეხება საჯარო პირებს.²¹¹ საგულისხმოა, რომ კერძო სფეროს ქონებრივი ასპექტები უკავშირდება უნებართვო სარგებლობას, რომელიც სახელისა და გამოსახულების გამოყენებას ეხება. ამ შემთხვევებში შესაძლოა პირის ქონებრივი ინტერესი შეილახოს.²¹²

რაც შეეხება ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას, ამ დოკუმენტის მე-12 მუხლის მიხედვით, არ შეიძლება

²⁰⁹ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 170-171

²¹⁰ იქვე, გვ. 172

²¹¹ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 114

²¹² იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, წიგნში: „საქართველოს სა-მოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, ნ. 1, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 59

თვითნებური ჩარევა პირად და საოჯახო საქმეებში, საცხოვრისისა და კორესპონდენციის საიდუმლოების, ღირსებისა და რეპუტაციის თვითნებურად ხელყოფა. ყოველ ადამიანს კანონით აქვს ამგვარი ჩარევისა და ამგვარი ხელყოფათაგან თავის დაცვის უფლება.²¹³

სსკ-ის მე-18¹ მუხლი ითვალისწინებს პერსონალური მონაცემების მიღების შესაძლებლობას. ამ ნორმის მიზანია პირთათვის სამართლებრივი გარანტიების შექმნა. მაგალითად, მსესხებელს დაუყოვნებლივ შეუძლია მოითხოვოს ვალის დაბრუნება, თუ მას აქვს ჩანაწერები მისი ფინანსური მდგომარეობის არსებითად გაუარესების შესახებ და ამით საფრთხე ემუქრება სესხის დაბრუნებას. ამიტომ მსესხებელს, სსკ-ის მე-18¹ მუხლის მიხედვით, აქვს უფლება, გაეცნოს ამ ჩანაწერებს და მიიღოს მისი ასლები.²¹⁴ ამასთან, სსკ-ის მე-18¹ მუხლის შინაარსი ევროსაბჭოს 108-ე კონვენციის შესაბამისი დებულებიდან უნდა მომდინარეობდეს. თვით ევროსაბჭოს მიზანია, მონაწილე ქვეყნების ტერიტორიაზე პერსონალური მონაცემების ავტომატიზებულ დამუშავებასთან დაკავშირებით კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა. მაშასადამე, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას პლუს პერსონალურ მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავება უდრის მონაცემთა დაცვას.²¹⁵ მართალია, ამ კუთხით საქართველოში 2009 წლამდე არ არსებობდა ამ ტიპის კანონები, მაგრამ დღეს ეს ხარვეზი შეივსო და დასახელებულ კანონებშიც აისახა ინფორმაციის ავტომატიზებული დამუშავება თუ გამოყენება. ამით კი საქართველოს კანონმდებლობა საერთაშორისო ჰარმონიზაციას დაექვემდებარა²¹⁶ და გამოიკვეთა, რომ კერძო ცხოვრების ეს ნაწილიც მოექცა სამართლებრივი რეგულირების ფარგლებში.

²¹³ იხ. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული (კრებულის შემდგენელი: პ. ცნობილაძე), თბ., 2002, გვ. 162

²¹⁴ იხ. პ. (თ.) მონიაუა, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, „ცხოვრება და კანონი“, 2009, №2 (6), გვ. 17

²¹⁵ ამ სახის ინფორმაცია განეკუთვნება „განსაკუთრებით მგრძნობიარე“ მონაცემთა წრეს. იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 107

²¹⁶ იხ. განმარტებითი ბარათი „სსკ-ში დამატების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2008 წლის 14 მარტის №6919-1-ს კანონზე. აქ საგულისხმოა 1985 წლის 14 ივლისის შენგენისკის შეთანხმება, რომელსაც ხელი მოაწერეს საფრანგეთმა, გერმანიამ, ბელგიამ, ლუქსემბურგმა და ნიდერლანდებმა, თუმცა მოგვიანებით ამ აქტს შეუერთდა ევროსაბჭოს ყველა ნევრი-სახელმწიფო (გარდა დანიისა და დიდი ბრიტანეთისა). იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 131-132

კერძო ცხოვრება ასახვას ჰპოვებს ასევე განდობილი ინფორმაციის შენახვის მოვალეობაში, რომელიც ფრენშაიზინგის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით წარმოიშობა (სსკ. 610-ე მუხლი). დავალების ხელშეკრულებაც ითვალისწინებს საიდუმლოს შენახვის მოვალეობას, რაც შეიძლება სახელშეკრულებო ურთიერთობების დამთავრების შემდეგაც გაგრძელდეს (სსკ. 724-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ასევე კერძო სფეროს გამოვლინებაა ანგარიშებთან დაკავშირებული საიდუმლოება, რომელიც საკრედიტო დაწესებულებამ უნდა დაიცვას ხელშეკრულების შეწყვეტის შემდეგაც (სსკ. 863-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ამასთან, თუ პირმა, რომელმაც განზრახ ან გაუფრთხილებლად გაავრცელა ან გაახმაურა სხვა პირისთვის ქონებრივი ზიანის მომტანი ფაქტები, უნდა აანაზღაუროს აქედან წარმოშობილი ზიანი, თუ ეს ფაქტები ამკარად არასწორია. თუმცა ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა არ წარმოიშობა ისეთი გამონათქვამებისას, რომლებიც კანონიერი საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვას ემსახურება (სსკ. 993-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ესეც ამკარად გამოკვეთს ქონებრივ მომენტებს კერძო ცხოვრებაში. ამით კერძო ცხოვრების მოცემული მხარეები მოექცა კერძოსამართლებრივი რეგულირების სფეროში.

ბ) საიდუმლოება, როგორც კერძო ცხოვრების ელემენტი

კერძო სფეროს გამოვლენის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს საიდუმლოება. იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებული მოსაზრების მიხედვით, საიდუმლოება მოიცავს ფაქტებს, რომლებიც მხოლოდ ცალკეული პირისთვის ან პირთა შეზღუდული წრისთვის²¹⁷ ან სულაც არაა პირთა შეზღუდული წრისთვის ხელმისაწვდომი. შესაბამისად, საიდუმლოება ეხება გარემოებებს, რომლებიც არსებულ და განვლილ ცხოვრებისეულ ურთიერთობებს უკავშირდება, სახელდობრ: განსაზღვრულ განზრახვებს, მიზნებს, წარმოდგენებს, მოსაზრებებს, შეფასებებს, ხასიათის გამომხატველ ნიშნებს. აღნიშნული, ბუნებრივია, უკავშირ-

²¹⁷ იხ. H. Tröndle, T. Fischer, Kommentar zum StGB, O. Schwarz, fortgeführt von E. Dreher, H. Tröndle, 51. Aufl. bearbeitet von T. Fischer, München, 2003, § 203 Rdn. ციტირებულია: J Körke, Bedeutung des § 203 Abs. 1 Nr. 3 StGB für Private Krankenversicherer, insbesondere bei der innerorganisatorischen Geheimnisweitergabe (Dissertation), Tübingen, 2003, გვ. 30

დება პირებს, რომლებმაც შეიტყვეს ეს ინფორმაცია ან თანამონაწილეთა წრეს, ვისთვისაც ხელმისაწვდომი გახდა მოცემული ცნობები.²¹⁸ სწორედ ამ პირთა წრის მიერ საიდუმლოების დაცვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოვლინებად მიიჩნევა პროფესიული საიდუმლოების დაცვა.²¹⁹ ამასთან, სადავოდ რჩება საკითხი იმის შესახებ, საიდუმლოება შეიცავს საიდუმლოს შენახვის ნებას თუ ინტერესს. ეს პრობლემა ასევე უკავშირდება მსჯელობას იმის თაობაზე, უფლება გამოხატავს ნებას თუ ინტერესს. აღნიშნული ეხება ნებისა და ინტერესთა თეორიებს, რომლებიც ფსიქოლოგიურ-ინდივიდუალურ ასპექტებს გულისხმობს და საიდუმლოების იურიდიულ შინაარსს ვერ ხსნის. ამასთან, რთულია იმის განსაზღვრა, ფაქტობრივი ნება შეესაბამება თუ არა ნაგულისხმევ ნებას. ინტერესთა თეორიის მიხედვით, საქმე ეხება იმას, შეესაბამება თუ არა ცნობების გავრცელება უფლებამოსილი პირის ინტერესს (იგულისხმება გონივრული ინტერესი).²²⁰ ეს საიდუმლოების სუბიექტურ მომენტებს ასახავს, საიდუმლოების დაცვის თვალსაზრისით კი მნიშვნელოვანია ობიექტურ ფაქტორებზე დაფუძნებული გარემოებანი, რათა ის იურისპრუდენციის კვლევის სფერო გახდეს. ამიტომ უმჯობესია, ორივე თეორიის გარკვეული დეტალების გათვალისწინება და მათი „ობიექტური“ სამართლის ჭრილში განხილვა.

ამ გაგებით საიდუმლოება შეიძლება გამოვლინდეს პირად და პროფესიულ საიდუმლოებებში. საქართველოს „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის 1-ლი მუხლის „ნ“ პუნქტის მიხედვით, პირადი საიდუმლოება არის პირადი ფასეულობის მქონე ინფორმაცია, რომლის საიდუმლოობის დაცვა-საც მოითხოვს კანონი, ყველა ის ინფორმაცია და გარემოება, რომელთან დაკავშირებითაც პირს აქვს კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის გონივრული მოლოდინი. ის, თუ რა ითვლება „გონივრულ მოლოდინად“ შეფასებითია და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დეტალური შესწავლის შედეგად უნდა დადგინდეს. ამავე კანონის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პირადი საიდუმლოების დაცვის მოტივით არ შეიძლება შეიზღუდოს გამოხატვის თავისუფლება, თუ ეს აუცილებელია ადამიანისთვის დემოკრატიულ სა-

²¹⁸ იხ. ი. კორკე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 30, 31-33

²¹⁹ პროფესიული საიდუმლოების ცალკეული გამოვლინების შესახებ იხ. თემის საპროცესო ნაწილში.

²²⁰ იხ. ი. კორკე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 36-37

ხელმწიფოში საზოგადოებრივი თვითმმართველობის განსახორციელებლად.

ამასთან, კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას უკავშირდება პროფესიული საიდუმლოებები — სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება („ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი), სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლოებასა თუ პაციენტთა პირად უფლებებს („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3, მე-6 და სხვა მუხლები).²²¹ საერთოდ, ურთიერთობა მედიცინის მუშაკსა და ავადმყოფს შორის აიგება აბსოლუტურ ნდობაზე. ავადმყოფი სწორედ ნდობის გამო გადასცემს თავისი ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვან, პირად (ინტიმურ) ცნობებს ექიმს. სამედიცინო საიდუმლოება მოიცავს როგორც თვით ავადმყოფის მიერ მედიცინის მუშაკისთვის გადაცემულ ან თვით გამოკვლევა-დათვალიერებისას მიღებულ ცნობებს, ისე ავადმყოფის შესახებ მონაცემებს, რომლებიც არ უნდა გააცნოს ამ უკანასკნელს მედიცინის მუშაკმა.²²² ამასთან, დავალების ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოიშობა საიდუმლოება, რომელიც უნდა დაიცვას მინდობილმა პირმა. საბანკო თუ საანგარიშსწორებო ურთიერთობებშიც აუცილებელია საიდუმლოების დაცვა, რომელიც განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა მომხმარებელთათვის.²²³

პროფესიული საიდუმლოების ზემოთ წარმოდგენილი გამოვლინებების შემთხვევაში შესაძლებელია პირადი სფეროს ხელყოფა. აქ მნიშვნელოვანია კერძო ინტერესის დაკმაყოფილება. ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება აბსოლუტური უფლებაა, რომლის შელახვაც დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებს აამოქმედებს. ამ უფლების ხელყოფას შეიძლება მოჰყვეს არაქონებრივი ან/და ქონებრივი ზიანი. ამდენად, შესაძლებელია ზიანის მიყენებამ განსაზღვრული ვალდებულება წარმოშვას (სსკ-ის 317-ე მუხლის 1-ლი ნაწ.). ქონებრივი ან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, თავის მხრივ, გარკვეული ნიჰიპირობების კუმულატიურად არსებობას გულისხმობს (სსკ-ის

²²¹ იხ. *ვ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

²²² იხ. *Б. Петров*, Врачебная тайна, «Фельдшер и акушерка», 1974, №1, გვ. 54-55

²²³ საბანკო საიდუმლოების შესახებ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117-119

992-ე მუხლი).²²⁴ ამდენად, პროფესიული საიდუმლოების აღნიშნულ გამოვლინებათა დაცვა მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ კერძო ინტერესის დაკმაყოფილება იყოს წინ ნამოწეული. კერძო ცხოვრების ეს ასპექტები მნიშვნელოვანია კერძოსამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან ისინი წარმოდგენილია სამოქალაქოსამართლებრივ ცნებებსა და კატეგორიებზე დაყრდნობით კერძოსამართლებრივ ფორმებში.

კ) საოჯახო ცხოვრება

კერძო სფერო ასევე შეიძლება საოჯახო ცხოვრებაშიც გამოიხატოს. საგულისხმოა, რომ, სსკ-ის 1106-ე მუხლის თანახმად, ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით მამაკაცისა და ქალის ნებაყოფლობითი სამისდღეშო ხასიათის კავშირი, რომელიც სამოქალაქო რეესტრის ტერიტორიულ სამსახურში რეგისტრირდება. ამ კავშირის სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია წარმოშობს მეუღლეთა შორის უფლება-მოვალეობებს.²²⁵ ამდენად, საქმე უნდა შეეხოს საოჯახო ცხოვრების ინტიმს, რაც ნათლად გამოკვეთს პირის კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის მოლოდინის არსებობას.

ამასთან, მეუღლეთა ერთობლივი თანაცხოვრების ფარგლებში შეიძლება მინდობილი ინფორმაციის დაცვის მოვალეობა წარმოიშვას. მაგალითად, მოპასუხემ მოსარჩელესთან ურთიერთობაში უნდა დაიცვას მინდობილი ინფორმაციის საიდუმლოება. განსაკუთრებულ დაცვაში მოიაზრება მეუღლეთა ურთიერთობა. საიდუმლოების შენახვის მოვალეობა მეუღლეთა აზრის გათვალისწინებით საოჯახო საშინაო საქმეებში ოჯახის არსებობისა და დაცვის მოთხოვნილებით შეიძლება დასაბუთდეს; ოჯახური ურთიერთობა მოითხოვს ნდობას და შეიძლება მაშინაც ფუნქციონირებდეს, თუ ეს ნდობა განქორწინების შემდეგ გაგრძელდება.²²⁶

²²⁴ აქ მნიშვნელოვანია აღნიშნული ასპექტების კერძოსამართლებრივ ფორმებში ასახვა. ამ და დელოქტური ვალდებულებების თავისებურებების შესახებ იხ. დისერტაციის მე-3 თავი.

²²⁵ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, საოჯახო სამართალი, მე-2 გამოც., თბ., „მერიდიანი“, 2011, გვ. 66-71

²²⁶ იხ. ჯ. მუნაში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51, 52; შეად. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-15

დ)კერძო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა

როგორც აღინიშნა, პირადი ცხოვრება უშუალოდ პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფეროა. პირადი სფერო შედის კერძო სფეროში, შესაბამისად, გაცილებით ვიწროა, ვიდრე კერძო ცხოვრება.²²⁷ პირადი სფეროს გამოვლინებაა სახელი და გამოსახულება, ვინაიდან ისინი ინდივიდუალობის განვითარებას ეხება. სახელის განხილვაც მნიშვნელოვანია იმ გაგებით, რომ სახელის შელახვას შეიძლება მოჰყვეს კერძო ცხოვრების ხელყოფა. სახელი სოციალური მოვლენაა, საზოგადოება კარნახობს პირს მისი არჩევის აუცილებლობას.²²⁸ სახელი, თავის მხრივ, მოიცავს სახელსა და გვარს (სსკ-ის მე-17 მუხლი). ამავე კოდექსის მე-18 მუხლში დაცულია მორალური ხელშეუხებლობა, როგორც კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი: პირს უფლება აქვს სასამართლოს მეშვეობით კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი, ღირსება, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, პირადი ხელშეუხებლობა შელახვისგან. ასევე დაცულია გამოსახულება, რაც პირადი ცხოვრების შემადგენელი ნაწილია. სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ ამ სიკეთეების ხელმყოფი ცნობები გავრცელებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, პირს შეუძლია საპასუხო ცნობების გამოქვეყნება იმავე საშუალებებში. მოცემული მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, პირადი სფეროს დაცვა ხდება, მიუხედავად ხელმყოფის ბრალისა.

ამასთან, კერძოსამართლებრივად დაცულია „განსაკუთრებით მგრძნობიარე“ მონაცემები ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობების დაცვის სახით. ასევე მორალური თუ ფიზიკური ხელშეუხებლობის დაცვა უკავშირდება „მგრძნობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს. არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება ორ შემთხვევაში: 1) პირადი არაქონებრივი უფლებების ბრალეული შელახვისა (სსკ. მე—18 მუხლი) და 2) სხეულის ან ჯანმრთელობის ხელყოფის დროს (სსკ. 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

²²⁷ ამასთან, არის მოსაზრება, რომლის თანახმად, პირადი ცხოვრება და კერძო ცხოვრება სინონიმებია ისევე, როგორც პირადი ცხოვრების საიდუმლოება და პირადი საიდუმლოება. იხ. თ. (პ.) მონიავა, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, თბ., 2011, გვ. 102-103

²²⁸ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლების შინაარსი, „საბჭოთა სამართალი“, 1976, №1, გვ. 29

ამით კერძოსამართლებრივადაა გამყარებული მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობაც.

ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ არ შეიცავს ნორმას, რომელიც ეხება სინამდვილის შესაბამისი ცნობების გავრცელებისას პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფას. ეს ხარვეზი შეავსო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, როცა მან გაიზიარა მოსარჩელის პოზიცია, რომ გაზეთში გავრცელებული ცნობები მოსარჩელის გაუპატიურების შესახებ, მიუხედავად ინფორმაციის სისწორისა, პატივისა და პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფაა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).²²⁹

ზემოგანხილულიდან გამომდინარე, პირად სფეროდ უნდა მოიაზრებოდეს ის, რისი გავრცელებაც პირს არ სურს; გამოხატულია პირთან მჭიდროდ დაკავშირებულ გამოვლინებებში (პატივი, ღირსება, პერსონალური მონაცემები, პირადი საიდუმლობა, სახელი, გამოსახულება...) და ეხება ინდივიდის ნების ავტონომიის გამოვლინების სფეროს. რაც შეეხება პირად საიდუმლობას, ის უშუალოდ პირის ინდივიდუალობასთან (პიროვნებასთან) მჭიდროდ დაკავშირებული ინფორმაციაა, რომელიც არ ექვემდებარება გავრცელებას თვით ამ საიდუმლოების მფლობელის ნებართვის გარეშე.²³⁰ თუმცა პირადი სფეროს უმნიშვნელოვანესი ელემენტები სრულად არაა კერძო სამართლით დაცული. ამდენად, ეს მომენტები ზოგადი პიროვნული უფლების არსს უკავშირდება.²³¹ ღირსების დაცვა ხომ ზოგადი პიროვნული უფლების ძირითადი ამოცანაა.²³² ღირსება კი დაცულია სამოქალაქო სამართლით. აღნიშნული ზოგად პიროვნულ უფლებასა და ღირსების დაცვას შორის კავშირზე მეტყველებს.

მოკლე დასკვნა

კერძო სამართალში დაცულია კერძო სფეროს გარკვეული დეტალები ქონებრივი, საოჯახო, პირადი თუ სხვა მომენტების სახით. ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა კერძო ცხოვრების

²²⁹ იხ. *Л. Чантурия, Свобода и ответственность, право и правосудие постсоветской эпохи*, Тб., САИП, 2004, გვ. 164-165.

²³⁰ პირადი უფლებების კლასიფიკაციის სხვადასხვა კრიტერიუმის შესახებ იხ. *ჯ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის*, გვ. 20-22

²³¹ იხ. *კ. ეასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-57

²³² იხ. *კ. კუპლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

ცნების მოცულობა, რაც საკმაოდ ფართოა. თუმცა გარკვეული სახის პირად სფეროს კერძო სამართალი იცავს. ასევე კერძო ცხოვრება არის დაუსაბუთებელი ჩარევის გარეშე არასაზოგადოებრივ სფეროში მოქმედება და უნდა იყოს დაცული უსაფუძვლო ჩარევებისგან, რასაც შეუძლია მისი უფლების ხელყოფა ან მისთვის სულიერი ტანჯვის მიყენება თუ ჩვეულებრივი გრძნობის დაკნინება.²³³ ამასთან, კერძო სამართალშიც მიზანშეწონილია „საიდუმლოების“ კრიტერიუმით დაიყოს კერძო სფეროს შემადგენელი ელემენტები: კერძო ცხოვრების საიდუმლოება (საბანკო საიდუმლოება, პროფესიული საიდუმლოება) და პირადი საიდუმლოება. ცხადია, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში კერძო ცხოვრება ძირითადად გაგებულია, როგორც საიდუმლოება, თუმცა კერძო ცხოვრების მასშტაბის გადმოსაცემად აუცილებელია სხვა თეორიებიდანაც გარკვეული ელემენტების გათვალისწინება.

3. პირადი ცხოვრების შინაარსი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

3.1. პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

პირადი სფეროს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა შორის უნდა გამოიყოს სასამართლო პრაქტიკის როლი. ამ თვალსაზრისით ანგარიშგასაწევია საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, საერთაშორისო კონვენციები.

საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ადგილი საქართველოს კანონმდებლობაში ძირითადად განისაზღვრება რამდენიმე ნორმატიული აქტით.²³⁴ საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრი-

²³³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *მ. პეტროსიანი*, *დასახ. ნაშრომი*, გვ. 165-166

²³⁴ იხ. *კ. კორკელია*, *სასამართლოს როლი საერთაშორისო ხელშეკრულების გამოყენებაში, ადამიანი და კონსტიტუცია*, 1998, №1, გვ. 103

ვი ნორმატიული აქტების მიმართ.“ „ნორმატიული აქტების შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილისა და „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება საქართველოს ნორმატიული აქტია. ასევე „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, თუ უცხო ქვეყნის სამართლის ნორმები ეწინააღმდეგება საქართველოს ძირითად სამართლებრივ პრინციპებს, მაშინ უცხო ქვეყნის სამართლის ნორმები არ გამოიყენება. ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვანია, თუ ასეთი გამოყენებით სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას, რომელსაც ვერ მიიღებდა მისი გამოყენების გარეშე.²³⁵ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება კი ქვეყნის კანონმდებლობის ნაწილი ხდება მისი ტექსტის ოფიციალურად გამოქვეყნების მომენტიდან. „*on obligat lex nisi promulgata*“ — კანონი არ ავალდებულებს, თუ არაა გამოქვეყნებული.²³⁶ ასევე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლშიც საუბარია ამ კანონის განხილვაზე საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს მიერ ნაკისრი საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად.²³⁷ ამდენად, დაშვებულია პრეცედენტული სამართლის გამოყენებაც, რომელიც იძლევა განმარტების შედარებით ფართო შესაძლებლობებს.

ა) პირადი ცხოვრების გაგება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით

პირადი ცხოვრების დაცვის საქმეში საკვანძო წერტილად აღიარებულია ადამიანის ღირსება. ინდივიდის სწორედ ამ უფ-

²³⁵ იხ. კ. კორკელია, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., ევროპის საბჭო, 2007, გვ. 26-27, 48

²³⁶ იხ. კ. კორკელია, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, თბ., ევროპის საბჭო, 2004, გვ. 46

²³⁷ იხ. „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის სახელმძღვანელო, მე-19 მუხლი — გამოხატვის თავისუფლების გლობალური კომპანია, 2005 წლის მაისი, გვ. 26

ლებიდან გამომდინარეობს სახელმწიფოს მიერ თავისუფალი საიდუმლო სფეროს აღიარება. სახელმწიფოს მიერ სამოქალაქო, სისხლის ან ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის განხორციელებით საიდუმლო სფეროს ხელყოფის მრავალი შესაძლებლობა იზღუდება.²³⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ფაქტობრივად გაიზიარა თეორიაში დამკვიდრებული დებულებები ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების შესახებ. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება, პატივი სცენ მის ღირსებასა და ინდივიდუალობას, უპირისპირდება განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებებს, რომლებიც ზოგადი უფლების გამოვლინებაა.²³⁹ ამის გავლენით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პირად სფეროში შეიტანა პირადი ინფორმაციის შეგროვება-დამუშავებასა და შენახვასთან დაკავშირებული საკითხები.²⁴⁰ პირადი ცხოვრების ელემენტთა შორის გამოიყო სახელის დაცვა,²⁴¹ სქესობრივი ურთიერთობების თავისუფლება²⁴², ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობა²⁴³, პროფესიული საქმიანობის დროს დამყარებული ურთიერთობები²⁴⁴... თუმცა აქ პირადი ცხოვრება კერძო ცხოვრების დატვირთვითაა გაგებული.

როგორც ითქვა, კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია პირადი მონაცემების შეგროვება-დამუშავება და შენახვა. პირადი ინფორმაციის თავმოყრა თვით უფლებამოსილი პირის თანხმობით უნდა მოხდეს, თუმცა ევროკონვენციის მე-10 მუხლშია გათვალისწინებული ორი გამონაკლისი, კერძოდ, პირადი ინფორმაციის შეგროვება დასაშვებია ამ პირის ნებართვის გარეშე: ა) დანაშაულთან ბრძოლისა და გამოძიების²⁴⁵ ან ბ) ეროვნული უსაფრთხოებისა და უშიშროების ინტერესებიდან

²³⁸ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 164

²³⁹ იხ. მარი-დერეს ფრიკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6

²⁴⁰ იხ. *Gaskin v. the United Kingdom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება

²⁴¹ იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴² იხ. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁴³ იხ. *X and Y v. Netherlands*, 1985 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁴ იხ. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება; *P.G. and J.H. v. United Kingdom*, 2001 წლის 25 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁴⁵ იხ. *McVeigh, O'Neill and Evans v. the United Kingdom*, 1981 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება

გამომდინარე.²⁴⁶ ასევე დასაშვებია მესამე პირისთვის ეჭვმიტანილის ფოტოსურათის გადაცემა, თუ ის დანაშაულის გამოძიებას ემსახურება და ფოტოსურათი საპროცესო წესების დაცვითაა მოპოვებული.²⁴⁷ კონვენციის მე-8 მუხლის ნორმები გავრცელდა ასევე სახელისა და გვარის თუ სხვა სახის პირის მაიდენტიფიცირებელ ინფორმაციაზე. აქ შეიძლება საქმე შეეხოს სქესის შეცვლას. სასამართლომ ასევე განსაზღვრა, რომ პირის ნების შემთხვევაში საიდუმლო უნდა გახდეს სქესის შეცვლის შემდეგ ძველი პირადობის დამადასტურებელი ინფორმაცია.²⁴⁸ ასევე დასაშვებია სამედიცინო ინფორმაციის გავრცელება ეფექტური გამოძიებისა და სამართლიანი სასამართლოს უფლების უზრუნველსაყოფად, მიუხედავად ამ ინფორმაციის პირადი ხასიათისა.²⁴⁹ ამასთან, მართალია, სასამართლომ შეიძლება მოითხოვოს პირის გონებრივი მდგომარეობისა და შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობის შესახებ ინფორმაცია, მაგრამ ის არ უნდა გახმაურდეს, თუ არაა ამისი აუცილებლობა. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ მიიღო ამ ტიპის ინფორმაცია საავადმყოფოსგან და მოგვიანებით გაახმაურა საჯარო სხდომის დროს, რომელსაც ესწრებოდნენ მხარეები და სხვა პირები. აღნიშნულს შედეგად მოჰყვა იმ პირთა წრის გაფართოება, რომელთათვისაც ცნობილი გახდა პირად საიდუმლოებას მიკუთვნებული წერილმანები. ამით კი შეილახა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება, მით უმეტეს, თუ ამ დეტალებს არ შეეძლო გავლენა მოეხდინა სასამართლო პროცესის შედეგზე.²⁵⁰

გარდა ამისა, მართალია, ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი არ მოიცავს რაიმე სახის მინიშნებას გვარებთან დაკავშირებით, მაგრამ გვარი პირადი და საოჯახო ცხოვრების ელემენტია, რადგან ის ინდივიდთა პირადი იდენტიფიცირების საშუალებაა.²⁵¹ იგივე შეიძლება ითქვას სახელზეც.²⁵² საქართველოს კანონმდებლობა ამ თვალსაზრისით გაცილებით დახვეწილია, ვინაიდან პირდაპირ ითვალისწინებს,

²⁴⁶ იხ. *Leunder v. Sweden*, 1987 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁷ იხ. *Doorson v. Netherlands*, 1993 წლის 29 ნოემბრის რეზოლუცია, ასევე *Doorson v. Netherlands*, 1996 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁸ იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁹ იხ. *Z. v. Finland*, 1997 წლის 25 თებერვლის გადაწყვეტილება

²⁵⁰ იხ. *Panteleyenko v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება

²⁵¹ იხ. *Stjerna v. Finland*, 1994 წლის 25 ნოემბრის განაჩენი

²⁵² იხ. *Guillot v. France*, 1996 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი

რომ სახელი მოიცავს სახელსა და გვარს (სსკ. მე-17 მუხლი). შე-
საბამისად, სსკ-ი იძლევა საშუალებას, რომ დაცვა გავრცელდეს
გვარზეც.

აქვე საგულისხმოა, რომ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებ-
ლობა მოიცავს ფიზიკურ და ფსიქიკურ მდგომარეობას, მის
იდენტიფიკაციასა და სხვა ელემენტებს. გერმანიის ფედერა-
ლურმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ ფოტოები და სტატიები
ექსკლუზიურად პირის პირადი ცხოვრების დეტალებს ეხება,
რადგან თუ ამ ფოტოების გამოქვეყნებას არ შეაქვს რაიმე სახის
წვლილი საჯარო დებატებში და არ ასრულებს ოფიციალურ
ფუნქციას, მაშინ ისინი ყოველდღიური ყოფითი ცხოვრების ამ-
სახველი სცენებია, რომელთაც პირადი ხასიათი აქვს.²⁵³ ამდე-
ნად, პირადი ცხოვრება უკავშირდება სხეულებრივ და სოცია-
ლურ იდენტობას ისე, როგორც პიროვნების განვითარების უფ-
ლებას. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხ-
ლში მოთავსებულია პირის ავტონომიის პრინციპი, მისი თვით-
გამორკვევის საფუძვლები.²⁵⁴ თუ პირის მიმართ ფიზიკური ძა-
ლადობა, სხეულებრივი სასჯელები ცდება დაშვებულ ფარ-
გლებს, საქმე ეხება ევროპის კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვე-
ვას.²⁵⁵

სექსუალური ცხოვრების წესის წინააღმდეგ სანქციების
დანესება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის პირდაპირი
ხელყოფის გამოვლინებაა. სქესობრივი ურთიერთობის თავი-
სუფლება გულისხმობს სექსუალური ცხოვრების წესის დამოუ-
კიდებლად არჩევას.²⁵⁶ თუმცა ადამიანის უფლებათა ევროპულ-
მა სასამართლომ აქაც დაანესა გარკვეული მორალური ზღვარი,
კერძოდ, თუ საკითხი არასრულწლოვანთა ინტერესთა დაცვას
შეეხება, სახელმწიფო უფლებამოსილია, გამოიყენოს ამკრძალა-
ვი ზომები.²⁵⁷ ასევე სასამართლომ ჯგუფური სექსუალური ქმე-
დებები, რომლებიც ახალი ადამიანების მონაწილეობისკენ, სცე-
ნების გადაღებისა და გავრცელებისკენაა მიზანმიმართული, არ

²⁵³ იხ. BGH 128, 1-Caroline von Monaco-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, 984, 985-
Caroline von Monaco-Entscheidung II.

²⁵⁴ იხ. Jens Meyer-Ladewig, Menschenwürde und Europäische
Menschenrechtskonvention, NJW, 2004, 57. Jahrgang, I. Halbband, გვ. 983

²⁵⁵ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 57

²⁵⁶ იხ. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტი-
ლება

²⁵⁷ იხ. *Norris v. Ireland*, 1988 წლის 26 სექტემბრის გადაწყვეტილება

მოათავსა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დაცვის ფარგლებში.²⁵⁸ თუმცა ჯგუფური სექსი, რომელიც ამ სახის ინფორმაციის გავრცელებას არ ისახავს მიზნად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ინტიმურ სფეროდ მიიჩნია და გაავრცელა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მოქმედება.²⁵⁹ ასევე ზოგიერთი საიდუმლოება, მაგალითად სამედიცინო საიდუმლოება არ წყდება პაციენტის სიკვდილით, არამედ მისი გარდაცვალების შემდეგაც გრძელდება. პაციენტის ავადმყოფობის ისტორია მისი გარდაცვალების შემდეგაც რჩება საიდუმლო.²⁶⁰

ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საოჯახო ურთიერთობები ადამიანის შინაგან სამყაროს მიაკუთვნა და მასზე გაავრცელა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი.²⁶¹ საოჯახო ცხოვრებაში სასამართლო აერთიანებს ქორწინების ფარგლებში არსებულ მეუღლეებსა და შვილებს შორის ურთიერთობას, თუ ქორწინების მიზანია ოჯახის შექმნა. თუმცა საოჯახო ცხოვრებად მოიაზრება სამართლებრივი გაფორმების გარეშე პირთა და მათ შვილთა თანაცხოვრებაც, თუ ეს თანაცხოვრება ატარებს ხანგრძლივ და სტაბილურ ხასიათს.²⁶² განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეიძლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დაცვა გავრცელდეს, მიუხედავად თანაცხოვრების არსებობისა, მშობლებისა და შვილების ურთიერთობებზე.²⁶³ ოჯახურ ურთიერთობებად ითვლება ნათე-

²⁵⁸ იხ. *Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom*, 1997 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება

²⁵⁹ იხ. *ADT v. the United Kingdom*, 2000 წლის 31 ივნისის გადაწყვეტილება

²⁶⁰ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 10

²⁶¹ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2005, გვ. 53

²⁶² იხ. *Johnston v. Ireland*, 1986 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება; საოჯახო ცხოვრებით სარგებლობისთვის არაა აუცილებელი ქორწინება, ე. ი. ევროკონვენციის მე-8 მუხლი ეხება დედასა და მის შვილს შორის არსებულ ურთიერთობას, მიუხედავად მშობლის საქორწინო მდგომარეობისა. იხ. *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი; საქმეში *Kerkhoven v. the Netherlands*^{*} დადგინდა, რომ ორ ქალსა და ახალშობილს შორის არსებული სტაბილური ურთიერთობები არ იყო ოჯახური ცხოვრება (განაცხადი №15666/89. *Kerkhoven, Hinke & Hinke v. the Netherlands*, 1992 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება, არაა გამოქვეყნებული). მართალია, ისინი ერთობლივ ოჯახურ ცხოვრებას ეწეოდნენ და ბავშვზე ზრუნვის მოვალებებს ინანილებდნენ, მაგრამ მათი განაცხადი მიეკუთვნა მხოლოდ პირად ცხოვრებას.

²⁶³ იხ. *Söderbäck v. Sweden*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება

საური ურთიერთობები ბებია-ბაბუასა და შვილიშვილებს,²⁶⁴ დამცემს, ბიძა-დეიდასა და დისშვილ-ძმიშვილს, მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის.²⁶⁵ ამდენად, ოჯახი არის წყვილთა შორის ურთიერთობა და ურთიერთობა ნათესავეებს შორის ფიზიკური ან ნორმატიული გაგებით (*de-facto*-ოჯახი). მეუღლეთა ურთიერთობა ისევე გაიგება, როგორც დაუქორწინებელთა ურთიერთობა.²⁶⁶ ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად შვილად აყვანისა²⁶⁷ ან გაძევებისა,²⁶⁸ ოჯახური ცხოვრება შეიძლება შეწყდეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.²⁶⁹ ასევე სისხლის ნათესაობა არაა კონვენციის მე-8 მუხლით დაცული ოჯახური ურთიერთობის აუცილებელი წინაპირობა. მაგალითად, ნაშვილები ბავშვი ოჯახური ცხოვრების ნაწილია.²⁷⁰ არც სისხლისმიერი კავშირი გულისხმობს უცილობლად ოჯახურ ურთიერთობას, მაგალითად, სპერმის დონორის შემთხვევაში.²⁷¹ აღნიშნული სამართლებრივი ფიქციით აიხსნება.

ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის დაცვა ვრცელდება საცხოვრებელ ადგილზეც, რომელიც წარმოადგენს კერძო ტერიტორიას, სადაც ადამიანს აქვს განმარტოების კერძო მოლოდინი. საცხოვრებელი ადგილი შეიძლება იყოს აგარაკიც, დროებითი საცხოვრებელი ადგილიც და დამხმარე შენობა-ნაგებობებიც. კონვენციის მე-8 მუხლის მიზნები-

²⁶⁴ იხ. *Boughanemi v. France*, 1986 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება

²⁶⁵ იხ. *Whalen v. Roe*, 429 U. S. 589, 599 (1977)

²⁶⁶ იხ. *H. A. Wolff*, Ehe und Familie in Europa, in "Europarecht", Eua, Heft 6., Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, Nov-Dez. 2005, გვ. 725

²⁶⁷ იხ. *X v. the United Kingdom*, 1977 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება, DR 11, გვ. 160

²⁶⁸ იხ. *Yousef v. the United Kingdom*, კომისიის მოხსენება, 1992 წლის 30 ივნისი, პ. 43

²⁶⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასასამართლოს პრეცედენტული სამართალი (მასალები მოიძია და მოამზადა ბ. ბოხაშვილმა), თბ., საია (შემდგომში — საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია), 2004, გვ. 266-270. იხ. <<http://gyla.ge/files/publications/q9z18pmtnn.pdf>> [24.01.11 21:43]

²⁷⁰ იხ. *X, Y and Z v. the United Kingdom*, 1997 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება

²⁷¹ სპერმის დონორსა და ბავშვის დაბადებას შორის ურთიერთობის არსებობა თავისთავად არაა ოჯახური ცხოვრება კონვენციის მე-8 მუხლის ქრილში, თუ არ იქნება სათანადო მტკიცებულება, რომ მათ შორის სისხლისმიერი კავშირთან ერთად არსებობს ახლო პირადი კავშირები. *G. v. the Netherlands*, 1993 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება, 16 EHRR 38

დან გამომდინარე, ამა თუ იმ ტერიტორიაზე საკუთრების უფლება არ არის განსაზღვრული იმისთვის, რომ ის საცხოვრებელ ადგილად ჩაითვალოს. აღნიშნულისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სტაბილურ კავშირს საცხოვრებელ ადგილთან.²⁷² ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ პირადი ცხოვრება „მოიცავს ბიზნესსა და პროფესიულ საქმიანობასაც, ვინაიდან ურთიერთობის დიდი ნაწილი სწორედ საქმიანობის პროცესში მყარდება.“²⁷³ ასევე სიტყვაში „შინ“ (*home*) კონვენციის მონაწილე ზოგიერთ სახელმწიფოში, მათ შორის გერმანიაში ბიზნეს-ოფისიც შეიძლება მოიაზრებოდეს.²⁷⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით სავსებით სამართლიანად მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, რომ სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკამ შეიძლება ხელყოს პირადი ცხოვრება, თუ ის კანონიერ მიზნებს არ ემსახურებოდა.²⁷⁵

კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ერთ-ერთი ელემენტია მიმონერის ხელშეუხებლობაც, თუმცა მასში იგულისხმება როგორც წერილობითი კორესპონდენციების გაცვლა, ასევე ინფორმაციის ტელეკომუნიკაციის სხვადასხვა საშუალებით გაზიარება.²⁷⁶ ამასთან, დაუშვებელია ორდერის გარეშე პოლიციის მიერ პეიჯერზე ინფორმაციის დაჭერა და აღნიშნულის სასამართლოში მტკიცებულებად წარდგენა, რამაც ხელი შეუწყო შიდა-სახელმწიფოებრივ დონეზე პირის ბრალდებულად გამოცხადებას. საქმე ისაა, რომ აქ ადგილი ჰქონდა კერძო სფეროში კანონშეუსაბამო ჩარევას, რაც კერძო ცხოვრების პატივისცემის უფლების ხელყოფას წარმოადგენს.²⁷⁷ აღნიშნული უკავშირდება კორესპონდენციების გახსნისა თუ ცენზურის დაუშვებლობას. კორესპონდენციის გახსნა და მასზე ცენზურის გავრცელება, თავის მხრივ, ეხება კორესპონდენციის პატივისცემის ხელყოფას, რაც ევროკონვენციის მე-8 მუხლითაა მოცული.²⁷⁸ ამასთან, აუცილებელია კორესპონდენციაზე ცენზურის დანესება შემომდგეს ამ ღონისძიების კანონთან შესაბამისობის კონტექსტში.

272 იხ. *Gillou v. the United Kingdom*, 1986 წლის 24 ნოემბრის გადაწყვეტილება

273 *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2008, გვ. 64

274 იხ. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება

275 იხ. *Pantelezenko v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება

276 იხ. *A. v. France*, 1993 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება

277 იხ. *Taylor-Sabori v. the United Kingdom*, 2002 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება

278 იხ. *Klyakhin v. Russia*, 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება

თუ დადგინდა, რომ ცენზურის განხორციელება კანონით არ იყო დასაშვები, თავისთავად ადგილი აქვს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევას.²⁷⁹ ასევე საგულისხმოა, რომ კერძო ცხოვრება თვით უფლებამოსილი პირის კუთვნილი საცხოვრებლის ფარგლებს შეიძლება გასცდეს, თუ იკვეთება პირადი ხასიათის დეტალები, რომლებიც კერძო ცხოვრების დაცვის მოლოდინს წარმოშობს. მაგალითად, საპატიმრო კამერისა და საპატიმროში სტუმრობის ფარგლებში ფარული ვიდეოგადაღებისა და აუდიომიწურადების გამოყენება ითვლება კერძო ცხოვრების შელახვად, თუ არ არსებობს ამ საკითხის მომწესრიგებელი ნორმები, რომლის შესატყვისიც იქნებოდა ეს მოქმედება.²⁸⁰ ასევე საპატიმროში უფლებამოსილი პირის საუბრები ოჯახთან და სტუმრობა საპატიმროს ოთახში განიხილება „კერძო ცხოვრებისა“ და „კორესპონდენციების“ ცნებათა სფეროში. შესაბამისად, მათი დაფიქსირება (რეგისტრირება), საუბრებისა და მისი ახლობლის სტუმრობის მომენტების გამოყენება განიხილება მათ კერძო ცხოვრებაში ჩარევად.²⁸¹ აღნიშნული, თავის მხრივ, მართლსაწინააღმდეგოა და ხორციელდება გაცნობიერებულად, რაც სამოქალაქო სამართალდარღვევას უკავშირდება. ამას კი უნდა მოჰყვეს შესაბამისი კონკრეტული მოთხოვნების გამოყენება, მაგალითად, მოქმედების შეწყვეტა, ხოლო ზიანის არსებობისას წარმოიშობა დელიქტური ვალდებულება (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი არსებითად ეხება კონკრეტული ქმედების კანონშესაბამისობის გარკვევას ეროვნულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით, რაც, თავის მხრივ, მატერიალური თუ პროცესუალური წესების შემოწმებას გულისხმობს.²⁸² ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ზოგადი პიროვნული უფლება აღიარა, რითაც შექმნა პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივი საფუძველი. ასევე კერძო სფერო არაა ხელშეუვალი და აბსოლუტურად დაცული. დასაშვებია ამ სახის ინფორმაციის გაცემა თვით ამ პირის თანხმობის ან საჯარო პირებთან დაკავშირებით ინტერესთა შედარებისა და თანაზომიერების პრინციპების დაცვით.²⁸³ ამასთან,

²⁷⁹ იხ. *Labita v. Italy*, 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი

²⁸⁰ იხ. *Allan v. the United Kingdom*, 2002 წლის 5 ნოემბრის გადაწყვეტილება

²⁸¹ იხ. *Wisse v. France*, 2005 წლის 20 დეკემბრის გადაწყვეტილება

²⁸² იხ. *Elci and Others v. Turkey*, 2003 წლის 13 ნოემბრის განაჩენი

²⁸³ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 113-114

საგულისხმოა, რომ პირს უნდა ჰქონდეს საცხოვრებელი ადგილით მშვიდობიანად სარგებლობის უფლება. კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს განსაზღვრულ ტერიტორიას კანონსაწინააღმდეგო ხელყოფისა²⁸⁴ და ჯანმრთელობისთვის საზიანო ზემოქმედებისაგან.²⁸⁵ ასევე კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა შეიძლება ბუნების დაბინძურებამ ხელყოს.²⁸⁶

საგულისხმოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს პიროვნული ცხოვრების წესის ძირითად სფეროებს და ქმნის კომუნიკაციის ძირითად უფლებას, რომელიც როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური ფორმით არსებობს. ასევე ის აყალიბებს პიროვნების განვითარებისთვის თავისუფალ სივრცეს (მათ შორის სოციალურ კონტექსტში). ცხოვრების მოწყობაზე უფლების ფარგლებში კონვენციის სასამართლო პრაქტიკაში უმცირესობის განსაკუთრებული ცხოვრების სტილის დაცვაც არის უზრუნველყოფილი. ამასთან, ინდივიდუალური უფლება კერძო ცხოვრების პატივისცემაზე მოითხოვს სახელმწიფოს მხრიდან პოზიტიური დაცვის მოვალეობას, ადამიანის ინდივიდუალური ეთნიკურ-ენობრივი იდენტობა აღიაროს კომუნიკაციის სიმბოლოებთან დაკავშირებული პროცესების მიხედვით. მათ განეკუთვნება ორენოვანი ნიშნების განსაზღვრა. თუ სახელმწიფო უარს ამბობს საგზაო სიმბოლოების ინტეგრაციის ამ პროცესზე და ორენოვანი საგზაო ნიშნების განსაზღვრა-დადგენას უარყოფს, მაშინ ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა, ევროკონვენციის მე-8 მუხლიდან გამომდინარე, კერძო სფეროს დაცვის უფლებაში ჩარევაა.²⁸⁷

²⁸⁴ იხ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁸⁵ იხ. *López Ostra v. Spain*, 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება

²⁸⁶ იხ. *Guerra and Others v. Italy*, 1998 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება

²⁸⁷ იხ. *H. Tretter, Gutachten, Artikel 8 EMRK als Grundlage eines individuellen Rechts auf zweisprachige Ortstafeln?*, Wien, am 17. Oktober 2005, გვ. 3, 5-6; ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე:

https://docs.google.com/viewer?url=http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/Tretter_Gutachten_Art8_EMRKOrtstafeln.pdf [07.08.10 18:19]

ბ) პირადი ცხოვრების გაგება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

როგორც აღინიშნა, კვლევის მიზანია, უპასუხოს მთავარ კითხვას: იცავს ქართული სამოქალაქო სამართალი კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას ზოგადად თუ სამოქალაქო სამართლით დაცული კონფიდენციალური სფერო განეკუთვნება მხოლოდ ფიზიკური პირის პირად ცხოვრებას? ნაშრომი ემყარება თეალსაზრისს, რომლის მიხედვით სამოქალაქო სამართლით დაცული კონფიდენციალობის შემთხვევათა წრე უფრო ფართოა, ვიდრე ფიზიკური პირის პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი. კანონმდებლობასა და სასამართლო პრაქტიკაში არსებული ცნებების აღრევისა და ტერმინოლოგიური უზუსტობების მიუხედავად, ქართული სამართალი ძირითადად მიჰყვება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. თუმცა, ამავე დროს, შეიმჩნევა გარკვეულ საკითხებზე ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოსა და საქართველოს სასამართლო პრაქტიკას შორის განსხვავებული მიდგომები, რაც საჭიროებს შედარების საფუძველზე პრაქტიკული ხარვეზების აღმოფხვრის გზების წარმოჩენას. ამასთან, დასადგენია, კერძო ცხოვრების საიდუმლოების დაცვის სფეროში საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ეფუძნება თუ არა „ზოგადი პიროვნული უფლების“ დაცვის უნივერსალურ ფორმას, ვინაიდან საქართველოს სამოქალაქო კოდექსმა ძველი სამოქალაქო კანონმდებლობის გავლენით გაიზიარა ცალკეული პირადი არაქონებრივი უფლების²⁸⁸ სპეციალური დაცვის იურიდიულ-ტექნიკური ხერხი. აღნიშნულის გარკვევა აუცილებელია, რადგან საქართველოს კანონმდებლობა არ იცავს ყველა პიროვნულ უფლებას. ზოგადი პიროვნული უფლების მიზანი კი არის იმ „ცარიელი ადგილების“ შევსება, რომლებიც კანონმდებლობით არაა მოცული, რაც მის პრაქტიკულ დანიშნულებას გამოკვეთს. დასახელებულ საკითხთა განხილვა მოითხოვს როგორც საქარ-

²⁸⁸ არსებობს ასევე მოსაზრება, რომლის თანახმად, პირადი არაქონებრივი უფლებები სამოქალაქო სამართლის ქვედარგია. იხ. *С. Слипенко, Личные неимущественные права: определение содержания их преподавания в пределах курса гражданского права, «Форум права», 2006, №3, გვ. 123-127, <<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06ssakgp.pdf>> [29.09.11] 18:10*

თველოს, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლას.

საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაც ძირითადად არ განასხვავებს კერძო და პირადი სფეროების ცნებებს. აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, რომელიც კერძო ცხოვრების დატვირთვით გამოიყენება. ამასთან, საქართველოს სასამართლო გადაწყვეტილებების ნაწილი უარს ამბობს კერძო ცხოვრების დაცვაზე, ნაწილი კი იცავს ნაწილობრივ ან არაუფექტურად სხვადასხვა გარემოებაზე დაყრდნობით ან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოცდილების გავლენით. აღნიშნულის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება იყოს პირადი ცხოვრების არასწორი ინტერპრეტაცია. მიუხედავად ამისა, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკიდან ჩანს, რომ პირად ცხოვრებაში მოიაზრება საკუთარი ცხოვრების წესი, საკუთარი ცხოვრებისა²⁸⁹ და პიროვნების განვითარება, ოჯახის კეთილდღეობა, ბავშვთა და დედათა ურთიერთობები, თვითგამორკვევა,²⁹⁰ პირადი საიდუმლოება,²⁹¹ მიმონერის ხელშეუხებლობა.²⁹²

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ კონსტიტუციის მე-20 მუხლზე დაყრდნობით და ევროკონვენციის მე-8 მუხლის საფუძველზე განმარტა, რომ პირადი ცხოვრების უფლება არის პირის უფლება, იცხოვროს ისე, როგორც თავად სურს და (მისი ცხოვრების წესი) დაცული იყოს საჯაროობისგან.²⁹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ გამოკვეთა კერძო ინტერესი და განსაზღვრა, რომ პირადი ცხოვრება ინდივიდის ცხოვრება და განვითარების კერძო სფეროა. უფლება პირად ცხოვრებაზე არის ინდივიდის შესაძლებლობა, საკუთარი შეხედულებისამებრ დამოუკიდებლად შექმნას და განავითაროს თავისი

²⁸⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№33/1240-02)

²⁹⁰ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (№1/7/454), გვ. 2-6

²⁹¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)

²⁹² იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№1/3/407)

²⁹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№33/1240-02)

კერძო ცხოვრება, იყოს დაცული მის კერძო სფეროში როგორც სახელმწიფოს, ისე ნებისმიერი პირის ჩარევისგან.²⁹⁴

პირადი ცხოვრების შემადგენელი ელემენტები წარმოჩინდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაში. დადგინდა, რომ პირად ცხოვრებას განკუთვნილი ცალკეული საკითხები საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე (ოჯახის კეთილდღეობის, დედათა და ბავშვთა უფლებების დაცვა), მე-16 (პიროვნების თავისუფალი განვითარება), 41-ე (ოფიციალური და საიდუმლო დოკუმენტების გაცნობის თაობაზე) და სხვა მუხლებით არის დაცული. განიმარტა, რომ პირად ცხოვრებაში მოიაზრება ინდივიდის ცხოვრებისა და განვითარების კერძო სფერო. თუმცა აქვე აღინიშნა, რომ პირადი ცხოვრება არის ფართო და, მრავალმხრივი შინაარსიდან გამომდინარე, მისი ამომწურავი განმარტება შეუძლებელია.²⁹⁵ ამასთან, განისაზღვრა, რომ თუ დაირღვა პირადი ცხოვრების ნებისმიერი კომპონენტი, მაშინ ზოგადად ილახება პირადი ცხოვრება. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ნებისმიერი ასეთი კომპონენტის ხელყოფით აუცილებლად ირღევეა კონსტიტუციის მე-20 მუხლი. ამის გარეშე დიდია პირადი ცხოვრების უფლებრივი კომპონენტის შინაარსისა და მასში დასაშვები ჩარევის ფარგლების არასწორი განმარტების საფრთხის ალბათობა. ასევე სასამართლომ მიუთითა, რომ პირადი ცხოვრების გარკვეული სფეროების (ჯანმრთელობა, ქონება ან სხვა კერძო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელშეუხებლობა) გავრცელება დაიშვება მხოლოდ ამ პირის თანხმობით, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როცა ეს აუცილებელია კანონიერი მიზნების დასაცავად. ამ მიზანთა წრეს განეკუთვნება სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ჯანმრთელობისა და სხვა სიკეთეთა დაცვა. მაგალითად, არჩევნებში მონაწილეობა წარმოადგენს საჯარო პროცესს. ერთ-ერთ საქმეში მოსარჩელე ვიდეოფირით დაფიქსირებულია, როგორც არჩევნების მონაწილე და აპროტესტებს მის საჯაროობას, თუმცა ვერ უთითებს, ეს პირადი ცხოვრების რომელი უფლებრივი კომპონენტის ხელყოფას ეხება. ამიტომ საკონსტიტუციო სასამართლომ არ მიიღო წარმოე-

²⁹⁴ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№1/3/407), გვ. 8

²⁹⁵ აღნიშნულზე იხ. *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, 1993 წლის 25 მარტის განაჩენი, პ. 36. აქაც გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“ და მოიაზრება „კერძო ცხოვრება“.

ბაში ეს საქმე.²⁹⁶ თუმცა არაა ეს გარემოება უფლებელსაყოფი. აქ აუცილებელია აღინიშნოს, რომ პირი, რომელიც ნებაყოფლობით ერთდება საჯარო პროცესში (ამ შემთხვევაში არჩევნებში), საჯარო პროცესის მონაწილედ ითვლება და ამიტომ ის, რასაც საჯარო პროცესში გააკეთებს, საჯარო ცხოვრების ელემენტად უნდა განიხილებოდეს. ამასთან, აქ ხაზგასმით აღინიშნა კერძო ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის სპეციფიკა, გამოიკვეთა, რომ საქმე ეხება უფლებამოსილი პირის ავტონომიურ სფეროს. ამიტომაცაა, რომ მას ეკუთვნის ექსკლუზიური უფლება, საკუთარი კერძო ცხოვრების შესახებ მონაცემების გავრცელებაზე გასცეს ნებართვა.

სსკ-ის 1106-ე მუხლის თანახმად, ქორწინება არის მამაკაცისა და ქალის ნებაყოფლობითი სამისდღეშო ხასიათის კავშირი, რომელიც ოჯახის შექმნის მიზნით იქმნება და სამოქალაქო რეესტრის ტერიტორიულ სამსახურში რეგისტრირდება. სწორედ სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია წარმოშობს მეუღლეთა შორის უფლება-მოვალეობებს.²⁹⁷ ამასთან, საგულისხმოა, რომ ქორწინება უნდა შედგეს ოჯახის შექმნის მიზნით, წინააღმდეგ შემთხვევაში ფიქციური ქორწინება ბათილად იქნება მიჩნეული (სსკ. 1145-ე მუხლი). ფიქციური ქორწინების ბათილობის საფუძველი კი შეიძლება იყოს ორივე მეუღლის მიზანი, არ შექმნას ოჯახი და მიიღოს რაიმე გამორჩენა. ამასთან, ქორწინების გაბათილება უკავშირდება მექორწინეთა შორის მეუღლეებრივი უფლება-მოვალეობათა არსებობის უარყოფას. ამიტომ ქონებრივი დავაც მათ შორის უნდა გადაწყდეს ისევე, როგორც კერძო პირებს შორის საერთო საკუთრების თაობაზე წარმოშობილი დავის შემთხვევაში. თუმცა აქ საქმე ეხება საერთო წილობრივ საკუთრებას და ქორწინების გაბათილების შემდეგაც მათ მიერ შექმნილი ქონება უნდა გაიყოს სსკ-ის 173-ე მუხლის მიხედვით.²⁹⁸ ამ გაგებით კი შეიძლება კერძო ცხოვრება შეილახოს და ქონებრივი ზიანი დადგეს. მოცემულ შემთხვევაში დავა კეთილსინდისიერი მეუღლის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს სსკ-ის 1147-ე მუხლის საფუძველზე, თუმცა კანონი არაფერს ამბობს არაქონებრივ ზიანზე. არადა ქორწინების გაბათილებამ შეიძლე-

²⁹⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (№1/7/454), გვ. 2-6

²⁹⁷ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 66-71

²⁹⁸ იქვე, გვ. 137-139

ბა გამოიწვიოს არაქონებრივი ზიანი, რაც სამართლიანად აღინიშნა, რომ საკანონმდებლო ცვლილებას საჭიროებს.²⁹⁹

აღნიშნულთან დაკავშირებით საგულისხმოა ერთ-ერთი საქმე; რომელშიც მოსარჩელე ითხოვდა არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირის გარდაცვალებამდე თანაცხოვრების აღიარებას ჯერისნერის ფაქტზე დაყრდნობით. მოსარჩელემ მოიხმო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანაცვეტილება საქმეზე „ქრონი ნიდერლანდების წინააღმდეგ“. ამ საქმის მიხედვით, ოჯახური ურთიერთობა არ იზღუდება მხოლოდ ქორწინებაზე დამყარებული ურთიერთობებით და შეიძლება მოიცავდეს სხვა *de facto* ოჯახურ კავშირებს, თუ მხარეები ერთად ცხოვრობენ ქორწინების გარეშე. თუმცა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ გაიზიარა ეს პოზიცია,³⁰⁰ რითაც აშკარად სასამართლოს გაუბედაობა დადასტურდა ევროპული სტანდარტების პრაქტიკაში გამოყენების თვალსაზრისით.³⁰¹ აქვე განისაზღვრა, რომ შვილის აღზრდაში მონაწილეობა უნდა ატარებდეს სისტემატური ხასიათის კონკრეტულ მოქმედებებს, რომლებიც საოჯახო ურთიერთობების არსებობას ადასტურებს.³⁰²

ასევე საოჯახო ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით საინტერესოა საქმე, რომლითაც „პატიმრობის შესახებ“ კანონის დანაწესი პატიმრობაში ყოფნისას ოჯახის წევრების თვეში მხოლოდ ერთხელ და ერთი საათით პაემნის დანესების შესახებ ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-8 მუხლს. აქ გადამწყვეტი იყო საქმე „ნოვიცკა პოლონეთის წინააღმდეგ“, რის საფუძველზეც თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაადგინა, რომ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის ეს ნორმა ხელყოფს კონვენციის მე-8 მუხლით

²⁹⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, მე-4 გადაშეკვეთილი გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2004, გვ. 264

³⁰⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-968-1269-07)

³⁰¹ იხ. კ. კორკელია, სასამართლოს აქტიუიზმი და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, „საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმოხილვა“, 2011, №4, გვ. 49-50

³⁰² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 12 სექტემბრის განჩინება (№ას-36-390.07); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 22 მარტის განჩინება (№ას-902-1149.04)

დაცულ ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებას.³⁰³ აქ უპირატესობა ენიჭება იერარქიულად მაღლა მდგომ კანონს — საერთაშორისო ხელშეკრულებებს. ამიტომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაავალა იუსტიციის სამინისტროს, გამოეცა ნორმატიული აქტი, რომელიც შესაბამისობაში იქნებოდა კონვენციის მე-8 მუხლთან და ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებებსაც გაითვალისწინებდა.³⁰⁴ აღნიშნული, ცხადია, უაღრესად დადებითი მომენტიცაა.³⁰⁵ ეს სიტუაცია გარკვეულწილად შეიცვალა „პატიმრობის შესახებ“ კანონის ძალადაკარგულად გამოცხადებითა და „პატიმრობის კოდექსის“ მიღებით, რომლითაც დაწესდა ერთ თვეში ოთხი ხანმოკლე პაემანი და სამ თვეში ერთი ხანგრძლივი პაემანი.

ამასთან, პირადი სფერო შეიძლება აისახოს პერსონალურ მონაცემებში. განისაზღვრა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს ინფორმაციის ავტომატურად გასაიდუმლოებას. ასეთი ინფორმაციაა ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული მონაცემები, რომლებიც შეეხება პირის კერძო საკითხებს, თუმცა ამ ინფორმაციის განსაიდუმლოებაც შეიძლება თვით ამ პირის თანხმობით, ვისაც ეს ინფორმაცია ეხება. ამდენად, ოფიციალურ წყაროებში არსებული პირის კერძო საკითხები ხელშეუხებელია და სახელმწიფოს მიერ უნდა იყოს გამხელისაგან დაცული. ამასთან, შეწყალების შესახებ გადაწყვეტილებას საფუძვლად უდევს შეწყალების კომისიის წინადადება მსჯავრდებულის მიმართ შეწყალების გამოყენების შესახებ. აქ მხედველობაში მიიღება შეწყალების გამოყენების მოტივის, რომელიც შეიძლება იყოს პირის ჯანმრთელობის, ოჯახური და სხვა კერძო სახის ინფორმაცია. ამიტომ შეწყალებულ პირს აქვს სამართლიანი მოლოდინი, რომ შეწყალების აქტში ასახული ინფორმაცია დაცული იქნება გარეშე პირთაგან და მას არ ექმნება მოვალეობა შეხედულებისამებრ წინასწარ მოითხოვოს მისი დაცვა პირადი განცხადების საფუძველზე პირად საიდუმლოებად აღიარებით. შეწყალება პირის სასამართლობას ეხება, რაც განსაკუთრებულ მგრძნობიარე პერსონალურ მონა-

³⁰³ იხ. *Nowicka v. Polan*, 2002 წლის 3 დეკემბრის განაჩენი

³⁰⁴ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№3/2058)

³⁰⁵ იხ. *კ. კორკელია*, სასამართლოს აქტიუზში და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, გვ. 48

ცემებს განეკუთვნება.³⁰⁶ ამიტომ კერძო სფეროში შედის ცნობები წარსულში თავისუფლების აღკვეთისა ან მანამდელი ნასამართლობების შესახებ.³⁰⁷ აქ კი არსისმიერია ის, რომ შეწყალებულის კერძო ცხოვრება იყოს დაცული სამოქალაქოსამართლებრივად. საქმე ისაა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა ამ თვალსაზრისით სპეციფიკურია. ეს თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ცნობები შეიძლება სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, თუმცა უფლებამოსილი პირი იყოს დაინტერესებული ამ ცნობების გახმაურებისაგან დაცვით,³⁰⁸ ვინაიდან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველ ცნობებს შეიცავს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ხაზგასმით მართებულად შენიშნა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოება მოიცავს ცხოვრების ისეთ მომენტებს, რომლებიც სინამდვილეში მოხდა, თუმცა მხოლოდ ინდივიდის საკუთრებაა. ამიტომ, მისივე სურვილის შესაბამისად, ის ხელშეუხებელია.³⁰⁹

როგორც აღინიშნა, კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის პირადი საიდუმლოება, თუმცა სასამართლომ აქაც ზუსტად ვერ განსაზღვრა, თუ რა შეიძლება პირად საიდუმლოდ მოიაზრებოდეს. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ ისევ კერძო ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი გამოიყენა პირადი საიდუმლოების განსამარტად, რითაც ადგილი ჰქონდა კიდევ ერთხელ ცნებების აღრევას. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 პუნქტში ტერმინი „პირადი საიდუმლოება“ არ გვხვდება. მიუხედავად აღნიშნულისა, ამავე სასამართლოს აზრით, პირადი საიდუმლოებაა ადამიანის ჯანმრთელობის, მისი ფინანსების ან სხვა კერძო საკითხების შემცველი ინფორმაცია, რომელიც ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებობს. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უმთავრესი ასპექტია პირის ინტერესი,

³⁰⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2010 წლის 5 ივლისის განჩინება (№ბს-1278-1240(კ-08))

³⁰⁷ იხ. *პ. შუნკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 204

³⁰⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№პკ-1240-02)

³⁰⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება (№ას-593-1241-03)

არ დაუშვას კერძო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამჟღავნება და აკონტროლოს ამ ინფორმაციის გავრცელება. პირის კერძო სფერო მანამ არის დაცვადი, სანამ პირი არ გამოხატავს სანინალმდეგო ნებას.³¹⁰ ეს ეხება თვითგამორკვევის უფლებას, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების შემადგენელი ელემენტია.³¹¹ ამით საკონსტიტუციო სასამართლომ გააფართოვა პირადი ცხოვრების დაცვა. იბადება შეკითხვა: რამდენად შეიძლება პირადი საიდუმლოება იყოს სხვა კერძო საკითხის ტოლუასოვანი ღირებულების? თუ პირად საიდუმლოებაში შედის კერძო საკითხები, რომელთა შორისაც გამოიყოფა ჯანმრთელობა, მაშინ ერთი ტიპის გამოდის საფინანსო საიდუმლოება და ჯანმრთელობის შესახებ საიდუმლოება. პირადი საიდუმლოება არის უშუალოდ პირთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფერო, ფინანსები — კერძო სფერო; დაუშვებელია ჯანმრთელობის, როგორც სამართლებრივი დაცვის ობიექტის, დაკნინება. ვინრო გაგებით, კერძო სფერო არის უზოგადესი, რომელიც სხვა ასპექტებთან ერთად მოიცავს პირად სფეროსა და ქონებრივ მომენტსაც. კერძოსამართლებრივი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სსკ-ის მე-18¹-ე მუხლი, რომელიც ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას ეხება. საოჯახო სამართლით დაკონკრეტებულია თვითგამორკვევის უფლება სსკ-ის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, რაც ნიშნავს, რომ ზოგადი პიროვნული უფლება არის სამოქალაქოსამართლებრივად არაპირდაპირ აღიარებული.

ასევე კერძო ცხოვრების საიდუმლოება შეიძლება აისახოს ჯანმრთელობის შესახებ ცნობებში. გავრცელებული ცნობები მოსარჩელის შვილის ავადმყოფობის შესახებ არის პირადი საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება, რადგან ის მის საზოგადოებრივ ცხოვრებას არ ეხება და პირთა განსაზღვრული წრისთვისაა გამიზნული. გამოიკვეთა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლობის ამსახველი ცნობები შესაძლოა, სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, მაგრამ პირი იყოს მათი გახმაურებისგან დაცვით დაინტერესებული. სასამართლომ დაასკვნა, რომ შელახა მოსარჩელის პირადი საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება.³¹² გადაწყვეტილე-

³¹⁰ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)

³¹¹ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 95-96

³¹² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გავრცელების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3/1240-02)

ბაში ხელოვნურადაა გამოყენებული სიტყვები „პირადი საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება“, მით უმეტეს, უცხოა კანონმდებლობისთვის. თუ აქ პირადი ცხოვრების საიდუმლოება იგულისხმება, ეს არ ასახავს ამ პრობლემას სრულად; თუ საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება მოიაზრება, გაუგებარია, ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის საკითხი რატომ არაა მისი პირადი საიდუმლოება. აქ აქცენტი უნდა გადატანილიყო კერძო ცხოვრების საიდუმლოებაზე. ამასთან, აბსოლუტური უფლების შელახვით წარმოიშვა დელიქტური ვალდებულება, კერძოდ, დადგა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა.

პირადი საიდუმლოების ერთ-ერთ გამოვლინებას წარმოადგენს შვილად აყვანის საიდუმლოება. სწორედ აღნიშნულზე უნდა ყოფილიყო აქცენტი გაკეთებული შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნების დროს.³¹³ კერძო ცხოვრების კომპონენტს წარმოადგენს პირის უფლებრივი მდგომარეობის აღდგენა. ეს კი, თავის მხრივ, პირის რეაბილიტაციის გათვალისწინებით მიიღწეოდა. აქ მნიშვნელოვანია ქონებრივ უფლებებში აღდგენა, რაც გარკვეულწილად განცდებისა თუ ტკივილების კომპენსირებისკენ არის მიმართული.³¹⁴ საქმე უნდა ეხებოდეს ზიანის ანაზღაურებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი იქნება პირის „გონივრული ნუგეშისთვის“.³¹⁵ თუმცა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2003 წლის 11 ნოემბრისა და დიდი პალატის 2003 წლის 24 მარტის განჩინებებში საუბარია მხოლოდ პირის რეაბილიტაციაზე.

ამასთან, კერძო ცხოვრების კომპონენტია მიმონერის ხელშეუხებლობა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსმენები და სატელეფონო საუბრებზე კონტროლის სხვა ფორმები პირადი ცხოვრებისა და კორესპონდენციის თავისუფლებაში სერიოზული ჩარევაა, რომელიც უნდა იყოს დაფუძნებული კანონზე. ეს დათქმაც ამ ნაწილში განსაკუთრებით ზუსტად უნდა იყოს ფორმულირებული,³¹⁶ რაც ადა-

³¹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№2კ-141 დადგ.-02)

³¹⁴ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 19

³¹⁵ იხ. *Ogus F. I, The Law of Damages, L., 1973*, გვ. 195

³¹⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№1/3/407), გვ. 13-14; 1974 წლის კანონი მოქმედებს პრაქტიკულად ელექტროგადამცემი მოწყობილობების მიმართ, რაც მიმართულია მოსმენისა და სატელეფონო საუბრების ჩანერისკენ, რომე-

მიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთ გადან-
ყვეტილებას ეფუძნება.³¹⁷ თავის მხრივ, მიმონერის საიდუმლოე-
ბაც შეიძლება პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შემცველ ინ-
ფორმაციას გულისხმობდეს და ამ მონაცემების გავრცელებამ
ხელყოს პირადი სფერო. შესაბამისად, აღნიშნული ინფორმაცი-
ის უნებართვოდ (უკანონოდ) გავრცელებას შეიძლება მოჰყვეს
ზიანი, რომლის ანაზღაურება, ზოგადი წესის მიხედვით, პასუ-
ხისმგებლობის ოთხი საფუძვლის ერთდროულ არსებობას უკავ-
შირდება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აღნიშვნის ღირსია, რომ პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი
გამოვლინებაა გამოსახულებაც. ფოტოსურათით სარგებლობა
გულისხმობს ნებართვის საფუძველზე მის გამოყენებას. თუმცა
ამაზე არ ყოფილა საუბარი საქართველოს უზენაესი სასამარ-
თლოს ერთ-ერთ განჩინებაში, რომლითაც არც პატივისა და
ღირსების ხელყოფა დადასტურებულა. მაგრამ ამ საქმეზე ადა-
მიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილების
გაცნობის შემდეგ აშკარა ხდება, რომ საქმე სწორედ პირად
ცხოვრებას შეეხებოდა. საქმეზე *„გურგენიძე საქართველოს წი-
ნაალმდეგ“* ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8
მუხლის დარღვევა განაპირობა გაზეთ „ახალი თაობის“ ფურ-
ცლებზე განმცხადებლის შესახებ ჟურნალისტიკის მიერ გამოქ-
ვეყნებულმა სტატიამ და ამ მხრივ შიდა სასამართლო ორგანო-
თა მიერ გამოტანილმა გადანყვეტილებებმა. ამასთან, მანვე სა-
სამართლოს წარუდგინა სარჩელი ჟურნალისტიკის მიერ საკუთა-
რი ფოტოსურათის უკანონო მოპოვებისა და ცილისმწამებლური
ინფორმაციის საჯარო უარყოფის შესახებ გაზეთის რედაქციის
მიერ მიღებული უარის თაობაზე.³¹⁸ არადა გამოსახულების დაც-

ლიც ხორციელდება საზოგადოებრივ სატელეფონო ჯიხურში. ასეთი მოსმენა
კერძო ცხოვრებას ხელყოფდა, აშშ-ის კონსტიტუციის მე-4 დამატების მიხედ-
ვით. იხ. *H. Hong, Dismantling the private Enforcement of the privacy act of 1974: Doe v. Chao*, *Akron Law Review*, [38:71] 2005 (HONG.DOC 12/17/2004 12:05 PM), გვ. 78, 79; იხ.: <<http://www.uakron.edu/law/lawreview/v38/docs/Hong381.pdf>> [07.09.10 20:51]; სატელეფონო საუბრების მოსმენის, როგორც პირად სფეროში ჩარევის, შესახებ იხ. *გ. მეფარიშვილი*, ერთი საკანონმდებლო სიახლის გამო, „სამართა-
ლი“, 1991, №3-4, გვ. 7

³¹⁷ იხ. *Kopp v. Switzerland*, 1998 წლის 25 მარტის გადანყვეტილება, პ. 72

³¹⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმო და გა-
კოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინება, *დ. გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ*, 2006 წლის 17 ოქტომბრის (საბოლოო 17/01/2007) განჩინება

ვის უფლება სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილით არის უზრუნველყოფილი და დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმების საფუძველზე ზოგადი პიროვნული უფლების ალიარებით შესაძლებელი იყო კერძო ინტერესის დაცვა. ზემოგანხილულმა ცხადყო, რომ საქართველოში არაა პირადი ცხოვრების შინაარსი სწორად გაგებული. არც ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული-უფლებები განსაზღვრულა სათანადოდ. ამასთან, საქმეში გამოიკვეთა ღირსების ხელყოფა, ფოტოსურათების უნებართვოდ გამოყენება. სადავო პუბლიკაციის ფარგლებში ფოტოსურათების გამოქვეყნებას კი მოიცავს კერძო ცხოვრება. ამ საკითხების არასწორი ინტერპრეტაცია იყო საბოლოოდ პირადი ცხოვრების შელახვის ერთ-ერთი საფუძველი, რასაც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გასაჩივრების შემდეგ გაესვა ხაზი.³¹⁹ არადა ეს სფეროები არის ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლენის ფორმები. ამდენად, ივარაუდება, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში ჩანს ზოგადი პიროვნული უფლების სანყისები. ზოგად პიროვნულ უფლებას კი სამართლებრივი საზრისი აქვს და იგი პრაქტიკული შედეგისკენაა მიმართული. ეს უფლება მნიშვნელოვანია, ვინაიდან პირადი ცხოვრება მონესრიგებულია მორალით და სამართლებრივად მისი სრულად დაცვა მოხერხდება ზოგადი პიროვნული უფლების ალიარებით. ვინაიდან ზოგადი პიროვნული უფლება არის „დანარჩენი უფლება“ და ამავედროულად ჩარჩო-უფლება,³²⁰ იგი სამართლებრივი თვალსაზრისით ავსებს და გარკვეულ ფარგლებშიც აქცევს პირადი ცხოვრების დაცვას.

მოკლე დასკვნა

ამდენად, საქართველოში პირადი ცხოვრებისა (და მისი სხვა მნიშვნელოვანი სფეროების) დასაცავად მიზანშეწონილია ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს გამოცდილების გაზიარება. ასევე პირადი სფეროში უნდა მოიაზრებოდეს ის, რაც უშუალოდ პიროვნებას მჭიდროდ უკავშირდება (პატივი, ღირსება, პირადი საიდუმლოება, სახელი, გამოსახულება...) და ინდივი-

³¹⁹ იხ. *Sciacca v. Italy*, no 50774/99, § 29, CEDH 2005 და ა. შ.

³²⁰ იხ. *H. Ehmann*, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, in: JuS 1997/3, გა. 193, 195

დის ნების ავტონომიის გამოვლინების სფეროს ეხება. ამასთან, პირადი სფეროს კონკრეტული გამოვლინებების წარმოშობა უკავშირდება დაბადებას ან კანონს³²¹ ან კიდევ გარიგებას. პირადი ცხოვრება არის უსაფუძვლო ჩარევებისგან დაცულ არასა-
ჯარო სფეროში მოქმედება.³²² დასახელებული სფეროები უკავ-
შირდება ზოგად პიროვნულ უფლებას, რომლის ძირითადი ამო-
ცანაა ღირსების დაცვა.³²³ ამდენად, იკვეთება ზოგად პირო-
ვნულ უფლებასა და ღირსების კერძოსამართლებრივ დაცვას შო-
რის მჭიდრო კავშირი.

4. პირადი ცხოვრება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფ- ლება

ა) სიკეთე, როგორც კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი

კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია ქონებ-
რივი ან არაქონებრივი ღირებულების მატერიალური და არამა-
ტერიალური სიკეთე, რომელიც კანონით დადგენილი წესით
ბრუნვიდან არაა ამოღებული (სსკ. მე-7 მუხლი). ამ გაგებით სა-
მართლებრივი ურთიერთობის ობიექტში მოიაზრება მატერია-
ლური და სოციალური სიკეთე, რომლის გამოყენებითაც სამარ-
თლებრივი ურთიერთობის მონაწილე კანონიერ ინტერესს იკმა-
ყოფილებს.³²⁴ საერთოდ, საგანი რომ სიკეთედ ჩაითვალოს ოთხ
წინაპირობას უნდა აკმაყოფილებდეს კუმულატიური წესით: ა)
უნდა არსებობდეს ადამიანის მოთხოვნილებები, ბ) რომელთა
დაკმაყოფილებასაც მოემსახურება საგნის თვისებები, გ) ადამი-

³²¹ იურიდიულ პირთა არაქონებრივი უფლებები შეიძლება კანონითაც წარმო-
იშვას. იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 9

³²² იხ. შ. პეტროსიანი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 165-166. ასევე იხ. M. Nowak, UN
Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR Commentary, 1993, გვ. 288; იხ. F.
Wittern, Das Verhältnis von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zur Freiheit der
Massenmedien (Eine rechtsvergleichende Darstellung des Verhältnisses von Right of
Privacy und Persönlichkeitsrecht zu der Redefreiheit in den Vereinigten Staaten von
Amerika und der Presse- und Rundfunkfreiheit in Deutschland), (Dissertation), Hamburg,
2004, გვ. 265, იხ. <<http://www2.sub.uni-hamburg.de/opus/volltexte/2004/2277/pdf/Dissertation.pdf>> [12.08.10 11:55]

³²³ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, 95-96, 104

³²⁴ იხ. ვ. სენჩიშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 118

ანმა უნდა აღიაროს ეს მიზეზობრივი კავშირი და დ) მას უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, განკარგოს საგანი ისე, რომ გამოიყენოს ის ამ მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. სიკეთეები, რომლისკენაც სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტები მიისწრაფვიან, ყოველთვის ობიექტური სინამდვილის მოვლენებია. კანონიერი ინტერესის რეალიზაცია, რომელიც შესაბამისი სიკეთის მისწრაფებაშია მოცემული, გადადის მატერიალურ, სულიერ თუ სოციალურ რეალობაში. სამართალში მათი განსახიერების დროს ისინი ჩვეულებრივ იძენს სამართლიანობისა და თანაზომიერების პრინციპების მნიშვნელობას. ეს პრინციპები თავისებურად ხორციელდება სამართლის სხვადასხვა სფეროს იურიდიულ მატერიაში.³²⁵

სსკ-ის 147-ე მუხლის მიხედვით, ქონებაა ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, რომელთა ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა შეუძლიათ პირებს და შეძენაც შეიძლება შეუზღუდავად, თუ ეს არაა კანონით აკრძალული ან ზნეობრივ ნორმებს არ ეწინააღმდეგება.³²⁶ ცნება „ქონება“ სამართლებრივად ძირითადად ეხება სანივთო და მოთხოვნის ვალდებულებით უფლებებს. ამასთან, ესა თუ ის მატერიალური ან არამატერიალური სიკეთე უნდა ხასიათდებოდეს სამართალობიექტობით, ე. ი. უნდა იყოს კანონით აღიარებული სამართლის ობიექტი. ამდენად, არსებობს ობიექტების ცალკე ჯგუფი ისეთი სიკეთეების სახით, რომლებიც ამ სიკეთეების მატარებელთა პიროვნებასთან არის მჭიდროდ დაკავშირებული (ჯანმრთელობა და სიცოცხლე; ღირსება; პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა; პირადი და საოჯახო საიდუმლოება; სახელი, ავტორობა და ა. შ.). ამასთან, სამოქალაქო უფლებათა ობიექტები, რომლებიც ბრუნვაში არაა მოქცეული, კანონში უნდა იყოს პირდაპირ მითითებული. სსკ-ის მე-7 მუხლი გარკვეულ ბუნდოვანებას ინვესს, ვინაიდან განსაზღვრულ ფარგლებში შეიძლება ობიექტი იყოს ბრუნვიდან ამოღებული. ამასთან, ქონებრივი უფლებები არის ბრუნვაუნარიანი, პირადი არაქონებრივი უფლებები — ბრუნვაუუნარო.³²⁷ ეს საკითხი უფრო ღრმად შესწავლას მოითხოვს.

³²⁵ იხ. *В. Лапач, Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика*, Санкт-Петербург, «Юридический центр Пресс», 2002, გვ. 73, 60, 68

³²⁶ კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტების შესახებ იხ. *დ. კერესელიძე*, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 7/2004-1, გვ. 28

³²⁷ იხ. *ე. ლაპაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 274, 164, 165, 202-203, 290, 278

ბ) აბსოლუტური ურთიერთობის ობიექტი

აბსოლუტურია უფლება, რომელიც შეიძლება შეიღახოს არა კონკრეტული პირის, არამედ ყველა მესამე პირის მიერ.³²⁸ ამიტომ ამ უფლებას უპირისპირდება ნებისმიერი პირის მოვალეობა ანუ მოქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავების აუცილებლობა, რაც აბსოლუტურ უფლებას ხელყოფს.³²⁹ საქმე ეხება ყველა პირის ზოგად მოვალეობას, არ ჩაერიოს უფლებამოსილი პირის „სამფლობელოში“.³³⁰ ამდენად, აბსოლუტური უფლებები წარმოიშობა რაიმესთან კავშირის გარეშე.³³¹

საგულისხმოა, რომ ფიზიკური გაგებით ადამიანის სხეული მატერიაა, თუმცა ის ნივთი არაა, რადგან არ შეიძლება სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტი იყოს, ნივთები კი ბრუნვაუნარიანი ობიექტებია.³³² საგნები ადამიანთა ბატონობას დაქვემდებარებული მატერიალური ობიექტებია. არამატერიალური სიკეთეები, თუ სხვა რამ არ გამომდინარეობს მათი არსიდან, პირადი არაქონებრივი უფლებების ობიექტებია. ივარაუდება, რომ ამ სახის აბსოლუტური უფლებები სამართლებრივი ურთიერთობის გარეთ არსებობს და სამართალი მათ კი არ არეგულირებს, არამედ მათი დარღვევის შემთხვევაში უზრუნველყოფს დაცვით.³³³

³²⁸ იხ. *С. Братусь, О. Иоффе, Гражданское право*, М., «Знание», 1967, გვ. 41; ა. კობახიძე, სამოქალაქო სამართალი. ზოგადი ნაწილი, ტ. 1, თბ., 2001, გვ. 100; ასევე იხ. *P. Schlechtriem, Schuldrecht Allgemeiner Teil*, 5., neubearbeitete Aufl., Tübingen, Mohr Siebeck, 2003, გვ. 8-9

³²⁹ აბსოლუტური უფლების შესახებ იხ. *О. Иоффе, Советское гражданское право, общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах*, გვ. 75

³³⁰ იხ. *Л. Эннекперус, Т. Кипп, М. Вольф, Курс германского гражданского права*, т. 1, введение и общая часть. Перевод с 13-го немецкого издания *К. Граве, Г. Полинской и В. Альтшуллера*, М., Изд. Иностранной Лит-ры, 1949, გვ. 274

³³¹ იხ. *O. Ungureanu, Die Grundlagen des Eigentumsrechts*, ნაშრომი იხ.: <<http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZ-GERM-PREDIGER.pdf>> [07.05.10 20:55]

³³² იხ. *ბ. ზოიძე, ქართული სანივთო სამართალი, მე-2 გადამუშ. და სრულყ. გამოც.*, თბ., „მეცნიერება“, 2003, გვ. 26; აბსოლუტური უფლების შესახებ იხ. *Tübingen (Mohr/Siebeck), Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis*, 1965, Nr. 3, გვ. 145, <http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/03.pdf> [07.05.10 20:57]

³³³ იხ.: <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/jur/2002/j.e.wichers/wichers.PDF>> [07.05.10 20:55]; მსგავსი შეხედულების შესახებ იხ. *ვ. ლაპაჩი, დასახ. ნაშრომი*, გვ. 106, 115

აქ მნიშვნელოვანია სიკეთის სამართლებრივი რეჟიმი, ვინაიდან ამ გაგებით სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი მოიცავს სამართლებრივ და „არასამართლებრივ“ მოცემულობას. სამართლებრივი ხასიათია სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტზე სამართლებრივი ზემოქმედება და ამ ობიექტის სამართლებრივი რეჟიმი, როგორც ამ ზემოქმედების რეზულტატი.³³⁴ აქ არსებობს უფლებამოსილება, ზემოქმედება მოახდინო უფლებაზე (მოთხოვნის უფლებაზე), თუმცა გამოიყოფა სხვა სახის უფლებამოსილებებიც, რომლებიც არა თვით უფლებას, არამედ ობიექტს ეხება.³³⁵

მამასადამე, იურიდიული ფაქტის შედეგად აბსოლუტური უფლება, რომელიც სამართლებრივი ურთიერთობის გარეთ არსებობს, შეიძენს რა სამართლებრივ „სამოსს“, ზეგავლენას მოახდენს საგანზე ან სხვა რეალური არსის გამოვლინებაზე, რომელიც სამართლებრივ სივრცეში გაეხვევა. ამასთან, არამატერიალური სიკეთეები გადაუცემადი და ბრუნვაუუნაროა, მაგრამ სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობაში ჩვეულებრივი ობიექტებია. ეს ცხადყოფს, რომ სიკეთე ფართო მნიშვნელობისაა და მასში მოიაზრება ნივთები, საგნები, არამატერიალური სიკეთეებიც; ამდენად, ბრუნვაუუნარობა არ უნდა იყოს ამ სიკეთეების სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებად აღიარებისთვის შემაფერხებელი მომენტი.

გ) პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი

პირად ცხოვრებაზე უფლება არის პირადი არაქონებრივი უფლება. „პირადი არაქონებრივი უფლებების ობიექტია არამატერიალური (სულიერი) სიკეთეები.“³³⁶ კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება მისი სტრუქტურის მიხედვით ანალიზის დროს ორ ურთიერთდაკავშირებულ უფლებამოსილებათა ჯგუფს მოიცავს: პირველი ახორციელებს კერძო ცხოვრების ხელშეუხებ-

³³⁴ იხ. ვ. სენჩიშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 149

³³⁵ იხ. ლ. ენეცერუსი და სხვები, დასახ. ნაშრომი, გვ. 259

³³⁶ М. Малейна, Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита, 2-е издание, исправленное и дополненное, М., «МЗ_ПРЕС», 2001, гл. 13; მალეინას მოსაზრება ასევე აქვს მოყვანილი შ. ჩიკვაძეილს ნიგნში „პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის“, გვ. 8

ლობის დაცვის ფუნქციას, მეორე კი იცავს პირადი ცხოვრების საიდუმლოებას. პირველ ჯგუფში შედის: საცხოვრებელი, პირადი ურთიერთობების საშუალებათა, პირადი დოკუმენტაციის, ინდივიდის გარეგანი სახის ხელშეუხებლობა (საკუთარი გამოსახულების უფლება). მეორე წრეს განეკუთვნება: საექიმო, შეილად აყვანის, საადვოკატო, სანოტარო მოქმედების, იურისდიქციული ორგანოების საქმიანობის საიდუმლოებანი. ამდენად, სამოქალაქო უფლება კერძო ცხოვრების დაცვაზე არის სტრუქტურულად რთული. მასში შემაჯავლი თითოეული ელემენტი სრულად იმსახურებს დამოუკიდებელ განხილვას. თუმცა მათ შეეცხებით მხოლოდ თემის ფარგლებში.³³⁷

ამასთან, საცხოვრებელზე კონსტიტუციური უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი რეალიზაციის ნორმატიული ფორმა არის „ის სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმები, რომლებიც არეგულირებს საცხოვრებლის გამო წარმოშობილ სხვადასხვა ქონებრივ ურთიერთობას.“ საგულისხმოა, რომ საცხოვრებლის დაცვის უფლება განსხვავდება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლებისაგან; პირველი არის ქონებრივი უფლება, მეორე კი — პირადი არაქონებრივი უფლება. შესაბამისად, მისი რეალიზაციის სამოქალაქოსამართლებრივი ფორმა საცხოვრებელთან დაკავშირებით ადამიანის მატერიალური მოთხოვნილებების იურიდიულ დაკმაყოფილებაშია. რაც შეეხება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობას, ის არ უნდა განიხილებოდეს ფიზიკური გაგებით (ბინა, ოთახები) და პირადი საკუთრების უფლების ობიექტის ხელშეუხებლობად. საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა არის პირის კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი ელემენტი, რომლის სამართლებრივი შეზღუდვები ფაქტობრივად განისაზღვრება პირის საცხოვრებელთან სამართლებრივ საფუძვლებზე (ურთიერთობაზე). ამდენად, ეს უფლება არის აბსოლუტური ურთიერთობის ელემენტი, რომელშიც ამ უფლების სუბიექტის უფლებამოსილებას ეწინააღმდეგება ყველა მესამე პირის მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავების პასიური მოვალეობა, რომელიც მიმართულია საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის დარღვევისკენ.³³⁸

ასევე აღსანიშნავია, რომ საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე უფლებას აქვს განსაკუთრებული შინაარსი, რომელიც მო-

³³⁷ იხ. ლ. კრასავჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, იქვე, გვ. 45-46

³³⁸ იქვე, გვ. 58, 59-62

იცავს შინაგან და გარეგან მხარეებს. ამ უფლების შინაგანი მხარე გულისხმობს პირთა თავისუფლების საშუალებას, მოიქცეს თავის საცხოვრისში საკუთარი შეხედულებისამებრ. რაც შეეხება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე უფლების გარეგან მხარეს, ის ასრულებს დაცვით ფუნქციას, რომელიც იურიდიულად იცავს პირს საცხოვრებელში (შესაბამისად, კერძო ცხოვრებაში) მესამე პირთა ჩარევისგან. ე. ი., „სამოქალაქო უფლება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე არის პირადი არაქონებრივი აბსოლუტური უფლება, რომლის ძალით უფლებამოსილ პირს შეუძლია მოიქცეს თავის საცხოვრებელში საკუთარი შეხედულებისამებრ და თავიდან აიცილოს საცხოვრებელში მისი ნების გვერდის ავლით ჩარევა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.“³³⁹

ამასთან, კერძო ცხოვრება შეიძლება აისახოს საოჯახო ცხოვრებაში. პირის ოჯახური, მატერიალური და არამატერიალური ქონებრივი მდგომარეობა განეკუთვნება პირად საიდუმლოებას.³⁴⁰ კერძო სფეროში საგულისხმოა ასევე კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა ფრენშაიზინგის ხელშეკრულებაში, დავალების ხელშეკრულებით საიდუმლოების შენახვა... მიუხედავად ზემოთ თქმულისა, ზოგჯერ სიკეთე შეიძლება იყოს ბრუნვაუუნარო, ვინაიდან ქონებრივი უფლებები არის ბრუნვაუუნარიანი, პირადი არაქონებრივი უფლებები — ბრუნვაუუნარო.³⁴¹ წარმოიშობა შეკითხვა: არის ასეთი უფლება სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი?

უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა თავისი არსით წარმოადგენს რეგულატიური სამოქალაქო უფლებების უზრუნველყოფის საშუალებას.³⁴² სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის, როგორც უფლებისა და მოვალეობის იურიდიული კავშირის, რეგულატიურობას ადასტურებს სსკ-ის მე-9 მუხლიც, რომლითაც აღიარებულია სამოქალაქო კანონების ძირითადი მიზანი, უზრუნველყოს „საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვის თავისუფლება, თუ ამ თავისუფლების განხორციელება არ ხელყოფს მესამე პირთა უფ-

³³⁹ იქვე, გვ. 64-66

³⁴⁰ იხ. *ზ. ძელაშვილი*, დასახ. ნაშრომი გვ. 116

³⁴¹ იხ. *ვ. ლაპაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 278

³⁴² იხ. *Е. Крашенинников*, *Охраняемый законом интерес и средства его защиты*, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, гв. 14, 18

ლებებს". თუმცა გამონაკლის შემთხვევებში სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ხელყოფის შემდეგაც არსებობს. როგორც *ვერშინინი* მიუთითებს, „დაცვითი მატერიალური სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა მატერიალური რეგულატიური უფლებების დარღვევის მომენტში. უფლებამოსილ სუბიექტს უფლება აქვს ცალკეულ შემთხვევაში მიმართოს დაცვის დამოუკიდებელ საშუალებებს (პრეტენზია წარუდგინოს, შეასრულოს სამუშაო მოვალის სასარგებლოდ და ა. შ.). პირს, რომელიც დაარღვევს უფლებას, შეუძლია ნებაყოფლობით აიღოს პასუხისმგებლობა (აანაზღაუროს ზიანი, გადაიხადოს ჯარიმა და ა. შ.).“³⁴³

რეგულატიური ურთიერთობაა საზოგადოებრივი ურთიერთობების იურიდიულად გაშუალებული დინამიკა. იურიდიულ დაცვაში მოიაზრება შესაძლო ან განხორციელებული სამართალდარღვევების გაფრთხილება და შეწყვეტა (აღკვეთა).³⁴⁴ ამასთან, დაცვითი უფლება ჩაენაცვლება რეგულატიურ მოვალეობას ახალ ურთიერთობაში. რეგულატიური უფლებების დარღვევა წარმოშობს წინააღმდეგობათა ურთიერთშეპირობებულობას, რაც გამოხატავს სამართლებრივ ურთიერთობას და ხდება მისი „პარალიზება“; ის ახალ დაცვით სამართლებრივ ურთიერთობას უთმობს ადგილს.³⁴⁵ „ერთი და იგივე საზოგადოებრივი ურთიერთობა არ შეიძლება მონესრიგდეს სამართლის რამდენიმე დარგით. იქ, სადაც მოქმედებს სამართლის სხვადასხვა დარგის ნორმები, ადგილი აქვს არა ერთ კომპლექსურ საზოგადოებრივ ურთიერთობას, არამედ სხვადასხვაგვარ საზოგა-

³⁴³ *А. Вершинин*, Охранительные материально-правовые отношения и право на судебную защиту, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, гл. 36

³⁴⁴ იხ. *О. Иоффе*, Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права, гл. 53

³⁴⁵ დაცული და დასაცვი ურთიერთობების ურთიერთგანპირობებულობისა და არსის შესახებ იხ. *Е. Мотовиловкер*, Основное разделение охранительных правоотношений, В материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, гл. 25, დახვრ. იხ. *Е. Крашенинников*, Учение Муромцева о защищаемых и защищающих отношениях, гл. 39-45, იხ. *Е. Мотовиловкер*, Теория регулятивного и охранительного права, гл. 54, 56, 55

დოებრივ ურთიერთობათა მთელ კომპლექსს.³⁴⁶ პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, როგორც აბსოლუტური სამართლებრივი ურთიერთობები, რეგულირდება მხოლოდ სამოქალაქო სამართლის ნორმებით.³⁴⁷ სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. ამასთან, გარკვეული პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმებით.³⁴⁸

ამდენად, კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო თუ პირად სფეროებს, მასზე უნდა გავრცელდეს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის მართ მოქმედი წესები. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი ცხოვრების უფლება თავისი არსით არის პირადი არაქონებრივი უფლება და ის უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტად. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში როგორც კერძო, ისე პირადი ცხოვრება უნდა განიხილებოდეს სიკეთედ, რომელიც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია.

მოკლე დასკვნა

როგორც ჩანს, კერძო ცხოვრების სოციალურ და სამართლებრივ საფუძვლებს შორის კორელაციური დამოკიდებულება იკვეთება ისევე, როგორც კერძო და საჯარო სფეროებს შორის. ამასთან, ხშირად კერძო და საჯარო სფეროები ისე უახლოვდება ერთმანეთს, რომ ზოგჯერ მათ შორის მიჯნაც იკარგება. რაც შეეხება კერძო და პირადი ცხოვრების ცნებებს, ისინი ჩვეულებრივ ყოფით ურთიერთობებში, მეცნიერებაში, კანონმდებლობასა და პრაქტიკაშიც აღრეულია.

³⁴⁶ Н. Егоров, Личные неимущественные права граждан и организация как институт советского гражданского права, в журнале «Правоведение», 1984, №6.

გვ. 32

³⁴⁷ იქვე, გვ. 33

³⁴⁸ იხ. მ. მალეინა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24; პირადი ურთიერთობის დაცვის შესახებ იხ. დ. კერესელიძე, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 7/2004-1, გვ. 7

კერძო ცხოვრების საიდუმლოების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა მწირია. ამ გაგებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მდიდარ პრაქტიკაში მოცემულია ახსნა-განმარტებები ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორიცაა საოჯახო თუ სქესობრივი ცხოვრება, თვითგამორკვევა, საცხოვრებელი ადგილი და სხვა, რაც აქტუალურია საქართველოსთვის. აღნიშნულის გათვალისწინებით მიზანშეწონილია, კერძო სფეროში მოიაზრებოდეს ადამიანთა შორის არასაოჯახო საწყისებზე აგებული ურთიერთობა, რომელშიც ჩარევა დაუშვებელია და ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება. სწორედ კერძო ცხოვრებით არის პირი სხვა პირთაგან გამოცალკევებული. თუმცა იმისათვის, რომ განმარტოების ნიშანი ფართოდ არ იყოს ინტერპრეტირებული, მნიშვნელოვანია მისი დაკონკრეტება სფეროებით, რომლებითაც პირი გამოეყოფა სხვა პირებს, კერძოდ, საოჯახო ცხოვრება, საცხოვრებელი, ქონებრივი ასპექტები და სხვა. რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, ის სხვათაგან უკვე გამოცალკევებული პირის არსებაში მიმდინარე პროცესებს უკავშირდება. პირადი ცხოვრება არის კერძო სფეროდან ერთ-ერთი ნაწილი, რომელიც უშუალოდ პიროვნებასთანაა მჭიდროდ დაკავშირებული, ეხება სხეულებრივ და მორალურ მთლიანობას (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობა), უზრუნველყოფს პიროვნების ავტონომიას (პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, მიმონერის საიდუმლოება...), განავითარებს ინდივიდუალობას (პატივი, ღირსება, სახელი, სქესობრივი თავისუფლება, თვითგამოსახვა, თვითგამორკვევა, ცხოვრების წესი). თუმცა ეს კომპონენტები შეიძლება დამოუკიდებლადაც არსებობდეს. ამდენად, კერძო ცხოვრების საიდუმლოება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი. ასევე გასამიჯნია პერსონალური მონაცემების კერძო და საჯაროსამართლებრივი დაცვა, რომ აქცენტი გაკეთდეს კომპენსატორულ-სატისფაქციურ, პრევენციულ თუ რეპრესიულ მომენტებზე.

ამასთან, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის შესახებ წესები უნდა გავრცელდეს კერძო სფეროს მიმართაც. ამავე დროს, საქმე ეხება რა პირად არაქონებრივ და აბსოლუტურ უფლებებს, მოცემულ შემთხვევაში მათთვის დამახასიათებელი ნიშნებიც უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული.

**თავი მეორე. საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი
პიროვნული უფლების შესახებ და პირადი ცხოვრების
სამართლებრივი დაცვა**

§ 5. ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება და საქართველოს კანონმდებლობა

საქართველოს კანონმდებლობაში უშუალოდ არსადაა მითითებული ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“, თუმცა ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ ამ უფლებას ქართული სამართალი არ აღიარებს. აღნიშნულის დასაბუთება, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროებს ზოგადი პიროვნული უფლების არსის გარკვევას, ასევე გერმანული სამართლის მოკლედ მიმოხილვას, ვინაიდან ზოგადი პიროვნული უფლება გერმანული სამართლის პირმშოა.

პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი არის ზოგადი პიროვნული უფლება, რომელიც სასამართლო პრაქტიკის პროდუქტს წარმოადგენს. გერმანიაში პირადი სფერო განისაზღვრა ზოგადი პიროვნული უფლების კონსტიტუციის საშუალებით. ზოგად პიროვნულ უფლებაში შედის განმარტოების უფლება. ზოგადი პიროვნული უფლება სამოქალაქოსამართლებრივ სიბრტყეზე მოიცავს საკუთარი პიროვნების თავისუფალ განვითარებასა და პატივისცემის უფლებას. პიროვნების დაცვაში იგულისხმება პიროვნების ორი ასპექტი: გარანტირებულია განვითარების თავისუფალი შესაძლებლობის უფლება, ასევე აქტიური გადაწყვეტილების მიღებისა და მოქმედების თავისუფლების გვერდით განმარტოების უფლება (*Das Recht in Ruhe gelassen*). აქ მნიშვნელოვანია საკუთარი ცხოვრების დამოუკიდებლად მოწყობა. ამ სფეროში პირს შეუძლია საზოგადოების ჩარევისაგან, კონტროლისა და კრიტიკისგან განმარტოება.³⁴⁹ უპირველეს ყოვლისა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლი იცავს საკუთარი პიროვნების თავისუფალ განვითარებას, რაც კონკრეტდება საჯარო და კერძო სამართლის ნორმებში. აღნიშნულს კი, თავის მხრივ, ლოგიკურად უკავშირდება ღირსების უზრუნველყოფა. ჩვენთვის ამჯერად მნიშვნელოვანია ღირსების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა (სსკ-ის მე-18 მუხლი), რაც უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმით მიიღწევა. ღირსება, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების ცენტრალუ-

³⁴⁹ იხ. პ. ბუნძი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21, 109-110

რი რაობაა, თავისი არსით პირად სფეროს უკავშირდება. ამასთან, ამ სიკეთის ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანი, რომელთა ანაზღაურება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციების განხორციელებისკენ არის მიმართული. ეს კი უმნიშვნელოვანესია პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვისთვის (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

თუმცა პიროვნული უფლებების დაცვა კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობაში ხორციელდება ძირითად უფლებებთან მათი კავშირის შესაბამისად. სწორედ იმის მიხედვით, თუ როგორ ზემოქმედებს ძირითადი უფლებები პიროვნულ უფლებებზე, გამოიყოფა კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობებში ძირითადი უფლებების უშუალო და არაპირდაპირი მოქმედების თეორიები. ამასთან, ცალკე არის კონცეფცია, რომელიც ამ საკითხის გადაწყვეტის შუალედურ მიდგომას ითვალისწინებს.

პირდაპირი მოქმედების თეორიის მიხედვით, ძირითადი უფლებების თაობაზე არსებული დებულებები უშუალოდ ე. ი. კანონის ჩარევის გარეშე ანუ კერძო სამართალში არსებული მოთხოვნების გარეშე გამოიყენება. თუმცა ეს შეხედულება სამართლო პრაქტიკაში არაა მიღებული.³⁵⁰ ამ გაგებით ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმები, რომლითაც თითოეული პირის თვითგამორკვევის უფლება სხვათა თავისუფლებასთან უნდა იყოს კავშირში.³⁵¹ აქ მნიშვნელოვანია საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის მე-2 წინადადება, რომლითაც დადგენილია, რომ „ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართალით.“ ეს დებულება ერთი შეხედვით ტოვებს შთაბეჭდილებას, რომ საქართველოს კონსტიტუცია ძირითადი უფლებების უშუალო

³⁵⁰ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8; იხ. *A. Phirtskhalashvili*, Schutzpflichten und die horizontale Wirkung von Grundrechten in der Verfassung Georgiens vom 24. August 1995, Berlin, Universitätsverlag Potsdam, 2010, გვ. 46, <<http://opus.kobv.de/ubp/volltexte/2010/4124/pdf/phirtskhalashvili.pdf> > [02.04.10 00:24]

³⁵¹ იხ. *H. Ehmann*, BGB, 12. Auflage, Handkommentar mit AGG, EGBGB, ErbbauRG, HausratsVO, LPartG, ProdHaftG, UKlaG, VAHRG und WEG, 2008, გვ. 22; იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://www.soldan.de/WebRoot/SoldanDB/Shops/Soldan/Sample/9783504471002_LP.ppt> [11.09.09 9:38]

მოქმედების თეორიას აღიარებს,³⁵² თუმცა ეს მხოლოდ პირველ-საწყისი წარმოდგენაა.

გფრ-ს კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, საკუთარი უფლებების დაცვის მოვალეობებს კავშირი აქვს ძირითად უფლებებთან, რომლებიც გამოიყენება კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში დისპოზიციური ნორმების გათვალისწინებით.³⁵³ თუმცა ძირითადი უფლებების უშუალო ზეგავლენის შესახებ მოძღვრებას მკაცრი კრიტიკა მოჰყვა, ვინაიდან ძირითადი უფლებების არსისთვის უცხოა კერძო პირთა შორის ურთიერთობაზე ძირითადი უფლებების უშუალო მოქმედება. ამ თეორიის საწინააღმდეგოდ მეტყველებს, რომ ძირითადი უფლებების კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობებზე გავრცელების მიზანია, დაიცვას ძირითადი უფლებების სუბიექტის უფლება და მისცეს მას შესაძლებლობა, აწარმოოს სხვებთან პირადი ურთიერთობები დამოუკიდებლად. არადა კერძო სამართალში ძირითადი უფლების უშუალო მოქმედების თეორია ეწინააღმდეგება ძირითადი უფლების მიზანს. ძირითადი უფლებების მთავარი ფუნქციაა სახელმწიფო ხელისუფლების ჩარევების ასახვა კერძოსამართლებრივ სფეროში. ძირითადი უფლებები ღირებულებათა ობიექტურ წესრიგს ასხამს ხორცს, რომელიც გარდაიქმნება კერძოსამართლებრივ ურთიერთობად. ზოგადი პიროვნული უფლების ჩვეულებრივ უფლებად აღიარებამ კი სამოქალაქო სამართალში უჩვეულოდ გააფართოვა დაზარალებულის დაცვა.³⁵⁴ ამდენად, კონსტიტუცია ადგენს კერძო სამართლის განვითარებისთვის აუცილებელ ფარგლებს და ძირითადი უფლებების ერთ-ერთი ადრესატი ყოველთვის სახელმწიფოა. არადა კერძო უფლების ადრესატი არის კერძო პირი. შესაბამისად, კონსტიტუციით განმტკიცებული ძირითადი უფლებები კერძო სამართალში არ მოქმედებს უშუალოდ (სსკ-ის მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილი).³⁵⁵

³⁵² აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ა. ფირცხალაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 47

³⁵³ იხ. CH. Uessler, Einwirkungen der Grundrechte auf das Schadenersatzrecht (Dissertation), Wuppertal, 2008, გვ. 46, http://miami.uni-muenster.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-4532/diss_uessler.pdf [06.08.10 20:43]

³⁵⁴ იქვე, გვ. 48, 51, 70

³⁵⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., „სამართალი“, 2011, გვ. 82-84

რაც შეეხება ძირითადი უფლებების არაპირდაპირი მოქმედების შესახებ მოძღვრებას, ამ თეორიის მიხედვით, ძირითადი უფლებები კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მოქმედებს მხოლოდ ევენტუალურად. კერძო სამართალზე ძირითადი უფლებების ზემოქმედების საშუალებად ითვლება ზოგადი ხასიათის პირობები. ამ გაგებით ძირითადი უფლებები განიხილება კერძო სამართლისთვის ფორმის მიცემისა და ახსნა-განმარტების მასშტაბად.³⁵⁶ სწორედ ეს ზოგადი დებულებები წარმოადგენს ზოგად პიროვნულ უფლებას. მიუხედავად წინააღმდეგობებისა, აღიარეს ზოგადი პიროვნული უფლება, რომლის სამოსამართლო სამართლის მიერ ცნობა მოტივირებული გახლდათ სამოქალაქო კოდექსში იდეალური ინტერესების დაცვით.³⁵⁷

ამასთან, უდავოა, რომ საქართველოს კონსტიტუცია კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებს ანესრიგებს მხოლოდ არაპირდაპირ კერძო სამართლის საშუალებით. ეს ზემოქმედება კი ჰორიზონტალურ ხასიათს ატარებს. შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, ძირითადი უფლებები კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებზე ზემოქმედებს ევენტუალურად.³⁵⁸ საერთოდ, ძირითადი უფლებების გამოყენება ქართულ სამოქალაქო სამართალში უშუალოდ ვერ განხორციელდება, აქ აუცილებელია გადამსვლელი ხიდეების გადება ღირსების დაცვის, ასევე დელიქტური სამართლის ნორმების საფუძველზე. ეს ეხება შემთხვევებს, როდესაც აუცილებელია პირადი ცხოვრების დაცვა ნებისმიერი ხელყოფისაგან ან ზიანის მიყენებისას უფლების დაცვის სხვა ფორმების გამოყენება (ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება). აღნიშნული გარკვეულ ფარგლებში აქცევს კერძო ავტონომიის (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი) და თანასწორობის (სსკ-ის 1-ლი მუხლი) საწყისებს, რომლებსაც ეფუძნება კერძო უფლების სუბიექტთა მონაწილეობა სამოქალაქო ურთიერთობებში.

³⁵⁶ იხ. ბ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49; ამ თეორიის შესახებ იხ. H. Hofmann, Die Grundrechte 1789-1949-1989, NJW, 1989, 42. Jahrgang, Heft 50, გვ. 3185

³⁵⁷ იხ. EuGHMR (große Kammer) 2006/11/07-Jalloh gegen Deutschland (განაცხადი №54810/00); BGHZ 1954.25.05-Schacht-Entscheidung; BGHZ 1958.14.02-Herrenreiter-Entscheidung; BGHZ 1958.20.05-Tonband-Entscheidung; BGH, Soraya-Entscheidung, NJW 1965, გვ. 685 და შემდგომი გვერდები, ასევე იხ. ბ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 72, 73

³⁵⁸ იხ. ა. ფირცხალაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49-52

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით ცალკეულ შემთხვევაში ძირითადი უფლებებისთვის გამოსავალს წარმოადგენს ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება. სწორედ ზოგადი პიროვნული უფლება გამოვლინდება ძირითად უფლებებში და გამოიყენება კერძო პირთა შორის ურთიერთობაში.³⁵⁹ არაპირდაპირი მოქმედების შესახებ მოძღვრება ითვალისწინებდა ძირითად ნორმას კი არა, არამედ ღირებულებების შესახებ წარმოდგენებს, რომლებიც ამ ნორმებს ფარგლებს გარეთაა. ძირითად სამართლებრივ ნორმაში გამყარებული ღირებულებები „არაპირდაპირ“ აყენებს საკითხს ცნებათა შევსების შესახებ, მაგალითად, ზოგადად მისაღებ მორალურ ნორმებს, ნდობასა და მრწამსს, სამართლიანობას ან ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ ზოგად პირობებს კერძო სამართალში.³⁶⁰

ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ კერძოსამართლებრივი ზოგადი პიროვნული უფლება არაა ზოგადი პიროვნული უფლების, როგორც ძირითადი უფლების, იდენტური. კერძოსამართლებრივ პიროვნულ უფლებაში ჩარევა სრული მოცულობით შეიძლება, თუ ჩარევა არ ხელყოფს კონსტიტუციურ ნებსრიგს. კონსტიტუციურსამართლებრივი პიროვნული უფლება კერძოსამართლებრივი პიროვნული უფლების საყრდენია. კონსტიტუციურსამართლებრივი პიროვნული უფლების გამოყენების სფერო არაა ისეთივე, როგორც კერძოსამართლებრივია, რადგან ცალკეული ასპექტები სპეციალური ძირითადი უფლებებითაა დაცული. სამოქალაქო სამართლის პიროვნული უფლება პირიქით, მოიცავს ამ ელემენტებს.³⁶¹ სამოქალაქო სამართალი ეფუძნება გარკვეულ ღირებულებებს, რომლებიც ქმნის კერძო სამართლის ფუნდამენტს. ეს ღირებულებები კი განმტკიცებულია კონსტიტუციით და შემდგომ ისინი მოქმედებს კერძო სამართალში. სსკ-ი ღირებულებითი ნებსრიგის საზომად ასახელებს საქართველოს კონსტიტუციას (სსკ-ის მე-2 მუხლი). ამდენად, კონსტიტუცია კერძო სამართლის განვითარებისთვის აუცილებელ ფარგლებს განსაზღვრავს. შესაბამისად, ძირითადი უფლებები კერძოსამართლებრივი ურთიერთობებში უშუალოდ ვერ მოქმედებს, ვინაიდან ძირითადი უფლებების ერთ-ერთი ადრესატი ყოველთვის სახელმწიფოა. კერძოსამართლებრივ ურ-

³⁵⁹ იხ. ბ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

³⁶⁰ იხ. მარი-დერეს ფრიკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8-9

³⁶¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ფ. ეიტერნი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 160-161

თიერთობებში კი კერძო უფლების ადრესატი არის კერძო პირი. ესე იგი, კონსტიტუციით განმტკიცებული ძირითადი უფლებები არაპირდაპირ მოქმედებს კერძო სამართალში.³⁶²

ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვის მექანიზმების ასა-
მოქმედებლად აუცილებელია ზოგადი პიროვნული უფლების
აღიარება, ვინაიდან მის ამოცანებს სხვა ინსტიტუტი ვერ იტ-
ვირთავს. ზოგადი პიროვნული უფლების დაცული სფერო ძირი-
თადად ორ ფუნქციას ასრულებს: 1) განმარტობასა და 2) პი-
როვნების აქტიური განვითარების უზრუნველყოფას.³⁶³

ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა გერმანიის ფედერალუ-
რი სასამართლოს 1954 წლის ე. წ. *შახტის* გადაწყვეტილება,
რომლითაც განისაზღვრა, რომ პიროვნული უფლებების დაცვის
საუკეთესო საშუალებაა ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარე-
ბა. ამით პრაქტიკულად უზრუნველყოფილი იყო პირადი არაქო-
ნებრივი უფლებების დელიქტური სამართლით დაცვა.³⁶⁴ „უნე-
ბართვოდ შეცვლილი სახით წერილის გამოქვეყნება ხელყოფს
მისი ავტორის პიროვნებას და გერმანიის სამოქალაქო კოდექ-
სის 823-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით ზოგად პიროვნულ
უფლებას.“³⁶⁵

³⁶² აღნიშნულის შესახებ იხ. ლ. *ჭანტურია*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნა-
წილი, გვ. 82-84

³⁶³ იხ. *პ. ემანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25

³⁶⁴ იხ. *Karl-Heinz Fezer, Kommerzialisierung des Persönlichkeit, (vorgelegt von Claudia Beuter) (Dissertation), 2000*, გვ. 5; ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე:
<http://www.ub.uni-konstanz.de/kups/volltexte/2000/406/pdf/406_1.pdf> [06.08.10

20:46]. ერთ-ერთ ყოველკვირეულ ჟურნალში გაკრიტიკებულ იქნა ეკონომიკის
მინისტრის — დოქტორ *შახტის* აქტიურობა ომის შემდგომ პერიოდში. ადვო-
კატმა ამის პასუხად ოფიციალური წერილით ჟურნალს მოუწოდა, რომ სტატი-
აში შესწორებები შეეტანა. ჟურნალმა ადვოკატის წერილის მხოლოდ ნაწილი და-
ბეჭდა რუბრიკაში „მკითხველთა წერილი“ და ისე, თითქოს მოსარჩელე ადვოკა-
ტი კერძო პირი ყოფილიყო და მხარი დაეჭირა *შახტისთვის*. პირველი ინსტანცი-
ის სასამართლოს აზრით, წერილის გამოქვეყნებაში არაფერია მოსარჩელის პი-
როვნების შეურაცხყოფელი და სარჩელი უარყო. გერმანიის ფედერალურმა
სასამართლომ არ გაითვალისწინა ქმედების სისხლისსამართლებრივი მხარე და
გერმანიის ძირითადი კანონის 1-ლ და მე-2 მუხლებზე მითითებით აღნიშნა,
რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები სამოქალაქო სამართლის მიერაც შეიძ-
ლება იქნეს დაცული. აღნიშნულის შესახებ იხ. BGHZ, 13, 334, 337-339,
1954.25:05-Leserbef-Entscheidung

³⁶⁵ *St. Schweers, Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts
nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, 2006*, გვ. 17; ხელმისაწვდომია ინ-
ტერნეტ-გვერდზე: <<http://kups.ub.uni-koeln.de/1793/>> [31.08.10 13:06]

საგულისხმოა, რომ ზოგადი პიროვნული უფლება აფართოებს პატივის სამოქალაქო დაცვას. თუმცა აღნიშნული გამართლებულია იმით, რომ კერძო და ინტიმური სფეროების დარღვევის შესაძლებლობა არის ტექნიკური განვითარების (მინიმპიონები, ტელეობიექტივები და ა. შ.) საფუძველზე მუდამ მზარდი. გაყალბებისგან დაცულია იდენტობის ნიშნები. ამასთან, პიროვნული უფლების გზით ხორციელდება პატივის (ღირსების) არა მხოლოდ სამოქალაქო დაცვა, არამედ ის ეხება ასევე პირადი სფეროს (*right of privacy*) დაცვის აღიარებას.³⁶⁶ ამდენად, ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე იზრდება პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე. ამ საფრთხისა თუ ზიანის მიყენების შემთხვევებში კი აუცილებელია აბსოლუტური უფლება პირადი ცხოვრების დაცვაზე უზრუნველყოფილი იყოს უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმებით და განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდეს დელიქტურ სამართალზე (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ამ ფორმით 1954 წლიდან ზოგადი პიროვნული უფლება, როგორც გფრ-ს კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლი ნაწილისა და მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილით გარანტირებული ძირითადი უფლება, სამოქალაქო სამართლებრივად სამოქალაქო კოდექსის 823-ე მუხლის შინაარსში აღიარეს. კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი პიროვნული უფლებების საშუალებით შეიქმნა ვრცელი სასამართლო პრაქტიკა, რომელიც კონსტიტუციის კონკრეტიზაციისა და შევსებისკენ იყო მიმართული.³⁶⁷ ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება, თავის მხრივ, მოიცავს უფლებებს, რომლებიც ახდენს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების კონკრეტიზაციას ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობის სხვადასხვა სფეროთა მიხედვით. ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს იმ სფეროებს, რომლებიც სპეციალური ძირითადი უფლებებით არ არის დაცული. ამიტომ ზოგად პიროვნულ უფლებას „უხილავ, დაუნერეღ ძირითად უფლებად“, ³⁶⁸ „დანარჩენ უფლებად“ მოიხსენიებენ; მას ახასიათებს ზოგადი ნორმის განუსაზღვრელობა, რის გამოც ის არის ჩარჩო-უფლება. ზოგად პიროვნულ უფლებაში მოიაზრება პირის უფლებამოსილება, დამოუკიდებლად განსაზღვროს, დასაშვებია თუ არა და რა ზომით მის შესახებ ინფორმაციის მიღება-გავ-

³⁶⁶ აღნიშნულის თაობაზე იხ. კ. ვასერბურგი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-49

³⁶⁷ იქვე, გვ. 49

³⁶⁸ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

რცელება და რა მოცულობით არის დასაშვები პიროვნული ინტერესების შელახვა. საერთოდ, პიროვნულ სიკეთეთა რიცხვი უსაზღვროა და პიროვნების შესაძლო უკანონო ხელყოფების წრეც არასოდეს იქნება სრული; ამ ხარვეზების შევსების („განსაკუთრებული კარის“) ფუნქცია აკისრია ზოგად პიროვნულ უფლებას.³⁶⁹

ამდენად, გერმანიის სამოქალაქო სჯულდების 823-ე მუხლში დაკონკრეტებულია, რომ თუ პირმა განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მართლსაწინააღმდეგოდ მიაყენა ზიანი სხვა პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, თავისუფლებას, საკუთრებას ან სხვა (დანარჩენ) უფლებას, უნდა აუნაზღაუროს დაზარალებულს მიყენებული ზიანი. გერმანული დელიქტური სამართალი (823-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვან დანაწესს შეიცავს სხვა (დანარჩენ) უფლებაზე, რომელიც ფაქტობრივად ზოგად პიროვნულ უფლებას წარმოადგენს. დაახლოებით იგივე შინაარსია გატარებული სსკ-ის 992-ე მუხლში, რომელშიც განისაზღვრა, რომ დელიქტურია ზიანი, რომელიც მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებითაა გამოწვეული.³⁷⁰ გენერალური დელიქტის შესახებ ეს ნორმა იცავს ყველა იმ სიკეთეს, რომელიც სსკ-ის მე-18 მუხლით არაა მოცული, თუ სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლი მჭიდროდ იქნება განხილული. ამასთან, სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები უზრუნველყოფს პირადი ცხოვრების სხვადასხვა გამოვლინების დაცვას. აღნიშნული მიმართულია პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისკენ და უზრუნველყოფს პირადი ცხოვრების იმ გამოვლინებებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობაც შეიძლება დადგეს მომავალში.

საერთოდ, ზოგადი პიროვნული უფლება ადამიანის ღირსების დაცვის სფეროდან გადის და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების სფეროში გადადის. ზოგადი პიროვნული უფლება შეიცავს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებას (*freie Entfaltung der Persönlichkeit*), რაც გულისხმობს დაცული სფეროს პატივისცემის უფლების აქტიურ შემადგენელ

³⁶⁹ იხ. H. Ehmman, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, გვ. 193, 195, 196; H. Ehmman, BGB, გვ. 25; მარი-დერეს ფრიკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6-7; ზ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

³⁷⁰ ქართული და გერმანული დელიქტური სამართლის გარკვეული საერთო ნიშნების შესახებ იხ. თ. ჩიტოშვილი, დელიქტი და დელიქტურ ვალდებულებათა ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტები, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1, გვ. 52-53

ნაწილს, რომელსაც მოქმედების ზოგადი თავისუფლება გამოჰყავს.³⁷¹ სსკ-ის მე-18 მუხლი იცავს რა ღირსებას, საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლში დეკლარირებული საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლების კონკრეტიზაციას ახდენს ადამიანის სხვადასხვა სფეროს მიხედვით სამოქალაქოსამართლებრივ სიბრტყეზე. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, შეიძლება უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების და განსაკუთრებით ქართული დელიქტური სამართლით უფლების უზრუნველყოფას შეეხოს. თუმცა, გარდა დელიქტურსამართლებრივი დაცვისა, ცალკე გამოსაყოფია მაგალითად, პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენისა თუ მოქმედების შეწყვეტის მოთხოვნები, რომელთა დაყენება შეიძლება პიროვნული უფლებების დასაცავად. ეს კი საკუთარი პიროვნების განვითარების ზოგადი თავისუფლების საფუძვლიანად შესწავლისა და ღირსების ასპექტის გამოყენებით მიიღწევა.

რაც შეეხება პიროვნული უფლების შინაარსს, ის არ შემოიფარგლება იდეალური ინტერესებით და ქონებრივ სამყაროსაც განსაზღვრავს, ვინაიდან პიროვნება შეიძლება განვითარდეს ეკონომიკურ სფეროში (სამეწარმეო მოქმედებათა თავისუფლება)³⁷² (ამის დასტურია ერთ-ერთი გადანყვეტილება — *კარერას სარჩელი*).³⁷³ *მარლენ დიტრიხის*³⁷⁴ და *ბლაუ ენგელის* გადანყვეტილებებში³⁷⁵ ის ქონებრივ პიროვნულ უფლებად შეფასდა. გამოსახულებას, სახელს, პიროვნების სხვა ინდივიდუალურ ნიშნებს, როგორიცაა ხმა, მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ღირებულება აქვს, რაც ცნობადობასა და პირის საზოგადოებაში პატივისცემაზეა დაფუძნებული. ამიტომ სასამართლომ განსაზღვრა, რომ მისი პიროვნული ნიშნების რეკლამის მიზნით იდეალური ინტერესებისთვის დაუშვებელი გამოყენებისას ადგილი აქვს დაინტერესებული პირის კომერციული ინტერესების ხელყოფას.³⁷⁶ თუ ეს თეზისი მყარია ან შელახული პიროვნული უფლე-

³⁷¹ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51

³⁷² იქვე, გვ. 53

³⁷³ პიროვნული უფლებების დაცვაში ეკონომიკური ასპექტების შესახებ იხ. ასევე *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 78-79

³⁷⁴ იხ. BGH, NJW 2000, 2195-*Marlene-Dietrich-Entscheidung*.

³⁷⁵ იხ. BGH, NJW 2000, 2201-*Blaue-Engel-Entscheidung*.

³⁷⁶ იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 221; ცხადია, გერმანიის ფედერალური სასამართლო 1956 წელს კომერციული ინტერესების ფუძვლება მაშინ, როდესაც ის *პაულ-დალკეს* გადანყვეტილებაში საკუთარ გამოსახულე-

ბის ეკონომიკურ ღირებულებას დასაწყისშივე ლატენტურად არ მოიაზრებს, ის შემდგომში მაინც წამოტივტივდება.³⁷⁷ პირადი სფეროს ხელყოფა კი, თავის მხრივ, დელიქტური სამართლის ქრილში უნდა განიხილებოდეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის ადამიანის ღირსების პატივისცემისა და ინდივიდის განვითარების უფლებისგან გამოყოფილი უფლება, რომელიც ავალებს არა მხოლოდ სახელმწიფოსა და მის ორგანოებს, არამედ თითოეულ პირს, დაცვას სხვისი უფლება.³⁷⁸ ღირსება კი სსკ-ის მე-18 მუხლის სხვადასხვა ნაწილით არის დაცული და მოცემულ შემთხვევაში ნორმის ადრესატს წარმოადგენს კერძო პირი, აქცენტიც უნდა გაკეთდეს კერძო ინტერესის დაკმაყოფილებაზე. სწორედ ამ ასპექტიდან შეიძლება გამომდინარეობდეს სამოქალაქო სამართლით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი პიროვნული უფლებების ხელყოფის შემთხვევაში „სხვა“ უფლებათა ქართული დელიქტური სამართლით დაცვის მექანიზმი. ეს, თავის მხრივ, ზოგადი პიროვნული უფლების სამოქალაქო სამართლებრივ აღიარებას უკავშირდება. ამასთან, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების დროს საკითხი შეიძლება გადაწყდეს სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-4 ნაწილისა და სსკ-ის 992-ე მუხლის სიღრმისეული ანალიზის შედეგად.³⁷⁹ ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმების შესახებ სამართალი, რომელიც ინდივიდის თვითგანხორციელების ძირითადი პირობაა. ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს თვითგანხორციელების უფლებას სხვებისგან, კოლიზიური ინტერესებისაგან — განსაკუთრებით მედი-

ბაზე უფლებას ქონებრივ-ღირებულებითი ხასიათის განსაკუთრებულ უფლებად აღიარებდა. გერმანიაში პიროვნული უფლებების ქონებრივი ხასიათის აღიარება სასამართლო პრაქტიკის საშუალებით უნდა აკმაყოფილებდეს როგორც ობიექტურ, ისე სუბიექტურ ნინაპირობებზე. ობიექტური კომპონენტის სახით საჭიროა, რომ გამოსახულების უფლება ჩარევის წინ კომერციალიზირებული ან ყველაზე მცირე, კომერციალიზებადი მაინც იყოს. სუბიექტური გაგებით აუცილებელია უფლებამოსილი პირის ნება კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაბამისი უფლება კომერციულად შეფასდეს. როცა არ არსებობს აღნიშნული ნინაპირობები, პირს, სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, რჩება მხოლოდ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების უფლება, კერძოდ, ფულადი სახით, რომელიც სუბსიდიურია და მხოლოდ მძიმე ჩარევების დროს გამოიყენება. იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 70, 72

³⁷⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73-74

³⁷⁸ იხ. *კ. ეასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53

³⁷⁹ იხ. *დ. კერესელიძე*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., ემსი, 2009, გვ. 138

საგან.³⁸⁰ აღნიშნული კუთხით სსკ-ის 992-ე მუხლი ზოგადი ხასიათის პირობებს შეიცავს და ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარების შესაძლებლობას იძლევა.

ამასთან, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში გათვალისწინებულია ზოგიერთი პიროვნული უფლება: უფლებები სახელის, გამოსახულების, ღირსებისა და სხვათა დაცვაზე (სსკ-ის მე-17-18 მუხლები), პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ (სსკ-ის მე-19 მუხლი). სხვა პიროვნული უფლებები დაცულია კერძო სამართლის სხვა ქვესფეროებში: ვალდებულებით სამართალში — უფლებები სხეულისა და ჯანმრთელობის დაცვაზე (სსკ-ის 408-ე მხლის მე-2 ნაწილი), ასევე ინტელექტუალური საკუთრების სამართალში — ავტორობის უფლება და სხვა.³⁸¹

ასევე საგულისხმოა, რომ ზოგადი პიროვნული უფლება უზრუნველყოფს ცხოვრების ინდივიდუალური სტილის ავტონომიურ სფეროს. ზოგადი პიროვნული უფლება დარგთაშორისი (ყოველისმომცველი) სამართლებრივი ბუნების საფუძველზე მოიცავს უამრავ გამოვლინებას, რომლითაც ხდება მისი კონკრეტიზირება. ამდენად, დასადგენია, რომელ გამოვლინებებს შეიძლება ვიდეოკონტროლის პრობლემატიკა შეეხოს. უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება და საკუთარ გამოსახულებაზე უფლება. საკუთარ სიტყვაზე უფლება განიხილება მხოლოდ მოკლედ, ვინაიდან არსებული მხოლოდ ვიდეოკონტროლის ღონისძიებები ხმის ჩანერის გარეშე არის გამოძიების ობიექტი. რაც შეეხება თვით ზოგად პიროვნულ უფლებას, მას წარმოდგენილი თემატიკისთვის საქმის გარემოებათათვის სუბსიდიური ხასიათი აქვს. ზოგადი პიროვნული უფლება დამოუკიდებელ მნიშვნელობას იძენს მხოლოდ ბიომეტრიული ვიდეოკონტროლის სფეროში.³⁸²

ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლების შინაარსი ფართოა. ესაა პირველადი უფლება, რომლიდანაც განსაკუთრებული

³⁸⁰ იხ. *ფ. ვიტერნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 265

³⁸¹ იხ. *ლ. ჭანტურია*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 100

³⁸² იხ. *T. Gaul*, Untersuchung der verfassungsrechtlichen Anforderungen an Videoüberwachungsmaßnahmen des Staates im öffentlichen Raum mit und ohne biometrische Erkennungsverfahren unter besonderer Berücksichtigung der hermeneutischen Erkenntismethoden im Verfassungsrecht (Dissertation), Würzburg, 2007, გვ. 88-89

(სპეციალური) პიროვნული უფლებები გამომდინარეობს.³⁸³ საგულისხმოა, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში არ გვხვდება ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება.“ თუმცა საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით აღიარებულია პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, რომელიც მოიცავს ზოგად პიროვნულ უფლებასა და საყოველთაო თავისუფლებას. ზოგად პიროვნულ უფლებაში შედის თვითგამორკვევის, პირადი ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებები. საქართველოში ზოგადი პიროვნული უფლება კონსტიტუციის ცალკეული მუხლებით აღიარებული ძირითადი უფლებების, მაგალითად, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებების საფუძველია. ზოგადი პიროვნული უფლება მოიცავს უფლებებს, რომლებიც პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებას აკონკრეტებს სპეციალური ძირითადი უფლებებით დაუცველი ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობის სხვადასხვა სფეროთა მიხედვით.³⁸⁴ ამასთან, ადამიანის თავისუფალი პიროვნულობა უზენაესი ღირებულებაა, ვინაიდან ის ადამიანის ნიჭისა და უნარის რეალიზაციისკენაა მიმართული.³⁸⁵ ზოგადი პიროვნული უფლება არის ღირსების პატივისცემისა და ინდივიდის განვითარების უფლებიდან ნაწარმოები უფლება, რომელიც როგორც სახელმწიფოსა და მის ორგანოებს, ისე კერძოსამართლებრივ მოქმედებებში თითოეულ პირს აკისრებს პატივისცემის მოვალეობას.³⁸⁶ ამასთან, ზოგადი პიროვნული უფლების მხარეებად გვევლინება პატივის, პიროვნების გამოსახულების, საიდუმლოების, თვითგანვითარების დაცვა.³⁸⁷ შესაბამისად, ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კონსტიტუციაში პიროვნების თავისუფალი განვითარების განსაკუთრებული კონსტრუქციაა წარმოდგენილი, განსხვავებით ევროპული კონსტიტუციებისგან, რომლებიც იცავს პიროვნების თავი-

³⁸³ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49, 52

³⁸⁴ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 93, 95-96, 104

³⁸⁵ იხ. *გ. ბუბუა*, მუხლი 16, ნიგნში „საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები“, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 62

³⁸⁶ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53-54

³⁸⁷ იხ. *H. Ehmann*, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, გვ. 194-195, 197-201

სუფალი მოქმედების ცალკეულ სფეროებს და არა ზოგადად პიროვნების თავისუფალ განვითარებას.³⁸⁸

ამდენად, ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ გამოიყენება პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. ასევე საგულისხმოა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა იცავს პიროვნულ უფლებებს, რომლებშიც შეიძლება აისახოს ზოგადი პიროვნული უფლების ესა თუ ის მხარე.

1. ზოგადი პიროვნული უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები

ძირითადი უფლებების კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მოქმედების შესახებ არსებობს ასევე ე. წ. „შუალედური გადაწყვეტის“ გზა. ამ თეორიის თანახმად, ზოგადი პიროვნული უფლება, როგორც უფლება საკუთარი პიროვნების პატივისცემაზე, კერძო პიროვნული უფლების საფუძველში ძევს. პიროვნულ სიკეთეთა რიცხვი უსაზღვროა და პიროვნების შესაძლო უკანონო ხელყოფების წრეც არასოდეს იქნება სრული; ამ თვალსაზრისით ყოველთვის რჩება ღია ადგილები. ამ ხარვეზების შევსების ფუნქცია კი ზოგად პიროვნულ უფლებას აკისრია. პიროვნების ყოველმხრივი დაცვა უზრუნველყოფილია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ცალკეული პიროვნული უფლებების გვერდით არსებობს ზოგადი პიროვნული უფლება ზოგადი ფორმით. შეეიცარიასა და ლიბტენშტეინში მკვეთრად არის ზოგადი პიროვნული უფლება წინა პლანზე დაყენებული. ამ ზოგადი პიროვნული უფლებიდან კი გამომდინარეობს პოზიტიურსამართლებრივად გამყარებული სპეციალური პიროვნული უფლებები³⁸⁹ (სახელის, ავტორობის, საკუთარი გამოსახულების, პიროვნული მონაცემების დაცვის უფლებები; პიროვნული უფლების დამოუკიდებელი ასპექტია პატივის დაცვაც).³⁹⁰

საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში პირადი არაქონებრივი ინტერესების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის სრულყოფის გარშემო ვითარდებოდა ორი იდეა: ა) პირადი არაქონებ-

³⁸⁸ იხ. გ. ზუბუა, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, გვ. 62

³⁸⁹ იხ. მარი-დერეს ფრიკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6-7

³⁹⁰ იხ. ფ. ვიტერნი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154, 265; იხ. მარი-დერეს ფრიკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5-6

რივი უფლებების სიმრავლის შესახებ თეორია, რომელიც აღიარებდა ყველა ახალ პიროვნულ უფლებას; ბ) ზოგადი პიროვნული უფლების კონცეფცია, რომლის მიხედვით კანონმდებლობამ უნდა დაიცვას არა ცალკეული პიროვნული უფლება, არამედ ზოგადი პიროვნული უფლება. საქართველოს კანონმდებლობა სწორედ პირველ თეორიას ეფუძნება. თუმცა შესაძლებელია პირადი უფლებების სიმრავლის იდეამ არ უზრუნველყოს პიროვნების ინტერესთა ყოველმხრივი დაცვა და გამოინვიოს სამართლის ნორმათა ოდენობის გაზრდა. ამ შემთხვევაში ზოგადი პიროვნული უფლება იძლევა სამოსამართლო სამართლის მეშვეობით პიროვნულ უფლებათა ყოველმხრივი დაცვის შესაძლებლობას.³⁹¹ საგულისხმოა, რომ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი (მე-3 განყოფილების მე-8 თავი) პირდაპირ ჩამოთვლის არამატერიალურ სიკეთეებს, რომელთაც იცავს კანონი. თუმცა სამოქალაქო უფლებათა ობიექტთა წრეში ასევე მითითებულია ასეთი დათქმა: „და სხვა არაქონებრივი უფლებები და არამატერიალური სიკეთეები, რომლებიც ეკუთვნის პირს დაბადებით ან კანონის ძალით“, ექვემდებარება დაცვას (151-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).³⁹² ფაქტობრივად იგივე სურათია რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსში, რომლის 150-ე მუხლი იზიარებს პირად უფლებათა სიმრავლის თეორიას. მიუხედავად ამისა, იქვე კანონმდებელი აკეთებს მითითებას სხვა პირად უფლებებსა თუ არამატერიალურ სიკეთეებზე, რომელთა დაცვა შეიძლება განხორციელდეს.³⁹³ სწორედ „სხვა დანარჩენი“ არის ზოგადი პიროვნული უფლება. აღნიშნულით კანონმდებელი იძლევა ამ დებულების განზოგადების საშუალებას. აქ შესაძლებელია ეს ვაკუუმი ზოგადი პიროვნული უფლების პრაქტიკის მიერ აღიარებით შეივსოს, რაც სწორედ ასეთი სიტუაციებისთვის არის შექმნილი. ამით თავიდან არის აცილებული სამართლის ნორმათა ხელოვნურად გაზრდის საფრთხე. ასევე ამ ფორმით ჩამოყალიბებული დებულებები პიროვნების

³⁹¹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *В. Суховерхий, О развитии гражданско-правовой охраны личных неимущественных прав и интересов граждан, «Правоведение», 1972, №3, 27-31*

³⁹² ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm> [20.10.10 23:44]

³⁹³ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.htm [20.10.10 23:40]

ყოველმხრივ დაცვას უზრუნველყოფს და ადვილად შეიძლება მოერგოს დროთა განმავლობაში წარმოშობილ ვითარებას.

საყურადღებოა სწორედ ეს პოზიცია. როგორც აღინიშნა, ზოგადი პიროვნული უფლება შეიძლება გამოიხატოს პატივის, პიროვნების გამოსახულების, საიდუმლოების, თვითგანვითარების უფლებებისა³⁹⁴ და სხვა სპეციალური პიროვნული უფლებების დაცვაში.³⁹⁵ შესაბამისად, სახელის, პატივის, პერსონალური მონაცემების და სხვა პიროვნულ სიკეთათა დაცვის უფლებები ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანია, რაც ლოგიკის მოთხოვნებს პასუხობს.³⁹⁶ სსკ-ში დაცულია სახელი, საპასუხო სიტყვის გამოთქმა და საკუთარი გამოსახულება, რომლებშიც შესაძლებელია ზოგადი პიროვნული უფლება გამოვლინდეს. საქართველოს კონსტიტუცია იცავს საკუთარი პიროვნების განვითარების უფლებას, რომლის ერთ-ერთი ელემენტია ზოგადი პიროვნული უფლება. შესაბამისად, თითქოს საქართველოს კანონმდებლობით გაუთვალისწინებელი ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობა კანონმდებლობაში მისი სიღრმისეული ანალიზის შემდგომ შესაძლებელია უზოგადესი ცნების („საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარება“) და სპეციალური გამოვლინებების („სახელი, გამოსახულება, პერსონალური მონაცემები...“) შესწავლის საფუძველზე. ამასთან, ზოგადი პიროვნული უფლება ზოგადი წესს უკავშირდება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები სპეციალურ ნორმას ეხება. ამიტომ მათ შორის წინააღმდეგობის დროს უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სპეციალურ ნორმას, რომლითაც პიროვნული უფლებებია დაცული.

ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შესაძლოა არ შეიცავდეს ამომწურავად იმ არამატერიალურ სიკეთეებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობა შეიძლება მომავალში დადგეს. თუმცა ამ მუხლის მე-2 ნაწილი ღირსების ასპექტზე დაყ-

³⁹⁴ იხ. H. Ehmman, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, გვ. 194-195, 197. 201

³⁹⁵ იხ. კ. ეასერბურგი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49, 52; იხ. ფ. ვიტერნი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154

³⁹⁶ წინააღმდეგობის კანონის არსი ისაა, რომ აზროვნების პროცესში არ უნდა იყოს წინააღმდეგობა. საკმაო საფუძელის კანონის მიხედვით, წანამძღვრები საკმაო საფუძველს უნდა წარმოადგენდეს დანასკვისთვის ანუ ყოველი ჭეშმარიტი დასკვნითი მსჯელობა უნდა იყოს დასაბუთებული მსჯელობებით, რომელთა ჭეშმარიტება უკვე დადგენილია. იხ. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., სტალინის სახ. თბ. სახელმწ. უნ. გამომც., 1954, გვ. 427-428, 434-435

რდნობით არის მნიშვნელოვანი სხვა პიროვნული უფლებების დასაცავად. იგი გარკვეულწილად არის დამაკავშირებელი ხიდი პიროვნულ უფლებებსა და მათ სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას შორის. აქ კი გადამწყვეტ როლს უნდა თამაშობდეს დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმები. სწორედ დელიქტიდან წარმოშობილი მოთხოვნები შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლებისა და მისგან გამომდინარე განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი გახდეს. აღნიშნული შეიძლება შეეხოს გენერალური დელიქტისთვის დამახასიათებელ პირობებს (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე შესაძლებელია სსკ-ის 993-ე მუხლის დათქმებიც იყოს გათვალისწინებული.³⁹⁷

ამ თვალსაზრისით განსხვავებული სურათია ავსტრიაში, სადაც არსებობს კერძო პიროვნული უფლებების სრული სია, რომელიც სხვადასხვა კანონშია გაფანტული (მაგალითად, ავსტრიის სამოქალაქო კოდექსში, საავტორო უფლებათა შესახებ კანონში და სხვა). აღნიშნულთან დაკავშირებით ავსტრიაში არის მდიდარი სასამართლო პრაქტიკა.³⁹⁸

გერმანიის კანონმდებლობა იძლევა სპეციალური პიროვნული უფლებების სრულ ჩამონათვალს. სამოქალაქო კოდექსი თვითონ არ მოიცავს ზოგადი პიროვნული უფლებების დაცვის შესახებ ნათელ დებულებებს, თუმცა მოძღვრებამ სასამართლო პრაქტიკით შექმნა ზოგადი პიროვნული უფლება. განისაზღვრა, რომ ადამიანის უფლება საკუთარი ღირსებისა და პიროვნების თავისუფალი განვითარების პატივისცემაზე არის დედა უფლება ანუ ძირითადი უფლება გამომდინარეობს კონკრეტიზირებული ფორმულირებებიდან, რომელიც სხვადასხვა პიროვნული ღირებულებების, ცხოვრებისეული სიკეთეებისა და გარემო პირობების მიხედვით ხორციელდება. მალევე დადასტურდა ნორმათა გაფართოების აუცილებლობის მნიშვნელობა, რასაც შეეძლო პიროვნული უფლებების დაცვის გათვალისწინება. შეეცადრიის, ლიხტენშტეინისა და ავსტრიის საპირისპიროდ, სადაც ზოგადი პიროვნული უფლება სამოქალაქო სამართალშია გამყარებული, გერმანული სამოქალაქო სამართლის ზოგადი პიროვნუ-

³⁹⁷ იხ. დ. *კერესელიძე*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, გვ. 156-158

³⁹⁸ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7

ლი უფლებების დაცვა ემყარება მხოლოდ სამოსამართლო სამართალშემოქმედებას.³⁹⁹

ამდენად, პირად (ქონებრივ) უფლებაში ვინრო გაგებით მოიაზრება პიროვნების უფლება თავისუფალ განვითარებასა და საკუთარ ქცევაზე, როგორც სხვათა ჩარევებისგან დაცვაზე. პიროვნული უფლებები ემსახურება უშუალოდ პირის დაცვას და უზრუნველყოფს პატივისცემასა და ფიზიკურ მთლიანობას.⁴⁰⁰ პიროვნულია უფლებები, რომლებიც ადამიანების ინდივიდუალობას, ფიზიკური, სულიერი და გონებრივი არსებობის, ყოფიერების წესს შეეხება და დაცულია ინდივიდუალური სიკეთეების სახით.⁴⁰¹

1. ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროები

ზოგადი პიროვნული უფლება მოიცავს თვითგამორკვევის, პირადი ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებებს. ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტები კორელაციურ ურთიერთობაშია ერთურთთან, ვინაიდან თავისი არსით ერთმანეთს აესებს და ერთმანეთში გადადის. ზოგად პიროვნულ უფლებაში მრავალი უფლება მოიაზრება, რაც კიდევ ერთხელ ცხადყოფს მათ არსებობასა და აუცილებლობას პიროვნების თავისუფალი განვითარებისთვის.⁴⁰² ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანია: ინფორმაციული თვითგამორკვევა, ანონიმურობაზე უფლება, საკუთარ დაწერილ და ზეპირ სიტყვაზე უფლება. ინფორმაციული თვითგამორკვევისა და საკუთარ იდენტობაზე უფლებიდან შეიძლება გამომდინარეობდეს პირის პორტრეტისა და ბიოგრაფიის წარმოსადგენად შეზღუდვები.⁴⁰³

პიროვნების უფლებათა დაცვის კლასიკური ფორმებია გამოსახულების, სახელის, ღირსების, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებები (სსკ-ის მე-18 მუხლი). ფრანგულმა სასამართლო პრაქტიკამ შეიმუშავა გერმანულ სამართალში მოქმე-

³⁹⁹ იქვე, გვ. 7-8

⁴⁰⁰ იქვე, გვ. 5

⁴⁰¹ იხ. J. von Staudinger, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Aufl., Einleitung, Erstes Buch, Allg. Teil, erläutert von H. Coing, Berlin, 1980, გვ. 133-135

⁴⁰² იხ. თ. ბეჟოშვილი, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №2/3, გვ. 63

⁴⁰³ იხ. კ. მუნძი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117

დი კრიტიკიკების მსგავსი მოთხოვნები. ამასთან, სასამართლოები ზღუდავენ პრინციპს „ვერ გამოქვეყნდება გამოსახულება გამოსახულის თანხმობის გარეშე“ ისე, როგორც გერმანული კანონი მხატვრული შემოქმედების შესახებ იმასთან დაკავშირებით, რომ ცნობილ პირთა გამოსახულება არ საჭიროებს მათ თანხმობას. პირადი წერილის პუბლიკაციაზე ავტორის თანხმობა არაა საჭირო, თუ იგი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საზოგადოებისთვის, განსაკუთრებით — სასამართლოში მისი წარდგენის აუცილებლობისას.⁴⁰⁴ ეს ყველაფერი პირად ცხოვრებას უკავშირდება, რადგან შეეხება მისი სხვადასხვა ასპექტის საჯაროდ გამოფენასა თუ გამოქვეყნებას.

ა) თვითგამორკვევის უფლება

ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტი — თვითგამორკვევის უფლება — გულისხმობს ყოველი ინდივიდის უფლებას საკუთარი წარმოშობის გარკვევაზე, ასევე საკუთარი პიროვნების შეგრძნების უფლებას, აგრეთვე, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას. საკუთარი წარმოშობის უფლება, ესაა ყველას უფლება, მოიძიოს მონაცემები საკუთარი მშობლების, პაპების, ბებების და წინაპრების შესახებ. ამასთან, საკუთარი პიროვნების შეგრძნების უფლებაში მოიაზრება თითოეული ინდივიდის თავისუფლება, თავად, ყოველგვარი გარეგანი ჩარევებისაგან დამოუკიდებლად შეიგრძნოს და განსაზღვროს საკუთარი პიროვნება ფსიქოლოგიურად და ფიზიკურად, აგრეთვე, განსაზღვროს თავისი სახელი, სქესი, შვილების რაოდენობა და მათი დაბადების დრო. ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არის უფლებამოსილება, ძირითადად თვითონ გადაწყვიტოს, როდის და რა ფარგლებში უნდა გახდეს ცნობილი საზოგადოებისთვის მისი პერსონალური მონაცემები და პირადი ცხოვრების შინაარსი. ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არ არის აბსოლუტურად გარანტირებული, მაგრამ მისი შეზღუდვა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ კანონის საფუძველზე, რომელიც ზომიერების პრინციპს უნდა შეესაბამე-

⁴⁰⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კ. ცვაიგერტი, პ. კოტცი, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართალში*, ტ. II, გამოცემის მეცნ. რედაქცია და ბოლოთქმა *თ. ნინიძის*, თბ., „ჯისიი“, 2001, გვ. 386, 387

ბოდეს.⁴⁰⁵ თვითგამორკევეა არის არაპირდაპირ გათვალისწინებული სსკ-ის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილში, რომლითაც დაცულია ბავშვის უფლება, იცოდეს საკუთარი წარმომავლობის, მშობლების შესახებ. მამობის დადგენის საკითხის პირადი ცხოვრების წრილში განხილვით დადგინდა, რომ საქმე ეხება ინდივიდის ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ინტეგრაციას.⁴⁰⁶ ეს გადანყვეტილება ეფუძნებოდა ერთ-ერთ ადრინდელ გადანყვეტილებას, რომელშიც აღიარებულია პირის უფლება, მიიღოს საკუთარი პიროვნების, ასევე ბიოლოგიური მშობლების შესახებ ინფორმაცია.⁴⁰⁷

ბ) თვითგამოსახვის უფლება და პირადი ცხოვრების უფლება

ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია თვითგამოსახვის უფლებაც. ის გულისხმობს ყოველი ადამიანის უფლებამოსილებას, თვითონ აირჩიოს და გადანყვეტოს, თუ რა ვითარებასა და რა ფარგლებში სურს მას საკუთარი სახის, პიროვნებისა და ხასიათის გახსნა საზოგადოებისთვის. თვითგამოსახვის უფლება, თავის მხრივ, მოიცავს ადამიანის უფლებებს საკუთარ სიტყვაზე, სურათსა და პიროვნების წარმოსახვაზე. ამასთან, ადამიანის უფლება საწინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე არის თვითგამოსახვის უფლების გამოვლინება.⁴⁰⁸ ზემოაღნიშნულს ამყარებს სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი, რის საფუძველზეც პირს შეუძლია სასამართლოს მეშვეობით მოითხოვოს იმ ცნობების უარყოფა, რომლებითაც ხელიყოფა მისი პატივი, ღირსება, პირადი საიდუმლოება, პირადი ხელშეუხებლობა ან საქმიანი რეპუტაცია, თუ ამ ცნობების გამავრცელებელი არ დაადასტურებს, რომ ეს ფაქტები სინამდვილეს შეესაბამება.⁴⁰⁹ ამდენად, თვითგამოსახვის უფლება თავისი შემადგენელი ნაწილებით უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას. თვითგამოსახვის ერთ-ერთმა ელემენტმა

⁴⁰⁵ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიი“, 2003, გვ. 105-107

⁴⁰⁶ იხ. *Mikulić v. Croatia*, 2000 წლის 7 დეკემბრის გადანყვეტილება

⁴⁰⁷ იხ. *Gaskin v. the United Kingdom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადანყვეტილება, იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადანყვეტილება (№ას-41-40-2010)

⁴⁰⁸ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), გვ. 116

⁴⁰⁹ იხ. *თ. ბეგოშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 68-69

(პიროვნების წარმოსახვაზე უფლების შეღავათზე) შესაძლოა გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფა.

საკუთარ სიტყვაზე უფლების არსი ისაა, რომ დაუშვებელია პირის ნებაართვის გარეშე მის მიერ არასაჯაროდ წარმოთქმული სიტყვის ფირზე ჩაწერა. გამონაკლისი შეიძლება დაიშვას საიდუმლო ჩაწერის სახით, მაგრამ: ა) იგი არ უნდა ეხებოდეს ინტიმურ სფეროს; ბ) უნდა იყოს კანონით განსაზღვრული; გ) აღნიშნულზე უნდა არსებობდეს მხოლოდ მოსამართლის თანხმობა და დ) საიდუმლოს ჩაწერა უნდა იყოს საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის განპირობებული (მაგალითად, მძიმე დანაშაულის გახსნა).⁴¹⁰

ამასთან, საკუთარ სურათზე უფლების მეოხებით ყოველი ინდივიდი უფლებამოსილია თვითონ განსაზღვროს, რამდენად მისაწვდომი შეიძლება იყოს ფოტოსურათები ან ვიდეოჩანაწერები მისი გამოსახულებით სხეებისთვის ან საზოგადოებისთვის. საკუთარი პიროვნების წარდგენაზე უფლება ნიშნავს პირის ძალაუფლებას, თავად განსაზღვროს, როგორ წარსდგეს სხვათა წინაშე ანუ როგორ წარმოაჩინოს თავისი პიროვნული პორტრეტი საზოგადოებისთვის. რაც შეეხება უფლებას საწინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე, ესაა ყოველი ინდივიდის უფლებამოსილება მოითხოვოს მისი ღირსებისა და ზოგადი პიროვნული უფლების შემლახველი ინფორმაციის უარყოფელი და საპასუხო ცნობების გავრცელება მედიის იმავე საშუალებით, რომლითაც გავრცელდა აღნიშნული ინფორმაცია.⁴¹¹ საპასუხო აზრის გამოთქმის იურიდიულ შესაძლებლობას ფესვები აქვს გადგმული ზოგად პიროვნულ უფლებაში, რომელშიც ის საკუთარი პიროვნების წარმოდგენით ემსახურება პირთა თვითგამორკვევის დაცვას.⁴¹² ამ უფლების ხელყოფა, თავის მხრივ, უკავშირდება უფლების დაცვის კონკრეტულ ფორმებს, რომლებიც უმნიშვნელოვანესია პიროვნების (ინდივიდუალობის) კერძოსამართლებრივი დაცვისთვის. ამდენად, თვითგამოსახვის უფლების დასაცავად სსკ-ის მე-18 მუხლში განსაზღვრულია უფლების დაცვის ისეთი ფორმები, როგორიცაა უფლების აღიარება, ხელყოფი მოქმედების შეწყვეტა და სხვა. თუმცა აქ ცენტრალური საკითხებია ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის

⁴¹⁰ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 116-117

⁴¹¹ იქვე, გვ. 118, 120, 122

⁴¹² იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

ანაზღაურება, ვინაიდან შეიძლება თვითგამოსახვის უფლების ხელყოფას მოჰყვეს ზიანი, რაც დაცულ უნდა იქნეს სამოქალაქო სამართლებრივი ფორმებით. ამასთან, კონკრეტული შემთხვევები უნდა განიხილებოდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების მიხედვით და შეიძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

თვითგამოსახვის უფლება მჭიდროდ უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ ორივე ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინების ფორმაა; მეორე, არაა გამორიცხული, რომ თვითგამოსახვის უფლების შელახვამ გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფა რადგან ეს უფლებები ერთმანეთთან დაკავშირებულია. პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფის თავიდან აცილების ერთ-ერთი გზა თვითგამოსახვის უფლების დაცვა და მისი ხელშეუხებლობაა.

2. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები

ა) პირადი ცხოვრების დაცვა და სახელის დაცვის უფლება

„სახელის უმთავრესი ფუნქცია მოქალაქის ან ორგანიზაციის ინდივიდუალიზაციაა. ამით ის შეუცვლელ სამსახურს უწევს საზოგადოებას. სახელი სოციალური მოვლენაა,“ „საზოგადოება კარნახობს ადამიანს მისი არჩევის აუცილებლობას.“⁴¹³ აქ უნდა გამოიკვეთოს სახელის უფლების შინაარსი. დასადგენია პირად ცხოვრებასა და სახელს შორის მიმართებანი, რაც ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების მიმოხილვით უნდა განხორციელდეს.

სახელის უფლება არის პირადი არაქონებრივი უფლება, რაც მე-18 მუხლით დასტურდება, თუმცა სსკ-ის მე-17 მუხლით ცალკეა გამოყოფილი უფლება სახელისა, რომელიც მოიცავს სახელსა და გვარს. სწორედ ეს აღძრავს მკითხველში ბუნდოვანებას, რის გაფანტვასაც შევეცდებით ქვემოთ მოცემული უფლების ანალიზისას. ამასთან, სავარაუდოდ, სსკ-ის მე-17 მუხლით განმტკიცებული უფლება პირადი არაქონებრივი უფლე-

⁴¹³ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 29

ბაა, რადგან მე-18 მუხლში სახელის უფლება სხვა პირად უფლებასთან ერთადაა მოხსენიებული.⁴¹⁴ მოცემული დისონანსურ სიტუაციას ქმნის, ვინაიდან თუ სახელის უფლება პირადი არაქონებრივი უფლებაა, მაშინ რატომ გახდა საჭირო მისი ცალკე მუხლში გამოყოფა.

სახელის უფლება, მსგავსად სხვა პიროვნული უფლებებისა, არის ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი გამოვლინება და აბსოლუტური უფლება. ფიზიკურ პირს შეუძლია უფლების აღიარების ან მისი ხელყოფისგან თავის შეკავების მოთხოვნები დააყენოს. ამასთან, სახელის მიმართ სოციალურმა ინტერესმა არ უნდა დაჩრდილოს ინდივიდუალური ინტერესები. სახელის უფლების შინაარსი ასეთია: შესაძლებლობანი, იქონიოს და შეცვალოს სახელი და გვარი, ატაროს დედის ან მამის გვარი ან დედის და მამის შეერთებული გვარი ან მეუღლის გვარი ან საკუთარი და მეუღლის შეერთებული გვარი; მოითხოვოს სახელის აღიარება, თუ მას ეცილებიან; მოითხოვოს სახელის ხელმოწერის მოქმედების აღკვეთა ან სახელის შელახვით მიყენებული ქონებრივი თუ მორალური ზიანის ანაზღაურება. ამასთან, სახელის უფლების შინაარსში შედის ინდივიდის უფლება, ისარგებლოს ფსევდონიმით ან გამოგონილი სახელით. გარდა ამისა, სახელის უფლების შინაარსი მოიცავს არაოფიციალური სახელის უფლებას. რაც შეეხება იურიდიულ პირს, აქ საგულისხმოა კომერციული იურიდიული პირის საფირმო სახელწოდებისა და არასამეწარმეო იურიდიული პირის სახელწოდების ცნების მოცულობა.⁴¹⁵ ამასთან, პიროვნული უფლებების ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ნიშანია ის, რომ შეუძლებელია მათი გადაცემა სხვა პირისთვის, ესე იგი, სახელის უფლება განეკუთვნება გადაუცემადი უფლებების კატეგორიას (გამონაკლისია ინტელექტუალურ-სამართლებრივ სფეროში). კომერციულ ურთიერთობებში არის შემთხვევები, როცა ადამიანის სახელი გადაცემადია. ამ შესაძლებლობას ითვალისწინებს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“. ასეთ შემთხვევაში სამოქალაქო სახელი გარდაიქმნება სავაჭრო სახელად, სანარმოს ქონების ნაწილად და შეიძლება იგი განიხილე-

⁴¹⁴ იხ. ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., „სამართალი“, 1997, გვ. 168

⁴¹⁵ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, ნიგნში: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, ნ. 1, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 52-53, 116-117

ბოდეს, როგორც არამატერიალური ქონებრივი უფლება.⁴¹⁶ ასეთი ორმაგი (დუალისტური) ბუნებისაა სახელის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა.

სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, „ვისაც სახელის ტარების უფლებას შეეცილებიან ან ვისი ინტერესებიც ილახება მისი სახელით უნებართვო სარგებლობით, მას უფლება აქვს ხელმოკლად მოსთხოვოს მოქმედების შეწყვეტა ან უარის თქმა მასზე.“ აქ საქმე ეხება ორ შემთხვევას: ა) თუ ფიზიკურ პირს ეცილებიან სახელს, მაშინ სასარჩელო მოთხოვნის დაყენება შეიძლება, თუ სადავო სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს და მოპასუხე უარყოფს იმას, რომ სადავო სახელი მოსარჩელეს ეკუთვნის. მოცემულ შემთხვევაში სასარჩელო მოთხოვნა არის სახელის აღიარება. თუ დავის საგანი სამოქალაქო სახელია, მოსარჩელემ მტკიცებულების სახით უნდა წარმოადგინოს სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ჩანაწერი ან სხვა დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს მის სახელს. თუ დავა ეხება ფსევდონიმს, მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ შესაბამის სფეროში ინდივიდუალობა შექმნა; თუ სადავოა არაოფიციალური სახელი, მტკიცებულება შეიძლება იყოს მისი ტარება დროის ხანგრძლივ პერიოდში. რაც შეეხება სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილით განსაზღვრულ მეორე შემთხვევას (სახელის უნებართვოდ სარგებლობით სხვისი ინტერესების შელახვას), აქ სარჩელის წინამძღვრებს უნდა წარმოადგენდეს შემდეგი: ა) სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს; ბ) მოპასუხე მოსარჩელის სახელით სარგებლობს უნებართვოდ; გ) მოსარჩელის ინტერესებს ადგება ზიანი.⁴¹⁷

მართალია, სახელის შეცვლა პირის ინდივიდუალური უფლებაა, მაგრამ გარკვეულ იურიდიულ შედეგებს უკავშირდება. სახელის შეცვლა, თავის მხრივ, როდი გულისხმობს იმ ქონებრივი ურთიერთობების შეცვლას ან შეწყვეტას, რომელშიც პირი სახელის შეცვლამდე მონაწილეობდა. სსკ-ის მე-17 მუხლის მე-3 ნაწილის მე-2 წინადადება პირდაპირ ადგენს, რომ პირს ეკისრება მოვალეობა, აცნობოს კრედიტორებსა თუ მოვალეებს სახე-

⁴¹⁶ იხ. ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, გვ. 166, 168-169. დანვრ. საოჯახო ურთიერთობებში სახელის დაცვის თუ შეცვლის შესახებ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, გვ. 54-57. სახელის შესახებ იხ. ასევე M. Schemitsch, Identitätsdaten als Persönlichkeitsgüter (Dissertation), Darmstadt, 2004, გვ. 129, <<http://tuprints.ulb.tu-darmstadt.de/5151/Dissertation-Schemitsch-FB01.pdf>> [16.03.10 08:45]

⁴¹⁷ თ. ნინიძე, სახელის უფლება, გვ. 59

ლის შეცვლის თაობაზე. თუ კრედიტორმა შეიცვალა სახელი და აღნიშნული დროულად არ შეატყობინა მოვალეს, რის გამოც მოვალემ ვერ მოახერხა დროულად კრედიტორისთვის შესრულების გადაცემა, ეს შეფასდება კრედიტორის მიერ ვადის გადაცილებად. ამიტომ ამ შემთხვევაში დადგება სსკ-ის 390-393-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.⁴¹⁸

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავტორობისა და სახელის უფლებები ერთმანეთთან კავშირში უნდა განიხილებოდეს. ავტორობა წარმოშობს სახელის უფლებას. სახელის უფლება მოიცავს ავტორის უფლებას, მიუთითოს ნაწარმოებზე საკუთარი სამოქალაქო სახელი ან გამოგონილი სახელი — ფსევდონიმი ან დარჩეს ანონიმად.⁴¹⁹ სახელი ხომ ადამიანის იდენტიფიკაციის საშუალებაა, თან ადასტურებს ამა თუ იმ პირის ავტორობას, რაც არის დაცული შესაბამისი კანონმდებლობით და მას პატივი უნდა ვცეთ. სახელის დაცვის უფლება მოიცავს ორ ასპექტს: ა) მისი პოზიტიური მხარის არსი ისაა, რომ პირს აქვს გარკვეული სახელის ტარების უფლება; ბ) სახელის უფლების ნეგატიური ასპექტი გამოიხატება იმაში, რომ აეკრძალოს სხვას სახელის გამოყენება და სახელის შეცვლა თავიდან იქნეს აცილებული, სადაც „იდენტობის ინტერესი“ დგას წინა პლანზე. ხშირად სახელი მაინც გამოიყენება, მაგალითად, სპორტსმენსა და პროდუქტს შორის დამოკიდებულების გამოსაკვეთად და მათი იმიჯისგან სარგებლის მისაღებად. აქ საქმე არ ეხება თვითონ სახელს, არამედ იმას, რომ მხოლოდ საზოგადოება ახდენს სპორტსმენის იდენტიფიკაციას სახელის მეშვეობით.⁴²⁰

საგულისხმოა, რომ ავტორობისა და ავტორის სახელის უფლებები დამოუკიდებელი, ერთურობისაგან განსხვავებული შინაარსის არაქონებრივი უფლებებია.⁴²¹ ჯერ ერთი, პირი, რომელიც ქმნის ნაწარმოებს, უფლებამოსილია საკუთარი თავი ამ

⁴¹⁸ იხ. ლ. ჯანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 205

⁴¹⁹ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, მემკვიდრეობითი სამართალი, თბ., 2000, გვ. 110-113

⁴²⁰ იხ. P. Heermann, Verwertung von Persönlichkeitsrechten der Bundesligafußballspieler durch die Bundesligacclubs sowie die Deutsche Fußball Liga GmbH (Seminar zum Sportrecht), 2008, გვ. 7, 8, <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Kleinau_Pers%F6nlichkeitsrechte.pdf> [14.10.11 22:05]

⁴²¹ იხ. О. Иоффе, Советское гражданское право, т. 3. Л., Изд-во Ленинградского университета, 1965, გვ. 37. შეად. Б. Антимонов, Е. Флейшиц, Авторское право, М., «Юридиздат», 1975, გვ. 45-47

ნანარმოების ავტორად ჩათვალოს. ამასთან, ნანარმოების შემქმნელს ენიჭება უფლება, რომ საჯაროდ ალიაროს იგი საკუთარი ნამდვილი სახელით, პირობითი სახელით (ფსევდონიმით) ან სახელის აღნიშვნის გარეშე (ანონიმურად). მეორე, თუ ნანარმოები უვარგისია და რედაქციამ ან სხვა დაწესებულებამ იგი არ მიიღო, ავტორობის უფლება პირს მასზე მაინც რჩება, ვინაიდან საავტორო უფლება ვრცელდება ნებისმიერ ნანარმოებზე, „მოუხედავად მისი ავკარგიანობისა“. ამ შემთხვევაში არ არსებობს ავტორის მიერ თავისი სახელის რეალიზაციის საშუალება.⁴²² სახელის შეცვლა ზემოხსენებული თვალსაზრისით რადგან უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას, ავტორობის უფლებაც (თავისი სახელის უფლებასთან კავშირის გამო) გარკვეულწილად ასოცირდება პირადი ცხოვრების უფლებასთან. თუ პირმა შეიცვალა სახელი, ამით „ახალი“ ცხოვრება დაიწყო და, შესაბამისად, სახელის შეცვლამ გამოიწვია ავტორის შეცვლაც.

სამართლიანად აღნიშნავს *თ. ნინიძე*, რომ სახელისა და ავტორობის უფლებების წარმოშობისა და განხორციელების საწყისი სხვადასხვაა. ამიტომ მიზანშეწონილი არაა ავტორობის უფლების შინაარსში სახელის უფლების შეტანა. ამასთან, შესაძლებელია შეილახოს ავტორის სახელის უფლება და არ დაირღვეს ავტორობის უფლება (მაგალითად, პირმა გამომცემლობასთან დადო ხელშეკრულება ნანარმოების ფსევდონიმით გამოქვეყნების თაობაზე, გამომცემლობამ კი ნანარმოები გამოაქვეყნა ავტორის ნამდვილი სახელით). ავტორის სახელის უფლების დაცვა ხდება ამ უფლების ხელშეუხებლობის ალიარებით. ფსევდონიმი დაცვის ისეთივე გარანტიით სარგებლობს, როგორითაც ავტორის ნამდვილი სახელი.⁴²³ „თუ სახელის უფლება დაირღვა მოპასუხის განზრახვით ან უხეში გაუფრთხილებლობით, მოსარჩელეს დელიქტური სარჩელით უფლება აქვს მოითხოვოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.“⁴²⁴ ცხადია, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ელემენტთა შორის განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებად გამოიყოფა სახე-

⁴²² იხ. *თ. ნინიძე*, ადამიანის ინდივიდუალობა — საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, საქართვე. სსრ მეცნ. აკადემიის მაცნე, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1977, №4, გვ. 91-92

⁴²³ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 33.

⁴²⁴ *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, გვ. 60

ლის დაცვის უფლება.⁴²⁵ თუმცა ეს არ უნდა ნიშნავდეს იმას, რომ სახელი დამოუკიდებლად არ არის დაცული. სახელის უფლება წარმოადგენს დამოუკიდებელ პიროვნულ უფლებას.

ამდენად, ჯერ ერთი, სახელის ცვლილებისას პირის ინდივიდუალიზების საშუალებაც იცვლება; მეორე, დღევანდელ პირობებში არის აქტუალური და პრობლემური სქესის შეცვლა. ამას კი მოჰყვება სახელის შეცვლა. შესაბამისად, ამ დროიდან მას წარმოეშობა უფლება, მოითხოვოს სხვებისგან მისი პირადი ცხოვრების პატივისცემა; გარდა ამისა, პირადი ცხოვრების უფლება სახელის მეშვეობით ინდივიდუალიზდება და იძენს მხოლოდ მისი მფლობელისთვის დამახასიათებელ ინდივიდუალურ თავისებურებებს. შესაბამისად, სქესის შეცვლა უკავშირდება ისეთ საკითხებს, როგორიცაა სამოქალაქო აქტების მდგომარეობის რეგისტრაცია (პირადობის მოწმობა...), მართვის მოწმობის აღება, იმ უფლებების გავრცელება, რაც კონკრეტულ სქესს შეეხება. მართალია, აქ ადგილი აქვს მხოლოდ გარეგნულ ცვლილებას (სომატური სქესის სახეცვლას) და არა რეალური (ქრომოსომული) სქესის შეცვლას,⁴²⁶ მაგრამ პიროვნების დაცვის მიზნით ეს მოვლენა, ალბათ, უნდა განიხილებოდეს სამართლებრივი ფიქციის ჭრილში. ამდენად, სახელის მეშვეობით ხდება ადამიანის ინდივიდუალიზება ყოფით და სამართლებრივ ურთიერთობებში. სახელით ადამიანი ერთგვარად დაცულია სოციალური უგულებელყოფისგან. სახელი პიროვნულობის განუყოფელი ელემენტია. შესაბამისად, სახელის უფლება ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი გამოვლინებაა.⁴²⁷ აქ შეიძლება გართულდეს კერძო და პირად სფეროებს შორის მიჯნის გავლება, თუმცა თუ გამოიკვეთება სახელის დაცვის სამართლებრივი სპეციფიკა, მაშინ ეს პრობლემაც მოიხსნება. მაგალითად, სახელი ზოგადად შეიძლება კერძო ცხოვრების გამოვლენის ფორმა იყოს, მაგრამ თუ მას განვიხილავთ სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული საკითხების ჭრილში, საქმე ეხება პირადი სფეროს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მხარეს. სახელი შეიძლება სხვა ფორმაშიც გამოიხატოს და ამავდროულად პირადი ცხოვრების დაცვის ფარგლებში მოექცეს. ჩვენთვის აღნიშნული სწორედ ამ კუთხითაა საინტერესო. აქ კი იკვეთება კერძო და პირად სფეროებს

⁴²⁵ იხ. ფ. ვიტერნი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154; იხ. B. v. France, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

⁴²⁶ იხ. B. v. France, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

⁴²⁷ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, გვ. 52

შორის მიმართება. ამდენად, კერძო და პირადი სფეროების გასა-
მიჯნად მნიშვნელოვანია ფორმა, თუ როგორ გამოვლინდება
კერძო ან პირადი სფერო. ამასთან, შესაძლებელია სახელის უფ-
ლების შელახვამ გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების უფლების
ხელყოფა.

ცივილისტიკაში ფებს იკიდებს შეხედულება, რომლის თა-
ნახმად, სახელის შემადგენელი ნაწილი შეიძლება იყოს ფიზიკუ-
რი პირის ხელმოწერა. ხელმოწერას პირი არჩევს დამოუკიდებ-
ლად და ის ფიქსირდება მისთვის პასპორტის გაცემისას. ცალკე-
ულ შემთხვევებში სახელის გამოყენებას სავალდებულო წესით
თან უნდა ახლდეს ხელმოწერა. სსკ-ის 68-ე მუხლის მიხედვით,
მარტივი წერილობითი ფორმის არსებობისას გარიგების ნამ-
დვილობისთვის საკმარისია მონაწილე მხარეთა ხელმოწერა. სა-
ხელის კომპონენტად განიხილება ხელმოწერა, თუ საქმე ეხება
ხელმოწერის სანოტარო წესით დამოწმებას, ვინაიდან ნოტარი-
უსი ამოწმებს ხელმოწერის ნამდვილობას. ეჭვის შემთხვევაში
ხელმოწერის იდენტიფიკაცია შესაბამისი ექსპერტიზის პრერო-
გატივას წარმოადგენს.⁴²⁸

საგულისხმოა, რომ ანონიმურობაზე უფლება გერმანიის
პრესის საჩივრების საბჭოს მიერაა აღიარებული. დაუშვებელია
პირის სახელის გამოქვეყნება, თუ რეპორტაჟისთვის სახელის
ხსენებას არა აქვს მნიშვნელობა და საქმე თანამედროვე ისტო-
რიის რელატიურ პირს არ ეხება.⁴²⁹ გერმანიის პრესის საბჭომ
თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირის არატრადიციული
სექსუალური ორიენტაციის გამხელა დასაშვებად მიიჩნია. თანა-
მედროვე ისტორიის რელატიური პირები არიან სუბიექტები,
რომლებიც ცნობილი ხდებიან მხოლოდ საზოგადოებისთვის
მნიშვნელოვან მოვლენასთან კავშირის საფუძველზე. ამ პირთა
ცნობადობა თანამედროვე ისტორიის მოვლენასთან არის კავ-
შირში. მათ განეკუთვნება უბედური შემთხვევის ან დანაშაულის
მსხვერპლი ან დამნაშავე, მნიშვნელოვან სისხლის სამართლის
საქმეებში ადვოკატი, თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტური
პირების ოჯახის წევრი ან პარტნიორი მეუღლე. რაც შეეხება
თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირებს, ისინი არიან პი-
რები, რომლებიც საჯარო ცხოვრებაში ცალკეული მოვლენების-
გან დამოუკიდებლად საკუთარი საქმიანობის გამო დგანან (სა-

⁴²⁸ იხ. თ. (პ.) მონიავა, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, გვ. 63

⁴²⁹ იხ. პ. მუნჰი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 205

ხელმწიფო მოღვაწეები, მაღალი რანგის დიპლომატები, რეკორდსმენები, ცნობილი ხელოვანები, სამეცნიერო, სახელოვნებო და სოციალური გაერთიანებების ხელმძღვანელები...). ამ პირებთან დაკავშირებით ვინრო პირადი სფეროს ან სამედიცინო ინტიმური სფეროს შესახებ მხოლოდ კორექტული, ობიექტური რეპორტაჟის გაკეთება არის დასაშვები, თუ არსებობს მჭიდრო კავშირი პოლიტიკურ ფუნქციასთან.⁴³⁰

ამასთან, სახელის უფლება არის განსაკუთრებული პიროვნული უფლება, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების შემადგენელი ნაწილია. ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმა და სახელი ამ შემთხვევაში კერძო ნორმას უკავშირდება, შესაბამისად, აქ მხედველობაშია მისაღები ზოგად და კერძო ნორმებს შორის ურთიერთმიმართება. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტია. სახელის უფლება შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტად განიხილებოდეს.⁴³¹ მაშასადამე, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების კომპონენტთა შორის გამოსაყოფია სახელის უფლება. როგორც ჩანს, სახელის უფლების ფუნქციების სახით შეიძლება გამოიყოს იდენტიფიკაციის, ინდივიდუალიზაციისა და ინდივიდუაციის ფუნქციები. პირის იდენტიფიკაცია გულისხმობს პირის იდენტობის გარკვევას. ინდივიდუალიზაციაში მოიაზრება სხვა პირებს შორის კონკრეტული პირის გამოცალკევება. ინდივიდუაცია კი პირის საქმიანობასთანაა დაკავშირებული და ეხება პირის შრომის პროდუქტის (ნაწარმის) განსხვავებას სხვა პროდუქტისაგან. სამივე მომენტი კერძო ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტთან ასოცირდება. იდენტიფიკაცია უკავშირდება თვითგამორკვევას, ინდივიდუალიზაცია — ინდივიდუალურ ნიშნებსა და განმარტობა-გამოცალკევებას სხვა ინდივიდებისაგან, ხოლო ინდივიდუაცია — საკუთარი შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს. ამასთან, სახელის უფლების, როგორც აბსოლუტური უფლების, შელახვა ინვევს დელიქტურ ვალდებულებას. მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება

⁴³⁰ იქვე, გვ. 134-136, 203; თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირების თაობაზე იხ. J. Koch, Die Verwertung von Persönlichkeitsrechten von Sportlern in Lizenzverträgen, Seminar zum Sportrecht bei W. Heermann, LL. M. im Wintersemester 2004-2005, გვ. 12; იხ. <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Koch_komplett.pdf> [23.09.10 17:36]

⁴³¹ სახელის დაცვის კონკრეტულ საშუალებებზე იხ. უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფორმებში.

დადგეს ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი და საკითხი უნდა განიხილებოდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობების გათვალისწინებით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე სახელის უკანონო გამოყენებამ შეიძლება წარმოშვას უფლების დაცვის ფორმის სახით ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტა, სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით (უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმაზე იხილეთ კონკრეტული ქვეთავი). ამდენად, სახელის დაცვაც დასახელებულ გარემოებებზე აქცენტირებით უნდა განხორციელდეს.

ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა და საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება

გამოსახულებაში შეიძლება მოიაზრებოდეს კინოფილმში, ტელეგადაცემასა თუ ვიდეოფილმში ინდივიდის გამოსახულება, მხატვრული პორტრეტი, ფოტოსურათი, რომლითაც მისი ცნობა შეიძლება. ამასთან, საკუთარი გამოსახულების უფლების ობიექტი შეიძლება იყოს ინდივიდის თავისუფლება და არა მხატვრული ტილო ან ფოტოსურათი თუ კინოლენტი, რომლებიც განიხილება ფიზიკურ საგნად. აქ მოქმედებს პრინციპი — ინდივიდის გამოსახულების გამოქვეყნება მისი თანხმობით შეიძლება.⁴³²

პირადი გამოსახულების დაცვაზე უფლებას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეს *ოტო ბისმარკის* საქმიდან გამომდინარე. ფოტოგრაფებმა შეაღწიეს რა მის სახლში, კუბოში ჩასვენებულ გარდაცვლილ *ბისმარკს* გადაუღეს სურათი მემკვიდრის ნებართვის გარეშე. თუმცა საგულისხმოა, რომ თანამედროვე ისტორიის სფეროდან პირის გამოსახულების გასაავრცელებლად ან სურათის გადასაღებად არაა საჭირო თანხმობა.⁴³³ მოცემული მოქმედება დაკვალიფიცირდა, როგორც ბინის ხელშეუხებლო-

⁴³² იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 65-66. თანხმობის აუცილებლობის შესახებ იხ. თ. პოერენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 238

⁴³³ იხ. ბ. პეიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9; *ბისმარკის* საქმეზე საუბრობს ასევე შულცი და იურგენსი. იხ. W. Schulz, U. Jurgens, Das Recht am eigenen Bild — Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnissschutzes, JuS, 1999, Heft 7, გვ. 664

ბის დარღვევა.⁴³⁴ ამით კი საკუთარი გამოსახულების დაცვის მხრივ არსებული ხარვეზი შეივსო და აღინიშნა, რომ ეს სიკეთე დამოუკიდებელ დაცვას საჭიროებს.

გამოქვეყნება, ეს არის ინდივიდის გამოსახულების საჯაროდ გამოტანა. თანხმობა გამოქვეყნებაზე შეიძლება განიხილებოდეს როგორც ცალმხრივი ნებართვა, ისე ხელშეკრულების ელემენტი. თუ პირი თანახმაა, გამოქვეყნდეს გამოსახულება შემხვედრი მოვალეობის გარეშე, საქმე ეხება თანხმობის (ცალმხრივ ნებართვას (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილი). თუმცა თანხმობა, როგორც ნების გამოვლინება, შეიძლება გაპროტესდეს, თუ პიროვნება მოტყუების გზით შეცდომაში შეიყვანეს. თანხმობა შეიძლება იყოს გამოთხოვილი, თუ გარემოებები ისე რადიკალურად შეიცვალა, რომ აღნიშნულმა კორესპონდენციამ შეიძლება მისი პიროვნული უფლებები ხელყოს. რაც შეეხება თანხმობას, როგორც ხელშეკრულების ელემენტს, ფოტომოდელი უფლებამოსილია, გააპროტესტოს თანხმობა, თუ გამოსახულებაში მისმა ავტორმა დაამახინჯა ფოტომოდელის პიროვნულობა ან გამოსახულება გამოიყენა ხელშეკრულების პირობებისაგან განსხვავებული მიზნით. თუმცა როცა გამოსახულების გამოქვეყნება უკავშირდება ინდივიდის მიმართ საჯარო ინტერესის არსებობას, მაშინ მისი თანხმობა გამოსახულების გამოსაქვეყნებლად საჭირო არაა. ინდივიდის მიმართ საჯარო დაინტერესებად შეიძლება განიხილებოდეს საზოგადოებრივი აღიარება, დაკავებული თანამდებობა, მართლმსაჯულების ან პოლიციის მოთხოვნები, სამეცნიერო, სასწავლო ან კულტურული მიზნები ან ფოტოგადაღება (ვიდეოგადაღება და ა. შ.) საზოგადო ვითარებაში. ასევე თანხმობა არაა აუცილებელი, როცა პირმა პოზირებისთვის საზღაური მიიღო (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილი).⁴³⁵ თუმცა ზიანის ბრალეულად მიყენების შემთხვევაში სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურებას. აქ შეიძლება როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ზიანი წარმოიშვას და სსკ-ის 992-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგები დადგეს.

⁴³⁴ იხ. ლ. ქანტურია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 191; აღნიშნულის შესახებ იხ. ასევე R. Schmidt, *Schuldrecht Besonderer Teil II – Gesetzliche Schuldverhältnisse, Klausuraufbauorientierte Studienliteratur im Bürgerlichen Recht*, 1. Auflage, Grasberg bei Bremen, Rolf Schmidt GmbH, 2003, გვ. 208

⁴³⁵ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 66-68

ამასთან, თუ გამოსახულებაში აღბეჭდილი მოვლენა თავისი არსით სცილდება კერძო ცხოვრების ფარგლებს და საზოგადოებრივი ცხოვრების ნაწილად მოიაზრება, საქმე ეხება აქტუალობისა და თანამედროვეობის შესატყვის მოვლენას. ამიტომ საზოგადო ინტერესი სჭარბობს ინდივიდის ინტერესს — დაუპირისპირდეს საკუთარი გამოსახულების გამოქვეყნებას. ეს უკავშირდება ცნებას „თანამედროვე ისტორია“, რომელიც გამოსახულებაზე აღბეჭდილი მოვლენის საზოგადოებრივი ცხოვრებისადმი კუთვნილებას ეხება. „საზოგადო ვითარებას“ განეკუთვნება მოვლენები, რომლებიც საზოგადოების ლეგიტიმურ ინტერესს იწვევს. საზოგადო ვითარებაში წარმოდგენილი პიროვნება უნდა ასახავდეს მოვლენის მიზეზს, უნდა იყოს მისი მონაწილე ან მსხვერპლი. დანაშაულთან დაკავშირებით პირთა გამოსახულების გამოქვეყნება ეხება საზოგადოებრივი უშიშროების ინტერესებს; დასაშვებია ძეხნილი თუ დამნაშავე პირების გამოსახულების გამოქვეყნება, რაც აადვილებს დამნაშავის ძებნას. სიტუაცია იცვლება ეჭვმიტანილებთან დაკავშირებით.⁴³⁶ ამდენად, გარეგან გარემოებებს არა მხოლოდ თანამედროვე ისტორიის მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს, არამედ უშუალოდ გამოსახულებაში აღბეჭდილი პირი მოცემული გარემოებების ფარგლებში თანამედროვე ისტორიის მნიშვნელობას უნდა ატარებდეს; გამოსახვის ობიექტი უნდა იყოს თანამედროვე ისტორიის მონაწილე აბსოლუტური ან რელატიური პირები. თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირთან ქორწინება შეიძლება მეუღლეთათვის ასევე თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტური პირის სტატუსით დასაბუთდეს. ცნობადი სახეების პარტნიორთა თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირის სტატუსი გრძელდება ამ (საოჯახო) კავშირის განწყვეტის შემდეგაც. თანამედროვე ისტორიის პირთა ბავშვები მათი მშობლების სტატუსის საფუძველზე მეტად არ არიან თამედროვე ისტორიის აბსოლუტური ან რელატიური პირები, რადგან ისინი საზოგადოებაში ოჯახის წევრებად გამოდიან ან მათი მშობლების მოვალეობათა წრეში საჯარო ფუნქცია არსებობს.⁴³⁷

⁴³⁶ იქვე, გვ. 68-69

⁴³⁷ იხ. *პ. მუნძი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 134-135, 136. სასამართლო პრაქტიკა გამოირცხავს დაცული სფეროდან ორ შემთხვევას — „ცნობადობასა“ და „ახალი ამბები“. „ცნობადია“ პირი, რომელიც დაკავებული მდგომარეობის, პოპულარობის, ცხოვრების წესის ან მოღვაწეობის ძალით საზოგადოების ყურადღებას იპყრობს. ასეთი პირები აღწევენ საზოგადოებრივ ყურადღებას და ფაქტობრივად

ასევე აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ფარული ვიდეო-გადაღებისა და ვიდეორჩანანერების გამოყენება დაუშვებელია, მართლმსაჯულებისა და თვით უფლებამოსილი პირის იდენტიფიკაციის ინტერესებიდან გამომდინარე, თუ ეს კანონს არ შეესაბამება. მოცემულ შემთხვევაში უნდა არსებობდეს პირის თანხმობა ან მისთვის შეტყობინება, რომ ხდება მისი გადაღება. ამდენად, ეს გარემოებები კერძო ცხოვრების ხელყოფაზე მიუთითებს,⁴³⁸ რასაც შეიძლება მოჰყვეს სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

გამოსახულების უნებართვო სარგებლობისას შესაძლებელია პირმა ხელმოწერა მოქმედების შეწყვეტა ან მასზე უარის თქმა მოითხოვოს (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი და მე-5 ნაწილები). საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლების შელახვამ კი შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, თუმცა შესაძლებელია არაქონებრივი ზიანიც დადგეს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი). ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია დელიქტური სამართლის ნორმები სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების მიხედვით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ამდენად, მიზანშეწონილია, მოცემულ შემთხვევაში მჭიდროდ იყოს განხილული სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლები.

ამასთან, აუცილებელია სისხლის სამართლის საქმე აღიძვრას კონკრეტული პირის მიმართ, რომ მისი ფოტოები გამოიკრას ძებნილ პირთათვის განკუთვნილ დაფაზე; წინააღმდეგ შემთხვევაში ამ პირის ფოტოების ამგვარი გამოქვეყნება ლახავს განმცხადებლის რეპუტაციას საზოგადოებაში. თუ განმცხადებელი ბრალდებული არ ყოფილა მკვლელობის საქმეზე, ის სტატუსის მიხედვით ჩვეულებრივი პირია. ამიტომ მას არც თმენის ვალდებულება აკისრია და დაუშვებელია მისი პირადი სფეროს

თანხმდებიან იმას, რომ მათ იხადონ არასასურველი საქვეყნოობის ხარკი; რომ პირადი თვისებები და მოქმედებები საინტერესო გახდეს საზოგადოებისთვის და ისინი უკვე მათი პირადი საქმე არაა. „ცნობადი-ერთდღიურები“ (იმწუთიერები) არიან დამნაშავეები, რომლებიც მონაწილეობენ გახმაურებულ საქმეებში, ძალადობისა და უბედური შემთხვევების მსხვერპლები. ისინი ხდებიან „საფუძვლიანი ინტერესის“ ობიექტები, ვიდრე მათი ქცევა ან უბედურება იმსახურებს საყოველთაო ყურადღებას. მათი „პირად სფეროზე უფლება“ არ არსებობს, ვიდრე ისინი კანონიერ ცხოვრებას დაუბრუნდებიან. რაც შეეხება ახალ ამბებს, ისინი უნდა შეიცავდეს ქრონიკულობის ელემენტს. გამოქვეყნება, რომელიც ეხება მოვლენებს, რომლებიც უკვე არაა ახალი, განიხილება ჩვეულებრივ „პირად სფეროზე უფლების“ დარღვევად. იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 167

⁴³⁸ იხ. *A. v. the United Kingdom*, 2003 წლის 17 ივლისის გადაწყვეტილება

შეზღუდვა რაიმე ლეგიტიმური მიზნისთვის. საქ. სისხ. საპრ. სამ. კოდექსის 393-ე მუხლის მიხედვით, ძებნილად შეიძლება მხოლოდ იმ ექვემიტანილის ან ბრალდებულის გამოცხადება, რომელიც ემალება გამოძიებას ან სასამართლოს. საქმეზე, რომელშიც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გამოსახულების უფლებასთან დაკავშირებით იმსჯელა, განმცხადებელი არც ექვემიტანილი ყოფილა და არც ბრალდებული, რის გამოც ის „ძებნილად“ არ უნდა გამოცხადებულყო. ასევე არ აღმოჩნდა სასამართლოს გადაწყვეტილება მოწმის იძულებით მოყვანასთან დაკავშირებით და დაცულ სფეროში ჩარევის რაიმე სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობდა, რასაც მოითხოვს ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი.⁴³⁹ ე.ი., აშკარად შეილახა პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება. აღნიშნულს კი შეიძლება დელიქტური პასუხისმგებლობა მოჰყვეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აღსანიშნავია *კაროლინა ფონ მონაკოს* საქმეზე გერმანიის გადაწყვეტილება, რომელიც შეეხო იმას, რომ ჟურნალმა „ბუნთი“ ინტერვიუს მიცემაზე პრინცესის უარის საფუძვლების შესახებ ექსკლუზიური „ფსიქო-ინტერვიუ“ ააგო. ინტერვიუ კი იყო უაღრესად პიროვნული...⁴⁴⁰ *პრინცესა კაროლინასთან* არასწორად წარმოდგენილი ინტერვიუ არის მისი გარე სახის შესახებ თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევა.⁴⁴¹ გამოსახულებების, პიროვნული და ინტიმური ინფორმაციის გავრცელება შეიცავს სადავო საკითხებს.⁴⁴²

საგულისხმოა, რომ პრინცესა *კაროლინას*, როგორც მეფის ტიტულის ოჯახის ერთგულ წევრს, რამდენიმე წარმომადგენლობითი მოვალეობა აქვს, თუმცა მაინც არ იყენებს მონაკოს სახელმწიფოს სახელმწიფოებრივ ფუნქციას. დადგინდა, რომ ადგილი ჰქონდა ზოგადი პიროვნული უფლების დარღვევას, რამდენადაც გერმანულმა სასამართლოებმა მოსარჩელეს პრინცესის საკუთარ შვილებთან ფოტოების გამოქვეყნების აკრძალ-

⁴³⁹ იხ. *ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ* 2009 წლის 13 იანვრის განაჩენი (განაცხადი №37048/04)

⁴⁴⁰ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁴⁴¹ BGH 128, 1-*Caroline von Monaco*-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, 984, 985-*Caroline von Monaco*-Entscheidung II.; იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁴⁴² Nr. 59320/00, Urteil vom 24. Juni 2004. შეად. *Urs Saxer*, Zu viel Schutz für Prominente? Eine Bewertung des "Caroline-Urteils", NZZ vom 24. September 2004, გვ. 63.

ვაზე არ დააკმაყოფილა. აღნიშნული საქმე გავრცელდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, სადაც განხილვა შეეხო სხვადასხვა ჟურნალში („ბუნთი“, „ფრაიციტი რევიუ“, „ნოიე ფოსტა“) გამოქვეყნებულ დაახლოებით ორმოც ფოტოს. ფოტოები წარმოადგენდა პრინცესას პირად ცხოვრებას ყოველდღიურ სიტუაციაში, მაგალითად, თავის ბავშვებთან, საყიდლებზე, ველოსიპედით სეირნობისას, ტენისის თამაშის დროს, საზღვაო სანაპიროზე და ა. შ. სურათები საფრანგეთში ან მონაკოში პრინცესის თანხმობის გარეშე „პაპარაცის“ მიერ (ნაწილი შინაურულად, ნაწილი დიდი დისტანციის მოშორებით) იყო გადაღებული.⁴⁴³

მართალია, გამოსახულებები შეიძლება გავრცელდეს მხოლოდ გამოსახულის თანხმობით, თუმცა „გამოსახულებანი თანამედროვე ისტორიის სფეროდან“ თანხმობის გარეშე შეიძლება გამოქვეყნდეს. სამოქალაქო საქმის განმხილველმა სასამართლოებმა შეიმუშავეს ორი მიმართულება: პირველი, ამ სასამართლოებმა პრინცესა *კაროლინა* აღიარეს „თანამედროვეობის აბსოლუტურ პირად“, რადგან მისი სურათები პრინცესის პიროვნების კონკრეტული მიღწევებისგან დამოუკიდებლად მხოლოდ საზოგადოებაში ყურადღებას იმსახურებს. მეორე, მტკიცედ დადგინდა, რომ დაცვის ღირსი პირადი სფერო, რომელიც ასევე თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირსაც ეხება, „ადგილობრივ განმარტობას“ გულისხმობს. ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამომდინარე გამოქვეყნების აკრძალვა დაიშვება, თუ პირადი ცხოვრებიდან არსებულ სურათებს არა აქვს კავშირი საზოგადოებრივ ინტერესთან.⁴⁴⁴ თუმცა წარმოდგენილი გარემოებები მოგვიანებით გადაფასდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში. აქ ხაზი გაესვა, რომ *კაროლინა ფონ მონაკო* იყო საჯარო ფიგურა, რომელსაც თმენის ვალდებულება ჰქონდა და გამოსახულების გავრცელება, თავის მხრივ, უკავშირდებოდა საჯარო ინტერესს, კერძოდ, ინფორმაციის თავისუფლებას. ინფორმაციის გავრცელება გულისხმობს გამოქვეყნებასაც, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო იქნებოდა გამოსახულების უკანონოდ (უნებართვოდ) მოპოვების შემთხვევაში.

⁴⁴³ იხ. N. Peters, Zur Pressefreiheit auf dem Prüfstand des deutschen Bundesverfassungsgerichts und des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte, Justiz in aller Welt, Betrifft JUSTIZ Nr. 83, September 2005, გვ. 160; <http://www.betrifftjustiz.de/Texte/BJ%2083%20Peters.pdf> [11.09.10 19:25]

⁴⁴⁴ იქვე, გვ. 161

ქმედების მართლწინააღმდეგობას გამორიცხავს საჯარო ინტერესი, ასევე თანხმობის არსებობა. ამ გარემოებების გათვალისწინებით სრულიად შეიცვალა სურათი და დადგინდა, რომ მოცემულ შემთხვევაში არ იყო პირადი ცხოვრება ხელყოფილი.⁴⁴⁵

საგულისხმოა ასევე ის გარემოება, რომ ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლიდან გამომდინარე, კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს წარმოეშობა მოვალეობა, გატაროს აქტიური დაცვითი (ეფექტური) ღონისძიებები პირადი ცხოვრების პატივისცემის უზრუნველსაყოფად. ამასთან, მან უნდა გაამახვილოს ყურადღება კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად სხვების უფლებებსა და თავისუფლებაზე. ნეგატიურ და პოზიტიურ ვალდებულებებს შორის ნათელი საზღვრები ევროსაბჭოს აზრით არაა ახსნილი. ორივე შემთხვევაში საქმე ეხება სამართლიან ბალანსს კოლიზიურ ინტერესებს შორის. აღნიშნული კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით, პირადი ცხოვრების უფლების პატივისცემის ძირითადი უფლება მოიცავს საკუთარ გამოსახულებაზე უფლებას. პირადი სფეროს უზრუნველყოფა იცავს პიროვნების შეუფერხებელ განვითარებას სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის დროს.⁴⁴⁶

ამდენად, ფიზიკური პირის თანხმობის გარეშე მისი გამოსახულების გამოქვეყნება არის არამართლზომიერი გავრცელება, რაც შეუძლია უფლებამოსილ პირს აღკვეთოს მოქმედების შეწყვეტის ან მასზე უარის თქმის მოთხოვნების საშუალებით. „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ 58-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ გამოყენებულ იქნა რეკლამის სახით პირის ნებართვის გარეშე მისი გამოსახულება, ეს სიუჟეტი ექვემდებარება დაუყოვნებლივ პროგრამიდან ამოღებას. შესაბამისად, გამოსახული პირის თანხმობის შემთხვევაში შესაძლებელია გამოსახულების გამოქვეყნება, რაც შეიძლება სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტადაც განიხილებოდეს, თუ ადგილი აქვს გარკვეული საზღაურის გადახდას. ამასთან, ზოგჯერ გამოსახულებაში ფართო გაგებით იგულისხმება ფიზიკური პირის გარეგნობა, ფიზიკური მონაცემები, ტანსაცმელიც კი და სხვა ასპექტები, რომელთა აღქმა შესაძლებელია სპეციალური კვლევა-ძიების გარეშე.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ იხ. *Hannover v. Germany*, 2012 წლის 7 თებერვლის გადაწყვეტილება (2)

⁴⁴⁶ იხ. *ბ. პეტერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 162, 163

⁴⁴⁷ აღნიშნულზე იხ. *თ. (პ.) მონიაეა*, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, გვ. 119-120

გამოსახულების უფლების შინაარსი საქართველოს კანონმდებლობაში არაა ნათლად წარმოდგენილი. ამიტომ შეიძლება გაჩნდეს შეკითხვა: ამ უფლების ხელყოფისას შესაძლებელია თუ არა პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენება? აღნიშნულთან დაკავშირებით მართებულია განმარტა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილით არაქონებრივ უფლებათა დაცვის ობიექტს მიეკუთვნება პირის გამოსახულება.⁴⁴⁸ ეს უკანასკნელი დაცულია ზოგადი ნორმებითა (სსკ. მე-18 მუხლი) და სპეციალური ნორმებით („საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ 47-ე მუხლი). აღნიშნული სპეციალური კანონი (59-ე მუხლი) განასხვავებს საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დაცვის ისეთ ღონისძიებებს, როგორიცაა ზიანის (ქონებრივი და არაქონებრივი) ანაზღაურება და კომპენსაციის გადახდა. შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლისა და „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების“ კანონის 59-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ე“ პუნქტის მიხედვით, ბრალის მიუხედავად, შეიძლება პირმა დააყენოს მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებისა და შემოსავლის ჩამორთმევის ნაცვლად კომპენსაციის გადახდის შესახებ.⁴⁴⁹ ამასთან, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი შეიცავს საავტორო სამართლის ობიექტების შესახებ ცალკე დებულებას (992-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-4 პუნქტი), რომლითაც დაცულია გამოსახულება.⁴⁵⁰ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის 150-ე მუხლი ჩამოთვლის პირად უფლებათა გარკვეულ წრეს, რომელშიც არაა დასახელებული საკუთარ გამოსახულებაზე უფლება. თუმცა ამის შემდგომ 152¹-ე მუხლით დამოუკიდებლადაა მოცემული საკუთარი გამოსახულება, რითაც კანონმდებელმა მისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა გამოკვეთა. ამასთან, გვხვდება სამოქალაქო კოდექსის ქვედარგის საავტორო სამართლის სფეროდან 1259-ე, 1263-ე, 1276-ე მუხლები, რომლებიც გამოსახულების დაცვას

⁴⁴⁸ აქ დაფიქსირებულია „უფლება საკუთარ გამოსახულებაზე“ და არაა სწორად ობიექტის პრობლემა გაგებული.

⁴⁴⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ას-280-264-2011)

⁴⁵⁰ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსის იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://pravo.lvonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm> [20.10.10 23:44]

შეეხება (საავტორო სამართლის ობიექტები).⁴⁵¹ ეს კი გარკვეულწილად პარალელური ნორმების საფრთხის შემცველია. ამ თვალსაზრისით აღნიშნული ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსში უკეთესადაა მოწესრიგებულია, ვიდრე რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსში.

ამდენად, პირადი გამოსახულების დაცვა უნდა განიხილებოდეს ორი გაგებით: ა) იგი არის ინდივიდუალობის დაცვის უფლების ერთ-ერთი გარანტია და დგას სახელის დაცვის უფლების გვერდით;⁴⁵² ბ) პირადი გამოსახულების დაცვის უფლება უნდა წარმოადგენდეს პირადი საიდუმლოების დაცვის უფლების ერთ-ერთ იურიდიულ გარანტიას, ვინაიდან მისი შელახვა ხშირად პირის ინტიმური ცხოვრებისა და ღირსების ხელყოფას იწვევს.⁴⁵³ მაგალითად, გამოსახულების დაცვის უფლებაც შეიძლება შეეხოს სქესის შეცვლას ან სხვა ფორმით გამოვლინდეს. ამ შემთხვევაში საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება პირადი ცხოვრების ერთ-ერთ მხარედ განიხილება და ის ამავდროულად პირადი ცხოვრების დაცვის ფარგლებში თავსდება. შესაბამისად, აქ გადამწყვეტი როლი ენიჭება გამოვლენის ფორმას, რომელსაც შეუძლია პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამოწვევა.

გარდა ამისა, საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება ერთ-ერთი განსაკუთრებული პიროვნული უფლებაა,⁴⁵⁴ რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლებებიდან გამომდინარეობს.⁴⁵⁵ ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტია თვითგამოსახვის უფლება, რომელშიც მოიაზრება საკუთარ სიტყვაზე, სურათსა და პიროვნების წარმოსახვაზე, სანინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე უფლებები. საქართველოში ზოგადი პიროვნული უფლება კონსტიტუციის ცალკეული მუხლებით აღიარებული ძირითადი უფლებების, მაგალითად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უფლების საფუძვე-

⁴⁵¹ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის შესახებ იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html> [20.10.10 23:40]

⁴⁵² საგულისხმოა, რომ გაუპატიურების 1992 წლის აქტი ხელს უშლის სექსუალური დანაშაულის მსხვერპლთა გამოსახულებისა თუ სახელის გამოქვეყნებას. იხ. *პ. მუნაქი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

⁴⁵³ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივი გარანტიები, „საბჭოთა სამართალი“, 1977, №1, გვ. 24

⁴⁵⁴ იხ. *თ. პოერენი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 238

⁴⁵⁵ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6

ლია.⁴⁵⁶ გამოსახულების დაცვა კი ამ თვალსაზრისით თვითგამოსახვის გარკვეულ ელემენტებს ემთხვევა. ამდენად, საქართველოს კანონმდებლობა იცავს განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას გამოსახულების დაცვის უფლების სახით, რომელიც კერძო სამართალში საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლებას (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი) აკონკრეტებს. ის უკავშირდება ზოგად პიროვნულ უფლებას. შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს ზოგად პიროვნულ უფლებას, ვინაიდან ყველა კერძო გამომდინარეობს ზოგადიდან. ამ ნანამძღვრებიდან დანასკვი ასეთია: საქართველოს კანონმდებლობაში აღიარებულია ზოგადი პიროვნული უფლება, რაც შეესაბამება ლოგიკის წინააღმდეგობისა და საკმაო საფუძვლის კანონებს.⁴⁵⁷ აქ უნდა ვიხელმძღვანელოთ ზოგადი და კერძო ნორმების ურთიერთმიმართების წესებით. ამდენად, პირადი ცხოვრება შეიძლება აისახოს გამოსახულებაში, ვინაიდან გამოსახულების დამახინჯებულად ან არასწორად წარმოდგენით შეიძლება პირადი ცხოვრების ხელყოფაც. აღნიშნული, თავის მხრივ, წარმოშობს პირადი სფეროს უზრუნველყოფას უფლების დაცვის ფორმებით. აქ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტა, უფლების აღიარება, პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-5 ნაწილები), ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი და 992-ე მუხლი).⁴⁵⁸

გ) პირადი ცხოვრებისა და პატივისა და ღირსების დაცვა

სსკ-ის მე-18 მუხლით დაცულია პატივი და ღირსება, რომლებიც ემსახურება ადამიანის ინდივიდუალიზაციას, რადგან საზოგადოებაში მის თვითგამორკვევას უკავშირდება. ისინი დამოუკიდებელ როლს ასრულებს ადამიანის ინდივიდუალიზაცია-

⁴⁵⁶ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), გვ. 95-96

⁴⁵⁷ იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., სტალინი სახ. თბ. სახელმწ. უნივერს. გამომც., 1954, 427-428, 434-435. აღნიშნული გაცილებით უკეთესადაა ახსნილი. იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946, გვ. 193-194, 197-198

⁴⁵⁸ კონკრეტულად ამ უფლების დაცვის შესახებ იხ. დაცვის ფორმების განყოფილებაში

ში.⁴⁵⁹ ამდენად, საინტერესოა, თუ როგორი დამოკიდებულება არსებობს პირად ზფეროს, პატივისა და ღირსების კატეგორიებს შორის. აღნიშნულისთვის კი აუცილებელია თვით პატივისა და ღირსების არსის გარკვევა მათთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური თავისებურებების გათვალისწინებით.

„პატივი“ პიროვნების მორალური თუ სხვა თვისებების საზოგადოებრივი შეფასებაა. პატივი არის პიროვნების ობიექტური საზოგადოებრივი შეფასება, რომელიც განსაზღვრავს საზოგადოების დამოკიდებულებას ამ პიროვნების მიმართ. „ღირსება“ კი ნიშნავს თვით პიროვნების მიერ საკუთარი მორალური ან სხვა თვისებების, უნარის, საზოგადოების წინაშე მისი ვალის მოხდის, საკუთარი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის შეფასებას. აღნიშნული თვითშეფასების საფუძველია მორალური თუ სხვა თვისებების შეფასების საზოგადოების მიერ აღიარებული კრიტერიუმები.⁴⁶⁰

თუმცა პატივისა და ღირსების ცნებებისადმი მიდგომა დროთა განმავლობაში შეიცვალა. ღირსებაში მოიაზრება საზოგადოების მიერ ადამიანის სოციალური ღირებულების, უნიკალურობის, ყოველი პიროვნების, როგორც ინდივიდის, აღიარება.⁴⁶¹ ამასთან, ღირსება უკავშირდება საკუთარი თავის დამაჯერებლად წარმოდგენას ისევე, როგორც საკუთარი პასუხისმგებლობით გარკვეული დავალების გადაწყვეტას.⁴⁶² მ. ლეკვეიშვილი კი პიროვნების პატივსა და ღირსებას კომპლექსურ ცნებად მიიჩნევს.⁴⁶³ პატივი, ა. კობახიძის განმარტებით, არის პირის მორალური და საქმიანი თვისებების შეფასება საზოგადოების მიერ.⁴⁶⁴

დღესდღეობით პატივს განიხილავენ, როგორც ადამიანის შინაგან და გარეგან ღირებულებას, ასევე როგორც საკუთარ ღირსებას საზოგადოების ფარგლებში, რაც ნიშნავს თვითაღი-

⁴⁵⁹ იხ. თ. ნინიძე, ადამიანის ინდივიდუალობა — საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, გვ. 88

⁴⁶⁰ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 60

⁴⁶¹ იხ. Авторский коллектив, Права человека, Учебник для вузов, М., 2002, გვ. 144

⁴⁶² იხ. W. Höfling, Menschenwürde und gute Sitten, NJW, 1983, 36. Jahrgang, 2. Halbband, გვ. 1584

⁴⁶³ იხ. მ. ლეკვეიშვილი, სისხლის სამართალი (განსაკუთრებული ნაწილი), თბ., „ნორმა“, 1996, გვ. 123

⁴⁶⁴ იხ. ა. კობახიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 262

რებასა და პირის შეფასებას საზოგადოების თვალსაზრისით.⁴⁶⁵ პატივის ეს ორივე გამოვლინება სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას საჭიროებს.⁴⁶⁶ კონსტიტუციურად აღიარებულია პიროვნული პატივი. ამ თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია დებულება — ადამიანის ღირსება ხელშეუხებელია. კონსტიტუციის უზენაეს პრინციპად არის აღიარებული ადამიანის ღირსება. ამდენად, პიროვნულ პატივს აქვს მჭიდრო კავშირი ადამიანის ღირსებასთან. პიროვნული პატივის უფლება თავის საფუძვლებს უშუალოდ ადამიანის პიროვნებაში პოულობს. რამდენადაც ადამიანის ღირსება უშუალოდ უკავშირდება პირის არსებობას, შინაგანი პატივი მაინც მეტ-ნაკლები ხარისხით ადამიანის ყოფაცხოვრების ფაქტიდან გამომდინარეობს. ადამიანი არ შეიძლება იყოს აბსოლუტურად პატივდაკარგული. ამასთან, ადამიანი, როგორც პირი, არის უზენაესი სულიერი და ზნეობრივი ფასეულობის მატარებელი და ამყარებს საკუთარ ზნეობრივ როლს, საზოგადოების ნებისმიერი მოთხოვნისგან განუყოფლად. კერძოდ, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ყველა კანონის ფარგლებში.⁴⁶⁷

საგულისხმოა პატივის სისხლისსამართლებრივი გაგება, რომელიც ფაქტობრივ და ნორმატიულ ცნებებს უკავშირდება. პატივი ფაქტობრივად არის საზოგადოებრივი პატივისცემა, მის რეალურ ყოფაში სახელი და თანამშრომელთა მხრიდან შეფასება. ამდენად, პატივი არის, ერთი მხრივ, საკუთარი ღირსების შეგრძნება, მეორე მხრივ, ის, თუ რამდენადაა ადამიანთა ქცევა მათი წარმოდგენით ზნეობრივ მოთხოვნებთან შესაბამისობაში. რაც შეეხება პატივის ნორმატიულ გაგებას, პატივი არის ადამიანის შინაგან ღირებულებაზე დაფუძნებული პირთა ღირსება. ასევე არსებობს ახალი მიდგომა, რომელიც ნორმატიულ და ფაქტობრივ ელემენტებს აერთიანებს. ეს პოზიცია გაზიარებულია სასამართლო პრაქტიკასა და ლიტერატურაში. პატივის ნორმატიულ-ფაქტობრივი (ნორმატიულ-რეალური) გაგების მიხედვით, შეიძლება გარეგანი პატივისა და შინაგანი პატივის

⁴⁶⁵ იხ. T. Perger, *Ehrenschutz von Soldaten in Deutschland und anderen Staaten*, Köln, (TUP-Productions) (Dissertation), 2003, გვ. 22, <<http://ub.unibw-muenchen.de/dissertationen/ediss/perger-tilmann/inhalt.pdf>> [10.09.10 08:45]

⁴⁶⁶ იხ. Marc-Oliver Martin, *Publizistische Freiheit und Persönlichkeitsschutz. Zu den Grenzen der Verwertbarkeit realer Biografien*, Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2008, გვ. 147

⁴⁶⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. თ. პერგერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-24

დაცვის განსხვავება. გარეგან პატივში იგულისხმება საზოგადოებაში ადამიანის სახელი ან პატივისცემა ანუ სოციალური პატივისცემის უფლება, რომელიც ამ პირს აქვს და დანახულია ზნეობრივი თუ სოციალური თვალსაზრისით. შინაგანი პატივი ძირითადად დამოკიდებულია თვითშეფასებაზე, რომელიც კანონით დადგენილი წესებიდან გამომდინარეობს.⁴⁶⁸ ამიტომ აქ წარმოიშობა ფსიქოლოგიური, შემდეგ კი იურიდიული პრობლემა.⁴⁶⁹ თუმცა შინაგანი პატივის წარმოდგენილი წრე არის პიროვნული ღირსება. ამდენად, პატივი სისხლისსამართლებრივი გაგებით მოიცავს პირის ნამდვილ შინაგან ღირებულებას, ასევე საზოგადოებაში დამსახურებულ სახელს. სამოქალაქოსამართლებრივად კი პატივი არაა განსაზღვრული.⁴⁷⁰ ღირსების განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნების ერთ-ერთი გამოხატულება ისაა, რომ დედის სხეულში მყოფ მომავალ სიცოცხლესაც შეუძლია ადამიანის ღირსების საშუალებით დაიცვას საკუთარი უფლებები. ამასთან, ღირსება გარდაცვალების შემდეგაც ვრცელდება გვამსა და გარდაცვლილი ადამიანის ხსოვნაზე.⁴⁷¹ ამ ნაწილში ღირსება ვლინდება ღირებულებაში, რომელიც გარდაცვალების შემდეგ პიროვნების სახით რჩება და პიროვნების ხსოვნას უზრუნველყოფს. ღირსება ხომ პიროვნებისთვის დამახასიათებელი თვისებაა.⁴⁷²

რაც შეეხება ტერმინს „რეპუტაცია“, იგი შეფასებითი კატეგორიაა. მასში მოიაზრება ადამიანის სტატუსი საზოგადოებაში და მის შესახებ შექმნილი წარმოდგენა.⁴⁷³ ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანი რეპუტაცია იმ თვისებათა და შეფასებათა ერთობლიობაა, რომელთანაც მათი მატარებელი ასო-

⁴⁶⁸ იქვე, გვ. 25-26, იხ. *I. Siebrecht*, Der Schutz der Ehre im Zivilrecht, in der Zeitschrift „Juristische Schulung“ (JuS), 2001, Heft 4, გვ. 337; შინაგანი პატივი არსობრივად ახლოს დგას საბჭოთა პერიოდის იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულ „ღირსების“ მნიშვნელობასთან. ღირსების განსაზღვრების შესახებ იხ. *Л. Рафиева*, Гражданско-правовая защита чести и достоинства личности в СССР, Автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юрид. наук, Ленинград, 1966, გვ. 5; Курс советского гражданского права, *С. Братусь*, Предмет и система советского гражданского права, М., Государств. изд. Юридической Литературы, 1963, გვ. 85

⁴⁶⁹ იხ. *ი. ზიბრეხტი*, დასახ. სტატია, გვ. 337

⁴⁷⁰ იხ. *თ. პერგერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 27

⁴⁷¹ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 86

⁴⁷² აღნიშნულის შესახებ იხ. *თ. ნინიძე*, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, გვ. 67

⁴⁷³ იხ. *პ. (თ.) მონიაეა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), თბ., 1999, გვ. 34

ცირდება თავისი კონტრაგენტების, კლიენტების, მომხმარებლების, კოლეგების, თაყვანისმცემლების (შოუ-ბიზნესში), ამომრჩეველთა (არჩევითი თანაბდებობისთვის) შეგნებაში და პერსონიფიცირდება ამ დარგის სხვა პროფესიონალთა შორის.⁴⁷⁴ ამიტომ საქმიან რეპუტაციაში იგულისხმება პირის პროფესიული თუ სხვა საქმიანი თვისებების შეფასება, რასაც ეფუძნება მოცემული ფიზიკური ან იურიდიული პირის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება.

მაშასადამე, ძირითადია ღირსების, როგორც ღირებულების, განხილვა, რაც მის განსაკუთრებულ მხარეს წარმოაჩენს. მართალია, ამ შემთხვევაში მსჯელობა ღირებულებით ჭრილში გადადის, მაგრამ ეს მიდგომა გამოკვეთს ღირსების სამართლებრივ ბუნებას. მოცემული გაგებით ხაზგასმულია ღირსების ძირითადი ნიშანი — ინდივიდუალობა, აღნიშნული კი შეფასებით ხასიათს ატარებს.

ზემოთ განხილულის გათვალისწინებით აუცილებელია მოკლედ შევჩერდეთ სსკ-ის მე-18 მუხლზე. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, პირს უფლება აქვს სასამართლოს მეშვეობით კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი და ღირსება შელახვისაგან. აქ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ სიტყვა „საკუთარი“ სრულიად ზედმეტია, ვინაიდან საკუთარი პატივი უკვე ღირსებაა და ღირსება ამ ნორმაში ცალკეც არის ნახსენები. საქმე ისაა, რომ მოცემულ შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს შეუძლია კანონით დადგენილი წესით დაიცვას თავისი პატივი და არა სხვისი, რას მის ექსკლუზიურობას გამოკვეთს. თუმცა აღნიშნული განსხვავებულადაა გარდაცვლილის პიროვნულ უფლებათა დაცვასთან დაკავშირებით.⁴⁷⁵

ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია სასამართლოს წესით დაცვას ექვემდებარება, თუ: 1) შელახულია ფიზიკური ან იურიდიული პირის პატივი, ღირსება ან საქმიანი რეპუტაცია; 2) გავრცელებულია პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შელახველი ცნობები; 3) გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს არ შეესაბამება. პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შელახვა შეიძლება გულისხმობდეს პირის შესახებ ისეთი ცნობების გავრცელებას, რომლებიც შეიცავს მტკიცებას მათ მიერ კანონის ან

⁴⁷⁴ იხ. *მ. ჩიკვაშვილი*, *მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში*, თბ., „მერიდიანი“, 1998, გვ. 125

⁴⁷⁵ კონკრეტულად დაცვის ღონისძიებებზე იხ. უფლების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივ ფორმებში

მორალური ნორმების დარღვევის, უღირსი საქციელის ჩადენის შესახებ. ცნობები შეიძლება გავრცელდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გამოქვეყნების მეშვეობით, ცნობების გამოცემით, მათი მოწოდებით დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისთვის, ერთი ან რამდენიმე პირისთვის.

ამასთან, ღირსება არის რა ზოგადი პიროვნული უფლების ცენტრალური რაობა, სსკ-ით მისი დაცვა კი ზოგადი პიროვნული უფლების დაცულობაზე მიაწინებს. როცა პირის პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობები გამოქვეყნებულია პრესაში, სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე მათი უარყოფა უნდა მოხდეს ბეჭდვითი სიტყვის იმავე საშუალებით, რომელმაც გაავრცელა ისინი. თუ პიროვნების გამანობილებელ⁴⁷⁶ ცნობებს შეიცავს ამა თუ იმ ორგანიზაციის მიერ გაცემული დოკუმენტი და ისინი სინამდვილეს არ შესაბამება, სასამართლო უფლებამოსილია ორგანიზაციას დააკისროს დოკუმენტის შეცვლა. ის უნდა დაეგზავნოს ყველა იმ დაინტერესებულ პირს, ვისაც თავდაპირველი დოკუმენტი მიენოდა.⁴⁷⁷ განისაზღვრა, რომ ცილისწამების თაობაზე სასამართლო დავის საგანი არ შეიძლება იყოს განცხადება, რომელიც ეხება პირთა განსაზღვრულ ჯგუფს ან/და რომელშიც მოსარჩელე არ არის ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირებული.⁴⁷⁸

ამ სიკეთეების თაობაზე საქმეთა სამოქალაქო სამართალ-ნარმოების დროს მოსარჩელე შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირიც. რაც შეეხება მოპასუხეებს, ისინი არიან სუბიექტები, რომლებიც ავრცელებენ სინამდვილესთან შეუსაბამო პატივის, ღირსებისა თუ საქმიანი რეპუტაციის შემლახველ ცნობებს ან ისინი, რომლებიც ხელს აწერენ მათზე. სარჩელის დაკმაყოფილებისას სასამართლომ სარეზოლუციო ნაწილში უნდა მიუთითოს სახელის გამტეხი ცნობების გამაბათილებელი საშუალება და დაადგინოს, რა ვადაშიც უნდა გან-

⁴⁷⁶ ცილისწამების (საქ. სისხ. სამ. კოდ. 148-ე მუხლი) დეკრიმინალიზაციის მიზნებზე იხ. თ. კინწურაშვილი, მართლმსაჯულების ლოგიკა (სიტყვის თავისუფლება და ქართული სასამართლო პრაქტიკა), „თავისუფლება“, 2005, №3 (39), გვ. 4-13

⁴⁷⁷ იხ. თ. ქალდანი, ჟურნალი „ჩემი უფლებები“, მორალური ზიანი, თბ., 2002, გვ. 73-75

⁴⁷⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№ას-431-403-2010)

ხორციელდეს უარყოფა.⁴⁷⁹ ამასთან, პატივისა და ღირსების შელახვა შეიძლება გამოიწვიოს სახელის ხელყოფამ. თუმცა ეს არ ნიშნავს ამ სიკეთეების ცალკე სამართლებრივი დაცვის უგულებელყოფას.⁴⁸⁰ ასევე პატივისა და ღირსების ხელყოფით კი საბოლოო ჯამში შეიძლება პირადი ცხოვრების შელახვაც. შესაბამისად, სწორედ ეს ასპექტებია აქტუალური პირადი სფეროს დაცვის თვალსაზრისით.

ყურადღების ღირსია კონსტიტუციის მე-16 მუხლით განმტკიცებული პიროვნების თავისუფალი განვითარება, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ნიჭისა და უნარის რეალიზაციას, აყალიბებს ადამიანის ღირსების მატერიალურ და შინაარსობრივ მხარეს. ამიტომ ხშირად ეს უფლება განიხილება, როგორც ღირსების უფლების კონკრეტიზაცია. როგორც ადამიანის ღირსება, ისე პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება ხელშეუვალია.⁴⁸¹ ამდენად, სამოქალაქო სამართლებრივი თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია სსკ-ის მე-18 მუხლით დაცული ღირსების ასპექტის გამოკვეთა. ამასთან, აქ აქცენტი უნდა გაკეთდეს სუბიექტებს შორის ჰორიზონტალურ ურთიერთობაზე, რაც მათ თანაბარ პოზიციებში აყენებს (სსკ-ის 1-ლი მუხლი). ასევე პირადი სფეროს დაცვა უნდა განხორციელდეს კერძო ავტონომიის პრინციპის სხვადასხვა გამოვლინების ფუნდამენტური ანალიზის საფუძველზე, ხოლო ზიანის მიყენებისას, როგორც ითქვა, წარმოიშობა დელიქტური ვალდებულებები (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი და 992-1008-ე მუხლები). აღნიშნული კი იძლევა საშუალებას, ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებით დაცული იყოს პირადი ცხოვრება საქართველოს სამოქალაქო სამართალში.

ამასთან, განსაკუთრებული პიროვნული უფლება არის ზოგადი პიროვნული უფლების ქვესფერო. განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებებს შორის ნახსენებია პიროვნული პატივის, რეპუტაციისა და პატივის დაცვის უფლებები.⁴⁸² შესაბამისად,

⁴⁷⁹ იხ. *შ. ქურდაძე*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 130

⁴⁸⁰ იხ. *თ. ნინიძე*, ადამიანის ინდივიდუალობა — საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, გვ. 88

⁴⁸¹ იხ. *ლ. იზორია*, *კ. კორკელია*, *კ. კუბლაშვილი*, *გ. ხუბუა*, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 62

⁴⁸² იხ. *კ. ეასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 59-60

საქმე ეხება მთელისა და ნაწილის პრობლემას. პატივის დაცვის უფლება წარმოადგენს რა განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას, შეიძლება დავასკვნათ: ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას — პატივის უფლებას.

ამრიგად, ამკარაა, რომ პირადი ცხოვრების უფლება თავისი არსით უკავშირდება ღირსებას, პატივსა და საქმიან რეპუტაციას. სწორედ ამ სიკეთეების ღირებულებით ჭრილში განხილვას გადაჰყავს კვლევა სხვა საფეხურზე, რომელიც პირად ცხოვრებას უკავშირდება. ამ კონტექსტში კი პირადი ცხოვრების განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნება იკვეთება.

დ) პირადი ცხოვრება და პერსონალური მონაცემების დაცვა

პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება წარმოადგენს ერთ-ერთ სპეციალურ პიროვნულ უფლებას, რომელიც ახდენს პირის ინდივიდუალიზაციას. ამ გაგებით პირადი სფეროს ერთ-ერთი ასპექტი სწორედ პერსონალური მონაცემებია. დღესდღეობით ხშირად კერძო ცხოვრება განიხილება მხოლოდ ინფორმაციულ ჭრილში, რითაც ხაზი ესმევა პირადი სფეროს მოცემული ნიშნის მნიშვნელობას. ამდენად, შესასწავლია პერსონალური მონაცემების რაობა, მისი კავშირი პირად ცხოვრებასთან, საქართველოში პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ არსებული სამართლებრივი სისტემა.

კერძო ცხოვრება ინფორმაციული გაგებით ნიშნავს, რომ პირებს შეუძლიათ საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის დაცვის, გაცემისა და ხელმისაწვდომობის გაკონტროლება.⁴⁸³ პიროვნული მონაცემები არის ფიზიკური პირების იდენტიფიცირების საშუალება. პიროვნულ მონაცემთა შინაარსი არამატერიალური ბუნებისაა. პიროვნული მონაცემების მატარებელმა უნდა გადაწყვიტოს, შეიძლება თუ არა სხვებს გადაეცეს თუ გამრავლდეს. ამასთან, საქმე შეიძლება კოდირებასაც შეეხოს.⁴⁸⁴

საერთოდ, კერძო ცხოვრება ტექნოლოგიური მოვლენების ჭრილში სამ გარემოებას უკავშირდება: ა) მონაცემთა შექმნის გაზრდასა და ანკეტური მონაცემების დიდი რაოდენობის არქი-

⁴⁸³ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8; ალნიშნულის შესახებ ასევე იხ. *რ. დრუკე*, *მ. ა. ფილ*, *კარსტენ ვებერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-23

⁴⁸⁴ იხ. *მ. შმიჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 125

ვირებას; ბ) მონაცემთა შეგროვების და ექსპერტიზის გლობალიზაციასა და გ) ამ მოვლენათა გამო ციფრული ინფორმაციის მართვისთვის ადეკვატური მექანიზმების არარსებობას. შესაბამისად, პირადი სფეროს შესახებ მსჯელობა მნიშვნელოვანწილად გადაინაცვლა „ინფორმაციული კერძო ცხოვრების“ ჭრილში. ინფორმაციული კერძო ცხოვრება უკავშირდება პირთა ან პირთა ჯგუფის ან დანესებულების თუ ორგანიზაციის უფლებას, განსაზღვროს, როდის, როგორ და რა ფორმით გააცნოს სხვებს საკუთარი თავი.⁴⁸⁵

საქართველოში ბოლო პერიოდში მიექცა ყურადღება პერსონალური მონაცემების დაცვის პრობლემას. აღნიშნული განპირობებული იყო საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო აქტებთან ჰარმონიზაციითა და საზოგადოებრივი ცვლილებებით. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კონსტიტუციისა და ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის კონკრეტული დებულებები იცავდა პერსონალურ მონაცემებს, არ იყო ეფექტური მისი დაცვა. აუცილებელი იყო კერძოსამართლებრივ ნორმებშიც პერსონალური მონაცემების დაცვა, მით უმეტეს, საქართველოს კონსტიტუცია ძირითადი უფლების სახით ითვალისწინებდა კიდევ მას. სწორედ ამიტომ დაემატა სსკ-ს მე-18¹-ე მუხლი, რომელიც შეეხება პერსონალური მონაცემების მიღების შესაძლებლობას.⁴⁸⁶ აღნიშნულით პერსონალური მონაცემების დაცვა ამჟერად კერძოსამართლებრივ ფარგლებშიც მოექცა და საერთაშორისო განვითარების მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოვიდა.

პერსონალურ მონაცემთა წრე სხვადასხვა შეიძლება იყოს: პირის საბანკო ანგარიში, ჯანმრთელობის მონაცემები, გენეტიკური კოდი, პერსონალთან დაკავშირებული ცნობები, მალაზიაში სტუმრობის ჩვენები და „სექსუალური ინტერესები“, რომლებიც მხოლოდ უფლებამოსილი პირის საქმეა.⁴⁸⁷ ამავე ჯგუფს განეკუთვნება ფინანსური ინფორმაცია.⁴⁸⁸ ასევე საქართველოში

⁴⁸⁵ იხ. ჯონ თ. სომა, ჯ. ზაჩარი კორსონი, ჯონ კადკინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5-6

⁴⁸⁶ იხ. პ. (თ.) მონიავა, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, გვ. 17

⁴⁸⁷ იხ. W. Safire, Nosy Parker Lives, The New York Times, Sept. 23, 1999, გვ. 29

⁴⁸⁸ იხ. Fred H. Cate, The Privacy Problem, A broader view of information privacy and the costs and consequences of protecting it, First amendment center publication, Vol. 4, No. 1, March 2003, გვ. 6

პერსონალური მონაცემები დაცულია ქვეკანონური აქტებით.⁴⁸⁹ აქ არსისმიერია ის, თუ რა ფორმით (კონტექსტში) შეიძლება გავრცელდეს ეს ინფორმაცია, ვინაიდან აღნიშნულს შესაძლოა პირადი ცხოვრების შელახვა მოჰყვეს.

დღევანდელ საზოგადოებაში პრაქტიკულად უმნიშვნელოვანესია ინფორმაციული კერძო ცხოვრების დაცვა. აშშ-ში 1974 წელს მიიღეს კერძო ცხოვრების შესახებ კანონი, რომელიც კერძო სფეროს იცავს სახელისუფლო ჩარევებისგან. აღნიშნული კანონის ეფექტურობა უკავშირდება პირის შესაძლებლობას, იმოქმედოს ხელისუფლების წინააღმდეგ იძულების ფორმით.⁴⁹⁰ ეს კანონი იყო მცდელობა, განსაზღვრულიყო მტკიცე ბალანსი ხელისუფლების მოთხოვნილებას, შეაგროვოს და გამოიყენოს პირადი ინფორმაცია, და ამ სახის ინფორმაციის კონტროლზე კერძო ინტერესს შორის.⁴⁹¹ აღნიშნული კანონის მიღება განაპირობა ხელისუფლების მიერ ინფორმაციის მოპოვებამ, ელექტრონული საშუალებებით თვალთვალმა და ინფორმაციის ფართო წრემ, რომელიც გროვდებოდა მონაცემთა კომპიუტერულ სისტემაში.⁴⁹² ამ კანონში ჩამოყალიბებული რვა პრინციპი ემსახურება ნებისმიერ სახელმწიფოში ინფორმაციული თვითგამორკვევის უზრუნველყოფას: არ უნდა მოხდეს საიდუმლო ანკეტურ მონაცემებში რაიმენაირი ჩანერა და შემუშავდეს ორგანიზაციათა, მეთოდთა და სისტემათა საჯაროობის პოლიტიკა ანკეტური მონაცემების ჩანერის შესახებ (საჯაროობის პრინციპი). ადამიანს, რომლის შესახებაც არის ორგანიზაციაში პერსონალური მონაცემები, უნდა ჰქონდეს უფლება, გაეცნოს მათ და გადაიღოს ქსეროასლები (ინდივიდუალური ხელმისაწვდომობის პრინციპი). ორგანიზაციაში ინდივიდის შესახებ მონაცემების შეცვლა უნდა შეეძლოს თვით ამ ინდივიდს (ინდივიდის მონაწილეობის პრინციპი). ამასთან, უნდა არსებობდეს შეზღუდვები ადამიანის შესახებ ინფორმაციის ტიპებზე, რომელთა შეგროვე-

⁴⁸⁹ პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებით არსებული კანონებისა თუ აქტების შესახებ საუბარია განყოფილებაში „პირადი ცხოვრების საჯაროსამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება.“

⁴⁹⁰ იხ. *პ. პონგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 72

⁴⁹¹ იხ. *Todd R. Coles*, Does the privacy act of 1974 protect your right to privacy? an examination of Routine use exemption, *THE AMERICAN UNIVERSITY LAW REVIEW*, 1991, გვ. 965, 1001, <<http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/40/coles.pdf?rd=1>> [16.04.11 18:07]

⁴⁹² იხ. *პ. პონგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 80

ბაც ორგანიზაციას შეუძლია განსაზღვრული ქცევის წესების დაცვით (შეგროვების შეზღუდვის პრინციპი). გარდა ამისა, უნდა იყოს პირის შესახებ ინფორმაციის შინაგან გამოყენებაზე ორგანიზაციის შიდასაუწყებო წესები შეზღუდვების დონეზე (გამოყენების შეზღუდვის პრინციპი). ასევე უნდა იყოს პირის შესახებ ინფორმაციის გარეგან გახსნაზე შეზღუდვები, რაც შეუძლია გააკეთოს ორგანიზაციას წესების მიღებით (ინფორმაციის გახსნის შეზღუდვის პრინციპი). აუცილებელია, ორგანიზაციამ აიღოს პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე გონივრული და სწორი ინფორმაციის გავრცელებაზე. ესე იგი, ადამიანის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, მომსახურება, გამოყენება-გავრცელება უნდა იყოს აუცილებელი, კანონიერი, ხოლო თვით ინფორმაცია — ზუსტი და მიმდინარე (ინფორმაციის მართვის პრინციპი). ორგანიზაცია უნდა იღებდეს პასუხისმგებლობას ინდივიდუალური პოლიტიკისთვის წესების, მეთოდებისა და სისტემის თაობაზე (პასუხისმგებლობის პრინციპი). ამ კანონში დაშვებულია გამონაკლისები, რომლებიც ხელისუფლებას აძლევს საშუალებას, ჩაერიოს პირად ცხოვრებაში თვით ამ პირის თანხმობის გარეშე. ხელისუფლების უზურპაციის თავიდან ასაცილებლად კონგრესმა დაამატა პირობები პირადი სფეროს დასაცავად, კერძოდ, პირს შეუძლია ხელისუფლების წინააღმდეგ განახორციელოს სამოქალაქო მოქმედებანი და სასამართლო აკრძალვა. აღნიშნული იძლევა ფულად-საკრედიტო სფეროში ზიანის არსებობისას კომპენსაციის მიღების უფლებას.⁴⁹³

თუმცა ზემოთ მოყვანილ ინტერესებს შორის ამ კანონით ბალანსი მაინც ვერ იქნა მიღწეული; პირიქით, კერძო ცხოვრების შესახებ კანონმა გაითვალისწინა ხელისუფლების სურვილი ინფორმაციის შეგროვება-გამოყენებასთან დაკავშირებით ინდივიდის კერძო ცხოვრების ხარჯზე. აქ საქმე ეხებოდა ხელისუფლების მხრიდან ტაქტიკურ სვლას, რომელიც ჩვეულებრივ გაამართლებდა ინფორმაციის არაკანონიერ გამოყენებას, რათა გაეხსნა პირადი ინფორმაცია ინდივიდის თანხმობის გარეშე. ამასთან, ამ კანონის მიზანი, დაეცვა პირადი ცხოვრება, ვერ იქნა მოცემული კანონით მიღწეული. თუმცა კონგრესმა აღიარა ინდივიდის უფლება კერძო ცხოვრების დაცვაზე პირადი ინფორმაციის ფარგლებში, მაგრამ არ შესწევდა ძალა, უზრუნველყო მისი დაცვა. ამდენად, ვიდრე კონგრესი არ განიხილავს

⁴⁹³ იქვე, გვ. 82-84; *Due v. Chao*, 124 S. Ct. 1204, 1208-10 (2004)

ამ კანონის სისუსტეებს (მაგალითად, ინფორმაციის გამოყენების გამართლება), ინდივიდის კერძო ცხოვრება ხელისუფლების ჩარევის საფრთხის წინაშე დგას.⁴⁹⁴

ამასთან, მართალია, ზოგჯერ შეიძლება დამქირავებელთა მხრიდან დაქირავებულის ტელეფონისა და ინტერნეტის გამოყენების კონტროლირება კანონიერი იყოს, თუმცა ამისთვის ის აუცილებლად განსაზღვრულ წინაპირობებს უნდა აკმაყოფილებდეს. თუ განცხადებელი იყენებს ინტერნეტს, ტელეფონსა და ელექტრონულ ფოსტას კოლეჯის სამუშაო დროის პირობებში, დაუშვებელია ამ ტელეფონითა თუ ელექტრონული ფოსტით მისი პირადი ინფორმაციის შეგროვება-შენახვა, თუ ამ კონტროლის მომწესრიგებელი შიდა კანონი არ არსებობს და ეს ჩარევა არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში.“ წინააღმდეგ შემთხვევაში აღნიშნული კერძო ცხოვრებისა და კორესპონდენციების პატივისცემის უფლების ხელყოფაა.⁴⁹⁵ აქ საქმე ეხება სფეროს, რომელიც უფლებამოსილ პირს ეკუთვნის, ამიტომ უპირველესია თვით ამ პირის კერძო ცხოვრების აღიარება (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწ.). ამავე დროს, შესაძლებელია პირადი ინფორმაციის შეგროვება-შენახვის არამართლზომიერებისას მოქმედების შეწყვეტის მოთხოვნაც დადგეს. მაგრამ აღნიშნული არ გამორიცხავს გარკვეული ზიანის მიყენების შემთხვევაში ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, რაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს პირადი ცხოვრების დაცვაში (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ასევე მნიშვნელოვანია 1998 წლის ბავშვთა „ონლაინ-კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ კანონი“, რომელიც ვრცელდება ცამეტ წლამდე ასაკის ბავშვებზე. ეს კანონი ზრდის მშობელთა მონაწილეობას ონლაინის საშუალებით ბავშვთა მოქმედებაში, რომ დაიცვან ისინი ონლაინში მონაწილეთაგან; ონლაინის ფორუმების ხელმისაწვდომობისა და პირადი ინფორმაციის უსაფრთხოების დასაცავად; ამდენად, იზღუდება ბავშვებისაგან პირადი ინფორმაციის შეგროვება მშობელთა თანხმობის გარეშე.⁴⁹⁶

სწორედ უფლებამოსილი პირის პერსონალური მონაცემებისადმი სრულ ნდომას ეხებოდა ადამიანის უფლებათა ევრო-

⁴⁹⁴ იხ. *თოდ რ. ქოულსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1001-1002

⁴⁹⁵ იხ. *Copland v. United Kingdom*, 2007 წლის 3 აპრილის გადაწყვეტილება

⁴⁹⁶ იხ. *ჯონ თ. სომა*, *ჯ. ზაჩარი კორსონი, ჯონ კადუინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 16-17

პული სასამართლოს ერთ-ერთი გადანყვეტილება. ამ საქმეში სოციალურმა სამსახურმა ამავე პირს მასზე არსებული პირადი ხასიათის ინფორმაცია არ მისცა სრულად. ევროსასამართლოში გაირკვა, რომ ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილ ინფორმაციასთან შედარებით განმცხადებელს მის შესახებ დოკუმენტაცია შეზღუდულად მიანოდეს. ამასთან, არ არსებობდა ამ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე შეზღუდვის რაიმე კანონიერი საფუძველი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მას არ ჰქონდა პროტესტი წებისმიერ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობაზე უარის თქმის გამო. ხელისუფლებამ აღნიშნა, რომ ისინი ინფორმაციის ძირითად ნაწილებს ცარიელი ტოვებდნენ და განსაზღვრული დოკუმენტაცია იყო დაცული იმის საფუძველზე, რომ ინფორმაციის დაცვა იყო გამართლებული მესამე პირებისგან კონფიდენციალობის უზრუნველყოფის ვალდებულებით. თუმცა საბოლოო ჯამში აქ საქმე ეხებოდა თვით განმცხადებლის პირად საიდუმლოებას, რომელზეც პირველ რიგში სწორედ მას უნდა ჰქონოდა სრული წვდომის შესაძლებლობა. აღნიშნული კი ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ სამართლიანად დააკვალიფიცირა, როგორც პოზიტიური ვალდებულების შეუსრულებლობა და კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა.⁴⁹⁷

აქ აუცილებელია განისაზღვროს, თუ რა ფორმით შეიძლება გამოვლინდეს პერსონალური მონაცემები, ვინაიდან ამ გზით მან შეიძლება პირადი ცხოვრების ხელყოფა გამოიწვიოს. მოცემულ შემთხვევაში პერსონალური მონაცემების გამოვლენის ფორმა შეიძლება შეეხოს ღირსებას (სსკ-ის მე-18 მუხლი), რაც, თავის მხრივ, პირადი ცხოვრების დაცვის აუცილებლობას წარმოშობს. ამდენად, ღირსების მომენტმა შეიძლება პერსონალურ მონაცემებსა და პირად ცხოვრებას შორის მჭიდროდ დამაკავშირებელი ჯაჭვი შექმნას. ამასთან, პერსონალური მონაცემების დაცვა უნდა გამომდინარეობდეს საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლებიდან (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), რომელიც ამოსავალია საერთოდ პირადი სფეროს არსის განსაზღვრად. პერსონალური მონაცემების უკანონო გავრცელება ინფორმაციული კერძო ცხოვრების შელახვას გულისხმობს. არადა ეს ის სფეროა, რომელიც უფლებამოსილი პირის „საუფლოს“ წარმოადგენს. აქ უფლებამოსილი პირი გაცემს ნებართვას კერძო ხასიათის ინფორმაციის გაცემაზე. ეს შეიძლება

⁴⁹⁷ იხ. *M.G v. the United Kingdom*, 2002 წლის 24 სექტემბრის გადანყვეტილება

განსაკუთრებით ღრმა, პიროვნულ სფეროსაც შეეხოს. ამ სიკეთის შელახვა კი ექცევა პირადი ცხოვრების დაცვის ფარგლებში და წარმოშობს უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმის გამოყენების აუცილებლობას, მაგალითად, ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტას. ამასთან, შესაძლებელია ამ სიკეთის შელახვამ გამოიწვიოს ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი და იმის მიხედვით, თუ რომელ კონკრეტულ გარემოებებს გულისხმობს სხვადასხვა შემთხვევა, დადგება დელიქტური პასუხისმგებლობა სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებზე დაყრდნობით.

ამდენად, საქართველოს კანონმდებლობამ ორმხრივად შექმნა პერსონალური მონაცემების საჯარო და კერძოსამართლებრივი დაცვის მექანიზმები. აღნიშნულით ადრინდელი საკანონმდებლო ვაკუუმი ინფორმაციული კერძო ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის არარსებობის თაობაზე შეიცვალა.

II. სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზია

ინფორმაციის თავისუფლების იურიდიული საფუძველი არის პირთა გარანტია, ხელი მიუწვდებოდეთ ინფორმაციასთან. ეს წარმოშობს ინფორმაციული კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემას. ინფორმაციის თავისუფლებისა და პირად სფეროს დაცვას შორის კონფრონტაცია ამ ფორმით საჭიროებს საზოგადოებრივი ინტერესების დაბალანსებას პირად პრივილეგიებთან კავშირის დროს.⁴⁹⁸

მასობრივი ინფორმაციის გავრცელების საშუალებები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საზოგადოების განვითარების პროცესში, რადგან მედიას პროფესიულად ევალება, დააკმაყოფილოს საზოგადოებრივი ინტერესი. ამასთან, მედიას აქვს კანონის შესახებ ცნობების გავრცელების და ურთიერთობათა ცვლილებების შესახებ აზრისა და საჯარო უფლების ჩამოყალიბების ფუნქციებიც, ვინაიდან მედიას შეუძლია ეფექტური გზით მიმართოს მასას. მედიასაშუალებებით რაიმეს გადაცემა კი შეიძლება გულისხმობდეს სხვადასხვა წყაროდან ანკეტური მონაცემების შეგროვება-დამუშავებას (ჯანმრთელობის მდგომარე-

⁴⁹⁸ აღნიშნულზე იხ. *N. Serirak, Towards Personal Data Protection: A Proposed Model for the Development of 'Right to Know' in Thailand*, Thammasat Review, გვ. 127-128, <[http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5\[11\].pdf](http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5[11].pdf)> [10.12.10 10:34]

ობის, სოციალური უზრუნველყოფის, საგადასახადო მონაცემები და ა. შ.). ამით საფრთხე ექმნება კერძო ცხოვრებას, რომელსაც პატივს უნდა სცემდეს სახელმწიფო და ნებისმიერი კერძო პირი.⁴⁹⁹

სწორედ პრესის თავისუფლებას უკავშირდება მჭიდროდ აზრის გამოხატვის თავისუფლება, რომელიც მრავლისმომცველია და ამიტომ შესწევს იმის უნარი, რომ გარკვეულწილად სხვა უფლებებთან ჭიდილში აღმოჩნდეს.⁵⁰⁰ აზრისა და პრესის თავისუფლებებს ორი ძირითადი ამოცანა აქვს: ა) გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის თვითგანხორციელების მნიშვნელოვანი ასპექტია; ბ) ის ცენტრალური მნიშვნელობისაა დემოკრატიული საზოგადოებისთვის. მედიის გზით ინფორმაციის მიღება-გამოქვეყნებამ კი შეიძლება დაარღვიოს პირთა უფლება ანონიმურობასა და ინფორმაციულ თვითგამორკვევაზე. პრესისა და აზრის თავისუფლება „ყველა თავისუფლების კენწეროა“ ან „კონსტიტუციური პრინციპია“, ასევე პრესის თავისუფლება ჩვეულებრივ ცოცხალი დემოკრატიის გარანტიაა.⁵⁰¹

ინფორმაციულ ეპოქაში ბევრი ინტერნეტ-მომხმარებელი ცდება, როცა მიიჩნევს, რომ ინტერნეტ-საუბრები რჩება საიდუმლოდ. თუ პირი ფიქრობს, რომ მისი კომპიუტერი მისივე თვალია კიბერსივრცეში, სინამდვილეში ეს აღმოჩნდება თვალი, რომელსაც ორმხრივი მაყურებელი ჰყავს. არსებობს ინტერნეტის მრავალი საძიებო მეთოდი, რაც სხვებს აძლევს შესაძლებლობას, დაინახონ ამ პირის ქცევა კიბერსივრცეში და ადვილად მოიპოვონ მასზე ინფორმაცია. ამასთან, ბევრი დამსაქმებელი საკუთარ თანამშრომლებს სთავაზობს ინტერნეტ-მომსახურებასა და უქმნის ელექტრონულ ფოსტას. როდესაც ადამიანი ვებგვერდს ესტუმრება, ყიდულობს რაიმეს ან აგზავნის ელექტრონულ ფოსტას, ანკეტური მონაცემების უმეტესობა რეგისტრირდება. ეს ზრდის ინტერნეტში ადამიანის კერძო ცხოვრების იზოლირების ტენდენციას.⁵⁰² ამდენად, 1990-იანი წლების შუალედში

⁴⁹⁹ იქვე, გვ. 133, 134-135

⁵⁰⁰ იხ. აზრის გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო ე. გოცირიძემ, თბ., „სტამბა ქართული ფილმი“, 2006, გვ. 9

⁵⁰¹ იხ. *კ. შუნკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17, 23

⁵⁰² იხ. *Deborah M. McTigue*, *Marginalizing Individual Privacy on the Internet*, Boston University Journal of Science & Technology Law, June 1, 1999, გვ. 1-2;

მრავალმა მოვლენამ კერძო ცხოვრების გარშემო ახალი საკითხი წამოჭრა: ახალი ტექნოლოგიების ჩქარი ზრდა; უფროდაუფრო აგრესიული (სკანდალური) ამბების გავრცელება პრესის მეშვეობით; იდენტურობის ქურდობის ზრდა...⁵⁰³

ამასთან, ორგანიზაციების საქმიანობა უკავშირდება მომხმარებელთა ნდობის მოპოვებას, ანკეტური მონაცემების გავრცელება-გახმაურების რისკისაგან დაცვას და სხვა.⁵⁰⁴ ორგანიზაცია უნდა იცავდეს პირადი ინფორმაციის განსაზღვრულ წრეს: ფინანსურ მონაცემებს, ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ და ფარმაცევტულ ინფორმაციას.⁵⁰⁵ როცა კომპანიის თანამშრომლები ნებაყოფლობით ამყარებენ კავშირს ელექტრონული ფოსტით, რომელიც კომპანიის საკუთრებაშია, კერძო სფეროში ჩარევა მიიჩნევა დარღვევად, თუ ის არსებითი და ძალიან შეურაცხყოფელია ჩვეულებრივი გონიერი ადამიანისთვის.⁵⁰⁶ ასევე კომპანიებს აქვს განსაზღვრული მოვალეობები ინვესტორების, საქმიანი პარტნიორების, კლიენტებისა და მომსახურე პირთა მიმართ, მათ შორის ინფორმაციის საიდუმლოებისა და ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფა სხვადასხვა მეთოდით, თუნდაც თვალთვალთ.⁵⁰⁷ აქ მთავარია, რომ ზიანი არ დადგეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში დადგება ქართული დელიქტური სამართლით დადგენილი შედეგები (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ვიდეოკონტროლსაც შეუძლია კერძო ცხოვრების შელახვა გამოიწვიოს. ეს განსაკუთრებით შეეხება სახელმწიფოს მიერ ვიდეოკონტროლის სფეროში ბიომეტრიულ ღონისძიებებს, რომლითაც შეიძლება სხეულზე ჩა-

<<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/scitech/volume5/5huist15.pdf>>
[07.09.10 21:00]

⁵⁰⁴ იხ. *ფრედ ფ. ქეითი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5

⁵⁰⁵ იხ. *Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure, A Technical White Paper*, July 2004, გვ. 4, 5

⁵⁰⁶ დარღვევის ყველაზე ხშირი ტიპი იყო იდენტობის ქურდობა. უკანასკნელი 5 წლის მანძილზე 27 მლნ-ზე მეტი ამერიკელი გახდა იდენტურობის ქურდობის მსხვერპლი, მათ შორის ბოლო წელს 9,9 მლნ. ადამიანი. ამასთან, ევროსაბჭოს დირექტივა მონაცემთა დაცვის შესახებ, რომელიც ადგენს წესებს, რომლებიც ანკეტური მონაცემების ყველა ტიპის დამუშავებას ეხება. იხ. *Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure, A Technical White Paper*, July 2004, გვ. 1, 2, 9

⁵⁰⁷ იხ. *B. Smyth v. Pillsbury Co.*, 1996 წლის 23 იანვრის გადაწყვეტილება, აღნიშნულზე იხ. *დებორა მ. მაქთიგუ*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-14

⁵⁰⁸ იხ. *გ. ლეიბი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3-4

ტარებული ოპერაციები ცხადი გახდეს და ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება შეილახოს. აღნიშნული, თავის მხრივ, შეიძლება შეეხოს ადამიანის ღირსების ხელყოფას.⁵⁰⁸

ამდენად, პირადი სფეროს დაცვა და პრესის თავისუფლება თავისუფალი საზოგადოებისთვის თანაბარნილად კონსტიტუციური მნიშვნელობისაა. მხოლოდ ინგლისში იყო დღემდე სასამართლო პრაქტიკის მიერ პირადი სფეროს პატივისცემის უფლება უარყოფილი. აზრის თავისუფლება ბრიტანული და გერმანული სამართლის სისტემაში, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაში, ცენტრალურ როლს თამაშობს.⁵⁰⁹ ამდენად, რთულია ბალანსის შენარჩუნება კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობასა და თავისუფალ მედიას შორის.⁵¹⁰

მოცემული გაგებით მნიშვნელოვანია მედიის თვითრეგულირების მექანიზმი, რაც გარკვეული ვალდებულებებისა და წესების დაცვით დააბალანსებს ინტერესთა შორის კონფლიქტს. პოზიტიურია, როცა პრესას არ შეუძლია კონვენციის მე-8 მუხლის ხელყოფის დროს დაიმონმოს, რომ „ობიექტური და კორექტული“ იყო; ამ სახის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლების შესაძლებლობა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნებიდან გამომდინარეობს.⁵¹¹ საქართველოში ამ თვალსაზრისით მოქმედებს მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი. მასში დასაწყისშივე განმარტებულია კერძო ცხოვრების ლეგიტიმური მოლოდინი, როგორც პირის მოლოდინი, მოეპყრან მას აღიარებული და დამკვიდრებული პრაქტიკის ან წესების შესაბამისად. თუმცა იქვე ხაზგასმავა, რომ შეიძლება გარკვეულმა კერძო ქმედებამ წამოჭრას საკითხები, რომლებიც ლეგიტიმურ საზოგადოებრივ ინტერესს უკავშირდება (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-5 მუხლის „ი“ პუნქტი). ამასთან, მაუწყებლის მოვალეობას წარმოადგენს ბალანსის დაცვა ინფორმაციის თავისუფლებასა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ლეგიტიმურ მოლოდინს შორის (ამავე კოდექსის 34-ე მუხლი). ზოგ შემთხვევაში რთულია იმის დადგენა, არსებობს თუ არა იმ ხარისხის საზოგადოებრივი ინტერესი, რომ კერძო ცხოვრების შესახებ გარკვეული ცნობები გავრცელდეს. მაგალითად, მაუწყებელთა ქცევის

⁵⁰⁸ იხ. თ. გაული, დასახ. ნაშრომი, გვ. 269-272

⁵⁰⁹ იხ. ჰ. მუნში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17

⁵¹⁰ იხ. ბ. ბურკადე, გამოხატვის თავისუფლების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება, ჟურნალი „მართლმსაჯულება“, 2008, №1, გვ. 142

⁵¹¹ იხ. ჰ. მუნში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 102

კოდექსის 35-ე მუხლის მე-15 პუნქტის მიხედვით, კერძო საკუთრებაში მყოფ ტერიტორიაზე ფარული ჩანერა გამართლებულია მხოლოდ საზოგადოებრივი ინტერესით, მათ შორის საფუძვლიანი ვარაუდის არსებობისას, რომ აღმოჩენილი იქნება დანაშაულის შესახებ მტკიცებულება. აქ განსასაზღვრია, თუ როდის შეიძლება საზოგადოებრივი ინტერესით გამართლებული იყოს გამოქვეყნება. მიზანშეწონილია, ინფორმაციის გავრცელების ლეგიტიმაციის საკითხი საფუძვლიანი მსჯელობის საგანი იყოს და არ მოხდეს კერძო სფეროს უხეში ხელყოფა. მაუნყებელთა ქცევის კოდექსის 36-ე მუხლის პირველ ნაწილში ასევე დაცულია სხეულებრივი კერძო ცხოვრება: არაა მიზანშეწონილი დაზარალებულის, გვამის ან დასახიჩრებული სხეულის, სისხლისა და სხვა მსგავსი სცენების ჩვენება მნიშვნელოვანი სარედაქციო დასაბუთების გარეშე. მათი გადაღება უნდა მოხდეს ისეთი მანძილიდან, რომ შეუძლებელი იყოს დაზარალებულის იდენტიფიცირება.⁵¹² აღნიშნული გარდაცვალების პირადულ ხასიათს გამოკვეთს.⁵¹³

გერმანიაში არსებობს თვითრეგულირების ნებაყოფლობითი ინსტანცია — პრესის საბჭო,⁵¹⁴ რომელიც იყენებს პრესის კოდექსს. ეს წესები პუბლიკაციური სამუშაოსთვის დირექტივების საშუალებით გერმანული პრესის საბჭოს მიხედვით კონკრეტულირდება.⁵¹⁵ ასევე ინგლისში არსებობს პრესის საჩივრების

⁵¹² აღნიშნული კოდექსი შეგიძლიათ იხილოთ ინტერნეტ-გვერდზე: http://www.gncc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=110&info_id=6986 [20.04.11 15:50]. აქაც აღრეულია ტერმინები „პირადი ცხოვრება“ და „კერძო ცხოვრება“.

⁵¹³ იხ. C. Calvert, *The Privacy of Death: An Emergent Jurisprudence and Legal Rebuke to Media Exploitation and a Voyeuristic Culture*, 26 *Loyle of Los Angeles Entertainment L. Rev.*, 2006, გვ. 133-163

⁵¹⁴ შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია (თარგმნა მ. თაბაგარმა და სხვებმა), თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004, გვ. 81

⁵¹⁵ გერმანული პრესის საბჭოს პრესის კოდექსის მე-4 და მე-8 მუხლები ემსახურება პირადი სფეროს დაცვას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პრინციპი — პატივი ეცი ადამიანების პირად ცხოვრებასა და ინტიმურ სფეროს⁵¹⁶ პრესის საშუალებით (ამ კოდექსის მე-8 მუხლი). სხეულებრივი და ფსიქიკური დაავადება ადამიანების საიდუმლო სფეროში შედის (დირექტივა 8.3). საჯარო ინტერესის არსებობისას პირადი ქცევის განხილვა გამართლებულია. იხ. პ. მუნში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 186, 188. ფიზიკური და გონებრივი დაავადებები და დაზიანებები პიროვნების ცხოვრების კონფიდენციალური მხარეა. პრესამ კი თავი უნდა შეიკავოს ჯანმრთელობის მდგომარეობის თუ სამედიცინო დანესებულებების აღწერისას ვინაობისა და ფოტოების გამოქვეყნებისაგან, დამამცირებელი ტერმინების გამოყენებისაგან, თუნდაც ასეთ ტერმინებს ვხვდებოდეთ ყოველდღიურ

კომისია, რომელიც მუშაობს საჩივრებზე, რომელშიც გამოთქმულია რაიმე სახის პრეტენზია ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული მასალების შინაარსის თაობაზე. ეს კომისია ხელმძღვანელობს პრაქტიკის კოდექსით.⁵¹⁶ სწორედ ამ კოდექსის მე-3, მე-5, მე-6, მე-7, მე-10 და მე-12 მუხლები პირადი სფეროს დაცვას ეძღვნება. სკოლის მოსწავლეების შესახებ ფოტორეპორტაჟების ან რეპორტაჟების გაცემა შეიძლება ძირითადად მხოლოდ აღზრდაზე უფლებამოსილი პირების თანხმობით მოხდეს. არასრულწლოვნების პირადი ცხოვრების შესახებ გამოქვეყნებული ინფორმაცია არ შეიძლება მშობელთა ცნობადობის გზით გამართლებულ იქნეს (მე-6 პუნქტი, ციფრი)...⁵¹⁷

როგორც ჩანს, ხშირად ერთი „თავისუფლება ეჯახება სხვა მრავალ თავისუფლებას და სახელმწიფოს ფუნქციონირების მოთხოვნილებას.“⁵¹⁸ ამ თვალსაზრისით აღსანიშნავია აზრის გამოხატვის თავისუფლება, რომელსაც, ერთი მხრივ, დემოკრატიული პროცესის ფუნქციონირებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, მეორე მხრივ, სხვა ინტერესებში ენერგიული შეჭრის უნარის გამო, გაცილებით უფრო პრობლემურია სამართლიანი ბალანსის მიღწევა ამ უფლების სხვა ღირებულებებთან დაპირისპირებისას.⁵¹⁹ ამასთან, ადამიანის ღირსება არ შეიძლება იქცეს სახელმწიფოსა თუ საზოგადოების მოთხოვნის საგნად.⁵²⁰

აღნიშნული განსაკუთრებით აქტუალური გახდა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიღებით, ენაიდან ამით შეიქმნა საფრთხე იმისა, რომ ქართული სამოქალაქო

მეტყველებაში. ნებისმიერ პირს, ცნობად სახეებსაც კი, სიცოცხლეში და გარდაცვალების შემდეგაც იცავს კანონი ისეთი ფაქტების გახმაურებისაგან, რომლებიც მის დისკრედიტაციას იწვევს. იხ. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია, გვ. 96

⁵¹⁶ იხ. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია, გვ. 103

⁵¹⁷ იხ. პ. მუნკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 189, 77

⁵¹⁸ ა. შაიო, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, მეცნიერული რედაქცია და წინათქმა თ. ნინიძისა, თბ., აირის საქართველო, 2003, გვ. 309

⁵¹⁹ იხ. აზრის გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო ე. გოცირიძემ, გვ. 9-10

⁵²⁰ იხ. ი. თაბორიძე, ბუნებითი სამართლის როლი ადამიანის ღირსების გაგების ჩამოყალიბებაში, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 2004, სპეც. გამოცემა, გვ. 105

ლაქო სამართალი დაშორებოდა გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიდგომას. საქმე ისაა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი პირს ანიჭებდა უფლებას, მოეთხოვა იმ ცნობების საჯაროდ უარყოფა, რომელიც ლაზავდა პატივს, ღირსებასა თუ საქმიან რეპუტაციას. ეს მუხლი განსაზღვრავდა, რომ სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის ადეკვატური ფარგლების დადგენა მიიღწევა სსკ-ის მე-18 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დაცვის ფორმებით. ამდენად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მითითება „სინამდვილესთან შეუსაბამობის დამტკიცების შესახებ“, თავის მხრივ, ფაქტებზე მსჯელობას ეხება, რაც განსხვავდება შეფასებისგან. ნამდვილობა შეიძლება დამტკიცდეს მხოლოდ ფაქტებთან დაკავშირებით, აზრი კი მტკიცებას არ ექვემდებარება. შესაბამისად, ამ ორი კომპონენტის (ფაქტისა და აზრის) გონივრული გამოიჯენა არის სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მართებული გამოყენების წინაპირობა. თუმცა საერთო სასამართლომ უნდა დაადგინოს არა მხოლოდ ნამდვილობა, არამედ შეაფასოს გავრცელებული ცნობების ხასიათი და გადაწყვიტოს, ხელყოფს თუ არა აღნიშნული ცნობები კონსტიტუციით დაცულ უფლებებს. არადა გერმანიაში აღიარებულია, რომ პიროვნული უფლებების დაცვა გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე ინფორმაციის თავისუფლება, თუ საქმე ეხება ცრუ ან დაუდასტურებელი ფაქტების მტკიცებას. აღნიშნული კი უახლოვდება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს მიდგომას. ამდენად, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის ერთადერთ კანონიერ მიზნად უნდა ჩაითვალოს სხვათა უფლებების დაცვა.⁵²¹ სსკ-ში 2004 წლის საკანონმდებლო ცვლილებამ ღირსებისა თუ სხვა სიკეთეთა კონსტიტუციური დაცვის ხარისხის შესუსტების საფრთხე გააჩინა.

ამასთან, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ კანონმა“ შემოიღო ტერმინები „კვალიფიციური და აბსოლუტური პრივილეგიები.“ აბსოლუტურ პრივილეგიაში მოიაზრება კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობისაგან პირის სრული და უპირობო განთავისუფლება, ხოლო კვალიფიციურ პრივილეგიად ითვლება კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობისაგან პირის ნაწილობრივი ან პირობითი განთავისუფლება. თუმცა პირმა შეიძლება დაკარგოს პრივილეგია ბრალეული ქმედების ჩადე-

⁵²¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (№2/1/241)

ნისთვის სასამართლოს დასაბუთებული გადანაცვეტილებით, თუ ეს აუცილებელია ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად („სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის „ქ“ და „ღ“ პუნქტები). ამასთან, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-4 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, აზრი დაცულია აბსოლუტური პრივილეგიით,⁵²² ხოლო აღნიშნული კანონის მე-7 მუხლის მიხედვით, ამ კანონით აღიარებული და დაცული უფლებების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს. რაც შეეხება კანონით დადგენილი წესით დაუდასტურებელ ეჭვს, ის უნდა გადანაცვდეს სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის სანინაალმდეგოდ.⁵²³

როგორც ჩანს, ინტერესთა დაბალანსება მეტად რთული საქმეა. აქ აუცილებელია მაქსიმალურად ზუსტად იყოს კანონის ტექსტი ინტერპრეტირებული და პრაქტიკაშიც სწორად გამოყენებული, ვინაიდან არ შეიქმნას მახინჯი პრაქტიკა, რასაც გამოიყენებენ შემდგომ სხვა გადანაცვეტილებათა საფუძვლად. ამ გზებით საგულისხმოა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის პრაქტიკული გამოყენების ტენდენციები. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ მოცემული კანონი განიმარტება საქართველოს კონსტიტუციის მიერ ნაქისრი საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად. დადგინდა, რომ პრესის გზით გავრცელებული ინფორმაცია შეიძლება სხვა პირთა უფლებებისა და მათი რეპუტაციის შელახვის რისკს შეიცავდეს. გავრცელებული ინფორმაცია შეიძლება იყოს შეურაცხმყოფელი ან შემამფოთებელი, მაგრამ ამ უფლების დაცვა აუცილებელი იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლით დადგენილი კანონიერი მიზნის მისაღწევად. მოცემულ შემთხვევაში „აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ უნდა განიხილებოდეს, როგორც „დასაშვები კრიტიკა.“ აქ გადამწყვეტია, თუ რას ისახავდა მიზნად სტატიით გავრცელებული ინფორმაცია და რამდენად არსებობდა ამ

⁵²² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (№ას-1278-1298-2011)

⁵²³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის გადანაცვეტილება (№207-194-2011)

ინფორმაციის საზოგადოებისთვის მიღების აუცილებლობა. საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად თუ სტატიაში მოცემული ინფორმაცია საზოგადოების ინტერესის საგანია და საზოგადოებრივი დებატების ნაწილს წარმოადგენს, უნდა მიეთითოს სტატიის მიზანი — საზოგადოებრივი ინტერესის დაკმაყოფილება. ამას თავისთავად შეიძლება შეენიროს კონკრეტული პირის რეპუტაცია.⁵²⁴

თუ აღნიშნულს გავითვალისწინებთ, მაშინ ერთი შეხედვით შეიძლება გაჩნდეს აზრი, რომ კანონმა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ პატივისა და ღირსების დაცვის ხარისხი გაცილებით ქვემოთ დასწია, ვიდრე ეს კონსტიტუციით შეიძლებოდა ყოფილიყო ნაგულისხმევი.⁵²⁵

თუმცა მხედველობის არედან არ უნდა გამოგვრჩეს რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი გარემოება: ა) ეს კანონი უნდა განიმარტოს ასე: უპირველეს ყოვლისა, ღირსების დაცვის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილი წესები უნდა გამოიყენებოდეს და თუ ღირსების დაცვის უკეთეს პირობებს ითვალისწინებს საერთაშორისო აქტები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, მაშინ ისინი უნდა ასრულებდეს სუბსიდიურ და შემავსებელ ფუნქციას. საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, დასაშვებია აზრის თავისუფლების შეზღუდვა სხვათა უფლების ხელყოფის შემთხვევაში. ამდენად, იერარქიულად უფრო მაღლა მდგომი სასამართლოს წყარო უნდა იყოს გამოყენებული მოცემული უზუსტობის განსამარტად; ბ) ამასთან, თუ ღირსება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით მაღალი ხარისხით, მაშინ კანონიც მის განმტკიცებას უნდა ისახავდეს მიზნად, წინააღმდეგ შემთხვევაში კონსტიტუციის მნიშვნელობა ძალას დაკარგავდა; გ) ასევე საქართველოს კონსტიტუცია ადგენს ღირებულებათა განსაზღვრულ წესრიგს, რომელიც გარკვეულწილად იერარქიულ ხასიათს ატარებს და ღირსება სიცოცხლის გვერდით დგას. ხშირად დაობენ კიდეც, თუ რომელი მათგანია უპირველესი, საფუძველთა საფუძველი; გერმანული პრაქტიკით ადამიანის ღირსება ყვე-

⁵²⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2009 წლის 23 ივლისის განჩინება (№ას-1174-1319-08)

⁵²⁵ იხ. ე. გოცირიძე, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებებითი კონფლიქტის დილემები), „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3, გვ. 28-29

ლა სხვა ძირითადი უფლების ლიბოა, აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ კი ყოველთვის უნდა დაიხიოს ღირსების შელახვისას. საქართველოს კონსტიტუცია კი განსაზღვრავს ღირსების ხელშეუვალობას და სხვა დათქმას შეზღუდვის თაობაზე არ შეიცავს. საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-2 ნაწილიც პირიქით, აძლიერებს 1-ლი ნაწილის შინაარსს და მიუთითებს „პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობის“ დაუშვებლობაზე.⁵²⁶ ამასთან, კანონმდებელი არ უნდა დაუპირისპირდეს აღიარებულ ზნეობრივ ფასეულობებს. საგულისხმოა ისიც, რომ არ უნდა მოხდეს კონსტიტუციასა და სამართლებრივ სისტემას შორის გაუცხოება. ამიტომ მნიშვნელოვანია მოქმედი კანონმდებლობა იყოს კონსტიტუციით აღიარებულ ღირებულებებთან შესაბამისობაში.⁵²⁷ ამდენად, მიზანშეწონილია, აზრის თავისუფლებისთვის მეტისმეტმა პრიორიტეტმა არ შექმნას კერძო ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე. ინტერესთა დაუბალანსებლობამ შეიძლება შელახოს პირადი სფერო და გამოიწვიოს ზიანი. ზიანის მიყენების შემთხვევაში უმნიშვნელოვანესია დელიქტური სამართლის ნორმებით სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვის მექანიზმის გამოყენება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აქ საგულისხმოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადწყვეტილება, რომელშიც განიმარტა, რომ ერთ-ერთი გარანტირებული ფასეულობა, რომლის დაცვის მიზნითაც სახელმწიფოს შეუძლია შეზღუდოს გამოხატვის თავისუფლება, არის პიროვნების რეპუტაცია. რეპუტაციაში კი მოიაზრება პიროვნების პატივი და ღირსება.⁵²⁸ ამასთან, საქმიანი რეპუტაციისა და ღირსების დაცვის უფლებები შეიძლება გამოხატვის თავისუფლებასთან აღმოჩნდეს ღირებულებით კონფლიქტში. აზრის გამოხატვის პრიორიტეტი რეპუტაციის დაცვის უფლებასთან შედარებით ყოველთვის არაა გამართლებული, ზოგჯერ კი მას შეიძლება ჰქონდეს ობიექტური გამართლება. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის თანახმად, ამ თავისუფლების განხორციელება რადგან მოიცავს ვალდებულებებსა და პასუხისმგებლობას, უნდა დაექვემდებაროს კანონით დადგე-

⁵²⁶ იქვე

⁵²⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. ბ. ზოიძე, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა ნესრიგი საქართველოში, გვ. 139, 160-161

⁵²⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გავლერების საქმეთა პალატის 2005 წლის 1 დეკემბრის განჩინება (№ას-448-775-05)

ნილ პირობებს, შეზღუდვებს. ამასთან, ეს შეზღუდვები უნდა იყოს აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში გარკვეული საჯარო ინტერესების დასაცავად, რათა პირად სფეროში ჩარევა იყოს მართლზომიერი. ეს ინტერესებია ეროვნული უსაფრთხოება, ტერიტორიული მთლიანობა ან საზოგადოებრივი წესრიგი, უწესრიგობისა და დანაშაულის აღკვეთა, კონფიდენციალურად მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილება ან სასამართლოს ხელისუფლებისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნება.⁵²⁹ ცხადია, ეს კონფლიქტები განსაზღვრულ ფარგლებში გადაწყვეტას საჭიროებს, კონკრეტული ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე.

საყურადღებოა ისიც, რომ, გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, ადამიანის ღირსება ყველა სხვა ძირითადი უფლების საფუძველია და აღიარებულია, რომ აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ ყოველთვის უკან უნდა დაიხიოს, თუ შეხედულებით ილახება ადამიანის ღირსება.⁵³⁰ *ლუკაიდისის* აზრით, რეპუტაციის უფლების საზიანოდ აზრის გამოხატვის თავისუფლების გადამეტებული დაცვა განპირობებულია იმით, რომ რეპუტაციის უფლება არაა კონვენციით გარანტირებული ცალკე უფლება. თუმცა რეპუტაციის დაცვის უფლება მხოლოდ მაშინაა მოცული კონვენციის მე-8 მუხლით, თუ რეპუტაციის შელახვა უკავშირდება კერძო და საოჯახო ცხოვრების სფეროს. აღნიშნულს ხშირად შეიძლებოდა გამოეწვია ინდივიდის ღირსებისა და რეპუტაციის დაცვის კანონიერი მოთხოვნის ნეიტრალიზება.⁵³¹ ამდენად, სწორედ ამ ორ ელემენტს შორის კავშირის შემთხვევაში ხორციელდება რეპუტაციის დაცვა.

სპეციფიკურია მოსამართლის რეპუტაციის დაცვა, რადგან პიროვნული რეპუტაციის შელახვა იმავდროულად მართლმსაჯულების ავტორიტეტსაც შეიძლება აყენებდეს ზიანს. რაც შეეხება საჯარო პირებს, აქ აზრის გამოხატვის თავისუფ-

⁵²⁹ იხ. იურისტის ბიბლიოთეკა, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, პაქტები, კონვენციები, თბ., 2005, გვ. 9

⁵³⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, აზრის თავისუფლება — ადამიანის უმნიშვნელოვანესი ძირითადი უფლებაა, კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, თბ., საია, 2002, გვ. 124-126

⁵³¹ იხ. *Loukas G. Loucaides*, „Freedom of Expression and the Right of Reputation“. *MELANGES oggerts a'silio Marcus Helmons*, Bruxelles, 2003, გვ. 200. ციტირებულია: *ე. გოცირიძე*, გამოხატვის თავისუფლება ღირებულებათა კონფლიქტში (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს იურისპრუდენციის მიხედვით), თბ., „ჯეისიი“, 2008, გვ. 363-364

ლებას აქვს აშკარა პრიორიტეტი რეპუტაციის დაცულობის უფლებასთან შედარებით. ერთადერთი გამოწვევაა, თუ ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ დიფამაციური განცხადება მათი კერძო ცხოვრების ყველაზე უფრო ინტიმურ ასპექტს შეეხება. ამიტომ წინასწარი მომგებიანი მდგომარეობა, რომელიც მოპასუხეს შეექმნა ქართული კანონის საფუძველზე მტკიცების ტვირთის მოსარჩელეზე დაკისრებით, შეესაბამება აზრის გამოხატვის თავისუფლებისთვის პრიორიტეტის მინიჭების აუცილებლობას და ემსახურება კიდევაც მის უზრუნველყოფას.⁵³² საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „ლინგენსი ავსტრიის წინააღმდეგ“ საქმეზე დაყრდნობით განმარტა, რომ საჯარო პირებმა დასაშვებ ზღვარზე მეტი კრიტიკა უნდა ითმინონ, თუ ეს კრიტიკა უხეშად არ ხელყოფს მათ პატივს, ღირსებას, პირად ცხოვრებასა და ხელშეუხებლობას.⁵³³

ამასთან, პირადი სფერო შეიძლება მჭიდროდ დაუკავშირდეს შემოქმედების თავისუფლებას. ყველა, ვინც სარგებლობს გამოხატვის თავისუფლებით, ვალდებულია უნდა ასრულებდეს, რომ არ ხელყოს სხვისი პატივი და ღირსება. შესაბამისად, შემოქმედების თავისუფლება უნდა აკმაყოფილებდეს ზნეობრიობის, ჰუმანურობისა და სამართლიანობის სანყისებს.

სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზიის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით არსებობს მოსაზრება, რომ როგორც ინფორმაციის თავისუფლებას, ისე კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობას ჰყავს თავისი მტერი და მოყვარი; ამ ორ ინტერესს შორის არჩევანი არ უნდა გაკეთდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ ვკარგავთ კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე უფლებას.⁵³⁴ არ შეიძლება ერთი სამართლებრივი სიკეთის დაცვით შეილახოს სხვა სამართლებრივი სიკეთე.⁵³⁵ „ნესრიგი კი კერძო და საჯარო ინტერესების მშვიდობიანად და გვერდიგვერდ არსებობის განცდაა.“ „არ

⁵³² იხ. *ე. გოცირიძე*, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), გვ. 21, 24, 25

⁵³³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარქო და გაკორების საქმეთა პალატის 2006 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ა-1106-1352-05)

⁵³⁴ იხ. *Neil M. Richards*, *Reconciling Data Privacy and the first Amendment*, 51 *UCLA Law Review* 1149, 2005, გვ. 1220

<http://law.wustl.edu/Faculty/documents/richards/NRichardsreconcilingdatapriv.pdf> [07.09.10 20:43]

⁵³⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. *თ. ბეჟოშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 69

შეიძლება კანონმდებელმა გადაუხვიოს საყოველთაოდ აღიარებული იმ ელემენტარულ ღირებულებებს, რომლებიც ყველაზე დაბალი მართლშეგნების ადამიანისთვის არის ბუნებრივი. კანონმდებელი იმავდროულად ხელს უნდა უწყობდეს ხალხის მართლშეგნების განვითარებას.⁵³⁶ ფაქტობრივად ძირითადი უფლებების დაცვა შეუძლებელია, თუ არ არსებობს უფლებათა საერთო წესრიგი. ნებისმიერი წესრიგი საერთო კონსტიტუციური წესრიგის გამოხატულებას უნდა წარმოადგენდეს და სამართლით აღიარებულ ფასეულობებზე უნდა აიგოს. უფლების დაცვაც სამართლებრივი წესრიგის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთი უფლებები არც კი შეიძლება უფლებებად ჩაითვალოს.⁵³⁷ შესაბამისად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებაც საერთო წესრიგის ნაწილს წარმოადგენს.

საყურადღებოა, რომ პირადი სფერო ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ხელშეუხებელია. რეპუტაციის უფლებაც ისარგებლებს დაცვის იმ მაღალი სტანდარტით, რომელიც კონვენციის მე-8 მუხლთან დაკავშირებით გამოიყენება, განსაკუთრებით თუ დიფამაციური განცხადება ინტიმურ სფეროს შეეხება. ამ შემთხვევაში უკან უნდა დაიხიოს აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ, ვინაიდან საჯარო ინტერესი ნაკლებ რელევანტურია (მით უფრო, თუ საქმე კერძო პირს შეეხება) კერძო ინტერესთან შედარებით.⁵³⁸

საერთოდ, თავისუფლება ზღვარდებულია პასუხისმგებლობით, კანონის დანაწესებით, ზოგადად გარკვეული შეზღუდვებით. თუ თავისუფლება ამ ფარგლებს არღვევს, ის თავისუფლებაც არაა. შეუზღუდავი თავისუფლება, რომელიც პირად ცხოვრებას ხელყოფს, ქმნის არა ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევას, არამედ ლახავს პირად სფეროს.⁵³⁹ ერთი პირის კერძო ავტო-

⁵³⁶ ბ. ზოიძე, მოძღვრება საკანონმდებლო კულტურის შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №1, გვ. 43, 45

⁵³⁷ იხ. ბ. ზოიძე, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბ., GTZ, 2007, გვ. 45; აღნიშნულზე იხ. ბ. ზოიძე, სამართლებრივი წესრიგისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №3, გვ. 82-83

⁵³⁸ იხ. ე. გოცირიძე, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), გვ. 18

⁵³⁹ განზოგადებულ ინტერპრეტაციას უარყოფითი შედეგი მოჰყვება, თუ საქმე პიროვნული უფლებების დაცვის სხვა შეზღუდვებს ეხება, მათ შორის წესები, რომლებმაც უნდა დაიცვას კერძო და ინტიმური სფეროები; ისინი ასევე ქმნის

ნომია შეიძლება გახდეს მეორის კერძო ავტონომიის მნიშვნელოვანი შეზღუდვა, ასევე სხვისი თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს საზოგადოებრივი სტანდარტებისა და საჯარო ინეტერესების საფუძველზე.⁵⁴⁰

ამდენად, საქმე ეხება რა სამართლებრივ ღირებულებებს შორის ჭიდილს, აუცილებელია ღირებულების არსის გარკვევა. ღირებულება იდეალია, რომლის საფუძველზეც რაიმე ფასდება. ამ გაგებით კი ღირებულება ჯერარსულია ანუ იგი ჯერ არაა განხორციელებული. ღირებულებაა ის, რაც უნდა იყოს, როგორც იდეალური, რომელიც რეალურში ყოფნის ღირსია. ამდენად, ლოგიკურად სამართლებრივი ღირებულებაც, როგორც ქცევის განსაზღვრული ნესი, სამართლის ნორმის ფორმად არსებობს. სამართლებრივი ღირებულება კი იერარქიული ბუნებისაა. იგულისხმება საზოგადოდ ღირებულებათა წესრიგი. ღირებულებათა იერარქია ვლინდება სამართლის დარგებად დაყოფის პრინციპებშიც. სამართლის დარგებაო კლასიფიკაცია სამართლებრივ ღირებულებათა გადანაწილების აქსიოლოგიური კანონის გამოხატულებაა.⁵⁴¹ ესაა ობიექტური კანონზომიერება. ამდენად, სწორედ სამართლის ნორმებში გამოხატული ღირებულებები უნდა დაუპირისპირდეს ერთმანეთს და როგორც სპეციალურ და ზოგად ნორმათა კოლიზიისას ხდება სპეციალური ნორმით ხელმძღვანელობა, ისევე უნდა იყოს სამართლებრივი ღირებულებების კოლიზია განხილული.

შესაბამისად, მიზანშეწონილია, გარკვეული ნიშნის მიხედვით ღირებულებათა დალაგება (მაგალითად, პიროვნების ავტონომიურობის კრიტერიუმით). ეს ნიშანი დააკავშირებდა დღესდღეობით ერთმანეთისაგან მოწყვეტით სხვადასხვა მუხლში განთავსებულ კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებასა და პიროვნების განვითარების თავისუფლებას. ეს გამოკვეთდა, რომ პირადი ცხოვრების უფლების რეალიზება დამოკიდებულია პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების განხორციელების ხარისხზე. ასევე კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნებისაა და მისი როლია, მოემსახუროს სხვა

აზრის თავისუფლების შეზღუდვას. იხ. *Fr. Kabler, Ehreenschutz, Selbstbestimmung und Demokratie*, NJW, 52. Jahrgang, 1. Halbband, 1999, გვ. 1285

⁵⁴⁰ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *Christoph G. Paulus, W. Zenker, Grenzen der Privatautonomie*, Jus, 41. Jahrgang, 2001, Heft 1, გვ. 2, 4

⁵⁴¹ დანერგულებით ღირებულების თაობაზე იხ. *გ. ნაჭყებია*, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბ., 2006, გვ. 66-71, 100-101

პიროვნულ უფლებას, რომლის ხელყოფითაც იქმნება თვით პირადი სფეროს დაუცველობის საშიშროება. შესაბამისად, კონკრეტული პიროვნული უფლების შელახვასა და პირადი ცხოვრების უფლებას შორის კავშირის არსებობისას პირადი ცხოვრების უფლება საკუთარ თავზე იღებს ამ უფლების დაცვასაც.

სწორედ ინტერესთა დაუბალანსებლობას ეხება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი საქმე, რომელიც შემდგომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განსჯის საგანი გახდა. საქართველოში მოცემულ შემთხვევაში განიხილება პატივისა და ღირსების შელახვა, თუმცა სარჩელი არ დაკმაყოფილებულა. ეს საქმე გაგრძელდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, სადაც გამოიკვეთა პირადი სფეროს ხელყოფა, საჯარო და კერძო ინტერესთა დაუბალანსებლობა. დადგინდა, რომ არ იყო რაიმე, რაც ახსნიდა საზოგადოებრივ ინტერესს, რისთვისაც გაზეთმა გადაწყვიტა სურათების გამოქვეყნება; სურათს არ ჰქონდა ინფორმაციული მნიშვნელობა და სურათი განკუთვნილი იყო მხოლოდ იმისთვის, რომ ეჩვენებინა პიროვნება, ვიზეც იყო საუბარი.⁵⁴²

ინტერესთა კონფლიქტი მკვეთრად არის წარმოდგენილი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, რომელშიც გაზიარებულია ევროპული სასამართლოს გამოცდილება და გამოყოფილია პროპორციულობის პრინციპის დაცვა უძირითადეს საწყისად. აქ ვერ ხერხდება კოლიზიის თავიდან აცილება, ამიტომ ორი სიკეთიდან (ერთი მხრივ, მამის უფლება, არ ჩაიტაროს ტესტი და, მეორე მხრივ, ბავშვის უფლება, იცოდეს ნამდვილი მამის შესახებ) უნდა მოხდეს ერთის არჩევა. სასამართლომ ჩათვალა, რომ განმცხადებელი (ბავშვი) რამდენიმე წლის მანძილზე სოციალური იდენტიფიცირების გარეშე იყო დატოვებული ანუ მან არ იცოდა, თუ ვინ იყო მისი მამა. ამკარაა ინტერესთა კონფლიქტი, რომელშიც პრიორიტეტი უნდა მიენიჭებინათ ბავშვის უფლებისთვის საკუთარი მამის წარმომავლობის შესახებ. შესაბამისად, დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი პოზიტიური ვალდებულების განუხორციელებლობის გამო. ამდენად, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ სწორად აწონ-დაწონა ინტერესები და გამოკვეთა ბავ-

⁵⁴² იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს მე-2 სექციის 2006 წლის 17 ოქტომბრის განაჩენი საქმეზე „გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ (განაცხადი №71678/01) (საბოლოო 17/01/2007)

შვის ინტერესის დაცვის პრიორიტეტულობა.⁵⁴³ საქართველოს უზენაესი სასამართლო დაეყრდნო რა „ბავშვის უფლებათა შესახებ“ კონვენციას, განმარტა, რომ ოჯახური გარემო შეიძლება მოიცავდეს არა მარტო მშობლების გარემოცვას, არამედ ისეთ გარემოს, სადაც ბავშვი თავს დაცულად და უსაფრთხოდ იგრძნობს. ამასთან, ოჯახურ გარემო უნდა უზრუნველყოფდეს მის, როგორც ინდივიდის, მზაობას, სრულფასოვნად და დამოუკიდებლად, მომზადებულად გრძნობდეს თავს საზოგადოებაში. განისაზღვრა, რომ მშობლისაგან (ამ შემთხვევაში ნარკოტიკული ნივთიერების მოხმარების გამო) ბავშვის დაშორება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ ეს დაშორება ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარეობს და აუცილებლობითაა გამოწვეული. ბავშვების მამის მეურნალობას ვინაიდან დადებითი შედეგები მოჰყვა, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აზრით, უსაფუძვლოა, რომ მამასთან ბავშვების ცხოვრება სარისკოდ და სახიფათოდ ჩაითვალოს. ამიტომ ეს საქმე სიფრთხილით იქნა განხილული და ამ გარემოებების გამოსაკვლევადაც ხელახლა განსახილველად გადაეგზავნა სააპელაციო სასამართლოს.⁵⁴⁴

მოკლე დასკვნა

როგორც კვლევამ ცხადყო, საქართველოს კანონმდებლობაში სრულად არაა სამართლებრივად დაცული ზოგადად თვითგამორკვევა (თუ თვითგამოსახვა) და სხვა განსაკუთრებით პიროვნული გამოვლინებანი. ისინი რეგულირებულია მორალის ნორმებით. დაცვის სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით ხარვეზების შევსების პროცესში კი გადამწყვეტ როლს თამაშობს ზოგადი პიროვნული უფლება. მართალია, საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს პიროვნულ უფლებათა სიმრავლის თეორიას, მაგრამ მასში გათვალისწინებულია ზოგადი პიროვნული უფლების ესა თუ ის მხარეც. ამასთან, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ძირითადად ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვის უნივერსალურ ფორმას ეფუძნება. ამდენად, თუ პიროვნული უფლებები არაა ყოველმხრივ დაცული და არის ახალი პიროვნული

⁵⁴³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-41-40-2010)

⁵⁴⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 11 ოქტომბრის განჩინება (№ას-669-630-2011)

უფლებების წარმოშობით სამართლებრივი ნორმები უსაზღვროდ გაზრდის საფრთხე, საქართველომ (და არა მხოლოდ) უნდა აღიაროს ზოგადი პიროვნული უფლება. ეს პრაქტიკული ხარვეზების აღმოფხვრისკენაა მიმართული. ასევე აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელშიც საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი) ვლინდება, ზოგადი პიროვნული უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველია. პიროვნების ყოველმხრივი დაცვის მისაღწევად კი განსაკუთრებულია ასევე გენერალური დელიქტებიდან გამომდინარე მოთხოვნები, რომლებიც იძლევა კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი სიკეთეების დაცვის საშუალებას. აღნიშნული უკავშირდება ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებას დელიქტური სამართლის ნორმებისა (სსკ-ის 992-ე და შემდგომი მუხლები) და სსკ-ის მე-18 მუხლის გამოყენებით, რაც ეფუძნება საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლებას.

რაც შეეხება ცალკეულ პიროვნულ უფლებას, ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. ასევე ზოგჯერ მათ შორის არსებობს ზოგად და სპეციალურ ნორმებს შორის მიმართება, ზოგჯერ იკვეთება გარკვეული კორელაციაც.

ამასთან, ინტერესთა კონფლიქტის დროს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში აუცილებელია გარემოებების სიღრმისეულად შესწავლა, ვინაიდან თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურია. შესაბამისად, ინტერესთა კონფლიქტის გადანაცვების გზაც შეიძლება სხვადასხვა იყოს. ასევე გამოსაკვეთია, რომ ზოგჯერ საჯარო ინტერესთან შედარებით პირადი ცხოვრების დაცვა გაცილებით მნიშვნელოვანია. თუმცა ღირებულებითი კონფლიქტის გადანაცვების საერთო კრიტერიუმებად შეიძლება ჩაითვალოს სიკეთეთა ანონ-დანონვა და თანაზომიერების პრინციპის დაცვა.

თავი მესამე. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები და ფორმები

ზოგად და განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებათა შორის მიმართების გარკვევა მნიშვნელოვანია მათი სამართლებრივი ხასიათის გამოსაკვეთად და ხელს უწყობს ცხოვრებაში მათი დაცვის განხორციელებას. ზოგადად უფლებები გამოიხატება მოთხოვნაში,⁵⁴⁵ რაც უფლებას „აცოცხლებს“ და გარკვეული მიზნისკენ მიმართავს. თუმცა ამ მოთხოვნებს საფუძვლად უდევს განსაზღვრული სანქსიები, რომელთა რანგში გამოდის უფლების დაცვის ფუნქციები. ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის კერძოსამართლებრივი ფუნქციები უნდა იყოს ამოსავალი, საიდანაც აღნიშნული უფლების დაცვის ფორმები გამოიკვეთება. შემდეგ მიზანშეწონილია იმის განხილვა, თუ როგორ ხორციელდება უფლების სუბიექტთა მიერ პირადი ცხოვრების დაცვა. შესაბამისად, სისტემაში იქნება მოყვანილი უფლების დაცვის ფუნქციები და ფორმები.

§ 6. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო მართლებრივი ფუნქციები

სანქციას ზოგადად შეიძლება რეპრესიული, რესტიტუციური ან პრევენციული ზეგავლენა ჰქონდეს.⁵⁴⁶ აქ, ცხადია, მოიაზრება მისი სისხლისსამართლებრივი, ადმინისტრაციულსამართლებრივი და სამოქალაქოსამართლებრივი ხასიათი. ამასთან, რეპრესიას ძირითადად ახორციელებს სისხლის სამართალი, რის გამოც სადამსჯელო ფუნქცია სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას აახლოვებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁵⁴⁷ უფლების დაცვის დანარჩენი ფუნქცია მეტ-ნაკლები ხარისხით ეხება ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო კანონმდებლობას. სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციათაგან მნიშ-

⁵⁴⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 99-101

⁵⁴⁶ იხ. K. Weis, Der immaterialgüterrechtliche Übertragungsanspruch, zugleich ein Beitrag zum Kennzeichen- und Domainrecht in Deutschland, Frankreich und der Schweiz (Dissertation), 2004, გვ. 67; <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2006/1710/pdf/K.Weis.pdf>> [09.09.09 9:51]

⁵⁴⁷ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, № 3, გვ. 68

ვნელოვანია საკომპენსაციო, სატისფაქციისა და პრევენციის ფუნქციები.

1. პრევენცია

როგორც აღინიშნა, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი ფუნქციაა დაცვა, რომელსაც გამაფრთხილებელი და აღმზრდელობითი ხასიათი აქვს. ყველაზე ნათლად ეს ფუნქცია გამოხატულია პირადი არაქონებრივი ურთიერთობების რეგლამენტაციამ.⁵⁴⁸ აქ საქმე ეხება „პრევენციის იდეას.“⁵⁴⁹ ზიანის ანაზღაურების ოდენობის შესაბამისობის განსაზღვრისას სასამართლო პრაქტიკაში პრევენციის ფუნქცია ყოველთვის იყო წინა პლანზე.⁵⁵⁰ მართალია, პრევენცია სამოქალაქო სამართალში არაა ნათლად განსაზღვრული, მაგრამ სისხლის სამართალში სასჯელის მიზნებიდან გამომდინარე არის შესწავლილი. ამიტომ პრევენციის ცნება სამოქალაქო სამართალში სისხლის სამართლიდან არის გადმოღებული. პრევენციაში მოიაზრება გაფრთხილება ან პროფილაქტიკა. ის ძირითადად დროებით სამართლებრივ დაცვასთან ასოცირდება. აღნიშნული ფუნქცია ითვლება უზრუნველყოფის (საგარანტიო) ფუნქციად. პრევენცია არის კონკრეტული დაცვის ფორმებით საფრთხის შემცველი სამართალდარღვევების თავიდან აცილება.⁵⁵¹

ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას დაზარალებულისთვის ვინაიდან მორალური დაკმაყოფილების ფუნქცია აქვს, რეალური რესტიტუცია მეტად არაა შესაძლებელი და ფულადი სახით კომპენსაცია, ახალი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, პრევენციის ფუნქციას გამოხატავს.⁵⁵²

⁵⁴⁸ იხ. <<http://www.vip-study.ru/files/8.doc>> [12.03.10 12:34]

⁵⁴⁹ პრევენციის შესახებ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 38-39

⁵⁵⁰ პრევენციასთან დაკავშირებით იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 248, 219, 220; იხ. BGH 128, 1-Caroline von Monaco-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, გვ. 984, 985-Caroline von Monaco-Entscheidung II.; ასევე იხ. *შტ. შეერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25; არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ფუნქციებისა და დაცვის საშუალებების შესახებ იხ. *კ. ოსაკვე*, Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Актуальные вопросы частногоправового регулирования», 2009, №3, გვ. 36-38

⁵⁵¹ იხ. *კ. ვაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 66-67; იხ. *J. Jousseen*, Schuldrecht I. Allgemeiner Teil, Stuttgart, W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, 2008, გვ. 334

⁵⁵² იხ. *პ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 130

პრევენციის იდეის სახეცვლას გერმანიის უმაღლესმა სასამართლომ კრიტიკა დაუთმო. პირველად გაჟღერდა, რომ დელიქტურ სამართალსა და სისხლის სამართალს შორის სხვაობა იკარგება. კომპენსაციისგან განსხვავებით, პრევენცია, გავრცელებული შეხედულების მიხედვით, უცხოა სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის. ასევე არსებობდა საფრთხე, რომ გერმანული სამართალი მიუახლოვებოდა ამერიკულ „სადამსჯელო ლონისძიებებს“, რომლის ძირითადი ფუნქცია პრევენციაა. ამასთან, პრევენციის ფუნქციის აღიარება „გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს სამართლებრივ პოლიტიკას“ ეფუძნება და ამ ფორმით „მნიშვნელოვანი სამართლებრივი უსაფრთხოების გამორიცხვისკენ“ მიემართება.⁵⁵³

პრევენციის იდეის არსი ისაა, რომ პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფორმირება „არასაკმარისია“, თუ პიროვნული უფლებების ხელყოფის შედეგად წარმოშობილი არაქონებრივი ზიანის დროს არ ხდება ადეკვატური სანქციის გამოყენება. გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს სანქციისა და პრევენციის იდეები ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ *სორიას* გადაწყვეტილებაში იყო გაზიარებული.⁵⁵⁴

როცა დაზარალებული მოქმედებს მატერიალური ხარჯების მისაღებად ხელყოფის საშუალებით, მოგების მიღების განზრახვა ფულადი კომპენსაციის ოდენობაში აისახება ეფექტური პრევენციის უზრუნველსაყოფად.⁵⁵⁵ შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრევენციული ფუნქციის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია ზიანის მიმყენებლის მიერ სამართალდარღვევის განმეორების ჩადენის საშიშროება.⁵⁵⁶ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების დროს მორალური დაკმაყოფილება შეუძლებელია და მხოლოდ სანქციის დადების ასპექტი თამაშობს მნიშვნელოვან

⁵⁵³ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 39–40; ინგლისის სასამართლოები უზრუნველყოფს პატივის ხელყოფის თაობაზე სარჩელის შემთხვევაში მხოლოდ პრევენციულ დაცვას. სარჩელის მიზანია მოქმედების შეწყვეტა და ზიანის ანაზღაურება. იხ. *პ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40

⁵⁵⁴ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40; *Soraya-Entscheidung*, NJW 1965, გვ. 685 და შემდგომი გვერდები

⁵⁵⁵ იხ. *შტ. შეერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25

⁵⁵⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-817-2010)

როლს ზიანის თავიდან აცილებაში. ეს შეეხება ზოგადი პიროვნული უფლების ხელყოფას.⁵⁵⁷

საერთოდ, პრევენციის ფუნქცია არსებობს, მიუხედავად იმისა, პასუხისმგებლობა დაეკისრება ვინმეს თუ არა. თვით პასუხისმგებლობის დადგენის ფაქტს და მისი გამოყენების შესაძლებლობას აქვს პრევენციული ზემოქმედება. თუმცა ეს არ უნდა ნიშნავდეს, რომ პრევენციული ფუნქცია სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სხვა ფუნქციებისაგან დამოუკიდებელია. პასუხისმგებლობის აღმზრდელობით-გამაფრთხილებელი ზემოქმედება ვლინდება სამართლებრივი რეპრესიის გამოყენების შესაძლებლობასა და ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრებაში. ამდენად, ამჟამად, რომ აქ მნიშვნელოვანია ზოგადი პრევენცია. ამასთან, საქმე ეხება ქონებრივ რეპრესიას, როგორც პრევენციის ზემოქმედების პირობას.⁵⁵⁸ სსკ-ის მე-9 მუხლის თანახმადაც, სამოქალაქო კანონები უზრუნველყოფს საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვის თავისუფლებას, თუ ამ თავისუფლების გაჩიორციელება მესამე პირთა უფლებებს არ ხელყოფს. ამდენად, დოგმატური თვალსაზრისით სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ერთ-ერთ მიზნად ითვლება სამართალდარღვევის თავიდან აცილება.

II. სატისფაქცია

ზოგადი პიროვნული უფლების ხელყოფისას განსაკუთრებულია არაქონებრივი ზიანის მორალური დაკმაყოფილების ფუნქცია,⁵⁵⁹ რომელიც გამოიხატება ლათინური ტერმინით „სატისფაქცია“.⁵⁶⁰

(მორალური) დაკმაყოფილება გამოიყენება, როგორც „დაკმაყოფილება“ და როგორც „სრული დაკმაყოფილება.“ სრუ-

⁵⁵⁷ იხ. E. Schmidt, Das Schuldverhältnis, Eine systematische Darstellung des Allgemeinen Schuldrechts, Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2004, გვ. 150-151; M. Kittner, Gesamtsystem Schuldrecht, Rechtliche Grundlagen – Wirtschaftliche Zusammenhänge, München, Verlag Franz Vahlen, 1998, გვ. 134-135

⁵⁵⁸ აღნიშნულის შესახებ იხ. B. Варкалло, Об Ответственности по гражданскому праву (возмещение вреда – функции, виды, границы), Перевод с польского B. Залеского, М., «Прогресс», 1978, გვ. 38, 44-45

⁵⁵⁹ იხ. კარლ-ჰაინც ფეტერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 29; იხ. ი. იუსენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 376; იხ. F. Hüttel/ M. Helborn, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 3. Aufl., Bremsen, Verlag Rolf Schmidt GmbH, 2005, გვ. 370

⁵⁶⁰ იხ. Большой юридический словарь /под ред. А. Сухарева, В. Крутских/, М., 2002, გვ. 541

ლი დაკმაყოფილება წარმოშვა ავსტრიულმა დელიქტურმა სამართალმა და მოიცავს ზიანის ანაზღაურებას, ნეგატიური ზიანის ანაზღაურებასა და შეურაცხყოფის შეწყვეტას. ეს შეურაცხყოფა არამატერიალური ზიანის სახით მხოლოდ იქ მიიღწევა, სადაც კანონი ამას იმპერატიულად ითვალისწინებს. რაც შეეხება დაკმაყოფილებას, ის შეეიცარიული სამართლიდან მომდინარეობს. დაკმაყოფილება დაზარალებულის უფლების ხელყოფისას გადატანილი სულიერი ტკივილის „გამრთელებას“ უნყობს ხელს. დაკმაყოფილების მიზანია, რომ ფულადი შესრულებით მოახდინოს სხეულებრივი ზიანის, სულიერი ტანჯვის კომპენსირება. სრული დაკმაყოფილებისგან განსხვავებით, დაკმაყოფილება შეეიცარიული სამართლის მიხედვით, არაა ზიანის ანაზღაურება, ვინაიდან მას არ შესწევს ქონებრივსამართლებრივი ზიანის დაბალანსება. ავსტრიული „სრული დაკმაყოფილება“ და „დაკმაყოფილება“ არაა თანაბარი ხარისხის. მათ შორის როგორც სამართლებრივ ბუნებაშია განსხვავება, ისე გამოყენების სფეროსა და ნაწილობრივ მოცულობის განსაზღვრის საფუძვლებში.⁵⁶¹ ამდენად, დაკმაყოფილების არსის გამოსახატად დაკმაყოფილების ორივე გაგება უნდა იყოს გათვალისწინებული. დაკმაყოფილება უნდა იყოს მიმართული სულიერი ტკივილების კომპენსირებისკენ, რომლისთვის გადამწყვეტ როლს თამაშობს ფულადი ფორმით ზიანის ანაზღაურება.

აღნიშნული ფუნქცია ემსახურება სუბიექტური ასპექტების დაკმაყოფილებას, რაც სამართლებრივი თვალსაზრისით არ უნდა იყოს იმდენად რელევანტური, რამდენადაც ობიექტურ მოცემულობაში არსებული რაობა. სწორედ ამიტომაც, რომ გერმანიის ფედერალური სასამართლო არაა მიზანმიმართული პირის მორალურ დაკმაყოფილებაზე. ამ გაგებით ხომ შეუძლებელია ინდივიდის ყველა სუბიექტური ასპექტი იყოს მხედველობაში მიღებული, რაც არც უნდა იყოს სამართლის მიზანი. იურიდიული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ზიანის ობიექტურ ფორმებში ასახვა.⁵⁶²

⁵⁶¹ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 19

⁵⁶² იხ. *ხ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 241

საგულისხმოა, რომ პიროვნული უფლების ხელყოფის შედეგად გამოწვეული შემთხვევებში მატერიალურის გვერდით ასევე არაქონებრივი ზიანი წარმოიშობა. ამასთან, არამატერიალური ზიანის მიყენებით წარმოშობილი კომპენსაციის მოთხოვნა მატერიალური მოთხოვნის სიმყარის საშუალებით კი არ კარგავს თავის მნიშვნელობას, არამედ მისი პირველსაწყისი ფუნქცია მცირდება.⁵⁶³ ამასთან, მნიშვნელოვანია ზიანის ანაზღაურების ორი ფუნქცია: კომპენსაციისა და (მორალური) დაკმაყოფილების ფუნქციები, რომლებიც პიროვნული უფლებების ხელყოფისას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ცენტრალურ მიზანს ემსახურება. პრევენციის ფუნქცია ფულადი სახით ანაზღაურებას არ მიეკუთვნება.⁵⁶⁴

ინგლისის სამართალში არაქონებრივი და მატერიალური ზიანის ანაზღაურებას კომპენსაციის ფუნქცია აქვს. აქ ზიანის ანაზღაურების ამ ორ სახეს შორის არ ჩანს განსხვავება. ზოგჯერ ზიანის ანაზღაურება შეიძლება ატარებდეს სადამსჯელო ხასიათს ან მოხდეს გაზრდილი ზარალის ანაზღაურება, რადროსაც სამართალდარღვევისთვის შეიძლება პირის დასჯა ან მცირე ზიანის დროს სიმბოლურად ანაზღაურება (*nominal damages*). კომპენსაცია ორ საფუძველს ეყრდნობა: ა) ფულადი კომპენსაციის ოდენობას განსაზღვრავს ნაფიცი მსაჯულები; ბ) ზიანის ანაზღაურებამ უნდა მოახდინოს ტანჯვის კომპენსირება და მას მხოლოდ გამონაკლისის სახით უნდა ჰქონდეს სადამსჯელო ხასიათი. მისი სადამსჯელო ხასიათი ემსახურება პრესის დისციპლინირებას, რადგან სხვაგვარად ზიანის ანაზღაურება პიროვნული უფლებების ხელყოფის გზით მხოლოდ კომპენსაციური ბუნებისაა.⁵⁶⁵

საყურადღებოა ზიანის კომპენსაციის ფუნქციონალური ამოცანა. კომპენსაციის ფუნქცია გულისხმობს განცდილი ტანჯვის კომპენსირებას და ემსახურება „უმართლობის“ კორექტირებას. ამასთან, რესტიტუციის კრიტერიუმებია ჩარევის ინტენსიურობა და ხანგრძლივობა. როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ზიანი არის ფულადი ფორმით გამოხატული ზიანი. აღ-

⁵⁶³ აღნიშნულის შესახებ იხ. კარლ-ჰაინც ფეცერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 183-186

⁵⁶⁴ იხ. ზ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 217

⁵⁶⁵ იხ. კ. მუნჰი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40-41

დგენა შეიძლება რესტიტუციის გზით და რეპარაცია მიიღწევა პატივის ხელმოწევი მოქმედების შეწყვეტით ან უკანონოდ გამოცემული ფოტოასლების გადაცემის ფორმით.⁵⁶⁶ ამიტომ ამ ფუნქციას კომპენსატორულ-აღდგენით ფუნქციადაც მოიხსენიებენ.⁵⁶⁷ აღსანიშნავია *კაროლინა ფონ მონაკოს* გადაწყვეტილება, რომელიც მისი გარეგანი სახის შესახებ თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევას ეხება.⁵⁶⁸ საგულისხმოა, რომ ჯერ კიდევ *გირკე მე-19* საუკუნეში თვლიდა პიროვნულ უფლებებს „ქონებრივი ხასიათის უფლებებად“, ვინაიდან უპირატესად სამეურნეო ინტერესების დაცვას ემსახურება. ამასთან, ფაქტობრივად ბაზარი პიროვნების განსაზღვრული შემადგენელი ნაწილებისაგან შედგება და ადამიანის ღირსების კომერციულობის თემას ადვილად უკავშირდება.⁵⁶⁹

ამდენად, ზიანის ანაზღაურება ხშირად არა თუ რესტიტუციურ, არამედ კომპენსაციურ ბუნებას ატარებს.⁵⁷⁰ ზიანის ანაზღაურების ძირითადი მიზანი არაა სანქციის დადება და დასჯა, არამედ მიყენებული ზიანის კომპენსირება.⁵⁷¹ პიროვნული ღირებულებების ხელყოფისთვის კანონი ითვალისწინებს სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, რომელსაც საკომპენსაციო ფუნქცია აქვს. აღნიშნული პასუხისმგებლობა გამოიხატება ფულადი თანხის დაკისრებაში. არაქონებრივი ზიანის შინაარსი და მოცულობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით (სსკ. 413-ე მუხლი). ამ შემთხვევაში ზიანის მოცულობის შეფასებისას გასათვალისწინებელია გარკვეული სოციალური ფაქტორები. ფულადი კომპენსაცია უზრუნველყოფს იმ დადებით ემოციას, რომელიც ეხმარება დაზარალებულს, სრულფასოვნად ჩაერთოს

⁵⁶⁶ იხ. ბ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 217-218

⁵⁶⁷ იხ. В. Голышев, Гражданско-правовая ответственность, Гражданское право, общая часть (Курс лекций), М., МИЭМП, 2007, გვ. 200

⁵⁶⁸ ამის შესახებ BGH 128, 1-Caroline von Monaco-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, გვ. 984, 985-Caroline von Monaco-Entscheidung II.; იხ. კარლ-ჰაინც ფეცერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁵⁶⁹ იხ. კარლ-ჰაინც ფეცერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 64-65

⁵⁷⁰ იხ. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, „საბჭოთა სამართალი“, 1978, №2, გვ. 54

⁵⁷¹ იხ. ი. იუსენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 333

სოციალურ ურთიერთობებში.⁵⁷² თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კომპენსაციური ფუნქცია მიმართულია დაზარალებულის სულიერი ტკივილის შემსუბუქებისკენ. კომპენსაცია ამ ფორმით უარყოფითი ემოციების გაქარწყლებას და მოპასუხეზე ზეგავლენის მოხდენას უნდა ისახავდეს მიზნად.⁵⁷³ ფულადი კომპენსაცია უნდა იყოს სამომხმარებლო ინტერესების დაკმაყოფილებისკენ მიმართული, რაც სამართლის ფსიქოლოგიურმა თეორიამ გააკრიტიკა. საქმე ისაა, რომ სასამართლოს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, განსაზღვროს ფულადი კომპენსაციის ოდენობა, რომელიც იქნება საკმარისი მიყენებული სულიერი ზიანის გამო დაზარალებულის დასაკმაყოფილებლად.⁵⁷⁴ ამასთან, ვინაიდან ზოგჯერ დაზარალებული ვერ აღწევს საკუთარი ტკივილის შემსუბუქებას, ამიტომ ხშირად პიროვნული უფლებების ხელყოფისას კომპენსაცია წარმოადგენს არამატერიალური ზიანის დამაბალანსებელი ფუნქციის დამატებით კომპონენტს. ამავე ფუნქციის შემაღგენელ ნაწილად მოიაზრება შეფასებითი ფუნქცია, რომელიც განუსაზღვრელი და არასაკმარისია იმისთვის, რომ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შეფასება პიროვნულობის ხელყოფის შემთხვევათა ტოლფასოვანი იყოს. ღირებულებითი ფაქტორის გათვალისწინებით უნდა იყოს ყველა არსებითი გარემოება განხილული⁵⁷⁵, ვინაიდან თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურია.

პირადი ცხოვრების ხელყოფის ან ასეთი ზიანის საფრთხის არსებობისას ყოველთვის არ არის კომპენსაცია ზიანის ეკვივალენტური.⁵⁷⁶ ამიტომ ქონებრივი ზიანი შეიძლება ობიექტურ ფორმებში იყოს გამოხატული, მაგრამ არამატერიალური ზიანი შეუფასებელია ფულადი ნიშნით. თუმცა განხილული სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციებიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა დამაბალანსებელი ფუნქცია. სწო-

⁵⁷² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გავლერების საქმეთა პალატის 2007 წლის 28 ნოემბრის განჩინება (№ას-505-852-07)

⁵⁷³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-817-2010)

⁵⁷⁴ იხ. *ვ. ვარკალო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 137-139

⁵⁷⁵ იხ. *ბ. უესტლერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 242-243, 248

⁵⁷⁶ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 15. <http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf> [10.09.10 13:41]

რედ ამ ფუნქციაშია ობიექტური მომენტები ასახული⁵⁷⁷ და კომპენსაცია წარმოადგენს მის შემადგენელ ნაწილს, რომელშიც შეიძლება გარკვეულწილად გამოიხატოს ზიანი. ამიტომაც, რომ არაქონებრივი ზიანის მიყენებისას არ მოქმედებს ეკვივალენტურობის პრინციპი, რაც წინასწარ განსაზღვრავს სამოქალაქო-სამართლებრივი ტანჯვის განსაკუთრებულ ხერხს. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება სიმბოლური ხასიათისაა.⁵⁷⁸

§ 7. სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის

პირადი ცხოვრების ხელყოფა, თავის მხრივ, უკავშირდება სამოქალაქო პასუხისმგებლობას, რომელიც გარკვეულ წინაპირობებს უნდა აკმაყოფილებდეს. ზოგადი წესის მიხედვით, სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის წარმოსაშობად აუცილებელია რამდენიმე საფუძვლის არსებობა. თუმცა არსებობს გარკვეული გამონაკლისებიც, რომლებიც სხვადასხვა მოთხოვნასთან დაკავშირებით სპეციფიკურია.

ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია უფლებათა დაცვა კონკრეტული ფორმების მეშვეობით. საერთოდ, სამოქალაქო უფლებათა დაცვა არის კანონმდებლობის მიერ დადგენილი ზომები, რომლებიც მიმართულია დარღვეული სამოქალაქო უფლების აღდგენის, მოსალოდნელი დარღვევის თავიდან აცილებისა და სადავო უფლების დაცვისკენ. სამოქალაქო უფლების დაცვაში მოიაზრება კანონით დაცული ინტერესის უზრუნველყოფა. აქ კი მნიშვნელოვანია სამოქალაქო უფლებათა დაცვის ფორმები, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული იძულებითი ხასიათის მატერიალურ-სამართლებრივი ზომებია. ისინი მიმართულია დარღვეული თუ სადავო უფლების აღდგენისკენ ან აღიარებისა და სამართალდამრღვევზე ზემოქმედებისკენ. სამოქალაქო უფლებათა დაცვაზე მიუთითებს სსკ-ის მე-10 მუხლი, თუმცა აქ არაა უფლების დაცვის ფორმები ჩამოთვლილი.⁵⁷⁹ პირის სამოქალაქო-სამართლებრივ დაცვას, სისხლისა და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ნორმე-

⁵⁷⁷ იხ. ბ. უესელერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 241

⁵⁷⁸ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 104-105, 108-109

⁵⁷⁹ იხ. ა. კობახიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 334-338

ბისაგან განსხვავებით, ახასიათებს სპეციფიკური თავისებურებები. ეს, უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქოსამართლებრივი რეგულირების მეთოდითაა განპირობებული, რომელიც უმეტესწილად დისპოზიციურია, ხოლო სისხლისა და ადმინისტრაციულ კანონმდებლობაში ხორციელდება მხოლოდ იმპერატიული მეთოდი. ამდენად, პიროვნების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა შეიძლება როგორც სახელმწიფოს ან დანესებულებისა და თვით პირთა მიერაც, ასევე ასეთი დაცვის სახელშეკრულებო საშუალებებით.⁵⁸⁰

ზოგადად სამოქალაქო კანონმდებლობა იცნობს სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო ზიანს. ეს უკანასკნელი წარმოიშობა უშუალოდ დელიქტიდან, ამიტომ მას დელიქტურ ვალდებულებას უწოდებენ. სპეციფიკურია დელიქტური ვალდებულებების თავისებურებები: ეს ურთიერთობა იმით განსხვავდება სახელშეკრულებო ურთიერთობისაგან, რომ ამ შემთხვევაში ზიანი მიყენებულია ისეთი დარღვევის შედეგად, როდესაც მხარეთა შორის არ არსებობდა ვალდებულებითი ურთიერთობები; ვალდებულებათა მოქმედების სფერო ვრცელდება ქონებრივ და პირად არაქონებრივ ურთიერთობებზე; ეს ვალდებულებები წარმოიშობა აბსოლუტური (როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ხასიათის) უფლებების შელახვის შედეგად; ამიტომ ეს ვალდებულებები ატარებს არასახელშეკრულებო ხასიათს,⁵⁸¹ ამდენად, ვალდებულებითი ურთიერთობის წარმოშობის ერთ-ერთი საფუძველი არის კანონი. შესაბამისად, კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობების ფარგლებში განიხილება აბსოლუტური უფლებების ხელყოფის შემთხვევები. აღნიშნული უკავშირდება დელიქტურ ვალდებულებებს. ამ გზით გარკვეულ სამართლებრივ ფარგლებში ექცევა აბსოლუტური უფლებების დაცვა.⁵⁸² სწორედ აბსოლუტური უფლებების დარღვევაზე რეაგირებად მოიაზრება სანქცია არასახელშეკრულებო ურთიერთობებში. აქ ყურადღება ექცევა დარღვეული ურთიერთობის აღდგენას, პასუხისმგებლობის მასტიმულირებელი

⁵⁸⁰ იხ. <<http://www.vip-study.ru/files/8.doc>> [12.03.10 22:35]

⁵⁸¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. რ. შენგელია, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, კრებულში: „სახელმწიფოსა და სამართლის აქტუალური პრობლემები“, საიუბილეო კრებული, მიძღვნილი თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის 80 წლისთავისადმი, თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომც., 2003, გვ. 181-183

⁵⁸² იხ. ი. იუსენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17, 50; ასევე იხ. ე. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 23

ფუნქციის განხორციელებას.⁵⁸³ ამასთან, ვალდებულება დაზარალებულისთვის ზიანის სრულ ანაზღაურებას ისახავს მიზნად, რამდენადაც ეს არის შესაძლებელი. ასევე კანონით დადგენილ შემთხვევებში ზიანის ანაზღაურება ეკისრება არა მარტო ზიანის მიმყენებელს, არამედ სხვა პირებსაც.⁵⁸⁴

მიზანშეწონილია, სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები იყოს ამოსავალი უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების განსახილველად. აქვე უნდა დადგინდეს, საკმარისია თუ არა უფლების დაცვის ერთი ფორმა სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციების განხორციელებისა და პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისთვის. აღნიშნულისთვის აუცილებელია უფლების დაცვის თითოეული ფორმის შესწავლა.

1. პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ფორმები

1. ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნები

ცალკე გამოიყოფა გადახდის შესახებ მოთხოვნები, რომლებიც მოიცავს უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილ მოთხოვნას, არამატერიალური და მატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნებს. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა შეიძლება დაყენებულ იქნეს დაინტერესებული პირის სახელის ან გამოსახულების გამოყენების შემთხვევაში, თუ აღნიშნული არ უკავშირდება სახელისა და პატივის ხელყოფას.⁵⁸⁵ ამასთან, აქ საქმე შეიძლება შეეხოს როგორც ქონებრივ ზიანს, ქონების შემცირებას, ისე პიროვნული სიკეთეების (პატივი, ჯანმრთელობა და სხვა) ხელყოფას. ამასთან, ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის კომპლექსურობით ხასიათდება. აქ შეიძლება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციათა ტრიადა არსებობდეს. თუმცა ყველაზე ფართო მოქმედების არეალი აქვს საკომპენსაციო ფუნქციას.⁵⁸⁶

⁵⁸³ იხ. ბ. ზოიძე, ქონებრივი პასუხისმგებლობა ვალდებულებათა დარღვევისთვის, თბ., „მეცნიერება“, 1989, გვ. 38-39

⁵⁸⁴ იხ. რ. შენგელია, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 181-183

⁵⁸⁵ იხ. კარლ-ჰაინც ფეტერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 20-24

⁵⁸⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. ვ. ვარკალო, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-77, 105-106

კერძო ცხოვრების ხელყოფით ახალი სამართლებრივი (დე-ლიქტური) ურთიერთობა წარმოიშობა (სსკ-ის 317-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი და 992-1008-ე მუხლები). შესაბამისად, ამ ურთიერთობის სუბიექტებად გვევლინება დაზარალებული — კრედიტორი (როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი) და ზიანის მიმყენებელი — მოვალე, რომელიც შეიძლება იყოს მხოლოდ დელიქტუზარიანი პირი. თუმცა სსკ-ის 992-ე მუხლით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა გულისხმობს გარკვეულ გარემოებათა სტრუქტურას, სახელდობრ, უნდა არსებობდეს პასუხისმგებლობის რამდენიმე წინაპირობა. მათ განეკუთვნება ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა, სამართალდარღვევისთვის პასუხისმგებლის მოვალეობა/ბრალეულობა, ზიანი, პასუხისმგებლობის გამომწვევი მიზეზობრიობა, სამართლებრივი შედეგები: ზიანის ანაზღაურება, პასუხისმგებლობის გამორიცხვა და შემცირება.⁵⁸⁷ ამდენად, მათი არსისა და მნიშვნელობის გასარკვევად აუცილებელია, რომ ეს ასპექტები მოკლედ განვიხილოთ.

სსკ-ის 992-ე მუხლით დადგენილი ვალდებულების წარმოსაშობად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა არსებობდეს ქმედების შემადგენლობა, რომელიც სამ კომპონენტს მოიცავს: სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფას, ადამიანის მოქმედებით ქმედების შემადგენლობის განხორციელებასა და მიზეზობრიობას, რომელიც ვალდებულების საფუძველია. აქ საქმე შეიძლება შეეხოს სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლებით გათვალისწინებული და დაცული სამართლებრივი სიკეთის ან უფლების ხელყოფას. კანონით არის ამომწურავად წარმოდგენილი სამართლებრივი სიკეთეები, კერძოდ, სიცოცხლე, სხეული, ჯანმრთელობა და თავისუფლება და, შესაბამისად, არ შეიძლება მათი ანალოგიის გზით გაფართოება. თუმცა აღნიშნულ ნორმაში უფლებები მოქნილად არის მოცემული, ვინაიდან არაა ამომწურავი, კერძოდ, კანონით დასახელებულია საკუთრება და „დანარჩენი უფლებები“, რომლებიც, მსგავსად საკუთრებისა, აბსოლუტური ხასიათისაა (ავტორობის უფლება, ფლობა...). „დანარჩენ უფლებად“ მოიხსენიებენ ზოგად პიროვნულ უფლებას.⁵⁸⁸ ისი-

⁵⁸⁷ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 190-192; იხ. R. Schmidt, Schuldrecht Besonderer Teil II – Gesetzliche Schuldverhältnisse, Am Aufbau Klausuren orientierte Studienliteratur im Bürgerlichen Recht, 4. Auflage, Grasberg bei Bremen, Rolf Schmidt GmbH, 2006, გვ. 203-205

⁵⁸⁸ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 190, 193; იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (მე-4 გამოც.), 2006, გვ. 203

ნი პიროვნულ უფლებებს უკავშირდება და ზოგადად პირადი ცხოვრების გამოვლენის ფორმებად შეიძლება ჩაითვალოს.

ამასთან, ქმედების შემადგენლობა, თავის მხრივ, უკავშირდება ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას ქმედებით. კონკრეტული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა უნდა იყოს გამონეგული განსაზღვრული ქმედებით. ვალდებულება შეიძლება წარმოიქმნას როგორც პოზიტიური ქმედების (=მოქმედება), ისე უმოქმედობის საფუძველზე. მოქმედებად მოიაზრება ქმედება, რომელიც ცნობიერების გაკონტროლებისა და საკუთარი სურვილის მართვის ფარგლებში მშვიდობიანად ხორციელდება. ქმედება იურიდიული გაგებით გულისხმობს ასევე უმოქმედობას. თუმცა ვალდებულების წარმოსაშობად შეიძლება მნიშვნელობა არ ჰქონდეს, ქმედების შემადგენლობა უმოქმედობით განხორციელდა თუ მოქმედებით.⁵⁸⁹

მიზეზობრიობა, რომელიც ვალდებულების წარმოშობის საფუძველია, უკავშირდება ობიექტურ შერაცხვასაც. საქმე ისაა, რომ ხელმყოფ ქმედებასა და სამართლებრივი სიკეთის შელახვას შორის უნდა იყოს მიზეზობრივი კავშირი.⁵⁹⁰ აღნიშნული უკავშირდება ეკვივალენტურობის თეორიას, რომელიც მოიცავს კანონზომიერი პირობის შესახებ მოძღვრებასა და ფორმულას „*condicio sine qua non*“. აქ პირობა განიხილება მიზეზობრივად, თუ ის მოვლენათა განვითარების კანონზომიერი საფუძველია, რომელიც ფაქტობრივად კონკრეტულ შედეგში ხორციელდება.⁵⁹¹ ამ მოძღვრების მიხედვით, ყოველი მოქმედება კავშირშია სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფასთან იმ შემთხვევაში, თუ ის არ შეიძლება სამართლებრივი სიკეთის შელახვის გარეშე კონკრეტულ ფორმაში გამოხატულიყო. ესე იგი, ამ პირობის გარეშე შედეგი არ დადგებოდა („*condicio sine qua non*“). თუმცა აღნიშნული ფორმულის მიზეზთა წრე მაინც ძალიან ფართოა და ამის გამო სრულიად ატიპურია და მიზეზობრიობის განვითარება დახვეწას საჭიროებს. ადეკვატურობის თეორიის მიხედვით (გაბატონებულია სამოქალაქო სამართალში), სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის ადეკვატური პირობა არის მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც შედეგის დადგომის ობიექტურ შემადგენლობას, მოსაგართლის აზრით, ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინა-

⁵⁸⁹ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 190-191

⁵⁹⁰ იქვე, გვ. 191

⁵⁹¹ იხ. შ. ტურაეა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, ნ. 1, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., „მერიდიანი“, 2011, გვ. 197

რე, მნიშვნელოვნად აამაღლებს. ამდენად, კანონისმიერი პირობები ქმედების შემადგენლობის ადეკვატური უნდა იყოს.⁵⁹²

სსკ-ის 992-ე მუხლით პირისთვის ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების დასაკისრებლად უნდა არსებობდეს ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომელიც შეიძლება გარკვეულ შემთხვევებში გამოირიცხოს (მაგალითად, თანხმობისას).⁵⁹³

ასევე მნიშვნელოვანია ბრალეულობის საფუძველზე პასუხისმგებლობის აღების მოვალეობა. საქმე ისაა, რომ პირმა, ვინც ბრალეულად ზიანს აყენებს სხვას, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაუროს ეს ზიანი. აღნიშნული ეფუძნება დელიქტუარიალობისა და ბრალეულობის გარკვევას. აქ უნდა დადგინდეს, შესწევს თუ არა პირს უნარი, აგოს პასუხი საკუთარი ქონებით. ესე იგი, უნდა განისაზღვროს, საკმარისია თუ არა პირის ქონება ზიანის ასანაზღაურებლად, რაც მის ქონებრივ მდგომარეობას ეხება. ეს კი, თავის მხრივ, უკავშირდება პირის ბრალეულობის პრობლემას ანუ იმას, პირი განზრახ მოქმედებდა თუ გაუფრთხილებლობით.⁵⁹⁴

ზემოთ ნარმოდგენილი გარემოებების განსაზღვრის შედეგად მნიშვნელოვანია ხელყოფის საკითხის დადგენა. კერძო ცხოვრების შელახვა, თავის მხრივ, ნარმოშობს ზიანს ანუ ფიზიკური თუ იურიდიული პირის უფლების ან კეთილდღეობის დამცირებას, განადგურებას. ამ სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი შეიძლება იყოს სიცოცხლე და ჯანმრთელობა ან ქონება, რომელსაც ადგება ზიანი. შესაბამისად, სამართალდარღვევის მატერიალური შედეგი, თუ მას აქვს ლირებულიებითი ფორმა, ცივილისტიკაში იწოდება ქონებრივ ზიანად.⁵⁹⁵ ასევე შესაძლებელია ზიანი იყოს არაქონებრივი ხასიათის.⁵⁹⁶

ასევე სსკ-ის 992-ე მუხლის პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია მიზეზობრიობის შესწავლა, ესე იგი, სწორედ ამ ქმედების განხორციელების ადეკვატური შედეგი უნდა იყოს მოცემული ზიანი. სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფისთვის კავ-

⁵⁹² იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 191; მ. ტურაეა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 198

⁵⁹³ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 191; იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (მე-4 გამოც.), 2006, გვ. 204

⁵⁹⁴ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 192

⁵⁹⁵ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. მე-4, ტ. მე-2, თბ., „სამართალი“, 2001, გვ. 378-381

⁵⁹⁶ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 192; იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (მე-4 გამოც.), 2006, გვ. 205

შირი უნდა ჰქონდეს როგორც ქმედებას, ისე სიკეთის შელახვასა და ზიანს შორის ადეკვატური მიზეზობრივი კავშირი უნდა არსებობდეს. მოთხოვნებთან დაკავშირებით მოქმედებს იგივე კრიტიკრიუმები.⁵⁹⁷

ამასთან, უნდა შეფასდეს სამართლებრივი შედეგები, კერძოდ, ზიანის ანაზღაურების საკითხი. როცა არსებობს პასუხისმგებლობის წინაპირობები, მაშინ ძირითადად წარმოიშობა ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება.⁵⁹⁸

ასევე გასათვალისწინებელია ის, რომ შეიძლება პასუხისმგებლობა გამოირიცხოს და შემცირდეს გარკვეულ შემთხვევებში. ეს ეხება დაზარალებულის ბრალის არსებობას, საკუთარი მოქმედებით ხელყოფის განხორციელებას, გარემოებათა გაუფრთხილებელი დარღვევისთვის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლების პირობასა და ხანდაზმულობას.⁵⁹⁹

ამდენად, ზემოთ დასახელებული შვიდი გარემოების დანერჩილებითი ანალიზის საფუძველზე უნდა იყოს შესწავლილი ზიანის ანაზღაურების საკითხი. თუმცა ზიანის ხასიათის მიხედვით სპეციფიკურია პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლები.

1.1 ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება

ა) ქონებრივი ზიანი

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პირველი და უმთავრესი პირობაა ქონებრივი ზიანის არსებობა.⁶⁰⁰ ქონებრივ ზიანში მოიაზრება ზარალი, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს დაზიანებული ქონების ღირებულების პირდაპირ შემცირებაში ან მის დაკარგვაში, ასევე სარგებლის ხელიდან გაშვებაში.⁶⁰¹ შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურება არის ფულადი კომპენსაცია, რაც გამოწვეულია დანაკლისით ან დაზიანებით, ხელშეკრულების დარ-

⁵⁹⁷ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 192

⁵⁹⁸ იქვე

⁵⁹⁹ იქვე

⁶⁰⁰ ცივილისტიკაში ზარალის ორი სახის (ზიანისა და დანაკლისის) შესახებ იხ. გ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 23

⁶⁰¹ ქონებრივი ზიანის შესახებ იხ. კ. იაიჩკოვი, ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებანი (თარგმნა გ. დოლიძემ), თბ., საქ. სსრ იუსტიციის სამინისტროს გამომცემა, 1947, გვ. 8

ლვევით, სამოქალაქო სამართალდარღვევით ან უფლებების ხელყოფით.⁶⁰²

ამასთან, პიროვნებისთვის ზიანის მიყენებას შეიძლება ჰქონდეს ქონებრივი ხასიათი⁶⁰³ ან დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში ზიანს მხოლოდ არაქონებრივი ხასიათის ჰქონდეს და შემდეგ შეიძინოს მან ქონებრივი სახე. შესაბამისად, ზიანის ბუნება დამოკიდებულია იმაზე, მოეპოვება თუ არა ზიანის შედეგს ფულადი ეკვივალენტი.⁶⁰⁴ ამდენად, კომერციალიზაციის პირობებში პიროვნულ უფლებასთან დაკავშირებით მუდამ მტკიცედ ფიქსირდება ტენდენცია, რომ ამ უფლების ხელყოფა შეიძლება ასევე ქონებრივი ზიანიდან გამომდინარეობდეს.⁶⁰⁵

საგულისხმოა, რომ ქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება მხოლოდ იმ პიროვნული სიკეთეების შელახვისას, რომლებიც სსკ-ის მე-18 მუხლში არის ჩამოთვლილი.⁶⁰⁶ თუმცა ასევე მნიშვნელოვანია სსკ-ის 992-ე მუხლი, რომელიც სსკ-ის მე-18 მუხლით პირდაპირ გაუთვალისწინებელ სიკეთეთა დაცვის საშუალებას იძლევა. ზიანის მიყენების გამო პირისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია ზიანის, ქმედების მართლწინააღმდეგობის, ამ ქმედებასა და ზიანს შორის მიზეზობრივი კავშირის, ბრალის კუმულატიურად არსებობა.⁶⁰⁷ ამ პირობათა ერთობლიობა ქმნის იურიდიულ შემადგენლობას („გენერალური დელიქტი“).⁶⁰⁸ ამდენად, სსკ-ის მე-18 მუხლით პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფისთვის შეიძლება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნის დაყენება.

ამასთან, არაქონებრივი უფლების ხელყოფის შედეგად ქონებრივი ზიანის წარმოშობას ეხება სსკ-ის 993-ე მუხლი. აქ

⁶⁰² იხ. ს. ჯორბენაძე, ინტელექტუალური საკუთრების განმარტებითი ლექსიკონი, თბ., „სამართალი“, 1998, გვ. 102

⁶⁰³ იხ. რ. შენგელია, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბ., 1991, გვ. 3; სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებები (განსაკუთრებით ქონებრივი პასუხისმგებლობის) შესახებ იხ. ბ. ზოიძე, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1985, №3, გვ. 85-95

⁶⁰⁴ იხ. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 45, 54-55

⁶⁰⁵ იხ. ი. იუსენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 377

⁶⁰⁶ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70, 71

⁶⁰⁷ იხ. კ. იაიჩკოვი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7

⁶⁰⁸ იხ. რ. შენგელია, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 184

მატერიალური ზიანის ანაზღაურება უკავშირდება ორი პირობის კუმულატიურ არსებობას: ა) გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს აშკარად არ უნდა შეესაბამებოდეს (ცნობების სინამდვილესთან ნაწილობრივ შესაბამისობა გამორიცხავს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაკმაყოფილებას); ბ) გავრცელებულ ცნობებს არ უნდა ჰქონდეს საზოგადოებრივი მნიშვნელობა.⁶⁰⁹ შესაბამისად, ამ მოთხოვნებს თუ არ აკმაყოფილებს ცნობების გავრცელების ფაქტი, მაშინ გამოირიცხება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაც.

ბ) მართლწინააღმდეგობა

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისთვის მეორე აუცილებელი საფუძველი არის მართლწინააღმდეგო მოქმედება ან უმოქმედობა (ქმედება).⁶¹⁰ არამართლზომიერება გულისხმობს მოქმედებას, რომელიც არღვევს არა მხოლოდ მოცემულ ნორმას, არამედ ამ ნორმით დაცული პირის კონკრეტულ უფლებას.⁶¹¹ მართლწინააღმდეგობა შეიძლება მოიცავდეს პირადი სფეროდან მონაცემების უნებართვოდ საჯაროდ გავრცელებას, ინფორმაციის არაკანონიერად მიღებას, პიროვნული უფლებების შესახებ ფაქტობრივი გარემოებების გავრცელებას, არაკანონიერი გზით ინფორმაციის მიღებას. თუმცა აქვე უნდა გაირკვეს, არის თუ არა გარემოებები, რომლებიც საბოლოოდ სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამორიცხავდა. თანხმობა, საჯარო ინტერესი, საზოგადოებრივი დაინტერესება გამორიცხავს ქმედების მართლწინააღმდეგობას.⁶¹²

ამდენად, ქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წინაპირობაა მოქმედების კანონწინააღმდეგო ხასიათი.⁶¹³

⁶⁰⁹ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 72

⁶¹⁰ იხ. კ. იაიჩკოვი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8-9

⁶¹¹ იხ. რ. შენგელია, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 4

⁶¹² აღნიშნულის შესახებ იხ. კ. მუნჯი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 124-126

⁶¹³ აღნიშნულზე იხ. თ. კერგერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 84

გ) მიზეზობრივი კავშირი

სსკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით, აუცილებელია ზიანსა და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შორის არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი.⁶¹⁴ ამდენად, ქმედება უნდა იყოს წინაპირობა კონკრეტული შედეგისთვის. ესე იგი, ზიანი უნდა იყოს მისი მიმყენებლის მოქმედების შედეგი.⁶¹⁵ მიზეზობრივი კავშირი, თავის მხრივ, არის ობიექტური კავშირი, რომელიც ადამიანის ცნობიერებისა და ნებისგან დამოუკიდებლად არსებობს. ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის საკითხი პრაქტიკულად დგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამართალდარღვევა მთაერდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგით ან ამგვარი შედეგის დადგომის კონკრეტული საფრთხის შექმნით.⁶¹⁶

ასევე საგულისხმოა, რომ პირის არამართლზომიერი მოქმედება მხოლოდ მაშინ ითვლება მიყენებული ზიანის მიზეზად, თუ მოქმედებასა და ზიანს შორის არსებითი კავშირია. თუ ეს კავშირი მხოლოდ არაარსებითია და ზიანი გამონეუულია სხვა მიზეზებით, მაშინ ქონებრივი პასუხისმგებლობა არ დადგება.⁶¹⁷ ამდენად, ქმედება წინ უნდა უსწრებდეს შედეგს (ზიანს) და სწორედ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებამ უნდა წარმოშვას ეს ზიანი. პასუხისმგებლობაც მხოლოდ მაშინ დადგება, თუ ზიანი იყო ზიანის მიმყენებლის ქმედების პირდაპირი (და არა ირიბი) და გარდაუვალი (და არა შემთხვევითი) შედეგი.⁶¹⁸

დ) ბრალი

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად აუცილებელია ასევე დამტკიცდეს, რომ ხელმყოფი ბრალეულად მოქმედებდა. ბრალის შესახებ არსებობს ძირითა-

⁶¹⁴ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 381-382

⁶¹⁵ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 4

⁶¹⁶ იხ. *გ. ნატყეზია*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., საგამომც. სახლი „ინოვაცია“, 2011, გვ. 264-265

⁶¹⁷ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 5

⁶¹⁸ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 390

დად ფსიქოლოგიური, ნორმატიული და ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორიები. ფსიქოლოგიური თეორიის თანახმად, ბრალი არის პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება თავისი არამართლზომიერი მოქმედებისა და დამდგარი შედეგის მიმართ.⁶¹⁹ თუმცა ბრალის ასეთი განსაზღვრა ფსიქოლოგიზმის ზეგავლენითაა ნაკარნახევი. ამ გაგებით ბრალი ფსიქოლოგიური ცნება გამოდის, რაც გაუმართლებელია, ვინაიდან ბრალი ფსიქოლოგიის კვლევის სფერო არაა.⁶²⁰ ამასთან, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია გამოუსადეგარია იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის დასასაბუთებლად.⁶²¹ იურიდიული პირის ბრალის სპეციალური ცნება უნდა განისაზღვროს განსხვავებულად, რადგან რაც მხოლოდ ადამიანისთვის არის დამახასიათებელი, ყველა ნიშნით ვერ გავრცელდება იდენტურად იურიდიულ პირთან დაკავშირებით. ამიტომ, რომ ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია ვერ გამოდგება იურიდიული პირის ბრალის განსაზღვრად.⁶²² ასევე გაუფრთხილებლობის დროს ასეთი ფსიქიკური კავშირი არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს.⁶²³

ბრალის შესახებ წმინდა ნორმატიული მიდგომის მიხედვით, ბრალი განიხილება გასაკიცხაობად. აღნიშნული ბრალის შინაარსობრივი დატვირთვის აუცილებელი და მნიშვნელოვანი მახასიათებელია, მაგრამ ეს მისი ფორმალური ხასიათია და არაა ბრალის სამართლებრივი ბუნება სრულად გამოკვეთილი. ასევე ფინალური თეორია უკიდურესად აპირისპირებს არსსა და ჯერარსს.⁶²⁴ ამ გაგებით განზრახვა და გაუფრთხილებლობა, როგორც შეფასების ობიექტები, ქმედების შემადგენლობის ნიშნებია. აქ ბრალი ახდენს პირის პერსონალურ გაკიცხვას იმისთვის, რომ მან უარი თქვას მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაზე, თუ შეეძლო არ ჩადენა იგი.⁶²⁵

⁶¹⁹ იხ. რ. შენგელია, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 6-7

⁶²⁰ იხ. გ. ნაჭყეძია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, გვ. 190-193, 202

⁶²¹ იხ. გ. ნაჭყეძია, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, გვ. 444

⁶²² აღნიშნულთან დაკავშირებული დისკუსიის შესახებ იხ. ს. ჯორბენაძე, იურიდიული პირის ბრალის შინაარსის განსაზღვრისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1985, №4, გვ. 13-22

⁶²³ იხ. მ. ტურავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 406-407

⁶²⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. გ. ნაჭყეძია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 237-253

⁶²⁵ იხ. მ. ტურავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 410-411

ასევე გაჩნდა ბრალის შესახებ ახალი მიდგომა ფუნქციონალური თეორიის სახით, რომელიც სასჯელის ფუნქციებიდან გამომდინარე განიმარტება. თუმცა აღნიშნულს მეცნიერული კრიტიკა მოჰყვა.⁶²⁶

რაც შეეხება ბრალის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიულ თეორიას, მან ბრალის ცნებაში შემოიტანა შეფასების მომენტი და ის განსაზღვრა, როგორც პირის გასაკიცხი ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებასა და დამდგარი შედეგისადმი. ამ გაგებით ბრალი წარმოდგენილია სოციალურ-ეთიკურ კატეგორიად, რომელიც საკუთარი ქცევისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულების გასაკიცხაობას წარმოადგენს თავის განუყოფელ ნიშნად.⁶²⁷

საყურადღებოა ბრალის შესახებ მოსაზრება, რომლითაც ბრალეულობა თავისი არსით უკავშირდება ტერმინს „უპასუხისმგებლობა“. ამ გაგებით ბრალი პასუხისმგებლობის ასპექტების ერთიანობის საფუძველია. აქ უნდა არსებობდეს პასუხისმგებლობის ნეგატიური და პოზიტიური ასპექტები. ეს უკავშირდება მოვალისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებას, რომელიც კონკრეტული სამართალდარღვევის ჩადენაში ვლინდება. ბრალი გარკვეულწილად პასუხისმგებლობის ამ ასპექტების კავშირის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს.⁶²⁸ ესე იგი, ბრალი უნდა იყოს გაგებული, როგორც პოზიტიური პასუხისმგებლობის ნეგატიურ პასუხისმგებლობაში გადასვლის ფორმა, მათ შორის არსებული შუალედური რგოლი.

ამასთან, ბრალის გამოვლენის ფორმებია განზრახვა და გაუფრთხილებლობა.⁶²⁹ განზრახვა ქმედება, რომელიც პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი. პირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი ქმედება, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი ან ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის

⁶²⁶ იქვე, გვ. 416

⁶²⁷ იხ. *მ. უგრეხელიძე*, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., თბილისის უნივერსიტ. გამომც., 1982, გვ. 7

⁶²⁸ იხ. *გ. ნაჭყებია*, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 180-184, 260, 267-268

⁶²⁹ იხ. *მ. უგრეხელიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7; *შ. ჩიქვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 378-387; *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 130

დადგომის გარდაუვალობას. ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, თუმცა შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას (საქ. სისხლ. სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლი). პირდაპირი განზრახვა ინტელექტუალური და ნებელობითი მომენტების გარკვეულ კომბინაციას გულისხმობს. ინტელექტუალური მხარის მიხედვით, სუბიექტს გაცნობიერებული აქვს ქმედებისა და მისი შედეგის ყველა ფაქტობრივი და სოციალური (შეფასებითი) ნიშნის საზოგადოებრივი საშიშროება, გარდა სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობისა. ნებელობითი მომენტი მოიაზრებს განზრახვას, რომ სუბიექტს სურს მანვე შედეგის დადგომა.⁶³⁰ ამასთან, მართლწინააღმდეგობის გაცნობიერება არის სამოქალაქო სამართალში ძირითადად მოვალეობის განზრახვი დარღვევის წინაპირობა ანუ აქ ექცევა ყურადღება განზრახვის თეორიას.⁶³¹

რაც შეეხება გაუფრთხილებლობას, არც ისაა სამოქალაქო სამართალში განსაზღვრული. აქ გამოიყოფა უხეში და მარტივი გაუფრთხილებლობა. უხეში გაუფრთხილებლობით მოქმედებს ის, ვინც თავისი მოქმედებით აუცილებელი ყურადღებების მოთხოვნებს არღვევს უჩვეულოდ მაღალი ხარისხით. მარტივი გაუფრთხილებლობაში მოიაზრება აუცილებელი ყურადღებების მოთხოვნათა დარღვევა შედარებით დაბალი დონით.⁶³²

ამდენად, ზოგადი წესის მიხედვით, სამოქალაქო პასუხისმგებლობა დადგება ოთხივე წინაპირობის ერთდროულად არსებობისას. შესაბამისად, ცივილისტიკაში გამოიყენება ზიანის მიმყენებლის ბრალეულობის პრეზუმფციის პრინციპი. ამ პრინციპის თანახმად, ზიანის მიმყენებელი მიიჩნევა ბრალეულად, თუ ის ბრალის არარსებობის მომენტს არ დაამტკიცებს. ამიტომ-

⁶³⁰ იხ. *მ. უგრეხელიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-13; ასევე იხ. *პ. პლიხთრიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 169

⁶³¹ იხ. *პ. პლიხთრიძე*, დასახ. ნაშრომი, 2003, გვ. 170

⁶³² იხ. *მ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 386; იხ. *ფ. ჰუტე/მ. პელბორნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 204, 206-207; ასევე გაუფრთხილებლობის შესახებ იხ. *პ. პლიხთრიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 170-173

მაა, რომ მტკიცების ტვირთი მხარეებს შორის უნდა გადანაწილდეს.⁶³³

ე) ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები

თუ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების წინაპირობები არსებობს, მაშინ შემდგომი ეტაპია მატერიალური ზიანის გამოთვლა, რომელსაც პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს. ქონებრივი ზიანის ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმ ხარჯების მიხედვით, რომლებიც აუცილებელია დაზარალებულისთვის გაზრდილი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად (აუცილებელი ხარჯები). ამასთან, მატერიალური ზიანის ოდენობის განსასაზღვრად საყურადღებოა მიუღებელი შემოსავალიც.⁶³⁴

მატერიალური ზიანის გამოთვლის ერთ-ერთ კრიტერიუმად შეიძლება დასახელდეს მოგებაც. თუ ზიანის მიმყენებელი ხშირად უგულებელყოფს პიროვნულ უფლებებს მოგების მიზნით, მაშინ მის შესაჩერებლად საჭიროა განსაკუთრებული დამცავი საშუალებები, რაც თავისთავად საკომპენსაციო თანხას არსებითად ზრდის. ის მოგება, რომელიც პიროვნული უფლებების ხელყოფითაა მიღებული, შესაძლებლობისამებრ უნდა იქნეს გამოანგარიშებული და ფულადი კომპენსაციის მეშვეობით მთლიანად ამოღებული.⁶³⁵ დელიქტური ვალდებულებების პრინციპებია სრული აღდგენის (რეპარაციის) და ნატურალური რესტიტუციის პრინციპები. სრული რეპარაციის ანუ ანაზღაურების პრინციპი უკავშირდება პრინციპს „ყველაფერი ან არაფერი“ და მოიცავს ზიანის სრული ანაზღაურების უფლებას: აღნიშნულის მიხედვით, ზიანი ექვემდებარება სრულად ანაზღაურებას.⁶³⁶ ზიანის ანაზღაურების მოცულობა კონცენტრირდება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაზე. შესაბამისად, ანაზღაურებას ექვემდებარება მხოლოდ ქონებრივი ზიანი. ამასთან, ზიანის ანაზ-

⁶³³ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 378-387

⁶³⁴ იხ. *ვ. ვარკალო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 140-143

⁶³⁵ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 75-77

⁶³⁶ იხ. *ი. იუსენი*, დასახ. ნაშრომი, 334, 337-338; სრული რეპარაციის შესახებ იხ. ასევე *D. Medicus, Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, Ein Studienbuch*, 13., neubearbeitete Aufl., München, Verlag C. H. Beck, 2002, 268-269

ლაურებისას საყურადღებოა გაშვებული მოგება. ასევე ქონებრივი ზიანის მიყენებისას მნიშვნელოვანია ურთიერთშორის არსებული მოთხოვნების გაქვითვა.⁶³⁷

ამდენად, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება პრევენციის, სატისფაქციისა და საკომპენსაციო ფუნქციების მიღწევისკენ მიისწრაფვის. თუმცა კიდევ ერთხელ საგულისხმოა, თუ რამდენად არის შესაძლებელი სუბიექტური მოთხოვნილებების სრული დაკმაყოფილება. სამართლისთვის მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ზიანის ობიექტურ ფორმებში წარმოდგენა.

როგორც აღინიშნა, სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობა ძირითადად არის რეგულატიური სამოქალაქო უფლებების უზრუნველყოფის საშუალება.⁶³⁸ სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. სწორედ ამ ურთიერთობებთან დაკავშირებით იკვეთება რეგულატიური ურთიერთობის სპეციფიკა. თუმცა გარკვეული პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმებით.⁶³⁹ ამასთან, ქონებრივი პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თავისებურებაა დაზარალებულის ქონებრივი მდგომარეობის აღდგენა. მას აქვს კომპენსაციური ხასიათი,⁶⁴⁰ რაც ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების არსს გამოხატავს. კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო თუ პირად სფეროებს, თუ დადგა ქონებრივი ზიანი, მისი ანაზღაურების დროს ნამყვანი უნდა იყოს საკომპენსაციო ფუნქციის განხორციელება.

1.2. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება

ა) არაქონებრივი ზიანი

პირადი ცხოვრების ხელყოფას, გარდა ქონებრივი ზიანისა, შეიძლება მოჰყვეს არამატერიალური ზიანიც ან ორივე ერ-

⁶³⁷ იხ. ი. იუსენი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 367-370, 372

⁶³⁸ იხ. ე. კრაშენინიკოვი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14, 18

⁶³⁹ იხ. მ. მალეინა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁶⁴⁰ იხ. ბ. ზოიძე, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, გვ. 92-93

თად.⁶⁴¹ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ ზოგადი ნორმა მეცნიერული დისკუსიის შედეგად მოთავსდა დელიქტური ვალდებულებების თავში. აქვე განისაზღვრა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების ძირითადი პრინციპები: არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება ყველა შემთხვევაში, თუ ზიანი გამოწვეულია მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული მოქმედებით; იგი უნდა ანაზღაურდეს ფულადი ფორმით სასამართლოს მიერ დადგენილი ოდენობით; მორალური ზიანი ანაზღაურდება ქონებრივი ზიანისაგან დამოუკიდებლად. იგი ანაზღაურდება, მიუხედავად იმისა, არამატერიალურ ზიანთან ერთად დადგა თუ არა ქონებრივი ზიანი და ეს უკანასკნელი ანაზღაურდება თუ არა.⁶⁴² ამდენად, ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულია დელიქტური სამართლის როლი პირადი ცხოვრების დაცვაში და უკავშირდება არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლებს. არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა რამდენიმე პირობის კუმულატიური წესით არსებობას უკავშირდება. შესაბამისად, თუ არამატერიალური ზიანი მიზეზ-შედეგობრივად არის არამართლზომიერი და ბრალეული ქმედების შედეგი, დადგება სამოქალაქო პასუხისმგებლობაც (სსკ-ის 992-ე მუხლი).⁶⁴³ აქ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს, კონკრეტულად რომელ ასპექტებს მოიცავს არამატერიალური ზიანი. ასევე დასადგენია, თუ რამდენად მართებულია ტერმინ „მორალური ზიანი“ გამოყენება და გამოსაკვლევია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები, რასაც, გარდა თეორიულისა, პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს.

მორალური ზიანი არის არამართლზომიერი მოქმედებით გამოწვეული ფიზიკურ-ზნეობრივი ხელყოფა. არამატერიალური ზიანი არ მოიცავს ქონებრივ ელემენტს და არის წმინდა ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა, თუმცა მორალური ზიანი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ არაქონებრივი, არამედ ქონებრივი სიკეთის ხელყოფის შედეგიც.⁶⁴⁴ ამდენად, მორალური ზიანი არის

⁶⁴¹ იხ. *მ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 23

⁶⁴² იხ. *რ. მენგელია*, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 188

⁶⁴³ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *ნ. პარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 68-69

⁶⁴⁴ იხ. *С. Беляцкий*, Возмещение морального (нематериального) вреда, в Еженедельном юридическом газете «Право», воскресенье 24 июля, 1911, №29, გვ.

ფიზიკური და ზნეობრივი ხასიათის ტანჯვა, რომელიც შეიძლება გამოვლინდეს როგორც დამოუკიდებლად, ისე ერთობლივად და მოჰყვეს უარყოფითი ფსიქიკური რეაქცია.⁶⁴⁶

თ. მონიავა მიიჩნევს, რომ მორალური ზიანი მოიცავს პიროვნების ფიზიკურ და სულიერ ტრავმას, რომელსაც არ მოეძებნება შესაბამისი ფულადი ეკვივალენტი, თუმცა ბოლოს აქვე აერთიანებს ზნეობრივ განცდებს. ბ. ზოიძის აზრით, „ფსიქოლოგიური ზიანი“ მორალური ზიანის იდენტურია, რაც გამოიყენება საერთო სამართლის ქვეყნებში და იგი ზემოხსენებულ ცნებაში გულისხმობს ფიზიკურ და ზნეობრივ-ფსიქოლოგიურ ტანჯვას. ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ვითარებაში ობიექტური მასშტაბები თვით დაზარალებულის სუბიექტურია.⁶⁴⁶ „ფსიქიკა“ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს სულს.⁶⁴⁷ შესაბამისად, ფსიქიკური არის სულიერის იდენტური. მორალური ზიანი გულისხმობს სულიერ ტანჯვასაც.

„სულიერი ტანჯვა“ შეიძლება მეტ-ნაკლებად გამოიხატოს ტერმინით „განცდები“. განცდებს იწვევს სხვადასხვა უსიამოვნება. ინგლისისა და ამერიკის სამართლის თანახმად, „მორალური ზიანის“ ანალოგიურია „ფსიქიკური ზიანი“, რომელიც განისაზღვრება, როგორც „ფიზიკური და ფსიქიკური ტანჯვა.“ „ფიზიკური ტანჯვა“ და „ფიზიკური ზიანი“ ეტიმოლოგიურად არ ემთხვევა ერთმანეთს. ფიზიკურ ტანჯვას მთლიანად მოიცავს ცნება „მორალური ზიანი“, მაგრამ, გარდა ფიზიკური ტანჯვისა, მორალური ზიანი გულისხმობს ფსიქიკურ ტანჯვასაც. ამასთან, ტანჯვა საბოლოოდ იწვევს უარყოფით ფსიქიკურ რეაქციას.⁶⁴⁸ ასევე აღსანიშნავია *ერდელევესკის* აზრი, რომლის თანახმად, ტერმინი „ფიზიკური ზიანი“ უნდა შეიცვალოს ტერმინით „სხეულის დაზიანება“.⁶⁴⁹

1614-1615; იხ. *А. Зейц, Возмещение морального вреда по советскому праву, в журнале «Ежемесячник советской юстиции», 1927, №47, гв. 1465; ასევე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-817-2010); არაქონებრივი ზიანის შესახებ ასევე იხ. ფ. პუტე/მ. პელბორნი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 342*

⁶⁴⁵ იხ. *მ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 26-27

⁶⁴⁶ იხ. ბ. ზოიძე, ზიანის ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისთვის, წიგნში: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, ნ. მე-3, თბ., „სამართალი“, 2001, გვ. 469

⁶⁴⁷ იხ. ფილოსოფიური ლექსიკონი, რედ. *ფროლოვა*, თბ., 1987, გვ. 620

⁶⁴⁸ იხ. *მ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 26-27

⁶⁴⁹ იხ. *А. Ерделевский, Компенсация морального вреда, М., 1996, гв. 10*

უგლოვის აზრით, სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობები არა მხოლოდ ამცირებს ადამიანის ღირსებას, არამედ მძიმედ მოქმედებს მის ჯანმრთელობაზე, ნერვულ სისტემაზე. პირველ რიგში კი ზიანდება გული. შეურაცხყოფას, როგორც წესი, ორგანიზმი პასუხობს გულისა და ტვინის სისხლძარღვების სპაზმით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს ორგანოები არ იღებენ საკმარის საკვებს, რის შედეგადაც შეიძლება განვითარდეს სტენოკარდია, მიოკარდის ინფარქტი და ინსულტი, რაც ყველაზე ხშირად ინვალიდობისა და სიკვდილიანობის მიზეზია.⁶⁵⁰ ეს ცხადყოფს, რომ ფსიქიკურმა ტანჯვამ შეიძლება გამოიწვიოს ფიზიკური ზიანი. აღნიშნული უნდა დასტურდებოდეს შესაბამისი მტკიცებულებით.

ფიზიკური ტკივილი არის სხეულის ნორმალური მდგომარეობის დარღვევის, სხეულში მავნებელ ძალთა გაჩენის ნიშანი. იგი ტკივილით გვაცნობს, რომ რაღაც საფრთხე გვიახლოვდება და გვაგვბინებს, რომ მოახლოებული საშიშროების წინააღმდეგ ზომების მიღება არის საჭირო. იგივე ითქმის ზნეობრივ ტკივილზედაც, რომელსაც აღძრავს ხოლმე ჩვენში განზრახული უსამართლობა, თვითნებობა. ეს ტკივილიც (ფიზიკური ტკივილივით) აფრთხილებს მას, რომ საჭიროა მიღებულ იქნეს ზომები არა იმდენად ტკივილის მოსასპობად, რამდენადაც თვით სიმათლის დასაცავად, რომელსაც თანდათან ძირი ეთხრება ჩვენი უმოქმედო მოთმინების გამო. ასეთი გაფრთხილება ერთ შემთხვევაში ფიზიკური თვითარსებობის დაცვას ეხება, მეორეში კი — ზნეობრივი თვითარსებობის დროს.⁶⁵¹

ესე იგი, ზემოთ მითითებულმა ელემენტებმა შესაძლოა წარმოშვას ერთმანეთი და ისინი თითქმის მუდამ განუყოფლად თანაარსებობს,⁶⁵² რაც ადასტურებს მათ უპირატეს მნიშვნელობას არაქონებრივი ზიანის არსებობისათვის. ალბათ, სწორედ ამითაა განპირობებული მესამე ელემენტისადმი (ზნეობრივი) ნიჰილისტური დამოკიდებულება, რადგან ნებისმიერი ფიზიკური და ფსიქიკური ტანჯვა თავისთავად არაზნეობრივია. მეორე მხრივ, ზნეობრივი მოვლენა არის სულიერის იდენტური, რასაც, თავის მხრივ, ფსიქიკურიც გულისხმობს. შესაბამისად, ზნეობ-

⁶⁵⁰ იხ. *Ф. Углов*, Грубое слово, М., «Известия», 1964, გვ. 4

⁶⁵¹ იხ. *რ. ფონ იერიჩი*, ბრძოლა უფლებებისათვის, თბ., 2000, გვ. 55

⁶⁵² არაქონებრივი ზიანის სხვადასხვა კლასიფიკაციის შესახებ იხ. *კ. ოსაკე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 34-36

რივ ასპექტზე ცალკე აქცენტირება ზედმეტია და ფაქტობრივად ფსიქიკურის გამეორება გამოდის.

რაც შეეხება „ფსიქოლოგიურ ზიანს“, ის უფრო ფართო ცნებას უნდა წარმოადგენდეს და საკუთარ თავში აერთიანებს სულიერ ტანჯვას.

მორალური ზიანი, პირველდანყებითი მოსაზრების მიხედვით, ასოცირდება მორალთან, რის გამოც დასაკონკრეტებელია მორალური ზიანის ცნების მოცულობა. საქმე ისაა, რომ სასამართლო პრაქტიკაში ზოგჯერ აღიარებულია: „მოპასუხეთა მიერ გავრცელებული ცნობები ფაქტების შესახებ ამკარად ლახავს [მოსარჩელის] პატივს, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას, ვინაიდან შეიცავს მტკიცებას მოსარჩელის მიერ კანონის, მორალური ნორმების დარღვევისა და უღირსი საქციელის ჩადენის თაობაზე.“⁶⁵³ ეს მიდგომა არ ეყრდნობა მორალური ზიანის გენეზისს. იგი სულიერ ტანჯვას უკავშირდება და არა ზნეობის ნორმების დარღვევას.⁶⁵⁴ ამასთან, სამართალი არ შეიძლება ყველა ზნეობის ნორმას შეიცავდეს, რადგან მორალური ქცევის წესები იმდენად ბევრი და მრავალგვარია სხვადასხვა ქვეყნის სინამდვილის გათვალისწინებით, რომ ძნელია მათი ერთად თავმოყრა კანონმდებლობაში. კანონი უნდა იყოს, მორალური ნორმებიდან გამომდინარე, შედგენილი.⁶⁵⁵

ამასთან, ფსიქიკური ან ფიზიკური ტანჯვა თავისთავად ეწინააღმდეგება ზნეობის წესებს და არაა აუცილებელი, რომ ცნებაში აისახოს ის, რაც ისედაც იგულისხმება; შესაბამისად, ლოგიკურად ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა უფრო ამორალური ზიანია, ვიდრე მორალური; ასევე მორალური ზიანის არსი სულიერ ტანჯვას უკავშირდება და არა მორალის ნორმების ხელყოფას; ამასთან, იურიდიული პირის მიერ მორალური ზიანის განცდაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას; ასევე ტერმინი „მორალური ზიანი“ ასოცირდება სოციოლოგიური აზროვნების წესთან და საკითხი განიხილება სოციოლოგიურ ჩრილში, თუმცა

⁶⁵³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 1 ივნისის (№ას-168-465-04) და 2005 წლის 29 ივლისის (№ას-627-903-05) გადაწყვეტილებები. იხ. *კ. კორკელია*, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, გვ. 203

⁶⁵⁴ მორალისა და ზნეობრივი პასუხისმგებლობის შესახებ იხ. *ვ. ერქომაიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-183

⁶⁵⁵ იხ. *კ. ნერეთელი*, კონსტიტუციური მოვალეობები ობიექტური აუცილებლობა, თბ., 1995, გვ. 6

იურისპრუდენციისთვის გაცილებით მნიშვნელოვანია პრობლემის სამართლებრივი საფარველი. ამ გაგებით უმჯობესია მორალური ზიანის ნაცვლად ვიხელმძღვანელოთ ტერმინით „არაქონებრივი ზიანი“.⁶⁵⁶ ამდენად, არაქონებრივი ზიანი არის ფსიქიკური (ფსიქოლოგიური) ტანჯვა ან ფიზიკური ზიანი, რომელსაც მოსდევს მნიშვნელოვანი უარყოფითი (ფსიქიკური) შედეგი ან ორივე ერთდროულად.

ბ) მართლწინააღმდეგობა

არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების აუცილებელ საფუძველს წარმოადგენს ზიანის მიმყენებლის ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი. მართლწინააღმდეგობა გულისხმობს მოპასუხის ქმედების მოქმედი სამართლის ნორმებთან შეუსაბამობას. არამართლზომიერი შეიძლება იყოს როგორც მოქმედება (სინამდვილის შეუსაბამო ცნობების გავრცელება), ისე უმოქმედობა (ადამიანის მიტოვება სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშ გარემოში). ამდენად, მართლსაწინააღმდეგოა ქმედება, თუ ის კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით არის აკრძალული. რაც შეეხება უმოქმედობას, მისი მართლწინააღმდეგობა ეფუძნება პირის მოვალეობას, რომელიც მას უნდა შეესრულებინა.⁶⁵⁷ თუმცა ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი შეიძლება ხელშეკრულების დარღვევიდანაც გამომდინარეობდეს. ამდენად, აქ საქმე შეეხება შემთხვევას, როცა პირს უნდა განეხორციელებინა გარკვეული ქმედება, ჰქონდა ამის შესაძლებლობა, თუმცა არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა კანონით თუ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოვალეობა.⁶⁵⁸ შესაბამისად, ქმედების მართლზომიერი ხასიათი გამორიცხავს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას.

⁶⁵⁶ აღნიშნული მოსაზრების შესახებ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 27

⁶⁵⁷ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 70-71

⁶⁵⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ქ. ქოჩაშვილი, ბრალი, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №1, გვ. 82

გ) მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი

არამატერიალური ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება ასევე ქმედებასა და ზიანს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობას. მაშასადამე, მართლსაწინააღმდეგო ფიზიკურმა ან ფსიქიკურმა ტანჯვამ უნდა გამოიწვიოს უარყოფითი შედეგი. თუმცა გამოიყენება ასევე არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების პრეზუმფცია ანუ პიროვნების მიმართ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენით ივარაუდება, რომ მას არაქონებრივი ზიანი მიაღდა (ვიდრე ამის საწინააღმდეგო დამტკიცდება). აქედან გამონაკლისი შეიძლება შეეხოს ფსიქიკურად დაავადებულ პირს, ვინაიდან მას არ ძალუძს საკუთარი უფლებების შელახვისა და ფიზიკური თუ სულიერი ტანჯვის არარსებობის გაცნობიერება.⁶⁵⁹ ამასთან, მართალია, მიზეზობრივი კავშირის შესახებ გამოიყოფა მრავალი თეორია (აუცილებელი და შემთხვევითი მიზეზობრივი კავშირის თეორია, შესაძლებლობისა და სინამდვილის თეორია და სხვ.), მაგრამ პრაქტიკასთან ყველაზე ახლოსაა პირდაპირი და არაპირდაპირი მიზეზობრივი კავშირის თეორია. აღნიშნული მიდგომის მიხედვით, მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად გადამწყვეტია მოვლენებს შორის ობიექტური კავშირის არსებობა, ხოლო მიზეზი და შედეგი მნიშვნელოვანია მხოლოდ კონკრეტულ შემთხვევაში. სსკ-ის 412-ე მუხლშიც აღიარებულია, რომ ანაზღაურებას ექვემდებარება ზიანი, რომელიც ზიანის გამომწვევი მოქმედების უშუალო შედეგია.⁶⁶⁰

დ) ბრალი

ზოგადი წესის თანახმად, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დგება მხოლოდ ზიანის მიმყენებლის ბრალეული მოქმედების დროს, რაზეც მითითებულია სსკ-ის 412-ე მუხლში. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების აუცილებე-

⁶⁵⁹ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 69-71

⁶⁶⁰ იხ. ზ. აბელედიანი, ვალდებულებითი სამართალი, თბ., „სამართალი“, 1999, გვ. 68-69

ლი პირობაა ბრალი, რომელიც ვლინდება განზრახვასა თუ გაუფრთხილებლობაში.⁶⁶¹

მაგალითად, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის თანახმად, პირს შეიძლება დაეკისროს სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საჯარო პირის ცილისწამებისთვის შემდეგი პირობების კუმულატიურად არსებობისას: ა) თუ მოსარჩელე სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ მოპასუხის განცხადება შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს უშუალოდ მოსარჩელის შესახებ; ბ) ამ განცხადებით მოსარჩელეს ზიანი მიაღდა; გ) განცხადებული ფაქტის მცდარობა მოპასუხისთვის წინასწარ იყო ცნობილი ან მოპასუხემ გამოიჩინა აშკარა და უხეში დაუდევრობა, რამაც გამოიწვია არსებითაც მცდარი ფაქტის შემცველი განცხადების გავრცელება. შესაბამისად, მოსარჩელემ უნდა ამტკიცოს, რომ მოპასუხის განცხადება შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს მის შესახებ, ამ განცხადებით მას მიაღდა ზიანი და მოპასუხე მოქმედებდა ბრალეულად.⁶⁶²

თუმცა ცივილისტიკაში არის გამონაკლისი წესიც, როდესაც ბრალის გარეშეც შეიძლება პასუხისმგებლობა დადგეს არამატერიალური ზიანისთვის. ამ შემთხვევაში ნეგატიური პასუხისმგებლობა მისი პოზიტიური ასპექტისგან მოწყვეტილია და იგი სხვა რამეა, ვიდრე პასუხისმგებლობა. საერთოდ, ზიანის მიყენებიდან წარმოშობილ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში უპასუხისმგებლობის ცნება გამოსადეგია აბსოლუტური უფლების მიმართ, რომლის დარღვევაც წარმოშობს დელიქტურ ვალდებულებას. აღნიშნულს იმიტომ აქვს ადგილი, რომ დელიქტურ ვალდებულებას წინ უსწრებს აბსოლუტური სამართლებრივი ურთიერთობა და აქ ხდება ზიანის მიყენება. მოცემულ შემთხვევაში ადგილი აქვს ახალი ვალდებულების წარმოშობას. არასახელშეკრულებო ვალდებულებისაგან განსხვავებით, სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არსებობს პასუხისმგებლობის პოზიტიური ასპექტი, ვინაიდან სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევისას ახალი სახელშეკრულებო ვალდებულება არ

⁶⁶¹ იქვე, გვ. 69

⁶⁶² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2008 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება (№810-1/129-07)

წარმოშობა და მხარე უნდა მოეკიდოს ამ ვალდებულების შესრულებას პასუხისმგებლობით.⁶⁶³

არაქონებრივი ზიანისთვის ბრალის გარეშე სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დადგება, თუ ზიანი მიადგა ფიზიკური პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას მომეტებული საფრთხის წყაროთი; ასევე სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში უკანონო მიცემის, დაკავების ან მის მიმართ ადმინისტრაციული სახდელის უკანონო შეფარდების დროს; პატივის, ღირსების თუ სახელის ხელმყოფი ცნობების გავრცელების და სხვა შემთხვევებში.⁶⁶⁴ აქ არამატერიალური ზიანისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრება არა თვით ზიანის მიმყენებელს, არამედ სუბიექტებს, რომლებიც, კანონის ძალით, იღებენ საკუთარ თავზე მატერიალურ პასუხისმგებლობას ზიანის მიმყენებლის მიერ გამოწვეული ზარალისთვის. მაგალითად, თუ სახელმწიფო მოსამსახურის უკანონო ქმედებას მოჰყვა არაქონებრივი ზიანი, ზიანისთვის პასუხს აგებს სახელმწიფო; თუ სინამდვილესთან შეუსაბამო ინფორმაცია გავრცელდა, რამაც გამოიწვია პირადი ცხოვრების ხელყოფა, არამატერიალური ზიანისთვის პასუხისმგებელია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.⁶⁶⁵ თუმცა პირადი ცხოვრების ბრალეული შელახვის შემთხვევაში საჯარო მოსამსახურეები სახელმწიფოსთან ერთად სოლიდარულად აგებენ პასუხს. ამასთან, სახელმწიფო ორგანოს (თანამდებობის პირის) ბრალეულობის პრეზუმფცია ყოველთვის არსებობს და სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანო პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლდება, თუ ის ბრალის არარსებობას დაამტკიცებს.⁶⁶⁶

ზემოაღნიშნული, თავის მხრივ, უკავშირდება სსკ-ის 413-ე მუხლს, რომელიც სსკ-ის 1005-ე მუხლთან ერთად უნდა განიხილებოდეს. ამ ნორმათა ანალიზი ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი დელიქტური ვალდებულებების საფუძველზე უნდა გადაწყდეს. არამატერიალური ზიანი ანაზღაურდება სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისთვის ენების

⁶⁶³ იხ. გ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 272-273, 173

⁶⁶⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 72-73

⁶⁶⁵ იქვე, გვ. 73-74

⁶⁶⁶ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბ., „უნივერსალი“, 2012, გვ. 196

მიყენების დროს⁶⁶⁷ (სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). თუ ასეთი მატერიალური შედეგი არ დადგა და შემთხვევა სსკ-ის 992-ე მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის წინაპირობებს აკმაყოფილებს, დაზარალებული მოითხოვს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას. თუმცა აქ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება. ამიტომ, *ნ. ბარაბაძის* აზრით, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას ამ შემთხვევაში სამართლებრივი საფუძველი რომ ჰქონდეს, უმჯობესია სსკ-ის 1005-ე მუხლში მიეთითოს ამ სახის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობის შესახებ.⁶⁶⁸ ამდენად, მიზანშეწონილია აღნიშნული საკითხი სსკ-ის 1005-ე მუხლთან მჭიდრო კავშირში განიხილებოდეს, ვინაიდან ეს მუხლი ეფუძნება საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლს და გულისხმობს კომპენსაციის მიღების უფლებას მატერიალური თუ არაქონებრივი ზიანისთვის. პირის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის ხელყოფას, როგორც წესი, ყოველთვის მოსდევს მძიმე შედეგი სულიერი განცდებისა და ფიზიკური ტანჯვის სახით. ამიტომ გასაზიარებელია მოსაზრება, რომ არამატერიალური ზიანის კონსტიტუციური გაგება უნდა აისახოს სსკ-ის მე-18 მუხლშიც, რათა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრინციპმა აზრი არ დაკარგოს.⁶⁶⁹

ე) არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები

არაქონებრივი ზიანის დროს ზენოლა ხდება ადამიანის სულიერ ასპექტებზე. ამიტომ დაზარალებულის მოთხოვნა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ სატისფაქციური მოთხოვნაა ანუ შესაძლებლობა, დაიკმაყოფილოს სხვა სულიერი თუ ქონებრივი ინტერესები. ზიანის ანაზღაურება ხშირად არა თუ რესტიტუციურ, არამედ კომპენსაციურ ბუნებას ატარებს. შესაბამისად, მორალური ზიანის რეპარაცია ცოცხლთვის კომპენსაციური ხასიათის იქნება.⁶⁷⁰ „ზიანის რეპარაციისთვის სამართლის განკარგულებაში მხოლოდ ორ საშუალებაზე საუბ-

⁶⁶⁷ იხ. *ე. შმიდტი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 167; იხ. ასევე *დ. მედიკუსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 271; იხ. *ფ. ჟუტე/მ. პელობორნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 371

⁶⁶⁸ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, გვ. 196, 210

⁶⁶⁹ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 190

⁶⁷⁰ იხ. *თ. ნინიძე*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 45, 54-55

რობს გრ. რცხილაძე: 1) აღდგენა იმ ფაქტობრივი მდგომარეობისა, რაც ვნების მიყენებამდე არსებობდა (ე. წ. „რესტიტუციო“); 2) ფულადი თანხის გადახდევინებით ანაზღაურება იმ დანაკლისისა, რასაც განცდილი ზიანი გულისხმობს (ე. წ. „კომპენსაციო“).“ არაქონებრივი ზიანის რესტიტუცია ვერ მოხდება ამ ზიანის ხასიათის გამო. რჩება ფულადი ანაზღაურება. ფულადი ანაზღაურება არამატერიალური ზიანის ეკვივალენტური ვერ იქნება, ვინაიდან მორალისა და ფულის გათანაბრება დაუშვებელია.⁶⁷¹

ცხადია, საკომპენსაციო ფუნქციის განსახორციელებლად უპირველეს ფაქტორად ითვლება ფსიქიკური ზიანი ანუ სულიერი ტკივილი, რომელიც პიროვნული უფლებების შელახვის შედეგად შეიძლება დადგეს. თუ ფსიქიკური ზიანი აისახება დაზარალებულის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, მაშინ წინა პლანზე უნდა წამოიწიოს ასანაზღაურებელი ზიანის მნიშვნელოვანი მასშტაბები. რაც შეეხება კომპენსაციის მოცულობას, ის განსაკუთრებით შეიძლება გაიზარდოს ინტიმური სფეროების ხელყოფისას. ამასთან, თუ პიროვნული უფლებები შეილახა მასობრივი ინფორმაციის სხვადასხვა საშუალებებით, მაშინ უნდა იქნეს გათვალისწინებული ასევე გამოქვეყნებული მასალის მოცულობა, ფორმა, გამოქვეყნების ადგილი.⁶⁷²

ამდენად, ქონებრივი ზიანისაგან განსხვავებით, გაცილებით რთულია, დადგინდეს, თუ რა ოდენობით უნდა ანაზღაურდეს არაქონებრივი ზიანი, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ილახება არამატერიალური სიკეთეები, რომლებსაც ფულადი ეკვივალენტი არა აქვთ. კანონში დადგენილია, რომ არაქონებრივი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით (სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). თუმცა აქ არაა განსაზღვრული, თუ რა შეიძლება გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებად ჩაითვალოს. საქმე ისაა, რომ ეს საკითხი შეფასებითია და მისი დადგენა მთლიანად სასამართლოს შეხედულობაზე უნდა იყოს დამოკიდებული. ასევე სასამართლომ საქმის განხილვისას უნდა გაითვალისწინოს სხვა უფრო ობიექტური გარემოებები, როგორიცაა, მაგალითად, ყალბი და სახელის გამტეხი ცნობების სიმძიმე და მისი გავრცელების ფარგლები. თუმ-

671 იხ. გრ. რცხილაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურება, „საბჭოთა სამართალი“, 1928, №4, გვ. 81

672 იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 75-76

ცა სასამართლოსთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოცულობის დადგენისას ამოსავალია მოსარჩელის მოთხოვნა, რომლის ფარგლებსაც ის ვერ გასცდება. მართალია, მოსარჩელე სასარჩელო განცხადებაში უთითებს ფულად თანხას, რომელიც, მისი აზრით, მიმართულია მიყენებული სულიერი თუ ფიზიკური ტკივილის კომპენსირებისკენ, მაგრამ საბოლოოდ ანაზღაურების მოცულობას განსაზღვრავს სასამართლო საქმის გარემოებების შეფასების შედეგად.⁶⁷³

არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება მხოლოდ ფულადი ფორმითა და განსაზღვრული ოდენობით. ამასთან, ის შეიძლება ანაზღაურდეს ქონებრივი ზიანისაგან დამოუკიდებლად. ზიანის ანაზღაურებისას გადამწყვეტია ზიანის სიმძიმე, ბრალის ხარისხი. მსუბუქი სულიერი განცდები და ფიზიკური ტკივილები მხედველობაში არ მიიღება. არაქონებრივი ზიანისთვის კომპენსაცია მოპასუხეს არ ეკისრება, თუ მის მიერ მიყენებულმა ტკივილმა არ გამოიწვია ფიზიკური ან სულიერი ტანჯვა. ასევე უნდა დამტკიცდეს, არსებობდა თუ არა „ხანგრძლივი ტანჯვა“, რომელმაც სერიოზული შედეგები გამოიწვია. ამასთან გასათვალისწინებელია მხარეთა ქონებრივი მდგომარეობა, რათა ისინი არ აღმოჩნდნენ მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში⁶⁷⁴ და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება არ გახდეს უსაფუძვლო გამდიდრების წყარო.⁶⁷⁵ აქ მნიშვნელოვანია ფუნქციონალური მიდგომა, რომელიც ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი იქნება პირის „გონივრული ნუგეშისთვის“.⁶⁷⁶

კერძო ცხოვრების უფლების მიზანი არის, დაიცვას პირები არასასურველი საჯაროობისა („*right to be let alone*“ – განმარტოების უფლება) და ფსიქიკური ხელყოფისგან („*mental distress*“ – „სულიერი სიმშვიდის დარღვევა“), უზრუნველყოს ის ანაზღაურებით განცდილი არამატერიალური ზიანისთვის.⁶⁷⁷ ამასთან, ფულადი ანაზღაურება მხოლოდ სუროგატია და არა პირდაპირი სარეპარაციო იარაღი. უკეთესი სანქციის უქონლობის გამო სა-

⁶⁷³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 ივლისი, 2007, გვ. 14-15

⁶⁷⁴ იხ. მ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 96-98

⁶⁷⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№ა-440-754-09)

⁶⁷⁶ იხ. *Ogus F. I., The Law of Damages, L., 1973, გვ. 195*

⁶⁷⁷ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეტცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 67

მართალი ფულადი თანხის გადახდევინებით უნდა მფარველობდეს უფლებებს, რომელთა შელახვაც არაქონებრივ ზიანს იწვევს.⁶⁷⁸ თუმცა არამატერიალური ზიანის თითოეული შემთხვევა უნდა შეფასდეს „სამართლის სისტემის საერთო მიზნების თვალსაზრისით და ანაზღაურდეს მხოლოდ ისეთი ზიანი, რაც დაცვის ღირსი მორალური სიკეთის შელახვისაგან წარმოსდგება.“⁶⁷⁹

გარდა ამისა, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას შეიძლება ჰქონდეს სადამსჯელო (ანუ რეპრესიული) ხასიათი, ვინაიდან ის ემსახურება შურისძიებას.⁶⁸⁰ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების რეპრესიული ხასიათი ძირითადად შეიძლება იყოს მხოლოდ სისხლის სამართალში, რათა გარკვეული ზემოქმედება მოახდინოს სამართალდამრღვევზე. თუმცა სამოქალაქო სამართალშიც გვხვდება რეპრესიის ელემენტები იმ თვალსაზრისით, რომ არამატერიალური ზიანის ერთ-ერთ ფუნქციად უნდა ჩაითვალოს ზიანის მიმყენებელზე ზემოქმედების მოხდენა. აქ არსებითია ქონებრივი უფლებების აღდგენა, რასაც კომპენსაციის ფუნქცია აღწევს. ამდენად, პასუხისმგებლობის რეპრესიული, სატისფაქციური და პრევენციული ფუნქციების კომბინაცია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ერთიანი მიზანია, რაც უნდა აისახოს არამატერიალური ზიანის ფულად ანაზღაურებაში.⁶⁸¹

გარდა აღნიშნულისა, შეცდომის გამოსწორება მხოლოდ გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფაში არ უნდა გამოიხატებოდეს, რადგან ეს ნაწილობრივი რეპარაციაა. მართალია, სულიერი ტანჯვის ფულადი ერთეულით გადმოცემა რთული და პირობითია, მაგრამ აუცილებელ ატრიბუტს წარმოადგენს არაქონებრივი ზიანის რეპარაციისთვის, თუმცა ის მხოლოდ სუროგატია. ამიტომ ამას უნდა დაემატოს უფლების დაცვის სხვა ფორმა. ამდენად, არაქონებრივი არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკომპენსაციო ფუნქცია მიიღწევა დაცვის ორი ფორმის გამოყენებით, რომელთაგან ერთ-ერთი იქნება ფულადი ფორმით ზიანის ანაზღაურება.

⁶⁷⁸ იხ. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 50

⁶⁷⁹ გრ. რცხილაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 82

⁶⁸⁰ იხ. ა. ზეიცი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1466

⁶⁸¹ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 74

აღნიშნულთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ საქმის ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე, გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფამ შეიძლება შეამციროს ფულადი კომპენსაციის ოდენობა. დაცვის ორი ფორმის გამოყენების საფუძველი კი არის მიყენებული ტანჯვისა და სულიერი განცდის შემსუბუქება. პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას უმნიშვნელოვანესია ამ სიკეთეების ხელყოფის უარყოფა იმავე საშუალებებით არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად და იმ ეფექტის დასაკმაყოფილებლად, რომლის იურიდიული ინტერესიც დაზარალებულს აქვს. სწორედ ამ ეფექტის შეფასება შეიძლება იყოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ოდენობის დადგენის ერთ-ერთი კრიტერიუმი. თვით „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, თუ მოპასუხის მიერ შესწორების ან უარყოფის კანონით დადგენილ ვადაში გამოქვეყნება არაა საკმარისი ცილისწამებით მოსარჩელისთვის მიყენებული ზიანის ჯეროვანი ანაზღაურებისთვის, მოპასუხეს შეიძლება დაეკისროს ქონებრივი ან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁶⁸² აღნიშნულს დიდი მნიშვნელობა აქვს დაზარალებულის სულიერი მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და ტანჯვის შემსუბუქებისთვის.

საგულისხმოა, რომ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება სრული სატისფაცია, ვინაიდან აქ შეუძლებელია თითოეული სუბიექტური ასპექტის გათვალისწინება. ამასთან, თ. ნინიძე სრულიად მართებულად უსვამს ხაზს, რომ თუ ზიანის ანაზღაურებისას მისი მხოლოდ ერთი ნაწილის ამოღება მოხდება, ზიანის მიმყენებლის მხრიდან არის ასეთი ხასიათის ქმედების განმეორების საშიშროება. ამ შემთხვევაში არაქონებრივი ზიანის მიყენება სამართალდამრღვევისთვის მომგებიან საქმედ რჩება და მიღწეული ვერ იქნება სასურველი პრევენცია. თუ პირადი ცხოვრების ხელყოფა არავითარ სუბსტანციურ ზიანს არ აყენებს პიროვნებას, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას სიმბოლური დატვირთვა აქვს. მაგრამ სიმბოლური ფულადი ანაზღაურებით ხდება როგორც დარღვეული პიროვნული უფლების აღიარება, ისე ქონებრივი ზემოქმედება პიროვნული უფლების

⁶⁸² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№ას-440-754-09); დაცვის ორი საშუალების გამოყენების შესახებ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-176

ხელმოწერაზე მის მიერ ჩადენილი დარღვევის სიმძიმის მიხედვით, რასაც თავისთავად ახლავს პრევენციული ფუნქცია უცხო პირების მიმართ.⁶⁸³ ამასთან, იურიისპრუდენციის კვლევის სფერო უნდა იყოს ზიანის ობიექტურ ფორმებში ასახვა. ეს, თითქოს შეიძლება იყოს კომპენსაცია, თუმცა საყურადღებოა, რომ გამონაკლის შემთხვევებში სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ხელყოფის შემდეგაც არსებობს.⁶⁸⁴ იურიდიულ დაცვაში მოიაზრება შესაძლო ან განხორციელებული სამართალდარღვევების გაფრთხილება და შეწყვეტა (აღკვეთა).⁶⁸⁵ ამასთან, გარკვეული პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმებით.⁶⁸⁶ ცხადია, ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება იმ არაქონებრივი ზიანის შესატყვისი. შესაბამისად, ვერც საკომპენსაციო ფუნქცია განხორციელდება სრულად.⁶⁸⁷ ამდენად, პირად სფეროში შემავალი არამატერიალური ასპექტების დასაცავად უპირველეს ფუნქციად უნდა იქცეს პრევენცია, რომლის შემდგომაც სიმბოლურ დატვირთვას უნდა ატარებდეს საკომპენსაციო ფუნქციის მიღწევა.

1.3. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა (რესტიტუცია)

ქონებრივი ურთიერთობების რეგულირებაში პრიორიტეტი არა დასჯას, არამედ სამართლიანობის აღდგენას ენიჭება.⁶⁸⁸ ეს, თავის მხრივ, უკავშირდება რესტიტუციას. რესტიტუციაში იგულისხმება პირვანდელი ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება (სსკ-ის 408-ე მუხლი). რესტიტუცია შეიძლება ჩაითვალოს ნორმად, რომლის ძალითაც უნდა აღდგეს თავდაპირველი მდგომარეობა, ხელშეკრულების ბათილად აღი-

⁶⁸³ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 77, 75-76

⁶⁸⁴ ა. ვერშინინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 36

⁶⁸⁵ იხ. О. Иоффе, Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права, გვ. 53

⁶⁸⁶ იხ. მ. მალეინა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁶⁸⁷ შეად. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა საგოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 ივლისი, 2007, გვ. 14-15

⁶⁸⁸ იხ. ვ. ლაპაჩი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 68

არების ან სხვა პირობების გამო. ამ დროს პირმა, რომელიც უკანონოდაა სხვის ხარჯზე გამდიდრებული, სამართლიანობა ქონების ან თანხის დაბრუნების გზით უნდა აღადგინოს. მოცემული შეიძლება ამ შემთხვევაზეც გავრცელდეს, ვინაიდან აქ აუცილებელია პირის ქონებრივ უფლებებში აღდგენა და მისი მაქსიმალური „რესტიტუცია.“ ამდენად, ეს ის შემთხვევაა, როდესაც დარღვეული უფლება სამართალდარღვევის შედეგად არ წყვეტს არსებობას და შეუძლია სამართალდარღვევის შედეგების ლიკვიდირების გზით მისი რეალურად აღდგენა. დაცვის ეს ფორმა მოიცავს კონკრეტულ მოქმედებათა ფართო წრეს, მაგალითად, პირს, რომლის სახელიც გამოიყენება მისი თანხმობის გარეშე დანესებულების სახელწოდებად, შეუძლია ამ დანესებულებას საკუთარი სახელის მოშორება მოსთხოვოს. ასეთივე უფლება აქვს მის მემკვიდრეებსაც. ამასთან, ხელყოფამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა შეიძლება განხორციელდეს დაცვის როგორც იურისდიქციული, ისე არაიურისდიქციული ნესებით.⁶⁸⁹ ეს ფორმა გულისხმობს კერძო პრევენციის დაცვას. თუმცა პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა ასევე უკავშირდება სატისფაქციისა და კომპენსაციის ფუნქციების შესრულებას. ამასთან, კომპენსაცია არ უნდა გულისხმობდეს ზიანის ანაზღაურებით დაზარალებულის უსაფუძვლო გამდიდრებას, არამედ ზიანის ქონებრივი შედეგების ლოკვიდირებას უნდა ისახავდეს მიზნად. ის უკავშირდება გათანაბრებითი სამართლიანობის იდეას, რომლის განსაკუთრებულ ფორმად უნდა ჩაითვალოს კომპენსაციური ფუნქციის განხორციელებით ზიანის ანაზღაურებიდან წარმოშობილი პასუხისმგებლობა.⁶⁹⁰

2. უფლების დაცვის სხვა ფორმები

ა) უფლების აღიარება

არაქონებრივი უფლებების დაცვის ერთ-ერთ ფორმად ითვლება უფლების აღიარება (სსკ-ის მე-18 მუხლი),⁶⁹¹ რომელიც მი-

⁶⁸⁹ იხ. *Т. Дробышевская*, Личные неимущественные права граждан и их гражданско-правовая защита, Краснояр. гос. ун-т., Красноярск, 2001, გვ. 59

⁶⁹⁰ იხ. *ვ. ვარკალო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 96

⁶⁹¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1240-02)

მართულია სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრევენციული ფუნქციის განხორციელებისკენ. უფლების აღიარების საკითხი წამოიჭრება უფლების სადავოობის ან საექვოობის, ასევე უარყოფის დროს ან თუ არის რეალური საფრთხე, რომ ის უარყოფილი ან სადავო გახდება. უფლების აღიარება უკავშირდება რომელიმე იურიდიული ფაქტის დადგენის შესახებ სასამართლოსთვის მიმართვას.⁶⁹² ეს შეეხება სიტუაციას, როდესაც აღიარებულია პიროვნების კერძო სფერო, რომელიც ხელშეუხებელია. აქ შეიძლება პირმა დააყენოს მოთხოვნა მოქმედების შეწყვეტისა და მოქმედების განხორციელების ან მოქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავების შესახებ (ნეგატიური თუ პოზიტიური), ასევე აღიარების თაობაზე.⁶⁹³ მაგალითად, სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, თუ ადგილი აქვს სახელის შეცილებას, მაშინ სასარჩელო მოთხოვნა უნდა ეფუძნებოდეს შემდგომ საფუძვლებს: ა) სადავო სახელი უნდა ეკუთვნოდეს მოსარჩელეს და ბ) მოპასუხე უნდა უარყოფდეს, რომ სადავო სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს. შესაბამისად, ამ შემთხვევაში სასარჩელო მოთხოვნა იქნება სახელის აღიარება,⁶⁹⁴ რომელიც დაცულია, ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად. ამასთან, უფლების აღიარება დაზარალებულის უფლებების აღდგენას უკავშირდება.⁶⁹⁵ ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების აღიარებით ყველა მესამე პირს წარმოეშობა ამ უფლების პატივისცემის მოვალეობა. უფლების აღიარებით ცხადია, თუ რომელია „ტერიტორია“, რომელშიც შეღწევა აკრძალულია. შესაბამისად, თვით ამ იურიდიული გარემოების აღიარება პრევენციისკენ არის მიმართული.

ბ) მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებისა და შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნები

სსკ-ის მე-18 მუხლი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ფორმათა შორის გამოყოფს ამ უფლებების ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტას ან მათზე უარის თქმას, რომლებიც დაზარალებულის უფლებათა აღდგენას ემსახურება. კანონმდებლობა ამ

⁶⁹² იხ. ტ. დრობიშვესაია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 58; ა. კობახიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 339

⁶⁹³ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-176

⁶⁹⁴ ამ საკითხის შესახებ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, გვ. 58-59

⁶⁹⁵ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70

მოთხოვნების დაყენების შესაძლებლობას ითვალისწინებს ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად. თუმცა თუ პირადი ცხოვრება შეილახა ვინმეს ბრალეული მოქმედებით, პირს შეუძლია არა-ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁶⁹⁶

ხელმყოფი მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავება არის დროებითი განკარგულება და დაინტერესებულ პირს აძლევს სწრაფ და ეფექტურ საშუალებას მედიის სამართალდამრღვევ რეპორტაჟის გაკეთებაზე. მომავალში წამოყენებულ ამ მოთხოვნას შეუძლია კერძო სფეროს ხელშეორედ ხელყოფა აიცილოს თავიდან; მას ინფორმაციის თანამედროვე ელექტრონული სისტემისა და კომპიუტერზე დამოკიდებული პრესისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. ამ მოთხოვნის წამოყენების წინაპირობაა გამეორების საფრთხე, რომელიც ხელშეორედ დარღვევის სერიოზულ საფრთხეს ნიშნავს. ასეთი საფრთხე ივარაუდება, როცა სამართალდარღვევა უკვე მოხდა და არაა გამორიცხული, რომ ეს საფრთხე კელაჟ გამეორდეს. თუ მოთხოვნის წამყენებელი არაპირდაპირ საფრთხის მუქარის ვარაუდს ქმნის, მაშინ მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნა პროფილაქტიური ხასიათისაა და შეიძლება პირმა დააყენოს დასაწყისშივე დარღვევის საფრთხის არსებობისას.⁶⁹⁷

ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნა მიმართულია მიმდინარე დარღვევის წყაროების ლიკვიდაციისკენ ხელყოფის შედეგების ლიკვიდაციით. აქ საქმე ეხება არასწორი ფაქტების გავრცელებას, რაც დელიქტურ ვალდებულებებს უკავშირდება. ამ ფორმით შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ადამიანთა შესახებ არასწორი წარმოდგენის შექმნას. ამასთან, პირადი ცხოვრებიდან გარკვეული ფაქტების გამოქვეყნება, რისი გავრცელებაც უფლებამოსილ პირს არ სურს, მის პირად ცხოვრებას ხელყოფს.⁶⁹⁸ სწორედ ამ მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნის დაყენების შესაძლებლობას ითვალისწინებს სსკ-ი სახელისა და გამოსახულების დაცვის უფლებების შელახვისას (მე-18 მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ამასთან, მოქმედების შეწყვეტის ან მასზე უარის თქმის მოთხოვნათა დაყენება კანონით მკაცრად დადგენილ პირობებში შეიძლება. ნორმადარღვეული უფლების რეალიზაციას კანონმდე-

⁶⁹⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3-1240-02)

⁶⁹⁷ იხ. პ. მუნკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 128-129

⁶⁹⁸ იქვე

ბელი ორ შემთხვევას უკავშირებს: ა) როცა პირს სახელის ტარების უფლებაში ეცილებიან და ბ) თუ პირის უფლება ილახება მისი სახელის უნებართვო გამოყენებით (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილი). შეიძლება წარმოიშვას შეკითხვა: სასამართლოში სარჩელით ნადგენისას სახელის უფლების გამოყენება იმის მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სარჩელია შეტანილი, წარმოშობს თუ არა მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნას? პასუხი თავად კონსტიტუციაში უნდა ვეძებოთ, კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლით და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლითაც აღიარებულია სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვის უფლება, რაც დამოკიდებულ სამართლებრივ პრინციპადაც მოიზრება. ამიტომ ამ უფლების გამოყენება არ ჩაითვლება იმ პირის უფლების შელახვად, ვის წინააღმდეგაც სარჩელი იყო შეტანილი.⁶⁹⁹

ამდენად, კონკრეტული პირობების არსებობისას დასაშვებია უფლების დაცვის ამ ფორმის გამოყენება, ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად.

გ) საკუთარი პასუხის გამოქვეყნების შესახებ მოთხოვნა

საქართველოს კანონმდებლობა პირს აძლევს ასევე უფლებას, მოითხოვოს საკუთარი პასუხის გამოქვეყნება. მასში მოიაზრება დაინტერესებული პირის ახსნა-განმარტება, რომელიც პერიოდული ბეჭდვითი მედიის საშუალებით გავრცელებული სტატიის საწინააღმდეგო გარემოებებზე მიუთითებს. საპასუხო მონაცემები უნდა იყოს მოკლედ წარმოდგენილი და ფაქტებზე ორიენტირებული. აქ, ცხადია, უნდა გაიმიჯნოს ფაქტების მტკიცება და აზრის გამოხატვა ერთმანეთისაგან. პრაქტიკულ პრობლემას უკავშირდება საპასუხო მონაცემების დროს წინაპირობისა და დამატებების დასაშვებობა საპასუხო მონაცემების სრულად წარმოსადგენად.⁷⁰⁰ სსკ-ი ითვალისწინებს ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გავრცელებული სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობების გამოქვეყნებისას იმავე საშუალებებით პასუხის გამოქვეყნებას (სსკ. მე-18 მუხლის მე-4 ნაწილი),⁷⁰¹ რაც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვანია.

⁶⁹⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 1 აგვისტოს გადაწყვეტილება (საქმე ას-152-146-2011)

⁷⁰⁰ იხ. კარლ-ჰაინც ფეცერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-13

⁷⁰¹ საპასუხო სიტყვის შესახებ იხ. თ. პერგერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 81-82

საგულისხმოა, რომ დამატება და საპასუხო სიტყვა განსხვავდება ერთმანეთისაგან. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დანესებულებას არ აქვს უფლება დაინტერესებული პირის მიერ გამოგზავნილი ტექსტი შეცვალოსა და დამატებითი აღნიშვნებით დატვირთოს. ამ დანესებულებას შეუძლია დაამატოს მხოლოდ ახსნა-განმარტება, თუ ის მისი ფაქტების შესახებ წარმოდგენებთან არის დაკავშირებული ან გაცემულია ცნობები, რომელთა წყაროსაც პირი იმონებს. ამ დანესებულებას არ აქვს უფლება, საპასუხო სიტყვას (უარყოფას) კომენტარი დაუერთოს.⁷⁰²

დ/უარყოფის შესახებ მოთხოვნა

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ფაქტების უარყოფის შესახებ მოთხოვნას. ის უპირატესად შეეხება პრესის ფურცლებზე გამოქვეყნებული ფაქტობრივი გარემოებების თაობაზე მტკიცებას. უარყოფის მოთხოვნის ფორმაც დასაშვებია მხოლოდ ფაქტების მტკიცებებთან დაკავშირებით.⁷⁰³

სსკ-ის მე-18 მუხლში დეკლარირებული სიკეთეების დაცვის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სასამართლო წესით სინამდვილესთან შეუსაბამო ინფორმაციის უარყოფის მოთხოვნა,⁷⁰⁴ რომელიც წარმოიშობა, მიუხედავად ხელყოფის ბრალეულობისა. ამასთან, ეს მოთხოვნა დაზარალებულის უფლებების აღდგენას ემსახურება.⁷⁰⁵

სწორედ მე-18 მუხლთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოში ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ამ მუხლის მე-2 ნაწილი პირს ანიჭებდა უფლებას, მოეთხოვა იმ ცნობების საჯაროდ უარყოფა, რომელიც ლახავს პატივს, ღირსებასა თუ საქმიან რეპუტაციას. აღნიშნული მუხლი ითვალისწინებს ზღვრულ და გონივრულ ჩარევას სიტყვის თავისუფლებაში, რაც სსკ-ის მე-18 მუხლით დადგენილ უფლების დაცვის ფორმებს გულისხმობს. ამასთან, სსკ-ის მე-18 მუხლი აშკარად უკავშირდება ფაქტებზე მსჯელობას, რაც განსხვავდება შეფასებისაგან. ამდენად, ნამდვილობის დამ-

⁷⁰² იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი. გვ. 21

⁷⁰³ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 18

⁷⁰⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 1 ივნისის განჩინება (საქმე ას-1284-1520-05)

⁷⁰⁵ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70

ტკიცება შეიძლება მხოლოდ ფაქტებს შეეხოს, აზრი კი მტკიცებას არ ექვემდებარება. შესაბამისად, ფაქტისა და აზრის გონივრული გამოიჯენა არის სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მართებულად გამოყენების წინაპირობა.⁷⁰⁶ თუმცა აზრის თავისუფლების წინ ნაწილზემ განაპირობა 2004 წლის 24 ივნისს სსკ-ის მე-18 მუხლში ცვლილების შეტანა, რომლითაც სსკ-ის მე-18 მუხლში გათვალისწინებულ უფლებათა დაცვა ხორციელდება „კანონით დადგენილი წესით“. აღნიშნული უკავშირდება „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონს, რომლის 1-ლი მუხლის „ე“ ქვეპუნქტით ცილისწამებად ჩაითვალა არსებითად მცდარი ინფორმაციის შემცველი და პირისთვის საზიანო, მისი სახელის გამტეხი განცხადება. ამავე კანონის მე-13 მუხლის მიხედვით, პირს ეკისრება სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა კერძო პირის ცილისწამებისთვის, თუ მოსარჩელე სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ მოპასუხემ გაავრცელა განცხადება, რომელიც შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს უშუალოდ მოსარჩელის შესახებ და ამ განცხადებამ მის პატივს, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას ზიანი მიადგინა. აქ მნიშვნელოვანია ფაქტებისა და შეფასებების გამოიჯენა ცილისწამების განსაზღვრად, ვინაიდან ამ კანონის მე-4 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, აზრი დაცულია აბსოლუტური პრივილეგიით.⁷⁰⁷

ამასთან, ამ სახის ფაქტების გავრცელებით პირისთვის ზიანის მიყენების მტკიცების ტვირთი აკისრია მოსარჩელეს. „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის თანახმად, პირის მიერ საჯაროდ გავრცელებული ცნობების უარყოფა შეიძლება დაევალოს მას მხოლოდ მის მიერ სხვა პირის ცილისწამების შემთხვევაში. შესაბამისად, ცილისწამების არარსებობა გამოორიცხავს საჯაროდ გავრცელებული ცნობების უარყოფის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას.⁷⁰⁸ ამასთან, აღნიშნული კანონის მე-7 მუხლი განსაზღვრავს, რომ ამ კანონით გათვალისწინებული უფ-

⁷⁰⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (№2/1/241)

⁷⁰⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (№ას-1278-1298-2011)

⁷⁰⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება (№ას-207-194-2011); იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2010 წლის 6 სექტემბრის გადაწყვეტილება (№ას-131-125-10)

ლებების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს. ამავე მუხლის მე-6 პუნქტის მიხედვით, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის მტკიცების ტვირთი ეკისრება შეზღუდვის ინიციატორს.⁷⁰⁹

სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, პირადი ცხოვრების შეურაცხყოფელი ცნობების მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით გავრცელებისას უარყოფაც ამავე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით უნდა მოხდეს. ამ მოთხოვნის დაყენება დასაშვებია, თუ ცნობების გამავრცელებელი ვერ დაამტკიცებს, რომ გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს შეესაბამება. ამასთან, შეიძლება დადგეს უარყოფასთან ერთად მიყენებული ზარალისა და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხი. თუმცა თუ გავრცელდა სინამდვილის შესაბამისი ცნობები, გამოირიცხება უარყოფის შესახებ მოთხოვნის უფლების წარმოშობა. ამ სახის ცნობების შეურაცხყოფელი ფორმის შემთხვევაში დასაშვებია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁷¹⁰

ასევე საგულისხმოა, რომ გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფა ამცირებს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობას.⁷¹¹ ამასთან, თუ პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის დაცვის დროს უზრუნველყოფილია პირის ცხოვრების საზოგადოებრივი მხარეები სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობების გავრცელების უარყოფით, პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა ამ თვალსაზრისით სპეციფიკურია. ეს თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ცნობები შეიძლება სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, თუმცა თვით პირი იყოს დაინტერესებული ამ ცნობების გახმაურებისაგან დაცვით,⁷¹² ვინაიდან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველ ცნობებს შეიცავს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ შეიძლება ფაქტობრივი მონაცემები არასრულად გამოქვეყნდეს და ამ შემთხვევაშიც

⁷⁰⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება (№207-194-2011)

⁷¹⁰ იხ. ნ. ბარბაქძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 75, 76

⁷¹¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№440-754-09)

⁷¹² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარშეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1240-02)

იგივე წესები გამოიყენება, თუ აღნიშნულით ილაზება პირის პატივი, ღირსება ან საქმიანი რეპუტაცია.⁷¹³

მოკლე დასკვნა

როგორც ჩანს, უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული ფუნქციების შესრულებისკენაა მიმართული. ზიანის ანაზღაურებისას უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული ობიექტური გარემოებები, რომლებშიც ეს ზიანი აისახება. პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო ზიანის ანაზღაურებისთვის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები კუმულატიური წესით არსებობს. კვლევამ ცხადყო, რომ პირადი სფეროს შელახვისას ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, უპირველეს ყოვლისა, საკომპენსაციო ფუნქციას ემსახურება.

ამასთან, პირადი ცხოვრების ხელყოფით გამოწვეული არამატერიალური ზიანის დროს მიზანშეწონილია, მორალური ზიანის ნაცვლად ვიხელმძღვანელოთ ტერმინით „არაქონებრივი ზიანი,“ რათა თავიდან ავიცილოთ ზემოთ განხილული გაუგებრობები. რაც შეეხება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, მისთვის პირველადი უნდა იყოს პრევენციის ფუნქციის განხორციელება. აქვე მნიშვნელოვანია, საკომპენსაციო ფუნქციის გაფართოება. მოცემულ შემთხვევაში უნდა მოიაზრებოდეს გარკვეული ფულადი ანაზღაურება, რომელიც დაზარალებულის მორალურ დაკმაყოფილებაში გამოიხატება. ამ ასპექტების განსახორციელებლად აუცილებელია უფლების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენებაც. მაგალითად, პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა და ზიანის ანაზღაურება; უარყოფა ან მოქმედების შეწყვეტა და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. ეს უნდა იყოს მძიმე პიროვნული ხელყოფის დროს გამოყენებული. თუმცა პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისთვის ძირითადი უნდა იყოს უფლების დაცვის არაქონებრივი ფორმა და დამხმარე ხასიათს უნდა ატარებდეს კომპენსაცია, თუ ეს აუცილებელია შემთხვევიდან გამომდინარე. ცხადია, არაქონებრივი ზიანის დროს განხორციელებული კომპენსაცია სიმბოლური ხასიათისაა, მაგრამ აუცილებელია დაზარალებულის ზიანის შესამსუბუქებლად. ამდენად, პიროვნული უფლებების ყოველმხრივი დაცვის-

⁷¹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-593-1241-03)

თვის მნიშვნელოვანია ქონებრივი ან/და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნების დაყენება, მაგრამ ეს დელიქტს შეეხება. სხვა შემთხვევაში კი პიროვნული უფლებების დასაცავად გამოსაყენებელია უფლების დაცვის სხვა ფორმები (პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა, მოქმედების შეწყვეტა...).

§8. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტები

1. ფიზიკური პირების პირადი ცხოვრების დაცვა

სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეები არიან პირები. სამართლებრივად აღიარებულია პირის შესაძლებლობა, გახდეს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის შედეგების ადრესატი: აღიჭურვოს ცალკეული კერძოსამართლებრივი ურთიერთობისთვის დამახასიათებელი უფლებებით და იტვირთოს შესაბამისი ურთიერთობიდან გამომდინარე მოვალეობები.⁷¹⁴ პირები, თავის მხრივ, იყოფა ფიზიკურ და იურიდიულ პირებად. მართალია, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ძირითადი მონაწილე ადამიანია, მაგრამ ასევე შეიძლება გაერთიანება ან ზოგადად იურიდიული პირიც იყოს. თვით ასეთი ორგანიზებული წარმონაქმნის უკან დგას ადამიანი, რომელიც ცივილისტიკაში იწოდება ფიზიკურ (ანუ ბუნებრივ) პირად (გერმანულ სამართლის წრეში), მოქალაქედ (რუსულ სამართალში). რაც შეეხება იურიდიულ პირს, ის ყოველი კონკრეტული სამართლის მიერაა შექმნილი და სამართლებრივი რეგულირების მიზნებისთვის გათანაბრებულია ადამიანის სამართლებრივ მდგომარეობასთან, უპირველეს ყოვლისა, ქონებრივ ურთიერთობებში.⁷¹⁵ შესაბამისად, გამოსაკვეთია უფლებაუნარიანობისა და უფლების მიმართებანი, რის შემდგომაც უპირიანი იქნება იმის განსაზღვრა, თუ რა თავისებურებებით ხასიათდება პირთა პირადი ცხოვრების დაცვა, რაც კონკრეტულ კანონებზე დაყრდნობით არის შესასწავლი.

სსკ-ის მე-11 მუხლის მიხედვით, ფიზიკური პირის უფლებაუნარიანობა წარმოიშობა დაბადების მომენტიდან. დაბადებად კი მიიჩნევა მომენტი, როდესაც ნაყოფი გამოეყოფა დედის სა-

⁷¹⁴ დ. კერესელიძე, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, გვ. 96

⁷¹⁵ იხ. ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, გვ. 125

შოს და დააკმაყოფილებს ყველა ნიშანს, რასაც თანამედროვე მედიცინა ბავშვის დაბადებას უწოდებს. შესაბამისად, ამ მომენტიდან მას აქვს უნარი, იყოს სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების მატარებელი ანუ უფლებაუნარიანი. უფლებაუნარიანობა არის აბსტრაქტული, უფლება — კონკრეტული.⁷¹⁶ უფლებაუნარიანობის გამოვლენის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს პიროვნული უფლებების ქონის უნარი.⁷¹⁷ ამდენად, პირადი უფლებების წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს დაბადება, თუმცა გარკვეულ შემთხვევაში ისინი შეიძლება წარმოიშვას გარემოს საფუძველზე. მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოება. ასევე შეიძლება კანონის ძალით აღიჭურვოს პირი არაქონებრივი უფლებებით. მაგალითად, კომერციული იურიდიული პირის უფლება საფირმო სახელწოდების დაცვაზე.⁷¹⁸

ამდენად, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მართებულად განმარტა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლი, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი მხოლოდ მაშინ კი არ გამოიყენება, როცა საქმე ეხება სახელმწიფოსაგან ინდივიდის დაცვას, არამედ თუ ერთი კერძო პირი ხელყოფს მეორე პირის ინტერესებს. ამასთან, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-17 მუხლიც იცავს პიროვნებას როგორც კერძო პირის, ისე სახელმწიფოსაგან.⁷¹⁹

საგულისხმოა ასევე ის გარემოება, რომ სამოქალაქო სამართლის ფუნდამენტი არის კერძო ავტონომია, თუმცა ეს როდი ნიშნავს ამ თავისუფლების შეუზღუდაობას. ზოგადი წესის მიხედვით, სამოქალაქო ურთიერთობის სუბიექტებს შეუძლიათ განახორციელონ კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება. თუმცა ეს თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს, თუ ის მესამე პირთა უფლებებს ხელყოფს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). მხარეთა კერძო ხასიათის ურთიერთობებიდან წარმოიშობა თავისუფლების შეზღუდვის კლასიკური ფორმები ხელშეკრულებისა და დელიქტის სახით. აქ მნიშვნელოვანია ავტონომიის შეზღუდვა კერძო სა-

⁷¹⁶ იქვე, გვ. 130, 132, 137-138, 147

⁷¹⁷ იხ. დ. *კერესელიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 135

⁷¹⁸ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8-9

⁷¹⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის განჩინება (№ას-593-1241-03)

მართალში (დელიქტურ სამართალში) აკრძალვების მეშვეობით. ამიტომაცაა, რომ პირმა, რომელიც მოქმედებს კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად აყენებს ზიანს სხვას, უნდა აანაზღაუროს ზიანი (სსკ-ის 992-ე მუხლი).⁷²⁰ ეს განსაკუთრებით აქტუალურია კერძო ინტერესის ხელყოფისას, ვინაიდან სამართლებრივი საფუძვლებით გარკვეულ საზღვრებში აქცევს სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეთა თავისუფლებას და ასევე კერძო ცხოვრების დაცვას ემსახურება.

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, საადვოკატო საიდუმლოების სუბიექტია ადვოკატი,⁷²¹ ხოლო საადვოკატო საიდუმლოების გახმაურებისგან დაცვა შეიძლება მოითხოვოს კლიენტმა.

„შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, შვილად აყვანასთან დაკავშირებულ ურთიერთობაში პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტთა წრე საკმაოდ ფართოა. ეს კატეგორია მოიცავს არასრულწლოვან საქართველოს მოქალაქეს ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს.

„აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, აივ ინფექციის/შიდსის თაობაზე წარმოშობილ ურთიერთობებში კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებით სარგებლობენ საქართველოს მოქალაქე, ასევე საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად ან დროებით მცხოვრები ან მყოფი ნებისმიერი პირს, უცხოელი მოქალაქე და მოქალაქეობის არმქონე პირი.

საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“ განსაზღვრავს, რომ ჯანმრთელობის დაცვასა თუ მკურნალობასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება აქვს პაციენტს. პაციენტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც მიუხედავად ჯანმრთელობის მდგომარეობისა, სარგებლობს, საჭიროებს ან აპირებს ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის მომსახურებით („პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „დ“ პუნქტი).

⁷²⁰ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷²¹ აღნიშნულ საკითხის შესახებ იხ. ტ. დრობიშვესაია, დასახ. ნაშრომი, 2001, გვ. 77

ასევე შეიძლება პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის უფლებები ჰქონდეთ არასრულწლოვნებს, ქმედუნარო პირებსა და პირებს, რომელთაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ აქვთ საკუთარი უფლებების განხორციელების საშუალება. თუმცა მათი პირადი ცხოვრების ამ ასპექტების დაცვა ხასიათდება სპეციფიკური თავისებურებებით, რაც მათი მდგომარეობითაა განპირობებული.⁷²²

„კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილია დაცვის ობიექტად ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, უძრავი ან მოძრავი ნივთი („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ბ“ პუნქტი). შესაბამისად, ამ სიკეთეთა ხელყოფა უკავშირდება პირადი ცხოვრების დაცვას. ამ შემთხვევაში დამკვეთი შეიძლება იყოს ფიზიკური პირიც, რომელიც დაცვით ორგანიზაციას უკვეთავს ობიექტის დაცვას („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „დ“ პუნქტი). მცველად მოიაზრება 18 წელს მიღწეული, ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც დაცვით ორგანიზაციასთან გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე ახორციელებს ობიექტის დაცვას და რომელზეც გაიცემა მცველის მოწმობა („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ზ“ პუნქტი). ამდენად, მცველს ევალება რა ფიზიკური ან იურიდიული პირის ობიექტის დაცვა, მას შეიძლება დამკვეთის პირადი სფეროს გარკვეული დეტალების შესახებ ჰქონდეს ინფორმაცია, რაც პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხეს ქმნის. ამიტომ აუცილებელია მცველმაც დაიცვას პირადი ცხოვრების საიდუმლოება. ე. ი., მოცემულ შემთხვევაში კერძო სფეროს დაცვის უფლებით სარგებლობს დამკვეთი (ფიზიკური და იურიდიული პირი).

ამასთან, პატიმრებსა და თავისუფლებაალკვეთილებსაც აქვთ პირადი ცხოვრება, თუმცა მათი სამართლებრივი მდგომარეობა ამ თვალსაზრისით შეზღუდულია და გამოიხატება პირადი ცხოვრების მხოლოდ ცალკეულ გამოვლინებებში. ისინი სარგებლობენ საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრებით, ასევე გარკვეულწილად პიროვნების განვითარების უფლებით, ღირსებისა და პატივის დაცვით (პატიმრობის კოდექსის მე-14 მუხლის 1-ლი ნა-

⁷²² იხ. პ. (თ.) მონიაეა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის საერთოლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), გვ. 75-78

ნილის „ა.დ.“ და „ა.ე.“ ქვეპუნქტები, ამავე ნაწილის „გ“ და „დ“ პუნქტები, 87-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). თუმცა ეს უფლებები განსაზღვრულ შეზღუდულ ფარგლებშია მოქცეული ამ პირთა სამართლებრივი სტატუსის გათვალისწინებით.

რაც შეეხება სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტებს, მათ შეიძლება განეკუთვნებოდეს მხოლოდ ქმედუნარიანი ფიზიკური პირები. ფიზიკური პირი ქმედუნარიანი ხდება 18 წლის ასაკიდან, თუმცა გამონაკლის შემთხვევებში (დაქორწინება, ემანსიპაცია) ქმედუნარიანობა წარმოიქმნება სრულწლოვნების მიღწევამდე (სსკ-ის მე-12 მუხლი). ამასთან, სსკ-ის 994-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ათი წლის ასაკს მიუღწეველი არასრულწლოვანი საკუთარი ქმედებით გამოწვეული ზიანისთვის პასუხს არ აგებს. ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ არასრულწლოვნის მიერ მიყენებული ზიანისთვის არავინაა პასუხისმგებელი. მოცემულ შემთხვევაში კანონი ზიანის ანაზღაურებას აკისრებს მშობლებს ან მეთვალყურეობაზე ვალდებულ პირებს. ამ უკანასკნელთა წრეში შედის, გარდა მშობლებისა, მეურვე (მზრუნველი), აღმზრდელობითი, სასწავლო, სამკურნალო დანესებულებები, საბავშვო ბაღები და ა. შ. თუმცა მშობლებისა და მეურვის (მზრუნველის) პასუხისმგებლობის ფარგლები მეთვალყურეობაზე ვალდებულ სხვა პირებთან შედარებით გაცილებით ფართოა. მშობლები აღნიშნულ შემთხვევებში პასუხისმგებლობას იღებენ თანაბარი წილობრივი პრინციპით. მიუხედავად ამისა, შეიძლება მათი პასუხისმგებლობა გამოირიცხოს მაშინ, თუ მათ არ შეეძლოთ ზიანის თავიდან აცილება, მაგალითად, მძიმე ავადმყოფობის გამო (სსკ-ის 994-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, ათ წელზე მეტი ასაკის არასრულწლოვანი ჩვეულებრივ პასუხისმგებელია საკუთარი ქმედებისთვის. თუმცა კანონი აღნიშნულს უკავშირებს არასრულწლოვნის ქონებრივ მდგომარეობას, რის გამოც განისაზღვრება, რომ ის მხოლოდ მაშინ აგებს პასუხს ზიანისთვის, თუ მისი ქონება ან შემოსავალი არის საკმარისი ზიანის ასანაზღაურებლად. თუ არასრულწლოვნის ქონება ან შემოსავალი არ ყოფნის ზიანის ანაზღაურებას, გამოიყენება წარმომადგენელთა დამატებითი პასუხისმგებლობის წესი (ნაწილობრივი ანაზღაურება). სუბსიდიური პასუხისმგებლობა, თავის მხრივ, შეიძლება გამოიხატოს ასევე ზიანის სრულად ანაზღაურებაში, თუ არასრულწლოვანი საერთოდ ვერ

ახერხებს ზიანის ანაზღაურებას.⁷²³ ამდენად, პირადი პასუხის-მგებლობა მოიცავს ისეთ ელემენტს, როგორიცაა პირადი გადახდისუნარიანობა, რომელიც გამომდინარეობს პირის ქონებრივი მდგომარეობიდან.⁷²⁴

ასევე საგულისხმოა, რომ ზიანის ანაზღაურება სხვა შემთხვევებშიც შეიძლება დაეკისროს სხვა პირებს და არა ზიანის მიმყენებლებს. მაგალითად, სახელმწიფო არის პასუხისმგებელი სახელმწიფო მოსამსახურის უკანონო ქმედების შედეგად არაქონებრივი ზიანისთვის (სსკ-ის 1005-ე მუხლი). რაც შეეხება პატივისა და ღირსების ან პირადი ცხოვრების ხელმყოფი ცნობების გავრცელებას მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გზით, ამ შემთხვევაში პასუხს აგებენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.⁷²⁵ ამდენად, პირთა მონაწილეობა სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობებში ეფუძნება თანასწორობისა (სსკ-ის 1-ლი მუხლი) და კერძო ავტონომიის პრინციპებს (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). აღნიშნული მხარეთა დისპოზიციურობას უწყობს ხელს და გამოკვეთს ურთიერთდაუქვემდებარებელთა შორის ურთიერთობის სპეციფიკას. თუმცა ეს თავისუფლება გარკვეულ სამართლებრივ ფარგლებშია მოქცეული.

II. იურიდიული პირი და კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა

იურიდიული პირების მონაწილეობა სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში სპეციფიკურია. საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით არის აღიარებული პიროვნების განვითარების თავისუფლება, რომელიც, თავის მხრივ, ზოგად პიროვნულ უფლებებსაც მოიცავს. საქმე ისაა, რომ პირად არაქონებრივ ურთიერთობაში შეიძლება სუბიექტი იყოს ორგანიზაციაც თავისი პიროვნული უფლებებით. ამასთან, კონსტიტუციის მითითება იურიდიული პირის მიმართ კონსტიტუციის მე-2 თავით განმტკიცებული უფლებებისა და თავისუფლებების გავრცელებასთან დაკავშირებით, აჩენს კითხვას, თუ რა ხარისხით

⁷²³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 392-395

⁷²⁴ იხ. *შ. კიტნერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 135-136

⁷²⁵ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 73-74

შეიძლება შეეხოს ეს უფლებები იურიდიულ პირს. უპირველეს ყოვლისა, მათი ხელყოფისას იურიდიულ პირს ადგება არაქონებრივი ზიანი, ხოლო სსკ-ის 27-ე მუხლიდან ჩანს, რომ იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას გამოიყენება მე-18 მუხლის წესები. თუმცა ეს საკითხი ხასიათდება გარკვეული თავისებურებებით, რასაც ქვემოთ შევხებით.

დასაწყისშივე უნდა ითქვას, რომ საკორპორაციო სამართალში ზიანის სპეციალურ ცნებას არ ვხვდებით. იგი იყენებს სამოქალაქო სამართალში განმტკიცებულ ზიანის განსაზღვრებას. ზიანის ანაზღაურების სახეებისა და მოცულობის მიმართ გამოიყენება სამოქალაქო კოდექსის დებულებები და, შესაბამისად, ზიანის გამოთვლის ზოგადი წესები. პროფ. ლ. ჭანტურია მართებულად აკეთებს მინიშნებას, რომ ამ ნორმებში შეიძლება იგულისხმებოდეს, მაგალითად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 249-ე და მომდევნო პარაგრაფები, სსკ-ის 408-ე და მომდევნო მუხლები და ა.შ.⁷²⁶ ამასთან, სამოქალაქო სამართალში განასხვავებენ ქონებრივ და არაქონებრივ ზიანს. შესაბამისად, მათ შესახებ წესები ასევე უნდა იყოს საკორპორაციო სამართალში გამოყენებული.⁷²⁷ თუმცა აქტუალურია იურიდიული პირის არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების პრობლემა, ამიტომ განსაკუთრებით აღნიშნულზე შევჩერდებით.

იურიდიული პირისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხი დგება საქმიანი რეპუტაციის დაცვასთან დაკავშირებით. ა. შიჩანინის აზრით, სახელმეკრულებო ვალდებულების დარღვევა, კომერციული საიდუმლოების გამჟღავნება, სასაქონლო ნიშნით უკანონო სარგებლობა და სხვა აყენებს იურიდიულ პირს არამატერიალურ ზიანს. ამიტომ მას გამართლებულად მიაჩნია კანონში იმის გათვალისწინება, რომ იურიდიული პირის სახელის გამტეხი და საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელება ექვემდებარება ანაზღაურებას მოქალაქეებისთვის მიყენებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პირობებით.⁷²⁸

⁷²⁶ იხ. ლ. ჭანტურია, კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, თბ., „სამართალი“, 2006, გვ. 400-401

⁷²⁷ იხ. Schiemann, In I. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 13. Aufl. (1998) vorbem zum §249ff. Rn. 43ff

⁷²⁸ იხ. Шичанин А., Проблемы становления и перспективы развития института возмещения морального вреда. Автореф. канд. дисс. М. 1955, гв. 18. 6. ბარბაძე,

ამასთან, იურიდიული პირის მიმართ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება გამოყენებული, ვინაიდან იურიდიულ პირს არ შეუძლია ზნეობრივი ტანჯვის განცდა. თუმცა გასათვალისწინებელია ისიც, რომ იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს სხვა ობიექტსაც — იმ კონკრეტულ პირთა პატივსა და ღირსებას, საქმიან რეპუტაციას, რომელთა ქმედებითაც ხორციელდება იურიდიული პირის საქმიანობა. თუ რეალობის შეუსაბამო იმ ცნობების გავრცელებით, რომელმაც ზიანი მიაყენა იურიდიული პირის საქმიან რეპუტაციას, ზიანი ადგება ფიზიკურ პირთა — მოცემული იურიდიული პირის თანამშრომელთა პატივის, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას. იურიდიულ პირებს ფიზიკურ პირებთან შედარებით პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ნაკლები შესაძლებლობები აქვთ.⁷²⁹ იურიდიული პირი არამატერიალურ ზიანს განიცდის მხოლოდ საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას. აქ უნდა გაფართოვდეს საქმიანი რეპუტაციის ცნება, რომელიც უკავშირდება მის სახელწოდებას, სასაქონლო ნიშანს, კომერციულ საიდუმლოებას და სხვა. ამასთან, ყალბი ცნობების გავრცელება შეიძლება ერთდროულად იყოს პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვის საფუძველი. შესაძლებელია, შეილახოს იმ მუშაკის ღირსებაც, რომელიც დაკავებულია პროდუქციის დამზადებით.⁷³⁰

იაროშენკო აღნიშნავდა, რომ „ფიზიკური და ზნეობრივი ტანჯვები“ სათანადოდ ვერ გამოხატავს ზიანის არსს იურიდიული პირის მიმართ, რადგან ასეთი ტანჯვები დამახასიათებელია მხოლოდ ადამიანისთვის. მისი აზრით, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლება იურიდიულ პირებსაც აქვთ.⁷³¹

აღსანიშნავია, რომ იურიდიული პირი მხოლოდ სახელი როდია, არამედ იურიდიული პირის მიღმა დგას საერთო ინტე-

მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №2, გვ. 105

⁷²⁹ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 106.

⁷³⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 174-175

⁷³¹ იხ. К. Ярошенко, Гражданско-правовая защита чести и достоинства Граждан, Проблемы совершенствования советского законодательства, Труды 43 (Всесоюзный, научно-исследовательский институт советского государственного строительства), М., 1998, გვ. 612

რესის მქონე ფიზიკური პირები და მის საქმიანობას წარმართავენ კანონით დადგენილი უფლებამოსილი პირები (ან პირი). ამიტომ მათი (ან მისი) იგნორირება დაუშვებელია. ამდენად, მისი გაგება, მხოლოდ როგორც აბსტრაქტული ცნების, დაუშვებელია. ღირსებაშემლახველი ცნობების გავრცელება ეხება იმ ადამიანებსაც, რომლებიც ამ ორგანიზაციაში, ასოციაციაში მუშაობენ. თუ იურიდიული პირის პატივისა და ღირსების შელახვა შეუძლებელია, აღნიშნულთან დაკავშირებით მხოლოდ საქმიანი რეპუტაციის ზეღყოფაზე საუბარი არასწორია. ამასთან, არაქონებრივი ზიანი გულისხმობს ფიზიკურ და ზნეობრივ-ფსიქიკურ ტანჯვას. იურიდიულ პირს არ შეუძლია ამ ტანჯვის განცდა, თუ არ მიიღება მხედველობაში მასში გაერთიანებული პირები და მისი წარმომადგენელი, რომელთა თავზეც გადადის ღირსებაშემლახველი ცნობების გავრცელების განცდა.

იურიდიული პირების საქმიანი რეპუტაცია ვინაიდან უფრო ფართო ცნებაა, იგი მოიცავს იურიდიული პირის პატივსა და ღირსებასაც. სსკ-ის 27-ე მუხლში ეწერა, რომ იურიდიული პირის ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას გამოიყენება სსკ-ის მე-18 მუხლის წესები. *თ. მონიავას* მიზანშეწონილად მიაჩნდა, სსკ-ის 27-ე მუხლის ამ დანაწესში ასახულიყო მხოლოდ საქმიანი რეპუტაცია, თვით ამ მუხლის მე-3 პუნქტი კი ჩამოყალიბებულიყო შემდეგნაირად: „იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში გამოიყენება მე-18 მუხლის წესები“.⁷² მიუხედავად ამისა, *თ. მონიავამ* თავისივე შეხედულება გადააფასა. იურიდიული პირი აბსტრაქტული ცნებაა და როგორც ნორმატიულ-სამართლებრივი კონსტრუქცია, გამოიყენება იმ ორგანიზაციის გამოსახატავად, რომელიც შეიძლება იყოს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე. იურიდიულ პირში სხვადასხვა სამართლებრივი საფუძვლით გაერთიანებული არიან დამფუძნებლები, წევრები, მასში დასაქმებული სხვა ადამიანები და დესტინატურები (ნილის მიღებაზე უფლებამოსილი პირები). ისინი იურიდიული პირის პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვას მიიჩნევენ საზოგადოებაში წარმოჩენის პირობად. პირები, რომელთა პატივი, ღირსება და საქმიანი რეპუტაცია შეილახა იურიდიული პირის მიმართ გავრცელებული სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობებით, საზოგადოე-

⁷² იხ. *პ. (თ.) მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), გვ. 25, 93-94

ბის თვალში ასოცირდებიან მოცემულ იურიდიულ პირთან.⁷³³ მართალია, იურიდიული პირი შეიძლება ერთმა ადამიანმა შექმნას (მაგალითად, შპს), მაგრამ ამ შემთხვევაში მასზე ვრცელდება ყოველივე ზემოთ თქმული. შესაბამისად, საერთო ჯამში იურიდიულ პირს ზოგადად უნდა ჰქონდეს პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის ხელყოფისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.

გარდა ამისა, სსკ-ის 27-ე მუხლი გვაძლევს მითითებას, რომ იურიდიულ პირებზე ვრცელდება სსკ-ის მე-18 მუხლის ნორმები, რომლებიც პირად არაქონებრივ უფლებებს შეეხება. ამავ კოდექსის 27-ე მუხლში უხერხულადაა ჩასმული მოცემული დებულება, ვინაიდან მრავალგვარი ინტერპრეტაციის საფუძველს იძლევა: უპირველეს ყოვლისა, სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნულია ზოგადად იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში ამ კოდექსის მე-18 მუხლით დადგენილი წესების გამოყენება. მაშასადამე, იგი უნდა გავრცელდეს როგორც არასამეწარმეო, ისე კომერციულ იურიდიულ პირზე, თუმცა მაშინ ისმის კითხვა, თუ რატომაა ეს ნორმა ამ ნაწილში მოთავსებული; მეორე, იგი მოთავსებულია იურიდიული პირების შესახებ თავის მე-2 ქვეთავში არაკომერციული იურიდიული პირების თაობაზე და ამიტომ ლოგიკურად ფორმალური გაგებით ეს ნორმა მხოლოდ არასამეწარმეო იურიდიულ პირებს ეხება. მოცემული პრობლემა სამოქალაქო კოდექსის 2005 წლის რედაქციის მიხედვით, იურიდიული პირის შესახებ ზოგად დებულებებში იყო გათვალისწინებული და, შესაბამისად, ეს ნორმა ფართოდ გაიგებოდა (სსკ-ის 27-ე მუხლი, 2005 წლის რედაქციით). იმ დროის მდგომარეობით იურიდიულ პირთან დაკავშირებული ეს საკითხი სწორად იყო მოთავსებული იურიდიული პირის შესახებ ზოგად დებულებებში, ვინაიდან ეხებოდა სამეწარმეო და არასამეწარმეო იურიდიულ პირებს. დღეს, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მოცემულობა „იურიდიული პირი“, არაკომერციული იურიდიული პირების თაობაზე მეორე (სპეციალურ) ქვეთავში ზემოაღნიშნული დებულების მოთავსებით იქმნება ამ ნორმის ორმხრივად გაგების საფრთხე. მოცემული ნორმის სხვა თავში ხელოვნურად გადაადგილებამ გამოიწვია ამ

⁷³³ იხ. თ. მონიავა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), გვ. 28-29; ლ. ჭანტურია, თ. ნინიძე, „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის კომენტარი, მე-3 გამოც., თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 34

ხარვეზის წარმოშობა. უმჯობესი იქნება, იგი განთავსდეს იურიდიული პირის ზოგადი დებულებების შესახებ თავში, ვინაიდან აქ ზოგადად იურიდიული პირის ორივე სახისთვის დამახასიათებელ თავისებურებებზეა საუბარი.

თ. ნინიძე წარმოაჩენს კომერციული იურიდიული პირის ფირმის ინსტიტუტის საწარმო ორგანიზაციის პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციის მიზანს და ამით პროდუქციის ხარისხის ამაღლების ხელშეწყობას. ფირმის მნიშვნელობა დიდია ორგანიზაციის საზოგადოებრივი შეფასების ინდივიდუალიზაციაში, ე. ი. საწარმოს რეპუტაციის, ღირსების ჩამოყალიბება-განმტკიცებაში.⁷³⁴ იურიდიული პირი რეგისტრაციისთანავე სარგებლობს სახელით. სახელი მისი საზოგადოებრივი შეფასებისა და ინდივიდუალიზაციის მანიშნებელი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია იურიდიული პირის კერძო ცხოვრების უფლების არსებობა.

წარმოიშობა შეკითხვა: როცა ინდივიდს მიადგება ფსიქიკური ტანჯვა (და იგი ამავე დროს საწარმოს დამფუძნებელია), კერძოდ, რა გზას უნდა მიმართოს მან ამ შემთხვევაში. ერთი შეხედვით მას უნდა ჰქონდეს არჩევანის უფლება, სასამართლოს მიმართოს იურიდიული პირის სახელით ან როგორც ფიზიკურმა პირმა არაქონებრივი უფლებების დაცვის მოთხოვნით. ეს უკვე ინვესტს ცნებათა აღრევას. როცა დირექტორის სახელის შეილახება, შეიძლება აღნიშნული შემთხვევა იყოს იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის დაზიანება? საკითხის ნათლად წარმოსაჩენად მოვიყვანოთ ასეთი მაგალითი: დირექტორს ადგება ფსიქიკური ტანჯვა, ვინაიდან პირმა შეიტანა სარჩელი მის წინააღმდეგ საკუთარი უფლებამოსილების არაჯეროვნად ან არასწორად შესრულების ან თავისი კომპეტენციის განხორციელების შეუძლებლობის თაობაზე. მართალია, დანესებულების ხელმძღვანელი კონკრეტული ორგანიზაციის სახეა, მაგრამ ეს მოთხოვნა შეეხება დირექტორის საქმიანობის შესაბამობას კანონთან ან შინაგანანესთან, რაც მეტყველებს ფიზიკური პირის რეპუტაციის შელახვაზე. ასეთ შემთხვევაში საქმე ეხება პირის სახელის, პატივისა და ღირსების ხელყოფას, ე. ი. სარჩელი კონკრეტული ადამიანის წინააღმდეგ არის მიმართული. თუ მოთხოვნა შეიცავს მითითებას იმის შესახებ, რომ ესა თუ ის ორგანიზაცია ან ასოციაცია ვერ (არ) ასრულებს საკუთარ უფლება-მო-

⁷³⁴ იხ. თ. ნინიძე, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 36-39.

ვალეობებს, მაშინ უნდა ვისაუბროთ იურიდიული პირის მისამართით დაწერილ მიმართვაზე. ამასთან, როცა ვიტყვი, რომ ეს შეეხება ფიზიკურ პირს, მაშინ ლოგიკურად სხვა მუშა-მოსამსახურეების მისამართითაც ყოფილა სარჩელი წარდგენილი, რადგან იურიდიული პირი ასოცირდება თანამშრომლებთანაც. მართალია, ამ შემთხვევაში დირექტორსაც და სხვა მუშაკებსაც ადგებათ ფსიქიკური ტანჯვა, მაგრამ, ჯერ ერთი, აღნიშნული განაპირობებდა სარჩელთა რიცხვის გაზრდას, რაც არასწორია, რადგან ჩვენ უნდა მივიღტვოდეთ სამართალწარმოების გამართივებისკენ; მეორე, კონკრეტულ სიტუაციაში უპირატესობით სარგებლობს იურიდიული პირის წინააღმდეგ მიმართული მოთხოვნა და სწორედ ეს მომენტები უნდა იქნეს გაზიარებული.

ამასთან, შესაძლებელია, წარმოიშვას სხვა საკითხი, თუ რომელ იურიდიულ პირს აქვს პიროვნული უფლებები. საერთოდ, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება ნაწილობრივ შეიძლება გავრცელდეს კერძო სამართლის იურიდიულ პირზეც. მაგალითად, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების სუბიექტი სავსებით დასაშვებია იყოს იურიდიული პირი. რაც შეეხება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, იგი ვერ იქნება პიროვნების თავისუფალი განვითარების სუბიექტი, რამდენადაც იგი ავითარებს არა „საკუთარ პიროვნებას“, არამედ ახორციელებს მისთვის კანონით მინიჭებულ უფლებამოსილებებს.⁷³⁵ თუმცა აქაც არსებობს გამონაკლისები. მათი არსებობა შეიძლება დასაბუთდეს იმით, რომ ზოგიერთი, განსაკუთრებით სპეციფიკური ტიპის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი საქმიანობას ახორციელებს კონკრეტული ძირითადი უფლების დაცულ სფეროში; ეს იურიდიული პირები ემსახურება ფიზიკურ პირებს და ეხმარება მათ ინდივიდუალური უფლებების განხორციელებაში. ეს გამონაკლისებია: უმაღლესი სასწავლებლები; რელიგიური გაერთიანებები; სახელოვნებო, მუსიკალური უმაღლესი სასწავლებლები, ორკესტრები, გალერეები, მუზეუმები და ა. შ. ძირითადი უფლებები, რომლებიც შეზღუდვის გარეშე შეიძლება გავრცელდეს (კერძო სამართლის) იურიდიულ პირებზე, არის მრავალი. მათ შორის აღსანიშნავია ადამიანის პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება (კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), ასევე პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ძირითადი

⁷³⁵ იხ. ლ. იზორია, კ. კორკელია, კ. კუბლაშვილი, გ. ხუბუა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 64

უფლება ვრცელდება სამუშაო ოფისებზე („პირადი საქმიანობის ადგილი“).⁷³⁶

ეს ძირითადი უფლებები იურიდიულ პირებზე, კონსტიტუციის 45-ე მუხლის თანახმად, მათი შინაარსის გათვალისწინებით ვრცელდება. ამდენად, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება (რომელიც შეიცავს პიროვნულ უფლებებსაც) თავისი სპეციფიკის მიხედვით შეეხება კერძო სამართლის იურიდიულ პირს. კერძო სამართლის იურიდიულ პირთან დაკავშირებით პირადი ცხოვრების უწყლება არ არსებობს, მაგრამ მას შეიძლება ჰქონდეს კერძო საიდუმლოება, რომელიც ფართო მნიშვნელობისაა, ვიდრე პირადი საიდუმლოება ფიზიკურ პირთან დაკავშირებით. აქ მნიშვნელოვანია კომერციული საიდუმლობის, საქმიანი რეპუტაციის დაცვა...

ეს კიდევ ერთ შეკითხვას ბადებს: საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს პირადი საიდუმლოება? ამ შემაჯავებელ პასუხი შეიძლება იყოს ერთადერთი: როგორც იოქვა, სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეის რეალური განხორციელება დაკავშირებულია ისეთი სამართლებრივი მექანიზმის შექმნასთან, რომელიც ხელისუფლების ბოროტად გამოყენებას აღკვეთს. ამ მექანიზმის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა ადამიანის ე. წ. „საჯარო უფლებებია“, რომლებიც გულისხმობს ადამიანის უფლებას, მოსთხოვოს და პასუხი აგებინოს თანამდებობის პირს.⁷³⁷ პიროვნულ ასპექტში იგი მოიცავს ადამიანის ბუნებრივ ღირსებას, შექმნას სხვებისგან შეუღებავი, შეუღწევადი საკუთარი ინტიმური სამყარო. საჯარო უფლებების გვერდითაა კერძო უფლებებიც, რომლებიც ორიენტირებულია ადამიანის ინდივიდუალობაზე, განუმეორებლობაზე. ეს წარმოაჩენს სახელმწიფოსა და პიროვნების თანაარსებობის საჯარო და კერძო ასპექტებს. კერძო უფლებები პიროვნების სოციალური აქტიურობის შესაძლებლობასა და საზოგადოებაში გარკვეული უთანასწორობის სარგებლიანობასაც ასაბუთებს.⁷³⁸ საჯარო სამარ-

⁷³⁶ დანვრ. იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (1-ლი გამოც.), გვ. 62-63, 66, 68

⁷³⁷ იხ. *ბ. სავანელი*, „ხელისუფლებათა განაწილების პრინციპი და ადამიანის უფლებების კონსტიტუციური გარანტიები (ბრძოლა უფლებისთვის) კრებულში: „სამართლის რეფორმა საქართველოში“ (გამომც.: *ს. ჯორბენაძე, რ. კნიპერი, ლ. ჭანტურია*), თბ., (1994 წლის 23-25 მაისს თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები), 1994, გვ. 25-27

⁷³⁸ იქვე, გვ. 29-30

თლის იურიდიულ პირს აქვს კერძო საიდუმლოების დაცვის უფლება, მაგრამ ეს საჯაროსამართლებრივი უფლებაა და არა ზოგადი პიროვნული უფლება. შესაბამისად, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს არა აქვს პირადი საიდუმლოების უფლება, როგორც პიროვნული უფლება (კერძო უფლება). ეს უფლება მხოლოდ კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს, ისიც გარკვეული სპეციფიკური თავისებურებებით. ამასთან, იურიდიულ პირს არ შეიძლება ჰქონდეს პირადი ცხოვრების უფლება, ვინაიდან ის მხოლოდ ფიზიკურ პირს აქვს; იურიდიულ პირს აქვს კერძო ცხოვრების საიდუმლოების დაცვის უფლება.

III. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა

1. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით

პირადი ცხოვრების დაცვა აქტუალურია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით გარდაცვლილის მიმართაც. გარდაცვლილის პირადი სფეროს დაცვის გარკვეული ასპექტები აისახა თეორიებში, რომლებიც ამ პრობლემას სხვადასხვა ჭრილში განიხილავს. განასხვავებენ ზოგადი სამართალსუბიექტობის, ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის, უსუბიექტო უფლებების, ზოგადი სამართლებრივი მოვალეობის შესახებ თეორიებს. ასევე არსებობს კონცეფცია, რომელიც გარდაცვლილის ოჯახის წევრებსა და მათ უფლებებს იცავს.

ზოგადი სამართალსუბიექტობის თეორიის თანახმად, დაცვას ექვემდებარება ადამიანის ღირსება; თანხმობა უნდა გასცეს ცოცხალმა პირებმა. ამ თეორიის მიხედვით, მხედველობაში არ მიიღება ზოგადი პიროვნული უფლება. აქ გარდაცვლილის დაცული უფლებები სცდება არამატერიალურ უფლებათა ფარგლებს და ამიტომ ისინი არ ეკუთვნის ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროებს. ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის შესახებ კონცეფციის მიხედვით, პირი უკავშირდება პიროვნების არა მხოლოდ აქტიურ, არამედ ასევე პასიურ ნაწილს. პასიური ნაწილი მოიცავს შემოქმედების პროდუქტს, რომელიც ავტორის გარდაცვალების შემდეგ ადამიანისთვის დამახასიათებელ ფუნქციას არ კარგავს. ამიტომ გარდაცვალების შემდეგ არსებობს

პიროვნება. თუმცა საგულისხმოა, რომ სამართლებრივი თვალსაზრისით აუცილებელია პირის მიერ უფლებათა აღქმა, რასაც ეს თეორია ვერ ითვალისწინებს. აღნიშნული მიიღწევა ოჯახის წევრთა ან სხვა დაინტერესებულ პირთა მოქმედების თავისუფლების საშუალებით. ამიტომ მიუღებელია არა თუ გარდაცვლილის ქმედუნარიანობის არარსებობა, არამედ გარდაცვალების შემდეგ პირის საკუთარი პიროვნების დატოვება, რასაც ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა უკავშირდება. ამ გაგებით საქმე ფიქციას ეხება.⁷³⁹

როგორც ჩანს, დასახელებული თეორიები არაა საკმარისი გარდაცვლილის სამართალსუბიექტობისა და ქმედუნარიანობის აღსაწერად. ეს არ ეხება სუბიექტის დამოკიდებულებას საგანთან, არამედ უკავშირდება მხოლოდ სუბიექტის განვითარებას. ამასთან, პირი რომ იწოდებოდეს სამართლის სუბიექტად, უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა (ზოგადი სამართალსუბიექტობა), რასაც უარყოფს ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა.⁷⁴⁰

ცალკე გამოიყოფა *უსუბიექტო უფლებების* შესახებ კონცეფცია. ამ თეორიის არსი ისაა, რომ გარდაცვალების შემდეგ რჩება უსუბიექტო უფლებები დაცვის საგნის სახით. ამდენად, საქმე შეეხება უფლებებს სუბიექტის გარეშე. აქ დაცვის საგანია გარდაცვლილის ნაწარმოები. აღნიშნული კონცეფცია შეიცავს ხარვეზს, ვინაიდან ა-სა და ბ-ს შორის უფლების გადაცემა არის იურიდიული ხასიათის, სადაც უფლება მესაკუთრის გარეშე არსებობს. ამასთან, უსუბიექტო უფლებები გაურბის იდეალური უფლებების გადაცემის პრაქტიკულ პრობლემებს. ამ თეორიაში სუბიექტის არარსებობა საგნის არარსებობას ნიშნავს. აღნიშნული თეორიის მიხედვით, ქმედუნარიანობა წყდება სუბიექტის გარდაცვალებით.⁷⁴¹

არსებობს ასევე *ზოგადი სამართლებრივი მოვალეობის* თეორია, რომლითაც სამართლებრივი სიკეთე დაცვას ექვემდებარება, მიუხედავად იმისა, ცოცხალია თუ არა პირი. აქ გარდაცვლილის ბიოგრაფია არის დაცვის ღირსი. ამასთან, ოჯახის წევრების ემოციური წუხილი უკავშირდება საკუთარი ყოფაცხოვრების დაცულ სფეროს.⁷⁴²

⁷³⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *მტ. ბ. შვეერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 167-170, 181

⁷⁴⁰ იქვე, გვ. 174, 181

⁷⁴¹ იქვე, გვ. 170-171, 182

⁷⁴² იქვე, გვ. 172

გარდა ამისა, ჩამოყალიბდა კონცეფცია, რომლის თანახმად, გარდაცვლილის დაცვა შეუძლებელია და გარდაცვლილის დაცვა არაპირდაპირ მიიღწევა მხოლოდ ოჯახის წევრთა (ნათესავების) პიროვნული უფლებების დაცვის გზით. დაცვას ექვემდებარება გარდაცვლილის ბიოგრაფია და შემოქმედება. ამ თეორიის ნაკლი ისაა, რომ არ უნდა იქნეს უგულებელყოფილი ის, რომ ოჯახის წევრთა ზოგადი პიროვნული უფლება და გარდაცვლილის ზოგადი პიროვნული უფლება არაა იდენტური ამ უკანასკნელის გარდაცვალების შემდეგ. საქმე შეეხება ოჯახის წევრის პიროვნების განვითარების თავისუფლების სამართლებრივად დაცულ ნაწილს. საერთოდ, პიროვნება სხვა ადამიანთან ერთად ცვლილებას განიცდის, ვითარდება. თუმცა საგულისხმოა ისიც, რომ ოჯახის წევრთა და გარდაცვლილის ემოციური კავშირი არ ქრება.⁷⁴³

მართალია, ეს თეორიები შეიცავს ხარვეზებს, მაგრამ თითოეული მათგანიდან არის გარკვეული მომენტები გასაზიარებელი, რაც გარდაცვლილის პიროვნული უფლებების დაცვის საშუალებას იძლევა.

სამართალში ადამიანი ფიგურირებს პირისა და პიროვნების სახით. „პირი და პიროვნება ადამიანის ორი ურთიერთგანსხვავებული იპოსტასია. ადამიანს, როგორც პირს ანუ სამართლის სუბიექტს აქვს უფლება-მოვალეობანი; პიროვნება ადამიანის სულიერ ღირებულებათა ერთობლიობაა“ და „სამართლებრივი დაცვის საგანს წარმოადგენს.“⁷⁴⁴ როგორც ცნობილია, სიტყვა „პირი“ წარმოსდგება ლათინური სიტყვა „*persona*“-სგან, რომელიც ძირითადად გამოიყენება „როლის, ხასიათის, ნილბის“ გაგებით. ძველ რომში მსახიობები ატარებდნენ ნილბს, რომელიც საზოგადოებას წარმოუდგენდა ამ პირის თავისებურებებს.⁷⁴⁵ ამდენად, ჩვენ გვაინტერესებს „პირის“ ნილბს ამოფარებული ადამიანი სამართლებრივი გაგებით. ამავე დროს, ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვრჩეს ადამიანი, რომელიც ორი განსხვავებული — რეალური და იდეალური საწყისებისგან შედ-

⁷⁴³ იქვე, გვ. 173, 184, 185, 186

⁷⁴⁴ თ. ნინიძე, პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ, ნიგში „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, ნ. I, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 78-79.

⁷⁴⁵ აღნიშნული ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ინტერნეტ-გვერდზე: <<https://www.psyrecon.de/content/e480/Publikationen/persoenlichkeit.pdf>> [09.12.09 17:45]

გება. მისი ბიოლოგიური სტრუქტურა და ფსიქიკური პროცესები რეალური არსის სფეროს ეკუთვნის.⁷⁴⁶

ადამიანი, როგორც ფიზიკური პირი ანუ სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტი, გარდაცვალებით ქრება, თუმცა ადამიანი, როგორც პიროვნება, ე. ი. როგორც განსაკუთრებული სულიერი ღირებულება, არ ქრება, არამედ პირიქით, მისი სოციალური ზემოქმედება შეიძლება გაგრძელდეს. იგი რჩება ადამიანთა ცნობიერებაში და სიკვდილის შემდეგაც ინარჩუნებს ღირებულებას საზოგადოებისთვის. ამ გაგებით კანონი იცავს პიროვნებას, ვიდრე არ შეწყდება მისი სოციალური ზემოქმედება. სწორედ ეს ღირებულება არის მოცემული ღირსებაში, რომელიც გარდაცვალების შემდეგაც არის დაცვის ღირსი. სსკ-ის მე-19 მუხლის თანახმად, მე-18 მუხლში მოცემული სიკეთეები შეუძლია გამოიყენოს იმ პირსაც, რომელიც თუმცა თვითონ არ არის სახელის ან პირადი ღირსების უფლების მატარებელი, მაგრამ საიამისოდ აქვს დაცვის ღირსი ინტერესი. მას შეუძლია სახელისა და ღირსების ისეთი დაცვის მოთხოვნა, რომელიც პიროვნების არსების განმსაზღვრელია და გრძელდება სიკვდილის შემდეგაც. სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისათვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა სიკვდილის შემდეგ დაუშვებელია. ამავდროს, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსმა აღიარა კონცეფცია, რომლის თანახმად, გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვას ახორციელებს დაინტერესებული პირი, რომელიც დამოუკიდებელი მოთხოვნის სუბიექტია. თუმცა აქ ჩანს ფიქციის თეორიის ნიშნებიც. საქართველოს კანონმდებლობისგან განსხვავებით, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი მიუთითებს, რომ გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვა შეუძლია „სხვა პირს“, რომელშიც დაინტერესებული პირი უნდა მოიაზრობოდეს. თუმცა ამავდროულად კვდენის სამოქალაქო კოდექსი პირდაპირ მიუთითებს, რომ გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლებები შეიძლება დაიცვას მისმა მემკვიდრეებმაც (151-ე მუხლის 1-ლი ნა-

⁷⁴⁶ რეალური არსის ამ ნიშნის შესახებ იხ. ბ. ავალიანი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37; ამასთან, ფიზიკური პირის სამართალსუბიექტობისათვის აუცილებელია და სრულიად საკმარისი უფლებაუნარიანობის ქონა. ბუნებაში ცოცხალი ადამიანის არსებობა თავისთავად გულისხმობს მისი სახით სამართლის სუბიექტის არსებობას. იხ. თ. ჯუღელი, ფიზიკურ პირთა სამართალსუბიექტობა (მედარეობით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამართლის მაგალითზე), თბ., „უნივერსალი“, 2007, გვ. 66

ნილი).⁷⁴⁷ ანალოგიურია რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვის თაობაზე (150-ე მუხლი).⁷⁴⁸ ამით კანონმდებელი გამოკვეთს, რომ გარდაცვლილის მემკვიდრეებს აკისრიათ უფლებამოსილი პირის დაცვის ექსკლუზიური მოვალეობა. სხვებს შეუძლიათ გარდაცვლილის პირადი უფლებები დაიცვან კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე.

საინტერესოა, თუ ვინ შეიძლება იყოს „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირი.“ ა. ერდელესკის აზრით, ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების მქონე პირებს განეკუთვნება: მეუღლე, პირველი და მეორე ხარისხის ნათესავები (თუმცა არაა მითითებული, თუ ვინ არიან პირველი და მეორე რიგის ნათესავები), მშვილბელები და ნაშვილები, თუ ისინი ერთად ცხოვრობენ და საერთო მეურნეობას ეწეოდნენ.⁷⁴⁹ ამასთან, შესაძლებელია, დამტკიცდეს კიდევ ახლობლის მიერ ფიზიკური ან სულიერი ტანჯვის სიძლიერე დაზარალებულზე მეტად, თუმცა ეს უნდა ნიშნავდეს, რომ მას აქვს განცდილი არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების უფლება. შ. ჩიკვაშვილი მიიჩნევს, რომ ასეთი მსჯელობით შეიძლება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლების მქონე პირთა წრე გაფართოვდეს და აღნიშნულმა მორალური ზიანის ანაზღაურების მნიშვნელობამ აზრიც დაკარგოს. ამიტომ მიზანშეწონილია, ასეთი უფლებით სარგებლობდნენ გარდაცვლილის მეუღლე, მშობლები, შვილები და დედ-მამის შვილები, ბაბუები, ბებიები, ძმები, დები, მემკვიდრე, მისი არარსებობისას კი გარდაცვლილის ღირსება, შესაძლებელია, დაიცვას მისმა მეგობარმაც. რამდენადაც ოჯახისა და საგვარეულოს ღირსება უკავშირდება დასახელებულ პირთა შორის ურთიერთობასა და ღირსების ურთიერთშერწყმას. ამდენად, თუ დადგინდა განცდილი სულიერი და ფიზიკური ტანჯვის ხარისხი, შესაბამისად, იქნება დაკმაყოფილებული სასარჩელო მოთხოვნაც. ფსიქიკური და ზნეობრივი ტანჯვის ხარისხი ასახვას ჰპო-

⁷⁴⁷ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსის შესახებ იხ. <http://pravo.lvonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.html> [20. 10.10 23:44]

⁷⁴⁸ იხ. ინტერნეტ-გვერდი: http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html [23.10.10 23:40]

⁷⁴⁹ იხ. *А. Ерделевский, Компенсация морального вреда, 2-е издание, М., «БЕК», 2000, გვ. 105, 6. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 103*

ვებს არაქონებრივი ზიანის კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრისას.⁷⁵⁰ საქართველოს უზენაესმა სასამართლო განმარტა, რომ გარდაცვალების შემთხვევაში ზიანის ანაზღაურებისთვის აუცილებელია ოთხი ელემენტის (ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, ბრალი, ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი) კუმულატიურად არსებობა.⁷⁵¹

6. *ბარაბაძის* თქმით, რაიმე აუცილებლობას არ წარმოადგენს კანონმდებლობაში იმ პირთა წრის განსაზღვრა, რომელთაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება წარმოეშობათ ახლობლის სიკვდილის დროს. აღნიშნული სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით უნდა გადაწყვიტოს.⁷⁵²

მიუხედავად ამისა, შექმნილია უზენაესი სასამართლოს მიერ ერთგვაროვანი პრაქტიკა, რომელიც მიზანშეუწონლად თვლის გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო მესამე პირებისთვის მორალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. მოცემულის საილუსტრაციოდ აუცილებელია მაგალითის მოხმობა საქართველოს სასამართლოს პრაქტიკიდან: მოსარჩელე ითხოვდა მოპასუხისაგან (შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაცვის პოლიციის თანამშრომლისაგან) ანაზღაურებას იმ არაქონებრივი და მატერიალური ზიანისა, რომელიც მან განიცადა მოპასუხის მიერ მისი მეუღლის მკვლელობის შედეგად. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, მორალური ზიანი პიროვნული უფლებების ხელყოფით გამოწვეული ზიანია, რომლის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს მხოლოდ დასახელებულ უფლებათა სუბიექტს და არა სხვა პირს. კერძოდ, მესამე პირი ამ სახის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას მოკლებულია. განისაზღვრა, რომ გარდაცვალების შემდეგ შეიძლება პირადი უფლებების დაცვა, თუმცა არამატერიალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნა სიკვდილის შემდეგ დაუშ-

⁷⁵⁰ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 33, 161, 130-131.

⁷⁵¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 სექტემბრის განჩინება (№ას-393-642-08)

⁷⁵² იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 103

ვებელია, რაც გამომდინარეობს სსკ-ის მე-19 მუხლიდან.⁷⁵³ თუმცა ამ საკითხის გარშემო სასამართლო ინსტანციებს შორის მანც არის ორაზროვნება,⁷⁵⁴ რაც ცხადყოფს მის პრაქტიკულ მნიშვნელობას. მიზანშეწონილია, გათვალისწინებულ იქნეს რამდენიმე არსებითი გარემოება, რაც იძლევა საფუძველს, განსხვავებულად განიხილებოდეს აღნიშნული პრობლემა.

საქმე ისაა, რომ ამ შემთხვევაში ეს პირი თვითონ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამ სუბიექტთა წრეში შედის გარდაცვლილის პირველი და მეორე რიგის ნათესავები, რომლებსაც შეუძლიათ დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე პირადად მათთვის მიყენებული მორალური ზიანის კომპენსაცია მოითხოვონ. დაინტერესებულ პირთა ჯგუფს განეკუთვნება გარდაცვლილის მემკვიდრეები, რადგან მემკვიდრეობის მიღებით მათ ხელში გადადის ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, რომელთა განხორციელება ნაწილობრივ განსაზღვრულია გარდაცვალების რეპუტაციით. ამასთან, თუ გარდაცვლილს არ ჰყავს ნათესავი, ოჯახის წევრი და მემკვიდრე, გარდაცვლილის ღირსების დაცვა შესაძლებელია განახორციელოს მისმა მეგობარმაც.⁷⁵⁵

ამასთან, *ნ. ბარაბაძის* თქმით, თუ ახლობელი დაზარალებულისთვის ზიანის მიყენების ფაქტს ესწრებოდა, რამაც გამოიწვია მის მიმართ ფიზიკური და ზნეობრივი ტანჯვა, მას დაზარალებულისაგან დამოუკიდებლად უნდა წარმოეშვას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება. აქ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ხშირად ახლობელთა მხრიდან სულიერი ტანჯვის განცდის ხარისხი დაზარალებულთან შედარებით შეიძლება გააცილებით დიდი იყოს.⁷⁵⁶

⁷⁵³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გავრცელების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1218-01)

⁷⁵⁴ პირველმა ინსტანციამ და სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილეს გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა, რომელიც შეცვალა შემდეგ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ. იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-817-2010)

⁷⁵⁵ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 132-133, 161

⁷⁵⁶ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 101

არაქონებრივი ზიანის დროს საქმე ეხება სულიერ ალელ-
ვებას, ფსიქიკურ ტანჯვას და როცა ცოცხალი პირის დაცვისას
ისეთი ღონისძიებები გამოიყენება, როგორიცაა ცნობების უარ-
ყოფა და ფულადი კომპენსაცია, მისაღებია გარდაცვლილთან
დაკავშირებითაც იქნეს აღნიშნული ზომები გატარებული. მიუ-
ხედავად ამისა, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ, საქმის სიმძიმე-
დან გამომდინარე, პირს შეიძლება დაეკისროს ფულადი სახით
არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, მაგრამ მას თან უნდა და-
ერსოს უფლების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენება. კვალიფიკა-
ცია კი თავად ვითარების შესაბამისად, სიტუაციის ხარისხის მი-
ხედვით უნდა მოხდეს. როცა კანონმდებელი აღნიშნავს, რომ
„დაცვის ღირს პირებს“ შეუძლიათ სახელისა და ღირსების ისე-
თი დაცვის მოთხოვნის განხორციელება, რომელიც გარდაც-
ვლილის არსების განმსაზღვრელია და სიკვდილის შემდეგ
გრძელდება, მაშინ გაუგებარია მომდევნო წინადადება. მასში
მკითხველი ამოიკითხავს, რომ სახელის, პატივის, ღირსების ან
საქმიანი რეპუტაციის შელახვისათვის ქონებრივი მოთხოვნა
სიკვდილის შემდეგ დაუშვებელია.

ალბათ, ლოგიკურად წარმოიშობა კითხვა: მაშინ რა ღირე-
ბულებებია პატივი, ღირსება? განა ეს სიკეთეები არ წარმოად-
გენს განუსხვისებელ უფლებებს, რომელთა დაცვა სიკვდილის
შემდეგაც გრძელდება? უპირველეს ყოვლისა, უნდა ითქვას,
რომ აქ საუბარია მორალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების
მოთხოვნის დაუშვებლობაზე გარდაცვალების შემდეგ. ესე იგი,
ამ შემთხვევაში შესაძლებელია ქონებრივი ზარალის მატერია-
ლური ფორმით კომპენსაციის მიზნით აღიძრას სარჩელი. ეს აშ-
კარა უპატივისმცემლობაა გარდაცვლილის მიმართ, რადგან თუ
შეიძლება ცოცხალი პირის პატივის ან ღირსების ხელყოფისას
ქონებრივი სახით არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, მა-
შინ რატომ უნდა გამოვყოთ გარდაცვლილები ცალკე. მაგრამ
რადგან გარდაცვლილი ვერ განიცდის სულიერ ტანჯვას, მისი
ინტერესების გამტარებელს მატერიალურად გაცილებით ნაკ-
ლები თანხით (ორჯერ ნაკლებადაც კი) უნდა აუნაზღაურდეს
ზიანი, ვიდრე ეს გვექნებოდა ცოცხალი პირის მიმართ. ამასთან,
ჩვენ დაინტერესებული პირი უნდა წარმოვიდგინოთ, აუცილე-
ბელია, შემოვიღოთ სახელის პატივისცემის პრინციპი.

გარდაცვლილს რა ფორმით შეიძლება ჰქონდეს პირადი
ცხოვრების უფლება? უპირველეს ყოვლისა, ღირსების ხელყო-
ფისთვის გარდაცვალების შემდეგ შეიძლება ღირსების დაცვა.

სსკ-ის მე-19 მუხლის მიხედვით, „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირის“ მიერ შეიძლება განხორციელდეს სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისთვის მორალური ზიანის არაქონებრივი ფორმით (მოქმედების შეწყვეტა და მოქმედების განხორციელებაზე უარის თქმა) დაცვა. ამასთან, ვინაიდან ამ ნორმაში პირადი საიდუმლოების დაცვის უფლებაზე არაფერია ნათქვამი, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გარდაცვლილის პირადი საიდუმლოების ხელყოფისას დასაშვებია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენება. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ პირადი საიდუმლოება პირადი ცხოვრების შემადგენელი ნაწილია, შესაბამისად, გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების შელახვისთვის შეიძლება არაქონებრივი ზიანის მატერიალური ანაზღაურება. მაშასადამე, მოქმედებს გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრეზუმფცია. გარდაცვლილ ადამიანსაც უნარჩუნდება ღირსების ხელშეუხებლობის უფლება. ღირსება ამ ასპექტით წარმოადგენს პირადი ცხოვრების უფლების ელემენტს. შესაბამისად, როცა კავშირი იქნება ღირსების ხელყოფასა და პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფას შორის, უნდა ამოქმედდეს სსკ-ის მე-19 მუხლით დადგენილი დებულება. აღნიშნული, მართალია, არაეფექტურია, მაგრამ აუცილებლად უნდა მოხდეს ამ ნორმის გამოყენება გარდაცვალების შემდეგ პირადი ცხოვრების უფლების დასაცავად. მიზანშეწონილია მოცემული უფლების დაცვა ისეთი სამოქალაქოსამართლებრივი ფორმებით, როგორიცაა უფლების აღიარება, უფლების შემლახავი მოქმედების აღკვეთა, ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება,⁷⁵⁷ რაც პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია.

2. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიხედვით

სპეციალურ განხილვას იმსახურებს საქართველოს 2004 წლის კანონი „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, რომელმაც მთლიანად შეცვალა სსკ-ის მე-19 მუხლი.

⁷⁵⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 64-65.

„სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონით ცილისწამების თაობაზე სასამართლო დავა არ შეიძლება ეხებოდეს გარდაცვლილის პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვას.⁷⁵⁸ აკრძალულია გარდაცვლილის პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვა და მის ნაცვლად სარჩელის წარდგენა სასამართლოში დაუშვებელია, თუ საქმე ცილისწამებას ეხება („სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-4 პუნქტი). ეს, კანონმდებლის აზრით, მოსასალმებელია, რადგან გამოხატვის თავისუფლება მნიშვნელოვანი ფასეულობაა დემოკრატიული საზოგადოებისთვის და მასში ჩარევა დასაშვები უნდა იყოს მხოლოდ მაშინ, თუ არსებობს ამ უფლების შეზღუდვის ძლიერი სოციალური მოთხოვნილება. სამოქალაქო კოდექსი კი უშვებს გარდაცვალების შემდეგ რეპუტაციის უფლების გამოყენებას „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირის“ მიერ (სსკ-ის მე-19 მუხლი). ადგილი აქვს კანონთა კოლიზიას. თანაბარი იურიდიული ძალის მქონე აქტებს შორის კოლიზიას გვიან მიღებულ აქტს ენიჭება უპირატესობა, ე. ი. კანონს „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“.⁷⁵⁹

ამდენად, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონმა მრავალი დებულების გადახედვის აუცილებლობის საკითხი დააყენა სსკ-ში გათვალისწინებულ კონკრეტულ საკითხებთან დაკავშირებით. მათ შორის აღსანიშნავია მემკვიდრის მიერ გარდაცვლილის რეპუტაციის დაცვის უფლების გაუქმება. საქმე ისაა, რომ ბუნდოვანია, თუ რას ნიშნავს გარდაცვლილის პირადი უფლებების შესახებ ცილისწამებასთან დაკავშირებით სასამართლოში დაცვის დაუშვებლობა. ეს ზოგადად უპირისპირდება პრინციპს, რომ ადამიანის ღირსების დაცვა ვრცელდება როგორც გვამზე, ისე გარდაცვლილის სსოვნაზე.⁷⁶⁰ ასევე მიზანშეწონილია, რომ არ იყოს აქ საერთოდ უფლების დაცვა უგულვებელყოფილი და უფლების დაცვის სხვა ფორმები იქნეს გამოყენებული (უარყოფა, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება...). ამასთან, კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება“ ამ კუთ-

⁷⁵⁸ იხ. მ. თოდუა, *მ. ქურდაძე*, ცალკეული კატეგორიის სამოქალაქო საქმეებზე გადანყვეტილებათა მიღების თავისებურებანი, თბ., საქართვე. მოსამართლეთა ასოციაცია, 2005, გვ. 54

⁷⁵⁹ თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს კანონზე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ., 2005, გვ. 32; <www.liberty.ge> [20.10.10 23:20]

⁷⁶⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. შტ. ბ. შვეერსი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 172-174

ხით ეწინააღმდეგება კონსტიტუციით დადგენილ დანაწესს პატივისა და ღირსების ხელშეუხებლობის თაობაზე. შესაბამისად, არ უნდა იყოს კონსტიტუციით მინიჭებული დაცვის ხარისხი დაქინებული.

პიროვნების არსების განმსაზღვრელი ღირებულებები (სახელი და ღირსება) უკავშირდება ნაწარმოებთან ორგანულ კავშირში არსებულ ავტორობის, ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებებსაც. ამ შემთხვევაში ღირსება ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებებს გულისხმობს. როგორც ვიცით, ავტორობა წარმოშობს სახელის უფლებას, რომელიც მოიცავს ავტორის უფლებას, მიუთითოს ნაწარმოებზე საკუთარი სამოქალაქო სახელი ან გამოგონილი სახელი — ფსევდონიმი ან დარჩეს ანონიმალი. სახელი კი ამა თუ იმ პირის ავტორობას ადასტურებს. ესე იგი, კოდექსისეული სახელის უფლება მოიცავს ნაწარმოებთან დაკავშირებულ ავტორობისა და სახელის უფლებებსაც, ხოლო ღირსება — ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებებსაც. იბადება კითხვა: არის ეფექტური სიკვდილის შემდეგ სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას კანონისმიერი (ან თუნდაც კოდექსისეული) დაცვის ფორმა?

მართალია, პირი უკვე გარდაცვლილია, მაგრამ მისი სახელი არსებობს და პატივი უნდა ვცეთ მას. თუ გარდაცვალების შემდეგ შეურაცხყოფთ პირს, ე. ი. კონკრეტული ადამიანის საქმიანობა, მისი საქმიანი რეპუტაცია, ის, რაც მან მთელი ცხოვრების მანძილზე მოიპოვა, იბილწება და უფასურდება, ალბათ, ყველას უნდა ეშინოდეს სიკვდილის მერე თავისი სახელის, პატივის ხელყოფის. ამდენად, აუცილებელია გარდაცვლილის პირად არაქონებრივ უფლებებზე ზრუნვა, რომ არ იქცეს თითოეული პირი სიკვდილის შემდეგ გაღანძღვისა და შეურაცხყოფის ობიექტად. გარდაცვლილის პიროვნება ხომ გარდაცვალების შემდგომაც განაგრძობს არსებობას. მიზანშეწონილია, მოცემულ შემთხვევაში გამოვიყენოთ ღონისძიებათა (როგორც არამატერიალურის, ისე ფულადი ფორმის) კუმულაცია, რა თქმა უნდა, გაცილებით ნაკლები ოდენობით, ვიდრე ეს ხდება ცოცხალთან დაკავშირებით. მართალია, ინდივიდი, რომლის ღირსება იბილწება, გარდაცვლილია, მაგრამ „დაცვის ღირსი ინტერესის პირი“ განიცდის სულიერ ტანჯვას თავისი ახლობლის შეურაცხყოფის გამო, რითაც მის პატივსა და ღირსებასაც ადგება ზიანი. ამ შემ-

თხვევაში ცოცხალი ადამიანის ღირსების შელახვას დაინტერესებული პირი განიცდის უფრო ნაკლები ხარისხით, ვიდრე ამას თავად ეს ინდივიდი განიცდიდა ცოცხალი რომ ყოფილიყო. დასახელებული პირი თვითონ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი.

შესაბამისად, მემკვიდრეებს არ აქვთ გარდაცვლილის პიროვნული უფლებების დაცვის მონოპოლია; დაცვას კი ექვემდებარება გარდაცვლილის პიროვნულობის ისეთი ელემენტები, როგორიცაა სახელი, პატივი, რეპუტაცია, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, საკუთარი გამოსახულების უფლება (სსკ-ის მე-19 მუხლი).⁷⁶¹

აქ მიზანშეწონილია, მოქმედებდეს კეთილსინდისიერების პრეზუმფცია. ამდენად, თუ პირის სიცოცხლეში არ ყოფილა სამართლებრივად დადასტურებული გარემოებებით შეურაცხყოფილი, არ უნდა შეიქმნას იმის საშიშროება, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ მისი პატივი და ღირსება დაუსაბუთებლად შეილახება. ბუნებრივია, გამონაკლისიც უნდა არსებობდეს: მაგალითად, გამოძიების (საჯარო) ინტერესებიდან გამომდინარე. თუ პირი სიცოცხლეში უმნიშვნელო და კარგი რეპუტაციით სარგებლობდა, იგულისხმება, რომ სიკვდილის შემდეგაც ისეთივე კარგი სახელით სარგებლობს. ესე იგი, ივარაუდება, რომ ის კეთილსინდისიერი იყო. მიზანშეწონილია, რომ კონსტიტუციით დაცულ სიკეთეებს არ გამოეცალოს კონსტიტუციით მინიჭებული დაცვის ფორმები და გამყარდეს მისი დაცვის მექანიზმი.

მამასადამე, ღირსების დაცვის გზით შესაძლებელია გარდაცვლილის არაქონებრივი ინტერესების დაცვა. აქ მნიშვნელოვანია გარდაცვლილის ხსოვნის დაცვა, რომელიც ესოდენ ორგანული და იმანენტურია ჩვენი რეალობისთვის. ღირსება ამ გაგებით უნდა იყოს პიროვნების ღირებულების გამომხატველი. ამდენად, ღირსება არის ძირითადი წყარო, რომლის მეშვეობითაც უნდა გაიზას ლოგიკური ჯაჭვი გარდაცვლილის არაქონებრივი ინტერესების დაცვასა და ხელყოფისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას შორის. ამასთან, ევროპაში არსებობს გარდაცვლილის ხსოვნის პატივისცემის პრინციპი, რაც საქართველოს სინამდვილისთვისაცაა დამახასიათებელი. ამდენად, ეს მომენტები აუცილებელია გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლებრივი მდგომარეობის უკეთესი სამართლებრივი მექანიზმის შექ-

⁷⁶¹ იხ. თ. ნინიძე, პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ, გვ. 79, 80

შნისა და დაცვის ეფექტური ფორმების, გარანტიების ჩამოყალიბებისთვის.

მოკლე დასკვნა

პირადი ცხოვრების უფლების სუბიექტად შეიძლება გამოვიდეს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი. ამასთან, კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება, რომელშიც ძირითადად კერძო ცხოვრების საიდუმლოებაა წარმოდგენილი.

რაც შეეხება გარდაცვლილის პირადი სფეროს დაცვას, მისი ღირსების დაცვა გარდაცვალების შემდეგაც უნდა გაგრძელდეს. მართალია, მოცემულ შემთხვევაში თვით უფლებამოსილი პირი არაა ცოცხალი, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ღირსების დაცვა გარდაცვლილზეც ვრცელდება. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრება უნდა დაიცვან დაინტერესებულმა პირებმა, რომლებსაც გარდაცვლილთან მჭიდრო ახლობლობა აკავშირებდა.

**თავი მეოთხე. პირადი ცხოვრების დაცვის
სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი
გარანტიები**

**§ 9. პირადი საიდუმლოების ხელყოფის საფრთხე
სამართალწარმოებისას**

პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია პირადი სფეროს დაცვის პროცესუალურსამართლებრივი მხარე. მართალია, კვლევის ძირითადი ნაწილი ეხება პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას, მაგრამ ვინაიდან პირადი ცხოვრების დაცვა ორმაგი ბუნებისაა (მატერიალური და საპროცესო), ამიტომ, ცხადია, გვერდს ვერ აუუვლიდით მის დაცვას სამოქალაქო საპროცესო სამართალში. აქ საყურადღებოა სამართალწარმოებისას ნებისმიერი პირის მიერ კერძო ცხოვრების ხელყოფის ალბათობა თუ შესაძლებლობა, რაც პროცესის მონაწილეთა პირადი სფეროს შელახვის წინაპირობა შეიძლება გახდეს. ამასთან, მხარე საქმეზე შეიძლება იყოს მონაწილედმდე მხარის საიდუმლოს მატარებელი, მაგალითად, საოჯახო, მემკვიდრეობის თაობაზე საქმეებში, როცა მონაწილედმდე მხარის საიდუმლო მჟღავნდება. მოწმეთა საიდუმლო სფეროც შეიძლება შეილახოს პროცესის გამო, რადგან შესაძლოა საქმე შეეხოთ როგორც მოწმის ურთიერთობებს მხარესთან, ისე საქმის გარემოებების შესახებ ახსნა-განმარტებები შეიძლება იყოს მოწმის საიდუმლო სფეროს საგანი. ამასთან, საიდუმლო სფერო მესამე პირებისა, რომლებიც არც მხარესთან და არც პროცესში საქმის გარემოებებთან არ არიან დაკავშირებული, შეიძლება საფრთხეში აღმოჩნდეს.⁷⁶² საყურადღებოა ასევე ადვოკატსა და კლიენტს შორის ფიდუციური ურთიერთობა, ვინაიდან ის კლიენტის პირადი ცხოვრების შესახებ ცნობების გაცეცელება-დაცვას უკავშირდება. აქვე აღსანიშნავია სამართალწარმოებაში სხვა დამხმარე პირების მონაწილეობისას პირადი სფეროს დაცვის თავისებურებები. ამასთან, იქნება მცდელობა, რომ წარმოდგენილ იქნეს საპროცესო ურთიერთობებში პიროვნული უფლებების ხელყოფის თუ შელახვის საფრთხის დროს მათი სამოქალაქოსამართლებრივი შედეგები. აქ მნიშვნელოვანია

⁷⁶² ამ დებულებასთან დაკავშირებით იხ. *R. W. von Meiss, Die persönliche Geheimisphäre und deren Schutz im prozessualen Verfahren*, Diessenhofen, Verlag Rügger, 1975, გვ. 85, 86

საპროცესო სამართლის ნორმებში გამოხატული პირადი სფეროს კონკრეტული გამოვლინებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა. ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის საპროცესოსამართლებრივი ასპექტების წარმოდგენა მნიშვნელოვანია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით.

სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროს შესახებ ცნობები შეიძლება გაავრცელდეს ძირითადად სამი გზით: 1. უშუალოდ საიდუმლოების მფლობელის საშუალებით საჯაროდ გავრცელებით. საქმე შეეხება სიტყვიერად ან წერილის (ფონოგრამის ან განცხადების) გავრცელებას ან იმ წყაროს გადაცემას, რომელიც მაშინვე გაცნობის საშუალებას იძლევა (მაგნიტოფონის კასეტები, ფილმები); 2. საიდუმლოს მატარებლის მიერ საჯარო გავრცელების გზით. ის ხორციელდება ისევე, როგორც საიდუმლო მფლობელის მიერ საჯაროდ გაცხადებისას ხდება; 3. საიდუმლოების მფლობელის ან საიდუმლოების მატარებლის ნების გარეშე საიდუმლო სფეროში აქტიური ჩარევით. ამ შემთხვევებში საიდუმლოს ეცნობიან მხედველობის (რაც პირდაპირ ჩვენებასთან არაა იდენტური) ან სმენის ორგანოების საშუალებით.⁷⁶³ პირველ და მეორე შემთხვევებში საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის მიერ ნებაყოფლობით ქვეყნდება ცნობები. რაც შეეხება მესამე გზას, აქ მესამე პირები საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის ნებისაგან დამოუკიდებლად ეცნობიან სხვისი პირადი ცხოვრების შესახებ მონაცემებს.

სამოქალაქო პროცესში ჩვენების მიცემის გზითაც შეიძლება საიდუმლო სფეროები უშუალოდ სასამართლოების მეშვეობით გამოაშკარავდეს. საერთოდ, მხარემ უნდა მისცეს სწორი ჩვენება; ცრუ ჩვენებამ შეიძლება გამოიწვიოს სისხლისსამართლებრივი სანქციების გამოყენება. სამოქალაქო პროცესში მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა თავიანთი საიდუმლო სფეროს დასაცავად, ეჭვი შეიტანონ იმაში, რომ მათ უნდა მიეცათ სწორი ჩვენება, ჭეშმარიტების ძიების ინტერესიდან გამომდინარე. ამასთან, ჩვენების მიცემა ლოგიკურად უკავშირდება ასევე მოწმეს, რომელიც პროცესში საკუთარი აღქმის საფუძველზე გაგონილი ან ნანახი (ასევე ევენტუალურად) ფაქტების დადგენის მიზნით დაიკითხება. თუ კანონში არაა გათვალისწინებული მოწმის დუმილის უფლება, მაშინ მოქმედებს მოწმეთა ახსნა-განმარტების მიღების მოვალეობა, რაც მოიცავს სასამართლოს

⁷⁶³ იქვე, გვ. 91

წინაშე წარდგომისა და სწორი ჩვენების მიცემის მოვალეობას. მონმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უსაფუძვლო უარი ინვეეს კანონით დადგენილ სანქციებს.⁷⁶⁴

ამასთან, მოსარჩელემ საკუთარი ინიციატივით შეიძლება გაახმაუროს თავისი საიდუმლო სფეროს შესახებ ან მესამე პირის საიდუმლო სფეროდან ცნობები, როცა ეს მისი მდგომარეობის შემსუბუქება-გაუმჯობესებას ემსახურება. იგივე შეიძლება ითქვას ბრალდებულზეც. ამასთან, ჩვენებებს მხარეები ადვოკატს აძლევენ იმ იმედით, რომ ამ გზით პროცესში შეიძლება რისკები შემცირდეს. ჩვენების მიცემის მოვალეობა სამართალწარმოებისას პირად სფეროს ხელყოფის საფრთხეს ქმნის. ეს უკავშირდება მხარეთა ან მესამე პირების მიერ მტკიცებულების წარდგენის მოვალეობას, თუ მტკიცებულებები მათ ხელთაა, რაც შეიძლება საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის ნების სანაღმდეგოდ ზოგჯერ საიდუმლო სფეროებში ჩარევას შეეხო. პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის უფლებაში სახელმწიფოებრივი ჩარევა უნდა ეფუძნებოდეს კანონიერ საფუძვლებს და გამომდინარეობდეს საჯარო ინტერესიდან.⁷⁶⁵

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ადრინდელი საქმეების გამოხმობა. სამოქალაქო პროცესშიც შეიძლება სასამართლომ ქეშმარიტების დასადგენად დოკუმენტები ადრეული სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული, სისხლის სამართლის საქმეებიდან გამოიხმოს. თუმცა სასამართლო აქტების გამოხმობის გზით შეიძლება პროცესის მხარეების საიდუმლო სფერო ხშირად ასევე მესამე პირების მიერ შეილახოს. მხარეთა მიერ მტკიცებულებების წარმოდგენის მოვალეობა ცალკეულ საპროცესო კანონში იზღუდება იმ დოკუმენტებთან დაკავშირებით, რომლებშიც დასახელებულია მონაღმდეგე მხარე, როგორც პროცესის მონაწილე. ამასთან, ოფიციალური აქტების წარდგენისას გამომცემი (ადმინისტრაციული) ორგანოების საიდუმლოს შენახვის კომპეტენტური ორგანო, თანამდებობიდან გამომდინარე, ყოველთვის გადაამოწმებს, საიდუმლოს შენახვის ინტერესია უფრო მნიშვნელოვანი თუ ქეშმარიტების დადგენის შესახებ სასამართლოს ინტერესი.⁷⁶⁶

⁷⁶⁴ იქვე, გვ. 92, 93, 94

⁷⁶⁵ იქვე, გვ. 94-97

⁷⁶⁶ იქვე, გვ. 97, 198-200

§ 10. სამართალწარმოების მონაწილეთა პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე

1. მხარეთა პირადი ცხოვრება

სამოქალაქოსამართლებრივი სუბიექტები მხარეების სახით მოქმედებენ კერძო ავტონომიისა და თანასწორობის საწყისებზე დაყრდნობით. თუმცა ეს თავისუფლება შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვას, თუ ის მესამე პირთა უფლებებს ხელყოფს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). განსაკუთრებულია თავისუფლების შეზღუდვა დელიქტურ სამართალში აკრძალვების მეშვეობით.⁷⁶⁷ სწორედ ამ გაგებითაა მნიშვნელოვანი მხარეთა მონაწილეობა საპროცესო ურთიერთობებში, რათა მათ საფრთხე არ შეუქმნან პირადი ცხოვრების დაცვას.

საგულისხმოა, რომ მხარეები უნდა იყვნენ სრულად ინფორმირებული საქმის ყველა ფაქტისა და გარემოების შესახებ. თუ მხარეებისთვის ყველაფერი არ იქნებოდა ცნობილი, მათ შეეძენებოდათ შესაძლებლობა, შესაბამისი პუნქტებით დაეკავებინათ განსაზღვრული საპროცესო მდგომარეობა და სასამართლოს განხილვაზე უარი ეთქვათ.⁷⁶⁸

მხარე ეცნობა ინფორმაციას საიდუმლო სფეროების შესახებ ასევე საპროცესო მოქმედებების გზით; საიდუმლოს მფლობელი განსაზღვრულწილად უკვე ხდება საიდუმლოს მატარებელი ფსიქიატრიული ექსპერტიზის გზით, რომელიც საიდუმლოს მფლობელის პირად საიდუმლო ცნობებს ააშკარავებს. საიდუმლო სფეროს ამ ნაწილების თაობაზე სრული წარმოდგენა უყალიბდებათ მხარეებს ისევე, როგორც მოსამართლეს. მაგრამ მათ ისევე, როგორც ცალკეულ მოწმეებს, შეიძლება შეექმნათ მოწინააღმდეგე მხარესთან პირადი ურთიერთობების გამო გაცილებით ღრმა და ფართო წარმოდგენა მოწინააღმდეგე მხარის პირადი საიდუმლოების სფეროებზე, ვიდრე მოსამართლეს. მოსამართლეს საქმე აქვს მხარეებთან მხოლოდ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით. მხარეები ისევე აღიქვამენ ახლო ან შორი ნაცნობების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებას, როგორც პირები, რომლებსაც მისი დაცვა, პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობიდან გამომდინარე, ევალებათ. ასევე ნდობა-

⁷⁶⁷ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁶⁸ იხ. რ. ფონ. მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 125

ზე დამყარებული ურთიერთობის საფუძველზე ადვოკატი წარმოადგენს რა მხარეს სასამართლოში, სასამართლოც გადასცემს აქტებს მინდობილს (ადვოკატს), რომელიც ისევე, როგორც მხარე, პროცესის მთელ მიმდინარეობას ადევნებს თვალყურს.⁷⁶⁹

სამოქალაქო პროცესში მხარეთა დაკითხვისას მხარეს შეუძლია, სხვადასხვა სამოქალაქო საპროცესო კანონის მიხედვით, პასუხის გაცემაზე უარი თქვას, როცა კითხვები მათ პატივს ან ახლობლებს ან კომერციულ საიდუმლოებას უკავშირდება. მონმის ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლებიდან არ შეიძლება მხარეთა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა გამომდინარეობდეს. მონმის აბსოლუტურად სხვა პოზიცია პროცესში იწვევს მის უკეთეს დაცვას მხარესთან შედარებით. ზოგჯერ მონმე უარს ამბობს უშუალოდ მისთვის ზიანის მიყენებასთან დაკავშირებით ჩვენების მიცემაზე, როდესაც სწორედ ამას მეორე მხარე არ ვარაუდობს. მნიშვნელოვანია ასევე ის საპროცესო ნორმები, რომლებიც სიცრუეს, ცრუ დაპირების ან ცრუ მუქარის და ა. შ. გამოყენებას კრძალავს, ემსახურება ბრალდებულის პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვას.⁷⁷⁰ ამდენად, პირადი საიდუმლოების დაცვა მონმეთა დაკითხვაში, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შესახებ უფლებების მიუხედავად, სუსტია. ვიდრე მონმის ჩვენება არ ეხება ემსახურებრივ ან პროფესიულ საიდუმლოებას ან მონმეთა თუ მისი ოჯახის წევრთა პატივის მძიმე ხელყოფას იწვევს ან ემსახურება მონმის ტაჯვას, მონმემ უნდა მისცეს ჩვენება ყველაფრის შესახებ, რაც მის ან მესამე პირების პირად საიდუმლოებას მიეკუთვნება. ამასთან, საერთოდ არაა საუბარი შესაძლებლობაზე, გათავისუფლდეს მონმე პირადი საიდუმლოების სფეროს შესახებ განცხადების გაკეთების მოვალეობისგან. ვიდრე, ერთი მხრივ, კანონით არ განისაზღვრება, რომ ჩვენების მიცემის მოვალეობა პირადი საიდუმლოების გახმაურებას შეეხება და, მეორე მხრივ, ინტერესების გავრცელება არაა აუცილებელი, მანამ არ არსებობს პირადი საიდუმლოს ხელშეუხებლობის უფლებაში სახელმწიფოს ჩარევის აუცილებელი საფუძველები.⁷⁷¹

ამასთან, პროცესში მონაწილე სასამართლო სხდომის მდივნები ეცნობიან საიდუმლო სფეროებიდან პროცესისთვის მნიშვნელოვან ნაწილს ისევე, როგორც მოსამართლე. ზოგჯერ

⁷⁶⁹ იქვე, გვ. 126-127

⁷⁷⁰ იქვე, გვ. 191-193

⁷⁷¹ იქვე, გვ. 194-195

შეიძლება სასამართლო სხდომის პასუხისმგებელმა მდივანმა გარკვეული მიზეზით ვერ მიიღოს მონაწილეობა სასამართლო განხილვაში და მის ნაცვლად სხვა მდივანმა განახორციელოს მისი უფლებამოსილება; ამ შემთხვევაში ის საქმეს გაეცნობა სხდომის ოქმით. ამასთან, კანცელარიის მოსამსახურეებმაც შეიძლება პროცესში მონაწილეთა პირადი საიდუმლოება ხელყონ. მათზეც უნდა გავრცელდეს კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის მოვალეობა. თუმცა სასამართლოს კანცელარიის მუშაკები მუშაობენ ასევე მოსამართლისთვის, მათი მოქმედების არეალი ძირითადად იზღუდება ადმინისტრაციული დავალებებით. ამავე დროს, სასამართლო მანდატურები სასამართლო პროცესს ესწრებიან სრულად ან მხოლოდ ნაწილს. მათ მიჰყავთ მხარეები, ადვოკატები და მონმეები სასამართლო სხდომის დარბაზში ან მოსანახულებელ ოთახში. მანდატურებს (დამსწრე) საზოგადოება მიჰყავს დანიშნულების ადგილას ან დგანან კარებთან, როცა საზოგადოებას ან პროცესის მონაწილეს (ჯერ კიდევ დაუკითხავ მონმეებს) არ შეუძლიათ საქმის მოსმენაში მონაწილეობის მიღება. განსაზღვრული გარემოებებისას სასამართლო მანდატურები მონაწილეობენ პროცესებში, რომლებიც დახურულად ტარდება.⁷⁷² ამ შემთხვევებში მკაცრად უნდა იყოს დაცული მხარეთა საიდუმლოება, წინააღმდეგ შემთხვევაში პირებს უნდა შეეძლოთ დამრღვევთა მიმართ სხვადასხვა მოთხოვნის დაყენება. კონფიდენციალობის დაცვის საწინააღმდეგო მოქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს ზიანი, რაც წარმოშობს ზიანის ანაზღაურების მოვალეობას (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

განსაკუთრებით პრობლემურია საკითხი, თუ რომელ ინსტანციას შეუძლია ინტერესთა კონფლიქტი გადაწყვიტოს, მხარეს ან მონმეს შეუძლია თუ არა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა. თუმცა, ალბათ, არ იქნებოდა მიზანშეწონილი ცალკე ინსტანციის გამოყოფა, რომელიც საჯარო და კერძო ინტერესთა აწონდანონვას განახორციელებდა, ვინაიდან ეს ინსტანცია უნდა ფლობდეს ნაწილობრივ მაინც საიდუმლო სფეროს შესახებ ინფორმაციას.⁷⁷³ ამასთან, აღნიშნული ეწინააღმდეგება პროცესის ეკონომიის პრინციპს, მაგრამ საკითხავია, თუ რამდენად არის ამ პრინციპის უგულებელყოფა მნიშვნელოვანი საიდუმლო სფეროს დასაცავად. ასევე საქმის კიდევ სხვა ინსტანციისთვის გა-

⁷⁷² იქვე, გვ. 120-122

⁷⁷³ იქვე, გვ. 196-198

დაცემა ინტერესთა კონფლიქტის გადასაწყვეტად ზრდის საიდუმლო სფეროს მატარებელთა წრეს, რაც უფრო ენინააღმდეგება პირადი ცხოვრების დაცვის მიზანს, ვიდრე მას ემსახურება.

ამდენად, მართალია, სამოქალაქო ურთიერთობის ზემოთ ხსენებულ სუბიექტებს შეუძლიათ განახორციელონ კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება, მაგრამ ეს თავისუფლება არ უნდა იყოს შეუზღუდავი. კერძო ავტონომია უნდა შეიზღუდოს, თუ ის მესამე პირთა უფლებებს ხელყოფს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). აღნიშნული თავისუფლების შეზღუდვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფორმას წარმოადგენს დელიქტურ სამართალში არსებული აკრძალვები. შესაბამისად, თუ პირმა, რომელიც მოქმედებდა კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად, ზიანი მიაყენა მხარის პირად ცხოვრებას, მან დაზარალებულს უნდა აუნაზღაუროს ზიანი (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁷⁷⁴

II. მოწმის ინსტიტუტი და პირადი ცხოვრება

მოწმე შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, ვისთვისაც რაიმე გარემოების შესახებ არის ცნობილი (სსსკ-ის 140-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). სსკ-ის 145-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, მოწმის მიერ ჩვენებაზე უარის თქმა ან განზრახ არასწორი ჩვენების მიცემა ისჯება სისხლისსამართლებრივი წესით. ამდენად, მოწმე საქმის გარემოებების შესახებ აძლევს რა სასამართლოს ჩვენებას, წარმოადგენს საიდუმლო სფეროს ხელყოფის საფრთხის წყაროს, ვინაიდან მანაც შესაძლოა იცოდეს პირადი საიდუმლოების შესახებ განსაზღვრული დეტალები. აღნიშნულის გახმაურება კი, ბუნებრივია, უკავშირდება ამ საიდუმლოს მფლობელის პირადი საიდუმლოების შელახვას. მოცემული თვალსაზრისით მოწმე (მოსამართლეს, სასამართლო სხდომაზე დამსწრე საზოგადოებას და ა. შ.) არის საიდუმლოების მატარებელი, ვინაიდან მოწმის ჩვენების მიცემით ავტომატურად ხდება საიდუმლო სფეროების შესახებ ცნობების გავრცელება. ამასთან, ზოგადად აღიარებულია, რომ მოწმე შეიძლება ყველა იყოს. არსებობს გამონაკლისიც, რომლის თანახმად, მოწმის სტატუსით არ შეიძლე-

⁷⁷⁴ ი. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

გა პირის დაბარება-დაკითხვა: ა) ის, ვისაც ფიზიკური თუ ფსიქიკური ნაკლის გამო არ ძალუძს ფაქტების სწორად აღქმა და მათ შესახებ სწორი ჩვენების მიცემა; ბ) სასულიერო პირი — იმ გარემოებების შესახებ, რომლებიც მას აღსარებისას გაანდეს; გ) წარმომადგენლები სამოქალაქო საქმეებსა და დამცველები სისხლის სამართლის საქმეებზე — ისეთ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც მათთვის ცნობილი გახდა წარმომადგენლის ან დამცველის მოვალეობის შესრულებისას.⁷⁷⁶ ვინაიდან დაუშვებელია ადვოკატის მოწმედ დაკითხვა, კანონი გამორიცხავს ამ შემთხვევაში მის პასუხისმგებლობას.⁷⁷⁶

საიდუმლოების დაცვასთან დაკავშირებით საყურადღებოა მოწმის იმუნიტეტის ინსტიტუტიც. იმუნიტეტში მოიაზრება ზოგიერთი კატეგორიის მოწმის უფლება, უარი თქვას სასამართლოში ჩვენების მიცემაზე და კანონით დადგენილ შემთხვევებში გაათავისუფლოს მოწმე ჩვენების მიცემის მოვალეობისაგან. საქართველოს კონსტიტუციაში აღიარებულია, რომ არავინ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება თავისი ან იმ ახლობელთა საწინააღმდეგოდ, რომელთა წრეც კანონით განისაზღვრება. სსკ-ის 142-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დაზუსტებულია, რომ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა დასაშვებია, თუ ჩვენების მიცემა მოწმის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებას გამოიწვევს ან ქონებრივ ზიანს მიაყენებს. ამ ზიანის ანაზღაურება, ცხადია, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ზოგადი წინაპირობების მიხედვით უნდა განხორციელდეს დელიქტური სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ამასთან, სსკ-ის 142-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილია პირები, რომლებსაც შეუძლიათ ჩვენების მიცემაზე უარი განაცხადონ: ა) მხარეთა მეუღლეები; ბ) ახლო ნათესავები — შვილები, შვილიშვილები, ძმები, დები, მშობლები, მშვილებლები, შვილობილები, მზრუნველები, მეურვეები, ბებიები, პაპები; გ) პირები, რომლებმაც თავიანთი სამსახურეობრივი მდგომარეობის გამო საიდუმლოება უნდა დაიცვან, თუ ისინი არ არიან ამ მოვალეობისგან განთავისუფლებული. ამასთან, საქართველოს კონსტიტუციის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება აქვს პარლამენტის წევრსაც იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რაც მას, როგორც პარლამენტის წევრს, ეხება.

⁷⁷⁶ იხ. *შ. ქურდაძე*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 370, 372-373.

⁷⁷⁶ იხ. *ა. ბოიკო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 16

მენტის წევრს, გაანდეს. ეს უფლება პარლამენტარს მისი უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც უნარჩუნდება. ეს ცნობები შეიძლება გაერთიანდეს პროფესიულ საიდუმლოებათა წრეში. მათ განეკუთვნება: საადვოკატო, ფიზიკურ პირთა საბანკო ანაბრების, სამედიცინო (ზოგიერთი დაავადების, როგორიცაა ტუბერკულოზი, ვენერიული, ონკოლოგიური და სხვა დაავადება), სანოტარო მოქმედების და სხვა საიდუმლოებანი.⁷⁷⁷

ამასთან, მონმის განცხადება იმაზე, რომ მას უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს, არასაკმარისია; მას ევალება ჩვენების მიცემაზე უარის დასაბუთება. მაგალითად, თუ მონმე რომელიმე მხარის ნათესავია, მან სასამართლოს ამის დამადასტურებელი ცნობა უნდა წარუდგინოს ან უნდა დაამტკიცოს, რომ რაიმეზე ჩვენების მიცემა გამოიწვევს უშუალოდ მის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁷⁷⁸

III. ექსპერტების მონწევა და პირადი ცხოვრება

„ექსპერტები“ არიან პირები, რომლებიც სასამართლოს ეხმარებიან ფაქტების შესახებ სპეციალური ცოდნის საფუძველზე დასკვნის წარდგენის გზით. ამ ფაქტების აღქმა განსაკუთრებულ კომპეტენტურობას მოითხოვს ან ცხოვრებისეული გამოცდილების შედეგად შეძენილ თვისებებს, რომლებიც სასამართლოსთვის კარგად ნაცნობ სფეროს არ მიეკუთვნება. ექსპერტის გამოძახებით მოსამართლეს შეუძლია გაეცნოს ცნობებს საქმის გარემოებების შესახებ. ამიტომ საქმის ეს გარემოებები ხშირად ეხება საიდუმლო სფეროს, რომელიც ექსპერტების დასკვნით ხელიყოფა.⁷⁷⁹ თუმცა უნდა ითქვას, რომ მათი უფლებრივი მდგომარეობა სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობაში, მსგავსად სხვა სუბიექტების, თანასწორობისა და კერძო ავტონომიის საწყისებს ეფუძნება. ამასთან, ისინი შებოჭილი არიან კანონისმიერი წესებით. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია დელიქტურსამართლებრივი დათქმები, რომლებიც თავისუფლებას გარკვეულ ფარგლებში აქცევს და ზიანის მიყენების შემთხვევაში ითვალის-

⁷⁷⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შ. ქურდაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 374-376

⁷⁷⁸ იხ. *თ. ლილუაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., „სანი“, 2004, გვ. 256-257, 258

⁷⁷⁹ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 100-101

წინებს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁷⁸⁰

ექსპერტი მონვეული იქნება რა საქმეზე, ის ლეზულობს პირველ ცნობებს პროცესის შესახებ ექსპერტისთვის დასმული შეკითხვების სახით. ექსპერტმა უნდა გასცეს მიღებულ საქმეზე განსახილველ საკითხებთან დაკავშირებით პასუხები. ამდენად, ექსპერტის ყურადღება ორიენტირებულია (მისთვის) მნიშვნელოვან ან საქმის სრულ მასალაზე. ამიტომ წარმოდგენილი საქმის გაცნობისას ექსპერტი შეიძლება გაეცნოს პროცესში მონაწილეთა ან მესამე პირების საიდუმლოს. ამასთან, ექსპერტი ეკონომიკურ საკითხებში ამომწმებს არა მხოლოდ საქმის კომერციულ-ეკონომიკურ გარემოებებს, არამედ ასევე კერძო საფინანსო საქმეების წარმოებასა და კერძო ქონებრივ მდგომარეობას. ექსპერტს შეუძლია სპეციალური ცოდნის გამოყენებით საიდუმლო სფეროებში შეიჭრას გაცილებით უფრო ღრმად, ვიდრე ეს შეიძლებოდა განსაზღვრული გარემოებების არსებობისას მოსამართლეს განეხორციელებინა. მხარეთა საიდუმლო სფეროები შეიძლება დიდი ხარისხით საფრთხეში აღმოჩნდეს ექიმების, ფსიქიატრების, ფსიქოლოგების ან გრაფოლოგების, როგორც ექსპერტების, მონვევის დროს. ეს ექსპერტები დაკავებული არიან არა ადამიანის გარეგნული ნიშნების შესწავლით, არამედ მთლიანად ადამიანით (ფიზიკური ან ფსიქიკური თვალსაზრისით გაცნობით). ამდენად, ექსპერტის საქმიანობის გზით შეიძლება განსაკუთრებით პირადული, საიდუმლო სფეროები გახმაურდეს.⁷⁸¹ ექსპერტთა მხრიდან ამ მონაცემების გავრცელებისას შეიძლება ზიანის მიაღგეს უშუალოდ პროცესის მონაწილეებს. გარდა ამისა, თუ ექსპერტის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებამ გამოიწვია პიროვნული უფლებების ხელყოფა და არ არსებობს სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან განთავისუფლების გარემოებები, მაშინ ამ ექსპერტის მიმართ შეიძლება დადგეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ამასთან, ექსპერტი თავისი პროფესიისადმი კუთვნილებისა და დისციპლინარულსამართლებრივი დებულებების შესაბამისად, ვალდებულია საიდუმლოდ შეინახოს ის, რაც მისთვის გახდა ცნობილი ან რაც მან აღიქვა საკუთარი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. ამდენად, ექსპერტების მონვევასთან და-

⁷⁸⁰ იხ. ლ. ქანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁸¹ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 122-124

კავშირებით პრაქტიკულად არ არსებობს საპროცესო შეზღუდვები, რომლებიც შეიძლებოდა პირადი საიდუმლოების დაცვას მომსახურებოდა.⁷⁸²

ცნობილია, რომ დათვალიერების ჩატარება, ბინის ჩხრეკა, მტკიცებულებების შემოწმება ქმნის პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხეს, რა დროსაც უნდა იყოს პროპორციულობის პრინციპი დაცული.⁷⁸³ საცხოვრისში შეჭრა ძირითადად პირის ნების სანაწილმდეგოდ ხორციელდება, მით უმეტეს საცხოვრებლის მფლობელისთვის არასასურველ დროს. ამ პროცესში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თვით ამ პირის დღიურები, წერილები, პირადი ქაღალდები, ასევე საგნები და დოკუმენტები, რომლებიც მისი პირადი, ინტიმური ცხოვრების შესახებ ინფორმაციას შეიცავს. ამასთან, შეიძლება ჩხრეკის დროს ტელეფონი დროებით გაითიშოს. ამდენად, ამ ტიპის მასალის გაცნობის შედეგად ცნობილი ხდება ცნობები, რომლებიც საფინანსო ანგარიშების შესახებ საიდუმლოებას, საფოსტო-სატიელეგრაფო კორესპონდენციების თაობაზე საიდუმლოებას, გაშვილების საიდუმლოებას, სანოტარო მოქმედებათა და სამოქალაქო მდგომარეობის ჩამწერი აქტების შესახებ საიდუმლოებას შეიცავს. ჩხრეკამ შეიძლება ასევე სახლში წესრიგი დაარღვიოს, გამოიწვიოს არაქონებრივი ზიანი, ხელყოს პირის ღირსება და პატივი.⁷⁸⁴ ეს კი გამოკვეთს ამ თვალსაზრისით პირადი სფეროს გამოვლინებათა სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებზე დაყრდნობით (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).

აქ პირადი სფეროს ჩხრეკისაგან (მოსმენისგანაც) (გარდა პირადი ჩხრეკისა) დასაცავად მნიშვნელოვანია საცხოვრებლის ფართო გაგება: საცხოვრისი უნდა მოიცავდეს საცხოვრებელ ოთახებს, რომლებიც ბრალდებულს უკავია; საერთო სარგებლობის ადგილებს (დერეფნებს, სამზარეულოს, აივანს); სარდაფსა და სხვენს; სახლის გარე მოწყობილობებს; ბრალდებულის მიერ დაკავებულ სასტუმროს, სანატორიუმის, დასვენების სახლის, საერთო საცხოვრებლის ოთახებს; ბინაში ოთახს; კარავს. ასევე საცხოვრებელს უნდა გაუთვალდეს: სატრანსპორტო საშუალებები, რომლებიც პირის პირად საკუთრებაშია ან მხოლოდ ფლობაშია, სარგებლობაშია; პირადი ავტოფარეხები მათი განთავსების

⁷⁸² იქვე, გვ. 217, 203

⁷⁸³ იქვე, გვ. 101-103, 203-204

⁷⁸⁴ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 63-64

ადგილის მიუხედავად; კუპე და სალონები, რომლებიც ბრალდებულს აქვს მატარებელში ან ორთქლმავალში.⁷⁸⁵

პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვას უკავშირდება ასევე პირადი ჩხრეკის ჩატარება, ვინაიდან ეხება პირის სხეულისა და ფსიქიკის კვლევა-შესწავლას. ეს, თავის მხრივ, ასოცირდება სირცხვილის გრძნობასა და პირის პატივის (ლირსების) შელახვასთან. ასევე აღნიშნული შეიძლება შეეხოს საპროცესო მოქმედებებს — სასამართლო-სამედიცინო და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზას. ზოგჯერ მოყვანილი მოქმედებების ჩატარება მიზნად ისახავს პირის პირადი სფეროს შესახებ საქმისთვის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის გარემოებების დადგენას: არის თუ არა სხეულზე სქესობრივი კავშირის ან სხვა უხამსი მოქმედებების ნიშნები? როგორია მისი სქესობრივი შესაძლებლობანი და ა. შ. ამასთან, ამ პროცესში შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს პირის სხეულზე სვირინგები, დეფექტები, რისი გავრცელებაც არ შეიძლება, რადგან ეს პირის პირადი საიდუმლოებაა.⁷⁸⁶ ადამიანი ზოგჯერ აკრძალული საძიებო საგნის ან დოკუმენტის დასამალად იყენებს როგორც ტანსაცმელს, ისე საკუთარ სხეულს და მათი დამალვის მიზნით ათავსებს მათ თავისი სხეულის ბუნებრივ ხვრელებში.⁷⁸⁷ პირადი ექსპერტიზისას შესაძლებელია, რომ პირის გენეტიკური იქნეს გამოკვლეული და აუცილებელი იყოს ამოღებული ბიოლოგიური ობიექტების შესწავლა, რამაც შეიძლება სირცხვილის გრძნობა და პატივის (ლირსების) შელახვა გამოიწვიოს.⁷⁸⁸ თუმცა, სსკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით, უნდა შემოწმდეს ზიანის მიყენების საკითხი და უნდა იყოს შესწავლილი პასუხისმგებლობის წინაპირობები: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა, სამართალდარღვევისთვის პასუხისმგებლობის მოვალეობა/ბრალეულობა, ზიანი, მიზეზობრიობა, რომელიც პასუხისმგებლობის საფუძველია, სამართლებრივი შედეგები/ზიანის ანაზღაურება, პასუხისმგებლობის გამორიცხვა და შემცი-

⁷⁸⁵ იქვე, გვ. 93, 94

⁷⁸⁶ იქვე, გვ. 165-170; ასევე ლირსებისა და პატივის ხელყოფის თაობაზე ან საოჯახო ურთიერთობებში ექსპერტიზის როლის შესახებ იხ. *Е. Холопова, Судебно-психологическая экспертиза по гражданским делам: Проблемы, возможности и тенденции развития, В ученые записки таврического национального университета им. В. Вернадского, Серия «юридические науки», Гражданское право и процесс, т. 19 (58), 2006, гв. 216, 218-222, 225*

⁷⁸⁷ იხ. *შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა (დანაშაულის გახსნის ტაქტიკა), თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001, გვ. 278*

⁷⁸⁸ იხ. *ი. პეტრუხინი* დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-179, 184

რება.⁷⁸⁹ შესაბამისად, ამ გარემოებების გათვალისწინებით სსკ-ის მე-18 და 992-1008-ე მუხლებში დაცული სამართლებრივი სიკეთეებისა თუ პიროვნული უფლებების ხელყოფისთვის ექსპერტის მიმართ დადგება სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

თანამედროვე საზოგადოების არსებობა მიმოწერის საიდუმლოების გარეშე უინტერესოა. მიმოწერის საიდუმლოება არის პირის ინტიმური და სხვა პირადი მხარეების დაცვის გარანტია, მათ შორის გულწრფელი ურთიერთობის პირობა.⁷⁹⁰ ამასთან, საფოსტო, სატელეგრაფო და სატელეფონო კომუნიკაციაზე კონტროლი დაიშვება გამოძიებასთან დაკავშირებით მხოლოდ მაშინ, თუ საქმე დანაშაულს, ასევე დელიქტს შეეხება.⁷⁹¹ ასევე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი სფეროს თაობაზე ცნობების გაცნობის ზღვარი სატელეფონო საუბრების მოსმენის გზით უნდა იყოს მაქსიმალურად ვიწრო; მოსმენის (საერთოდ პირადი საიდუმლოს დაცვის უფლებაში სახელმწიფოს ჩარევის) საფუძველი და წესები კი უნდა იყოს ზუსტად რეგლამენტირებული კანონით.⁷⁹²

ამავე დროს, დაკითხვამ შეიძლება მოიცვას სფეროები, რომლებიც ბრალდებულის ან მესამე პირების საიდუმლო სფეროს ეკუთვნის. მოწმეთა დაკითხვა, საქმეების გამოსმოება, ექსპერტების მოწვევა, დათვალიერება, ბინის ჩხრეკა, მტკიცებულებათა წარმოდგენა და საფოსტო, სატელეფონო, სატელეგრაფო კომუნიკაციის კონტროლი, ასევე ნივთიერ მტკიცებულებათა ჩამორთმევა შეიძლება ინდივიდის პირადი საიდუმლო სფეროს ხელყოფის საფუძველი იყოს.⁷⁹³ გარდა ამისა, ნებისმიერი სახის კრიმინალისტიკური მეთოდის ან სხვა დარგის მეთოდის გამოყენებისას უნდა იყოს დაცული სამი მოთხოვნა: კანონიერება, უსაფრთხოება და ეთიკურობა, მეცნიერული ხასიათი. ამდენად, პროცესის მონაწილეებს არ შეიძლება დაევალოს ისეთი მოქმედების

⁷⁸⁹ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 190-193; იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (მე-4 გამოც.), 2006, გვ. 203-205

⁷⁹⁰ იხ. ი. პეტრუხინი დასახ. ნაშრომი, გვ. 136

⁷⁹¹ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 205

⁷⁹² იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154, 159-160; ბინის ჩხრეკისა თუ დათვალიერებისას პირად სფეროში ჩარევის შესახებ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 102-103

⁷⁹³ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 116-118, 103-104

შესრულება, რაც საშიშია მისი ჯანმრთელობისთვის ან დამამცირებელია ღირსებისთვის.⁷⁹⁴

ცხადია, რომ პროცესის განმხილველი მოსამართლე უნდა გაეცნოს ცნობებს ყველაფრის შესახებ იმდენად, რამდენადაც ამას შეიძლება გადანეყვებილების გამოსატანად მნიშვნელობა ჰქონდეს. სამოქალაქო პროცესში მოსამართლე პირველი იძენს ცნობებს პროცესისთვის მნიშვნელოვანი გარემოებების შესახებ ზეპირი ან წერილობითი ფორმით სარჩელისა და შესაგებლის გაცნობით. ცნობებს შეიძლება რეპლიკა, რეპლიკაზე უარის თქმა და მტკიცების დასაბუთება მოჰყვეს. მოწმეთა მოსმენის, საქმის მასალების გაცნობის, წარმოდგენილ საქმეებსა და დოკუმენტებში მტკიცებულების დათვალიერებისა და ჩატარებულ მოქმედებათა დათვალიერების საშუალებით მოსამართლეს შეუძლია ის, რაც თვითონ იცის ამ საქმეზე, საქმის მასალებს დაამატოს. ასევე საქმეს დაერთვის ექსპერტიზის მასალები.⁷⁹⁵

ამდენად, ექსპერტიზის ჩატარება და ექსპერტის მოწვევა მჭიდროდაა დაკავშირებული პირადი ცხოვრების ხელყოფასთან. შესაბამისად, აუცილებელია გარკვეულწილად დაცული იყოს ამ ინტერესთა შორის ბალანსი და უსაფუძვლოდ არ შეილახოს პირადი სფერო. წინააღმდეგ შემთხვევაში პირადი ცხოვრებისთვის ზიანის მიყენება წარმოშობს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

§ 11. პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვა

ნებისმიერი საიდუმლოება უნდა ეფუძნებოდეს საიდუმლოს შესახებ ზოგადმეცნიერულ წარმოდგენებს. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია საიდუმლოების არსის გარკვევა და შემდგომ მისი გამოვლინებების წარმოჩენა. აქ საქმე ეხება მხარეების მიერ ისეთი ცნობების შენახვას, რომელთა გავრცელებაც არ აისახებოდა კარგად მათ მდგომარეობაზე. თვით საიდუმლოება ეფუძნება ნდობას, პირის დარწმუნებას იმაში, რომ სხვა პირისთვის გაცემული ცნობები მისი ნების გვერდის ავლით არ იქნება შესაძენი პირთათვის ხელმისაწვდომი. ამდენად, საი-

⁷⁹⁴ იხ. ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, ტ. 1., თბ., „მერიდიანი“, 2000, გვ. 36

⁷⁹⁵ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 118-120

დუმლოება შეიძლება განიმარტოს, როგორც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის კანონიერი აკრძალვა, რომლის უნებართვო მიღებამ, გავრცელებამ ან სხვანაირმა გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს ზიანი. საიდუმლოების საგანია ინფორმაცია, რომლის ხელმისაწვდომობა იკრძალება ან გამოირიცხება ამა თუ იმ სუბიექტის მიერ. ამით საიდუმლოების საგანში შედის არა მხოლოდ მისი შინაარსი, არამედ ამ საიდუმლოების სუბიექტის არსებობა-არარსებობის შესახებ ცნობები. საიდუმლოების თაობაზე სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია ინტერესები, რომელთაც შეიძლება მიაღგეს ზიანი უნებართვო გავრცელებისა ან კონფიდენციალური ინფორმაციის გამოყენების შედეგად. არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება საიდუმლოების სამართლებრივ რეჟიმს, რომელიც საიდუმლოების თითოეული სახის მიხედვით სხვადასხვაა. ამასთან, ნებისმიერი პროფესიული საიდუმლოებისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ნიშნები: საიდუმლოების სუბიექტთა შორის ნდობაზე აგებული ურთიერთობა; ეთიკური ნორმების სისტემა, რომელთა შინაარსი განპირობებულია ამა თუ იმ პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით; რთული ობიექტი, რომელიც არის კერძო და საჯარო ინტერესთა ან სიკეთეთა ერთობლიობა, რომელთაც საიდუმლოების ხელყოფის შემთხვევაში შეიძლება ზიანი მიაღგეს.⁷⁹⁶ ამასთან, პროფესიული საიდუმლოების გარკვეული ასპექტები კი პირადი ცხოვრების გამოვლენის ფორმებია. შესაბამისად, პროფესიული საიდუმლოების შელახვამ შეიძლება პირადი სფეროს ხელყოფა გამოიწვიოს. ესე იგი, პროფესიული საიდუმლოების დაცვა არის პირადი ცხოვრების დაცვის წინაპირობა. ამდენად, პროფესიულ საიდუმლოებასა და პირად ცხოვრებას შორის არის მჭიდრო კავშირი.

1. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამედიცინო საიდუმლოება

1. სამედიცინო საიდუმლოების არსი

საექიმო საიდუმლოების დაცვა, უპირველეს ყოვლისა, უკავშირდება ექიმის ფიცს, რომელიც *ჰიპოკრატეს* სახელთან

⁷⁹⁶ იხ. Ю. Пилипенко, Основные направления исследования адвокатской тайны, Часопис Академії адвокатури України, 2009, №2, зб. 1, 4, 10, <<http://www.nbuv.gov.ua/c-journals/Chaaui/2009-1/09pysiat.pdf>> [06.02.10 01:20]

ასოცირდება. სამედიცინო საიდუმლოება არის მრავალნახნაგა პრობლემა და ავადმყოფის სულიერი სიმშვიდის დაცვის ერთ-ერთი საშუალება.⁷⁹⁷ ავადმყოფი ექიმს ანდობს ყველაზე ძვირფასს — ჯანმრთელობას, სიცოცხლეს. ამიტომ ავადმყოფის ნდობა ექიმმა რომ დაიმსახუროს, საჭიროა უანგარო შრომა, საგნის საფუძვლიანი ცოდნა, ამალგებული თვისებები, ქცევის მაღალი კულტურა, ჰუმანურობა.⁷⁹⁸

აუცილებელია ნდობა, ექიმისა და ავადმყოფის თავისებური ურთიერთკავშირი, ექიმმა ცალკეულ ავადმყოფთან ფსიქიკური სფეროს თავისებურებანი უნდა გაითვალისწინოს, რომ ავადმყოფში გამოიწვიოს სიმშვიდის გრძნობა.⁷⁹⁹ ასევე ექიმს სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა უნდა ახსოვდეს ავადმყოფის ნათესაებებთან შეხვედრისას და ასევე იმათთან, ვინც ავადმყოფს სტუმრობს. აქ შეიძლება იყვნენ ისეთებიც, რომლებსაც არაფრად ესაჩიროებათ ავადმყოფობის შესახებ წვრილმანების ცოდნა. ტაქტიკურობა, ავადმყოფის ადგილას საკუთარი თავის დაყენების უნარი, ავადმყოფის შენუხების თავიდან აცილების უნარი თითოეული მედიცინის მუშაკის მოვალეობაა.⁸⁰⁰ ასევე უნდა ითქვას, რომ არაა მართებული ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ გამოყენება, ვინაიდან გაუმართლებლად ავიწროებს პირთა წრეს, რომელმაც უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება. ამიტომ მიზანშეწონილია, ტერმინი „სამედიცინო საიდუმლოება“ გამოიყენებოდეს.⁸⁰¹

რაც შეეხება კანონს, რომლითაც სამედიცინო საიდუმლოება არის დაცული, ასეთად გვევლინება საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ.“ უპირველეს ყოვლისა, ამ კანონით აღიარებულია პაციენტის ავტონომია, რაც გულისხმობს პაციენტის უფლებას, დამოუკიდებლად განსაზღვროს სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის ყველა საკითხი („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ა“ პუნქტი). განისაზღვრა, რომ სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო არის ექიმისა და სხვა სამედიცინო პერსონალის მიერ პროფესიული

797 იხ. *В. Бухар*, *Врачебная тайна*, «Здоровье», 1978, №6, გვ. 18, 19

798 იხ. *ვ. გაბუნაძია*, ექიმის ფიცი და საექიმო ეთიკის ზოგიერთი საკითხი, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1987, გვ. 10, 86

799 იხ. *ვ. ხიმშიაშვილი*, *ვ. ბანიძე*, საექიმო ეთიკა, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974, გვ. 9-10

800 იხ. *ბ. პეტროვი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56

801 აღნიშნულის შესახებ იხ. *ლ. კრასავჩიკოვა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 131

საქმიანობის პროცესში პაციენტის ფიზიკური, ფსიქიკური მდგომარეობის, მისი საზოგადოებრივი ან სამსახურებრივი საქმიანობის, ოჯახური ან პირადი ცხოვრების შესახებ ინფორმაცია; მოიცავს ექიმისთვის მიმართვის ფაქტსაც, სიკვდილის გარემოებებსაც („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ჩ“ პუნქტი).

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სამედიცინო საიდუმლოების შინაარსში შედის მონაცემები: ა) თვით სამედიცინო დახმარებისთვის მიმართვის ფაქტის შესახებ; ბ) ავადმყოფობის შესახებ (დიაგნოზი, ხანგრძლივობა, პროგნოზი); გ) მკურნალობისთვის გამოყენებული მეთოდებისა და მათი ეფექტურობის თაობაზე; დ) პირის შესახებ, რომელმაც სამედიცინო დახმარებას მიმართა — მისი წარსულის, ჩვევების, გადახრების, ინტიმური კავშირების შესახებ; ე) ავადმყოფის ოჯახისა და სახლში ცხოვრების წესრიგის შესახებ. ამ ტიპის ცნობები იყოფა ორ ჯგუფად: ა) თვით სამედიცინო მონაცემები; ბ) ინფორმაცია ავადმყოფის პირადი ცხოვრების შესახებ, რომელიც მიიღება სამედიცინო მოვალებების განხორციელებისას.⁸⁰²

2. სამედიცინო საიდუმლოებისა და პირადი ცხოვრების დაცვა

ექიმმა უნდა შეინახოს საიდუმლო, გაამხნევოს ავადმყოფი და დაუსახოს მკურნალობის სწორი გზა. ასევე შესაძლებელია ექიმს გაანდონ ინტიმური საიდუმლობა. ეს შეიძლება შეეხოს მამაკაცის სასქესო ორგანოს განვითარების მანკს, რასაც ავადმყოფი მტკივნეულად განიცდის. ამ შემთხვევაში კი აუცილებელია ინტიმური საიდუმლოების მკაცრად დაცვა.⁸⁰³ ასევე სამედიცინო საიდუმლობად მოიაზრება შარდსასქესო ორგანოთა, ფსიქიკური დაავადებების შესახებ ინფორმაცია.⁸⁰⁴ ქირურგიულ და სამეანო-გინეკოლოგიურ პრაქტიკაში არის ოპერაციები (საშვილოსნოს ამოკვეთა, სასქესო ორგანოების პლასტიკური ოპერაციები, ხელოვნური საშოს შექმნა და სხვა), რომლებიც კეთდება ექიმისა და პაციენტის ურთიერთშეთანხმებით სხვა გარეშე პირის ჩაურევლად; ასეთი ანომალია პიროვნების საიდუმ-

⁸⁰² იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁸⁰³ იხ. ვ. გაბუხაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 94

⁸⁰⁴ იხ. ვ. ბუხარი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 18

ლოებაა და მათი ღირსების დასაცავად ექიმი ვალდებულია მტკიცედ შეინახოს ის.⁸⁰⁵

ამავე დროს, დაუშვებელია სქესის მიხედვით ან თუნდაც სექსუალური ორიენტაციის გამო პაციენტის დისკრიმინაცია („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი).

მედიცინის მუშაკები და სამედიცინო დაწესებულება წარმოადგენენ სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ჩვეულებრივ სუბიექტებს. მათი მონაწილეობა სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში აგებულია კერძო ავტონომიისა და თანასწორობის პრინციპებზე. თუმცა ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ მათი მიერ სხვათა პირადი საიდუმლოების გავრცელება თუ ზოგადად პირადი ცხოვრების ხელყოფა არის დასაშვები; საქმე ისაა, რომ ეს თავისუფლება შეზღუდულია კანონისმიერი დათქმებით, რომელთა დარღვევამ შეიძლება წარმოშვას დელიქტური ვალდებულებები (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁸⁰⁶ ამდენად, უნდა დადგინდეს პასუხისმგებლობის წინაპირობები: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა, სამართალდარღვევისთვის პასუხისგების მოვალეობა/ბრალეულობა, ზიანი, პასუხისმგებლობის გამომწვევი მიზეზობრიობა, სამართლებრივი შედეგები/ზიანის ანაზღაურება, პასუხისმგებლობის გამორიცხვა და შემცირება.⁸⁰⁷ ამდენად, სამედიცინო საიდუმლოების ხელყოფისთვის მედიცინის მუშაკთა თუ სამედიცინო დაწესებულების მიმართ დადგება სამოქალაქო პასუხისმგებლობა, თუ არ არსებობს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები.

საგულისხმოა, რომ სამედიცინო საიდუმლოება დიდი ხნის მანძილზე აბსოლუტური დაცვით სარგებლობდა და ამ თვალსაზრისით არ იცნობდა რაიმე გამონაკლისს. ამასთან, ექიმის მონმედ დაკითხვა არ შეიძლებოდა. თუმცა ექიმმა არ უნდა დაუმალოს სახელმწიფო ორგანოებს ვენერიული და სხვა გადამცემი ავადმყოფობის შესახებ ინფორმაცია. ექიმს, რომელსაც პროფესიულ შეცდომაში ადანაშაულებენ, უნდა ჰქონდეს უფლება საჯარო გახადოს ან უკიდურეს შემთხვევაში დახურულ სასამართლო სხდომაზე გადასცეს ცნობები ავადმყოფისა და ავადმყოფობის შესახებ, რათა განახორციელოს საკუთარი უფლება დაც-

⁸⁰⁵ იხ. ე. ხიმშიაშვილი, ვ. ბანიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37

⁸⁰⁶ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁸⁰⁷ იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (1-ლი გამოც.), 2003, გვ. 190-193; იხ. რ. შმიდტი, დასახ. ნაშრომი (მე-4 გამოც.), 2006, გვ. 203-205

ვაზე. ამიტომ გამოძიებისა და სასამართლოსთვის იმ ცნობების დამალვა, რომელიც საექიმო საიდუმლოებას შეიცავს, ეწინააღმდეგება დანაშაულის გახსნის ინტერესსა და სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივ ინტერესებს აყენებს ზიანს. ამდენად, სამედიცინო საიდუმლოების გამჟღავნება დასაშვებია კანონით დადგენილ შემთხვევებში.⁸⁰⁸

3. სამედიცინო საიდუმლოების ხელყოფის ლეგიტიმაცია

მართალია, მედიცინის მუშაკი და სამედიცინო დაწესებულება მოვალეა, დაიცვას სამედიცინო საიდუმლო, მაგრამ კანონი განსაზღვრავს ამ წესიდან გამონაკლისსაც; თუ კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნებას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი, სასამართლო, საგამოძიებო ორგანოები ან ეს აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებებს დასაცავად („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 42-ე მუხლი). ამავე დროს, გარდაცვლილის სამედიცინო დოკუმენტაციაც არის სამედიცინო საიდუმლო, გარდა ზემოთ დასახელებული გამონაკლისი შემთხვევებისა („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 152-ე მუხლი).

უნდა აღინიშნოს, რომ დაუშვებელია პაციენტის საოჯახო და პირად ცხოვრებაში სამედიცინო მომსახურების გამწევის ჩარევა ან კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა: ა) ჩარევა აუცილებელია დაავადების პრევენციის, პაციენტის დიაგნოსტიკის, მკურნალობისა და მოვლისთვის (პალიატიური მზრუნველობისთვის), რაზეც არსებობს პაციენტის თანხმობა; ბ) ჩაურევლობით საფრთხე ექმნება პაციენტის ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს (მაგალითად, გადამდები ინფექციური დაავადების, აივ/მიდსის დაავადების დროს) (კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ, 28-ე მუხლი, 29-ე მუხლის „ა“ და „ბ“ პუნქტები; კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, 48-ე და 49-ე მუხლები). ამ კანონში ცალკე თავი ეძღვნება პირადი ცხოვრების კონფიდენციალობასა და ხელშეუხებლობას⁸⁰⁹, რითაც ხაზი გაესვა მის განსაკუთრებულ

⁸⁰⁸ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 26-28

⁸⁰⁹ აქაც პირადი ცხოვრების ნაცვლად უნდა გამოიყენებოდეს ტერმინი „ეკრძო ცხოვრება.“

მნიშვნელობას. ავადმყოფობისა და მისი პროგნოზის შესახებ ავადმყოფის ახლო ნათესავების ინფორმირებას შეიძლება ორი მიზანი ჰქონდეს: ა) ავადმყოფობის სავარაუდო შედეგისა და მისი ხანგრძლივობის შესახებ საქმის კურსში ჩაყენება; ბ) ოჯახში საფრთხის შემცველი ინფექციური ავადმყოფობის გავრცელების თაობაზე გაფრთხილება. ამ მიზნის მისაღწევად დასაშვებია შესაუღლებელი პირების ავადმყოფობის შესახებ ინფორმირება. მოცემული არის არაჯანსაღი ოჯახისა და ავადმყოფი შთამომავლობის გაჩენის თავიდან აცილების ერთ-ერთი წინაპირობა.⁸¹⁰ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი შიდსის შეყრის საფრთხის შექმნას წინდახედულობის ნორმების დარღვევისას დამთავრებულად თვლის შიდსის სხვისთვის განზრახ შეყრის საფრთხის მომენტიდან. ასევე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არის დადგენილი პროფესიული მოვალეობების შესრულებისას სხვისთვის შიდსის გაუფრთხილებლობით შეყრისთვის (131-ე მუხლი).⁸¹¹ თუმცა ვინაიდან აღნიშნულს შეიძლება მოჰყვეს ზიანი, კერძოსამართლებრივი გაგებით მნიშვნელოვანია ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ასევე გარკვეული ახალი ინფექციური ავადმყოფობის შესახებ, როგორცაა შიდსი, აუცილებელია სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა. აქ სამედიცინო დანესებულებებმა სრულად უნდა დაიცვას შიდსის გამოვლენის მიზნით გამოკვლევისთვის მოქალაქეთა მიმართვისას მათი ანონიმურობა და კონფიდენციალობა („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი). თვით გვარი და საცხოვრებელი ადგილიც არ უნდა დაფიქსირდეს.⁸¹² თუმცა აივ ინფიცირებულიმა/შიდსით დაავადებულმა, რომლისთვისაც ცნობილია თავისი დაავადების თაობაზე, უნდა აცნობოს მეუღლეს ან სქესობრივ პარტნიორს საკუთარი აივ ინფიცირების თაობაზე („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის მე-2 ნაწილი). აღნიშნული მოთხოვნის შეუსრულებლობისას მომსახურების მიმწოდებელმა დანესებულებამ, რომელიც ახორციელებს აივ ინფიცირებულთა/შიდსით დაავადებულთა

⁸¹⁰ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 29

⁸¹¹ იხ. შ. კვაჭაძე, ი. მანჯაყიძე, ნ. კვანტალიანი, ნ. მირზიკაშვილი, ნ. გვენეტაძე, გ. აბაურაშვილი, ნიკი პაციენტებისთვის, ადამიანის უფლებები და ჯანდაცვა (გზამკვლევი), თბ., 2011, გვ. 35-36

⁸¹² იქვე, გვ. 31

მკურნალობას, უნდა მიაწოდოს პირის მეუღლეს ან სქესობრივ პარტნიორს კანონით დადგენილი წესით ინფორმაცია პირის აივ დადებითი სტატუსის შესახებ, თუ მისი მეუღლის ან სქესობრივი პარტნიორის ვინაობა ცნობილია („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის მე-7 ნაწილი). სხვა დანარჩენ შემთხვევაში მომსახურების მიმწოდებელმა დაწესებულებამ უნდა დაიცვას აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის შესახებ ინფორმაციის კონფიდენციალობა, რაც დაავადებულის გარდაცვალების შემდეგაც გრძელდება („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, დაიშვება აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის შესახებ ინფორმაციის გაცემა, თუ აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულისგან მიღებულია ინფორმირებული თანხმობა; აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებული წინასწარ განაცხადებს წერილობითი ფორმით თანხმობას მისი გარდაცვალების შემთხვევაში ინფორმაციის გაცემის შესახებ („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი 27-ე მუხლი). ასევე დასაშვებია ამ ინფორმაციის გაცემა სასწავლო ან სამეცნიერო მიზნით, თუმცა მონაცემები ისე უნდა იყოს წარმოდგენილი, რომ პირის იდენტიფიკაცია შეუძლებელი იყოს („აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის მე-4 ნაწილი, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი 28-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტი, კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, მუხლი 48).

საგულისხმოა, რომ ზემოთ დასახელებული ცნობები უკავშირდება სხვადასხვა საპროცესო მოქმედებას. არსებობს სამედიცინო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის მიღების სამი პროცესუალური საშუალება: ა) მედიცინის მუშაკთა დაკითხვა მოწმის სახით; ბ) სასამართლო-სამედიცინო და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარებისას; გ) სამედიცინო დოკუმენტების დათვალიერებისა და ამოღებისას (ავადმყოფის ისტორია, რენტგენის სურათები, ლაბორატორიული ანალიზები და სხვა). რაც შეეხება სამედიცინო საიდუმლოების მიღების არაპროცესუალურ საშუალებებს, მათ განეკუთვნება ავადმყოფობის ისტორიიდან სამედიცინო ცნობისა და ამონაწერის

მიღება.⁸¹³ ეს საშუალებები, თავის მხრივ, უკავშირდება პირადი საიდუმლოების დაცვას, რადგან შეიძლება შეეხოს პირთა პირად თუ ინტიმურ სფეროებს, რომლებიც დაცვას ექვემდებარება. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების ინტერესებსა და კერძო ცხოვრების დაცვის ინტერესს შორის კოლიზიას, რომელიც საბოლოოდ საზოგადო ინტერესის გამარჯვებით სრულდება. თუმცა უნდა ითქვას, რომ აუცილებელია განსაკუთრებით პიროვნული, ინტიმური დეტალები იქნეს მაქსიმალურად მკაცრად დაცული და უკიდურეს შემთხვევაში მათ შესახებ რაიმე ცნობის გაცემა უნდა იყოს უაღრესად მოზომილი, ტაქტიკური, კორექტულ ფორმებში გამოხატული.

მართალია, შესაძლებელია გარკვეულ ფარგლებში სამედიცინო მონაცემების გამოყენება, მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, მაგრამ აღნიშნული არ უნდა იყოს ფართოდ ინტერპრეტირებული კონფიდენციალობის დარღვევის თავიდან აცილების მიზნით. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთი საქმე, რომლის თანახმად, საფრანგეთის სასამართლოს ინსტანციებმა პირის მიმართ გადანყვეტილების გამოსატანად სასამართლო პროცედურებში გამოიყენეს მონინალმდეგე მხარის მიერ წარმოდგენილი განმცხადებლის სამედიცინო მონაცემები, რომლებიც მოპოვებული იყო თვით განმცხადებლის თანხმობის გარეშე. ეს ცნობები შეეხებოდა ამ პირის მიდრეკილებას ალკოჰოლისადმი და ჩატარებულ სამედიცინო ოპერაციას, რომელიც დაწვრილებით იყო ასახული. პირის ოპერაციასთან დაკავშირებული პირადი საიდუმლოების გავრცელება თავისთავად საქმის შედეგზე ვერ მოახდენდა რაიმე გავლენას. აღნიშნული მონაცემების გავრცელება, თავის მხრივ, საჭიროებდა უფლებამოსილი პირის თანხმობას. ამ გარემოებებიდან გამომდინარე, ევროსასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს ქმედება არ შეესაბამებოდა კანონს, არ იყო მისაღწევი მიზნის პროპორციული და აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში, „არც სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად“. ამასთან, ვერც კანონი ვერ უზრუნველყოფდა ამ ტიპის ინფორმაციის დაცვის გარანტიას. აღნიშნულით დაირღვა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, პერსონალური მონაცემების კონფიდენციალობის დაცვის პრინცი-

⁸¹³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ნ. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 33

პიდან გამომდინარე.⁸¹⁴ ამდენად, პირის შესახებ პირადი საიდუმლოების უნებართვოდ გავრცელება ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათზე მიუთითებს. ამ ქმედებას თუ მოჰყვა ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი, შეიძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა. თუმცა ასევე უნდა იყოს შესწავლილი, რამდენად იყო აღნიშნული საჯარო ინტერესის დაცვით განპირობებული და სწორედ ეს ქმედება იყო თუ არა ერთადერთი აუცილებელი და პროპორციული გზა კონკრეტული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად. შესაბამისად, თუ აღნიშნული საჯარო მიზანს არ ემსახურებოდა ან ემსახურებოდა, მაგრამ არ იყო მისაღწევი მიზნის პროპორციული, მაშინ შეიძლება დადგეს სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა მედიცინის მუშაკის ან/და სამედიცინო დაწესებულების მიმართ (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ასევე კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემა დასაშვებია, თუ არსებობს დასაბუთებული ეჭვი სავალდებულო აღრიცხვას დაქვემდებარებულ დაავადებაზე; ინფორმაცია მიენოდება სამედიცინო მომსახურების მონაწილე სხვა სამედიცინო პერსონალს; ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზისთვის; ინფორმაციის გამჟღავნებას, სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად, მოითხოვს სამართალდამცავი ორგანოები ან ინფორმაციის გათქმას მოითხოვს პროცესის მწარმოებელი ორგანო; ინფორმაცია მიენოდება სახელმწიფო ორგანოებს პაციენტისათვის სოციალური შეღავათების დაწესების მიზნით (კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ, მუხლი 28; კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, მუხლი 48).

ამასთან, საგულისხმოა, რომ გარკვეულწილად შეიძლება დაავადების შესახებ სამედიცინო დასკვნამ ან „ისტორიის“ არასწორმა დიაგნოზმა გამოიწვიოს პირის ჯანმრთელობის ხელყოფა. ამ შემთხვევაში შეიძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა. თუ აღნიშნულს მოჰყვა სამედიცინო საიდუმლობის შელახვა, შეიძლება დელიქტური სამართლის ნორმები ამოქმედდეს, რაც სამედიცინო დაწესებულების წინაშე პასუხისმგებლობას დააყენებს (სსკ. 1007-ე მუხლი). ასევე სამედიცინო დაწესებულებაში არასწორად წარმოებულმა პროცედურამ შეიძლება გამოიწვიოს როგორც ღირსებისა და პატივის, ისე პირადი ცხოვ-

⁸¹⁴ იხ. *L.L. v. France*, 2006 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება

რების ხელყოფა, რა შემთხვევაშიც პირადი ცხოვრების ეფექტურად დაცვა შესაძლებელია სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლებზე დაყრდნობით.

II. პირადი ცხოვრების დაცვა და შვილად აყვანის საიდუმლოება

1. შვილად აყვანის საიდუმლოების არსი

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ძირითადი სამართლებრივი საკითხები მოწესრიგებულია სსკ-ით, კანონით „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ.“ იურიდიულ მეცნიერებაში განსახილველი პრობლემა სამართლიანად განეკუთვნება საქორწინო-საოჯახო კანონმდებლობას.

თვით შვილად აყვანის საიდუმლოებაში მოიაზრება ცნობები, რომლებიც გარკვევით მიუთითებს, რომ ბავშვის აღმზრდელები არიან არა მისი ბიოლოგიური მშობლები, არამედ მხოლოდ მშვილებლები. ამ ტიპის მონაცემების გადაცემა შესაძლებელია პირებისთვის, რომელთათვის გაშვილების ფაქტის თაობაზე არაფერი ყოფილა ცნობილი, არის შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება. ჩნდება შეკითხვა: რატომაა აუცილებელი კანონით იყოს შვილად აყვანის საიდუმლოება დაცული? უპირველეს ყოვლისა, შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება იწვევს ოჯახში დაძაბულობას, გართულებულ ურთიერთობებს, რის გამოც პრაქტიკულად შეუძლებელია მშვილებლების მიერ ბავშვის შემდგომი აღზრდა. ამასთან, ამ საიდუმლოების მოულოდნელი გამჟღავნება უმეტესწილად ახდენს ბავშვის ფსიქიკაზე უარყოფით ზეგავლენას. თუმცა მხოლოდ ამით როდი ამოიწურება შვილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის შედეგები; იგი საერთოდ, აყენებს ზიანს ორივე მხარეს — როგორც გაშვილებულს, ისე მშვილებელს.⁸¹⁵

სსკ-ის 1264-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, მშვილებლის თხოვნით შვილად აყვანის კონფიდენციალობის უზრუნველსაყოფად დასაშვებია ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა. თუმცა „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი უშვებს ასევე იგივე მოტივით სახელისა და გვარის, განსაკუთრებული მიზეზების არსებობისას კი დაბა-

⁸¹⁵ ლ. კრასავერიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 138-139

დების თარიღის შეცვლის შესაძლებლობას. სსკ-ით ბუნდოვანია, თუ რა ვადით შეიძლება თარიღის შეცვლა, რასაც ასწორებს „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი, რომლითაც დადგენილია, რომ დაბადების თარიღი არ შეიძლება შეიცვალოს ერთ თვეზე მეტი ვადით („შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი 23-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). დაბადების თარიღად შეიძლება ნებისმიერი რიცხვის ჩანერა. ამდენად, რეგისტრაციის წიგნში ბიოლოგიური შვილისა და ნაშვილების ერთი და იმავე დაბადების ადგილისა და თარიღის დაფიქსირება ტყუპი შვილების გაჩენის პრეზუმფციას ეხება. ამასთან, ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა უნდა მოხდეს გამოჩაქისის სახით, თუ ესაა შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვის ერთ-ერთი უძირითადესი გარანტი. ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლის შესაძლებლობის თაობაზე უნდა იყოს აღნიშნული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში შვილად აყვანის შესახებ. თუმცა ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ნაშვილების შესახებ ნამდვილი მონაცემები ისპობა. რეგისტრაციის წიგნში გაკეთებული ჩანაწერებით დასტურდება შვილად აყვანის ფაქტი, ასევე ნაშვილების ნამდვილი დაბადების ადგილი და თარიღი. აქვე არის გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლოს შესახებ მონაცემები.⁸¹⁶ ნაშვილების დაბადების ნამდვილი ადგილი და თარიღი უნდა ინახებოდეს და არ გამოჟღავნდეს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ამას ითხოვს თვით მშვილებელი, სანამ ნაშვილებს 18 წელი შეუსრულდება. ასევე ამ მონაცემების გამჟღავნება დაიშვება, თუ ამას მოითხოვს ნაშვილები, რომელმაც უკვე კანონით დადგენილი პირობების მიხედვით მიაღწია სრულწლოვანებას. შესაბამისად, ნაშვილების დაბადების თარიღი და ადგილი შეიძლება აღდგეს მისი მოთხოვნით, თუ მან სრულწლოვანებას მიაღწია ან მშვილებლების მოთხოვნით, ვიდრე ნაშვილებს 18 წელი შეუსრულდება. ამასთან, დაბადების ნამდვილი ადგილისა და თარიღის აღსადგენად გათვალისწინებული უნდა იყოს 10 წლის ნაშვილების თანხმობა (სსკ-ის 1264-ე მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 ნაწილები). ასევე მხედველობაშია მისაღები 10 წლის ნაშვილების აზრი სახელისა და გვარის შეცვლისთვის („შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი 23-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

⁸¹⁶ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 324-325

2. შვილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის დასაშვებობა

ბუნებრივია, აქტუალურია შეკითხვა: შეიძლება გაიცეს გაშვილების შესახებ ცნობები ან ამონაწერი? აღნიშნულზე პასუხს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, სახელდობრ, შვილად აყვანის შესახებ ცნობების შეკრება-გავრცელება მშვილელბლის თანხმობის გარეშე აკრძალულია, ვიდრე შვილად აყვანის არ შეუსრულდება 18 წელი. ასევე დაუშვებელია ამ სახის ცნობების გავრცელება შვილად აყვანილის თანხმობის გარეშე, თუ მას უკვე შეუსრულდა 18 წელი. გაშვილებულის ბიოლოგიური მშობლის თაობაზე ცნობების შეკრება-გავრცელებაც საჭიროებს ბიოლოგიური მშობლის თანხმობას (სსკ-ის 1263-ე მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 ნაწილები). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მართალია, „შვილად აყვანის აუცილებელი პირობაა მშვილელბლის თავისუფალი ნება, მაგრამ ეს ნება უნდა ემსახუროდეს არასრულწლოვანის კეთილდღეობასა და ინტერესებს. შვილად აყვანა ხდება იმ მიზნით, რომ მშვილელბელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვას ისეთივე ურთიერთობა, როგორიცაა მშობელსა და შვილს შორის.“⁸¹⁷ ამასთან, ცალკე განხილვის საგანია შემთხვევა, როცა ნაშვილები ცდილობს საკუთარი წარმომავლობის შესახებ ინფორმაციის მოძიებას. აქ განსაკუთრებული სიფრთხილეა საჭირო. საქმე ზოგჯერ შეიძლება ხელოვნური განაყოფიერების ან ემბრიონის იმპლანტაციის გზით გაჩენილ ბავშვს შეეხოს, ეს კი კიდევ უფრო ართულებს ნაშვილების წარმომავლობის განსაზღვრას. ამიტომ უფლებამოსილმა ორგანოებმა დაინტერესების შემთხვევაში ხელი უნდა შეუწყოს ბავშვს შესაბამისი ინფორმაციის მოძიებაში. აღნიშნული ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციითაც არის აღიარებული.⁸¹⁸ შესაძლებელია, ნაშვილების ინტერესი კონფლიქტში აღმოჩნდეს სხვა ინტერესთან (მაგალითად, მამის უფლება, არ ჩაიტაროს ტესტი), მაგრამ უნდა გამოიკვეთოს შედარებით რელევანტური ინტერესი. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მართებულად მიანიჭა პრიორიტეტი ბავშვის უფლებას საკუთარი მამის წარმომავლობის შესახებ. აღნიშნულს ითვალისწინებს ასევე ადამიანის უფლებათა ევრო-

⁸¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 მარტის განჩინება განჩინება (№ ას-1349-1188-2010)

⁸¹⁸ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 326

პული კონვენციის მე-8 მუხლი, რომელიც პოზიტიური ვალდებულების განხორციელებლობასაც გულისხმობს.⁸¹⁹

საერთოდ, შეილად აყვანის საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ვრცელდება მოსამართლეზე, რომელმაც შეილად აყვანის შესახებ გადანყევტილება გამოიტანა, ბიოლოგიურ მშობელზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენელზე, სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანოს თანამშრომელსა და შეილად აყვანის პროცედურებში მონაწილე ნებისმიერ პირზე. ამ სახის საიდუმლოების გამჟღავნება დაუშვებელია მშობლის, მშვილებლისა და სრულწლოვანი ნაშვილების თანხმობის გარეშე („შეილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონის 25-ე მუხლი). თანხმობის არარსებობა ნიშნავს, რომ ქმედება არის მართლსაწინააღმდეგო. თუ ამ ქმედებას მოჰყვა რაიმე იარყოფითი შედეგი (ზიანი), შეიძლება ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენება დელიქტური სამართლის ნორმების საფუძველზე.

შეილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნების უარყოფითი შედეგების განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო კანონმდებელმა დაანესა მისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე დანაშაულად გამოჰყო ამ ტიპის კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 175-ე მუხლი). ამდენად, შეილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნებას შეუძლია გამოიწვიოს პირადი სფეროს ხელყოფა, რაც საბოლოოდ გაშვილებულისა თუ მშვილებლის სულიერ მდგომარეობაზე აისახება. აღნიშნულმა შეიძლება გაშვილებულის ცხოვრებასა და პიროვნებას ზიანი მიაყენოს.⁸²⁰ ამ შემთხვევაში შეილად აყვანის საიდუმლოების შელახვა უნდა იყოს განხილული დელიქტური პასუხისმგებლობის ჭრილში. ყოველი კონკრეტული შემთხვევის შესწავლის შემდეგ შესაძლებელია დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.

⁸¹⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადანყევტილება (№ას-41-40-2010)

⁸²⁰ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 325

III. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამოქალაქო საპროცესო წარმომადგენლობა

1. საადვოკატო საიდუმლოების ძირითადი არსი და საფუძვლები

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტის თანახმად, საადვოკატო საქმიანობის ერთ-ერთ უძირითადეს პრინციპად აღიარებულია ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლოების დაცვა. ამასთან, კანონმდებელმა საჭიროდ ჩათვალა საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის მნიშვნელობის გამოსაკვეთად ცალკე გამოეყო ადვოკატის მოვალეობებად პროფესიული ფუნქციების კეთილსინდისიერად შესრულება, ასევე სასამართლოსა და პროცესის სხვა მონაწილეთა უფლებების შეუღახავად პროფესიული საიდუმლოების დაცვა („ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის „ა“, „ბ“, „გ“ პუნქტები).²¹

საპროცესო ურთიერთობაში ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულია ადვოკატსა და კლიენტს შორის არსებული ურთიერთობა, რადგან იგი ნდობაზე დამყარებული (ფიდუციური) ურთიერთობაა. დავალების მიმცემი (კლიენტი) ენდობა საკუთარ დამცველს, რაც არის აუცილებელი ნინაპირობა ადვოკატის რაციონალური საქმიანობისთვის. ამასთან, შესაძლებელია ადვოკატისთვის იყოს მნიშვნელოვანი, კლიენტისაგან მიიღოს ცნობები სრულად საქმის გარშემო, რათა საქმე წარმატებით შეისწავლოს და აქვე საადვოკატო საიდუმლოებაზე მიუთითებს. თუ ასევე დროებითი მანდატის დროს ფარულობა, ყველა რელევანტური და ნაკლებად მნიშვნელოვანი დეტალი გამოაშკარავდება, ისინი შეიძლება ჩვეულებრივ საჯარო ინტერესის საგანი გახდეს. განსაკუთრებით სისხლის სამართლის პროცესში შეიძლება ზოგჯერ ადვოკატისთვის ძალიან რთული იყოს, კლიენტის ნდობა მოიპოვოს; ბრალდებულმა შეიძლება დაიფიცოს, რომ აცნობიერებს თავისი დავალების შემსრულებლის (მანდატარის) შეცდომაში შეყვანის შედეგებს. მსგავს შემთხვევებში მას მუდამ შეუძლია მანდატზე უარი თქვას. სამოქალაქო პროცესში ძირითადად მიმნდობის ნდობის მიღება და კლიენტის შესაძლო არა-

²¹ საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://eba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf [27.05.10 18:36]

საკმარისი დაინტერესებულობა იწვევს ადვოკატთან მხოლოდ იშვიათად კონფლიქტს. აქ მიმდობის გულწრფელობა და კომუნიკაბელურობა ზრდის ადვოკატის რაციონალური საქმიანობის შესაძლებლობას, ეინაიდან ამაზე ამყარებს ბევრ რამეს გამოცდილი ადვოკატი.⁸²² ამდენად, მოცემულ შემთხვევაში წარმოიშობა სახელშეკრულებო ურთიერთობა და ამ სუბიექტებზე ვრცელდება იგივე წესები, რაც სამოქალაქო ურთიერთობის ნებისმიერ სუბიექტზე. აქ უპირველესია ის, რომ ეს ურთიერთობა ეფუძნება თანასწორობის პრინციპს (სსკ-ის 1-ლი მუხლი). ასევე ხაზგასასმელია, რომ ადვოკატმა, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილემ, კეთილსინდისიერად უნდა შეასრულოს თავისი უფლება-მოვალეობანი (სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი). რაც შეეხება მხარეთა თავისუფლებას, რომელიც კერძო ხასიათის ურთიერთობებიდან წარმოიშობა, ის იზღუდება ხელშეკრულებითა და დელიქტით. განსაკუთრებით აქტუალურია ზიანის მიყენების შემთხვევა, რომელიც დელიქტს უკავშირდება. შესაბამისად, სსკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით, თუ ადვოკატი მოქმედებს კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად აყენებს ზიანს სხვას, მან დაზარალებულს ზიანი უნდა აუნაზღაუროს.⁸²³

ამდენად, კლიენტი ძირითადად აცნობიერებს აუცილებლობას, ადვოკატს მიანდოს ყველა შესაძლო რელევანტური დეტალი როგორც საკუთარი სარგებლობისთვის, ისე საქმის ინტერესიდან გამომდინარე. ეს წარმოშობს ადვოკატსა და კლიენტს შორის ნდობაზე დამყარებულ ურთიერთობას, რომელიც გონივრული თანამშრომლობის საშუალებას იძლევა. ამ ფორმით ხშირად საქმე შეეხება სფეროებს, რომლებიც თვით კლიენტების ან მესამე პირების საიდუმლო სფეროებია. კლიენტი კი საიდუმლოს მატარებელია. რაც უფრო უკავშირდება საქმის გარემოებებს ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატსა და კლიენტს შორის უნდა იქნეს გაცვლილი და საიდუმლო სფეროს განეკუთვნება, მით უფრო შეიცავს ინფორმაციის გავრცელების საფრთხეს.⁸²⁴

საადვოკატო საიდუმლოება იმდენად მნიშვნელოვანია, რადენად ინტენსიურადაც მიეკუთვნება გამოთქმული განცხადებები პირად საიდუმლო სფეროს. ადვოკატისთვის, როგორც ინფორმაციის მიმღებისთვის, ძალიან კარგი ფიდუციური ურთი-

⁸²² იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 106-107

⁸²³ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁸²⁴ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 107-108

ერთობის გამო რთულია იმის შეფასება, რომელი საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია განიხილოს და რა შეიძლება საორიენტაციოდ თავისუფლად გამოიყენოს. საიდუმლო სფერო უნდა იქნეს ფართოდ გაგებული: ადვოკატი გამოდის იქიდან, რომ კლიენტის თითოეული ინფორმაცია საიდუმლო სფეროა და ის ხდება ამ ინფორმაციის საიდუმლოების მატარებელი. აქედან გამონაკლისია საჯაროდ ცნობილი ფაქტები, მაგრამ არა უპირობო პოზიცია, რომ კლიენტი საქმის კურსშია ამ საჯარო ფაქტების შესახებ. ამასთან, კლიენტების საიდუმლო სფეროს განეკუთვნება ადვოკატისგან კონსულტაციის მიღება.⁸²⁵

ადვოკატის მიერ საკუთარი პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა განიხილება, როგორც ადვოკატის საქმიანობის ზნეობრივი სანყისი.⁸²⁶ საადვოკატო საქმიანობაში მოიაზრება ადვოკატის მიერ იურიდიული რჩევის მიცემა პირისთვის, რომელმაც მას დახმარებისთვის მიმართა; კლიენტის წარმომადგენლობა საკონსტიტუციო დავის, სისხლის, სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული სამართლის საქმეზე სასამართლოში, არბიტრაჟში, დაკავების, მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოებში, მესამე პირის მიმართ სამართლებრივი დოკუმენტების მომზადება და კლიენტის სახელით ნებისმიერი დოკუმენტაციის წარდგენა; ისეთი იურიდიული დახმარების განევა, რომელიც მესამე პირის წინაშე წარმომადგენლობას არ უკავშირდება („ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლი). იურიდიული დახმარების ეს სახეები მოიცავს (გარდა წარმომადგენლობისა) სხვა სახის იურიდიული დახმარებასაც. ამდენად, ლოგიკურია, ადვოკატს დაევალოს გაუხმაურებლობა იმ ცნობებისა, რომლებიც მან მიმნდობისგან მიიღო, მიუხედავად იმისა, თუ იურიდიული დახმარების რომელ სახეს ეხება საქმე (არა აქვს მნიშვნელობა, ეს წარმომადგენლობა იქნება სასამართლოში თუ საჩივრის ან განცხადების დანერა და სხვ.). საადვოკატო საიდუმლოება არის სხვადასხვა სახის ცნობები, რომელთა ცოდნაც აუცილებელია ადვოკატის მიერ იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად. ამდენად, უმჯობესია საადვოკატო საიდუმლოების ფართო გაგება, რათა მან მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემუ-

⁸²⁵ იქვე, გვ. 108-109

⁸²⁶ იხ. ლ. კრასავჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 152. საადვოკატო ეთიკაზე, არ გაავრცელოს მიმნდობის საიდუმლოება, რომელიც ადვოკატს გაანდეს ნდობის საფუძველზე, იხ. *А. Дойков*, Этические нормы деятельности советского адвоката, «Советская юстиция», 1966, №10, გვ. 16

ლი ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურ-
ველია.⁸²⁷

საადვოკატო საიდუმლოების გავრცელების საფრთხე არ-
სებობს ასევე იმ პირთა მხრიდან, რომლებიც ადვოკატს ეხმარე-
ბიან საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას, მაგალი-
თად, მდივანი. ის ცნობებს ადვოკატის კლიენტურის შესახებ
იღებს ტელეფონთან მუშაობისას, ადვოკატის მიერ დიქტირებუ-
ლი წერილებისა და განცხადებების დაფიქსირება-ჩანაწერის
დროს. მდივნის მიერ საქმეების გაცნობა ადვოკატის მუდმივი
სიფრთხილის შემთხვევაში იმ ფაქტებით ამოიწურება, რასაც
ადვოკატი კლიენტებს ან მესამე პირებს ატყობინებს. ის, რომ
მდივანი ამ ფარგლებში კლიენტებისგან ადვოკატისთვის გაკე-
თებული განცხადებების გამცნობი ხდება, გონიერმა კლიენ-
ტმაც უნდა გაითვალისწინოს. მსგავს კონტექსტში უნდა განიხი-
ლებოდეს დამლაგებელიც.⁸²⁸ ამდენად, კონფიდენციალობის
დაცვის მოვალეობა უნდა გავრცელდეს საადვოკატო ბიუროსა
და იურიდიული კონსულტაციის გამწევ ნებისმიერ თანამშრო-
მელზე (ბუღალტერი, მდივანი და სხვა).⁸²⁹

ბოლოს, მნიშვნელოვანია საადვოკატო ბიუროებში სათა-
ნადო პირობების შექმნა, რათა მესამე პირებს არ ჰქონდეთ კლი-
ენტის საიდუმლო ცნობების გაცნობის საშუალება. ხშირად მხო-
ლოდ მარტივად შექმნილი კედლები და ხმაგაუმტარი კარები
ყოფს საადვოკატო ბიუროს მისაღებისგან ან მოსაცდელი ოთა-
ხისგან. იურიდიული კონსულტაციის განევის დროს პროცესის
თანამონაწილეებად სხვა კლიენტები რომ არ გადაიქცნენ, ად-
ვოკატმა გარკვეული პირობები უნდა შექმნას. ეს უკავშირდება,
ერთი მხრივ, საცხოვრებელ სახლში საკმარისი ხმაგაუმტარობის
უზრუნველყოფასა და, მეორე მხრივ, იმას, რომ კლიენტები მო-
საცდელ ოთახში არ შეხვდნენ ერთმანეთს და საადვოკატო ბიუ-
როში სტუმრობისას სხვა კლიენტებთან დაკავშირებული საქმე-
ები არ იყოს გარშემო მიმოფანტული.⁸³⁰ აღნიშნულს დიდი პრაქ-
ტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან შესაძლებელია გამოიწვი-
ოს კონფიდენციალობის დარღვევა, რასაც მოცემული გარემოე-
ბის სათანადო მტკიცებულებებით დადასტურების შემთხვევაში
შესაძლოა მოჰყვეს დისციპლინური პასუხისმგებლობის ფორმის

⁸²⁷ იხ. ლ. კრასავჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 153-154

⁸²⁸ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 109-110

⁸²⁹ იხ. ტ. დრობიშვესაია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 78

⁸³⁰ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110-111

გამოყენება. ამასთან, ეს პრობლემა განსაკუთრებით საგრძნობია, თუ ერთ საადვოკატო ბიუროში მოღვაწე ადვოკატთა კლიენტები პროცესში მონიშნულმდეგე მხარეებს წარმოადგენენ. ეთიკის კომისიამ განმარტა, რომ მონიშნულმდეგე მხარეთა ადვოკატებს არ უნდა მიუწვდებოდეთ ერთმანეთის ინფორმაციაზე ხელი; ის, რომ ისინი მუშაობენ ერთ შენობაში, არ განიხილება კონფიდენციალობის დარღვევად.³²¹ ამ პრინციპის ხელყოფის დასამტკიცებლად აუცილებელია, მხარემ მინიმუმ მაინც დაადასტუროს ამ სახის ინფორმაციის გადაცემა ან განდობა მისი ადვოკატისთვის. აქ მნიშვნელოვანია, რომ ადვოკატები მუშაობდნენ სხვადასხვა ოთახში, რომელსაც აქვთ დამოუკიდებელი შესასვლელები. ისინი კი აუცილებლად უნდა იკეტებოდეს და ადვოკატთა სამუშაო დოკუმენტაცია ერთმანეთისაგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.³²² აუცილებელია ეს პირობები იყოს უზრუნველყოფილი კონფიდენციალობის დასაცავად, რაც პირადი ცხოვრების დაცვის წინაპირობაა.

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილი პროფესიულ საიდუმლოებას ეძღვნება, რაც მისი დაცვის მნიშვნელობას უსვამს ხაზს. ამასთან, ადვოკატმა უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება გასული დროის მიუხედავად და კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია (მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).³²³ ამავე კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ადვოკატმა არ უნდა განახორციელოს ისეთი ქმედება და არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესებს, ადვოკატის პროფესიულ საქმიანობას, რომელშიც, თავის მხრივ, საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა მოიაზრება. ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლოების დარღვევა იწვევს ამ კანონით და ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსით დადგენილ პასუხისმგებლობას (ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი). ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი განსაკუთრებულ ყუ-

³²¹ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)

³²² ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://eba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf> [27.05.10 18:36]; ადვოკატისთვის განდობილი ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შესახებ იხ. *პ. მუნჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51

რადღებას ფიდუციური ურთიერთობის სპეციფიკას უთმობს. აქ ჩამოყალიბებულია პროფესიული საქმიანობის პრინციპები, რომელთა შორისაც დასახელებულია კონფიდენციალობა, ნდობა, კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა (ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის 1-ლი მუხლი). ამასთან, კონფიდენციალობის ვალდებულება არ არის შეზღუდული დროში.⁸³³ ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლში აღიარებულია ნდობის პრინციპი, რომლის თანახმად, ადვოკატისადმი კლიენტის ნდობა ეფუძნება ადვოკატის პირად ღირსებას, პატიოსნებას, შეუვალობას, კომპეტენტურობას და მიუკერძოებლობას. ადვოკატმა არ უნდა იმოქმედოს ისე, რომ ეჭვქვეშ დააყენოს მისდამი კლიენტის ნდობა. აღნიშნული თვისებები ადვოკატის პროფესიული ვალდებულებაა. ამასთან, არსებობს კონფიდენციალობის პრინციპი, რომლითაც ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატისთვის ცნობილი გახდა მისი პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას, კონფიდენციალურია. საყურადღებოა, რომ ადვოკატის მიერ ახსნა-განმარტებაში კლიენტის მიმართ ჩამოყალიბებული შეფასებებიც, რაც პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციას ეფუძნება, კონფიდენციალობის ხელყოფაა. აღნიშნული პრაქტიკული თვალსაზრისით საყურადღებოა, ვინაიდან შეიძლება წარმოიშვას საკითხი იმის თაობაზე, არის თუ არა ამ სახის შეფასებები კლიენტის საიდუმლო სფეროს შელახვა.⁸³⁴ ამდენად, მართალია აქ შეიძლება დადგეს პროფესიული პასუხისმგებლობა, მაგრამ აღნიშნული არ გამოირიცხავს პირის სამოქალაქო პასუხისმგებლობას. ადვოკატს, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთ მონაწილეს, შეუძლია განახორციელოს კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). თუმცა ესეც გარკვეულ ფარგლებშია მოქცეული. თუ ზემოთ დასახელებული ნორმების შელახვამ გამოიწვია კლიენტის საიდუმლოების ხელყოფა ბრალეულად, ადვოკატი პასუხს აგებს სამოქალაქოსამართლებრივი წესით.

მიუხედავად ამისა, ადვოკატი უფლებამოსილია გაამჟღავნოს კლიენტის შესახებ ინფორმაცია კლიენტის თანხმობით ან

⁸³³ ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: https://docs.google.com/viewer?url=http://gba.ge/pdf/2010/eTikis_kodexi.pdf [28.06.10 18:40]

⁸³⁴ აღნიშნულთა დაკავშირებით იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილება (№029/11)

გამონაკლის შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია ადვოკატის მიერ, მის მიმართ წაყენებული ბრალდებისგან თავის დასაცავად ან კანონით უშუალოდ გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ასევე განსაზღვრულია კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპი, რაც გულისხმობს იმას, რომ ადვოკატმა ყოველთვის უნდა იმოქმედოს კლიენტის ინტერესებიდან გამომდინარე და დააყენოს ისინი პირად და სხვა პირების ინტერესებზე მაღლა (ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-3, მე-4 და მე-5 მუხლები).⁸³⁵ აქ საქმე პრაქტიკულად შეიძლება შეეხოს ინტერესთა კონფლიქტს, რის თაობაზეც ადვოკატმა უნდა შეატყობინოს კლიენტს. ინტერესთა კონფლიქტი წარმოიშობა, თუ ადვოკატის მიერ განხორციელებულ წარმომადგენლობაზე არსებით და უარყოფით გავლენას ახდენს ადვოკატის პირადი ინტერესი ან კლიენტის, ყოფილი კლიენტის ან მესამე პირის მიმართ. საქმე შეიძლება შეეხოს კლიენტის ინტერესებზე მაღლა ადვოკატის პირადი ან კლიენტის მოწინააღმდეგე მხარის ინტერესის დაყენების საფრთხეს. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ადვოკატმა არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის კლიენტის ინტერესთა დაცვას. თუმცა თუ ასეთი ურთიერთობა უკვე არსებობს, ადვოკატმა თავი უნდა აარიდოს ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევებს.⁸³⁶ ადვოკატმა ყოფილი კლიენტისგან მიღებული კონფიდენციალური ინფორმაცია შემდეგში მის წინააღმდეგ არ უნდა გამოიყენოს და აიცილოს კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების საფრთხის შექმნა. ესაა საფრთხე, რომელიც შეიძლება უარყოფითად აისახოს ყოფილი კლიენტის ან არსებული კლიენტის ინტერესებზე. საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას თანაბარმნიშვნელოვანია კონფიდენციალობისა და კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა. ამიტომ ადვოკატმა თავი უნდა აარიდოს შემთხვევებს, როდესაც შეიძლება საფრთხე შეექმნას ერთ-ერთ ზემოთ დასახელებულ ინტერესს.⁸³⁷ ინტერესთა კონფლიქტიც შეიძლება გახდეს პირადი ცხოვრების

⁸³⁵ ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: https://docs.google.com/viewer?url=http://eba.ge/pdf/2010/eTikis_kodexi.pdf [28.06.10 18:40]

⁸³⁶ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11)

⁸³⁷ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება (№092/10)

ხელყოფის საფუძველი. შესაბამისად, ზიანის მიყენება უნდა შემონმდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების მიხედვით (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ადვოკატი უნდა ზრუნავდეს მიმნდობის იმუნიტეტის უზრუნველყოფასა და დაცვაზე. საქმე ეხება კვალიფიციური იურიდიული კონსულტაციისთვის მიმართვისას მიმნდობის ინტერესთა და უფლებათა ხელშეუხებლობის განსაკუთრებულ სამართლებრივ მდგომარეობას. ამასთან, საადვოკატო იმუნიტეტი გულისხმობს ადვოკატის, საადვოკატო დოკუმენტაციის და პროფესიული საქმიანობისთვის აუცილებელი შენობის, კლიენტთან ადვოკატის კომუნიკაციის, ასევე კლიენტის, როგორც ადვოკატთან კომუნიკაციის შესახებ ინფორმაციის პოტენციური წყაროს, ხელშეუხებლობას. შესაბამისად, საადვოკატო შეზღუდვები ინფორმაციის გამოყენებისას ვრცელდება არა მხოლოდ კლიენტის ნებასა და ინტერესებზე, არამედ მის იმუნიტეტზე, რომელიც საადვოკატო საიდუმლოებითაა უზრუნველყოფილი. ამდენად, უცხო პირთა ხელყოფისაგან საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის პრობლემა ორ ძირითად ასპექტს ეხება: ა) საადვოკატო იმუნიტეტსა და ბ) მესამე პირთათვის საადვოკატო საიდუმლოების ხელმისაწვდომობას სამართლებრივად დასაშვები საფუძვლებით.⁸³⁸

ამავე დროს, სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში არის პრინციპი, რომლის მიხედვით, მხარეებს შეუძლიათ სასამართლოში საქმე აწარმოონ პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით (სსკ-ის 93-ე მუხლი),⁸³⁹ რაც სამოქალაქო საპროცესო ქმედუნარიანობის მნიშვნელოვან ელემენტად ითვლება.⁸⁴⁰ ამიტომ მიზანშეწონილია, კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა გავრცელდეს პირებზე, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოდიან წარმომადგენლებად. აქაც ადგილი აქვს კლიენტსა და წარმომადგენელს შორის ფიდუციურ ურთიერთობას. იგივე შეიძლება ითქვას ორგანიზაციის თანამშრომლებზე, რომლებიც ორგანიზაციის საქმეებზე გამოდიან სასამართლოში; ან კიდევ სხვა ადვოკატსა თუ მის თანაშემწეზე, რომელთაც წარმომადგენელი ცალკეულ საპროცესო მოქმედების შესრულებას მიახლოებს (სსსკ-ის 98-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

⁸³⁸ იხ. ი. პილიპენკო, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22, 23, 24

⁸³⁹ იხ. თ. ლილუაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-177

⁸⁴⁰ იხ. შ. კურდაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 212

ამასთან, ადვოკატის თანაშემწესაც ევალება პროფესიული საიდუმლოების დაცვა გასული დროის მიუხედავად. თანაშემწემ კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები, მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).⁸⁴¹ ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ადვოკატის თანაშემწეებზეც უნდა გავრცელდეს. საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა ამ ფორმით ილუზორული იქნებოდა, თუ მაგალითად, აუცილებელი წერიტი სამუშაოს შემსრულებელი მდივანი არ იქნებოდა ვალდებული შეენახა საიდუმლო.⁸⁴² ე.ი., მდივანმა უნდა დაიცვას ეს საიდუმლო.

გარდა აღნიშნულისა, ადვოკატს „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის თანახმად, შეუძლია, მიიღოს სტაჟიორი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით ადვოკატის დავალებით მის უფლებამოსილებებს ახორციელებს. ასევე განსაზღვრულია, რომ სტაჟიორი არ შეიძლება დაიკითხოს მონმედ იმ საკითხზე, რომელიც მისთვის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას გახდა ცნობილი. მასზე ვრცელდება ამ კანონის მე-7 მუხლის ვალდებულებები („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-16 მუხლის 1-ლი, მე-3 და მე-4 ნაწილები). ესეც პირადი სფეროს ხელყოფის საფრთხეს უკავშირდება. მაშასადამე, ადვოკატის სტაჟიორმაც უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება გასული დროის მიუხედავად და კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).⁸⁴³ აღნიშნულს ასწორებს ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, რომლითაც თუ ადვოკატის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია მის მიმართ ნაყენებული ბრალდებისაგან თავის დასაცავად⁸⁴⁴ (და სხვა კანონით დადგენილ გამონაკლის შემთხვე-

⁸⁴¹ ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://eba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf [27.05.10 18:36]

⁸⁴² იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 177-178

⁸⁴³ ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://eba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf [27.05.10 18:36]

⁸⁴⁴ თუ მიმნდობის (ან შესამე პირების) პირადი (ინტიმური) ცხოვრების) შესახებ ცნობები ადვოკატმა შეიტყო კანონიერი გზით არა თვით კლიენტისაგან (ან თვით კლიენტისგან), მაშინ ადვოკატს შეუძლია ამ ცნობების გამოყენება მისი

ვებში), მაშინ დასაშვებია კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება. ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსში გაზიარებულია სწორედ ის პოზიცია, რაზეც საუბარია საქართველოს კონსტიტუციაში: პირს შეუძლია უარი თქვას ჩვენების მიცემაზე საკუთარი თავის წინააღმდეგ. ეს უნდა ეხებოდეს საკუთარი თავის მიმართ ბრალდების თავიდან აცილებას, სხვა შემთხვევებში აუცილებელია კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა იყოს დაცული და ინტერესთა კონფლიქტიც მისი ინტერესების გასაცალისწინებით გადაწყდეს.

2. პასუხისმგებლობა საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფისთვის

ადვოკატი, ერთი მხრივ, მოსარჩელეს უნდა ეხმარებოდეს, მეორე მხრივ, ზოგადად სასამართლო პრაქტიკისა და ჭეშმარიტების დადგენის სამსახურში უნდა იყოს. ცხადია, ის არაა ვალდებული, შეატყობინოს სასამართლოს თავისი კლიენტის მდგომარეობის დამაძიმებელი გარემოებები. ადვოკატმა უნდა მოახსენოს სასამართლოს მხოლოდ ის, რაც თავისი კლიენტის სასარგებლოდ მეტყველებს. პირველ რიგში ადვოკატი იცავს კლიენტის ინტერესებს, რაც ელემენტარული პროფესიული მოვალეობაა. ამასთან, მრავალი საჯაროსამართლებრივი ნორმის საფუძველზე სახელმწიფოს შეუძლია ინდივიდის პირად საიდუმლოებაში ჩარევა. სახელმწიფოს შეუძლია მოქალაქის ნდობა მხოლოდ მაშინ დაიმსახუროს, თუ ის, როგორც კერძო საიდუმლოს მატარებელი, საიდუმლოს დაცვას უზრუნველყოფს. თუმცა აქ ზოგადი ჩვენების მიცემის მოვალეობას არ შეუძლია თანამშრომლების ჩვენების მიცემის მოვალეობა მოიცვას.⁸⁴⁵ ამ შემთხვევაში უპირველესია კლიენტის ინტერესების დაცვა.

ადვოკატი, რომელიც კლიენტის საიდუმლო სფეროს ხელყოფს იმ გაგებით, რომ ის ფიდუციური ურთიერთობის გამო კლიენტების საიდუმლო სფეროების შესახებ გაგებულ ცნობებს მესამე პირებს გადასცემს ან მესამე პირებისთვის ხელმისაწვდომს ხდის, არღვევს ასევე დავალების ხელშეკრულებაში განსაზღვრულ სანდოობის მოვალეობას (სსკ-ის 709-723-ე მუხლე-

დაცვის ქვეშ მყოფი პირის პასუხისმგებლობის შემსუბუქების მიზნით. იხ. ლ. კრასავეჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 155
⁸⁴⁵ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-177, 211-212

ბი). ამდენად, სსკ-ის ვალდებულებითი სამართლის ნორმებით ხელმძღვანელობა შეუძლია კლიენტს დავალების ხელშეკრულების შეუსრულებლობისას.⁸⁴⁶ თუმცა აქ, ალბათ, უფრო ქონებრივი ინტერესის დაკმაყოფილება უნდა იგულისხმებოდეს.

თუ ადვოკატი არ იცავს საადვოკატო საიდუმლოებას და პროფესიული ეთიკის კოდექსს, მაშინ შეიძლება მის მიმართ დადგეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 32-ე მუხლი 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები). ადვოკატის მიმართ გამოსაყენებელი დისციპლინური სახდელის სახეებია: გაფრთხილება, საადვოკატო საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა 6 თვიდან 3 წლამდე; საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის წევრობის შეწყვეტა („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 34-ე მუხლი 1-ლი და მე-2 ნაწილები). დისციპლინური პასუხისმგებლობის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს ინტერესთა კონფლიქტის არსებობაც. თუ არსებობს ინტერესთა კონფლიქტი, მაშინ ადვოკატმა წარმომადგენლობაზე უნდა განაცხადოს უარი. აღნიშნული პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების გაგრძელება საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობას, ნდობისა და კონფიდენციალობის დაცვას.⁸⁴⁷

ამასთან, ადვოკატთა ასოციაციის წევრობის შეწყვეტის ერთ-ერთი საფუძველია ადვოკატის მიმართ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი განზრახი დანაშაულის ჩადენისთვის („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 21³-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „დ“ პუნქტი). ადვოკატს სამართალდარღვევის ჩადენისთვის ეკისრება პასუხისმგებლობა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი საერთო წესით („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 36-ე მუხლი), თუ ჩადენილი ქმედება დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს. მაგალითად, ადვოკატი შეიძლება დაისაჯოს თაღლითობისთვის (180-ე მუხლი), კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევისთვის (158-ე მუხლის მე-3 ნაწი-

⁸⁴⁶ იქვე, გვ. 188-189

⁸⁴⁷ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ამ საკითხის სამართლებრივად სწორად გადაწყვეტის გამო ძალაში დატოვა დისციპლინური პასუხისმგებლობის ფორმად გაფრთხილების გამოყენების შესახებ ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილება. იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის 2011 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილება (№დს-მ/7-11)

ლი)... საჯარიმო სანქცია ამ შემთხვევაში ეხება როგორც ადვოკატებს, ისე მათ თანაშემწეებს.⁸⁴⁸ ამდენად, აღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფაც.

წესების დარღვევის გამო სისხლისსამართლებრივი და დისციპლინარული სანქციები შეიძლება კუმულატიურად იყოს გამოყენებული.⁸⁴⁹

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კონფიდენციალური ინფორმაციის გავრცელებისთვის ადვოკატის მიმართ სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება, რაც ზემოთ განხილული დისციპლინური პასუხისმგებლობისაგან განსხვავდება. ამასთან, საიდუმლოს მფლობელის თანხმობის შემთხვევაში ან მაკონტროლებელი ორგანოების წერილობითი თანხმობის არსებობისას საიდუმლოების გამოჟღავნება არაა დასჯადი.⁸⁵⁰

უპირველეს ყოვლისა, არასათანადო პრაქტიკის წარმოებისთვის ზიანის მიყენების შემთხვევაში ადვოკატს (წარმომადგენელს) შეიძლება დაეკისროს სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. მაგალითად, ადვოკატი დაახლოებით ათი წლის განმავლობაში ეწეოდა საადვოკატო საქმიანობას და საგულდაგულოდ იცავდა კლიენტის ინფორმაციას. თუმცა ერთხელ ადვოკატის ოთახის კეთილმოუწყობლობის გამო ადვოკატმა კლიენტის შესახებ მონაცემები (მათ შორის ინტიმური ინფორმაციის შემცველი მტკიცებულებები) დროებით შეიტანა სხვა ადვოკატის ოთახში, რომელშიც სხვა კლიენტებიც შედიოდნენ. ადვოკატის სამუშაო ოთახში რამდენიმეჯერ კლიენტების მართო დატოვების გამო ისინი გაეცნენ საიდუმლო ინფორმაციას. ამასთან, ადგილი ჰქონდა ამ ინფორმაციის გამოყენებას თვით საიდუმლოს მფლობელის წინააღმდეგ, რის გამოც მან ეს საქმე წააგო. აღნიშნულმა თავისთავად გამოიწვია ზიანი, რომელიც შეიძლება ქონებრივი ან/და არაქონებრივი ხასიათის იყოს. ამდენად, ადვოკატმა ვერ უზრუნველყო კლიენტის კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა და ამ ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შესახებ წესები დაარღვია. სწორედ აღნიშნულმა მართლსაწინააღ-

⁸⁴⁸ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-188. საადვოკატო საიდუმლოების სამართლებრივ ასპექტებზე სისხლის საპროცესო სამართალში იხ. ვ. მეფარიშვილი, ცხოვრება და კანონი, მე-2 შეესებული გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2008, გვ. 206-219

⁸⁴⁹ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 182

⁸⁵⁰ იქვე, გვ. 179

მდეგო ქმედებამ განაპირობა შედეგი, რომელიც აისახა ზიანში. ადვოკატის (ან ადვოკატთა) წინაშე შეიძლება დადგეს სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რომელიც გარკვეული წინაპირობების კუმულატიურ არსებობას გულისხმობს. თვით ზიანის ხასიათიდან გამომდინარე, კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით ადვოკატის მიმართ შეიძლება დელიქტური პასუხისმგებლობა დადგეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

როგორც ითქვა, საადვოკატო ბიუროებში უნდა იყოს სათანადო პირობები, რათა მესამე პირებს არ ჰქონდეთ კლიენტის საიდუმლო ცნობების გაცნობის საშუალება.⁸⁵¹ აღნიშნულს დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან შეიძლება გამოინვიოს კონფიდენციალობის დარღვევა.⁸⁵² საერთოდ, „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ადვოკატმა არ უნდა განახორციელოს ისეთი ქმედება და არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესებს, საიდუმლოების დაცვას. ამასთან, ადვოკატი ასევე უნდა ზრუნავდეს მიმნდობის იმუნიტეტის უზრუნველყოფასა და დაცვაზე.⁸⁵³ აღნიშნული წესის დარღვევა მიუთითებს ადვოკატის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე, რომელმაც შეიძლება ბრალეულად (განზრახ ან გაუფრთხილებლობით) გამოინვიოს ზიანი. ამ ზიანის ხასიათის დადგენის შემდეგ უნდა იყოს შესწავლილი სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სხვა წინაპირობები. აღნიშნულს უნდა მოჰყვეს ზიანის გამოთვლა სხვადასხვა კრიტერიუმის მიხედვით. შემდეგ დაინტერესებულ პირს შეუძლია საკუთარი ინტერესის დაცვა მოსთხოვოს ადვოკატს უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების გამოყენებით. აქ ცენტრალურ როლს თამაშობს პირადი სფეროს დაცვა ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნათა დაყენების გზით. ამდენად, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა არსებობისას უნდა დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებული შედეგები.

⁸⁵¹ იქვე, გვ. 110-111

⁸⁵² იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)

⁸⁵³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ო. პილიპენკო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-24

IV. პირადი სფერო და საბანკო საიდუმლოება

1. საბანკო საიდუმლოების არსი

საბანკო საიდუმლოება დაცულია საქართველოს კანონით „კომერციული ბანკების შესახებ“, ასევე ორგანული კანონით „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ.“ იურიდიულ ლიტერატურაში საბანკო სამართალი ტრადიციულად განიხილება კომპლექსურ დარგად. შესაბამისად, ამ კონტექსტში განიხილება საბანკო საიდუმლოებაც, რომელიც გათვალისწინებულია სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტში. შევჩერდეთ ცნებაზე „საბანკო საიდუმლოება“. იგი გაიგება, როგორც საბანკო ანგარიში-სა და შენატანის, ანგარიშთან დაკავშირებით საბანკო ოპერაციებისა და კლიენტის შესახებ ცნობები,⁸⁵⁴ რომელთა გავრცელებამაც შეიძლება კერძო ცხოვრება ხელყოს.⁸⁵⁵

საბანკო საიდუმლოებაზე უფლების წარმოშობის საფუძველია პირის თავისუფალი ნების გამოვლენა, დადოს გარიგება საბანკო ანგარიშის ან შენატანის თაობაზე. ასეთი სურვილი პირს ჩამოუყალიბდება საკრედიტო დანესებულებათა განუსაზღვრელ წრესთან დაკავშირებით. შემდეგ პირი ირჩევს იმ ორგანიზაციას, რომელიც შედარებით სრულად შეესაბამება მის პირად ინტერესს და რომელსაც შეუძლია ყველაზე სრულად დააკმაყოფილოს მისი პირადი მოთხოვნილებანი. ამასთან, საბანკო საიდუმლოებაზე უფლება წარმოიშობა იმ მომენტიდან, როცა პირი მიმართავს კონკრეტულ საკრედიტო ორგანიზაციას, რომელიც პირმა ამოირჩია საკუთარი ფულადი საშუალებების ან სხვა ღირებულებების შესატანად. პირს აქვს უფლება, განკარგოს ბანკებში საკუთარი შენატანების შესახებ ცნობები. ეს ყველაფერი, თავის მხრივ, ეხება კერძო ცხოვრებას. შესაბამისად, მას შეუძლია ამ ცნობების ფარულობა (კონფიდენციალობის დაცვა) მოითხოვოს. ასევე კერძო ცხოვრებასთან უშუალოდ კავშირშია ცნობები, რომლებიც ეხება განსაზღვრული თანხის შეტანას თავის ან სხვის სახელზე, შეტანანის განკარგვაზე ნდობის გაცემას, შენატანის მიღებას, ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვას და სხვა ოპერაციებს. ბანკთან გარიგების დადებით კი კლიენტი ბანკს ანდობს საკუთარ ბიუჯეტის, ასევე სხვებთან კავ-

⁸⁵⁴ იხ. ტ. დროშინვესაია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 85

⁸⁵⁵ იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117-119

შირ-ურთიერთობების შესახებ ცნობებს.⁸⁵⁶ ამდენად, საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ვრცელდება კლიენტთან დაკავშირებული ყველა ფაქტსა და შეფასებაზე, რის შესახებაც ბანკმა მიიღო ცნობები. მნიშვნელობა არა აქვს, ცნობები კლიენტის შეტყობინების საფუძველზე მოიპოვეს, მესამე პირებისა თუ საკრედიტო დანესებულების, კერძოდ, მისი ორგანოს ან თანამშრომლის მიერ განხორციელებული ღონისძიების შედეგად. საბანკო საიდუმლოებას განეკუთვნება არა მხოლოდ საბანკო ოპერაციებიდან ცნობილი ფაქტები, როგორიცაა ანგარიშის მდგომარეობა, სამეწარმეო დანესებულებათა პასივებისა და აქტივების შესახებ ძირითადი ცნობების ერთობლიობა და სხვა მსგავსი ცნობებისა, არამედ ასევე აქტების გაცნობა-დათვალიერება, კვალი და შეფასებები, რომლებიც საკრედიტო დანესებულებას ჩამოუყალიბდა. ამასთან, საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა არა მხოლოდ წმინდა ქონებრივი საკითხებით შემოფარგლული, არამედ უკავშირდება ასევე კლიენტთა კერძო ურთიერთობის საფუძველზე სამკვიდროს გახსნას, განქორწინებას, საალიმენტო მოვალეობებს და ა. შ.⁸⁵⁷

2. საბანკო საიდუმლოების დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები

საბანკო საიდუმლოება დაცულია საქართველოს კანონით „კომერციული ბანკების შესახებ“. მოცემული კანონის მე-17 მუხლის პირველ ნაწილში დადგენილია, რომ არავის აქვს უფლება დაუშვას ვინმე კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან, გათქვას და გაავრცელოს ასეთი ინფორმაცია ან გამოიყენოს პირადი სარგებლობისთვის. ამ სახის ინფორმაცია შეიძლება მიეცეს მხოლოდ საქართველოს ეროვნულ ბანკს მისი კომპეტენციის ფარგლებში. ამასთან, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ფიზიკური და იურიდიული პირების ოპერაციებისა და ანგარიშების შესახებ ინფორმაცია შეიძლება მიეცეთ თვით ანგარიშის მფლობელებს, მათ ზემდგომებს და წარმომადგენლებს, სასამართლო და საგამოძიებო ორგანოებს მათ წარმოებაში არსებულ საქმეებზე და საგადასახადო სამსახურებს მხოლოდ სასა-

⁸⁵⁶ იხ. ტ. დრობიშვესაია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 86-87

⁸⁵⁷ იხ. P. Kersten, Zur Reichweite der Verschwiegenheitspflicht im Kreditgewerbe (Dissertation), Köln, 2010, გვ. 23

მართლო გადაწყვეტილებით. ეს მონაცემები პირის კერძო ცხოვრების ქონებრივ ასპექტებს ეხება. ცნობები, რომლებიც საბანკო თუ საკრედიტო დანესებულებებს აქვთ ამა თუ იმ ანგარიშისა თუ შეტანათის თაობაზე, წარმოადგენს პირის ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციას. ამ ინფორმაციის გახმაურებამ კი შეიძლება გამოიწვიოს კერძო სფეროს შელახვა.

საბანკო საიდუმლოება გათვალისწინებულია ასევე ორგანულ კანონში „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ.“ საგულისხმოა, რომ ეროვნული ბანკის საბჭოს მოქმედ თუ ყოფილ წევრს, ეროვნული ბანკისა და საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის თანამშრომლებს ან აუდიტორს ეკრძალება არაუფლებამოსილი პირის დაშვება კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან, ასეთი ინფორმაციის გათქმა ან გავრცელება ან პირადი სარგებლობისთვის გამოყენება (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის 1-ლი ნაწილი). ამასთან, დასაშვებია ეროვნულ ბანკში არსებული ნებისმიერი ინფორმაცია, მონეტარული პოლიტიკის, სტატისტიკური და საფინანსო სექტორის სტაბილურობის მიზნებიდან გამომდინარე, ეროვნული ბანკის საბჭოს გადაწყვეტილებით შეიძლება გონივრული ვადით გამოცხადდეს კონფიდენციალურად. ამ სახის ინფორმაციის ნუსხას, შეზღუდვის ვადასა და გაცემის წესს განსაზღვრავს ეროვნული ბანკის საბჭო (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის მე-5 ნაწილი).

გარდა აღნიშნულისა, კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის წესი და პირობები განისაზღვრება „უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონით საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის მიერ (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის მე-2 ნაწილი). პირის ფინანსურ მდგომარეობას შეეხება გარკვეული გარიგებების დადება. თუმცა გარიგებათა განსაზღვრული წრე ექვემდებარება მონიტორინგს: პირის მიერ დადებული ან შესრულებული გარიგება ან/და მისი დანაწევრების მიზნით განხორციელებულ გარიგებათა ერთობლიობა, თუ ამ გარიგების ან გარიგებათა ერთობლიობის ფასი აღემატება 20 000 ლარს ნაღდი ანგარიშსწორების შემთხვევაში და 40 000 ლარს უნაღდო ანგარიშსწორების შემთხვევაში და, ამავე დროს, გარიგება საექვოა და არის ამ მუხლით გათვალისწინებული ერთ-ერთი გარიგება („უკანონო შემოსავ-

ლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ" საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის 1-ლი ნაწილი).

ამავე კანონის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურმა, საზედამხედველო და სამართალდამცავმა ორგანოებმა, ამ ორგანოების ხელმძღვანელებმა და თანამშრომლებმა უნდა უზრუნველყონ მოცემული კანონის შესაბამისად მიღებული იმ ინფორმაციის დაცვა, რომელიც შეიცავს პირად, საბანკო, კომერციულ ან პროფესიულ საიდუმლოს და ასეთი ინფორმაცია გაცეს საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით („უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურს, მონიტორინგის განმახორციელებელ პირებს, საზედამხედველო ორგანოებს, მათ ხელმძღვანელებსა და თანამშრომლებს არ ეკისრებათ პასუხისმგებლობა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში განხორციელებული შესაბამისი მოქმედების შედეგად ნორმატიული აქტით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვის ვალდებულების დარღვევისთვის ან ასეთი ინფორმაციის დაცვის ან გაცემისთვის. აქედან გამონაკლისია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევა („უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილი). ამასთან, ზემოთ მოყვანილმა პასუხისმგებელმა პირებმა შეიძლება სამართლებრივი საფუძვლების გარეშე კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემისას ზიანი მიაყენონ იმ პირს, ვისაც აღნიშნული მონაცემები ეხება. ეს ის შემთხვევაა, როცა პასუხისმგებელ პირთა ქმედება ხელშეკრულებით ან ნორმატიული აქტით დადგენილი მოვალეობების შესრულების ფარგლებს სცდება.

ასევე შეიძლება წარმოიშვას შეკითხვა: არასაბანკო დანესებულებებმაც უნდა დაიცვას კონფიდენციალობა? არასაბანკო სადეპოზიტო დანესებულებების — საკრედიტო კავშირების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, საკრედიტო კავშირის წევრის ანაბრისა და სასესხო ოპერაციის თაობაზე ინფორმაცია ამავე კავშირის არანეერი პირებისთვის კონფიდენციალურია. იგი მათზე გაიცემა მხოლოდ სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებით. თუმცა მოცემული მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საზედამხედველო ფუნქცი-

ის განსახორციელებლად ეროვნულ ბანკს შეუძლია მიიღოს და-
სახელებული და საკრედიტო კავშირის საქმიანობასთან დაკავ-
შირებული ნებისმიერი ინფორმაცია და დოკუმენტი.

ამდენად, საბანკო საიდუმლოების ხელყოფისას შესაძლე-
ბელია სახელშეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე დად-
გეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. დაინტერესებულ პირს სა-
კუთარი საიდუმლოება შეუძლია დაიცვას სსკ-ის მზნ-ე მუხლის
საფუძველზე, რომლითაც საკრედიტო დაწესებულებამ უნდა
დაიცვას ანგარიშთან დაკავშირებული და სხვა ისეთი ფაქტების
საიდუმლოება, რომლებიც ცნობილი გახდა მისთვის ანგარიშის
მფლობელთან საქმიანი ურთიერთობისას. თუმცა აქედან არსე-
ბობს გამონაკლისი, როცა ამ ვალდებულების დარღვევა გამო-
რიცხავს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას, კერძოდ, კანონით
დადგენილ შემთხვევაში ან თუ საქმე ეხება ისეთ ჩვეულებრივ
საბანკო ინფორმაციას, რომელიც ანგარიშის მფლობელის ინტე-
რესებს არ ხელყოფს. ამასთან, როცა აღნიშნული ტიპის საიდუმ-
ლოების დაცვის მოვალეობა არის ხელშეკრულების შემადგენე-
ლი ნაწილი, ამ მოვალეობის ხელყოფა, თავის მხრივ, ვალდებუ-
ლების დარღვევას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, მნიშ-
ვნელოვანია დადგინდეს ვალდებულების დარღვევა, რაც იწვევს
სსკ-ის 394-399-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს.

გარდა ამისა, საბანკო საიდუმლოების ხელყოფა გამოიხა-
ტება შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელებაში ან უფლებამოსი-
ლი პირის ნებართვის გარეშე გამოყენებაში. სხვა შემთხვევაში
ბანკის მიერ საბანკო საიდუმლოების გახმაურების დროს წარ-
მოიშობა კლიენტის უფლება ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიან-
ის ანაზღაურების შესახებ¹²⁵ და შეიძლება დადგეს სსკ-ის 992-
1008-ე მუხლებში მოცემული შედეგები.

V. პირადი სფერო და სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება

1. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების არსი

კანონი „ნოტარიატის შესახებ“ განსაზღვრავს სანოტარო
მოქმედების საიდუმლოებას. მას განეკუთვნება ცნობები, რომ-
ლებიც მისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივ საქმიანობას-

¹²⁵ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, გვ. 125

თან დაკავშირებით. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა ევალება ნოტარიუსს თანამდებობიდან გათავისუფლების შემდეგაც (მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილი). მართალია, ეს კანონი საჯარო სამართლებრივი ხასიათისაა, მაგრამ ეხება იმ მონაცემებს, რომლებიც კერძო ხასიათისაა. აქ კი უმნიშვნელოვანესია მათი დაცვა კერძო სამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან პირის უფლებრივი მდგომარეობის აღდგენას უკავშირდება.

უპირველეს ყოვლისა, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დასადგენად აუცილებელია, განისაზღვროს, რა მოიაზრება მოცემულ სანოტარო მოქმედებაში. როგორც „ნოტარიატის შესახებ“ კანონის 38-ე მუხლის 1-ლი ნაწილიდან ჩანს, სანოტარო მოქმედებებს განეკუთვნება: კანონით დადგენილი წესით ან მხარეთა შეთანხმებით დადებული გარიგების დადასტურება; საკუთრების უფლების მონმობის გაცემა; მემკვიდრეობის უფლების მონმობის გაცემა; მეუღლეთა საერთო ქონებაში წილზე საკუთრების უფლების მონმობის გაცემა; დოკუმენტის ასლისა და ამონაწერის სისწორის შემოწმება დედანთან; ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნის სისწორის შემოწმება; შესანახად გადაცემული დოკუმენტების მიღება და სხვა. ასევე ნოტარიუსი უწევს პირებს სამართლებრივ კონსულტაციას და მათი თხოვნით ადგენს დოკუმენტების პროექტებს („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის 38-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის კი დანესებულია საზღაური „სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურის შესახებ“ საქართველოს კანონით. ამდენად, მიზანშეწონილია, სანოტარო მოქმედებათა საიდუმლოება მთელ ზემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებაზე გავრცელდეს. აღნიშნული კი პირის კერძო ცხოვრების საიდუმლოების გაცილებით ეფექტურად დაცვის წინაპირობაა. მაშასადამე, ნოტარიატის კომპეტენცია არა მხოლოდ გარიგების საფუძველზე წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობების, არამედ უფლებების არსებობისა და იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტების დადასტურებას ეხება.⁸⁵⁹ ამდენად, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებაა კანონით დადგენილი წესით ან მხარეთა შეთანხმებით დადებული გარიგების დადასტურების, სხვადასხვა უფლების დამადასტურებელი მონმობების გაცემის, დოკუმენტის ასლისა და ამონაწერის დედანთან სისწორის, ასევე თარგმანის სისწო-

⁸⁵⁹ იხ. ლ. ინწკირველი, ნოტარიატისა და სასამართლოს კომპეტენციათა გამიჯვნისთვის, წიგნში „ქართული კერძო სამართლის კრებული“, წ. I, თბ., საი, 2004, გვ. 221

რის შემონმების, შესანახად გადაცემული დოკუმენტების, სანოტარო მოქმედებებისთვის საზღაურის გადახდისა და სხვა მსგავსი მოქმედებების განხორციელებისას მიღებული ცნობები. პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა აღიარებულია ასევე ნოტარიუსთა დეონტოლოგიის (ეთიკის) კოდექსით (მე-2 მუხლის მე-6 ნაწილი).

2. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებისა და კერძო სფეროს დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები

იზადება შეკითხვა: სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა მხოლოდ ნოტარიუსზე ვრცელდება? ეს საკითხი პრაქტიკული მნიშვნელობისაა. მიზანშეწონილია, მოცემული პროფესიული საიდუმლოება ფართოდ იყოს ინტერპრეტირებული, ვინაიდან სანოტარო მოქმედებათა შემსრულებელთა წრე მხოლოდ ნოტარიუსით როდი შემოიფარგლება. სანოტარო მოქმედება შეიძლება სხვა თანამდებობის პირმაც ჩაატაროს (მაგალითად, გემის კაპიტანმა). აქედან გამომდინარე, უმჯობესია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა დაევალოს როგორც ნოტარიუსს, ისე სანოტარო მოქმედების შემსრულებელ სხვა თანამდებობის პირს. ასევე აღნიშნული საიდუმლოება უნდა დაიცვან იმ თანამდებობის პირებმა, რომლებმაც მათი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას შეიტყვეს სანოტარო მოქმედების შესახებ. ეს მოვალეობა გრძელდება მათი თანამდებობიდან განთავისუფლების შემდეგაც.⁶⁰ ამასთან, სანოტარო მოქმედების შესახებ ცნობები გაიცემა მხოლოდ მათზე, ვისი თხოვნითაც შესრულდა სანოტარო მოქმედება ან მათ წარმომადგენელზე. საგამოძიებო ან სასამართლოს ორგანოს მოთხოვნით შეიძლება ნოტარიუსმა გასცეს ცნობები სანოტარო მოქმედების შესახებ იმ სისხლის და სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე, რომლებიც საგამოძიებო ორგანოს ან სასამართლოს წარმოებაშია. ასევე საგადასახადო ორგანოს მოთხოვნის შემთხვევაში ნოტარიუსმა უნდა წარუდგინოს ცნობა იმ ქონების ღირებულების შესახებ, რომელიც პირის საკუთრებაში გადავიდა („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი).

⁶⁰ სანოტარო მოქმედებათა საიდუმლოების პრინციპის შესახებ იხ. დ. სუბიტაშვილი, საქართველოს სანოტარო სამართალი, თბ., 2002, გვ. 15-16

გარდა ამისა, ნოტარიუსს შეუძლია ანდერძის არსებობისა თუ შინაარსის შესახებ მხოლოდ მოანდერძის გარდაცვალების შემდეგ გაამხილოს („ნოტარიატის“ შესახებ კანონის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი). აღნიშნული კანონი ასევე უშვებს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობისაგან განთავისუფლების შემთხვევებსაც, სახელდობრ, იმ პირის წერილობითი თანხმობისას, ვისი თხოვნითაც შესრულდა სანოტარო მოქმედება ან მისი წარმომადგენლის წერილობითი თანხმობისას; ასევე ამ მოვალეობისაგან შეიძლება სასამართლომაც გაათავისუფლოს ნოტარიუსი, თუ პირი გარდაიცვალა და არ ჰყავს უფლებამონაცვლე ან უფლებამონაცვლესთან დაკავშირება არის შეუძლებელი („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის მე-4 ნაწილი). მართალია, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა პირის კერძო სფეროს ერთ ნაწილს ეხება, მაგრამ მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს კერძო ცხოვრების დასაცავად. ესაა პირის უფლება, ვისთან, რის თაობაზე და როგორ შეეცა სამართლებრივ ურთიერთობაში, რაც შეიძლება სანოტარო წესით დადასტურდეს. აქ საქმე ეხება სახელშეკრულებო თავისუფლების, ზოგადად კი ნების ავტონომიის განხორციელებას. სწორედ ამ სფეროში ვლინდება პირადი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი. ამიტომ სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა უზრუნველყოფს კერძო სფეროს დაცვას.

ასევე საგულისხმოა, რომ ნოტარიუსმა უნდა აანაზღაუროს ზიანი, რომელიც კლიენტს მიადგა სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით. „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის თანახმად, ნოტარიუსს პასუხისმგებლობა ეკისრება პირდაპირი ქონებრივი ზიანისთვის, რომელიც გამოიწვია ნოტარიუსის განზრახმა ან გაუფრთხილებელმა მოქმედებამ. ის მიუღებელი ზიანისთვის პასუხს არ აგებს.⁸⁶¹

აღსანიშნავია ერთ-ერთი საქმე, რომელშიც განიხილებოდა სანოტარო მოქმედების ბათილად ცნობა. აქ, ბუნებრივია, რომ საქმე ამ მოქმედების განხილვას შეეხებოდა, რაც, თავის მხრივ, უკავშირდება სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფას. აქ უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შეეხება სახელის ტარების უფლებას, პატივს, ღირსებას, პირადი ცხოვრების საიდუმლოებას, პირად ხელშეუხებ-

⁸⁶¹ იქვე, გვ. 49

ლობას, საქმიან რეპუტაციას, ნებართვის გარეშე გამოსახულების გამოქვეყნებას. ნოტარიუსის მიერ განხორციელებული სანოტარო მოქმედებები არ შეიცავს ამ სიკეთეთა ხელყოფას, ამიტომ მათი მხრიდან არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა უკანონოა. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება დასაშვებია კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში (სსკ. 413-ე მუხლი), კერძოდ, ფულადი კომპენსაცია შეიძლება მოხდეს სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისთვის ვნების მიყენების შემთხვევაში.⁸⁶² აქ აშკარაა საკანონმდებლო ხარვეზი. მიზანშეწონილია, აღნიშნული საკითხი კერძო ცხოვრების დაცვის კონტექსტში განიხილებოდეს. ეს იძლევა საფუძველს, რომ მოცემულ შემთხვევაში შესაძლებელი გახდეს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებაც. ამდენად, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს გარკვეული ზიანი, რაც ეხება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა სიღრმისეულ შესწავლას. პირის კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შელახვა, თავის მხრივ, ჩაითვლება დელიქტად და დადგება სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებული შედეგები.

VI. პროფესიული საიდუმლოების სხვა ასპექტები

პროფესიული საიდუმლოების გამოვლინებად უნდა ჩაითვალოს ასევე მომსახურების განევისას ან ნარდობის შედეგად გარკვეული ცნობები, რომლებიც მათ საქმიანობას უკავშირდება. უპირველეს ყოვლისა, მუშა, რომელიც შემოდის ოჯახში ოთახების ან სანტექნიკისა თუ ელექტროგაყვანილობის შესარემონტებლად, მან შეიძლება ნახოს ყველაზე ინტიმური ოთახები, როგორიცაა საძინებელი ოთახი, აბაზანა. ამ ფორმით კი ის ეცნობა პირადი ცხოვრების განსაზღვრულ დეტალებს, რომლებიც მან უნდა დაიცვას სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების შემდეგაც. ამასთან, მუშა, რომელიც ახორციელებს ოთახების გარემონტებას ან ქმნის მის დიზაინს, ხდება კონკრეტული პირის კერძო ცხოვრების ნაწილი. შესაბამისად, ის პროფესიული საიდუმლოების ჭრილში უნდა განიხილებოდეს. ასევე ხშირია

⁸⁶² აღნიშნულზე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 25 თებერვლის განჩინება (№ ას-751-1381-03)

შემთხვევები, როდესაც მუშები საკუთარ ნახელავს წარმოადგენენ ინტერნეტით, თუმცა ეს ნახელავი უკვე სხვა პირის კერძო სფეროს ელემენტია. აღნიშნული წარმოშობს ამ ორ ინტერესს შორის კონფლიქტს, რაც მოითხოვს მოცემული ურთიერთობის დაბალანსებას. იგივე შეიძლება ითქვას პირზე, რომელმაც მომსახურება გაუწია პირს სახლში. აქ პირის თვალწინ გადაიშლება ხოლმე საოჯახო ცხოვრების ესა თუ ის დეტალი, რასაც ოჯახი საგულდაგულოდ ინახავდა ან რაც სულაც ოჯახის წესრიგსა თუ უნესრიგობაზე მეტყველებს. ესეც კერძო ცხოვრების გამოვლინებაა. აქ ვინაიდან საქმე ეხება პირად სფეროს დაცვის უფლებას, წარმოიშობა არასახელშეკრულებო ვალდებულება, რომელიც დელიქტურ ვალდებულებებს შეეხება. საქმე ისაა, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება აბსოლუტური უფლებაა, რომელიც წარმოშობს დელიქტურ ვალდებულებებს. ამიტომ ამ ვალდებულებების შესახებ წესები უნდა იქნეს გამოყენებული პირადი სფეროს დაცვის დროსაც (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

§ 12. ინტერესთა კონფლიქტი სამართალწარმოებაში

1. ზოგადი დახასიათება სამართალწარმოების საჯაროობისა და საიდუმლო სფეროს დაცვის თაობაზე

როგორც გამოიკვეთა, სამართალწარმოებისას ხშირად შეიძლება წარმოიშვას ინტერესთა კონფლიქტი საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის, რაც საინტერესოა კოლიზიის მონესრიგების თვალსაზრისით.

სასამართლოს საჯაროობის ან სამართალწარმოების საჯაროობაში მოიაზრება მხარეებისთვის, როგორც სამართალწარმოების გარეთ მდგომი პირებისთვის, საპროცესო სტადიების უშუალო აღქმა. სასამართლოს სამართალწარმოება ძირითადად საჯაროა. სასამართლო გადაწყვეტილების მისაღებად გამართული მოსამართლეთა თათბირი და გადაწყვეტილების გამოტანა საჯაროდ უნდა მოხდეს. თუმცა პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვისთვის ეს პრობლემა მნიშვნელოვანი არაა, რადგან მოსამართლეთა თათბირისა და გადაწყვეტილების (ან განაჩენის) გახმაურებისას პირადი საიდუმლოების შესახებ ახალი განცხადებების გახმაურება არ ხდება.⁸⁶³

⁸⁶³ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 127-128

აქვე ხაზგასასმელია, რომ სასამართლოში ყველა საქმე განიხილება ღია სხდომაზე, თუმცა კანონით დადგენილ შემთხვევებში დასაშვებია საქმის დახურულ სხდომაზე განხილვა. ყველა სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ. ამასთან, პროცესის ფოტო-, კინო-, ვიდეოგადაღება და ტრანსლაცია დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ ამას სასამართლო ან სასამართლოს მიერ უფლებამოსილი პირი ახორციელებს. ასევე შესაძლებელია სასამართლომ გააერცილოს თავის ხელთ არსებული ვიდეო თუ სხვა სახის მასალა, თუ ის კანონს არ ეწინააღმდეგება. სასამართლო სხდომის სტენოგრაფია და აუდიოჩანწერა შეიძლება სასამართლოს მიერ დადგენილი წესით. ამასთან, ეს უფლება შეიძლება სასამართლოს მოტივირებული გადაწყვეტილებით შეიზღუდოს („საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4 ნაწილები).

სამართალწარმოების საჯაროობის ინსტიტუტი არ შეესატყვისება პროცესზე მონაწილეთა პირადი საიდუმლოების დაცვის აუცილებლობას. როგორც წესი, მხარეები არიან დაინტერესებულნი, რომ შესაძლებლობისამებრ ნაკლები რამ გახმაურდეს მთელი პროცესის შესახებ; ეს ხდება განსაკუთრებით მაშინ, როცა დასახელებული პირი აქამდე სარგებლობდა კარგი რეპუტაციით. აქ საქმე შეიძლება შეეხოს მეტწილად არა მხოლოდ საქმის უშუალო მდგომარეობას, არამედ პირად საფინანსო ურთიერთობებს, საოჯახო ურთიერთობებს, მხარეთა ურთიერთობების მოტივებს ან მაქსიმალურად პირადულ, ავადმყოფურ (პათოლოგიურ) მოთხოვნილებებს და სხვა მრავალს. მაგრამ თუ პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის მოთხოვნილება უნდა გაცილებით ფართო ხასიათს ატარებდეს, მაშინ პრაქტიკულად სრულად უნდა ითქვას უარი სამართალწარმოების საჯაროობაზე.⁸⁶⁴

1. სამართალწარმოების საჯაროობის ობიექტური ღირებულება

დროთა განმავლობაში არ შეცვლილა სამართალწარმოების საჯაროობის პრინციპი, მაგრამ მისი არსი და მიზანი — კი. დასაწყისში მოქალაქეთა ან გვარის წარმომადგენელთა მონაწი-

⁸⁶⁴ იქვე, გვ. 129-130

ლეობა სასამართლო პროცესში სავალდებულო იყო, ვინაიდან მათ ერთად უნდა მოწონებოდათ გადაწყვეტილება, ხოლო მოსამართლის როლი მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევაში გახლდათ სიზუსტეებზე აგებული და სასამართლოს საჯაროობა მიიღწეოდა სამართლის განვითარებით (სამართლებრივი განათლების შეძენით). ზუსტად ასევეა სამართლებრივი კონტროლი, რომელიც სასამართლოში სამართალწარმოების საჯაროობას მოითხოვს; სამართლის განვითარებამ სასამართლოს საჯაროობის გზით და პრესის საშუალებით სასამართლო სხდომების შესახებ რეპორტაჟების წყალობით წონადობა შეინარჩუნა. ორივე — სამართლებრივი კონტროლი და სამართლებრივი განვითარება (განათლება) — სამართლებრივ სახელმწიფოში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.⁸⁶⁵

აქ საქმე ეხება უზენაესი ხელისუფლის (სუვერენის) — ხალხის — მიერ სასამართლოების გაკონტროლებას ცალკეული პროცესებისა და გადაწყვეტილებების მატერიალურ და ფორმალურ სისწორეზე, რადგან ეს იქნებოდა შეუძლებელი რიგითი მოქალაქისთვის არასაკმარისი სამართლებრივი ცოდნის გამო. აღნიშნული მიიღწევა ადვოკატების ან სასამართლოს პრესის მომხსენებლების საშუალებით. ამასთან, თუ სასამართლო უნდობლობით სარგებლობს და მათი ღირსი ყურადღება იკარგება, მაშინ სახელმწიფოში საფრთხე სერიოზულად დაემუქრება სიმშვიდესა და ნესრიგს. ნდობის დაკარგვით მოქალაქეთა სუბიექტური უსაფრთხოების შეგრძნება მცირდება. სამართლებრივი განათლების განვითარება სასამართლოს საჯაროობაზე დაფუძნებულ სამართლებრივ კონტროლთან არის კავშირში; ის, ერთი მხრივ, წინაპირობაა და, მეორე მხრივ, ამ სამართლებრივი კონტროლის შედეგი.⁸⁶⁶

სასამართლოს საჯაროობის ინტერესთან კოლიზიაშია პროცესის მონაწილეთა პირადი საიდუმლოს დაცვის ინტერესი. როგორც ნაწილობრივ სასამართლოს საჯაროობის, ისე პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის პოსტულატიც დემოკრატიის იდეას ეფუძნება. ამდენად, ამოუხსნელია ინტერესთა კონფლიქტი, რადგან შეუძლებელია ისეთი გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც ორივე ინტერესს ითვალისწინებს. შესაძლებელია მხოლოდ

⁸⁶⁵ იქვე, გვ. 132

⁸⁶⁶ იქვე, გვ. 133

ინტერესთა ანონ-დანონვა და ორი პოსტულატიდან კომპრომისი ერთის სასარგებლოდ.⁸⁶⁷

2. სასამართლოს საჯაროობის ფაქტობრივი მნიშვნელობა

სამართალწარმოების საჯაროობის ფაქტობრივი ღირებულება გაცილებით ნაკლებმნიშვნელოვანია, ვიდრე მისი ობიექტური ღირებულება ანუ მნიშვნელობა, რომელსაც კანონი იძლევა. საზოგადოება იშვიათად იყენებს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებზე სხდომაზე დასწრების უფლებას. სამოქალაქო დავებს საზოგადოების წევრები ესწრებიან ძირითადად დიდი და ცნობილი ქონებრივი დავების ან სენსაციური ხასიათის საქმეებზე. სამოქალაქო საქმეთა უმეტესობაში შეუძლებელია პროცესში დასწრების გზით მიმდინარე პროცესის შესახებ სრული წარმოდგენის შექმნა. საქმის გარემოებებზე სრული სურათის შექმნა ერთადერთ შემთხვევაში შეიძლება, თუ კანონმდებლობით დასაშვებია წერილობითი ფიქსაცია და გადანყვეტილების გამოტანა ხდება მტკიცებულებების სასამართლო განხილვის გზით.⁸⁶⁸

სასამართლო პროცესში თუ ვინმეს მაინც სურს, გარკვეული მოტივებიდან გამომდინარე, სასამართლო სხდომის დარბაზში მომხდარის თაობაზე ინფორმირება, დღეს მას ხელი მიუწევდება მრავალ საშუალებასთან (დაინტერესებულ პირს შეუძლია სასამართლო შენობებთან მისვლა, ყოველდღიური პრესის საშუალებებში, პროცესების შესახებ სენსაციურად შეფუთულ და სურათებით მოფენილ სტატიას გაეცნოს სხვადასხვა ჟურნალში ან სატელევიზიო გადაცემებს უცქიროს). შესაბამისად, საზოგადოებისთვის განკუთვნილი სკამები რჩება სასამართლოს შეხვედრის ოთახებში პრაქტიკულად ყოველთვის ცარიელი. უმეტესწილად საქმეთა მცირე რაოდენობას შეუძლია განსაკუთრებული მასალის გამო ან ასევე პროცესში საჯარო პირების (კინოვარსკვლავი, პოლიტიკოსი, ასევე ცნობილი დამნაშავეები და ა. შ.) არაერთხელ მონაწილეობის გამო სასამართლო დარბაზებში საზოგადოების ყურადღება მიიქციოს. ზოგჯერ შეიძლება ბულვარული პრესის საშუალებით ვითარება გამძაფრდეს და „სენსა-

⁸⁶⁷ იქვე, გვ. 134-135

⁸⁶⁸ იქვე, გვ. 135-136

ციურ პროცესებად" მოინათლოს საქმეები, რომლებშიც ემოციები მნიშვნელოვანწილად მძლავრობს. იბადება შეკითხვა: ფაქტობრივი ურთიერთობების გათვალისწინებით სასამართლოს საჯაროობას აქვს თუ არა აზრი? რთულია მტკიცე პასუხის გაცემა. სასამართლოების ობიექტურობა რაც უფრო საეჭვოა, მით უფრო დიდია ინტერესი საქმის განხილვის ეტაპზე. სასამართლო სხდომის დარბაზებში იზრდება კრიტიკოსთა რაოდენობა. პროცესში შეიძლება ესწრებოდნენ მესამე პირებიც, თუმცა ამ გზით კიდევ უფრო მეტი ადამიანი ეცნობა მათ საიდუმლოს, ვიდრე მხოლოდ პროცესში მონაწილეობისას.⁸⁶⁹

3. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც საჯაროობის ქომაგები

თავისუფალ სახელმწიფოში პრესას ცნობების გავრცელებასა და მოქალაქის ნების ფორმირებასთან დაკავშირებით დიდი როლი აქვს. პრესის ამოცანათა წრე ვრცელდება წმინდა ინფორმაციულ შეფასებასა და კრიტიკაზე. პრესის მოვალეობაა, გაავრცელოს საიდუმლო ინფორმაციის საზოგადოებაში შესაძლო მართლსაწინააღმდეგო გამოყენება, სამართალწარმოებას თვალყური ადევნოს, გააკრიტიკოს. ამ გაგებით პრესა არის სასამართლო განხილვის მაკონტროლებელი საშუალება.⁸⁷⁰

სასამართლოს საჯაროობის პრინციპი პრაქტიკულად ძირითადად პრესის საშუალებით ხორციელდება. პრესა საზოგადოების ზოგად გემოვნებაზეა დამოკიდებული, რის გამოც ხშირად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება ნაკლებად სენსაციური შინაარსის გამო პრესის საშუალებით საზოგადოებამდე ვერ მიდის. ამდენად, პრესას აქვს მასობრივი ზეგავლენის უნარი იმაზე, რომ საზოგადოება უშუალოდ მიჰყევს პროცესის მიმდინარეობას და პრესა ცნობების გავრცელების გამო საფრთხეში აყენებს საიდუმლო სფეროებს.⁸⁷¹

გაზეთების მკითხველები ეცნობიან პროცესების შესახებ მოხსენებებს. ისინი იგებენ გარკვეულ გარემოებებს უშუალოდ და არაპირდაპირ მსხვერპლის, ბრალდებულის საიდუმლო სფეროებიდან და ბრალდებულის გარშემომყოფთა შესახებ დანაშა-

⁸⁶⁹ იქვე, გვ. 136-138

⁸⁷⁰ იქვე, გვ. 138-139

⁸⁷¹ იქვე, გვ. 139-140

ულის ხასიათისა და ფონის სენსაციური შინაარსის მიხედვით. გაზეთის მკითხველები ინფორმაციას იღებენ, ერთი მხრივ, პრესის ფურცლებიდან, მეორე მხრივ, საპოლიციო და საგამოძიებო ორგანოების და წინასწარი გამოძიების მიერ ინტერვიუების საფუძველზე.⁸⁷²

პროცესის მიმდინარეობის შესახებ რეპორტაჟების გაკეთების დროს აუცილებელია კერძო ინტერესის დაცვის მიზნით, ჯერ ერთი, მომხსენებლის სწორად ინფორმირება, მეორე, ინფორმაციის მიმღები ნდობით უნდა იყოს აღჭურვილი და თანახმა იყოს, დაემორჩილოს ზოგიერთ სამსახურებრივ ეთიკურ წესებს. ამ თვალსაზრისით არსებობენ ნდობით აღჭურვილი ჟურნალისტები, რომლებიც სასამართლოს მიერ აკრედიტებულნი არიან და რომელთაც აქვთ უფლება, საზოგადოების ყურადღების მიღმა არსებული ინფორმაცია მიიღონ. აკრედიტაციასთან დაკავშირებული საკითხები შეიძლება სასამართლოს სამართალწარმოების შესახებ კანონით ან სპეციალური წესებით მონესრიგდეს.⁸⁷³

ამასთან, სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმეების განხილვების შესახებ რეპორტაჟში სახელის ხსენება შეიძლება მხოლოდ გამონაკლისის სახით და არის დასაშვები მხოლოდ შემდგომი სამი პრინციპის არსებობისას: ა) როცა საქმე ეხება დანაშაულს, რომელიც საზოგადოებას ალელვებდა და მის დიდ ინტერესს აღვივებდა; ბ) თუ საზოგადოება უკვე წინასწარაა წარმოებაზე ორიენტირებული და, ამავე დროს, ბრალდებულის, როგორც დამნაშავის, პიროვნება, უკვე საქმის განხილვის წინ ცნობილი იყო; გ) როცა ბრალდებული (მსჯავრდებული) საჯარო ცხოვრებაში თავისი პოზიციის საფუძველზე ან საჯარო სამსახურის გამო განსაკუთრებულ საპასუხისმგებლო პოსტს იყენებდა და ამას უკავშირდება დასახელებული დელიქტი.

ეს პრინციპები შეიძლება ასევე სამოქალაქო პროცესის შესახებ რეპორტაჟისთვის ლოგიკურად იქნეს გამოყენებული.⁸⁷⁴

მხარეების სახელის კატეგორიული ხსენებისთვის ან ცნობადად გასახდომად ამ ფორმით საჭიროა რეპორტაჟის გასაკეთებლად განსაზღვრული საფუძველები, როგორც (პასუხისმგებლობისგან) გათავისუფლების საფუძველები. სასამართლო განხილვის შესახებ რეპორტაჟმა შეიძლება მისი ფუნქცია ასევე სა-

⁸⁷² იქვე, გვ. 140-141

⁸⁷³ იქვე, გვ. 143-144

⁸⁷⁴ იქვე, გვ. 223-224

სახელის დასახელების გარეშე სრულად შეასრულოს. სახელის და-
 'სახელება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, თუ ამაზე მნიშვნელოვანი
 საფუძველი (საჯარო ინტერესი) არსებობს.⁸⁷⁵ პირადი საიდუმ-
 ლოების ხელყოფასთან დაკავშირებით გაგვახსენდება სისხლის-
 სამართლებრივი დებულება პირადი და ოჯახური საიდუმლოე-
 ბის ხელყოფის (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 157-ე მუხლი),
 კერძო საუბრების დარღვევის (158-ე მუხლი), ბინის ან სხვა
 მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა (160-ე მუხლი),
 შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება (175-ე მუხლი) შე-
 სახებ... მართალია, კერძო ცხოვრების ეს გამოვლინებანი სის-
 ხლისსამართლებრივად დაცული, მაგრამ მათი ხელყოფით შე-
 იძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა. მოცემულ შემ-
 თხვევაში კი აქტუალურია ზიანის მიყენების განხილვა სამოქა-
 ლაქოსამართლებრივი დაცვის ფორმებში და დელიქტის გან-
 ხილვა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობათა მიხედ-
 ვით. (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები). ეს განსაკუთრებით მნიშვნე-
 ლოვანია, ვინაიდან პირის ქონებრივ მდგომარეობაში უფლებრი-
 ვი აღდგენისკენ არის მიმართული.

რეპორტაჟის გაკეთების დროს პიროვნულ უფლებათა
 დაცვის პრობლემა კვლავ მხარეთა სახელის ხსენებასთან დაკავ-
 შირებით დგება. სახელის ხსენება და პიროვნულობის („მე“-ს)
 ხელყოფა არის დასაშვები მხოლოდ მაშინ, თუ დაზარალებული
 კანონიერ ინტერესებს აღიქვამს და პირადი სიკეთის ხელყოფა
 არის სწორი მიზნისთვის სწორი საშუალება. შესაბამისად, ხდება
 ინტერესთა ანონ-დანონვა. სახელის ხსენების ინტერესი მხო-
 ლოდ სრულიად განსაკუთრებული გარემოებების გათვალისწი-
 ნებით იზრდება პირადი საიდუმლოების სფეროს ინტერესის
 დაცვის ინტერესთან შედარებით. ამასთან, პრესამ შეიძლება სა-
 სამართლოს მოსთხოვოს შესწორებების შეტანა, რაც სასამარ-
 თლოს აძლევს შესაძლებლობას, ნაკლული რეპორტაჟი შეასწო-
 როს. ცხადია, შეიძლება ეს დებულებები გარკვეული ფორმით
 პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვას მოემსახუროს და მათ
 შორის შეიძლება ასევე გაუმართლებლად სახელის ხსენება
 კვლავ არ იქნეს უარყოფილი. პროცესზე გაცხადებული საიდუმ-
 ლო სფეროების შესახებ ახსნა-განმარტებები მეტ-ნაკლები ხა-

რისხით შეიძლება გადანყევითილებების კრებულში აისახოს. ამასთან, აქ შეიძლება სახელიც იყოს ნახსენები.⁸⁷⁶

ამავე დროს, პროცესუალური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს ხელყოფის შემთხვევაში განსაზღვრულ სამართლებრივ საკითხთა შესწავლა, რათა გაირკვეს, რას გულისხმობს პირადი ცხოვრების შელახვის შემდეგ საპროცესო მოქმედებების დაცვა. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების დარღვევა გულისხმობს ხუთი ეტაპის გავლას: აუცილებელია დადგინდეს, 1) პირადი სფეროს დაცვის გარანტია მოიცავს თუ არა ამ შემთხვევას; 2) ადგილი ჰქონდა თუ არა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევას; 3) თუ ადგილი ჰქონდა ამ უფლებაში ჩარევას, უნდა დადასტურდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნები. უპირველეს ყოვლისა, უნდა შემოწმდეს კანონიერების მოთხოვნა; 4) კანონიერი ჩარევა უნდა ემსახუროდეს ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ ერთ-ერთ მიზანს; 5) ბოლოს სასამართლომ უნდა განიხილოს პროპორციულობის საკითხი. აქ აუცილებელია, დაზუსტდეს, თუ რა იგულისხმება კანონში. კანონს აქვს ფორმალური და არსებითი ასპექტი. ფორმალური მხარის მიხედვით, საქმე ეხება პარლამენტის ან სხვა ეკვივალენტური ორგანოს მიერ მიღებულ ნორმას. რაც შეეხება კანონის არსებით ასპექტს, იგი უფრო ფართო მნიშვნელობისაა და მოიცავს ასევე დადგენილებებს, განკარგულებებს, ბრძანებებს, მითითებებს, რომლებიც ზოგადი გამოყენების ნორმას შეიცავს. სასამართლო, როგორც წესი, მისაღებად მიიჩნევს კანონის ამ (ფართო) ცნებას.⁸⁷⁷ ამასთან, კანონი გულისხმობს როგორც დანერგულ, ისე დაუწერელ კანონსაც.⁸⁷⁸ ასეთი მიდგომა მისაღებია, თუ საქმე საერთო სამართლის სისტემას ეხება. ასევე კანონი უნდა აკმაყოფილებდეს განჭვრეტადობის კრიტერიუმს, სიზუსტისა და დეტალურობის მოთხოვნებს.⁸⁷⁹ კანონი არ უნდა განიმარტოს ერთნაირად ორივე სისტემის შემ-

⁸⁷⁶ იქვე, გვ. 226-227, 144-145

⁸⁷⁷ იხ. *De Wilde, Ooms and Versyp ("Vagrancy") v. Belgium* (მცრტ), 1971 წლის 18

ივნისის გადანყევითილება, § 93

⁸⁷⁸ იხ. *The Sunday Times v. the United Kingdom*, 1979 წლის 26 აპრილის გადანყევითილება, § 47, § 49

⁸⁷⁹ იხ. *Kruslin v. France*, 1990 წლის 24 აპრილის გადანყევითილება, § 28

თხვევაში, ვინაიდან კონტინენტური ევროპის სისტემაში ძალზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დანერგილ კანონს.⁸⁸⁰

პროპორციულობის მოთხოვნა გამოიხატება სიტყვებით „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ და განიხილება მხოლოდ კონკრეტული ჩარევის კონტექსტში. აქედან გამონაკლისია მხოლოდ არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა, რომელიც თავიდანვე მკაფიოდ არის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალული. ამ საკითხის განხილვისას აუცილებელია სიფრთხილის დაცვა, სახელდობრ, „აუცილებელი“ არის იმაზე ნაკლები, ვიდრე „უკიდურესად აუცილებელი“ და იმაზე მეტი, ვიდრე „სასარგებლო“, მაგრამ საბოლოო გადაწყვეტილება სასამართლოს მიდგომაზეა დამოკიდებული; ჩარევა უნდა შეესაბამებოდეს „გადაუდებელ საზოგადოებრივ საჭიროებას“, გამონაკლისი უნდა იყოს „ვინროდ ინტერპრეტირებული“.⁸⁸¹

4. ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა

სასამართლოს გამჭვირვალობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ სასამართლო სხდომის საჯაროობით და მთლიანად სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაზე ინფორმაციის თავისუფლების მოთხოვნების გავრცელებას გულისხმობს. სასამართლოს გამჭვირვალობისა და ინფორმაციის თავისუფლების მიმართების წარმოსაჩენად საყურადღებოა საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლი, რომლის თანახმად, პატივი და ღირსება ხელშეუვალია. კონსტიტუციის 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ინფორმაციის თავისუფლებას ზღუდავს „სხვათა უფლებებისა და ღირსების დაცვით“, 24-ე მუხლით ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლების ინტერესებიდან გამომდინარეც) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები. თუმცა საიდუმლოება არაა საჯაროობის ტოლფასოვანი ღირებულება. საიდუმლოება გაზ-

⁸⁸⁰ იხ. *მ. ტრეკსელი (სარა ჯ. სამერსის დახმარებით)*, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში (თარგმნა ვ. გოგელიაშვილმა სხვებმა), ნაწ. 1-ლი, თბ., 2009, გვ. 558-560

⁸⁸¹ იხ. *Handyside v. The United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 48, § 49

რდილი საჯარო ინტერესის გამო შეიძლება გაიხსნას. შესაბამისად, საიდუმლოება საჯაროობას კონკურენციას ვერ უწევს.⁸⁸²

თუმცა პირად კანონიერ ინტერესს ენიჭება პრიორიტეტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან ან ზოგადად საჯარო ინტერესთან შედარებით (საქ. სისხ. საპრ. კოდექსის მე-14 მუხლის მე-3 ნაწილი). საიდუმლოების დაცვის მიზნით გადანაცვეტილებაში არ უნდა მიეთითოს მონაცემი, რაც გასაიდუმლოებული ინფორმაციის გამჟღავნებას გამოიწვევს. უნდა გაიმიჯნოს სასამართლოს გადანაცვეტილების საჯაროდ გამოცხადება და გადანაცვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურა. ე. ი., სასამართლომ გადანაცვეტილება უნდა გამოაცხადოს საჯაროდ ისე, რომ საიდუმლო ინფორმაცია არ გამოვლინდეს. ამასთან, დასაშვებია გადანაცვეტილების ქსეროასლის გაცემა შესატყვისი დაცული ინფორმაციის ამოშლით.⁸⁸³

5. სამართალწარმოების საჯაროობის შეზღუდვა

საჯაროობის პრინციპი მნიშვნელოვანია, მაგრამ უპირობოდ არ ხორციელდება. ამიტომ შეიძლება სასამართლო წარმოების რელატიური (=შეზღუდვითი) საჯაროობის შესახებ საუბარი. საგულისხმოა, რომ ყველა შემთხვევაში საჯაროობა გამოიხატება საჯარო წესრიგის, სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების, მორალის დასაცავად ან ასევე უფლებამოსილი კერძო პირის ინტერესების დასაცავად.⁸⁸⁴

დასავლეთის დემოკრატიებში სასამართლო საჯაროობას სასამართლო გადანაცვეტილების მიღების საშუალებით სრულად ან ნაწილობრივ გამოიციხავს მაშინ, როცა სახელმწიფო უსაფრთხოება, საჯარო წესრიგი ან მორალი საფრთხის ქვეშაა ან — და აქ დევს განსაკუთრებული მნიშვნელობა პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვისთვის — როცა მონაწილეთა ინტერესი ამას საჭიროებს. სასამართლო ვალდებულია, გადაამოწმოს, არის

⁸⁸² აღნიშნულის თაობაზე იხ. *მ. კოპალეიშვილი*, ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №1, გვ. 14-15, 20; საჯარო ხელისუფლების საქმიანობის დროს პირის ღირსების პატივისცემის შესახებ იხ. *О. Власова*, Принцип уважения достоинства личности в деятельности публичной власти, Вестник поволжской Академии государственной службы (ПАГС), 2009, №1 (18), გვ. 28-34

⁸⁸³ იხ. *მ. კოპალეიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 23, 24

⁸⁸⁴ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 220

თუ არა გამოორიცხული მონაწილის ინტერესში საჯაროობა. მოცემული განაპირობებს ამ პირის საიდუმლოს დაცვის ინტერესის ანონ-დანონვას საჯარო ინტერესთან შედარებით. საჯარო არაა საოჯახო ურთიერთობიდან გამომდინარე პროცესები და მამობის დადგენის თაობაზე საქმე, ასევე პროცესები დაბადებასთან, (ქორწინებაში) ბავშვის დაბადების კანონიერად გამოცხადებასა და (ქორწინებაში) ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით. ეს დებულებები ატარებს პირობით, მაგრამ შესაბამისი ფორმით პირადი საიდუმლოს გრძნობისმიერი მხარეების ლეგიტიმური დაცვის ხასიათს. საჯაროობის გამოორიცხვა სასამართლოს გადანაცვლებების საშუალებით შეიძლება, თუ საჯარო წესრიგი, სახელმწიფო უსაფრთხოება ან მორალი და ჩვეულება საფრთხის ქვეშ დგება. გარდა ე. წ. „მორალური წესებისა“, შეიძლება ამ დებულებიდან არც კი გამომდინარეობდეს პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვა. ამასთან, სასამართლოს შეუძლია საჯაროობა ასევე გამოორიცხოს, თუ მონაწილეთა ინტერესი ამას მოითხოვს.⁸⁸⁵

იბადება შეკითხვა: არის თუ რამდენადაა დამოკიდებული იმავე სამართლებრივ ღირებულებასთან დაკავშირებით საიდუმლო სფეროს კერძოსამართლებრივი დაცვა საჯარო სამართლის ზოგად ხასიათზე? შეიძლება კერძო სამართლის საშუალებით სამართლებრივი სიკეთის დაცვიდან გამომდინარეობდეს ასევე სახელმწიფოს ჩარევებისგან დაცვის უფლება? აღსანიშნავია, რომ კერძო სამართალი და საჯარო სამართალი ერთმანეთის გვერდიგვერდ არსებობს და არა იერარქიულად. დამოკიდებულება ნმინდა ფორმალურ ხასიათს ატარებს ისე, როგორც კერძო სამართლის კანონმდებელი საჯაროსამართლებრივი ნორმების საშუალებით მოქმედებს. კერძო სამართლის კანონმდებელი დემოკრატიულ სახელმწიფოში არის ასევე კანონმდებელი, რომელიც საჯაროსამართლებრივ ნორმებს ეყრდნობა. ამ გზით სახელმწიფოს შიგნით უზრუნველყოფილია სამართლის სისტემის აუცილებელი ერთიანობა, რადგან ამ ფორმით წარმოიშობა მსგავსი მართლშეგნების კოდიფიკაცია. ამდენად, კერძო სფეროს დაცვა, ერთი მხრივ, საჯაროსამართლებრივი ნორმებიდან და, მეორე, მხრივ, პირადი საიდუმლოს დაცვა კერძოსამართლებრივი ნორმებიდან უნდა გამომდინარეობდეს.⁸⁸⁶

⁸⁸⁵ იქვე, გვ. 221

⁸⁸⁶ იქვე, გვ. 148-149

ამდენად, მხოლოდ პირადი საიდუმლოების სფეროს პრევენციული დაცვაა ეფექტური. თუ საიდუმლო სფერო ერთხელ შეილახა და პირადი საიდუმლოება გავრცელდა, მაშინ გატარებულ ღონისძიებებს არ შეუძლია ეს კვლავ საყურადღებო გახადოს. პრევენციული დაცვა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ საიდუმლო სფეროს ინტერესის ხელყოფა დისკრედიტებულია ან (მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფის გზით) სირთულეების გარეშე და მასობრივი საშუალებებით ერთხელ მომხდარი არამართლზომიერი ხელყოფა შეიძლება დაისაჯოს, რომ მუქარის შემცველი ღონისძიებები იყოს მიმართული სასარგებლო პრევენციული დაცვისკენ. ამდენად, თითოეულ ნორმას უნდა ჰქონდეს პირადი საიდუმლოების დასაცავად პრევენციული ზეგავლენა, თუ მას სურს მისი მიზნის მიღწევა.⁸⁸⁷

§ 13. პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი საშუალებები

სამოქალაქო უფლების დაცვა საქართველოში დადგენილი წესით საერთო სასამართლოების, კერძო არბიტრაჟებისა და ნოტარიატის მიერ ხორციელდება. სხვა პირის მხრიდან სუბიექტის სამოქალაქო უფლების დარღვევის ან უფლების ხელყოფის საფრთხის შემთხვევებში, ცხადია, შესაძლებელია დამრღვევის მიერ ნებაყოფლობით აღდგეს შელახული უფლება. თუმცა როდესაც ადგილი არა აქვს დამრღვევის მხრიდან ხელყოფილი უფლების ნებაყოფლობით აღდგენას, მაშინ წარმოიშობა საჭიროება იმისა, რომ მოვალის მიმართ გამოყენებულ იქნეს უფლების დაცვის კანონიერი ღონისძიებები, რომლებიც პროცესუალური ბუნებისაა.⁸⁸⁸ ამასთან, არსებობს უფლების დაცვის ფორმები, რომლებიც მატერიალური სამართალითაა განმტკიცებული.

განასხვავებენ სამოქალაქო უფლების დაცვის შემდეგ ზომებს: ა) უფლების აღიარება. უფლების აღიარებით ქრება, ქარწყლდება ამა თუ იმ პირისადმი უფლების კუთვნილების ეჭვი, უფლების კუთვნილება აღარ არის სადავო; ბ) რესტიტუცია, რომელიც უფლების დარღვევამდე არსებული (პირვანდელი) მდგომარეობის აღდგენასა და უფლების დამრღვევი მოქმედების ან უფლების დარღვევის საფრთხის შემქმნელი მოქმედების აღკვე-

⁸⁸⁷ იქვე, გვ. 234-235

⁸⁸⁸ იხ. *შ. ქურდაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 20

თას გულისხმობს; გ) სადავო გარიგების ბათილად ცნობა და ბათილობის შედეგების გამოყენება; დ) უფლების თვითდაცვა. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს სასამართლოს ჩარევის გარეშე პირის მიერ საკუთარი მოქმედებით თავისი უფლების დაცვას. უფლების თვითდაცვის საშუალებად შეიძლება ჩაითვალოს გირავნობის უფლება ქირავნობის, საიჯარო, ნარდობის ურთიერთობებში, თუმცა თუ მესაკუთრე ნივთის დაბრუნებას მოითხოვს, ის იძულებული იქნება თავისი უფლების დასაცავად სასამართლოს მიმართოს; ე) ვალდებულების ნატურით შესრულების დაკისრება. მას რეალური შესრულება ჰქვია. როდესაც უფლების დამრღვევი ნებაყოფლობით არ ასრულებს იმ მოქმედებებს, რომლებიც მან უნდა შეასრულოს ვალდებულებიდან გამომდინარე, სასამართლო აიძულებს მას იძულებით შესრულებას; ვ) ზიანის ანაზღაურება. ზიანის ანაზღაურების საფუძვლები და წესი არის დეტალურად სსკ-ით დადგენილი. თუ ზიანის მიმყენებელი ნებაყოფლობით არ აანაზღაურებს მას, დაზარალებულს უფლება აქვს სასამართლო წესით მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება და მოთხოვნის დასასაბუთებლად შესაბამისი მტკიცებულებები წარადგინოს; ზ) პირგასამტეხლოს გადახდევინება. პირგასამტეხლო წარმოადგენს ვალდებულების შესრულების ვალდებულებითსამართლებრივ საშუალებას და მისი გადახდევინება შეიძლება სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე; თ) მორალური ზიანის კომპენსაცია; ი) სამართლებრივი ურთიერთობის შეცვლა და შეწყვეტა. უფლების დაცვის ეს ღონისძიება შეიძლება ნებაყოფლობით განხორციელდეს, მაგრამ ზოგჯერ საჭიროა სამართლებრივ ურთიერთობათა იძულებითი (სასამართლო) წესით შეცვლა ან შეწყვეტა.⁸⁸⁹

უფლების დაცვის ფორმა უკავშირდება უფლების დაცვის საშუალებას, თუმცა ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდება. აქ აქტუალურია კომპეტენტური ორგანოს მიერ კანონით დადგენილი საქმიანობა, რაც უფლების დაცვის მიზნით ხორციელდება. განსაკუთრებულია უფლების დაცვა სასამართლო წესით, ვინაიდან ამ შემთხვევაში სასამართლო უზრუნველყოფს კანონის სწორად გამოყენების, მხარეთა შორის რეალურად არსებული უფლება-მოვალეობების დადგენის მყარ (საიმედო) გარანტიებს. ამასთან, სასამართლო მეშვეობით სამოქალაქო უფლების დაცვას აქვს რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი უპირატესობა: ა) უფ-

ლების დაცვა ხორციელდება სპეციალური ორგანოს -- სასამართლოს მიერ, რომელიც უფლების შესახებ დავის განსახილველად არის შექმნილი; ბ) სასამართლო აღძრულ მოთხოვნებს წყვეტს სამოქალაქო, საოჯახო, შრომისა და სამართლის სხვა დარგების ნორმათა შეფარდების საფუძველზე სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით; გ) საქმის გარემოებათა გამოკვლევა ხდება სამოქალაქო საპროცესო ფორმით დადგენილი წესით, რაც არის დავის კანონიერად და დასაბუთებულად გადანყვეტის გარანტია; დ) უფლების დაცვა ხორციელდება მიუკერძოებლობის საფუძველზე; ე) საქმის განხილვაში მონაწილეობენ მხარეები, რომელთა შორისაც არსებობს დავა, და სხვა დაინტერესებული პირები.⁸⁹⁰

აქვე საგულისხმოა, რომ უფლების დაცვა სასამართლო წესით უკავშირდება სასარჩელო წესით ინტერესების დაცვას. ამ უკანასკნელისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ნიშნები: ა) მხარის ღარღვეული ან სადავო უფლებიდან გამომდინარე მატერიალურსამართლებრივი მოთხოვნის, ე. ი. სარჩელის არსებობა, რომელიც უწყებრივად სასამართლოს ქვემდებარე უნდა იყოს; ბ) უფლების შესახებ დავის არსებობა და გ) ორი ურთიერთდაპირისპირებული ინტერესის არსებობა.⁸⁹¹ სასარჩელო წარმოების არსი ისაა, რომ იგი სასამართლოში სარჩელის წესით აღიძვრება; მოწესრიგებულია სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ნორმათა კომპლექსით; მიზნად ისახავს უფლების შესახებ დავის განხილვასა და გადანყვეტას, კანონით დადგენილი საშუალებებით უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას... საერთოდ, სარჩელი უფლების დაცვის საპროცესო საშუალებაა მაშინ, როცა მხარეთა შორის მატერიალურსამართლებრივი დავა წარმოიშობა ანუ დაირღვა უფლება ან სადავოდაა იგი ქცეული ან არსებობს უფლების ხელყოფის საფრთხე. მოსარჩელე მიმართავს რა სასამართლოს სარჩელით, შესაძლოა ითხოვდეს უფლების დარღვევამდე არსებული პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას, უფლების დამრღვევი ან ისეთი მოქმედების აღკვეთას, რომელიც უფლების ხელყოფის საფრთხეს ქმნის, ვალდებულების ნატურით შესრულების დაკისრებას, ზიანის (როგორც ქონებრივი, ისე მორალური ზიანის) ანაზღაურებას... ამდენად, უფლების

⁸⁹⁰ იქვე, გვ. 24-25, 26
⁸⁹¹ იქვე, გვ. 422-423

შესახებ დავა შეიძლება უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმას დაუკავშირდეს.⁸⁹²

ამასთან, მოკლედ მაინც უნდა იყოს წარმოდგენილი მოპასუხის უფლების დაცვის საპროცესო საშუალებები, რათა დაცულ იქნეს ბალანსი. მოპასუხეს სარჩელის სანინააღმდეგო აქტის, კერძოდ, შესაგებლის შედგენის უფლება აქვს. შესაგებელი თავისი ბუნებით წარმოადგენს სასარჩელო განცხადებაში მითითებული გარემოებების არგუმენტირებულად გაბათილებას შესაბამისი მტკიცებულებების საფუძველზე, რაზე დაყრდნობითაც მოპასუხე უარყოფს ან არ ცნობს სარჩელს. ამასთან, შეიძლება მოპასუხემ წამოაყენოს დამოუკიდებელი მოთხოვნები. ამ შემთხვევაში იგი იყენებს შეგებებული სარჩელის წარგდენის უფლებას. შეგებებული სარჩელი, თავის მხრივ, მოსარჩელისადმი არის მოპასუხის დამოუკიდებელი მატერიალურსამართლებრივი მოთხოვნა, რომელსაც მოპასუხე განაცხადებს იმავე პროცესში ამ მოთხოვნის თავდაპირველ სარჩელთან ერთად განხილვის მიზნით. ასევე შეგებებული სარჩელის აღძვრა ხორციელდება სასარჩელო მოთხოვნის ჩათვლის (როდესაც ორივე სარჩელი ქონებრივი ხასიათისაა, შეიძლება ურთიერთგაქვითვა ანუ მოთხოვნათა ჩათვლა (იხ. სსკ-ის 442-447-ე მუხლები), შთანთქმის ან გადაფარვის მიზნით.⁸⁹³ ამდენად, უფლების დაცვის ფორმა მატერიალურსამართლებრივ ხასიათს ატარებს და მატერიალური კანონმდებლობით განტკიცებული სამართლებრივი შესაძლებლობის დაცვის ღონისძიებაა. რაც შეეხება უფლების დაცვის საშუალებას, მას პროცესუალური ბუნება აქვს.

მოკლე დასკვნა

როგორც აღინიშნა, პროცესუალური თვალსაზრისითაც საყურადღებოა პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა, რომელიც მრავალ ასპექტს უკავშირდება. საყურადღებოა პროფესიული საიდუმლოების დაცვის სტანდარტი, რომელიც განსაზღვრულ თავისებურებებს მოიაზრებს.

საადვოკატო, სანოტარო მოქმედების, საბანკო თუ საექიმო საიდუმლოებები კერძო ცხოვრების რამდენიმე ასპექტს

⁸⁹² იქვე, გვ. 423, 425, 426

⁸⁹³ იქვე, გვ. 448, 451, 453, 455

შეეხება და, ბუნებრივია, დაცვას საჭიროებს, მაგრამ არის გამო-
ნაკლისები დაშვებული საჯარო ინტერესის პრიორიტეტულობის
შემთხვევაში. ეს ინტერესიც უნდა იყოს კანონიერი და უნდა ისა-
ხადეს საზოგადოებრივი ღირებულების დაცვას თანაზომიერე-
ბის ფარგლებში. სავარაუდოდ, სწორედ საექიმო საიდუმლოებას
უნდა ეხებოდეს გამონაკლისი, როდესაც ინტიმური სფეროდან
მონაცემები შეიძლება ლეგიტიმური საჯარო ინტერესის მიზნით
გაიცეს. შესწავლილმა მასალამ ცხადყო, რომ მართებულია
ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ ნაცვლად ტერმინის „სამე-
დიცინო საიდუმლოება“ გამოყენება. რაც შეეხება საბანკო საი-
დუმლოებას, მასში ჩანს კერძო სფეროს ქონებრივი ასპექტები.
სწორედ საბანკო საიდუმლოების დაცვით კერძო ცხოვრებაც იქ-
ნება დაცული. ამასთან, სამართალწარმოების დროს კერძო სფე-
რო შეიძლება გამოვლინდეს სანოტარო მოქმედების საიდუმლო-
ებაში; რაც ძირითადად სახელშეკრულებო თავისუფლების
პრობლემას უკავშირდება.

პირადი სფეროს ერთ-ერთი გამოვლენის ფორმაა ასევე
შვილად აყვანის საიდუმლოება. აქ მნიშვნელოვანია ბავშვის ინ-
ტერესების გათვალისწინება, თუმცა მშობელს შეუძლია დაბა-
დებისთანავე საჯაროდ განაცხადოს შვილად აყვანასთან დაკავ-
შირებული ინფორმაცია და შემდგომ მშვიდად განაგრძოს ცხოვ-
რება. შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვა და კონფიდენცია-
ლურ სფეროთა წრეში მოთავსებაც თვით უფლებამოსილი პი-
რის ნებაზეა დამოკიდებული.

პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის ფიდე-
ლიტური ურთიერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა,
რაც უკავშირდება საადვოკატო საიდუმლოებას. ამ საიდუმლოე-
ბის დაცვის მოვალეობა უნდა გავრცელდეს სხვა ადვოკატზე ან
მის თანაშემწეზე, ასევე ადვოკატის სტაჟიორზე, რადგან კლიენ-
ტსა და ამ პირებს შორისაც ნდობაზე აგებული ურთიერთობა
წარმოიშობა. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ წარმომადგენელმა
დაიცვას კონფიდენციალობა სსკ-ის 714-ე მუხლიდან გამომდი-
ნარე. ასევე საგულისხმოა, რომ საადვოკატო საქმიანობა ინ-
ფორმაციის გამოყენებისას შეზღუდულია არა მხოლოდ კლიენ-
ტის ნებითა და ინტერესებით, არამედ მისი იმუნიტეტით, რომე-
ლიც საადვოკატო საიდუმლოებითაა უზრუნველყოფილი.

ცალკე ყურადღების ღირსია პროფესიული საიდუმლოე-
ბის სხვა მომენტები, რაც ხშირად უგულებელყოფილია. საგუ-
ლისხმოა, რომ პროფესიულ საიდუმლოებაში შეიძლება იგულის-

ხმებოდეს ასევე მომსახურების განვითარებას ან ნარდობის შედეგად გარკვეული ცნობები, რომლებიც მათი საქმიანობის შედეგად გარკვეული კერძო ხასიათის ინფორმაციის შეძენას უკავშირდება. ხელოსნის მიერ ინტიმური ოთახების გარემონტება ან სანტექნიკის მოწესრიგება პირადი ცხოვრების ელემენტებია და უნდა განიხილებოდეს არასახელმწიფოებრივ ვალდებულებების ჩრდილში, რასაც შესაძლებელია მოჰყვეს არაქონებრივი ან/და ქონებრივი ზიანი. ამდენად, პროფესიული საიდუმლოების ხელყოფამ შესაძლებელია გამოიწვიოს დელიქტი და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული საფუძვლების შესწავლის შემდეგ დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.

კვლევამ აჩვენა, რომ განსაკუთრებით საგრძნობია სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტი. ამ პრობლემის გადასაწყვეტად აუცილებელია სასამართლოს საჯაროობის პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი მნიშვნელობისა და თანაზომიერების პრინციპის გათვალისწინება.

ასევე საყურადღებოა, რომ მხარეების სახელის ხსენება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, თუ აღნიშნულზე საჯარო ინტერესი არსებობს. ამასთან, საიდუმლოების დაცვის მიზნით აუცილებელია სასამართლოს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადებისა და გადაწყვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურის გამიჯვნა. მართალია, სასამართლო გადაწყვეტილებას აცხადებს საჯაროდ, მაგრამ იმ ფორმით, რომ არ გამჟღავნდეს საიდუმლო ინფორმაცია. რაც შეეხება გადაწყვეტილების ქსეროასლის გაცემას, გასაზიარებელია მოსაზრება, რომ ისიც ისე უნდა გაიცეს, რომ დაცული ინფორმაცია არ გამოვლინდეს (დაცული ინფორმაციის ამოშლით). ამასთან, ადამიანის თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლებიდან გამომდინარე) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები. თუმცა საიდუმლოება არაა საჯაროობის ტოლფასოვანი ღირებულება. საიდუმლოება გაზრდილი საჯარო ინტერესის გამო შეიძლება გაიხსნას; საიდუმლოება საჯაროობას კონკურენციას ვერ უწევს.

სამართლებრივ პრობლემათა გადასაწყვეტად ჩამოყალიბებულია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობის შემდეგი რეკომენდაცია-წინადადებები:

1. ა) მიზანშეწონილია, საჯარო და კერძო ცხოვრების გასამიჯნად საჯარო სფეროში მოიაზრებოდეს ის, რაც სახელისუფლო ან სხვა საზოგადოებრივი (არასახელისუფლო) ფუნქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ საკითხებს გულისხმობს. ამის შემდეგ გამორიცხვის მეთოდის გამოყენებით უნდა გამოიკვეთოს, რომ კერძო ცხოვრება არის ის, რაც არაა საჯარო, გამოიხატება არასაჯარო საწყისებზე აგებული ურთიერთობის თავისუფლებაში, რომელშიც ჩარევა დაუშვებელია და სადაც ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება, ასევე ეკონომიკურ სფეროში პიროვნების განვითარება. ამასთან, კერძო სფერო უკავშირდება განმარტობას, თუმცა მისი ზედმეტად ფართო ინტერპრეტაციის თავიდან ასაცილებლად აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმაზე, რომ პირი სხვა პირთან განცალკევდება კერძო ცხოვრებით. ესე იგი, პირი სხვა პირისგან გამოიყოფა იმ სფეროებით, რომლებშიც შეიძლება კერძო ცხოვრება გამოვლინდეს. მაგალითად, შეიძლება პირი სხვა პირებისგან გამოცალკევდეს საცხოვრებელი ადგილით ან/და ქონებრივი ასპექტებით ან/და საოჯახო ცხოვრებით და ა. შ. ასევე განმარტობის არსის გარკვეულ ფარგლებში მოსაქცევად მიზანშეწონილია, რომ კერძო ცხოვრება განიხილებოდეს მეტწილად საიდუმლოების, სფეროთა შესახებ და კონტროლის თეორიების დადებითი მხარეების სინთეზირებით. თუმცა არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი სხვა მოძღვრებებში არსებული რაციონალური მარცვალი. ეს განსაკუთრებით შეეხება პრაგმატიზმს, ინდივიდუალობისა და ინტიმური ურთიერთობების შესახებ თეორიებს, რომლებიც პირად ცხოვრებას უკავშირდება. აღნიშნული თეორიები სფეროთა შესახებ თეორიასთან ერთად გამოკვეთს პირადი ცხოვრების ონტოლოგიურ ბუნებას. რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტს, ის უკვე სამართლებრივ „სამოსშია“ გახვეული. პირადი ცხოვრების სამართლებრივ ფორმას კი ქმნის პრაგმატული მიდგომის, საიდუმლოების, სამართლებრივი ძალაუფლებისა და კონტროლის ასპექტები, მაგრამ აუცილებელია მისი რეალური საწყისებიც იყოს წარმოდგენილი. ამდენად, კერძო

ცხოვრება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრება; ბ) განისაზღვრა, რომ საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები მუდამ ცვალებადია. ხშირად კერძო და საჯარო სფეროები ისე უახლოვდება ერთმანეთს (განსაკუთრებით ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე), რომ ზოგჯერ მათ შორის მიჯნაც იკარგება.

2. კვლევამ ცხადყო, პირადი ცხოვრება არის კერძო სფეროს შემადგენელი ნაწილი, რომელიც უშუალოდ პიროვნებასთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და ეხება სხეულებრივ და მორალურ მთლიანობას (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობა), უზრუნველყოფს პიროვნების ავტონომიას (პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, მიმონერის საიდუმლოება), განავითარებს ინდივიდუალობას (პატივი, ღირსება, სახელი, სქესობრივი თავისუფლება, თვითგამოსახვა, თვითგამორკვევა, ცხოვრების წესი). ამასთან, ეს კომპონენტები შეიძლება დამოუკიდებლადც არსებობდეს. როგორც ჩანს, კერძო და პირად სფეროებს შორის გვარისა და სახის დამოკიდებულება არსებობს. არადა კერძო და პირადი ცხოვრების ცნებები ჩვეულებრივ ყოფით ურთიერთობებში, მეცნიერებაში, კანონმდებლობასა და პრაქტიკაშიც აღრეულია. ამ სფეროთა შორის განსხვავების გამოკვეთა ხელს შეუწყობს პირადი ცხოვრების დაცვას.

3. უმჯობესი იქნება პირადი ცხოვრების უფლების გვერდით კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების დამოუკიდებელ ინდივიდუალურ უფლებად გათვალისწინება სსკ-ს მე-18 მუხლში. მით უფრო, რომ კონსტიტუციით ის არაა სხვა უფლებასთან „მიკერებული“ და პირადი ცხოვრების შემადგენელი ელემენტი დაცულია სამოქალაქო კოდექსით. აღნიშნული ხაზს გაუსვამს იმას, რომ სსკ-ში გათვალისწინებულია კერძო ცხოვრების უფლება, როგორც ზოგადი უფლება, თუმცა არც მისი ცალკეული გამოვლინებანია დაუცველი. ეს კი პიროვნების ყოველმხრივ დაცვას ემსახურება. ამასთან, აღნიშნულ კოდექსში ამ კუთხით გარკვეული განმარტებების გაკეთება პრაქტიკაში დამკვიდრებულ არაერთგვაროვნებას აღმოფხვრის.

4. ასევე აუცილებელია, გარკვეულწილად მოხდეს პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემატიზაცია. უნდა გამოიყოს ძირითადი კანონი კონსტიტუციის სახით, კანონები საჯარო და კერძო სამართლის სფეროში და სასამართლო პრაქტიკა, რითაც ფაქტობრივად შეიკვრება პირადი ცხოვრების დაცვის საშუალებები ერთ მთელად.

5. მართალია, არამატერიალური სიკეთეები გადაუცემა-
დი და ბრუნვაუუნაროა, მაგრამ სამოქალაქოსამართლებრივ
ურთიერთობაში ჩვეულებრივი ობიექტებია. ბრუნვაუუნარობა
არ უნდა იყოს სიკეთეების სამართლებრივი ურთიერთობის ობი-
ექტებად აღიარების დამაბრკოლებელი გარემოება. ამდენად,
კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საო-
ჯახო თუ პირად სფეროებს, მასზე უნდა გავრცელდეს კერძოსა-
მართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის წესები. ამასთან, პირა-
დი სფეროს დაცვის უფლება თავისი არსით არის პირადი უფლე-
ბა და ის უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრი-
ვი ურთიერთობის ობიექტად. სამოქალაქოსამართლებრივი ურ-
თიერთობა კი წარმოიშობა როგორც რეგულატიური, ისე დაცვი-
თი სამართლებრივი ურთიერთობების დროს. ასევე მხედველო-
ბაში უნდა იქნეს მიღებული აბსოლუტური უფლების სპეციფიკა.
სახელდობრ, ის შეიძლება სამართლებრივი ურთიერთობის ფარ-
გლებს გარეთ არსებობდეს, მაგრამ მაინც სიკეთედ მოიაზრებო-
დეს. შესაბამისად, კერძო და პირადი სფეროები უნდა განიხი-
ლებოდეს სიკეთეებად, რომლებიც სამოქალაქოსამართლებრი-
ვი ურთიერთობის ობიექტებია.

6. ა) კელევამ აჩვენა, რომ საქართველოს კანონმდებლო-
ბაში კერძო ცხოვრება ძირითადად გაგებულია, როგორც საი-
დუმლოება. თუმცა პირადი სფეროს არსის გასარკვევად აუცი-
ლებელია სხვა თეორიებიდანაც გარკვეული ელემენტების გათ-
ვალისწინება, ვინაიდან საიდუმლოების შესახებ თეორია ავინ-
როებს კერძო ცხოვრების მასშტაბს. ასევე უმჯობესია პირადი
ცხოვრების საიდუმლოების სამოქალაქოსამართლებრივი დაც-
ვის ასპექტებიდან გამოიყოს საბანკო, პროფესიული (სამედიცი-
ნო, კავშირგაბმულობის, სანოტარო, საადვოკატო, შვილად აყ-
ვანის, დაზღვევის, აღსარების), სამსახურებრივი, საგადასახადო
და პირადი საიდუმლოებანი; ბ) დადგინდა, რომ კერძო ცხოვრე-
ბის დაცვის თაობაზე გაცილებით მეტია საჯაროსამართლებრი-
ვი ნორმები, ვიდრე კერძოსამართლებრივი. თუმცა ჩვენთვის სა-
ჯაროსამართლებრივი ნორმები მნიშვნელოვანია, რათა, ჯერ
ერთი, განისაზღვროს სრულად კერძო ცხოვრების ის მხარეები,
რაც საქართველოს კანონმდებლობითაა აღიარებული; მეორე,
გამოიკვეთოს საჯაროსამართლებრივ ნორმებში გათვალისწი-
ნებული კერძო ცხოვრების გამოვლინებების სამოქალაქოსამარ-
თლებრივი დაცვის ასპექტები. ესე იგი, უნდა ამოქმედდეს უფ-
ლების კერძოსამართლებრივი დაცვის ფორმები. მოცემულ

პროცესში კი განსაკუთრებულია დელიქტური ვალდებულებების როლი, ვინაიდან საჯარო სამართალში არსებული კერძო ცხოვრების გამოვლინებების შელახვა, თავის მხრივ, ქონებრივი ან/და არაქონებრივი ზიანის დეტერმინანტი შეიძლება გახდეს. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში სამოქალაქო პასუხისმგებლობა უნდა იყოს განხილული კონკრეტული საფუძვლების მიხედვით და შეიძლება დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებული დელიქტური პასუხისმგებლობა.

7. ამასთან, პირადი სფეროს უმნიშვნელოვანესი ელემენტები სრულად არაა სამართლით დაცული. ისინი რეგულირებულია მორალის ნორმებით. დაცვის სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით აქ გადამწყვეტია ზოგადი პიროვნული უფლების როლი. მით უმეტეს, კვლევამ ცხადყო, რომ საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ძირითადად ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვის უნივერსალურ ფორმას ეფუძნება. ამასთან, საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლში გათვალისწინებულია საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება, რომელშიც შედის ზოგადი პიროვნული უფლება და საყოველთაო თავისუფლება. ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანი — განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები — სახელისა და გამოსახულების დაცვის სახით (პირადი საიდუმლოება და სხვა) არის სსკ-ით ან სხვა კანონებით უზრუნველყოფილი. „ზოგადი პიროვნული უფლება“ სამართლებრივ უსაფრთხოებას იცავს და მისი უარყოფა დაუშვებელია, რადგან არსებობს მასზე კიდევ უფრო ზოგადი და ზოგადი პიროვნული უფლების ცალკეული გამოვლინებანი. შესაბამისად, იგულისხმება, რომ მათ შორის არსებული კატეგორიაც არის საქართველოს კანონმდებლობით დაცული; ამდენად, ზოგჯერ შეიძლება პიროვნული უფლებები ყოველმხრივ არ იყოს დაცული და ახალი პიროვნული უფლებების წარმოშობამ სამართლებრივი ნორმები უსაზღვროდ გაზარდოს. სწორედ ამ შემთხვევაში საქართველოსთვის (და არა მხოლოდ) აუცილებელია ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება, რაც მიიღწევა ღირსების, კერძო ავტონომიისა და დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). შესაბამისად, ჩვენი კანონმდებლობით ზოგადი პიროვნული უფლება არის გათვალისწინებული. მის დასაცავად პირად არაქონებრივ უფლებებზე დაყრდნობით აუცილებელია შემოქმედებითი უნარის გაფართოება (აბსტრაქტიზება). ამ პროცესში კი სამოსამართლო სამართალმა უნდა ითამაშოს დიდი როლი. მნიშვნე-

ლოვანია ასევე პირადი ცხოვრების ქმედითი და ეფექტური დაცვისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციების გაფართოება.

8. ამდენად, მიზანშეწონილია, ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ ფართო გაგებით გამოიყენებოდეს პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. ზოგადი პიროვნული უფლება არ არის პირადი არაქონებრივი უფლებების ანალოგიური. მათ შორის მჭიდრო კავშირია, მაგრამ ისინი ურთიერთგანსხვავებულია. თუ პირადი არაქონებრივი უფლებები სინგულარული ხასიათის ნორმებით არის დაცული, პიროვნული უფლებები უკავშირდება პიროვნებას, რომელიც სხვადასხვა თვალსაზრისით განვითარების საფუძველზე ამოუნურავი სფეროა.

9. ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შეიძლება ვერ ამოუნურავდეს იმ არამატერიალურ სიკეთეებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობის წინაშეც შეიძლება დადგეს პირი მომავალში. აქ უმნიშვნელოვანესია საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), რომელიც კერძოსამართლებრივად კერძო ავტონომიის პრინციპშია მოცემული (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). საკუთარი პიროვნების განვითარების ზოგადი თავისუფლების წყალობით შეიძლება სსკ-ით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი პიროვნული უფლებების დაცვა. პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვისთვის სწორედ ესაა ამოსავალი სხვა მომენტებთან ერთად. სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი ღირსების ასპექტზე დაყრდნობით არის მნიშვნელოვანი სხვა პიროვნული უფლებების დასაცავად. ეს დეტალები გარკვეულწილად არის დამაკავშირებელი ხიდი პიროვნულ უფლებებსა და მათ სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას შორის. აქ კი ზიანის მიყენების შემთხვევაში სწორედ დელიქტიდან წარმოშობილი მოთხოვნები შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლებისა და მისგან გამომდინარე განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი გახდეს. შესაბამისად, ის, რაც არაა დაცული სსკ-ის მე-18 მუხლით, შეიძლება დაცულ იქნეს საკუთარი პიროვნების განვითარების ზოგადი უფლებითა და დელიქტური სამართლით (გენერალური დელიქტი — სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე შესაძლებელია სსკ-ის 993-ე მუხლის დათქმებიც იყოს გათვალისწინებული.

10. ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტებს — თვითგამორკვევის, კერძო ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლე-

ბებს შორის მჭიდრო კავშირია. ისინი კორელაციურ ურთიერთობაშია ერთურთთან. ამასთან, არც ის უნდა იყოს გასაოცარი, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება, როგორც პიროვნული უფლება, სხვა პიროვნულ უფლებებთან განსაზღვრულ (ზოგჯერ მჭიდრო, ზოგჯერ მთელისა და ნაწილის) დამოკიდებულებაში იყოს. არაა გამორიცხული, თვითგამორკვევის უფლება თავისი შინაარსობრივი დატვირთვის გამო კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების „ქუდქვეშ“ აღმოჩნდეს, თუმცა ეს არ ნიშნავს მისი ცალკე სამართლებრივი დაცვის უგულებელყოფის სისწორეს. თვითგამოსახვის უფლებაც თავისი შემადგენელი ნაწილებით უკავშირდება პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებას. ასევე შეიძლება თვითგამოსახვის ერთ-ერთი ელემენტის (მაგალითად, პიროვნების წარმოსახვაზე უფლების) შელახვამ გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების ხელყოფა.

11. პირადი ცხოვრების დაცვა უკავშირდება პირად არაქონებრივ უფლებებს, ვინაიდან „პირადი არაქონებრივი უფლებების ობიექტია არამატერიალური (სულიერი) სიკეთეები.“ ამ თვალსაზრისით პირადი ცხოვრება პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ობიექტი გამოდის, რაც მათ შორის მჭიდრო კავშირს ცხადყოფს. პირადი არაქონებრივი უფლებებიდან კი აღსანიშნავია პატივისა და ღირსების დაცვის უფლებები, რომლებსაც სხვა პირად არაქონებრივ უფლებებთან მჭიდრო ურთიერთობა აქვს. პირადი არაქონებრივი უფლებებით დაცულია (სპეციალური) პიროვნული უფლებები, რომლებიც ზოგადი პიროვნული უფლების ქვესფეროებს წარმოადგენს. პიროვნულ უფლებებს შორის გამოირჩევა პატივის დაცვის უფლება. ზოგადი პიროვნული უფლება უზრუნველყოფს პატივის ფართო დაცვას. მას მჭიდროდ უკავშირდება პირადი სფერო, ვინაიდან პირად ცხოვრებაში უსაფუძვლო ჩარევისას ხელიყოფა პატივი, ღირსება, ასევე საქმიანი რეპუტაცია. ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება არის რა კანონით ზოგადად აღიარებული, ის იცავს პატივის დაცვის უფლებას, როგორც პიროვნულ უფლებას. ამასთან, აუცილებელია პირადი ცხოვრების ეფექტური დაცვისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციების გაფართოება.

12. პირადი ცხოვრება უკავშირდება ინდივიდუალიზაციის საშუალებას — სახელს. სახელის დაცვის უფლებაც იგივე დამოკიდებულებაშია კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებასთან, როგორი მიმართებაც არსებობს განსაკუთრებულ და ზოგად პიროვნულ უფლებებს შორის. ამასთან, სახელის შელახვამ შეიძ-

ლება გამოიწვიოს პირადი სფეროს ხელყოფაც, მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მისი ცალკე სამართლებრივი დაცვის უარყოფის საფუძველი. აღნიშნული კი უკავშირდება პირადი ცხოვრების დაცვას დელიქტური სარჩელით.

13. სსკ-ში გამოსაკვეთია საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება. ისიც თავისი სამართლებრივი ბუნების გამო ზოგჯერ პირადი სფეროს დაცვის ქვეშ ექცევა.

14. ა) კერძო სფეროს გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს პერსონალური მონაცემები. ამ ვაგებით საქმე ეხება ინფორმაციულ თვითგამორკვევას. პერსონალური მონაცემების ხელყოფა შეიძლება იყოს პირადი ცხოვრების შელახვის დეტერმინანტი; ბ) ასევე გასამიჯნია პერსონალური მონაცემების საჯარო და კერძოსამართლებრივი დაცვა.

15. ამასთან, კერძო და პირადი სფეროების გამიჯვნა შეიძლება ერთი შეხედვით გართულდეს ამ სფეროების ცალკეულ პიროვნულ უფლებებთან მჭიდრო კავშირში განხილვით. ამიტომ, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია სწორედ ამ სირთულის სათანადოდ გამოკვეთა და შემდეგ კერძო და პირად ცხოვრებას შორის არსებული მიმართებების მკაფიოდ წარმოდგენა, რაც ზემოთ აღნიშნულ პრობლემას გადაჭრის. მოცემულ პროცესში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ის, თუ რა ფორმით შეიძლება გამოვლინდეს ესა თუ ის პიროვნული უფლება. სწორედ უფლების გამოვლენის ფორმის შემდეგ შეიძლება მან პირადი ცხოვრება შელახოს. მოცემულ შემთხვევაში განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები შეიძლება იმ ფორმით გამოვლინდეს, რომ შეეხოს ღირსებას (სსკ-ის მე-18 მუხლი). ღირსების ხელყოფამ კი შეიძლება გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების შელახვა. ამდენად, ღირსების მომენტმა შეიძლება განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები ამ ფორმით დააკავშიროს პირად ცხოვრებას. ამასთან, ამ სიკეთით შეიძლება დადგეს ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი და, შესაბამისად, წარმოიშვას დელიქტური ვალდებულება (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

16. პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობასთან. საქართველოს სამოქალაქო სამართლისთვის პირადი ხელშეუხებლობის განსასაზღვრად ამოსავალი უნდა იყოს კონსტიტუციური დებულება. ამ უკანასკნელის მიხედვით პირად ხელშეუხებლობაში მოიაზრება თავისუფლების ხელშეუვალობა, თავისუფლების აღკვეთის ან მისი სხვაგვარად შეზღუდვის დაუშვებლობა. აუცილებელია, გამოიკვეთოს

თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლების, როგორც არამატერიალური უფლების, მნიშვნელობა კერძოსამართლებრივი დაცვის ხერხების გაფართოების გზით.

17. ამასთან, მიზანშეწონილია, შემოქმედების თავისუფლებაც გარკვეულწილად ზღვარდებული იყოს პასუხისმგებლობით, რომელიც ეფუძნება კრიტერიუმებს, არ შეურაცხყოს სხვისი პატივი და ღირსება, პირადი ცხოვრება.

18. ა) პირადი ცხოვრების დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე, კანონი „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ უნდა იყოს ნაკითხული სამართლის წყაროთა და სამართლებრივ ღირებულებათა იერარქიის გათვალისწინებით; ბ) ამასთან, თავისუფლება პასუხისმგებლობითაა ზღვარდებული და კანონის დათქმებს ემორჩილება. შესაბამისად, უსაზღვრო თავისუფლება ხელყოფს პირად სფეროს, რითაც ადგილი აქვს პირადი ცხოვრების შელახვას და არა ინტერესთა კონფლიქტს. თუმცა ზოგჯერ ძალაუნებურად მაინც წარმოიშობა ღირებულებათა კონფლიქტი. ის გულისხმობს ანონ-დანონვის შედეგად პრიორიტეტული ინტერესის გამოკვეთას და ერთ-ერთი ინტერესის მსხვერპლად შეწირვას გაცილებით რელევანტური ინტერესის დასაცავად. ამდენად, ეს საკითხი მაქსიმალური სიფრთხილითა და სიღრმისეული ანალიზის შედეგად უნდა იყოს შესწავლილი და კონფლიქტი უნდა გადაწყდეს თანაზომიერების პრინციპის გათვალისწინებით ანონ-დანონვის მეთოდის გამოყენებით. აღნიშნული კი შეფასებითია და ინდივიდუალურ გარემოებებზეა დამოკიდებული. თუმცა ნებისმიერ პირთან დაკავშირებით ინტიმური სფეროს დაცვა არის გაცილებით მნიშვნელოვანი, ვიდრე სხვა ინტერესის უზრუნველყოფა. ამასთან, ღირებულებითი კოლიზიის დროს უნდა გამოიკვეთოს ღირებულებათა იერარქია, ვინაიდან პირადი სფეროს დაცვა (მით უმეტეს, რიგითი პირისა) გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე საჯარო ინტერესის დაცვა. განსაზღვრულ გამონაკლის შემთხვევებში კი შეიძლება პირადი სფეროს შესახებ გარკვეული მონაცემების გაცემა. ასევე ზოგჯერ პირადი სფეროს დაცვის უფლებას აქვს სხვა პიროვნულ უფლებებთან დაკავშირებით მომსახურებითი ფუნქცია, რაც მიზანშეწონილია პრაქტიკაშიც გამოიკვეთოს.

19. უმჯობესი იქნებოდა, კონსტიტუციით აშკარად მოცემულ პირადი ცხოვრებას შესაბამისი სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის გარანტიები შეექმნა. ამას ხელს შეუწყობდა პრაქტიკის მიერ ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება. პირადი

ცხოვრება საჯაროსამართლებრივად დაცულია, რაც საკმარისი არ არის. მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ქმედითი საშუალებებისა და ფუნქციების გაფართოება, მისი კომპენსატორული ხასიათიდან გამომდინარე.

20. ამასთან, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ძირითადად რეგულატიური ურთიერთობაა. სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. კერძო ცხოვრება მოიცავს რა გარკვეულ ქონებრივ ასპექტებს, მისი ხელყოფისას ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დროს პირველადია საკომპენსაციო ფუნქცია.

21. კელევიდან ჩანს, რომ უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული ფუნქციების შესრულებისკენაა მიმართული. ზიანის ანაზღაურებისას უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული ობიექტური გარემოებები, რომლებშიც ეს ზიანი აისახება. პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო ზიანის ანაზღაურებისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები კუმულატიური წესით არსებობს.

22. ა) ასევე მიზანშეწონილია, მორალური ზიანის ნაცვლად დამკვიდრდეს ტერმინი „არაქონებრივი ზიანი“, რათა აღმოიფხვრას ზემოთ განხილული გაუგებრობები; ბ) ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები თითოეული გარემოების გათვალისწინებით უნდა ჩამოყალიბდეს და ყოველი შემთხვევა ინდივიდუალურად შეფასდეს; გ) რაც შეეხება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, მისთვის პირველადი უნდა იყოს პრევენციის ფუნქციის განხორციელება. აქვე მნიშვნელოვანია საკომპენსაციო ფუნქციის გაფართოება. მართალია, არაქონებრივი ზიანის დროს განხორციელებული კომპენსაცია სიმბოლურ ხასიათს ატარებს, თუმცა ის გადამწყვეტ როლს თამაშობს პირის მიერ განცდილი ტანჯვის შემსუბუქებაში. ეს, თავის მხრივ, სატისფაქციურ ფუნქციასაც აამოქმედებს.

23. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ერთ-ერთ სუბიექტად შეიძლება გამოვიდეს ხან ფიზიკური, ხან კიდევ იურიდიული პირი. ფიზიკური პირის პირადი ცხოვრების დასაცავად მნიშვნელოვანია სსკ-ის მე-11 მუხლის პირობები იყოს გათვალისწინებული და ღირსების უზრუნველყოფის ასპექტი იყოს წინ ნამოწეული, რაც პირადი ცხოვრების ფართო დაცვის საფუძველია.

24. ა) ამასთან, კერძო სფეროს დაცვის უფლება კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს, ისიც გარკვეული სპეციფიკური თავისებურებებით. ზოგადად იურიდიულ პირს აქვს კერძო ცხოვრების საიდუმლოება. ამ კუთხით უნდა გაიმიჯნოს სამოქალაქო და ადმინისტრაციულსამართლებრივი დაცვის ფორმები; ბ) ასევე აუცილებელია მოკლედ შევჩერდეთ სსკ-ის 27-ე მუხლზე, რომელიც იურიდიულ პირებზე ავრცელებს სსკ-ის მე-18 მუხლის ნორმებს საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში. არადა სსკ-ის 27-ე მუხლის (სპეციალურ) ქვეთავში ხელოვნურად გადაადგილებამ გარკვეულწილად შექმნა ბუნდოვანება, რაზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. მიზანშეწონილია, ეს ნორმა გავრცელდეს როგორც არასამეწარმეო, ისე კომერციულ იურიდიულ პირზე, ვინაიდან საერთოა მათთვის. ამიტომ სისტემატიზაციისა და ასევე პრაქტიკული პრობლემების თავიდან ასაცილებლად უმჯობესია, სსკ-ის 27-ე მუხლის ეს ნაწილი განთავსდეს იურიდიული პირის ზოგადი დებულებების შესახებ თავში.

25. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვის დროს „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირი“ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამასთან, დაინტერესებულ პირს უნდა შეეძლოს მისი უფლების დაცვის განხორციელება.

26. კვლევამ აჩვენა, რომ პირადი ცხოვრების უკეთესი დაცვის თვალსაზრისით მიზანშეწონილია ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს პრაქტიკის გამოყენება, რაც მნიშვნელოვანია სამართლის და ერთგვაროვანი პრაქტიკის განსავითარებლად.

27. განისაზღვრა, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია პირადი სფეროს დაცვის პრობლემის პროცესუალურსამართლებრივი მხარე. აქ საყურადღებოა გარემოებები, რაც პროცესის მონაწილეთა პირადი სფეროს შელახვის წინაპირობა შეიძლება გახდეს. საპროცესო სფეროში უნდა იქნეს შუალედი ნაპოვნი ჩვენების მიცემის მოვალეობასა და ჭეშმარიტების ძიების ინტერესებს შორის. აღნიშნული პრობლემა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს საჯარო და კერძო ინტერესთა ანონ-დანონის გზით პროპორციულობის საფუძველზე.

28. კვლევამ გამოკვეთა, რომ პირადი სფეროს განსაზღვრული ასპექტები შეიძლება აისახოს პროფესიულ საიდუმლოებაში. პროფესიული საიდუმლოების ძირითადი ნიშნებია: საი-

დუმლოების სუბიექტთა შორის ნდობაზე აგებული ურთიერთობა; ეთიკური ნორმების სისტემის შინაარსი განპირობებულია ამა თუ იმ პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით; რთული ობიექტი კერძო და საჯარო ინტერესთა ან სიკეთეთა ერთობლიობის სახით, რომელთაც საიდუმლოების დარღვევის შემთხვევაში შეიძლება ზიანი მიაღგეს.

29. ა) განისაზღვრა, რომ არაა მართებული ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ გამოყენება. იგი გაუმართლებლად ავიწროებს პირთა წრეს, რომლებმაც უნდა დაიცვან პროფესიული საიდუმლოება, ამ ტიპის საიდუმლოების დაცვა კი სხვა პირებსაც ევალებათ. ამიტომ მიზანშეწონილია, ტერმინ „სამედიცინო საიდუმლოების“ გამოყენება; ბ) განსაკუთრებით ყურადღების ღირსია ინტიმური სფეროს დაცვა სამედიცინო საიდუმლოების დროს. ინტერესთა კონფლიქტის დროს, როგორც წესი, ის გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე საჯარო ინტერესი. ამასთან, სავარაუდოდ, საექიმო საიდუმლოებას უნდა ეხებოდეს გამონაკლისი წესი, როდესაც ინტიმური საიდუმლოების შემცველი მონაცემები შეიძლება გაიცეს ლეგიტიმური საჯარო ინტერესის დაცვის მიზნით (თუ ამას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი). ასევე დასაშვებია საექიმო სფეროში არსებული ინტიმური ცნობების გაცემა, თუ აღნიშნულს მოითხოვს სასამართლო, საგამოძიებო ორგანოები ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და სხვათა უფლებების დაცვა ან სასწავლო თუ სამეცნიერო მიზნით, თუმცა მონაცემები ისე უნდა იყოს წარმოდგენილი, რომ პირის იდენტიფიკაცია შეუძლებელი გახდეს. ამდენად, კერძო სფეროში ჩარევა დასაშვებია მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი.

30. მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს ერთ-ერთი მხარე შეილად აყვანის საიდუმლოების სახით. აქ პრიორიტეტულ ინტერესად უნდა იყოს ბავშვის ინტერესი წარმოდგენილი. ამასთან, თვით უფლებამოსილი პირის ნებაა გადამწყვეტი, შეილად აყვანის საიდუმლოება გამჟღავნდება თუ ის კონფიდენციალურ სფეროთა წრეში ჩაენერება.

31. უმჯობესია, ფართოდ იყოს ინტერპრეტირებული საადვოკატო საიდუმლოება, რათა მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტს არ სურს. ამასთან, საადვოკატო საიდუმლოების უცხო პირთა ხელყოფისგან დაცვის პრობლემა ორ ძირითად ასპექტს უნდა

ეხებოდეს: ა) საადვოკატო იმუნიტეტი. ეს გულისხმობს ადვოკატის, საადვოკატო დოკუმენტაციის და პროფესიული საქმიანობისას გამოყენებული შენობის, კლიენტთან ადვოკატის კომუნიკაციის, კლიენტის, როგორც ადვოკატთან კომუნიკაციის შესახებ ინფორმაციის პოტენციური წყაროს, ხელშეუხებლობას; ბ) მესამე პირთათვის საადვოკატო საიდუმლოების ხელმისაწვდომობა დასაშვებია სამართლებრივი საფუძვლებით. საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა უნდა დაევალოს ასევე სხვა ადვოკატს ან მის თანაშემწეს, ასევე ადვოკატის სტაჟიორს, ვინაიდან მათ უკავშირდება ნდობაზე აგებული (ფიდუციური) ურთიერთობა. რაც შეეხება პირებს, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოდიან წარმომადგენლებად, მათ უნდა დაიცვან დავალების ხელშეკრულებით განსაზღვრული საიდუმლოების შენახვის მოვალეობა (სსკ-ის 714-ე მუხლი). ასევე კონფიდენციალობის დაცვა უნდა დაევალოს მდივანს, რადგან აქაც შეიძლება საიდუმლოებას ხელყოფის საფრთხე შეექმნას და გარკვეულწილად მდივანის მიმართაც არსებობდეს ნდობა.

32. ამასთან, საადვოკატო საიდუმლოებასთან დაკავშირებით განსაზღვრულ შემთხვევებში დასაშვებია კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება. უპირველეს ყოვლისა, ამ ტიპის ინფორმაციის გაცემა შეიძლება მხოლოდ კლიენტისავე თანხმობა. თუმცა ასევე დასაშვებია კლიენტის თაობაზე ინფორმაციის გაცემა, თუ ადვოკატის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია მის მიმართ წაყენებული ბრალდებისაგან თავის დასაცავად (და სხვა კანონით დადგენილ გამონაკლის შემთხვევებში). ამასთან, ადვოკატმა თავიდან უნდა აიცილოს კონფლიქტი მის და კლიენტის ინტერესებს შორის, წინა საქმეზე წარმოდგენილი კლიენტისა და ამჟამად წარმოსადგენი პირის ინტერესებს შორის და სხვა. აღნიშნული მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს დასაცავად.

33. კერძო ცხოვრების ქონებრივი ასპექტები შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს საბანკო საიდუმლოებაში. ამდენად, საბანკო საიდუმლოების დაცვით კერძო ცხოვრებაც იქნება დაცული.

34. ა) ამასთან, სამართალწარმოების დროს კერძო სფერო შეიძლება გამოვლინდეს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებაში, რაც ძირითადად სახელშეკრულებო თავისუფლების პრობლემას უკავშირდება. მიზანშეწონილია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა გავრცელდეს როგორც ნოტარიუსზე, ისე სანოტარო მოქმედების შემსრულებელ სხვა თა-

ნამდებობის პირებზე. ბ) აუცილებელია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფის შემთხვევაშიც არაქონებრივი ზიანის არსებობაზე აქცენტის გაკეთება, რაც საკანონმდებლო ხარვეზის შევსებას საჭიროებს. ამდენად, აუცილებელია შემოღებულ იქნეს ტერმინი „კერძო ცხოვრება“, რომლის გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმად უნდა ჩიათვალოს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება. გ)მეანაბრეთა პირად ქონებრივ უფლებათა დაცვის თვალსაზრისითაც მიზანშეწონილია პირის კერძო ცხოვრების არსის გამოკვეთა.

35. ცალკე ყურადღების ღირსია პროფესიული საიდუმლოების სხვა მომენტები, რაც ხშირად უგულებელყოფილია. საგულისხმოა, რომ პროფესიულ საიდუმლოებაში შეიძლება იგულისხმებოდეს ასევე მომსახურების განევისას ან ნარდობის შედეგად მიღებული ცნობები. ხელოსნები ხშირად საკუთარ ნახელავს წარმოადგენენ ინტერნეტით, თუმცა ეს ნახელავი უკვე სხვა პირის პირადი სფეროს ელემენტია. ამიტომ მისი საჯაროდ გავრცელება უფლებამოსილი პირის თანხმობას საჭიროებს. ხელოსნის მიერ ინტიმური ოთახების გარემონტება უნდა დარჩეს მხარეებს შორის კონფიდენციალურ სფეროდ. აქ საქმე ეხება აბსოლუტურ უფლებას პირად ცხოვრებაზე, რომლის ხელყოფა დელიქტური სამართლის ნორმებით უნდა მოწესრიგდეს. ესე იგი, დადგება დელიქტური სამართლით გათვალისწინებული შედეგები (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

36. მართალია, პირადი სფეროს დამცავი საპროცესოსამართლებრივი ნორმებიც საჯაროსამართლებრივი ნორმებია, მაგრამ ჩვენთვის მნიშვნელოვანია მისი კერძოსამართლებრივ ფორმებში დაცვა. საჯარო სამართლის სხვადასხვა ნორმაში მოცემული კერძო ცხოვრების ამა თუ იმ გამოვლინების ხელყოფით შეიძლება ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კონტექსტში დელიქტური ვალდებულება წარმოიშვას. ამ შემთხვევებში აუცილებელია, რომ დადგინდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების (ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, მიზეზობრივი კავშირი და ბრალი) არსებობა, რასაც მოჰყვება ზიანის გამოთვლა. აღნიშნული მნიშვნელოვანია პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვისათვის.

37. ა) ასევე განსაკუთრებით პრობლემურია სამართალწარმოებაში საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტის გადანყვეტა. ამ საკითხის მოსაწესრიგებლად მიზანშეწონილია სასამართლოს საჯაროობის

პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი ღირებულების გათვალისწინება. აღნიშნული გულისხმობს მისი კანონით დადგენილი მნიშვნელობის აღქმას სამართლებრივი განათლებისა და სამართლებრივი კონტროლის საფუძველზე, ასევე პირთა მიერ გარკვეული პროცესებითა თუ გადაწყვეტილებებით დაინტერესება-ჩართვას. სამართლებრივი კონტროლი უკავშირდება სასამართლო სხდომებში მხარეთა მონაწილეობას, პროცესების შესახებ რეპორტაჟების გაკეთება-გაცნობას და საქმის მიმდინარეობის თუ კომპეტენტური პირების (ადვოკატის) საშუალებით გადანაცვეტილების მატერიალურ და ფორმალურ სისწორეში დარწმუნებას. ამასთან, საპროცესო კანონმდებლობაში სასამართლო პროცესის საჯაროობის პრინციპი კანონზომიერადაა გათვალისწინებული, მაგრამ კანონი საჯაროობის პრინციპს უნესებს შეზღუდვებსაც. აღნიშნული პროცესის მონაწილეთა პირადი საიდუმლოების დაცვას ემსახურება. რაც შეეხება პროცესის საჯაროობის ფაქტობრივ მნიშვნელობას, აქ საყურადღებოა ფაქტობრივი შესაძლებლობები, რომელთა საშუალებითაც პირს შეუძლია გარკვეული წარმოდგენა შეიქმნას საქმის მიმდინარეობის (თუ შედეგის) შესახებ. ამ თვალსაზრისით კი გადამწყვეტია პირის დაინტერესება, რაშიც უმნიშვნელოვანესია მასობრივი ინფორმაციის გავრცელების საშუალებათა როლი; ბ) აღნიშნული ეხება მხარეთა სახელის ხსენებასაც. სასამართლო განხილვის შესახებ რეპორტაჟი მიზანშეწონილია მოხდეს სახელის დასახელების გარეშე. სახელის დასახელება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, როცა მნიშვნელოვანი საფუძველი (საჯარო ინტერესი) არსებობს. ასევე პირად კანონიერ ინტერესს ენიჭება პრიორიტეტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით ან ზოგადად საჯარო ინტერესთან შედარებით. მიზანშეწონილია, საიდუმლოების დაცვიდან გამომდინარე, გაიმიჯნოს სასამართლოს გადანაცვეტილების საჯაროდ გამოცხადებისა და გადანაცვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურა.

ამდენად, ზემოთ მოყვანილი გარემოებების გათვალისწინებით უზრუნველყოფა პირადი ცხოვრების ეფექტური დაცვა.

გამოყენებული ლიტერატურა

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია. 1995 წლის 24 აგვისტო.
2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. 1950 წლის 4 ნოემბერი.
3. ბავშვთა უფლებების კონვენცია. 1989 წლის 20 ნოემბერი.
4. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი. 1966 წლის 16 დეკემბერი.
5. საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“. 2009 წლის 22 ოქტომბერი, რეგისტრაციის №1876
6. საქართველოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“. 1998 წლის 29 აპრილი, რეგისტრაციის №1362
7. საქართველოს კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“. 1997 წლის 16 ოქტომბერი, რეგისტრაციის №934
8. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. 1997 წლის 26 ივნისი, რეგისტრაციის №786
9. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი. 1999 წლის 25 ივნისი, რეგისტრაციის №2181
10. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. 1997 წლის 14 ნოემბერი, რეგისტრაციის №1106
11. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. 1998 წლის 20 თებერვალი, რეგისტრაციის №1251
12. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. 1999 წლის 22 ივლისი, რეგისტრაციის №2287
13. საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“, 2001 წლის 20 ივნისი, რეგისტრაციის №976
14. საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის შესახებ“. 1997 წლის 10 დეკემბერი, რეგისტრაციის №1139
15. ადვოკატთა ეთიკის კოდექსი. 2006 წლის 15 აპრილი.
16. საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.“ 2004 წლის 24 ივნისი, რეგისტრაციის №220
17. საქართველოს კანონი „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ.“ 2009 წლის 18 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2381
18. საქართველოს კანონი „აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ.“ 2009 წლის 17 ნოემბერი, რეგისტრაციის №2042
19. საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ.“ 2000 წლის 5 მაისი, რეგისტრაციის №283

20. საქართველოს კანონი „კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ.“ 2008 წლის 21 ნოემბერი, რეგისტრაციის №536

21. საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ.“ 2009 წლის 4 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2257

22. საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“. 2009 წლის 4 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2283

23. განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში დამატების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2008 წლის 14 მარტის №5919—I-ს კანონზე.

24. მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი. 2009 წლის 9 მარტი, <http://www.encyc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=110&info_id=6986

> [20.04.11 15:50]

25. ნოტარიუსთა დეონტოლოგიის (ეთიკის) კოდექსი.

26. იურისტის ბიბლიოთეკა, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, პაქტები, კონვენციები, თბ., 2005

27. საქართველოს კანონი „პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ“ კანონი. 2011 წლის 28 დეკემბერი. №5669

28. პატიმრობის კოდექსი. 2010 წლის 9 მარტი. №2696-ლს

29. ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი, <<http://pravo.levoncvsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm>

[20.10.10 23:44]

30. რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html>

[20.10.10 23:40]

სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები და სტატიები:

31. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი (მასალები მოიძია და მოამზადა ბ. ბოხაშვილმა), თბ., საია, 2004, იხ. <<http://gyla.ge/files/publications/q9z18pmttn.pdf>> [24.01.11 21:43]

32. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია (თარგმნა მ. თაბაგარმა და სხვებმა), თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004

33. ს. ავალიანი, თეორიული ფილოსოფია, თბ., „უნივერსალი“, 2007

34. ზ. ახელედიანი, ვალდებულებითი სამართალი, თბ., „სამართალი“, 1999

35. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრის კრიტერიუმები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2004, №2

36. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3

37. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლება-მოსილი პირები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №2

38. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბ., „უნივერსალი“, 2012

39. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946

40. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., სტალინის სახ. თბ. სახელმწ. უნივერს. გამომც., 1954

41. ბ. ბურკაძე, გამოხატვის თავისუფლების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1

42. თ. ბეჟოშვილი, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, № 2/3

43. შ. გაბუნია, ვირტუალური კომუნიკაციების როლი თბილისელ ლესბი ქალთა ცხოვრებაში, თბ., 2010

44. ვ. გაბუხაძე, ექიმის ფიცი და საექიმო ეთიკის ზოგიერთი საკითხი, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1987

45. ა. გეგია, „მატერიალური და მორალური ზიანის შედარებით სამართლებრივი ანალიზი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით“ იურიდიულ-ფსიქოლოგიური ინსტიტუტის პროფესორ-მასწავლებელთა და სტუდენტთა II სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენციის შრომათა კრებული, თბ., 2005

46. ფ. გოგიჩაიშვილი, რჩეული ნაწერები, ტ. 1, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974

47. ე. გოცირიძე, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება“ (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3

48. აზრის გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო ე. გოცირიძემ, თბ., „სტამბა ქართული ფილმი“, 2006

49. ე. გოცირიძე, გამოხატვის თავისუფლება ღირებულებათა კონფლიქტში ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს იურისპრუდენციის მიხედვით, თბ., „ჯისიანი“, 2008

50. გრ. ერემოვი, საქართველოს მთავრობა, 1995

51. ვ. ერქომაიშვილი, ადამიანი, თავისუფლება, იდეოლოგია, თბ., სახ. უნივერ. გამომც., 2002
52. ნ. ელიასი, ცივილიზაციის პროცესის შესახებ, სოციოგენეტიკური და ფსიქოგენეტიკური გამოკვლევები, ნ. 1, ქცევის ცვლილებანი დასავლური სამყაროს საერო ზედა ფენებში (თარგმნა ი. ნერეთელმა), თბ., „ნეკერი“, 2005
53. ბ. ზოიძე, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1985, №3
54. ბ. ზოიძე, ქონებრივი პასუხისმგებლობა ვალდებულებათა დარღვევისთვის, თბ., „მეცნიერება“, 1989
55. ბ. ზოიძე, ზიანის ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისთვის, ნიგნში „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, ნ. მე-3, თბ., „სამართალი“, 2001
56. ბ. ზოიძე, ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გადამუშ. და სრულყ. გამოცემა, თბ., „მეცნიერება“, 2003
57. ბ. ზოიძე, სამართლებრივი ნესრიგისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების შესახებ, ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №3
58. ბ. ზოიძე, მოძღვრება საკანონმდებლო კულტურის შესახებ, ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №1
59. ბ. ზოიძე, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა ნესრიგი საქართველოში, თბ., GTZ, 2007
60. ი. თაბორიძე, „ბუნებითი სამართლის როლი ადამიანის ღირსების გაგების ჩამოყალიბებაში“, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, სპეციალური გამოცემა, 2004
61. მ. თოდუა, შ. ქურდაძე, ცალკეული კატეგორიის სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების თავისებურებანი, თბ., საქართვე. მოსამართლეთა ასოციაცია, 2005
62. კ. იაჩიკოვი, ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებანი (თარგმნა გ. დოლიძემ), თბ., საქ. სსრ იუსტიციის სამინისტროს გამოცემა, 1947
63. ლ. იზორია, კ. კორკელია, კ. კუბლაშვილი, გ. ხუბუა, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., „მერიდიანი“, 2005
64. რ. ფონ იერიენგი, ბრძოლა უფლებისათვის, თბ., 2000
65. ლ. ინწკირველი, ნოტარიატისა და სასამართლოს კომპეტენციათა გამიჯვნისთვის, ნიგნში „ქართული კერძო სამართლის კრებული“, ნ. 1, თბ., საია, 2004
66. დ. კერესელიძე, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 7/2004-1

67. დ. კერესელიძე, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., ემსი, 2009
68. მ. კვაჭაძე, ი. მანჯავიძე, ნ. კვანტალიანი, ნ. მირზიკაშვილი, ნ. გვენეტაძე, გ. აზაურაშვილი, წიგნი პაციენტებისთვის, ადამიანის უფლებები და ჯანდაცვა (გზამკვლევი), თბ., 2011
69. უ. კილელი, პირადი და ოჯახური ცხოვრებს პატივისცემის უფლება, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება (გზამკვლევი) (თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო ლ. ჭელიძემ, ბ. ბოხაშვილმა, თ. მამუკელაშვილმა), თბ., ევროპის საბჭო, 2005
70. თ. კინწურაშვილი, მართლმსაჯულების ლოგიკა (სიტყვის თავისუფლება და ქართული სასამართლო პრაქტიკა), „თავისუფლება“, 2005, №3 (39), მარტი
71. ა. კობახიძე, სამოქალაქო სამართალი, ტ. I, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2001
72. კ. კორკელია, სასამართლოს როლი საერთაშორისო ხელშეკრულების გამოყენებაში, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 1998, №1
73. კ. კორკელია, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, თბ., ევროპის საბჭო, 2004
74. კ. კორკელია, ნ. მჭედლიძე, ა. ნალბანდოვი, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და მისი ოქმების სტანდარტებთან, თბ., ევროსაბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში, 2005
75. კ. კორკელია, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., ევროპის საბჭო, 2007
76. კ. კორკელია, სასამართლოს აქტიუიზმი და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, „საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმოხილვა“, 2011, №4
77. კ. კუბლაშვილი, აზრის თავისუფლება — ადამიანის უმნიშვნელოვანესი ძირითადი უფლება, კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, თბ., საია, 2002
78. კ. კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიაი“, 2003
79. კ. კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიაი“, 2010
80. მ. ლეკვეიშვილი, სისხლის სამართალი (განსაკუთრებული ნაწილი), თბ., „ნორმა“, 1996
81. თ. ლილუაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., „სანი“, 2004

82. გ. მეფარიშვილი, ერთი საკანონმდებლო სიახლის გამო, „სამართალი“, 1991, №3-4
83. გ. მეფარიშვილი, ცხოვრება და კანონი, მე-2 შეესებული გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2008
84. პ. (თ.) მონიაეა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), თბ., 1999
85. პ. (თ.) მონიაეა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის სამართლებრივი დაცვა, თბ., 1999
86. თ. მონიაეა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), თბ., „მერიდიანი“, 2005
87. პ. (თ.) მონიაეა, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, „ცხოვრება და კანონი“, 2009, №2 (6)
88. თ. (პ.) მონიაეა, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, თბ., 2011
89. თ. მონიაეა, ფიზიკური პირის პატივისა და ღირსების ცნება, „სამართალი“, 2003, № 6-7
90. გ. ნადარეიშვილი, ადამიანის პატივისა და ღირსების დაცვა ქართული ფეოდალური სამართლის ძეგლებისა და სასამართლო პრაქტიკის მასალების მიხედვით, „ალმანახი“, ქართული სამართლის ისტორიის ძეგლები, 2000, №14
91. გ. ნადარეიშვილი, ქართული სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., „ბონა კაუზა“, 2003
92. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბ., 2006
93. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., საგამომც. სახლი „ინოვაცია“, 2011
94. გ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001
95. თ. ნინიძე, სახელის უფლების შინაარსი, „საბჭოთა სამართალი“, 1976, №1
96. თ. ნინიძე, ადამიანის ინდივიდუალობა — საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, საქართვ. სსრ მეცნ. აკადემიის მაცნე, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1977, №4
97. თ. ნინიძე, პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივი გარანტიები, „საბჭოთა სამართალი“, 1977, №1
98. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, „საბჭოთა სამართალი“, 1978, №2

99. თ. ნინიძე, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, საქართვე. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1987, №3

100. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. 1, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებანი, თბ., „სამართალი“, 2002

101. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. 1, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებანი, თბ., „სამართალი“, 2002

102. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2005

103. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2008

104. ს. პაპუაშვილი, თავისუფლებააღკვეთილი პირების უფლება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“ (რედ. კ. კორკელია), თბ., 2006

105. გრ. რცხილაძე, „მორალური ზიანის ანაზღაურება“, „საბჭოთა სამართალი“, 15 თებერვალი 1928, №4

106. ბ. სავანელი, ხელისუფლებათა განაწილების პრინციპი და ადამიანის უფლებების კონსტიტუციური გარანტიები (ბრძოლა უფლებისთვის), კრებულში „სამართლის რეფორმა საქართველოში“ (გამოშვებები: ს. ჯორბენაძე, რ. კნიპერი, ლ. ჭანტურია), თბ., (1994 წლის 23-25 მაისს თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები), 1994

107. დ. სუხიტაშვილი, საქართველოს სანოტარო სამართალი, თბ., 2002

108. მ. ტურაეა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, ნ. 1, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., „მერიდიანი“, 2011

109. შ. ტრექსელი (სარა ჯ. სამერსის დახმარებით), ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში (თარგმნა ე. გოგელიაძე და სხვებმა), თბ., საქ. საკონსტ. სასამართლო, 2009

110. მ. უგრეხელიძე, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., თბილისის უნივერსიტ. გამომც., 1982

111. ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, ტ. 1., თბ., „მერიდიანი“, 2000

112. ფილოსოფიური ლექსიკონი, რედ ფროლოვა, თბ., 1987

113. *შ. ფაფიაშვილი*, კრიმინალისტიკა (დანაშაულის გახსნის ტექტიკა), თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001
114. *თ. ქალდანი*, ჟურნალი „ჩემი უფლებები“, მორალური ზიანი, თბ., 2002
115. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. IV, საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., თბ., 1955
116. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. VI, საქართვე. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., თბ., 1960
117. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი (მთ. რედ. არნ. ჩიქობავა), ერთტომეული, თბ., ქართ. ენციკლოპედიის მთ. სამეცნ. რედაქცია, 1990
118. *ქ. ქოჩიაშვილი*, ბრალი, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №1
119. *შ. ქურდაძე*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005
120. *ა. შაიო*, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, მეცნიერული რედაქცია და წინათქმა *თ. ნინიძისა*, თბ., აირის საქართველო, 2003
121. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბ., 1991
122. *რ. შენგელია*, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, კრებულში: „სახელმწიფოსა და სამართლის აქტუალური პრობლემები“, საიუბილეო კრებული, მიძღვნილი თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის 80 წლისთავისადმი, თბ., თბ. უნივერსიტეტის გამომც., 2003
123. *რ. შენგელია*, *ე. შენგელია*, საოჯახო სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2011
124. *ი. შჩეპანსკი*, სოციოლოგიის ელემენტარული ცნებები (თარგმნა *ო. გრატიაშვილმა*), თბ., „მეცნიერება“, 1997
125. *შ. ჩიქვაშვილი*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, თბ., „მერიდიანი“, 1998
126. *შ. ჩიქვაშვილი*, მემკვიდრეობითი სამართალი, თბ., 2000
127. *შ. ჩიქვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. მე-4, ტ. მე-2, თბ., „სამართალი“, 2001
128. *შ. ჩიქვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბ., „მერიდიანი“, 2003
129. *შ. ჩიქვაშვილი*, საოჯახო სამართალი, მე-4 გადამუშავებული გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2004

130. *თ. ჩიტოშვილი*, დელიქტი და დელიქტურ ვალდებულებათა ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტები, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1

131. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული (შემდგ: *პ. ცნობილაძე*), თბ., 2002

132. მე-19 მუხლი — გამოხატვის თავისუფლების გლობალური კომპანია, საქართველოს კანონის „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ სახელმძღვანელო, თბ., 2005 წ. (აპრილი)

133. თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს კანონზე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ., 2005, <www.liberty.ge> [20.10.10 23:20]

134. *მ. ცაცანაშვილი*, ინფორმაციული სამართალი, თბ., 2004

135. *კ. ცეაიგერტი, პ. კოტცი*, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართალში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა *თევდორე ნინიძის*, თბ., „ჯისიანი“, 2001

136. *ზ. ძნელაშვილი*, საგადასახადო საიდუმლოების ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტი, „მართლმსაჯულება“, 2008, №2

137. *კ. ნერეთელი*, კონსტიტუციური მოვალეობები ობიექტური აუცილებლობა, თბილისი, 1995

138. *ლ. ჭანტურია*, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში. თბ., „სამართალი“, 1997.

139. *ლ. ჭანტურია, თ. ნინიძე*, „მენარმეთა შესახებ“ კანონის კომენტარი, მე-3 გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2002

140. *ლ. ჭანტურია*, კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, თბ., „სამართალი“, 2006

141. *ლ. ჭანტურია*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., „სამართალი“, 2011

142. *ვ. ხიმშიაშვილი, ვ. ბანიძე*, საექიმო ეთიკა, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974

143. *გ. ხუბუა*, მუხლი 16, წიგნში „საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები“, თბ., „მერიდიანი“, 2005

144. *ს. ჯორბენაძე*, საბჭოთა საოჯახო სამართალი, თბ., თბილისის უნივერს. გამომც., 1957

145. *ს. ჯორბენაძე*, იურიდიული პირის ბრალის შინაარსის განსაზღვრისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1985, №4

146. *ს. ჯორბენაძე*, ინტელექტუალური საკუთრების განმარტებითი ლექსიკონი, თბ., „სამართალი“, 1998

147. *თ. ჯუღელი*, ფიზიკურ პირთა სამართალსუბიექტობა (შე-
დარებით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამარ-
თლის მაგალითზე), თბ., „უნივერსალი“, 2007

148. თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს
კანონზე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ.,
2005, <<http://www.liberty.ge>> [20.10.10 20:22]

149. Авторский коллектив, Права человека, Учебник для вузов, М.,
2002

150. *Б. Антимонов, Е. Флейшиц*, Авторское право, М., Госюриздат,
1975

151. *С. Белякин*, возмещение морального (неимущественного)
вреда, в еженедельном юридическом газете «право», 1911, воскресенье
24 июля, №29

152. *А. Бойков*, Этические нормы деятельности советского адвоката,
«Советская юстиция», 1966, №10

153. Курс советского гражданского права, *С. Братусь*, Предмет и
система советского гражданского права, М., Государств. изд. Юрид.
Лит-ры, 1963

154. *С. Братусь, О. Иоффе*, Гражданское право, М., «Знание»,
1967

155. *В. Бухар*, Врачебная тайна, «Здоровье», 1978, №6

156. *В. Варкалло*, Об Ответственности по гражданскому праву
(возмещение вреда _ функции, виды, границы), Перевод с польского В.
Залеского, М., «Прогресс», 1978

157. *А. Вершинин*, Охранительные материально-правовые отноше-
ния и право на судебную защиту, в материалы научной конференции:
«Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославь, 1991

158. *О. Власова*, Принцип уважения достоинства личности в
деятельности публичной власти, Вестник поволжской Академии
государственной службы (ПАГС), 2009, №1 (18)

159. *В. Голышев*, Гражданско-правовая ответственность,
Гражданское право, общая часть (Курс лекции), М., МИЭМП, 2007

160. *Т. В. Дробышевская*, Личные неимущественные права граждан и
их гражданско-правовая защита, Красноярск, Краснояр. гос. ун-т., 2001

161. *Н. Егоров*, Личные неимущественные права граждан и
организации как институт советского гражданского права, в журнале
«Правоведение», 1984, №6

162. *А. Ерделевский*, Компенсация морального вреда, М., 1996

163. *А. Ерделевский*, Компенсация морального вреда, 2-е издание, М., «БЕК», 2000
164. *А. Зейц*, Возмещение морального вреда по советскому праву, в журнале «Еженедельник советской юстиции», 1927, №47
165. *В. Иванский*, Правовая защита информации о частной жизни граждан, М., Изд. российского ун-та дружбы народов, 1999
166. *О. Иоффе*, Советское гражданское право, т. 3. Изд-во Ленинградского ун-та, Л., 1965
167. *О. Иоффе*, Советское гражданское право, общая часть. право собственности. общее учение об обязательствах, Л., Изд. Ленинградского Ун-та, 1958
168. *О. Иоффе*, Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права, «Советское государство и право», 1966, №7
169. *И. Каспэ*, Дом на экране: Атрибуты и символы домашнего пространства в интернет-средах, <http://www.ruhr-uni-bochum.de/russ-cyb/library/texts/ru/kaspe_home.pdf> [08.04.11 15:00];
170. *Я. Коломинский, О. Белановская*, Жизнь и судьба в контексте социологического исследования, Актуальные проблемы психологии, т. 7, вып. 20, ч. 1, <http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpip/2009_20_1/Sb20_Ch1_48.pdf> [20.04.2011 16:08]
171. *Л. Красавчикова*, Личная жизнь граждан под охраной закона, М., «Юрид. Лит-ра», 1983
172. *Е. Крашенинников*, Охраняемый законом интерес и средства его защиты, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославь, 1991
173. *Е. Крашенинников*, Учение Муромцева о защищаемых и защищающих отношениях, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославь, 1991
174. *В. Лапач*, Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика, Санкт_Петербург, «Юридический центр Пресс», 2002
175. *Р. Лукич*, методология права, перевод с сербохорватского *В. Кулистикова*, М., «Прогресс», 1981
176. *М. Малеина*, Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита, 2-е издание, исправленное и дополненное, М., «МЗ—ПРЕС», 2001

177. В. Митушева, Конфликт интересов как фактор ограничения публичной власти: теоретико-правовой аспект, Вестник поволжской Академии государственной службы (ПАГС), 2009, №1 (18)
178. Е. Мотовиловкер, Основное разделение охранительных правоотношений, В материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991
179. Е. Мотовиловкер, Теория регулятивного и охранительного права, Воронеж, Изд. Воронежского ун-та, 1990
180. К. Осакае, Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Актуальные вопросы частноправового регулирования», 2009, №3
181. М. Петросян, США: Правовая защита от вторжения в «личную сферу», Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства, «Учебные записки», Выпуск 30, М., 1974
182. И. Петрухин, Личная жизнь: пределы вмешательства, М., «Юрид. Лит-ра», 1989
183. Ю. Пилипенко, Основные направления исследования адвокатской тайны, Часопис Академії адвокатури України, 2009, №2, <<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaaau/2009-1/09pysiat.pdf>> [06.02.10 01:20]
184. Л. Рафиева, Гражданско-правовая защита чести и достоинства личности в СССР, Автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юрид. наук, Ленинград, 1966
185. Р. Сеннет, Падение публичного человека, Перевод с английского Перевод О. Исаева, Е. Рудницкая, Вл. Софронов, К. Чухрукидзе. М., «Логос», 2002
186. В. Сенчицев, Объект гражданского правоотношения. Общее понятие, შრომები კრებული: «Актуальные проблемы гражданского права» (ред. Брагинский М.), М., «Статут», 1998
187. С. Слипченко, Личные немущественные права: определение содержания их преподавания в пределах курса гражданского права, «Форум права», 2006, №3, <<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06ssakgp.pdf>> [29.09.11 18:10]
188. Совет Европы. Конвенция о защита личности в связи с автоматической обработкой персональных данных, от января 1981, Спб.: Манускрипт, 1995
189. П. Сорокин, Американская сексуальная революция, Перевод Г. Войтенковой, М., 2006

190. В. Суховерхий, О развитии гражданскоправовой охраны личных немущественных прав и интересов граждан, «правоведение», май-июнь 1972, №3

191. Л. Чантурия, Свобода и ответственность, право и правосудие постсоветской эпохи, Тб., САНИ, 2004

192. А. Шичанин, Проблемы становления и перспективы развития института возмещения морального вреда. Автореф. канд. дисс. М. 1955

193. К. Ярошенко, Гражданско-правовая защита чести и достоинства Граждан, Проблемы совершенствования советского законодательства, Труды 43 (Всесоюзный, научно-исследовательский институт советского государственного строительства), М., 1998

194. А. Харчев, Личная жизнь в зеркале социологии, «Советская культура», 3 февр. 1979, №10

195. Н. Холопова, Судебно-психологическая экспертиза по гражданским делам: Проблемы, возможности и тенденции развития, В ученые записки таврического национального университета им. Е. Вернадского, Серия «юридические науки», Гражданское право и процесс, т. 19 (58), 2006

196. Л. Эннексерус, Т. Купп, М. Вольф, Курс германского гражданского права, т. 1, введение и общая часть, Перевод с 13-го немецкого издания К. Граве, Г. Полинской и В. Альтшюллера, М., Изд. Иностранной Лит-ры, 1949

197. Ф. Углов, Грубое слово, М., «Известия», 1964

198. Большой юридический словарь/ под ред. А. Сухарева, В. Крутских/, М., 2002

199. A Special Report issued bay Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002,

<http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf> [10.09.10 13:41]

200. Richard J. Arneson, Egalitarian justice versus the right to privacy? (published in Social Philosophy and Policy 17, No. 2 (Summer, 2000)

201. Randall P. Benzanson, The Right to Privacy Revisited: Privacy, News, and Social Change, 1890-1990, 80 Calif. L. Rev., 1992

202. G. Bonder, M. Nari, A turning point for Women's political participation in Argentina, The 30 percent quota Law, <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/feature/postconflict/argentina.pdf>> [20.10.10 20:55]

203. *J. Brassil*, Technical Challenges in Location-Aware Video Surveillance Privacy, HP Laboratories, HPL-2008-213, Ed. Springer-Verlag, Computer Imaging, 2009

204. *M. Bulmer*, The Boundaries of the Private Realm: Institutions. Chicago, London: The University of Chicago Press, 1988

205. *C. Calvert*, The Privacy of Death: An Emergent Jurisprudence and Legal Rebuke to Media Exploitation and a Voyeuristic Culture, 26 Loyla of Los Angeles Entertainment Law Review, 2006

206. *Fred H. Cate*, The Privacy Problem, A broader view of information privacy and the costs and consequences of protecting it, First amendment center publication, Vol. 4 , No. 1, March 2003

207. *Todd R. Coles*, Does the privacy act of 1974 protect your right to privacy? an examination of Routine use exemption, THE AMERICAN UNIVERSITY LAW REVIEW, 1991, <<http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/40/coles.pdf?rd=1>> [16.04.11 18:07]

208. Congress and the Right to Privacy, An Introductory Essay by Donald R. Wolfensberger For the Congress Project Seminar on, „Congress and Individual Privacy in a New Security Age,“ Woodrow Wilson International Center for Scholars, Monday, May 15, 2006,

<<http://www.wilsoncenter.org/events/docs/privacy-essay-drw4.pdf>> [15.01.10 22:35]

209. *W. Freedmann*, Right of Privacy in Age of Computer-London, N.Y., 1986

210. *A. Michael Froomkin*, The Death of Privacy?, 52 Stan. L. Rev. , 2000

211. *A. Gajda*, What if Samuel D. Warren hadn't married, a senator's daughter?: Uncovering, the press coverage that led to "the right to privacy", Michigan State Law Review 35, 2008

212. *Tom Gerety*, Redefining Privacy, 12 Harv. C.R.-C.L. L. Rev., 1977

213. *Dorothy J. Glancy*, The invention of the right to privacy, Arizona Law Review 1, 1979 (VOLUME 21), <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]

214. *H. Hong*, Dismanting the private Enforcment of the privacy act of 1974: Doe v. Chao, Akron Law Review, [38:71] 2005 (HONG.DOC 12/17/2004 12:05 PM).

215. *M. Hünemörder*, The right to privacy: Debates and meanings in American political and legal history, Ghi Reserch, Buletin No. 41 (Fall 2007)

216. *D. Kellner*, *Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical Intervention*, აღნიშნული იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <[https://files.pbworks.com/download/aLa0UOrJbA/knowledgepublic/13684704/Habermas Public Sphere Democracy.pdf?Id=1](https://files.pbworks.com/download/aLa0UOrJbA/knowledgepublic/13684704/Habermas+Public+Sphere+Democracy.pdf?Id=1)> [16.03.11 15:44]
217. *Bert-Jaap Koops, Ronald Leenes*, 'Code' and the slow erosion of privacy, 12 *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*, 2005
218. *G. Leiby*, *Privacy As It Relates To Security*, PUBP 726-001, *Telecommunications Policy*, Wednesday (7:20-10:00 PM), <<http://www.theleibys.com/pdf/privacy.pdf>> [15.01.10 21:46]
219. *Deborah M. McTigue*, *Marginalizing Individual Privacy on the Internet*, *Boston University Journal of Science & Technology Law*, June 1, 1999; <<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/scitech/volume5/5bujstl5.pdf>> [07.09.10 21:00]
220. *Jeffrey A. Meldman*, *American expectations of privacy in an information age* (CISK No. 66, Sloan WP No. 1180-81), January 1981
221. *Patricia Mell*, *Seeking Shade in a Land of Perpetual Sunlight: Privacy as Property in the Electronic Wilderness*, 11 *BERKELEY TECH. L.J.*, 1996
222. *Robert E. Mensel*, *The Antiprogressive Origins and Uses of the Right to Privacy in the Federal Courts 1860 – 1937*, 2008
223. *Arthur R. Miller*, *The assault on privacy: computers, Data Banks and Dossiers*, 1971
224. *M. Nowak*, *UN Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR Commentary*, 1993
225. *Ogus F. I.*, *The Law of Damages, L.*, 1973
226. *Alan R. Peslak*, *Privacy Primer: An Ethical Review in an, Information Systems and Technology Curriculum*, *Information Systems Education Journal (SemdgomSi _ ISEDJ)* Volume 4, Number 83, September 26, 2006
227. *Robert C. Post*, *Three Concepts of Privacy*, 89 *Geo. L.J.*, 2001
228. *William L. Prosser*, *Privacy*, 48 *CAL. L. REV.*, 1960
229. *Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure*, A Technical White Paper, July 2004
230. *Charles A. Reich*, *The New Property*, 73 *YALE L.J.* 1964
231. *J. Rosen*, *The Unwanted Gaze: The Destruction of Privacy in America*, New York, 2000, <<http://www.amazon.com/Unwanted-Gaze-Destruction-Privacy->

America/dp/0679445463/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1327152322&sr=8-1>
[20.10.10 22:55]

232. *W. Safire*, "Nosy Parker Lives," The New York Times, Sept. 23, 1999

233. *Paul M. Schwartz and William M. Treanor*, The new privacy, Michigan Law Review, May 2003, <<http://www.paulschwartz.net/pdf/michiganbookreview.pdf>> [15.01.10 22:09]

234. *Jeffrey M. Shaman*, The right of privacy in State constitutional Law, Table of Contents, Rutgers Law Journal, [Vol. 37:371], 2006, <http://org.law.rutgers.edu/publications/lawjournal/issues/37_4/Shaman.pdf> [07.09.10 20:37]

235. *N. Serirak*, Towards Personal Data Protection: A Proposed Model for the Development of 'Right to Know' in Thailand, Thammasat Review, <[http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5\[11\].pdf](http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5[11].pdf)> [10.12.10 10:34]

236. *Daniel J. Solove*, Conceptualizing Privacy, California Law Review, 2002, ნაშრომი ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <http://securitylaw.info/pdf/Daniel_Solove_Conceptualizing_Privacy_90_Cal_L_Rev_1087_2002.pdf> [07.09.10 20:21]

237. *John T. Soma, J. Zachary Courson, John Cadkin*, Corporate Privacy Trend: The "Value" of Personally Identifiable Information ("PII") Equals the "Value" of Financial Assets, Richmond Journal of Law & Technology, Volume XV, Issue 4, <<http://jolt.richmond.edu/v15i4/Article11.pdf>> [07.09.10 20:47]

238. *J. Stephen*, Liberty, Equality, Fraternity, second edition, SMITH, ELDER, & CO., 15 WATERLOO PLACE, 1873, <<http://library.gipe.ac.in/xmlui/bitstream/handle/1/3331/GIPE-003539-Contents.pdf?sequence=2>> [20.20.10 07:57]

239. *R. Wacks*, Personal Information: Privacy and the Law. Oxford Clarendon Press, 1989

240. *Warren and Brandeis*, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]

241. *Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis*, The Right to Privacy, 4 HARV. L. REV., 1890

242. *A. F. Westin*, Privacy an Freedom, New York, Athenum, 1967

243. *G. Anders*, Von der Unmöglichkeit einer Orientierung in der Fernseh- und Internet-Gesellschaft'.Versuch einer Aktualitätsanalyse der

medienphilosophischen Reflexionen (Dissertation), Ostensfeld/Nordfriesland, 2003

244. *Chr. Beier*, Autonomie, Privatheit und Selbstbestimmung (Proseminar Informationelle Selbstbestimmung, 21. August 2005; <<http://www2.informatik.hu-berlin.de/~beier/txts/2005-Informationelle%20Selbstbestimmung%20--%20Autonomie,%20Privatheit,%20und%20Selbstbestimmung.pdf>> [15.01.10 20:40])

245. *R. Bendrath*, (Future of Privacy) Zukunft von Netz und Gesellschaft, In: LDI NRW Persönlichkeit im Netz 2008

246. *M. Bradika*, Zwischen öffentlichem Interesse und Voyeurismus, Die Ethik journalistischer Informationsbeschaffung und –verwertung, 2009

247. *N. Brief, M. Markowitz*, Das sog. „Recht auf Gewährleistung der Integrität und Vertraulichkeit informationstechnischer Systeme“ (Präsentation), 2008, ob. ინტერნეტ-გვერდი: <<https://www.datenschutzzentrum.de/vortraege/20080929-brief-markowitz-neues-grundrecht.pdf>> [20.08.11 22:46]

248. *S. Burda*, „Was nützt die Liebe im Virtuellen?“ Adoleszenz, Sexualität und der virtuelle Erfahrungsraum des Internet (Disseration), Freiburg, 2008

249. *A. Demirovic*, Hegemonie und das Paradox von privat und öffentlich, Dienstag, 02. März 2004 um 00:00 Uhr – Aktualisiert Montag, 01. März 2010 um 22:22 Uhr, ob.: <<http://www.pumuck.de/projekte-a-veranstaltungsreihen/2010-veranstaltungsreihe-zu-neoliberaler-hegemonie-und-aneignungsformen/147-hegemonie-und-das-paradox-von-privat-und-oeffentlich-.pdf>> [06.04.11 22:30]

250. *Marie-Noëlle Denis*, Privat- und Wohnbereich im traditionellen elsässischen Haus, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat", Zusammenfassungen, <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerss33.pdf>> [21.04.09 15:25]

251. *H. Dernburg*, System des Römischen Rechts, Pandekten, 8. Aufl., Zweiter Teil, bearbeitet von *P. Sokolowski*, Berlin, Verlag von Müller, 1912

252. *R. Drüeke, M.A., phil. Karsten Weber*, Mobile Internetdienste und Privatsphäre (Theoretische Überlegungen und empirische Daten zu einem vieldeutigen Konzept), Frankfurt (Oder), Nr. 10 – Dezember 2007

253. *H. Ehmann*, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, in: JuS 1997/3

254. *H. Ehmann*, BGB, 12. Auflage, Handkommentar mit AGG, EGBGB, ErbbauRG, HausratsVO, LPartG, ProdHaftG, UKlaG, VAHRG

und WEG, 2008,
<http://www.soldan.de/WebRoot/SoldanDB/Shops/Soldan/Sample/9783504471002_LP.pdf> [11.09.09 9:38].

255. *Karl-Heinz Fezer*, Kommerzialisierung des Persönlichkeit, (vorgelegt von *Cl. Beuter*) (Dissertation), 2000, <http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2000/406/pdf/406_1.pdf> [09.09.09 10:19].

256. *S. Fink*, Datenschutz zwischen Staat und Markt, Die "Safe Harbor" Lösung als Ergebnis einer strategischen Interaktion zwischen der Eu, den USA und der IT-Industrie, Konstanz, 2002, <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/bitstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126-magarbsfink.pdf?sequence=1>> [02.09.10 20:58].

257. *Marie theres Frick*, Persönlichkeitsrechte, Beiträge, Liechtenstein-Institut, Forschung und Lehre, Nr. 5, Liechtenstein, Filrntenum Liechtenstein, 1996, <http://www.liechtenstein-institut.li/Portals/11/pdf/lib/LIB_5.pdf> [27.04.09 11:56].

258. *M. Fußsack*, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FH-Studiengänge Burgenland, nb.: <<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuellsack/Informationsethik.pdf>> [04.09.10 18:51]

259. *K. Gareis*, Das juristische Wesen der Autorrechte sowie des Firmen und Markenschutzes BuschArch, Bd. 35, 1877, <http://www.archive.org/stream/cu31924017565981/cu31924017565981_djvu.txt> [20.10.10 19:05]

260. *T. Gaul*, Untersuchung der verfassungsrechtlichen Anforderungen an Videoüberwachungsmaßnahmen des Staates im öffentlichen Raum mit und ohne biometrische Erkennungsverfahren unter besonderer Berücksichtigung der hermeneutischen Erkenntismethoden im Verfassungsrecht (Dissertation), Würzburg, 2007.

261. *O. von Gierke*, Deutsches Privatrecht, Band 1, Allgemeiner Teil u. Personenrecht, Leipzig [u.a.] 1895, nb. <[http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/"143555_00000736.gif](http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:33]

262. *P. Heermann*, Verwertung von Persönlichkeitsrechten der Bundesligafußballspieler durch die Bundesligacclubs sowie die Deutsche Fußball Liga GmbH (Seminar zum Sportrecht), 2008, <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Kleinau_Pers%F6nlichkeitsrechte.pdf> [14.10.11 22:05]

263. T. Hoeren, Internetrecht, 2005, <http://www.uni-muenster.de/Jura.itn/hoeren/material/Skript/skript_maerz2005.pdf> [14.09.10 17:43]
264. H. Hofmann, Die Grundrechte 1789-1949-1989, NJW, 1989, 42. Jahrgang, Heft 50
265. W. Höfling, Menschenwürde und gute Sitten, NJW, 1983, 36. Jahrgang, 2. Halbband
266. H. Hubmann, Das Persönlichkeitsrecht, Köln, Böhlau, 1967, <<http://www.oecaw.ac.at/ita/ebene5/GTWPweissenbach.pdf>> [30.07.10 16:12]
267. F. Hülle/ M. Helborn, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 3. Aufl., Bremsen, Verlag Rolf Schmidt GmbH, 2005
268. J. Joussen, Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, Stuttgart, W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, 2008
269. P. Kersten, Zur Reichweite der Verschwiegenheitspflicht im Kreditgewerbe (Dissertation), Köln, 2010
270. M. Kittner, Gesamtsystem Schuldrecht, Rechtliche Grundlagen – Wirtschaftliche Zusammenhänge, München, Verlag Franz Vahlen, 1998
271. M. Knill, Privatleben und Öffentlichkeit _ein Balancakt, Kommunikation Medienrhetorik, Juni 2004
272. J. Koch, Die Verwertung von Persönlichkeitsrechten von Sportlern in Lizenzwerträgen, Seminar zum Sportrecht bei Peter W. Heermann, LL. M. im Wintersemester 2004-2005, ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Koch_komplett.pdf> [23.09.10 17:36]
273. D. Kölmeier, Das Öffentliche-Das Private (und der (Un)Bestand dieser Termin, Wintersemester 2008/09, <http://www.dkmotion.at/these/privatheit_oeffentlichkeit_david_koehlmeier.pdf> [25.01.10 13:23]
274. J. Körke, Bedeutung des § 203 Abs. 1 Nr. 5 StGB für Private Krankenversicherer, insbesondere bei der innerorganisatorischen Geheimnisweitergabe (Dissertation), Tübingen, 2003
275. Fr. Kübler, Ehreenschutz, Selbstbestimmung und Demokratie, NJW, 52. Jahrgang, 1. Halbband, 1999
276. Marc-Oliver Martin, Publizistische Freiheit und Persönlichkeitsschutz, Zu den Grenzen der Verwertbarkeit realer Biografien, Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2008
277. D. Medicus, Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, Ein Studienbuch, 13., neubearbeitete Aufl., München, Verlag C. H. Beck, 2002

278. *R. Von Meis*, Die persönliche Geheimsphäre und deren Schutz im prozessualen Verfahren, Diesenhofen, Bülcr Verlag, 1975
279. *H. Münch*, Der Schutz des Einzelnen vor Presseveröffentlichungen durch den Deutschen Presserat und die britische Press Complaints Commission, Eine Untersuchung zur Spruchpraxis unter besonderer Berücksichtigung des zivilrechtlichen Rechtsschutzes der Privatsphäre (Dissertation), Konstanz, 2001, ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: www.buskeismus.de/literatur/privatsphaere-muebcg.pdf [10.07.09 20:10]
280. *Jens Meyer-Ladewig*, Menschenwürde und Europäische Menschenrechtskonvention, NJW, 2004, 57. Jahrgang, 1. Halbband
281. *W. Lesch*, Medienethik zwischen öffentlichem und Privatem, Im Zoom K&M Nr. 11, Juli 1998, http://www.medienheft.ch/uploads/media/11_ZOOM_KM_08_Walter_Lesch_Medienethik.pdf [06.04.11 22:30]
282. *Christoph G. Paulus, W. Zenker*, Grenzen der Privatautonomie, Jus, 41. Jahrgang, 2001, Heft 1
283. *Chr. Peyer*, Die Bildberichterstattung über Prominente im Spannungsfeld von Privatsphärenschutz und Pressefreiheit, unter besonderer Berücksichtigung der „Caroline von Hannover“ – Entscheidung des EGMR und der Reaktionen in der deutschen Lehre, Seminar zum Thema: „Menschenrechtsschutz in Europa“, Wintersemester 2006/2007
284. *T. Perger*, Ehreenschutz von Soldaten in Deutschland und anderen Staaten, Köln, (TUP-Productions) (Dissertation), 2003, იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://ub.unibw-muenchen.de/dissertationen/ediss/perger-tilmann/inhalt.pdf> [10.09.10 08:45]
285. *N. Peters*, Zur Pressefreiheit auf dem Prüfstand des deutschen Bundesverfassungsgerichts und des Europäischen gerichtshofs für Menschenrechte, Justiz in aller Welt, Betrifft JUSTIZ Nr. 83, September 2005, http://www.betrifftjustiz.de/Texte/BJ%2083_Peters.pdf [11.09.10 19:25]
286. *A. Phirtskhalashvili*, Schutzpflichten und die horizontale Wirkung von Grundrechten in der Verfassung Georgiens vom 24. August 1995, Berlin, Universitätsverlag Potsdam, 2010, <http://opus.kobv.de/ubp/volltexte/2010/4124/pdf/phirtskhalashvili.pdf> > [02.04.10 00:24]
287. *B. Rössler*, Der Wert des Privaten, 2001, <https://www.dpunkt.de/leseproben/1888/Kapitel%201.pdf> [11.03.10 23:24]

288. *F. C. von Savigny*, System des heutigen Römischen Rechts, I. 1840, გვ. 337, 335 ნაშრომი ხელმისაწვდომია: <[http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/klcioc/0010/exec/bigpage/"199236_00000387.gif"](http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/klcioc/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:34]

289. *M. Schemitsch*, Identitätsdaten als Persönlichkeitsgüter (Dissertation), Darmstadt, 2004, <<http://tuprints.ulb.tu-darmstadt.de/5151/Dissertation-Schemitsch-FB01.pdf>> [16.03.10 08:45]

290. *Schiemann*, In I. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 13. Aufl. (1998) vorbem zum §§249ff. Rn. 43ff

291. *P. Schlechtriem*, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 5., neubearbeitete Aufl., Tübingen, Mohr Siebeck, 2003

292. *R. Schmidt*, Schuldrecht Besonderer Teil II _ Gesetzliche Schuldverhältnisse, Klausuraufbauorientierte Studienliteratur im Bürgerlichen Recht, 1. Auflage, Grasberg bei Bremen, Rolf Schmidt GmbH, 2003

293. *R. Schmidt*, Schuldrecht Besonderer Teil II _ Gesetzliche Schuldverhältnisse, Am Aufbau Klausuren orientierte Studienliteratur im Bürgerlichen Recht, 4. Auflage, Grasberg bei Bremen, Rolf Schmidt GmbH, 2006

294. *E. Schmidt*, Das Schuldverhältnis, Eine systematische Darstellung des Allgemeinen Schuldrechts, Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2004

295. *P. Schmoll*, Spektakuläre Konstruktion der Intimsphäre am Beispiel der Pornographie, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat", Zusammenfassungen, იბ. აშ ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerss33.pdf>> [21.04.09 15:25]

296. *W. Schulz, U. Jurgens*, Das Recht am eigenen Bild _ Eine fallorientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes, JuS, 1999, Heft 7

297. *W. Schulz, U. Jurgens*, Das Recht am eigenen Bild _ Eine fallorientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes, JuS, 1999, Heft 8

298. *St. Schweer*, Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, 2006, <<http://kups.ub.uni-koeln.de/1793/>> [31.08.10 13:06]

299. *I. Siebrecht*, Der Schutz der Ehre im Zivilrecht, in der Zeitschrift "Juristische Schulung" (JuS) 2001, Heft 4,

300. *A. Siegetsleitner*, Forschungsinstitut für Angewandte Ethik, Forschungsberichte und Mitteilungen (herausgegeben von A. Siegetsleitner und O. Neumaier), Heft 29, Salzburg, 2002, <<http://www.uni-salzburg.at/pls/portal/docs/1/467581.PDF>> [11.09.09 9:55]

301. *W. Sofsky*, Verteidigung des Privaten, München, C. H. Beck, 2007
302. *J. von Staudinger*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Aufl., Einleitung, Erstes Buch, Allgem. Teil, erläutert von *H. Coing*, Berlin, 1980.
303. *H. Pauer-Studer*, Privathcit: „Ein ambivalenter, aber unverzichtbarer Wert.“ <<http://www.oeaw.ac.at/ita/privconf/pauer-studer.pdf>> [10.09.10 21:43]
304. *G. Tichy, W. Peissl*, Beeinträchtigung der Privatsphäre in der Informationsgesellschaft, „Institut für Technikologen-Abschätzung manu:script“ (ITA-01-01), 2001, Dezember, <<http://epub.oeaw.ac.at/ita?frames=yes>> [30.07.10 16:12]
305. *H. Tretter*, Gutachten, Artikel 8 EMRK als Grundlage eines individuellen Rechts auf zweisprachige ortstafeln?, Wien, am 17. Oktober 2005, <[https://docs.google.com/viewer?url=http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/Tretter Gutachten Art8 EMRKOrtstafeln.pdf](https://docs.google.com/viewer?url=http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/Tretter%20Gutachten%20Art8%20EMRKOrtstafeln.pdf)> [07.08.10 18:19]
306. *Tübingen (Mohr/Siebeck)*, Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis, 1965, Nr. 3, ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/03.pdf> [07.05.10 20:57]
307. *CH. Uessler*, Einwirkungen der Grundrechte auf das Schadenersatzrecht (Dissertation), Wuppertal, 2008, ინტერნეტ-გვერდზე: <http://miami.uni-muenster.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-4532/diss_uessler.pdf> [06.08.10 20:43]
308. *O. Ungureanu*, Die Grundlagen des Eigentumsrechts, nb: <<http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZ-GERM-PREDIGER.pdf>> [07.05.10 20:55]
309. *K. Wasserburg*, Der Schutz der Persönlichkeit im Recht der Medien, Heidelberg, 1988
310. *K. Weber*, Grundlagen der Informations-ethik, China, Konrad Adenauer Stiftung, September 2007, <[http://www.kas.de/upload/dokumente/2007/KAS Rede china.12066.pdf](http://www.kas.de/upload/dokumente/2007/KAS_Rede_china.12066.pdf)> [15.01.10 22:35]
311. *K. Weis*, Der immaterialgüterrechtliche Übertragungsanspruch, zugleich ein Beitrag zum Kennzeichen- und Domainrecht in Deutschland, Frankreich und der Schweiz (Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades Dr. jur.), 2004, <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2006/1710/pdf/KWeis.pdf>> [09.09.09 9:51]
312. *F. Wittern*, Das Verhältnis von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zur Freiheit der Massenmedien (Eine rechtsvergleichende Darstellung des Verhältnisses von Right of Privacy und Persönlichkeitsrech zu der Redefreiheit in den Vereinigten Staaten von

Amerika und der Presse- und Rundfunkfreiheit in Deutschland), (Dissertation), Hamburg, 2004; იხ. <<http://www2.sub.uni-hamburg.de/opus/volltexte/2004/2277/pdf/Dissertation.pdf>> [12.08.10 11:55]

313. H. A. Wolff, Ehe und Familie in Europa, in "Europarecht", Eua, Heft 6., Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, Nov-Dez. 2005

314. A. Hornby, Oxford Advanced learner's Dictionary, Oxford, New York, Oxford university press, 2002

315. Urs Saxer, Zu viel Schutz für Prominente? Eine Bewertung des "Caroline-Urteils", NZZ vom 24. September 2004

სასამართლო პრაქტიკის მასალები:

316. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 იელისი, 2007

317. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინება (№3კ/644)

318. დ. გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება, <www.article42.ge/huma/Gurgenidze v georgia.doc> [15.03.08 22:24]

319. ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ 2009 წლის 13 იანვრის განჩინება

320. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№2კ-141 დად.-02)

321. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ/1218-01)

322. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ/1240-02)

323. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (№2/1/241)

324. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის განჩინება (№ას-593-1241-03)

325. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 1 ივნისის (№ას-168-465-04) განჩინება

326. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 29 ივლისის (№ას-627-903-05) განჩინება

327. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 22 მარტის განჩინება (ას-902-1149-04)

328. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 25 თებერვლის განჩინება (№ას-751-1381-03)

329. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 1 დეკემბრის განჩინება (№ას-448-775-05)

330. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 31 ოქტომბრის განჩინება (№ას-704-947-05)

331. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ას-1106-1352-05)

332. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 1 ივნისის განჩინება (№ას-1284-1520-05)

333. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№3/2058).

334. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 12 სექტემბრის განჩინება (№ას-36-390-07)

335. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 28 ნოემბრის განჩინება (№ას-505-852-07)

336. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№1/3/407)

337. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-968-1269-07).

338. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამე-
ნარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 16 მაისის გა-
დაწყვეტილება (№810-1129-07)

339. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის
19 დეკემბრის განჩინება (№1/7/454)

340. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სა-
მეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 სექტემ-
ბრის განჩინება (№ას-393-642-08)

341. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კო-
ლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)

342. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამე-
წარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის
გადაწყვეტილება (№ას-440-754-09)

343. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამე-
წარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 23 ივლისის
განჩინება (№ას-1174-1319-08)

344. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქ-
მეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-41-40-
2010)

345. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ
საქმეთა პალატის 2010 წლის 5 ივლისის განჩინება (№ბს-1278-
1240(კ)-08)

346. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სა-
მეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2010 წლის 6 სექტემ-
ბრის გადაწყვეტილება (№ას-131-125-10)

347. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქ-
მეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-
817-2010)

348. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმე-
თა პალატის 2011 წლის 3 ოქტომბრის განჩინება (№ას-1018-1049-
2011)

349. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმე-
თა პალატის 2011 წლის 1 აგვისტოს გადაწყვეტილება (№ას-152-
146-2011)

350. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმე-
თა პალატის 2011 წლის 3 აგვისტოს განჩინება (№ას-967-1246-09)

351. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმე-
თა პალატის 2011 წლის 11 ოქტომბრის განჩინება (№ას-669-630-
2011)

352. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ას-280-264-2011)
353. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№ას-431-403-2010)
354. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 მარტის განჩინება განჩინება (№ას-1349-1188-2010)
355. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის განჩინება განჩინება (№ას-207-194-2011)
356. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (№ას-1278-1298-2011)
357. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)
358. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11)
359. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება (№092/10)
360. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილება (№029/11)
361. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის 2011 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილება (№დს-მ/7-11)
362. *Abernethy v. Hutchinson*, 3L.J.Ch. 209 (1825)
363. *Prince Albert v. Strange*, 1 McN. 7 G. 25 (1849); იხ.: http://www.readingnewengland.org/app/books/righttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html [16.03.11 15:30]
364. *De May v. Roberts*, 9 N. W. 146 Mich. მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს 1881 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, <http://faculty.uml.edu/sgallagher/DeMay.htm> [16.03.11 23:20]
365. *Roberson v. Rochester Folding Box Co.*, 64 App. Div. 30, reversed 1902 წლის გადაწყვეტილება, <http://faculty.uml.edu/sgallagher/Roberson.htm> [16.03.11 10:22]
366. *Melvin v. Reid*, 297, კალიფორნიის სააპელაციო სასამართლოს 1931 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება, <http://www.findadeath.com/forum/showthread.php?25198-Dorothy-Davenport-Reid> [20.10.10 08:40]

367. *Cardy v. Maxwell*, 1957 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება,
<http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=19573389Misc2d329_1179.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [09.09.11 22:43]

368. *Spahn v. Messner, INC.*, 1964 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება,

<http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=196426243Misc2d219_1189.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [20.07.11 23:35]

369. *De Wilde, Ooms and Versyp ("Vagrancy") v. Belgium (merits)*, 1971 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილება

370. *Handyside v. The United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება

371. *X v. the United Kingdom*, 1977 წლის 11 ივლისი, DR 11

372. *Whalen v. Roe*, 429 U. S. 589, 599 (1977)

373. *The Sunday Times v. the United Kingdom*, 1979 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება

374. *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი

375. *McVeigh, O'Neill and Evans v. the United Kingdom*, 1981 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება

376. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

377. *X and Y v. Netherlands*, 1985 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

378. *Boughanemi v. France*, 1986 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება

379. *Gillou v. the United Kingdom*, 1986 წლის 24 ნოემბრის გადაწყვეტილება

380. *Johnston v. Ireland*, 1986 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება

381. *Bowers v. Hardwick*, 478 US 186 (1987)

382. *Leander v. Sweden*, 1987 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

383. *Norris v. Ireland*, 1988 წლის 26 სექტემბრის გადაწყვეტილება

384. *Gaskin v. the United Kindom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება

385. *Kruslin v. France*, 1990 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება

386. *MacNamara v. Freedom Newspapers*, 1991 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება

387. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

388. *Kerkhoven, Hinke & Hinke v. the Netherlands*, 1992 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება (განაცხადი 15666/89)
389. *Yousef v. the United Kingdom*, კომისიის მოხსენება, 1992 წლის 30 ივნისი
390. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება
391. *G v. the Netherlands*, 1993 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება
392. *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, 1993 წლის 25 მარტის განაჩენი
393. *A. v. France*, 1993 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება
394. *Doorson v. Netherlands*, 1993 წლის 29 ნოემბრის გადაწყვეტილება
395. *Stjerna v. Finland*, 1994 წლის 25 ნოემბრის განაჩენი
396. *López Ostra v. Spain*, 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება
397. *B. Smyth v. Pillsbury Co.*, 1996 წლის 23 იანვრის გადაწყვეტილება
398. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება
399. *Guillot v. France*, 1996 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი
400. *Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom*, 1997 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება
401. *Z. v. Finland*, 1997 წლის 25 თებერვლის გადაწყვეტილება
402. *X, Y and Z v. the United Kingdom*, 1997 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება
403. *Kopp v. Switzerland*, 1998 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება
404. *Guerra and Others v. Italy*, 1998 წლის 9 სექტემბრის გადაწყვეტილება
405. *Söderbäck v. Sweden*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება
406. *Labita v. Italy*, 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი
407. *ADT v. the United Kingdom*, 2000 წლის 31 ივნისის გადაწყვეტილება
408. *Mikulić v. Croatia*, 2000 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება
409. *P.G. and J.H. v. United Kingdom*, 2001 წლის 25 სექტემბრის გადაწყვეტილება
410. *M.G v. the United Kingdom*, 2002 წლის 24 სექტემბრის გადაწყვეტილება

411. *Taylor-Sabori v. the United Kingdom*, 2002 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება
412. *Allan v. the United Kingdom*, 2002 წლის 5 ნოემბრის გადაწყვეტილება
413. *Nowicka v. Polan*, 2002 წლის 3 დეკემბრის განაჩენი
414. *A. v. the United Kingdom*, 2003 წლის 17 ივლისის გადაწყვეტილება
415. *Elci and Others v. Turkey*, 2003 წლის 13 ნოემბრის განაჩენი
416. *Lawrence v. Texas*, 539 US 558 (2003)
417. *Von Hannover v. Germany*, 2004 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება
418. *Klyakhin v. Russia*, 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება
419. *Wisse v. France*, 2005 წლის 20 დეკემბრის გადაწყვეტილება
420. *Sciacca v. Italy*, no 50774/99, § 29, CEDH 2005
421. *Panteleyenko v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება
422. *L.L. v. France*, 2006 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება
423. *Jalloh v. Germany*, 2006 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება
424. *Copland v. United Kingdom*, 2007 წლის 3 აპრილის გადაწყვეტილება
425. *Hannover v. Germany*, 2012 წლის 7 თებერვლის გადაწყვეტილება (2)
426. BGHZ 1954.25.05- *Schacht-Entscheidung*
427. BGHZ 1958.14.02- *Herrenreiter-Entscheidung*
428. BGHZ 1958.20.05- *Tonband-Entscheidung*
429. BayObLG NJW 1979
430. BGH, NJW, 1988
431. BGH, NJW, 1996
432. BGH, NJW 1996-*Caroline von Monaco-Entscheidung* II
433. BGH, NJW 2000, 2195-*Marlene-Dietrich-Entscheidung*
434. BGH, NJW 2000, 2201-*Blaue-Engel-Entscheidung*
435. BGH, *Soraya-Entscheidung*, NJW 1965
436. <https://www.psyreon.de/content/e480/Publikationen/persoenliche_it.pdf> [09.12.09 17:45]
437. <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/jur/2002/j.e.wichers/wichers.PDF>> [07.05.10 20:55]
438. <<http://www.koeblergerhard.de/der/DERP.pdf>> [25.01.2010 13:30]
439. <<http://www.vip-study.ru/files/3.doc>> [12.03.10 12:34]

მიხეილ ბიჭია

დაიბადა 1985 წლის 28 ივნისს ქ. ზუგდიდში;
2000 წელი - გაზეთ „გიმნაზიელის“ დაარსება და
ორი წლის მანძილზე რედაქტორობა;
2002 წელი - ქ. ზუგდიდის მ. კოსტავას სახელო-
ბის №1 გიმნაზიის ნარჩინებით დამთავრება;
2007 წელი - სტუდენტთა სამეცნიერო საზოგადოების თავმჯდომარე;

2007 წელი - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზუგდიდის ფილიალის იურიდიული ფაკულტეტის დამთავრება;

2007 წელი - ადვოკატთა ტესტირების ჩაბარება (საერთო სპეციალიზაცია);

2007 წელი - პროკურატურის მუშაკთა სახელმწიფო-საკვალიფიკაციო გამოცდების ჩაბარება;

2007-2008 წლები - გოეთეს ინსტიტუტში გერმანული ენის კურსები (აილო B2.2-ისა და C1.1-ის დონეზე ენის ცოდნის დამადასტურებელი ცნობები);

2007-2008 წლები - საქართველოს უზენაეს სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატაში ერთწლიანი სტაჟირება;

2008 წლის იანვრიდან 2008 წლის ივლისამდე - ადვოკატი იურიდიულ ფირმა „სიმართლე“-ს ზუგდიდის №5 ფილიალში;

2010 წლის სექტემბრიდან 2011 წლის თებერვლამდე - კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტში იურიდიული ფაკულტეტის მონვეული მასწავლებელი;

2010 წლის მარტიდან აგვისტომდე, ასევე 2011 წლის ოქტომბრიდან 2012 წლის მარტამდე, 2012 წლის სექტემბრიდან დღემდე - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში იურიდიულ ფაკულტეტზე მონვეული პედაგოგი;

2012 წლის 13 ივლისი - სადოქტორო დისერტაციის წარმატებით დაცვა (თემა: „პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით“) და სამართლის დოქტორის ხარისხის მინიჭება;

არის 10-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი;

2012 წლის სექტემბრიდან დღემდე - თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი;

2008 წლის ივლისიდან დღემდე - იურიდიულ ფირმაში „იურაითი“ ადვოკატი;

ფლობს რუსულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებს, კომპიუტერის საოფისე პროგრამებს;

ყავს დედა — ზეინაბ სარია, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, პოეტი. მამა — თამაზ ბიჭია, ეკონომისტი, გარდაიცვალა მძიმე ავადმყოფობის შედეგად 2008 წელს; ძმები: ა) შოთა ბიჭია — სამართლის დოქტორი, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის მსმენელი; ბ) ქუჩი ბიჭია — თსუ-ს ბაზაზე შექმნილი ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლის (ICET-ის) ნარჩინებული მაგისტრანტი, სტიპენდიანტი.